

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ - ΕΣΠΑ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ**

**«Επικαιροποίηση της εκ των προτέρων
αξιολόγησης (ex ante assessment) για τον εκ νέου σχεδιασμό
και εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΠΠ 2014-
2020 βάσει των νέων δεδομένων της ελληνικής οικονομίας»**

Ζεφύρου 56
175 64 Π. Φάληρο
www.grant-thornton.gr

Νοέμβριος 2016

Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε.

Ευρωπαϊκή Ένωση

**Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της
Ευρωπαϊκής Ένωσης**

«Επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης (ex ante assessment) για τον εκ νέου σχεδιασμό και εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων της ΠΠ 2014-2020 βάσει των νέων δεδομένων της ελληνικής οικονομίας»

Νοέμβριος 2016

Περιεχόμενα

Επιτελική σύνοψη	5
Εισαγωγή	12
1. Αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των Χ.Ε.	17
1.1. Θεματική Ενότητα: Επιχειρηματικότητα	18
1.2. Θεματική ενότητα: Ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας.....	29
1.3. Θεματική ενότητα: Αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις	35
1.4. Συνολική αξιολόγηση εφαρμογής χρηματοδοτικών εργαλείων περιόδου 2007-2013 42	
1.5. Υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων στην Ευρώπη.....	48
2. Νέα οικονομική πραγματικότητα	52
2.1. Οικονομικό περιβάλλον	52
2.2. Επιχειρηματικότητα.....	66
2.3. Ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας	73
2.4. Αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις.....	77
2.5. Περιφερειακή ανάλυση.....	79
2.6. Αποτυχίες αγοράς.....	84
3. Προσδιορισμός χρηματοδοτικού κενού	93
3.1. Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας.....	93
3.2. Χρηματοδοτικό κενό ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας ..	97
3.3. Χρηματοδοτικό κενό αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων	104

4.	Εκτιμώμενο αποτέλεσμα μόχλευσης ανά Χρηματοδοτικό εργαλείο	110
4.1.	Μέγεθος και ποιοτική διάσταση προστιθέμενης αξίας.....	110
4.2.	Συνέργειες με άλλες μορφές χρηματοδότησης	126
4.3.	Ζητήματα κρατικών ενισχύσεων	140
4.4.	Προστιθέμενη αξία, μηχανισμοί και αποτελέσματα μόχλευσης χρηματοδοτικών εργαλείων.....	149
4.5.	Προσέλκυση πρόσθετων πόρων και προνομιακή αμοιβή.....	157
5.	Προτεινόμενη επενδυτική στρατηγική	160
5.1.	Επίπεδο λεπτομέρειας επενδυτικής στρατηγικής	161
5.2.	Εύρος παρέμβασης, στόχευση και βαθμονόμηση χρηματοδοτικών εργαλείων.....	179
5.3.	Δομή διοίκησης και διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων	211
6.	Εξειδίκευση αποτελεσμάτων και προτάσεις επικαιροποιήσεων	228
6.1.	Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας.....	230
6.2.	Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας.....	243
6.3.	Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων	252
6.4.	Επικαιροποίηση και αναθεώρηση	267
	Συμπεράσματα	274
	Βιβλιογραφία	277
	Παράρτημα.....	287

Επιτελική σύνοψη

A. Αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των Χ.Ε.

Τα χρηματοδοτικά εργαλεία που υλοποιήθηκαν κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 είναι δυνατό να ενταχθούν σε τρεις θεματικές ενότητες επιχειρηματικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα και αστικές - χωρικές επενδύσεις. Ειδικότερα στη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητα εντάσσεται το εργαλείο JEREMIE, οι δράσεις ΤΕΠΙΧ του ΕΤΕΑΝ και το Ταμείου Εγγυήσεων για ΜΜΕ. Στη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα ανήκει το ταμείο «Εξοικονομώ κατ' οίκον» του ΕΤΕΑΝ, ενώ στη θεματική ενότητα αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις ανήκει το εργαλείο JESSICA.

Η αξιολόγηση της εφαρμογής τους δίνει τη δυνατότητα να εντοπιστούν οι αστοχίες και τα προβλήματα που υπήρξαν στην υλοποίησή τους κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013. Τα προβλήματα αυτά απορρέουν από τρεις βασικές παραμέτρους. Η πρώτη παράμετρος περιλαμβάνει τον αντίκτυπο από το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον που επικρατούσε κατά το χρονικό διάστημα της προγραμματικής περιόδου και επηρέασε το ευρύτερο επενδυτικό κλίμα στην Ελλάδα. Η δεύτερη παράμετρος αφορά τις αδυναμίες που παρατηρήθηκαν σε επίπεδο σχεδιασμού, λειτουργίας και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, ενώ η τρίτη παράμετρος πηγάζει από το βαθμό ετοιμότητας και ωριμότητας των εμπλεκόμενων φορέων (ιδιωτών, επιχειρήσεων, δημόσιων φορέων).

Είναι γεγονός ότι σε όλες τις περιπτώσεις απαιτήθηκε μια απομείωση πόρων, που κυμάνθηκε από το 20% έως το 60% περίπου. Η απομείωση αυτή φανέρωσε την αδυναμία της αγοράς να λάβει τους πόρους που ήταν διαθέσιμοι, στη μορφή, τις προϋποθέσεις και τις χρονικές απαιτήσεις που είχαν. Το φαινόμενο αυτό αποδείχθηκε ιδιαίτερα έντονο στην περίπτωση των θεματικών ενότητων της εξοικονόμησης ενέργειας και των χωρικών - αστικών αναπλάσεων, ενώ ήταν πιο περιορισμένο στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας. Επιπρόσθετα, παρά τη σημαντική αυτή απομείωση, τα τελικά ποσά που εκταμιεύτηκαν δεν κάλυψαν το σύνολο των τελικών δεσμευμένων πόρων, με αποτέλεσμα να χρειαστούν επιστροφές των αδιάθετων πόρων στα τομεακά ή περιφερειακά προγράμματα από όπου προέρχονταν.

Πέραν βέβαια των αστοχιών και των προβλημάτων αυτών, τελικά μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο εκταμιεύθηκαν επιστρεπτέες χρηματοδοτήσεις της τάξεως του € 1 δισ. περίπου, ενισχύθηκαν 9.000 επιχειρήσεις και 45.000 νοικοκυριά, ενώ χρηματοδοτήθηκαν συνολικά 18 έργα αστικών αναπλάσεων. Το αποτέλεσμα αυτό, παρά το γεγονός ότι υπολείπεται σημαντικά έναντι του αρχικού σχεδιασμού, χρειάζεται να αποτελέσει τη βάση προκειμένου να χρηματοδοτικά εργαλεία να επιτύχουν πληρέστερα το σκοπό τους κατά τη τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Λαμβάνοντας ουσιαστικά υπόψη όλες τις αστοχίες και τα προβλήματα που εντοπίστηκαν στη διαδικασία απόφασης για την ανανέωση, αναμόρφωση και επανασχεδιασμό των χρηματοδοτικών εργαλείων θα επιτραπεί η πληρέστερη

αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων, ειδικά σε μια περίοδο έντονων και πολλών οικονομικών αναγκών.

Πίνακας: Πόροι, εκταμιεύσεις και επωφελούμενοι χρηματοδοτικών εργαλείων περιόδου 2007 – 2013 ανά θεματική ενότητα (σε €)

Θεματική ενότητα	Επιχειρηματικότητα				Εξοικονόμηση ενέργειας	Χωρικές και αστικές αναπλάσεις	Γενικό σύνολο
Διαχειριστής	ΕΤΑΕ	ΕΤΕΑΝ	ΕΤΕπ	Επιμέρους σύνολο	ΕΤΕΑΝ	ΕΤΕπ	
Ταμείο	JEREMIE	ΤΕΠΙΧ	Ταμείο εγγυήσεων για ΜΜΕ		«Εξοικονομώ κατ' οίκον»	JESSICA	
Αρχικοί πόροι (δημόσια δαπάνη)	250.000.000	540.000.000	500.000.000*	1.290.000.000	251.000.000	258.000.000	1.799.000.000
Τελικοί δεσμευμένοι πόροι (δημόσια δαπάνη)	201.510.000	417.180.438	300.000.000	918.690.438	100.999.999	123.120.095	1.142.810.532
Ποσοστό μείωσης προϋπολογισμού	-19,40%	-22,74%	N/A	-21,07%	-59,76%	-52,28%	-36,48%
Εκταμιεύσεις	152.028.612	323.083.601	288.650.000	763.762.213	91.881.781	68.398.325	924.042.319
Βαθμός απορρόφησης (επί των αρχικών πόρων)	60,81%	59,83%	N/A	59,21%	36,61%	26,51%	51,36%
Βαθμός απορρόφησης (επί των τελικών πόρων)	75,44%	77,44%	96,22%	83,14%	90,97%	55,55%	80,86%

Πηγή: (Special Service for State Aids National Coordinating Authority, 2016), *: αφορά τον αρχικό σχεδιασμό, χωρίς να έχει γίνει δέσμευση του αντίστοιχου ποσού.

B. Ανάλυση αγοράς

Η ελληνική οικονομία την τελευταία εξαετία (2010-2015) διανύει μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης που κορυφώθηκε το 2012 και εξακολουθεί να υφίσταται έως και το 2015. Εξετάζοντας την εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) κατά την εν λόγω περίοδο, είναι χαρακτηριστική η σωρευτική συρρίκνωσή του κατά 22% όπως και η αδυναμία του να ανακάμψει και να εισέλθει σε τροχιά μεγέθυνσης. Το πρόβλημα ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας εξακολουθεί να υφίσταται και αναδεικνύεται η έντονη ανάγκη για αλλαγές στο παραγωγικό μοντέλο. Η οικονομική κρίση συνέπεσε και ως ένα βαθμό πυροδοτήθηκε από μια δημοσιονομική κρίση. Η δημοσιονομική κρίση συνδυάστηκε και με έντονη πολιτική αστάθεια, που οδήγησαν ουσιαστικά στην εφαρμογή μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων εξυγίανσης. Το Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε η αναδιάρθρωση και η απομείωση του ελληνικού χρέους μέσα από τη διαδικασία του PSI (Private Sector Involvement), Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα). Παρά την εφαρμογή μέτρων, η έντονη πολιτική αστάθεια οδήγησε, τον Ιούλιο του 2015, και μετά από μια έντονη εκροή καταθέσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, στην επιβολή ελέγχων κεφαλαίων (capital controls) στις τραπεζικές συναλλαγές. Η βαθιά ύφεση στην οικονομία σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική κρίση οδήγησε επίσης σε μια μεγάλη αύξηση της ανεργίας (25% το 2015), η οποία συνδυάστηκε με μια φάση εσωτερικής υποτίμησης (πτώση κόστους εργασίας και πληθωρισμού).

Βασική αιτία της βαθιάς ύφεσης ήταν το μοντέλο ανάπτυξης που υιοθετήθηκε στη χώρα κατά τα τελευταία τριάντα έτη και το οποίο βασίστηκε στον τομέα των υπηρεσιών, τροφοδοτούμενο από την εγχώρια κατανάλωση, τις δημόσιες δαπάνες και το χαμηλότοκο τραπεζικό δανεισμό. Η απότομη όμως πτώση της κατανάλωσης και των δημόσιων δαπανών σε συνδυασμό με τον περιορισμό του τραπεζικού δανεισμού οδήγησε σε σημαντική συρρίκνωση πολλών κλάδων της οικονομίας και ιδίως των κατασκευών, της οικοδομικής δραστηριότητας, του χονδρικού και

λιανικού εμπορίου και γενικότερα των υπηρεσιών. Η οικονομική κρίση επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) και γενικότερα τις επενδύσεις, όχι μόνο γιατί η μείωση του εισοδήματος και της κατανάλωσης είχε ως άμεσο αποτέλεσμα τον περιορισμό του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων, αλλά και γιατί τα εγγενή χαρακτηριστικά της οικονομίας δεν της επέτρεψαν να προσαρμοστεί ταχέως στις νέες απαιτήσεις.

Στο πλαίσιο αυτό τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών υπήρξαν έντονα. Η οικονομική ύφεση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η δημοσιονομική κρίση, η πτώση των δημοσίων επενδύσεων, η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους και η επιβολή ελέγχων κεφαλαίων προκάλεσαν σημαντικό έλλειμμα πληροφόρησης στις αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια στις αγορές, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, η περιορισμένη προσαρμογή του κρατικού μηχανισμού στις νέες ανάγκες της οικονομίας καθώς και η αδυναμία πρόβλεψης του χρόνου «εξόδου» από την κρίση επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, δημιουργούσαν πρόσθετα «κενά» πληροφόρησης στο χρηματοπιστωτικό κλάδο και πολλαπλασίασαν το κόστος συναλλαγών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοούσε ιδιαίτερα την επιχειρηματικότητα γίνεται αντιληπτό για ποιο λόγο τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών εντάθηκαν ακόμα περισσότερο. Απόρροια όλων αυτών των παραμέτρων ήταν να δημιουργηθούν επενδυτικά κενά και να υπάρξει διάσταση μεταξύ προσφοράς και ζήτησης για επενδύσεις. Σε τέτοιες καταστάσεις, κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαίο να υιοθετηθούν νέες μορφές χρηματοδότησης επιχειρήσεων και έργων, να αξιοποιηθούν μέθοδοι μόχλευσης των διαθέσιμων (περιορισμένων) πόρων και εν τέλει να δοθεί η δυνατότητα στην οικονομία να εισέλθει σε μια βιώσιμη και σταθερή τροχιά.

Γ. Χρηματοδοτικό κενό

Η ανάλυση αναφορικά με τις πηγές αποτυχίας των αγορών, δημιουργεί και τη βάση προσδιορισμού του χρηματοδοτικού κενού για κάθε μια από τις εξεταζόμενες θεματικές ενότητες: επιχειρηματικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας και αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις. Το χρηματοδοτικό κενό φανερώνει τις χρηματοδοτικές ανάγκες που η αγορά αδυνατεί να καλύψει, ενώ δημιουργεί με τη σειρά του ένα επενδυτικό κενό, δηλαδή ένα έλλειμμα επενδύσεων, που δεν θα υπήρχε αν ήταν διαθέσιμη μια ανάλογη πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης. Γίνεται σαφές ότι τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, τα διαρθρωτικά ζητήματα που υπάρχουν σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, η ποιότητα των κτιριακών υποδομών και η φύση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης έχουν δημιουργήσει αποτυχίες στις επιμέρους αγορές, οι οποίες αδυνατούν να φέρουν σε ισορροπία τα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης, προκαλώντας ουσιαστικά χρηματοδοτικά κενά. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έγιναν στην παρούσα έκθεση, το χρηματοδοτικό κενό ανέρχεται σε € 3.654 εκ. για τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας, σε € 313,91 εκ. για τη θεματική ενότητα ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας και σε € 639,52 εκ. για τη θεματική ενότητα αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων.

Δ. Προστιθέμενη αξία

Οι αποτυχίες της αγοράς και το εκτιμώμενο χρηματοδοτικό κενό είναι δυνατό αντιμετωπισθούν, *inter alia*, μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας σε χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση

αυτή δύναται να διατεθεί τόσο μέσω της παραδοσιακής τραπεζικής αγοράς, όσο και μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων ή και επιχορηγήσεων. Λαμβανομένου υπόψη των υφιστάμενων προβλημάτων στον τραπεζικό κλάδο, γίνεται φανερός ο κρίσιμος ρόλος τόσο των χρηματοδοτικών εργαλείων όσο και των επιδοτήσεων προκειμένου να αντιμετωπισθεί το μείζον πρόβλημα της χρηματοδότησης σε όλους τους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου της επιχειρηματικότητας, της ενεργειακής απόδοσης και των αστικών επενδύσεων. Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτεί την εκ των προτέρων δημιουργία εσόδων από τους δικαιούχους έτσι ώστε να είναι ικανοί μέσα από περιοδικές πληρωμές να αποπληρώσουν το ποσό που έλαβαν, συνήθως σε μορφή δανείου, μέσα από το εκάστοτε χρηματοδοτικό εργαλείο. Με τον τρόπο αυτό τα επιστρεπτέα ποσά δύναται να χρησιμοποιηθούν (ανακυκλωθούν) με σκοπό τη χρηματοδότηση ενός περαιτέρω αριθμού δικαιούχων. Έτσι, δύναται να υποστηριχθεί ένας μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, δράσεων ενεργειακής αναβάθμισης ή έργων αστικής και χωρικής ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι τα κίνητρα που δημιουργούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία για αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων, δεδομένης της ανάγκης να δημιουργήσουν έσοδα και με τον τρόπο αυτό να επιστραφούν.

Οι διαθέσιμοι ευρωπαϊκοί πόροι δημιουργούν σε κάθε περίπτωση μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία όταν δίνονται με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. δάνειο, εγγυήσεις) σε σχέση με όταν δίνονται με τη μορφή επιχορήγησης ή φοροαπαλλαγής. Ως εκ τούτου, η στροφή από τη διάθεση πόρων σε μορφή επιχορηγήσεων σε διάθεση υπό τη μορφή επιστρεπτέων ενισχύσεων κρίνεται επιβεβλημένη, όταν και όπου βέβαια είναι εφικτή και δεν υπάρχουν ισχυρές θετικές εξωτερικές οικονομίες, που να επιτάσσουν την παρουσία επιδοτήσεων προκειμένου να «εσωτερικευθούν». Όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός μόχλευσης, τόσο μεγαλύτερο θα είναι εν τέλει το «αποτύπωμα» των χρηματοδοτικών εργαλείων άρα και η προστιθέμενη αξίας τους.

E. Στρατηγική

Η κύρια πηγή πόρων των χρηματοδοτικών εργαλείων θα προέλθει από τα επιχειρησιακά προγράμματα (ΕΠ) της παρούσας προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Ειδικότερα τα ΕΠ αφορούν στην κάλυψη συγκεκριμένων θεματικών στόχων της Ε.Ε. και συμπεριλαμβάνουν το ύψος των πόρων προερχόμενων από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο υπάρχουν πέντε συν δύο τομεακά ΕΠ και δεκατρία Περιφερειακά Προγράμματα (ΠΕΠ, ένα για κάθε περιφέρεια). Για τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας οι διαθέσιμοι πόροι εκτιμώνται αρχικά στα € 1,29 δισ., για την εξοικονόμηση ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας στα € 127,7 εκ., ενώ για τις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις σε € 330,9 εκ.. Για την επιχειρηματικότητα προτείνεται να υπάρχουν έξι διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα σε δύο βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα ισοδύναμα, όπου εμπεριέχουν τα μικρό-δάνεια, τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης, τα επενδυτικά δάνεια και τις εγγυήσεις, β. κεφάλαια συν-επένδυσης, όπου εμπεριέχουν τα κεφάλαια σποράς - σταδίων εκκίνησης, τις επιχειρηματικές συμμετοχές (early stage and growth) και τα μετοχικά κεφάλαια. Για την κάθε μια από τις λουπές επενδυτικές προτεραιότητες προτείνεται να υπάρχουν τρία διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα στις δύο προαναφερόμενες βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα ισοδύναμα που εμπεριέχουν επενδυτικά δάνεια και εγγυήσεις και, β. κεφάλαια συνεπένδυσης που εμπεριέχουν ίδια κεφάλαια.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των χρηματοδοτικών εργαλείων ανάλογα με τη θεματική ενότητα στην οποία υπόκεινται, το εύρος των επενδύσεων και έργων που δύναται να ενισχύσουν και τις ιδιαίτερες ανάγκες των τελικών δικαιούχων που αυτά καλούνται να καλύψουν, δημιουργείται η ανάγκη για τη δημιουργία επιμέρους σχημάτων διοίκησης ώστε να

επιτευχθεί ο αναγκαίος βαθμός εξειδίκευσης και λειτουργικής αποτελεσματικότητας. Συγκεκριμένα, θεωρείται σκόπιμο η δομή διοίκησης και διαχείρισης να διαχωρίζεται: 1) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια και τις εγγυήσεις που καλύπτουν την επιχειρηματικότητα, 2) στο μηχανισμό που θα αφορά τα ίδια κεφάλαια επιχειρηματικότητας, 3) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια, εγγυήσεις και ίδια κεφάλαια που αφορούν την ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμησης ενέργειας και, 4) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια, εγγυήσεις και ίδια κεφάλαια για την υλοποίηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων.

Πίνακας: Προτεινόμενη κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ανά θεματική ενότητα

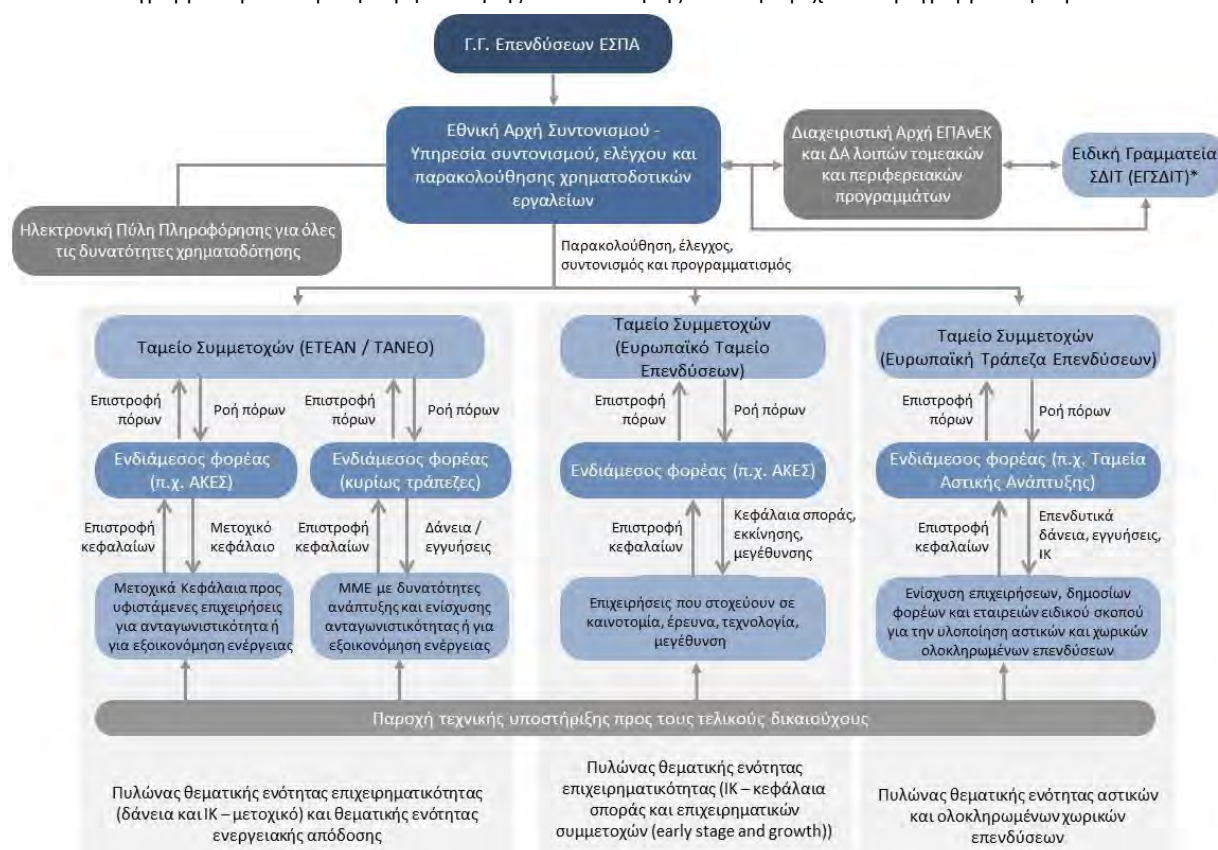
Θεματική ενότητα / Μορφή	Είδος	Λ.Α.	Μεταβατικές	Π.Α.	Σύνολο
Επιχειρηματικότητα					
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	24.099.601	6.335.137	7.508.268	37.943.006
	Επενδυτικά δάνεια	146.166.097	39.723.842	50.874.415	236.764.354
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	219.249.146	59.585.763	76.311.623	355.146.532
	Εγγυήσεις	196.762.054	53.474.402	68.484.790	318.721.246
	Σύνολο	586.276.898	159.119.144	203.179.096	948.575.138
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Κεφάλαια σποράς - σταδίων εκκίνησης	42.077.384	11.284.869	14.574.230	67.936.483
	Επιχειρηματικές συμμετοχές	84.154.767	22.569.739	29.148.460	135.872.966
	Μετοχικό κεφάλαιο	84.154.767	22.569.739	29.148.460	135.872.966
	Σύνολο	210.386.918	56.424.347	72.871.150	339.682.415
Σύνολο Επιχειρηματικότητας		796.663.816	215.543.491	276.050.246	1.288.257.553
Εξοικονόμηση ενέργειας					
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	37.809.550	22.661.008	19.515.094	79.985.652
	Εγγυήσεις	16.204.093	9.711.861	8.363.612	34.279.566
	Σύνολο	54.013.643	32.372.869	27.878.706	114.265.218
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	7.621.905	1.618.150	4.170.463	13.410.518
	Σύνολο	7.621.905	1.618.150	4.170.463	13.410.518
Σύνολο Εξοικονόμησης ενέργειας		61.635.548	33.991.019	32.049.169	127.675.736
Αστικές επενδύσεις					
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	99.053.997	63.093.320	57.876.953	220.024.270
	Εγγυήσεις	42.451.713	27.039.994	24.804.408	94.296.115
	Σύνολο	141.505.710	90.133.314	82.681.361	314.320.385
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	7.447.669	4.743.859	4.351.651	16.543.179
	Σύνολο	7.447.669	4.743.859	4.351.651	16.543.179
Σύνολο Αστικών Επενδύσεων		148.953.380	94.877.172	87.033.012	330.863.564
Γενικό Σύνολο Χρηματοδοτικών Εργαλείων		1.007.252.744	344.411.682	395.132.427	1.746.796.853

Σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να εμπλακούν φορείς με εμπειρία στη διαχείριση των αντίστοιχων σχημάτων διοίκησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Συγχρόνως το αυξημένο

μέγεθος πόρων και η απαίτηση για γεωγραφική κάλυψη σε όλη τη χώρα δημιουργούν την ανάγκη για παρουσία οργανισμών τόσο πριν τους τελικούς αποδέκτες όσο και μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιαμέσων φορέων. Επομένως, χρειάζεται η παρουσία χρηματοπιστωτικών οργανισμών (τράπεζες ή και άλλοι φορείς στην περίπτωση των μικρό-δανείων) ή άλλων εξειδικευμένων φορέων (π.χ. ΑΚΕΣ) που θα είναι υπεύθυνοι για την τελική διάθεση των πόρων προς τους δικαιούχους.

Επιπλέον κρίνεται σκόπιμη η παρουσία ταμείων συμμετοχών (Holding Fund) που θα μεσολαβούν μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιαμέσων φορέων. Τα ταμεία συμμετοχών θα είναι υπεύθυνα για τη διαδικασία επιλογής των ενδιαμέσων φορέων, ενώ θα παρακολουθούν την πορεία υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Στα επιμέρους αυτά ταμεία θα συγκεντρωθούν οι πόροι από τα διάφορα τομεακά και περιφερειακά προγράμματα, τα οποία τελικά θα συνεισφέρουν τους απαραίτητους πόρους για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Να επισημανθεί βέβαια ότι τόσο οι ενδιαμέσοι φορείς όσο και τα ταμεία συμμετοχών απαιτείται να έχουν όλη την απαραίτητη τεχνογνωσία και επάρκεια σε ανθρώπινους και υλικούς πόρους προκειμένου να είναι σε θέση να επιτελέσουν το έργο τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραδοχές αυτές είναι δυνατός ο προσδιορισμός της συνολικής μορφής για τη δομή διοίκησης και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Σε κάθε περίπτωση οι όποιες διαφοροποιήσεις τελικά υπάρξουν σε αυτή τη δομή, απαιτείται να λάβουν υπόψη τους τις παραμέτρους που έχουν διατυπωθεί στην παρούσα έκθεση και να μην δημιουργήσουν αρνητικές επιδράσεις στην αντιμετώπιση των χρηματοδοτικών αναγκών επιχειρήσεων και έργων και στην προώθηση της αναπτυξιακής δυναμικής της χώρας.

Διάγραμμα: Προτεινόμενη δομή διοίκησης και υλοποίησης Χ.Ε. στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο

*: Η ΕΓΣΔΙΤ εμπλέκεται στην περίπτωση του πυλώνα που αφορά τη θεματική ενότητα των αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων.

ΣΤ. Δείκτες και ανάγκη επικαιροποίησης

Οι πόροι των χρηματοδοτικών εργαλείων προέρχονται αθροιστικά από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και τα Τομεακά Προγράμματα ΕΠΑνΕΚ, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση και ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη. Σε κάθε ένα από τα προαναφερόμενα προγράμματα καθορίζονται οι στόχοι που οφείλουν να εκπληρώνονται για τη χρήση των πόρων που διαθέτουν, μέσω των Αξόνων Προτεραιότητας, Θεματικών Στόχων και Επενδυτικών Προτεραιοτήτων. Οι στόχοι αυτοί είναι αποτυπωμένοι μέσα από σχετικούς δείκτες: τους δείκτες εκροών, τους δείκτες αποτελεσμάτων και τους δείκτες απόδοσης (ή επίδοσης). Οι δείκτες αποτελεσμάτων στοχεύουν στην αποτύπωση της επίτευξης συγκεκριμένων στόχων που συνάδουν με τη στρατηγική των ΕΔΕΤ και της Ε.Ε., οι δείκτες εκροών μετρούν τις ενέργειες των χρηματοδοτικών εργαλείων για την επίτευξη των δεικτών αποτελεσμάτων, ενώ οι δείκτες απόδοσης μετρούν τη λειτουργική απόδοση των χρηματοδοτικών εργαλείων (πιστωτικές ζημιές, βαθμός μόχλευσης και κόστος διαχείρισης). Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της παρούσας προγραμματικής περιόδου βασίζεται στους κύριους ορισμούς των εκροών (output) και αποτελέσματος (result). Μέσα από τον προσδιορισμό τιμών στόχου για κάθε ομάδα δεικτών και την περιοδική παρακολούθησή τους θα είναι εφικτός ο εντοπισμός αποκλίσεων. Η παρουσία αποκλίσεων θα φανερώνει και την ανάγκη για μια πιθανή αναθεώρηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης. Πέραν της απόκλισης των δεικτών από τις τιμές στόχου, ο εντοπισμός τυχών ανισορροπιών μεταξύ προσφοράς και ζήτησης για χρηματοοικονομικά εργαλεία, καθώς και η μεταβολή των παραμέτρων κινδύνου και γενικότερα των συνθηκών της αγοράς αποτελούν πρόσθετες παραμέτρους που θα ληφθούν υπόψη στην απόφαση για επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης. Επομένως, μέσω της παρακολούθησης της υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, της επίτευξης ή απόκλισης των στόχων που θα τεθούν, της παρακολούθησης των δεικτών και της επανεκτίμησης τυχών ανισορροπιών στην αγορά λόγω σημαντικών αλλαγών στο οικονομικό κλίμα είναι δυνατό να προσδιοριστεί ο χρόνος και ο στόχος επικαιροποίησης και αναθεώρησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Εισαγωγή

Το παρόν παραδοτέο εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του Αναδόχου περί υποβολής των ενός τελικού παραδοτέου που θα περιλαμβάνει τα κεφάλαια I «Αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των ΧΕ», II «Νέα οικονομική πραγματικότητα και οι επιπτώσεις σχετικά με τα χρηματοδοτικά κενά», III «Προσδιορισμός του χρηματοδοτικού κενού ανά θεματική ενότητα», IV «Εκτιμώμενο αποτέλεσμα μόχλευσης ανά προτεινόμενο ΧΕ, επίπεδο προνομιακής αμοιβής, ή/και λόγος πολλαπλασιαστή», V «Προτάσεις επενδυτικής στρατηγικής για κάθε θεματική ενότητα και αντίστοιχους θεματικούς στόχους, περιφέρεια και ΧΕ, με δυνατότητες εναλλακτικών στρατηγικών», VI «Εξειδίκευση αναμενόμενων αποτελεσμάτων και προτάσεις πιθανών επικαιροποιήσεων των ΧΕ» και «Συμπεράσματα», όπως προβλέπεται στη σύμβαση για την εκπόνηση του έργου «Επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης (ex ante assessment) για τον εκ νέου σχεδιασμό και εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 βάσει των νέων δεδομένων της Ελληνικής Οικονομίας» που έχει υπογραφεί μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της εταιρείας Grant Thornton A.E..

Σύμφωνα με το άρθρο 37 παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 1303/2013 η στήριξη των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής βασίζεται στην εκ των προτέρων αξιολόγηση η οποία θα καταδείξει, βάσει στοιχείων, την αποτυχία της αγοράς και τις καταστάσεις ανεπάρκειας επενδύσεων καθώς και το εκτιμώμενο επίπεδο και το πεδίο των δημόσιων επενδυτικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένων των τύπων των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν. Η επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης, αφού λάβει υπόψη τα νέα δεδομένα της οικονομίας οφείλει να επαναπροσδιορίσει τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία. Πρέπει να τεκμηριώσει τόσο την καταλληλότητα, όσο και την επάρκεια και αναγκαιότητα των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων για την επίτευξη των προσδιορισμένων θεματικών στόχων και επενδυτικών προτεραιοτήτων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), καθώς και των στόχων των ίδιων των ΕΔΕΤ.

Οι θεματικές ενότητες που καλείται να περιλαμβάνει η επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης είναι οι: α) Η επιχειρηματικότητα (συμπεριλαμβανομένων

θεμάτων που άπτονται στις ΤΠΕ, μικροπιστώσεων στην κοινωνική οικονομία, κλπ), β) Η ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας (πλην των εργαλείων δανείου επιμερισμένου ρίσκου που αφορά σε κατοικίες) και, γ) Οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις (συμπεριλαμβανομένων περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, παρεμβάσεων στον τομέα των υδάτων, στην ανάπτυξη θαλασσιών μετώπων κλπ). Λαμβάνοντας υπόψη τις απαιτήσεις όπως καταγράφονται στον προαναφερόμενο Κανονισμό (ΕΕ) αριθμ. 1303/2013, η εν λόγω επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης καταγράφει εκτός των άλλων και τα παρακάτω:

- την ανάλυση της αποτυχίας της αγοράς, των καταστάσεων ανεπάρκειας επενδύσεων και των επενδυτικών αναγκών για τομείς πολιτικής και θεματικούς στόχους ή επενδυτικές προτεραιότητες, που πρόκειται να αντιμετωπιστούν προκειμένου να συμβάλουν στην επίτευξη των ειδικών στόχων, που καθορίζονται στο πλαίσιο μιας προτεραιότητας και οι οποίες πρόκειται να στηριχθούν από χρηματοοικονομικά εργαλεία. Η ανάλυση αυτή βασίζεται στη μεθοδολογία διαθέσιμων ορθών πρακτικών, την εκτίμηση της προστιθέμενης αξίας των χρηματοοικονομικών εργαλείων, που εξετάζονται για να λάβουν στήριξη από τα ΕΔΕΤ, της συνέπειας με άλλες μορφές δημόσιας παρέμβασης που απευθύνονται στην ίδια αγορά, των ενδεχόμενων επιπτώσεων των κρατικών ενισχύσεων, της αναλογικότητας της προβλεπόμενης παρέμβασης και των μέτρων για ελαχιστοποίηση της στρέβλωσης της αγοράς,
- την εκτίμηση σχετικά με τους πρόσθετους δημόσιους και ιδιωτικούς πόρους, που ενδέχεται να συγκεντρωθούν από τα χρηματοοικονομικά εργαλεία στο επίπεδο του τελικού αποδέκτη (εκτιμώμενο αποτέλεσμα μόχλευσης), συμπεριλαμβανομένης, κατά περίπτωση, μιας αξιολόγησης σχετικά με την ανάγκη και το επίπεδο προνομιακής αμοιβής για την προσέλκυση πόρων από ιδιώτες επενδυτές ή/και μιας περιγραφής των μηχανισμών, που θα χρησιμοποιηθούν για να καθοριστεί η ανάγκη και η έκταση της εν λόγω προνομιακής αμοιβής, όπως μια ανταγωνιστική ή κατάλληλα ανεξάρτητη διαδικασία αξιολόγησης,
- η αξιολόγηση των διδαγμάτων, που έχουν αντληθεί από την εφαρμογή παρόμοιων μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής και των εκ των προτέρων αξιολογήσεων, οι οποίες διενεργήθηκαν στο παρελθόν και πώς τα εν λόγω διδάγματα πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στο μέλλον.
- τη σύνταξη πρότασης για επενδυτική στρατηγική, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης επιλογών για τις ρυθμίσεις εφαρμογής κατά την έννοια του άρθρου 38 του Κανονισμού, των χρηματοδοτικών προϊόντων, που πρόκειται να προσφερθούν, των τελικών αποδεκτών στους οποίους αυτά στοχεύουν, του προβλεπόμενου συνδυασμού με επιχορηγήσεις, κατά περίπτωση,
- την εξειδίκευση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων καθώς και του τρόπου με τον οποίο τα προτεινόμενα χρηματοοικονομικά εργαλεία αναμένεται να συμβάλουν στην επίτευξη των ειδικών στόχων, που καθορίζονται σε κάθε θεματική προτεραιότητα, συμπεριλαμβανομένων και των αντίστοιχων δεικτών.

Στο πλαίσιο του ανωτέρου κανονισμού (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2013) και της γενικής μεθοδολογίας επί της δομής και των κεφαλαίων της εκ των προτέρων αξιολόγησης (fi-

compass (f), 2015), το παρόν παραδοτέο χωρίζεται σε έξι κύρια κεφάλαια, το πρώτο που αφορά την αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των Χ.Ε., το δεύτερο που αφορά την ανάλυση της αγοράς, το τρίτο που περιλαμβάνει το χρηματοδοτικό κενό, τον τέταρτο που εμπεριέχει το αποτέλεσμα μόχλευσης, το πέμπτο με τη στρατηγική και το έκτο με την εξειδίκευση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, ενώ τέλος υπάρχουν και τα σχετικά συμπεράσματα.

Στο πρώτο κεφάλαιο του παραδοτέου αποτυπώνεται η αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, λαμβάνοντας υπόψη τις υπάρχουσες εκ των προτέρων αξιολογήσεις των τριών θεματικών τομέων που έχουν οι Αρμόδιες Αρχές στη διάθεσή τους (ICAP, 2015) (Deloitte , 2015), (Grant Thornton, 2015) καθώς και τις διαθέσιμες αναφορές και αναλύσεις που καταγράφουν την πορεία υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Για κάθε μια από τις 3 υπό εξέταση θεματικές ενότητες, καταγράφονται οι προηγούμενες εφαρμογές των χρηματοδοτικών εργαλείων που διατέθηκαν κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013, ο προσδιορισμός των κύριων προβλημάτων κατά τη διάρκεια υλοποίησης τους καθώς και οι δυνατότητες αξιοποίησης της αποκτηθείσας εμπειρίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφονται οι συνθήκες της νέας οικονομικής πραγματικότητας και οι επιπτώσεις σχετικά με τα χρηματοδοτικά κενά, βάσει των πλέον πρόσφατων και διαθέσιμων στοιχείων που δημοσιοποιούνται από τις αρμόδιες και επίσημες κρατικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς πηγές. Αρχικά αποτυπώνεται το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον που επηρεάζει και τις τρεις εξεταζόμενες θεματικές ενότητες, ιδιαίτερα ως προς την εξέλιξη της μακροοικονομίας και ανταγωνιστικότητας, των δημοσίων οικονομικών, των νομισματικών μεγεθών, της αγοράς εργασίας, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του οικονομικού κλίματος. Έπειτα καταγράφονται οι συνθήκες της νέας οικονομικής πραγματικότητας και οι επιπτώσεις σχετικά με τα χρηματοδοτικά κενά για κάθε μία από τις ενότητες ξεχωριστά. Σκοπός είναι να αποτυπωθεί η παρούσα κατάσταση κάθε ενότητας, ώστε να προσδιοριστούν οι πραγματικές ανάγκες της αγοράς και μετέπειτα να καθοριστούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα δύνανται να καλύψουν τις ανάγκες αυτές.

Στο τρίτο κεφάλαιο, λαμβάνοντας υπόψη την ανάλυση της νέας οικονομικής πραγματικότητας και των αποτυχιών της αγοράς, προσδιορίζεται το χρηματοδοτικό κενό για κάθε μια από τις θεματικές ενότητες. Η μεθοδολογία υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού της θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας στηρίζεται σε νομισματικά δεδομένα και στα μικρό-μεγέθη που συνθέτουν την αγορά των ΜΜΕ. Η βασική φιλοσοφία της μεθοδολογίας είναι ο προσδιορισμός της διαφοράς μεταξύ της προσφοράς δανεικών κεφαλαίων από τα τραπεζικά ιδρύματα και της σχετικής ζήτησης από πλευράς υγιών ΜΜΕ. Το χρηματοδοτικό αυτό κενό για τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας εκτιμάται μέσα από το ύψος των απαραίτητων παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης στο κτιριακό απόθεμα επαγγελματικής χρήσης που καταγράφεται ως θερμικά απροστάτευτο. Ανάλογα για τη

θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, η μεθοδολογία εκτίμησης του χρηματοδοτικού κενού βασίζεται στις προβλεπόμενες επενδύσεις έργων αστικής και χωρικής ανάπτυξης, όπως αυτές έχουν καταγραφεί μέσα από τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης που υπάρχουν στη χώρα.

Το τέταρτο κεφάλαιο προχωρά στη καταγραφή του εκτιμώμενου αποτελέσματος μόχλευσης που δύναται να επιτευχθεί μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων. Αρχικά αναδεικνύονται οι βασικοί παράμετροι του μεγέθους της προστιθέμενης αξίας που οδηγούν στην ποσοτικοποίηση της και της μόχλευσης που επιτυγχάνεται για κάθε τύπου χρηματοδοτικό εργαλείο (δάνειο, εγγυήσεις, ίδια κεφάλαια). Στη συνέχεια αποτυπώνονται οι θετικές πρόσθετες ποιοτικές επιδράσεις των χρηματοδοτικών εργαλείων που αποτελούν και την ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας, ενώ καταγράφονται και οι δυνητικές συνέργειες που δύναται να επιτευχθούν μέσω εθνικών και ευρωπαϊκών πόρων, λαμβάνοντας υπόψη τις απαραίτητες ειδικές δομές καθώς και ζητήματα κρατικών ενισχύσεων. Έπειτα, προσδιορίζεται το ύψος της πρόσθετης ωφέλειας που προκύπτει ως αποτέλεσμα της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων, το αποτέλεσμα των οποίων συνδυαστικά με την εκτίμηση των πρόσθετων δημόσιων και ιδιωτικών πόρων και τον εκτιμώμενο βαθμό μόχλευσης δύναται να καλύψει τις ανάγκες της αγοράς. Τέλος, επισημαίνεται η αναγκαιότητα της προσέλευσης πρόσθετων πόρων και προσδιορίζεται το πλαίσιο προνομιακών αμοιβών.

Μέσα από τα αποτελέσματα που έχουν προκύψει στα κεφάλαια που προηγήθηκαν σε συνδυασμό με τους εκάστοτε για κάθε θεματική ενότητα διαθέσιμους πόρους και τις κατευθύνσεις για τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων που έχουν καθοριστεί στα επιχειρησιακά προγράμματα, δημιουργείται το πλαίσιο στο οποίο βασίζεται και το πέμπτο κεφάλαιο, ο σχεδιασμός της επενδυτικής στρατηγικής. Στο πρώτο στάδιο του κεφαλαίου γίνεται ο προσδιορισμός του επιπέδου λεπτομέρειας των χρηματοδοτικών εργαλείων (μέγεθος, μορφή και προέλευση πόρων ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα), λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους ανάγκες και την τελική εκτίμηση των προβλημάτων που η στρατηγική καλείται να αντιμετωπίσει. Στο δεύτερο στάδιο, προσδιορίζεται το εύρος παρέμβασης και η στόχευση των χρηματοδοτικών εργαλείων (είδος, αποδέκτες), λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της ανάλυσης της ανεπάρκειας της αγοράς, της προστιθέμενης αξίας και της τελικής εκτίμησης των αναγκών. Παράλληλα γίνεται και η βαθμονόμησή τους ώστε να βοηθηθούν οι δημόσιες αρχές για τη βέλτιστη επιλογή της χρήσης ενός ή περισσότερων από αυτά (εγγυήσεις, δάνεια κτλ.). Στο τρίτο στάδιο προσδιορίζεται η δομή διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων με επιλογή των πλέον δόκιμων διαδικασιών διοίκησης και παρακολούθησης. Μέσα από τα στάδια αυτά δημιουργείται μια βέλτιστη επενδυτική στρατηγική για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο γίνεται εξειδίκευση των αναμενόμενων αποτελεσμάτων και των αντίστοιχων δεικτών μέτρησης αποτελέσματος και σύσταση μηχανισμού παρακολούθησης. Αρχικά γίνεται καθορισμός και ποσοτικοποίηση των αναμενόμενων

αποτελεσμάτων των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων, μέσω δεικτών αποτελέσματος, δεικτών εκροών και δεικτών απόδοσης (επίδοσης) και του τρόπου συνεισφοράς στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων των ΕΔΕΤ. Επιπρόσθετα προτείνεται σύστημα παρακολούθησης ώστε να αξιολογούνται αποτελεσματικά τα χρηματοδοτικά εργαλεία και να καλύπτονται οι σχετικές απαιτήσεις αναφοράς και να εντοπίζονται περιοχές βελτίωσης. Στο τέλος γίνεται ανάλυση σχετικά με την πρόβλεψη επικαιροποίησης και αναθεώρησης, ώστε τα συμπεράσματα να αντικατοπτρίζουν τις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς.

1. Αξιολόγηση της προηγούμενης εμπειρίας αξιοποίησης των Χ.Ε.

Σύμφωνα με το άρθρο 37.4 του Κανονισμού ΕΕ αριθ. 1303/2013, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν πόρους των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, προκειμένου να υποστηρίξουν μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής, βάσει ενός ή περισσότερων προγραμμάτων, μέσω ταμείων χαρτοφυλακίου ή μη. Ο στόχος των χρηματοοικονομικών εργαλείων είναι να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη αφενός και στην επίτευξη ειδικών στόχων που ορίζονται στο πλαίσιο μιας προτεραιότητας αφετέρου μέσω επενδύσεων που αναμένεται να είναι οικονομικά βιώσιμες και δεν συγκεντρώνουν επαρκή χρηματοδότηση από πηγές της αγοράς. Τα χρηματοοικονομικά εργαλεία οφείλουν να συμμορφώνονται με το εφαρμοστέο δίκαιο, ιδίως όσον αφορά στις κρατικές ενισχύσεις και την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων.

Κατά την περίοδο 2007-2013 εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα χρηματοδοτικά εργαλεία με πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία. Το παρόν κεφάλαιο αφορά στην αξιολόγηση της αποκτηθείσας εμπειρίας αξιοποίησης αυτών των χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι θεματικές ενότητες αφορούσαν τομείς επιχειρηματικότητας, ενεργειακής αποδοτικότητας - εξοικονόμησης ενέργειας και αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις τους. Καλύφθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ). Λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία αυτή, αποτυπώνεται για κάθε ένα από τις προαναφερθείσες ενότητες: α) η πορεία υλοποίησής τους, β) ο προσδιορισμός των κύριων αστοχιών και προβλημάτων αλλά και, γ) η δυνατότητα εφαρμογής εμπειρίας και ενίσχυση αποδοτικότητας.

Η καταγραφή της πορείας των χρηματοδοτικών εργαλείων αφορά κυρίως στη συγκέντρωση πληροφοριών, εμπειριών, αποτελεσμάτων και μελετών εκ των προτέρων αξιολογήσεων σε επίπεδο χώρας ή περιφέρειας αλλά και σε άλλες χώρες με έμφαση σε παρόμοιους οικονομικούς τομείς, αγορές και στόχους. Σε δεύτερο επίπεδο, ο προσδιορισμός των κυρίων αστοχιών και προβλημάτων καταγράφει τους κύριους

παράγοντες προβλημάτων, τους κινδύνους και τις καθυστερήσεις που έχουν προκύψει από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Τέλος, η εφαρμογή εμπειρίας και ενίσχυση της αποδοτικότητας αναλύει τους τρόπους αξιοποίησης της αποκτηθείσας εμπειρίας για τη βελτίωση του σχεδιασμού της υλοποίησης και της απόδοσης των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων μέσω του εργαλείου ανάλυσης SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Ιδιαίτερα, η ανάλυση SWOT περιλαμβάνει: α. τα δυνατά σημεία της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων, λαμβάνοντας υπόψη της μέχρι τώρα εμπειρίας, β. τις αδυναμίες που δημιουργούνται από τις αποτυχίες εφαρμογής και χρήσης τους, γ. τις ευκαιρίες που είναι δυνατό να εντοπιστούν στην προώθησή τους στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο, δ. τις απειλές που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία και που πιθανώς οδηγήσουν σε ένα μειωμένο βαθμό αποτελεσματικότητας.

1.1. Θεματική Ενότητα: Επιχειρηματικότητα

Η Ελλάδα έχει αποκτήσει μια βασική εμπειρία στη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 και αυτή η εμπειρία κρίνεται σκόπιμο να ληφθεί υπόψη για την αποδοτικότερη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων στην τρέχουσα διαχειριστική περίοδο τόσο σε επίπεδο σχεδιασμού όσο και σε επίπεδο εκτέλεσης. Η αποκτηθείσα εμπειρία αναλύεται μέσω ερευνών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για την Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη και τα αποτελέσματα της εκ των προτέρων αξιολόγησης που έχει ήδη διεξαχθεί για το συγκεκριμένο τομέα της επιχειρηματικότητας (Grant Thornton, 2015). Στόχος είναι να καταγραφούν οι αποτυχίες και οι επιτυχίες σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των χρηματοδοτικών εργαλείων, να προσδιοριστούν οι αιτίες τους και να χρησιμοποιηθεί η αποκτηθείσα γνώση για το σχεδιασμό των επόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων (fi-compass, 2015a).

Πορεία χρηματοδοτικών εργαλείων 2007-2013

Τα χρηματοδοτικά εργαλεία της θεματικής ενότητας «Επιχειρηματικότητα» που υλοποιήθηκαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια 2007-2013 είναι αυτά μέσω του χαρτοφυλακίου JEREMIE Holding Fund (JHF), του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ) και του Ταμείου Εγγυήσεων για ΜΜΕ (SME guarantee fund). Διαχειριστής του JHF αποτέλεσε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΑΕ), του ΤΕΠΙΧ το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ) και του Ταμείου Εγγυήσεων για ΜΜΕ η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ).

JEREMIE: Το ταμείο χαρτοφυλακίου JEREMIE διέθετε πόρους ύψους 250 εκ. ευρώ για την παροχή δανεισμού σε ΜΜΕ. Τα οριστικοποιημένα προϊόντα που υλοποιήθηκαν μέσω του ταμείου ήταν: το Funded Risk Sharing (FRSP), η χορήγηση μικροπιστώσεων, το Funded Risk Sharing (FRS) for ICT, το Funded Risk Sharing Generic Content (FRSP –GC), καθώς και το JEREMIE ICT – VC και Early stage VC.

Το πρόγραμμα Funded Risk Sharing (FRSP) είχε ένα συνολικό προϋπολογισμό € 60 εκ. δημόσιας δαπάνης (δ.δ). Αφορούσε στη χορήγηση δανείων αρχικά έως € 100.000 και μετά έως € 250.000 σε πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Οι επιλεγέντες ενδιαμέσσοι οργανισμοί ήταν οι τράπεζες Alpha Bank και Εθνική Τράπεζα. Η συνεισφορά τους ήταν ισόποση με τη δημόσια δαπάνη, ώστε να επιμεριστεί ο κίνδυνος και να μειωθούν οι απαιτούμενες εξασφαλίσεις για τη χορήγηση δανείων. Κατά τη διάρκεια υλοποίησης έγιναν τροποποιήσεις στο πρόγραμμα για την μεγαλύτερη απορρόφηση των κονδυλίων και τη βελτίωση της διεισδυτικότητας του προϊόντος στην αγορά. Συγκεκριμένα αποφασίστηκε η επιλεξιμότητα του κεφαλαίου κίνησης για το σύνολο του δανείου χωρίς να συνδυάζεται με αντίστοιχο επενδυτικό σχέδιο ενώ παράλληλα, όπως αναφέρθηκε, αυξήθηκε το όριο δανεισμού στις € 250.000, δίνοντας τη δυνατότητα ένταξης και νέων επιχειρήσεων με λιγότερα από 3 έτη λειτουργίας. Το πρόγραμμα ήταν διαθέσιμο στην αγορά από το Φεβρουάριο του 2011 μέχρι το Φεβρουάριο του 2014. Οι διαθέσιμοι πόροι του προγράμματος απορροφήθηκαν στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ τα διαθέσιμα ποσά των άλλων περιφερειών μεταφέρθηκαν στο προϊόν Funded Risk Sharing Generic Content (FRSP-GC).

Το πρόγραμμα χορήγησης μικροπιστώσεων είχε έναν αρχικό προϋπολογισμό € 30 εκ. δημόσιας δαπάνης και μια ισόποση συμμετοχή των συμμετεχόντων τραπεζών. Διατέθηκε στην αγορά από τον Ιανουάριο 2012 έως το Δεκέμβριο 2012 μέσω της Alpha Bank. Αφορούσε τη χορήγηση μικρών δανείων (έως € 25.000) σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Κατά τη διάρκεια του προγράμματος έγινε τροποποίηση στους όρους του προγράμματος με στόχο την πληρέστερη κάλυψη των αναγκών της πραγματικής οικονομίας. Συγκεκριμένα αποφασίστηκε η επιλεξιμότητα του κεφαλαίου κίνησης για το σύνολο του δανείου και δόθηκε η δυνατότητα ένταξης νέων επιχειρήσεων στο πρόγραμμα με κάτω από 3 έτη λειτουργίας. Οι τροποποιήσεις αυτές ωστόσο δεν επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα για την απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων του προγράμματος αυτού, με αποτέλεσμα να αποφασιστεί η διακοπή της σύμβασης, η μεταφορά των πόρων και η έκδοση πρόσκλησης για νέο προϊόν.

Το πρόγραμμα Funded Risk Sharing (FRS) for ICT είχε έναν αρχικό προϋπολογισμό € 90 εκ. δημόσιας δαπάνης και μια ισόποση συμμετοχή των συμμετεχόντων τραπεζών. Σχεδιάστηκε αποκλειστικά για τη διάθεση δανείων ύψους έως € 500.000 σε ΜΜΕ που λειτουργούν σε τομείς υψηλού ρίσκου, κυρίως στις νέες τεχνολογίες. Το πρόγραμμα ήταν διαθέσιμο στην αγορά από το Φεβρουάριο του 2012 μέσω των τραπεζών Alpha Bank, Εθνική Τράπεζα και Εμπορική Τράπεζα. Καθώς βάσει του αρχικού σχεδιασμού δεν

υπήρχε μεγάλη διεισδυτικότητα του προϊόντος, έγιναν βελτιώσεις στην επιλεξιμότητα δαπανών, όπως η προσθήκη του κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πληροφορικής. Ωστόσο και παρά των βελτιωτικών αυτών τροποποιήσεων, το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν είχε την προσδοκώμενη και απαιτούμενη απορρόφηση, οι ενδιάμεσες τράπεζες δήλωσαν απροθυμία να συνεχίσουν και σταμάτησε εν τέλει η υλοποίηση του προγράμματος.

Το πρόγραμμα Funded Risk Sharing Generic Content (FRSP-GC) είχε αρχικό προϋπολογισμό € 29 εκ. δημόσιας δαπάνης. Στην πορεία, οι διαθέσιμοι πόροι του προϊόντος ενισχύθηκαν, μέσα από σειρά αυξήσεων και ανήλθαν στο ποσό των € 202 εκ., εκ των οποίων τα € 101 εκ. αποτέλεσε τη δημόσια δαπάνη. Αφορούσε τη χορήγηση δανείων έως και € 500.000 σε ΜΜΕ όλων των κλάδων της οικονομίας. Το πρόγραμμα έγινε διαθέσιμο από τον Απρίλιο του 2013. Οι επιλεγέντες ενδιάμεσοι οργανισμοί ήταν οι τράπεζες Eurobank Ergasias και Εθνική Τράπεζα. Η εισφορά τους ήταν ισόποση με τη δημόσια δαπάνη, ώστε να επιμεριστεί ο κίνδυνος και να μειωθούν οι απαιτούμενες εξασφαλίσεις για τη χορήγηση δανείων. Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα μεταφέρθηκαν, σταδιακά και ανάλογα με την εξέλιξή του, πόροι που είχαν αποδεσμευτεί από τα λοιπά προγράμματα.

Το πρόγραμμα JEREMIE ICT-VC αφορούσε χρηματοδοτήσεις για seed capital και early stage venture capital. Το πρόγραμμα seed capital είχε έναν προϋπολογισμό € 18,70 εκ. δημόσιας δαπάνης και στόχευε στην υποστήριξη πολύ νέων επιχειρήσεων και επενδύσεων σε πρώιμο στάδιο. Η διάθεση του προγράμματος έγινε μέσω των διαχειριστών Piraeus Capital management και Open Fund που διέθεσαν επιπλέον κεφάλαιο σε ποσοστό 30% της δημόσιας δαπάνης. Το ύψος της χρηματοδότησης έφθανε έως και τις € 750.000 ανά εταιρία από € 500.000 που ήταν αρχικά. Το Μάρτιο του 2015, κατόπιν σχετικής έγκρισης του Επενδυτικού Συμβουλίου, υπογράφηκε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου του Open Fund II κατά € 3,50 εκ. (η συμμετοχή του ταμείου JEREMIE ανέρχεται σε € 2,45 εκ.). Το πρόγραμμα early stage venture capital είχε έναν προϋπολογισμό € 30,55 εκ. και διατέθηκε με τη μορφή risk capital για την ενίσχυση του κλάδου των νέων τεχνολογιών. Η διάθεση του προγράμματος έγινε μέσω των επενδυτικών ταμείων VC Elikonos και Odyssey. Οι διαχειριστές διέθεσαν επιπλέον κεφάλαιο σε ποσοστό 30% της δημόσιας δαπάνης. Υπήρξαν ωστόσο καθυστερήσεις στην υπογραφή των συμβάσεων διαχείρισης, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν δυσλειτουργίες στην εφαρμογή του, που επιτάθηκαν και από τη φύση του προϊόντος. Να αναφερθεί ότι δόθηκε παράταση επιλεξιμότητας των δαπανών έως 30/09/2016.

Στο σημείο αυτό χρειάζεται να αξιολογηθούν τα στοιχεία για τη μέχρι σήμερα υλοποίηση όλων των παραπάνω προγραμμάτων, δίνοντας έμφαση στις δεσμεύσεις και στις εκταμιεύσεις πόρων προς τους τελικούς δικαιούχους (ΜΜΕ). Ξεκινώντας από το πρόγραμμα Funded Risk Sharing (FRSP) γίνεται φανερό πως παρουσίασε το μεγαλύτερο ποσοστό των εκταμιεύσεων επί του προϋπολογισμού δημόσιας δαπάνης. Ωστόσο χρειάζεται να αναφερθεί ότι στο πρόγραμμα αυτό η μεγάλη απορρόφηση πόρων

επιτεύχθηκε στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, ενώ οι υπόλοιπες παρουσίασαν καθυστερήσεις. Αντίστοιχη ήταν και η πορεία του προγράμματος FRSP Generic Content, που αφορούσε τη χορήγηση δανείων σε ΜΜΕ σε όλους τους κλάδους της οικονομίας εκταμιεύοντας το μεγαλύτερο ποσό συγκριτικά με τα άλλα προγράμματα. Από την άλλη πλευρά, τα προγράμματα μικροπιστώσεων και το FRSP για ICT παρουσίασαν το μικρότερο ποσό εκταμιεύσεων, καθώς αποδείχθηκε πως ο αρχικός σχεδιασμός τους δεν ανταποκρινόταν στις ανάγκες των ΜΜΕ. Σε συνδυασμό με καθυστερήσεις στην υλοποίηση και στη διάθεση των πόρων, υπήρξε τελικά η παύση και η απόσυρσή τους. Χαμηλό ποσό εκταμιεύσεων παρουσίασαν και τα προϊόντα ICT-VC, σε μικρότερο βέβαια βαθμό σε σχέση με τα προηγούμενα δύο (Μικροπιστώσεις, FRSP για ICT).

Πίνακας 1: Πορεία εκτέλεσης JEREMIE (έως Απρίλιο 2016)

	FRSP	Μικροπιστώσεις	FRSP για ICT	FRSP Generic Content	ICT - VC
Συνολικός προϋπολογισμός δημόσιας δαπάνης	60.000.000	30.000.000	90.000.000	101.000.000	51.390.000
Αριθμός αιτήσεων δανείου	2.896	356	71	3.379	μ.δ.
Προϋπολογισμός αιτούμενων δανείων	83.524.094	3.568.753	3.352.685	213.424.789	μ.δ.
Αριθμός εγκεκριμένων δανείων	1.421	250	45	1575	μ.δ.
Προϋπολογισμός εγκεκριμένων δανείων	42.753.584	2.539.912	2.477.424	99.385.219	μ.δ.
Αριθμός εκταμιευμένων δανείων	1.328	167	33	133	μ.δ.
Ποσό εκταμιεύσεων	39.214.212	1.587.772	1.696.861	77.649.767	31.880.000
Μέσο ύψος δανείων	60.174	20.319 €	110.108	126.203	μ.δ.
Λόγος ποσού εγκεκριμένων / αιτούμενων δανείων	51,19%	71,17%	73,89%	46,57%	μ.δ.
Λόγος ποσού εκταμιεύσεων / εγκεκριμένων δανείων	91,72%	62,51%	68,49%	78,13%	μ.δ.
Λόγος ποσού εγκεκριμένων δανείων / προϋπολογισμό προϊόντος	71,26%	8,47%	2,75%	180,70%	μ.δ.
Λόγος ποσού εκταμιεύσεων / προϋπολογισμό προϊόντος	65,36%	5,29%	1,89%	76,88%	62,04%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016)

ΕΤΕΑΝ: Το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ) ΑΕ αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ της μικρομεσαίας επιχείρησης και της τράπεζας. Ουσιαστικά μέσω των δράσεων δανειοδοτήσεων και προγραμμάτων εγγυοδοσίας, αναλαμβάνει το μέρος του επιχειρηματικού κίνδυνου που δεν αναλαμβάνει η τράπεζα υπό κανονικές συνθήκες αγοράς. Το ΕΤΕΑΝ υλοποιεί τις δράσεις του μέσα από δύο άξονες: τα προγράμματα εγγυοδοσίας και τα προγράμματα που υλοποιούνται μέσω του Ταμείου Επιχειρηματικότητας. Τα προγράμματα εγγυοδοσίας απευθύνονται σε πολύ μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις κάθε νομικής μορφής, που βρίσκονται σε οποιοδήποτε στάδιο λειτουργίας. Αφορούν την παροχή εγγυήσεων σε επενδυτικά δάνεια, σε κεφάλαια κίνησης και σε χρηματοδοτικές μισθώσεις, καθώς και εγγυήσεις για την

έκδοση εγγυητικών επιστολών. Ο στόχος τους είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε δάνεια και ρευστότητα, ιδιαίτερα για τις βιώσιμες επιχειρήσεις που δεν έχουν επαρκείς εξασφαλίσεις. Το Ταμείο Επιχειρηματικότητας, μέσα από την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων – προγραμμάτων, αποσκοπεί στην ενίσχυση όλων των ΜΜΕ κάθε νομικής μορφής, που βρίσκονται σε οποιοδήποτε στάδιο λειτουργίας. Οι δράσεις – προγράμματα που έχει υλοποιήσει είναι: η επιχειρηματική επανεκκίνηση, η νησιώτικη (τουριστική) επιχειρηματικότητα, το ταμείο εγγυοδοσίας, και το ταμείο δανειοδοτήσεων.

Η επιχειρηματική επανεκκίνηση παρείχε χρηματοδότηση σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις για την κάλυψη αναγκών σε κεφάλαιο κίνησης αναπτυξιακού χαρακτήρα, σχετικά με την αγορά πρώτων υλών, μισθολογικού κόστους, επιχειρηματικών δαπανών καθώς και επενδυτικά δάνεια που είχαν ενταχθεί σε άλλα προγράμματα κρατικής ενίσχυσης. Το πρόγραμμα δημοσιεύτηκε με συνολικό προϋπολογισμό € 550 εκ. δημόσια και ιδιωτική συμμετοχή. Στο τέλος του 2015, το ποσό των διαθεσίμων της δράσης αυξήθηκε κατά € 8.752.790 δημόσια δαπάνη, λόγω της μεταφοράς πόρων από άλλες δράσεις, όπου η δημόσια δαπάνη διαμορφώθηκε σε € 283.752.790. Η νησιωτική τουριστική επιχειρηματικότητα, συνολικού προϋπολογισμού € 80 εκατ., αποσκοπούσε στη διευκόλυνση των νησιωτικών τουριστικών επιχειρήσεων για τη λήψη δανείων επενδυτικού σκοπού ή/και επιχειρηματικής ανάπτυξης, με μέγιστο ποσό ενίσχυσης έως € 30.000 ανά επιχείρηση. Ο προϋπολογισμός, το Δεκέμβριο του 2015, μειώθηκε σε € 35,14 εκ..

Το ταμείο εγγυοδοσίας δραστηριοποιήθηκε στην παροχή εγγυήσεων σε δάνεια βιώσιμων επενδυτικών σχεδίων και σχεδίων επιχειρηματικής ανάπτυξης, στα οποία περιλαμβάνονται κεφάλαια κίνησης και προκαταβολές έναντι επιχορήγησης εγκεκριμένων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. Μέχρι την 31η Μαρτίου 2016 και την 30 Απριλίου 2016, το ταμείο είχε εγγυηθεί δάνεια ύψους € 83,73 και € 84,32 εκ. αντίστοιχα, με το ύψος των εγγυήσεων να φτάνουν σε € 58,94 εκ και € 59,36 εκ. αντίστοιχα, εκ των οποίων τα € 19,65 εκ. και € 19,79 εκ. να είναι η δημόσια δαπάνη για τις εγγυήσεις αυτές. Το ταμείο δανειοδοτήσεων αποσκοπούσε στην παροχή στοχευμένων χρηματοδοτικών προϊόντων για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και την ενίσχυση των υφιστάμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, σε συνεργασία με τις ανά θεματικό πυλώνα συμβαλλόμενες Τράπεζες. Χρηματοδότησε τη δράση εξωστρέφεια για τις ΜΜΕ και τη δράση τουριστικός τομέας / ΑΠΕ/ Περιβάλλον.

Ιδιαίτερα κρίσιμο και εδώ είναι να εξεταστεί η μέχρι σήμερα πορεία των παραπάνω δράσεων, κυρίως σε επίπεδο δεσμεύσεων και εκταμιεύσεων πόρων. Ειδικότερα, το ταμείο δανειοδοτήσεων, κυρίως λόγω των ενισχύσεων προς τον τουριστικό τομέα, και η επιχειρηματική επανεκκίνηση εμφανίζουν υψηλό βαθμό δεσμεύσεων πόρων και εκταμιεύσεων. Ο βασικός λόγος για την εξέλιξη αυτή του προγράμματος έγκειται στην ανταπόκριση των δράσεων αυτών στις ανάγκες των ΜΜΕ. Το ταμείο εγγυοδοσίας έχει σχετικά μικρή διάρκεια ζωής (ξεκίνησε τέλος του 2013), συγκριτικά με τα λοιπά

προγράμματα, παράμετρος που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη για την αξιολόγησή του. Η δράση τώρα για τη νησιωτική επιχειρηματικότητα εμφανίζει περιορισμένο βαθμό δεσμεύσεων και εκταμιεύσεων, γεγονός που συνδέεται με τα προβλήματα επιλεξιμότητας επιχείρησης και δαπανών, δυνατοτήτων συνδυασμού με άλλες δράσεις ενισχύσεων (κυρίως επιχορηγήσεις) και με τη γενικότερη επιφυλακτική στάση των επιχειρήσεων για υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων εν μέσω οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 2: Πορεία εκτέλεσης δράσεων ΕΤΕΑΝ ανά τομεακό πρόγραμμα (έως Μάιος 2016)

Ονομασία Προϊόντος / Ταμείου ΤΕΠΙΧ	Εξωστρέφεια	Τουριστικά/ ΑΠΕ/ Περιβάλλον	Ταμείο Εγγυοδοσίας	Επιχειρημ. Επανεκ.	Νησιωτική Επιχειρηματικ ότητα	Σύνολο
Πόροι Ταμείου (€)	43.787.981	24.018.485	30.486.182	283.752.790	35.135.000	417.180.438
Δεσμευμένο Ποσό ΕΧΟ(€)	87.575.962	72.055.455	67.069.600	567.505.580	35.135.000	829.341.597
Αριθμός αιτήσεων δανείου	386	μ.δ.	1.103	4.274	1.658	7.421
Προϋπολογισμός δανείων (€)	μ.δ.	μ.δ.	117.376.279	486.767.306	36.532.523	640.676.108
Π/Υ συμμετοχής Ταμείου (€)	μ.δ.	μ.δ.	82.526.410	243.383.653	36.532.523	362.442.586
Αρ. εγκεκριμένων δανείων	μ.δ.	μ.δ.	1.032	3.978	1.414	6.424
Π/Υ εγκεκριμένων δανείων (€)	μ.δ.	μ.δ.	107.212.979	446.263.746	30.863.048	584.339.773
Π/Υ συμμετοχής Ταμείου (€)	μ.δ.	μ.δ.	75.412.100	223.131.873	30.863.048	329.407.021
Αρ. συμβασιοποιημένων δανείων	223	371	975	3.909	1.402	6.880
Ποσό συμβασιοποιημένων δανείων (€)	87.264.000	75.726.504	100.767.051	437.106.645	30.425.479	731.289.679
Ποσό συμμετοχής Ταμείου (€)	43.537.981	25.239.644	70.899.951	218.553.323	30.425.479	388.656.378
Αρ. εκταμιευμένων δανείων	222	361	975	3.872	1.376	6.806
Συνολικό Ποσό Εκταμιεύσεων (€)	85.893.588	70.002.519	84.857.912	416.657.293	28.761.098	686.172.410
Ποσό συμμετοχής Ταμείου (€)	42.872.014	23.331.840	59.725.752*	208.328.649	28.761.098	363.019.353
Μέσο ύψος δανείων (€)	391.318	204.115	103.351	111.821	21.701	106.292
Λόγος ποσού συμβάσεων /δεσμευμένο ποσό	99,64%	105,09%	105,71%	77,02%	86,60%	88,18%
Λόγος ποσού εκταμιεύσεων /δεσμευμένο ποσό	98,08%	97,15%	89,05%	73,42%	81,86%	82,74%
Λόγος ποσού συμμετοχής συμβάσεων/πόρους ταμείου	99,43%	105,08%	105,71%	77,02%	86,60%	93,16%
Λόγος ποσού συμμετοχής εκταμιεύσεων/πόρους ταμείου	97,91%	97,14%	89,05%	73,42%	81,86%	87,02%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος), *: αφορά το σύνολο των εγγυήσεων που δόθηκαν – η αντίστοιχη δημόσια δαπάνη ήταν € 19,8 εκ.

Ιδιαίτερη σημασία έχει και η πορεία εκτέλεσης αυτών προγραμμάτων ανά περιφέρεια. Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι οι δράσεις της ΕΤΕΑΝ ΑΕ εμφάνισαν μεγαλύτερη διείσδυση (εκταμίευση) στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης, Νοτίου Αιγαίου και Αττικής, όπως άλλωστε καταγράφεται και στη μεγάλη σχετικά απορρόφηση των αντίστοιχων ΠΕΠ. Από την άλλη πλευρά στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, ο ρυθμός απορρόφησης (και ως εκ τούτου εκταμίευσης) ήταν σαφώς χαμηλότερος (40,25%), γεγονός που φανερώνει το πρόβλημα

της γεωγραφικής κατανομής των πόρων (Πίνακας 3). Στις καταστάσεις αυτές απαιτείται η μεταφορά των πόρων μεταξύ των περιφερειών, η οποία όμως συνεπάγεται ένα υψηλό διαχειριστικό φόρτο του φορέα υλοποίησης.

Πίνακας 3: Πορεία εκτέλεσης δράσεων ΕΤΕΑΝ ανά περιφερειακό πρόγραμμα (έως Μάιο 2016)

	Σύνολο πόρων	Δάνεια	Εγγυήσεις	Απορρόφηση (%)
ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα	147.596.257	110.163.394	11.228.963	78,10%
ΠΕΠ Μακεδονίας Θράκης / Κεντρικής Μακεδονίας	69.483.006	54.175.112	15.668.991	88,22%
ΠΕΠ Μακεδονίας Θράκης / Δυτικής Μακεδονίας	10.716.221	3.703.553	1.340.405	40,25%
ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου / Νοτίου Αιγαίου	21.429.501	17.193.884	2.095.899	84,68%
ΠΕΠ Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου / Στερεάς Ελλάδας	16.906.448	13.181.551	2.049.327	83,48%
ΠΕΠ Αττικής	151.049.005	104.876.108	27.342.166	77,66%
Σύνολο	417.180.438	303.293.602	59.725.752	79,21%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος)

Ταμείο Εγγυήσεων για ΜΜΕ: Το ταμείο εγγυήσεων για ΜΜΕ ήταν μια κοινή πρωτοβουλία της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Το ταμείο ιδρύθηκε με κεφάλαιο € 500 εκ. και παρείχε εγγυήσεις της ΕΤΕπ προς ΜΜΕ που χορηγούνται μέσω συνεργαζόμενων τραπεζών για δάνεια μέχρι του συνολικού ύψους του € 1 δισ.. Ειδικότερα, διατέθηκαν δάνεια για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των δανείων επιχειρηματικού κεφαλαίου κίνησης για οικονομικά βιώσιμες δραστηριότητες. Χρηματοδοτήθηκαν δαπάνες σχετικές με τον εμπορικό κύκλο της επιχείρησης, όπως αγοράς πρώτων υλών, εξοπλισμού, διατήρησης αποθεμάτων, μισθοδοσίας, σχετιζόμενων γενικών εξόδων, απαιτήσεων κτλ. Οι Ελληνικές τράπεζες με τις οποίες υπογράφηκαν συμβάσεις ήταν η Eurobank, η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha, η Παγκρήτια τράπεζα και η Εθνική τράπεζα. Οι εγγυήσεις που έχουν δοθεί μέχρι τις 30/04/2016, αντιστοιχούν σε δάνεια ύψους € 288,65 εκ..

Συνοψίζοντας, η μέχρι σήμερα πορεία όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων δείχνει ότι ο βαθμός εκταμίευσης των πόρων παρουσίασε σε όλα σχεδόν τα προγράμματα περιορισμένη δυναμική (και σε κάποια ελάχιστη), παρά την υψηλή δέσμευση πόρων σε αρκετά από αυτά. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά βάση σε δύο βασικές παραμέτρους. Αρχικά, στο ότι η οικονομική κρίση τελικά ακύρωσε ή μετακύλησε χρονικά σε πολλές επιχειρήσεις τις επενδυτικές και χρηματοδοτικές τους δραστηριότητες, παρά την αρχική πρόθεσή τους (δέσμευση) για υλοποίηση. Έπειτα, οι απαιτήσεις που είχε το κάθε πρόγραμμα στο στάδιο υποβολής και εκταμίευσης, είτε προκάλεσαν αδυναμία ανταπόκρισης των ΜΜΕ σε αυτές, είτε οδήγησαν σε καθυστερήσεις ή ματαιώσεις των επιχειρηματικών τους σχεδίων.

Προσδιορισμός κύριων αστοχιών και προβλημάτων

Ο προσδιορισμός των αστοχιών, προβλημάτων – δυσλειτουργιών στην εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων στο θεματικό τομέα επιχειρηματικότητας αφορούν το σύνολο του κύκλου ζωής τους, από το σχεδιασμό έως και την ολοκλήρωσή τους, ενώ πολλές από τις αστοχίες που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή έχουν ήδη επισημανθεί από την Ομάδα Υψηλού Επιπέδου και από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού (Έκθεση της συνεδρίασης αντιπροσώπων υψηλού επιπέδου, 2013, Ιούλιος) και (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2014)).

Η ουσιαστική διάθεσή των χρηματοδοτικών εργαλείων στην αγορά ξεκίνησε το 2011, δηλαδή τέσσερα έτη από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Η εκτέλεσή τους μέσω των τραπεζών λειτούργησε καταρχάς θετικά καθώς οι τράπεζες ανέκαθεν παρέχουν χρηματοδότηση σε ΜΜΕ. Με αυτό τον τρόπο, τα χρηματοδοτικά εργαλεία έγιναν πιο προσιτά στους τελικούς αποδέκτες, καθώς εντάχθηκαν σε ένα κοινώς αποδεκτό πλαίσιο τραπεζικής χρηματοδότησης. Το συγκεκριμένο μοντέλο διάθεσης μέσω τραπεζών όμως παρουσίασε και φαινόμενα καθυστέρησης που κατά κύριο λόγο οφείλονται σε γραφειοκρατικές διαδικασίες που απαιτούνται σε όλα τα στάδια, την υποβολή, αξιολόγηση και διαχείριση των επενδυτικών και επιχειρηματικών σχεδίων. Η διαδικασία της υποβολής στην τράπεζα, της έγκρισης από τον εκάστοτε διαχειριστή του προγράμματος (ΕΤΕΑΝ, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων) και επιστροφή ξανά στην τράπεζα για την εκταμίευση προκάλεσε μεγάλες καθυστερήσεις.

Εκτός από τον γραφειοκρατικό όγκο της διαδικασίας αίτησης αποτυπώθηκε πως χρειάστηκε επίσης μεγάλο χρονικό διάστημα για τις εγκρίσεις και εκταμιεύσεις των επενδυτικών σχεδίων. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που οι διαχειριστικές αρχές απαιτούσαν διευκρινιστικά στοιχεία, τότε ο απαραίτητος χρόνος για την εκταμίευση από τα χρηματοδοτικά εργαλεία σε πολλές περιπτώσεις διπλασιαζόταν. Οι χρονικές αυτές καθυστερήσεις λειτούργησαν ανασταλτικά ως προς τη συμμετοχή των ΜΜΕ στα εργαλεία και οδήγησαν σε περιπτώσεις ακόμα και στην απόσυρση των επενδυτικών σχεδίων που σε μαζική κλίμακα είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σημαντικές δυσλειτουργίες στην πορεία εκτέλεσης των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πέραν των καθυστερήσεων που προαναφέρθηκαν, παρατηρήθηκε επίσης πως οι τράπεζες ζητούσαν συστηματικά εμπράγματα εξασφαλίσεις ή εξασφαλίσεις με μετρητά ώστε να διαθέσουν χρηματοδότηση στις ΜΜΕ ακόμη και μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων, που σε περιπτώσεις έφτανε ακόμη και πάνω από το σύνολο του αιτούμενου ποσού δανειοδότησης. Εάν σε αυτή την αστοχία προστεθεί η παράμετρος πως οι εμπράγματα εξασφαλίσεις έχασαν ένα μεγάλο μέρος της αξίας ως αποτέλεσμα της σημαντικής πτώσης των τιμών των ακινήτων, τότε καθίσταται προφανές πως η ανεύρεση δανειοδότησης έγινε πλέον πολύ δύσκολη για τις ΜΜΕ.

Στο σχεδιασμό των χρηματοδοτικών εργαλείων για την περίοδο 2007-2013, οι παραδοχές που έγιναν σε ότι αφορά το τότε χρηματοδοτικό κενό, την προσδοκώμενη σειρά έργων προς υλοποίηση, την εκτιμώμενη προστιθέμενη αξία και τη συμμετοχή των ιδιωτικών επενδύσεων εκ του αποτελέσματος δεν αντιπροσώπευσε τις πραγματικές οικονομικές συνθήκες που επικράτησαν σε αυτή την περίοδο. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση πριν την έναρξη της περιόδου 2007-2013 δεν ήταν δυνατό να προβλέψει το βάθος και τη διάρκεια της δημοσιονομικής κρίσης στην Ελλάδα και τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτή είχε στις ΜΜΕ, όπως άλλωστε αναδεικνύεται τελικά και από την πορεία υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Κατά τη λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων παρουσιάστηκαν ζητήματα αναντιστοιχίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης, ανάλογα με το είδος και την περιφέρεια υλοποίησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρουσιάστηκαν ανισότητες μεταξύ της περιφερειακής κατανομής των διαθέσιμων πόρων και της απορρόφησης τους από τις εκάστοτε περιφέρειες. Οι περιφέρειες της Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας παρουσίασαν μεγάλη δυναμικότητα καθώς η ζήτηση ήταν εφάμιλλη της προσφοράς και των διαθέσιμων πόρων. Υπήρξαν όμως και οι άλλες περιφέρειες (π.χ. η Δυτική Μακεδονία) όπου η προσφορά ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από τη ζήτηση και ως συνέπεια δημιουργήθηκε το φαινόμενο της αναξιοποίησης δεσμευμένων πόρων.

Ως προς τη γενικότερη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων, παρατηρήθηκε πως τα προγράμματα ήταν σε πολλές περιπτώσεις πολύ στοχευόμενα και δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ανάγκες των ΜΜΕ. Όπως προαναφέρθηκε ο αρχικός σχεδιασμός τους δεν προέβλεπε τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Αντί της διακοπής των χρηματοδοτικών εργαλείων και μετά την εμφάνιση των πρώτων αρνητικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, θα ήταν δυνατό να επανακαθοριστεί το πλαίσιο των χρηματοδοτικών εργαλείων προς τις ΜΜΕ μέσω της διεύρυνσης της επιλεξιμότητας των δαπανών και των επιχειρήσεων. Σκοπός θα ήταν η χρηματοδότηση περισσότερων ΜΜΕ και η ενίσχυσή τους ώστε να είναι σε θέση να μπορούν να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές δυσχέρειες που αντιμετώπισαν εκείνη την περίοδο. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η δυνατότητα αναχρηματοδότησης του υφιστάμενου δανεισμού λόγω αδυναμίας εξυπηρέτησής του, που άλλωστε αποτελεί και μια από τις κυρίαρχες ανάγκες των ΜΜΕ. Παράλληλα, με την αναχρηματοδότηση υφιστάμενου χρέους, μια ακόμα αστοχία που εντοπίζεται σε επίπεδο δημιουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι και η έλλειψη της εκτεταμένης δυνατότητας μικροπίστωσης για την υποστήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης επιχειρήσεων, προερχόμενες από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (π.χ. νέους, γυναίκες κ.α.). Η μικροπίστωση (δάνεια έως €25.000) θα παρείχε το απαραίτητο κεφάλαιο για την ίδρυση πολύ μικρών επιχειρήσεων και την εφαρμογή νέων επιχειρηματικών ιδεών. Να σημειωθεί εδώ ότι ένα από τα εργαλεία JEREMIE προέβλεπε την χορήγηση μικροπιστώσεων. Το εργαλείο όμως αυτό απευθυνόταν ουσιαστικά σε επιχειρήσεις που βρίσκονταν κυρίως σε λειτουργία (και όχι σε νεοφυείς),

με συνέπεια η αποτελεσματικότητά του να είναι πολύ περιορισμένη και να διακοπεί η εφαρμογή του.

Πέραν από τα πρακτικά θέματα που δημιουργήθηκαν, σημαντική αστοχία αποτέλεσε και η έλλειψη κεντρικής πηγής πληροφόρησης για τα διαθέσιμα προϊόντα, τις δυνατότητές τους, τον τρόπο με τον οποίο δύναται να αξιοποιηθούν και βέβαια τις υποχρεώσεις που αυτές δημιουργούν στον τελικό δικαιούχο. Παρόλο που υπήρχε σχετικά καλή πληροφόρηση μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης, Υπουργείων και διαχειριστικών αρχών, αυτή η πληροφόρηση δεν μεταβιβαζόταν στις ΜΜΕ και λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης, δημιουργήθηκε πληροφοριακό κενό. Χαρακτηριστικό αυτού αποτελεί ότι ακόμα και σήμερα οι ΜΜΕ δεν είναι εξοικειωμένες με την έννοια των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς ταυτίζουν την παροχή ενίσχυσης αποκλειστικά με την παροχή επιχορήγησης.

Εφαρμογή εμπειρίας και ενίσχυση αποδοτικότητας

Η εμπειρία που αποκομίστηκε από τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων δύναται να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της αποδοτικότητας των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα χρησιμοποιηθούν στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Η εμπειρία που έχει αποκομισθεί επιτρέπει την αξιοποίηση των θετικών στοιχείων και την αποφυγή των αρνητικών για τη βελτίωση του σχεδιασμού, της υλοποίησης και της απόδοσης των μελλοντικών χρηματοδοτικών εργαλείων.

Η αξιοποίηση της αποκτηθείσας εμπειρίας συμπεριλαμβάνει την καταγραφή όλων των προς αποφυγή ρίσκων και κινδύνων που συσχετίζονται με την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι κίνδυνοι που αναλύονται είναι σε επίπεδο εκτελεστικό, διοικητικό, οικονομικό και οργανωτικό. Για κάθε έναν από τους καταγεγραμμένους κινδύνους γίνεται αξιολόγηση ως προς τη πιθανότητά τους να συμβούν, τις επιπτώσεις που έχουν στα χρηματοδοτικά εργαλεία και τις ΜΜΕ και την προτεινόμενη ανταπόκριση των αρχών σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Ειδικότερα οι κίνδυνοι που υπάρχουν σε εκτελεστικό επίπεδο αφορούν στις περιπτώσεις όπου η υλοποίηση ενός χρηματοδοτικού εργαλείου δεν συγκεντρώνει την απαιτούμενη μόχλευση, ακόμα και μετά από τη χορήγηση προνομιακών αμοιβών, και γενικότερα υπάρχει απροθυμία των ιδιωτών επενδυτών και κυρίως των χρηματοπιστωτικών οργανισμών να εμπλακούν στη διαδικασία υλοποίησής τους. Οι διοικητικοί κίνδυνοι περιλαμβάνουν τις πιθανότητες εσφαλμένου σχεδιασμού, ο οποίος θα οδηγήσει σε ανεπαρκή κάλυψη των αναγκών των ΜΜΕ ή σε φαινόμενα ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών ή κλάδων. Εδώ ανήκουν και τα προβλήματα παρακολούθησης της υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων και της έγκαιρης λήψης διορθωτικών αποφάσεων και μέτρων.

Οι οικονομικοί κίνδυνοι αφορούν κυρίως στον πιστωτικό κίνδυνο που δημιουργείται στις περιπτώσεις αδυναμίας ανταπόκρισης των ΜΜΕ στις δανειακές τους υποχρεώσεις, ο οποίος θα περιορίσει το βαθμό ανακύκλωσης των πόρων και εν τέλει την προστιθέμενη αξία των χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι οργανωτικοί κίνδυνοι περιλαμβάνουν τις περιπτώσεις ατελούς πληροφόρησης και επικοινωνίας μεταξύ διαχειριστικών αρχών, ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και τελικών δικαιούχων, ανεπαρκούς οργανωτικής δομής των φορέων υλοποίησης, καθώς και των μη αποτελεσματικών μεθόδων διοίκησης και αξιολόγησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Απαραίτητη προϋπόθεση για τον περιορισμό των ανωτέρω κινδύνων είναι η αξιοποίηση όλων των διδαγμάτων από τη μέχρι σήμερα υλοποίηση των χρηματοδοτικών προϊόντων (όπως αναλύθηκαν στην ενότητα που προηγήθηκε) και βέβαια ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας στρατηγικής που θα ελαχιστοποιεί την πιθανότητα εμφάνισης αντίστοιχων προβλημάτων στη τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Είναι σκόπιμο να επισημανθούν ορισμένα τελικά συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από την αξιολόγηση της μέχρι σήμερα αποκτηθείσας εμπειρίας. Ειδικότερα η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων θα βελτιωθεί μέσα από τη δημιουργία μιας καλύτερης βάσης πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα των προγραμμάτων και μέσα από τον έλεγχο και συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων από ένα κεντρικό σημείο. Στην ίδια φιλοσοφία εντάσσεται και η δημιουργία μιας ενιαίας πλατφόρμας πληροφόρησης όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα είναι διαθέσιμη σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και ιδιαίτερα τις ΜΜΕ. Ένα άλλο σημείο που απαιτείται να επιλυθεί είναι η μείωση του επιπέδου της γραφειοκρατίας που παρατηρείται από την προηγούμενη περίοδο, μέσω της ενδεχόμενης χρήσης πληροφοριακού συστήματος παρόμοιο με αυτό που ήδη χρησιμοποιείται σε μερικές αιτήσεις επιχορηγήσεων (ΠΣΚΕ).

Όλες οι αστοχίες και τα προβλήματα που εντοπίστηκαν απαιτείται να ληφθούν υπόψη στη διαδικασία απόφασης για την ανανέωση, αναμόρφωση ή παύση ενός χρηματοδοτικού εργαλείου. Σε κάθε περίπτωση η ορθή, έγκαιρη και έγκυρη αξιολόγησή τους θα επιτρέψει το σχεδιασμό και την υλοποίηση νέων, περισσότερο αποδοτικών και αποτελεσματικών χρηματοδοτικών εργαλείων στο άμεσο μέλλον. Σε κάθε περίπτωση τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία απαιτείται να είναι σύμφωνα με τις τρέχουσες ανάγκες των ΜΜΕ και κυρίως να κατευθυνθούν στην ενίσχυση των κεφαλαίων κίνησης, τουλάχιστον μέχρι το χρονικό σημείο εξόδου από την τρέχουσα οικονομική κρίση, ενώ η ανάπτυξη ειδικών δομών υποστήριξης και κέντρων πληροφόρησης θα βελτιώσει περαιτέρω την ορθή αξιοποίησή τους.

Ανάλυση SWOT: Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, αποτυπώνεται η ανάλυση SWOT που αναδεικνύει τις δυνάμεις, αδυναμίες, ευκαιρίες και απειλές που παρατηρήθηκαν από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο προς αξιοποίηση στην επόμενη.

Διάγραμμα 1: SWOT ανάλυση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Δυνάμεις	Αδυναμίες
<ul style="list-style-type: none"> Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των χρηματοδοτικών εργαλείων δίνει τη δυνατότητα ενίσχυσης μεγαλύτερου αριθμού επιχειρήσεων με μικρότερα κεφάλαια Η δυνατότητα επίτευξης υψηλού βαθμού μόχλευσης και συγκέντρωσης ιδιωτικών κεφαλαίων αυξάνει τις δυνατότητες χρηματοδότησης και αντιμετώπισης των αναγκών ΜΜΕ Η δυνατότητα μεταφοράς τεχνογνωσίας και ενίσχυση καινοτόμων και αναπτυξιακών επενδύσεων Υπάρχει καλύτερος επιμερισμός του ρίσκου μεταξύ των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης 	<ul style="list-style-type: none"> Αυξημένη γραφειοκρατική διαδικασία για την υποβολή, αξιολόγηση και ένταξη δράσεων στα χρηματοδοτικά εργαλεία Περιορισμένη ενημέρωση των ΜΜΕ ως προς τις δυνατότητες και απαιτήσεις που συνεπάγονται με τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων Προτίμηση των ΜΜΕ προς τη λήψη επιδότησης έναντι της επιστρεπτέας χρηματοδότησης Σύγχυση των χρηματοδοτικών εργαλείων με παραδοσιακά τραπεζικά προϊόντα Δημιουργία αλληλεπικαλυπτόμενων προγραμμάτων
Ευκαιρίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> Χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού Δυνατότητα δημιουργίας προϊόντων που ανταποκρίνονται πληρέστερα στις τρέχουσες ανάγκες των ΜΜΕ Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος δύναται να δημιουργήσει την νέα δυναμική για την πληρέστερη αξιοποίηση των Χ.Ε. Δημιουργία κεντρικής πηγής πληροφόρησης για τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία και μιας σταθερής δομής διακυβέρνησης των προγραμμάτων Η συνδυαστική χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων με άλλες πηγές χρηματοδότησης Η ανάπτυξη ειδικών δομών υποστήριξης των ΜΜΕ για την παροχή συμβουλών 	<ul style="list-style-type: none"> Η περαιτέρω επιδείνωση του οικονομικού κλίματος Οι περιορισμένοι διαθέσιμοι πόροι τόσο σε επίπεδο δημοσίου όσο και ιδιωτών Η αδυναμία επιστροφής των πόρων από πλευράς των ΜΜΕ Η μη απορρόφηση των δεσμευμένων πόρων

1.2. Θεματική ενότητα: Ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση του χρηματοδοτικού εργαλείου για δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας στον οικιακό τομέα, εντάσσεται στον τέταρτο θεματικό στόχο των Διαρθρωτικών Ταμείων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 «Υποστήριξη της μετάβασης σε οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα σε όλους τους τομείς». Στόχος της εκ των προτέρων αξιολόγησης είναι να αναδειχθεί βάσει στοιχείων, η αστοχία της αγοράς ή καταστάσεις ανεπάρκειας επενδύσεων, το εκτιμώμενο επίπεδο και το πεδίο των δημόσιων επενδυτικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένων των τύπων των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν (fi-compass (h), 2015).

Στη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας εντάσσονται κατά κύριο λόγο τα χρηματοδοτικά εργαλεία μέσω του Ταμείου «Εξοικονομώ κατ' οίκον». Το ταμείο «Εξοικονομώ κατ' οίκον» – αφορά την ενίσχυση παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες, μέσω της χορήγησης χαμηλότοκων δανείων σε συνδυασμό με επιδότηση επιτοκίου, επιχορήγηση κεφαλαίου και κάλυψη του κόστους των ενεργειακών επιθεωρήσεων σε ιδιοκτήτες κατοικιών. Το προϊόν του Ταμείου είναι ένα προϊόν επιμερισμού ρίσκου για χορήγηση στεγαστικών δανείων ειδικού σκοπού (ενεργειακή αναβάθμιση ιδιωτικών κτιρίων). Ο σχεδιασμός του προϊόντος και η διαγωνιστική διαδικασία ξεκίνησε το 2010. Τον Φεβρουάριο του 2011 δημοσιοποιήθηκε η πρόσκληση προς τους ιδιοκτήτες για τη χορήγηση στεγαστικών δανείων ειδικού σκοπού (η οποία έκτοτε έχει διαφοροποιηθεί ως προς τους όρους άλλες δύο φορές) και επιλέχθηκαν για την εφαρμογή του 4 τράπεζες (Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank, Eurobank, Πειραιώς). Οι παράμετροι του προγράμματος τροποποιήθηκαν το 2012, με ευνοϊκότερους όρους για τους δικαιούχους.

Το πρόγραμμα «Εξοικονόμηση κατ' οίκον» ήταν το μοναδικό χρηματοδοτικό εργαλείο που δημιουργήθηκε για την εξυπηρέτηση της παρούσας θεματικής ενότητας και αφορούσε ιδιώτες – ιδιοκτήτες κατοικιών. Παρουσίασε δύο βασικές καινοτομίες. Η πρώτη ήταν η άμεση ενίσχυση σε ιδιώτες και νοικοκυριά για την υλοποίηση δαπανών εξοικονόμησης ενέργειας. Η δεύτερη ήταν η εναρκτήρια επαφή των νοικοκυριών με τις δυνατότητες των χρηματοδοτικών εργαλείων. Το εργαλείο λειτούργησε με τη μορφή υβριδικού μοντέλου, καθώς ένα μέρος του συμπεριλάμβανε και ενίσχυση σε μορφή επιχορήγησης. Με αυτόν τον τρόπο, το εργαλείο είχε σκοπό να γίνει ελκυστικότερο στους ωφελούμενους και παράλληλα να δημιουργούσε το πλαίσιο ενημέρωσης για τις δυνατότητες και τη λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Το πρόγραμμα στόχευε στην παροχή κινήτρων για παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας στον οικιακό κτηριακό τομέα, ώστε να επιτυγχανόταν μείωση των ενεργειακών αναγκών των κτιρίων, των εκπομπών ρύπων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου και γενικότερα βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Προς αυτήν την κατεύθυνση δημιουργήθηκαν ενδεικτικές κατηγορίες δαπανών που αφορούσαν την αντικατάσταση κουφωμάτων (πλαίσια / υαλοπίνακες) και τοποθέτηση συστημάτων σκίασης, τοποθέτηση θερμομόνωσης στο κτιριακό κέλυφος συμπεριλαμβάνοντας του δώματος / στέγης / πιλοτής και την αναβάθμιση συστήματος θέρμανσης και παροχής ζεστού νερού.

Ο αρχικός προϋπολογισμός του ταμείου ήταν € 251 εκ., πόροι που προερχόταν από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα και Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, καθώς και από τα Τομεακά Προγράμματα Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Κρήτης και Νήσων Αιγαίου, Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Το Δεκέμβριο του 2015, μετά από σχετική απόφαση, επεστράφησαν αδιάθετοι πόροι του

ταμείου στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, ύψους € 140 εκ.. Ως εκ τούτου το χαρτοφυλάκιο του Ταμείου διαμορφώθηκε στα € 101 εκ., μειωμένο κατά 60% σχεδόν σε σχέση με την αρχική δέσμευση, έχοντας την ακόλουθη σχετική κατανομή:

Πίνακας 4: Πόροι ταμείου εξοικονομώ κατ' οίκον (σε €)

Πρόγραμμα	Αρχικοί πόροι	Τελικοί δεσμευμένοι πόροι	Ποσοστό μεταβολής τελικού ποσού ως προς την αρχική δέσμευση
ΕΠ ΕΠΑΕ	107.000.001	35.000.000	-67,29%
ΕΠ Αττικής	66.000.000	14.000.000	-78,79%
ΕΠ Στερεάς Ελλάδας	26.000.000	7.000.000	-73,08%
ΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	4.000.000	1.500.000	-62,50%
ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας	23.000.000	7.500.000	-67,39%
ΕΠ Δυτικής Μακεδονίας	10.000.000	21.000.000	110,00%
ΕΠ ΕΠΠΕΡΑΑ	14.999.999	14.999.999	0,00%
Σύνολο	251.000.000	100.999.999	-59,76%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος)

Το εν λόγω πρόγραμμα ολοκληρώθηκε (καταληκτική ημερομηνία επιλεξιμότητας δαπανών) την 31.12.2015. Ωστόσο με Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού και Περιβάλλοντος & Ενέργειας 13/02-01/185902/2154 (ΦΕΚ Β'2955/31-12-2015) τροποποιήθηκε η ΚΥΑ Προκήρυξης του Προγράμματος ως προς τα επιδοτούμενα επιτόκια, τα οποία πλέον είναι επιλέξιμα έως 30.11.2016, η δε πληρωμή τους από το Ταμείο θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να έχει γίνει έως 31.12.2016. Βάσει στοιχείων του Μαΐου 2016, οι απορροφήσεις διαμορφώθηκαν για κάθε επιχειρησιακό και τομεακό πρόγραμμα ως ακολούθως:

Πίνακας 5: Απορρόφηση του Εξοικονομώ κατ' οίκον ανά επιχειρησιακό / τομεακό πρόγραμμα (σε €)

Πρόγραμμα	Τελικοί δεσμευμένοι πόροι	Χορήγηση Δανείων (συμμετοχή ταμείου)	Απορρόφηση (%)
ΕΠ ΕΠΑΕ	35.000.000	32.213.743	92,04%
ΕΠ Αττικής	14.000.000	12.078.584	86,28%
ΕΠ Στερεάς Ελλάδας	7.000.000	5.510.166	78,72%
ΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	1.500.000	1.125.123	75,01%
ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας	7.500.000	6.651.521	88,69%
ΕΠ Δυτικής Μακεδονίας	21.000.000	19.679.262	93,71%
ΕΠ ΕΠΠΕΡΑΑ	14.999.999	14.623.383	97,49%
Σύνολο	100.999.999	91.881.781	90,97%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος)

Η απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων, μετά τις απομειώσεις στα αρχικά δεσμευμένα ποσά, διαμορφώθηκαν στο επίπεδο του 90,97% των τελικών πόρων του Ταμείου (€ 91,88 εκ. σε σύνολο € 101 εκ.). Σημειώνεται πως σε αυτό το ποσό, εκτός των δανείων, περιλαμβάνονται οι τόκοι αυτών καθώς και τα διαχειριστικά κόστη (Πίνακας 6). Από τα σχετικά στοιχεία παρατηρείται πως από τις αρχικά 50.041 αποφάσεις υπαγωγής ένταξης στα πλαίσια του προγράμματος, τα 45.403 νοικοκυριά ολοκλήρωσαν, ενώ 238 έλαβαν μόνο προκαταβολή. Η διαφορά μεταξύ του αριθμού αποφάσεων υπαγωγής και του αριθμού των νοικοκυριών που προχώρησαν εν τέλει σε σύναψη σύμβασης,

οφείλεται στο γεγονός ότι ένα ποσοστό νοικοκυριών (περίπου το 10%) από εκείνα που είχαν τη δυνατότητα να υπαχθούν, εν τέλει δεν προχώρησαν στην υλοποίηση του προγράμματος. Από το μέγεθος τώρα των νοικοκυριών που σύναψαν σύμβαση, σχεδόν το σύνολό του προέβη και στην ολοκλήρωση του προγράμματος.

Πίνακας 6: Πορεία υλοποίησης εξοικονομώ κατ' οίκον (σε €)

	Αρ. Αιτήσεων	Επιλέξιμος ΠΥ	Ύψος δανείου	Διαχειριστικό κόστος	Συμμετοχή Ταμείου
Αποφάσεις υπαγωγής	50.041	521.476.520	230.242.623	6.668.325	105.637.639
Νοικοκυριά - συμβάσεις	45.918	486.655.552	211.229.449	6.198.930	96.939.637
Νοικοκυριά – ποσό προκαταβολής	238	2.556.645	1.204.550	-	277.457
Νοικοκυριά – ποσό ολοκλήρωσης	45.403	460.598.761	197.532.944	6.053.400	91.604.324
Σύνολο εκταμίευσης (προκαταβολή + ολοκλήρωση)					91.881.781

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016α)

Όπως προαναφέρθηκε, στην Ελλάδα κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 δεν υπήρξε άλλο χρηματοδοτικό εργαλείο που να ενίσχυε τη θεματική ενότητα της Ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας, εκτός του «Εξοικονομώ Κατ' οίκον».

Προσδιορισμός κύριων αστοχιών και προβλημάτων

Τα προβλήματα του συγκεκριμένου χρηματοδοτικού εργαλείου συνδέθηκαν σε μεγάλο βαθμό με την προέλευση της ζήτησής του. Ειδικότερα, ένα από τα ζητήματα στη λειτουργία του προγράμματος ήταν η αναντιστοιχία που παρατηρήθηκε μεταξύ αρχικής προσφοράς και ζήτησης. Όπως χαρακτηριστικά αποτυπώνεται και στις ποσοστιαίες κατανομές ανά περιφέρεια και πρόγραμμα του αρχικού και του τελικού συνόλου των πόρων του ταμείου, υπήρξε μια σημαντική ανακατανομή των πόρων, με αποτέλεσμα το τελικό ποσό που κατευθύνθηκε σε κάθε περιφέρεια να διαφέρει σημαντικά σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό (Πίνακας 7). Από τα εν λόγω στοιχεία, παρατηρείται πως σημαντικές κατανομές του προϋπολογισμού είχαν στόχο την Περιφέρεια Αττικής (26%) και Στερεάς Ελλάδος (10%). Στον αντίποδα περιφέρειες της Βόρειας Ελλάδας, όπως π.χ. η Δυτική Μακεδονία, είχαν αρχικά σχεδιαστεί να λάβουν ένα πολύ χαμηλό ποσοστό (4%). Η εξέλιξη όμως της ζήτησης του προγράμματος οδήγησε σε μια σημαντική ανακατανομή των πόρων, προκειμένου να ενισχυθούν περιφέρειες που αρχικά είχε αποφασιστεί να λάβουν ένα χαμηλό ποσοστό ενίσχυσης. Η ανακατανομή αυτή των πόρων, παρά βέβαια το γεγονός ότι ήταν ορθή και αναγκαία, όπως άλλωστε έδειξαν και τα τελικά ποσοστά απορρόφησης (βλ. Πίνακα 5), προκάλεσαν ένα διαχειριστικό κόστος

και σε κάθε περίπτωση είχαν συνέπειες στη χρονική εξέλιξη και ωρίμανση του προγράμματος.

Πίνακας 7: Κατανομή προϋπολογισμού Εξοικονομώ κατ' οίκον ανά περιφέρεια

Περιφέρεια	Αρχικοί πόροι	Τελικοί δεσμευμένοι πόροι	Ποσοστιαία κατανομή ως προς το αρχικό σύνολο	Ποσοστιαία κατανομή ως προς το τελικό σύνολο
ΕΠ ΕΠΑΕ	107.000.001	35.000.000	42,63%	34,65%
ΕΠ Αττικής	66.000.000	14.000.000	26,29%	13,86%
ΕΠ Στερεάς Ελλάδας	26.000.000	7.000.000	10,36%	6,93%
ΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	4.000.000	1.500.000	1,59%	1,49%
ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας	23.000.000	7.500.000	9,16%	7,43%
ΕΠ Δυτικής Μακεδονίας	10.000.000	21.000.000	3,98%	20,79%
ΕΠ ΕΠΠΕΡΑΑ	14.999.999	14.999.999	5,98%	14,85%
Σύνολο	251.000.000	100.999.999	100,00%	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Εφαρμογής Δράσεων στους Τομείς της Ενέργειας, 2012)

Επιπρόσθετα, όπως φανερώνει άλλωστε και η διάσταση μεταξύ αρχικού ποσού και τελικής εκταμίευσης (χρηματοδότησης), δεν δημιουργήθηκαν ισχυρά, οικονομικά κατά βάση, κίνητρα ώστε να ωθήσουν τη συμμετοχή των νοικοκυριών. Οι πόροι του προγράμματος δεν αξιοποιήθηκαν πλήρως από πολλές περιφέρειες υλοποίησης, παρά το γεγονός ότι το πρόγραμμα προέβλεπε ένα ποσοστό ενίσχυσης να έχει τη μορφή επιχορήγησης, που κυμαινόταν από 15% έως 70%, αναλόγως του ατομικού / οικογενειακού εισοδήματος. Προφανώς οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης ματαίωσαν ή μετέθεσαν χρονικά τις αποφάσεις των νοικοκυριών για ενεργειακή αναβάθμιση των κατοικιών τους, καθώς σε κάθε περίπτωση της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα «Εξοικονομώ Κατ' οίκον» θα χρειαζόταν να υπήρχε ένα διαθέσιμο κεφάλαιο για την αποπληρωμή της μηνιαίας δόσης του δανείου που θα λάμβαναν.

Πέραν αυτών η υλοποίηση του προγράμματος απαιτούσε την εμπλοκή και το συντονισμό μιας σειράς από εμπλεκόμενους φορείς, όπως τις τράπεζες, τους κατασκευαστές, τους ενεργειακούς επιθεωρητές και βέβαια τους ωφελούμενους. Καταγράφηκαν καθυστερήσεις τόσο σε επίπεδο συλλογής δικαιολογητικών και υποβολής, όσο και σε επίπεδο έγκρισης και εκταμίευσης. Ο όγκος των απαιτούμενων διοικητικών βημάτων είχε ως αποτέλεσμα (μεταξύ άλλων) τη δυσκολία ένταξης πολυκατοικιών στο πρόγραμμα, λόγω βέβαια των αυξημένων απαιτήσεων συντονισμού μεταξύ των ιδιοκτητών διαμερισμάτων. Για το λόγο αυτό άλλωστε δεν κατέστη εφικτό να ενταχθεί στο πρόγραμμα ένα μεγάλο μέρος των πολυκατοικιών των αστικών κέντρων της χώρας (ICAP, 2015). Μέσα από το γεγονός ότι η κυρίαρχη μορφή κατοικίας στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη) είναι η πολυκατοικία, ερμηνεύεται άλλωστε και ο πολύ χαμηλός βαθμός απορρόφησης που καταγράφηκε στις δύο αντίστοιχες περιφέρειες (Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας) επί του αρχικού αντίστοιχου ποσού. Να σημειωθεί ακόμα ότι υπήρξαν και διαχειριστικά προβλήματα, τόσο από πλευράς τραπεζών όσο και ΕΤΕΑΝ που οφείλονταν στον τρόπο

ανάπτυξης του μηχανογραφικού συστήματος καταχώρησης και διαχείρισης των αιτήσεων (ICAP, 2015).

Εφαρμογή εμπειρίας και ενίσχυση αποδοτικότητας

Το πρόγραμμα «Εξοικονομώ Κατ' οίκον» ήταν ουσιαστικά το πρώτο δομημένο χρηματοδοτικό εργαλείο που απευθύνθηκε σε νοικοκυριά. Είχε έναν υβριδικό χαρακτήρα (δάνειο και επιχορήγηση) και ένα σαφή προσανατολισμό (δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες). Λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά αυτά, είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι οι δυσκολίες και τα προβλήματα που προέκυψαν κατά την εφαρμογή του ήταν ως ένα βαθμό αναμενόμενα, δεδομένης άλλωστε και της (περιορισμένης) εμπειρίας που υπήρχε σε κάθε εμπλεκόμενο μέρος. Άλλωστε, σταδιακά, οργανώθηκε το σώμα των ενεργειακών επιθεωρητών, οι τράπεζες απέκτησαν μεγαλύτερη ευχέρεια στη διαχείριση των αιτήσεων των ωφελούμενων και ο κατασκευαστικός κλάδος προσαρμόστηκε στις απαιτήσεις πιστοποίησης του προγράμματος. Ο συντονισμός και η συνεργασία μεταξύ όλων των μερών βελτιώθηκαν και πολλές διαδικασίες άρχισαν να εξελίσσονται ταχύτερα.

Δεδομένης της εμπειρίας αυτής, κρίνεται σκόπιμο στη τρέχουσα προγραμματική περίοδο να αποφευχθούν οι κίνδυνοι δυσλειτουργιών ή και χαμηλής αποδοτικότητας, προκειμένου να ενισχυθούν τα τελικά αποτελέσματα από την εφαρμογή αντίστοιχων χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι κίνδυνοι αυτοί είναι δυνατό να διαχωριστούν σε επίπεδο εκτελεστικό, διοικητικό, οικονομικό και οργανωτικό. Σε εκτελεστικό επίπεδο, ο υβριδικός χαρακτήρας (δάνειο και επιχορήγηση) ενός χρηματοδοτικού εργαλείου φέρει τον κίνδυνο να επιτευχθεί τελικά χαμηλός βαθμός μόχλευσης από τη χρήση των πόρων. Ουσιαστικά αν ένα μέρος του προγράμματος είναι με τη μορφή επιδότησης δεν θα επιτυγχάνεται πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα ανάλογο με εκείνο που θα ήταν εφικτό να επιτευχθεί αν οι πόροι είχαν διατεθεί εξολοκλήρου με τη μορφή χρηματοδοτικού εργαλείου, καθώς το μέρος εκείνο των πόρων που έχουν τη μορφή επιχορήγησης δεν θα επιστρέφεται και άρα δεν θα επαναχρησιμοποιείται σε αναχρηματοδότηση του ίδιου ή άλλου εργαλείου. Οι διοικητικοί κίνδυνοι περιλαμβάνουν αρχικές αστοχίες σε επίπεδο σχεδιασμού και ιδιαίτερα κατανομής των πόρων μεταξύ των περιφερειών. Όπως παρατηρήθηκε και στο υπό εξέταση πρόγραμμα, χρειάστηκε να μειωθεί ο αρχικός προϋπολογισμός του προγράμματος, λόγω αδυναμίας απορρόφησης και συγχρόνως υπήρξε μια σημαντική αλλαγή στον τρόπο κατανομής του μεταξύ των περιφερειών (ενίσχυση ποσού σε ορισμένες περιφέρειες – περιορισμός σε άλλες).

Το οικονομικό επίπεδο αφορά τους κινδύνους που σχετίζονται με το ζήτημα της ικανότητας αποπληρωμής των δανείων από πλευράς τελικών δικαιούχων. Στη τρέχουσα προγραμματική περίοδο είναι απαραίτητο να δοθεί ειδική έμφαση στο ζήτημα της βιωσιμότητας των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων και στις πραγματικές δυνατότητες αποπληρωμής των χορηγούμενων δανείων. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται σκόπιμο να

προβλεφθεί, μεταξύ άλλων, η δυνατότητα αναδιαρθρώσεων των χορηγήσεων με τρόπο που να μην δημιουργεί αντικίνητρα στην αποπληρωμή τους. Οι οργανωτικοί κίνδυνοι απορρέουν από τις περιπτώσεις ατελούς πληροφόρησης και επικοινωνίας μεταξύ διαχειριστικών αρχών, ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και τελικών δικαιούχων, ανεπαρκούς οργανωτικής δομής των φορέων υλοποίησης, καθώς και από μη αποτελεσματικές μεθόδους διοίκησης και αξιολόγησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Είναι ιδιαίτερα κρίσιμο να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο αυξημένης διαφάνειας, που θα ελαχιστοποιεί τους «νεκρούς» χρόνους και θα διευκολύνει τη διαδικασία ένταξης και υλοποίησης επενδύσεων. Συγχρόνως είναι δυνατό να διερευνηθεί και η εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων εξοικονόμησης ενέργειας με τη (άμεση ή έμμεση) συμμετοχή και των παρόχων ενέργειας, οι οποίοι δύναται π.χ. να προσφέρουν κίνητρα συμμετοχής στο νέο πρόγραμμα προς τους τελικούς δικαιούχους.

Ανάλυση SWOT: Έχοντας πλέον αποτυπώσει τα βασικότερα στοιχεία του χρηματοδοτικού εργαλείου που αφορά τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας, καταγράφονται παρακάτω οι δυνάμεις, αδυναμίες, ευκαιρίες και απειλές που παρατηρήθηκαν από την προηγούμενη προγραμματική περίοδο προς αξιοποίηση στην επόμενη.

Διάγραμμα 2: SWOT ανάλυση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας

Δυνάμεις		Αδυναμίες	
<ul style="list-style-type: none"> Υβριδικό μοντέλο με επιδότηση και επιχορήγηση επιτοκίου Ενίσχυση νοικοκυριών / φυσικών προσώπων Δυνατότητα μείωσης ενεργειακού κόστους σε νοικοκυριά Ενδιαφέρον από ωφελούμενους 		<ul style="list-style-type: none"> Γραφειοκρατικός όγκος και διαδικασίες Έλλειψη συντονισμού μεταξύ φορέων Περιπλοκότητα διαδικασίας, που δημιουργήσε αντικίνητρα στη συμμετοχή 	
Ευκαιρίες		Απειλές	
<ul style="list-style-type: none"> Ορθή κατανομή ανά περιφέρεια Δημιουργία πλαισίου για την ευκολότερη ένταξη πολυκατοικιών στο πλαίσιο του προγράμματος Μείωση ενεργειακού ισοζυγίου της χώρας Εξοικείωση των φυσικών προσώπων με χρηματοδοτικά εργαλεία Ενίσχυση ανακυκλούμενου χαρακτήρα 		<ul style="list-style-type: none"> Αδυναμία αποπληρωμής δανεισμού Ελλιπής κατανομή προϋπολογισμού μεταξύ περιφερειών Ανεπαρκής αρχικός σχεδιασμός Περιορισμένοι διαθέσιμοι πόροι τόσο σε επίπεδο δημοσίου όσο και ιδιωτών Δημιουργία αλληλεπικαλυπτόμενων προγραμμάτων 	

1.3. Θεματική ενότητα: Αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) υποστηρίζει τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη μέσω ολοκληρωμένων στρατηγικών που αντιμετωπίζουν τις οικονομικές, περιβαλλοντικές, κλιματικές, κοινωνικές και δημογραφικές προκλήσεις των αστικών περιοχών. Η σημασία αυτής της αρχής είναι διττή: οι πόροι χρειάζεται να συσσωρεύονται με τρόπο ενοποιημένο για να στοχεύουν περιοχές που αντιμετωπίζουν επιμέρους αστικές

προκλήσεις και συγχρόνως είναι απαραίτητο να εξυπηρετούν τους ευρύτερους στόχους των προγραμμάτων (fi-compass (g), 2015).

Πορεία χρηματοδοτικών εργαλείων 2007-2013

Οι αστικές και χωρικές επενδύσεις υλοποιήθηκαν στην Ε.Ε. μέσω της πρωτοβουλίας JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas). Πρόκειται για ένα χρηματοδοτικό εργαλείο που θεσπίστηκε από την Επιτροπή σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και την Τράπεζα Ανάπτυξης του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB). Στόχευε στη στήριξη, σε συνεργασία με ιδιώτες επενδυτές, έργων αστικής ανάπτυξης που δεν θα είχαν υλοποιηθεί μέσω μόνο των δυνάμεων της αγοράς. Ουσιαστικά επιχείρησε να εισάγει έναν εναλλακτικό και λιγότερο στρεβλωτικό μηχανισμό στην παραδοσιακή κατανομή των κονδυλίων των διαρθρωτικών ταμείων της Ε.Ε. μέσω επιχορηγήσεων. Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας του θα έδινε τη δυνατότητα χρηματοδότησης νέων επενδύσεων, με τελικό σκοπό την προώθηση βιώσιμων έργων και την προαγωγή της ανάπτυξης σε αστικές περιοχές (JESSICA , 2011). Οι τομείς που θα εξυπηρετούσε ήταν κατά βάση εκείνοι της ενίσχυσης των αστικών υποδομών, της αναβάθμισης των χώρων ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, της επαναξιοποίησης εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών ή επιχειρηματικών εκτάσεων και της ενίσχυσης της ενεργειακής απόδοσης. Η υλοποίηση του προγράμματος έγινε μέσω των Ταμείων Αστικής Ανάπτυξης (ΤΑΑ) που συστάθηκαν για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης, τα οποία επιλέχθηκαν από την ΕΤΕπ, η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις στην υπόλοιπη Ευρώπη λειτουργήσε ως ταμείο χαρτοφυλακίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

Στην Ελλάδα, η προώθηση των αστικών και χωρικών επενδύσεων κατά την περίοδο 2007-2013 και η υλοποίηση της πρωτοβουλίας JESSICA εξυπηρετήθηκε μέσω της σύστασης Ταμείου Χαρτοφυλακίου με την επωνυμία «Ταμείο Κεφαλαίου JESSICA», ως χωριστή χρηματοδοτική μονάδα της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Το Ταμείο Χαρτοφυλακίου JESSICA είχε τη δυνατότητα επένδυσης σε περισσότερα από ένα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, τα οποία με τη σειρά τους επένδυαν σε δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Η υλοποίηση της πρωτοβουλίας ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2010, με την υπογραφή της σύμβασης χρηματοδότησης ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και το τότε Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Ναυτιλίας για τη δέσμευση των ανάλογων πόρων και την ένταξη των αντίστοιχων πράξεων στα συμμετέχοντα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Τα ΤΑΑ συστάθηκαν το 2012, μέσω της σύναψης των σχετικών συμβάσεων με την ΕΤΕπ, ενώ στο τέλος του ίδιου έτους εγκρίθηκε και το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων. Η επιλεξιμότητα των δαπανών εκτάθηκε μέχρι το τέλος Οκτωβρίου 2016. Ακολουθώντας αποτυπώνεται ένα σύντομο προφίλ των βασικών εμπλεκόμενων του εν λόγω χρηματοδοτικού εργαλείου.

Ταμείο Χαρτοφυλακίου JESSICA (Holding Fund): Το ταμείο χαρτοφυλακίου ανέλαβε η ΕΤΕπ το 2010 με στόχο να εξασφαλίσει την ορθή εφαρμογή της στρατηγικής του προγράμματος και τη μεταφορά τεχνογνωσίας προς τους εγχώριους εμπλεκόμενους. Το ταμείο ήταν υπεύθυνο για: την υλοποίηση της στρατηγικής, το σχεδιασμό και διαπραγμάτευση των επιχειρησιακών συμβάσεων με τα ΤΑΑ, την αξιολόγηση των επιχειρηματικών τους σχεδίων, την παρακολούθηση και τον έλεγχο εφαρμογής και τη διαχείριση των κεφαλαίων του JESSICA.

Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης (ΤΑΑ, Urban Development Funds - UDFs): Τα ΤΑΑ ήταν οι ενδιαμέσσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί ως κεντρικά σημεία εφαρμογής του JESSICA στις περιφέρειες της Ελλάδος. Παρείχαν χρηματοδότηση (ίδια κεφάλαια, δανεισμό) για την υλοποίηση έργων αστικής ανάπτυξης που προέρχονταν είτε μέσω του ιδιωτικού είτε του δημοσίου τομέα είτε μέσω ΣΔΙΤ. Τον Μάρτιο του 2011 δημοσιεύτηκε η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για την επιλογή των διαχειριστών των ΤΑΑ από την ΕΤΕπ. Τα ΤΑΑ που επιλέχτηκαν ήταν η Επενδυτική Τράπεζα της Ελλάδος για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Βορείου Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας για τις Περιφέρειες Αττικής, Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων Νήσων και για τον τομέα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, η τράπεζα Eurobank για τις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου, η Τράπεζα Πειραιώς για τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας, και η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα για την περιφέρεια Κρήτης. Για την περιφέρεια Κρήτης, ο διαχειριστής του ΤΑΑ ήταν αρχικά η Κοινοπραξία Παγκρήτιας Συνεταιριστικής Τράπεζας και Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, όπου μετά την απορρόφηση του δεύτερου από την Eurobank το 2013, το ΤΑΑ ανέλαβε εξολοκλήρου η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα.

Ο αρχικός προϋπολογισμός του προγράμματος JESSICA (Ιούλιος 2010) ήταν € 258 εκ., οι οποίοι προήλθαν από πόρους των επί μέρους περιφερειακών προγραμμάτων καθώς και από το ΕΠ Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη. Στο τέλος του 2015, οι πόροι έγιναν € 123,12 εκ. (Πίνακας 8), καθώς το υπόλοιπο ποσό των € 135 εκ επιστράφηκε στα επιχειρησιακά προγράμματα των περιφερειών από όπου είχε αρχικά δεσμευτεί. Η επιστροφή των πόρων έγινε λόγω του χαμηλού βαθμού απορρόφησης, δίνοντας τη δυνατότητα στις περιφέρειες να χρηματοδοτήσουν άλλα προγράμματα που παρουσίασαν εκείνη την περίοδο συνθήκες υπερδέσμευσης.

Πίνακας 8: Κατανομή δεσμευμένων πόρων JESSICA ανά Περιφερειακό και Τομεακό Πρόγραμμα (ΠΠ, ΤΟ) και ανά Περιφέρεια (σε €)

ΠΠ και ΤΠ	Περιφέρεια	Τελικοί δεσμευμένοι πόροι
Αττικής	Αττική	48.976.850
Μακεδονίας - Θράκης	Ανατολική Μακεδονία & Θράκη	2.543.028
Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	Βόρειο Αιγαίο	618.688
Μακεδονίας & Θράκης	Κεντρική Μακεδονία	14.932.305
Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου	Ήπειρος	1.990.606

Μακεδονίας Θράκης	Δυτική Μακεδονία	13.700.618
Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιόνιων Νήσων	Ιόνια Νησιά	2.087.153
Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιόνιων Νήσων	Δυτική Ελλάδα	1.026.888
Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Ιόνιων Νήσων	Πελοπόννησος	1.845.038
Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου	Θεσσαλία	20.000.000
Κρήτης και Νήσων Αιγαίου	Κρήτη	12.068.058
Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου	Στερεά Ελλάδα	2.561.500
Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη	ΑΜΘ, Βόρειο Αιγαίο, Ήπειρος, Θεσσαλία, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Κρήτη, Πελοπόννησος	769.363
Σύνολο:		123.120.095

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016).

Είναι γεγονός ότι η μείωση των διαθέσιμων πόρων (κατά περίπου € 135 εκ.) είχε ως αποτέλεσμα να βελτιωθεί το ποσοστό απορρόφησης του προγράμματος. Ειδικότερα τα συμβασιολογηθέντα ποσά ανήλθαν (Μάιος 2016) στο ποσοστό του 75% των τελικών δεσμεύσεων (Πίνακας 9). Εξετάζοντας τα στοιχεία ανά περιφέρεια, η Δυτική Μακεδονία εμφάνισε την υψηλότερη απορρόφηση, όπως επίσης και η Περιφέρεια Κρήτης και Αττικής. Προβληματικές παρουσιάζονται σε επίπεδο υλοποίησης έργων οι Περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας, Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας, όπου καταγράφηκε μηδενικό ποσοστό απορρόφησης.

Πίνακας 9: Εκταμιεύσεις, συμβάσεις, προβλέψεις και δεσμεύσεις υλοποίησης JESSICA ανά περιφέρεια (σε €)

Περιφέρεια	Αρχικοί πόροι	Τελικοί δεσμευμένοι πόροι	Συμβάσεις	Εκταμιεύσεις	Απορρόφηση (% σύμβαση προς τελική δέσμευση)
Κεντρική Μακεδονία	20.000.000	14.932.305	10.081.625	9.122.000	67,52%
Δυτική Μακεδονία	15.000.000	13.700.618	12.718.504	12.718.504	92,83%
ΑΜΘ	10.000.000	2.543.028	1.901.933	1.901.933	74,79%
Δυτική Ελλάδα	15.000.000	1.026.888	-	-	0,00%
Πελοπόννησος	28.000.000	1.845.038	-	-	0,00%
Ιόνιων Νήσων	10.000.000	2.087.153	1.386.000	1.386.000	66,41%
Κρήτης	15.000.000	12.068.058	10.851.950	3.850.000	89,92%
Βόρειο Αιγαίο	10.000.000	618.688	-	-	0,00%
Θεσσαλία	20.000.000	20.000.000	14.225.000	-	71,13%
Στερεά Ελλάδα	40.000.000	2.561.500	-	-	0,00%
Ήπειρος	15.000.000	1.990.606	1.050.000	604.036	52,75%
Αττική	50.000.000	48.976.850	39.806.372	38.815.852	81,28%
ΕΠ ΠΕΑΑ	10.000.000	769.363	-	-	0,00%
Σύνολο	258.000.000	123.120.095	92.021.384	68.398.325	74,74%

Πηγή: (Special Service for State Aids National Coordinating Authority, 2016)

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης της πορείας του εν λόγω χρηματοδοτικού εργαλείου και δεδομένης της φύσης των έργων που χρηματοδοτήθηκαν, κρίνεται σκόπιμο να παρατεθούν τα έργα που έχουν υλοποιηθεί ανά περιφέρεια, συνολικό προϋπολογισμό και συμμετοχή JESSICA (Πίνακας 10). Μέσω του προϋπολογισμού του κάθε έργου είναι δυνατό να εκτιμηθεί και ο βαθμός μόχλευσης που επιτεύχθηκε σε κάθε περίπτωση. Όπως αποτυπώνεται και στα σχετικά στοιχεία, ένας μεγάλος αριθμός έργων έχει

υλοποιηθεί στην Περιφέρεια Κρήτης και στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας. Ως προς τη φύση των έργων, τα περισσότερα που υλοποιήθηκαν αφορούσαν δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, μέσω χρηματοδότησης της κατασκευής μονάδων βιομάζας, βιοενέργειας και βιοαερίου. Από τα μεγαλύτερα σε προϋπολογισμό έργα είναι εκείνα της τηλεματικής οδικών συγκοινωνιών, της κατασκευής και διαχείρισης σχολικών μονάδων στην περιφέρεια Αττικής και της διαχείρισης απορριμμάτων της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Ο συνολικός βαθμός μόχλευσης που επιτεύχθηκε ανέρχεται σε 2,83 με το έργο της ξενοδοχειακής μονάδας της Ανατολικής Μακεδονίας Θράκης να επιτυγχάνει τον υψηλότερο βαθμό (7,25).

Πίνακας 10: Υλοποίηση έργων μέσω του JESSICA ανά περιφέρεια

Περιφέρεια	Έργο	Π/Υ	JESSICA	Βαθμός Μόχλευσης
Αττικής	Κατασκευή και διαχείριση 14 σχολικών μονάδων	57,90	19,10	3,03
	Κατασκευή και διαχείριση 10 σχολικών μονάδων	52,00	16,70	3,11
	Έργο τηλεματικής οδικών συγκοινωνιών	18,90	3,90	4,85
Κρήτης	Ανάπτυξη επιχειρηματικού πάρκου	10,60	4,80	2,21
	Δημιουργία χώρου στάθμευσης	2,00	0,70	2,86
	Κατασκευή μονάδας υγείας	8,20	3,30	2,48
	Μονάδα βιοενέργειας	3,10	1,20	2,58
	Κατασκευή εμπορικού Κέντρου	6,40	3,00	2,13
	Βελτίωση οδικού άξονα	0,70	0,20	3,50
Κεντρική Μακεδονίας	Μονάδα βιοενέργειας	5,30	3,60	1,47
	Μονάδα βιοενέργειας	3,80	2,60	1,46
	Μονάδα βιοενέργειας	3,90	2,40	1,63
	Εκσυγχρονισμός του Δημοτικού φωτισμού σε επιλεγμένους οδικούς άξονες και πάρκα	5,80	2,65	2,19
ΑΜΘ	Ξενοδοχειακή Μονάδα	13,70	1,90	7,25
Θεσσαλίας	Μονάδα βιοενέργειας	15,00	10,50	1,43
Ηπείρου	Δημιουργία αθλητικού κέντρου	1,50	1,05	1,43
Δυτικής Μακεδονίας	Διαχείριση Απορριμμάτων	49,00	13,00	3,77
Ιονίου	Μετεγκατάσταση Σταθμού Υπεραστικών Λεωφορείων	2,30	1,40	1,64
Σύνολο		260,1	92,0	2,83

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2015) και (Δήμος Θεσσαλονίκης, 2016).

Προσδιορισμός κύριων αστοχιών και προβλημάτων

Είναι γεγονός ότι οι αρνητικές μακροοικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στη χώρα επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και την υλοποίηση του εργαλείου JESSICA, καθώς η έναρξη της εφαρμογής του (το 2012) συνέπεσε χρονικά με μια έντονη οικονομική και πολιτική αστάθεια. Δεδομένης της φύσης του εργαλείου JESSICA και της σκοπιμότητάς του να χρηματοδοτήσει έργα αστικής ανάπτυξης, η σημαντική επιβάρυνση του επενδυτικού κλίματος κατά την περίοδο εφαρμογής του, όπως άλλωστε αποτυπώνεται και στην ενότητα που ακολουθεί, επηρέασε καταλυτικά την πορεία υλοποίησής του. Πέραν των μακροοικονομικών συνθηκών, ένα ακόμα στοιχείο που δημιούργησε

δυσλειτουργίες, ήταν η έλλειψη σχετικής προγενέστερης εμπειρίας. Από τη στιγμή που παρόμοιο εργαλείο συγχρηματοδότησης, δεν είχε δημιουργηθεί και ξαναλειτουργήσει στη χώρα, οι εμπλεκόμενοι φορείς δεν είχαν το σύνολο της απαιτούμενης γνώσης που τέτοιου είδους μηχανισμοί απαιτούν, με αποτέλεσμα να υπάρξουν σημαντικές καθυστερήσεις κατά τη διάρκεια υλοποίησης JESSICA. Χαρακτηριστικό είναι ότι η αρχική σύμβαση για τη σύσταση του Ταμείου Χαρτοφυλακίου συνάφθηκε τον Ιούλιο του 2010, τα ΤΑΑ εγκρίθηκαν στις αρχές του 2012 και η έγκριση του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων επιτεύχθηκε το τέλος του 2012. Ο χρόνος αυτός που απαιτήθηκε μέχρι το σημείο όπου το εργαλείο έγινε λειτουργικό, σε συνδυασμό με το γεγονός πως οι πόροι των ταμείων προέρχονται από τα επιχειρησιακά και περιφερειακά προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, είχαν ως αποτέλεσμα ο πραγματικός εναπομείνας χρόνος υλοποίησης να ήταν πολύ περιορισμένος. Αυτό το περιορισμένο χρονικό διάστημα λειτουργίας του χρηματοδοτικού εργαλείου δεν επέτρεψε ουσιαστικά να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την κατανόηση του από την αγορά, για την ωρίμανση των έργων και για την αποδοτική λειτουργία του. Επιπρόσθετα δεν δόθηκε η δυνατότητα να δημιουργηθούν διευρυμένες συνθήκες ενημέρωσης των απαιτήσεων, των πλεονεκτημάτων και των δυνατοτήτων του εργαλείου JESSICA, τόσο σε επίπεδο φορέων υλοποίησης και διαχειριστών όσο και σε επίπεδο τελικών δικαιούχων.

Ένας ακόμη ανασταλτικός παράγοντας για την υλοποίηση επενδύσεων μέσω του εργαλείου JESSICA, αποτέλεσε η διαθεσιμότητα άλλων διαθέσιμων πηγών χρηματοδότησης επενδύσεων. Συγκεκριμένα, κατά την ίδια περίοδο εφαρμογής, υπήρξαν, εκτός του JESSICA, προγράμματα του ΕΣΠΑ και του Επενδυτικού Νόμου, που αποτελούσαν εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης για τους επενδυτές. Τα προγράμματα αυτά κατά κύριο λόγο προσέφεραν χρηματοδότηση σε μορφή επιδότησης που ήταν μια γνώριμη και μη ανακυκλούμενη μορφή χρηματοδότησης. Δεδομένων και των συνθηκών κρίσης και αβεβαιότητας που επικρατούσαν κατά την περίοδο εφαρμογής του εργαλείου JESSICA, οι επενδυτές προτίμησαν να στραφούν στα παραδοσιακά εργαλεία των επιδοτήσεων παρά στις ανακυκλούμενες πιστώσεις.

Πέραν αυτών, οι δυσλειτουργίες που γενικότερα υπήρχαν σε επίπεδο δημόσιας διοίκησης και η γραφειοκρατία που απαιτήθηκε σε επίπεδο αδειοδότησης έργων ήταν πρόσθετοι παράγοντες που προκάλεσαν ανασταλτικές παραμέτρους στην υλοποίηση έργων μέσω JESSICA. Άλλωστε οι αστικές και χωρικές επενδύσεις είναι εκ φύσεως έργα σύνθετα που τις περισσότερες φορές απαιτούν σειρά από προεγκρίσεις και εγκρίσεις μέσω διάφορων και διαφορετικών φορέων όπως δήμοι, περιφέρειες και υπουργεία. Ως εκ τούτου η διαδικασία ωρίμανσης των έργων αποδείχθηκε χρονοβόρα και πολυεπίπεδη, ενώ ήταν πολλές οι περιπτώσεις όπου δημιουργήθηκαν αδυναμίες και κωλύματα στην έκδοση των απαιτούμενων αδειών, καθυστερώντας ή και ακυρώνοντας την υλοποίηση έργων.

Εφαρμογή εμπειρίας και ενίσχυση αποδοτικότητας

Η χρήση ενός χρηματοδοτικού εργαλείου χρηματοδότησης αστικών επενδύσεων, όπως αυτό του JESSICA, στην Ελλάδα είναι δυνατό υπό σωστές προϋποθέσεις να αποτελέσει σημαντικό μοχλό προώθησης της αστικής ανάπτυξης. Είναι γεγονός ότι μέσω αυτού του εργαλείου κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο υλοποιήθηκαν επενδύσεις με κοινωνικά και οικονομικά οφέλη (δημιουργία θέσεων εργασίας, προστασία περιβάλλοντος, ανάδειξη χώρων πολιτιστικής κληρονομιάς) που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα είχαν υλοποιηθεί. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν εκτός των άλλων το επιχειρηματικό πάρκο Χανίων στην Κρήτη, το έργο διαχείρισης απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας καθώς και τα δύο έργα κατασκευής και διαχείρισης 10 και 14 σχολικών μονάδων στην Αττική.

Ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων ήταν € 260 εκ., η συμμετοχή JESSICA ανήλθε στα € 92 εκ. και ο βαθμός μόχλευσης που επιτεύχθηκε ήταν 2,8. Επιπρόσθετα υλοποιήθηκαν έργα με σύνθετο χρηματοδοτικό σχήμα, με τη συμμετοχή του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα (ΣΔΙΤ) και την υποστήριξη διεθνών τραπεζών (ΕΤΕπ). Ουσιαστικά δημιουργήθηκε το πλαίσιο όπου τα κεφάλαια του εργαλείου JESSICA χρησιμοποιήθηκαν συμπληρωματικά με άλλους μηχανισμούς χρηματοδότησης, καθιστώντας εφικτή την υλοποίηση σημαντικών αστικών έργων. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις έργων είναι εκείνα της τηλεματικής οδικών συγκοινωνιών και της κατασκευής σχολικών κτιρίων στην Αττική, όπου πέραν του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA, υπήρξε χρηματοδότηση από τραπεζικά ιδρύματα, από άλλα προγράμματα με πόρους ΕΣΠΑ και από την ΕΤΕπ. Ως εκ τούτου, η δυνατότητα εφαρμογής ενός μίγματος χρηματοδότησης σε έργα αστικής ανάπτυξης αυξάνει τις δυνατότητες υλοποίησης τέτοιων επενδύσεων.

Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, είναι βασικό να δοθεί έμφαση στον τρόπο προώθησης του εργαλείου στις τοπικές οικονομίες, αναδεικνύοντας ιδιαίτερα την παράμετρο της ωρίμανσης αυτών των έργων και των χρονικών απαιτήσεων που φέρει καθώς επίσης και τη δυνατότητα μια τέτοια επένδυση να δημιουργήσει έσοδα στον φορέα υλοποίησης. Συγχρόνως η εξοικείωση της αγοράς με το εργαλείο αυτό, που εκτιμάται πως έχει επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό, σε συνδυασμό με τη σταδιακή εξομάλυνση της οικονομίας, θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια αποτελεσματικότερη χρήση τέτοιου είδους χρηματοδοτικού εργαλείου. Σε αυτό το σημείο, θεωρείται σκόπιμο να επισημανθεί και η εμπειρία που απέκτησαν τα ΤΑΑ της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, ιδιαίτερα στο σχεδιασμό, την ωρίμανση, χρηματοδότηση και υλοποίηση έργων αστικής ανάπτυξης. Αυτή η τεχνογνωσία είναι σκόπιμο να αξιοποιηθεί σε βάθος από τις αρμόδιες αρχές κατά την παρούσα προγραμματική περίοδο, καθώς θα προσφέρει την απαιτούμενη γνώση προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη αποδοτικότητα από τη χρήση των πόρων.

Ανάλυση SWOT: Στην Ελλάδα, η υλοποίηση της πρωτοβουλίας JESSICA ξεκίνησε ουσιαστικά με την υπογραφή της σύμβασης χρηματοδότησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της ΕΤΕπ τον Ιούλιο του 2010. Πέραν των όποιων καθυστερήσεων στην εφαρμογή, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός βιώσιμου μηχανισμού υλοποίησης έργων, τα κυριότερα χαρακτηριστικά του οποίου συνοψίζονται στην ανάλυση SWOT του διαγράμματος (Διάγραμμα 3) που ακολουθεί:

Διάγραμμα 3: SWOT ανάλυση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Δυνάμεις	Αδυναμίες
<ul style="list-style-type: none"> Ανακυκλούμενος χαρακτήρας των πόρων Επίτευξη μόχλευσης Επίτευξη περιβαλλοντικών και κοινωνικών ωφελειών Βελτιστοποίηση χρηματοοικονομικής διάρθρωσης Κεφαλαιοποίηση της εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας ιδιωτικού τομέα Καινοτόμα μορφή χρηματοδότησης με συνδυασμό πόρων του ταμείου, του ΕΣΠΑ και της ΕΤΕπ Υλοποίηση αστικών έργων που δεν θα είχαν διαφορετικά υλοποιηθεί Αποδοτικότερη διαχείριση πόρων συγκριτικά με το πλαίσιο των επιδοτήσεων 	<ul style="list-style-type: none"> Αυξημένη επίδραση οικονομικής κρίσης στη λήψη απόφασης για τέτοιου είδους επενδύσεις Περιορισμένο εύρος επιχορηγούμενων δράσεων Περιορισμένη διάθεση ανάληψης ρίσκου από ιδιωτικό και δημόσιο τομέα Καθυστέρηση ορισμού των ΤΑΑ Σχετικά ασαφές πλαίσιο εντασσόμενων δράσεων Εξοικείωση δημόσιας διοίκησης στις εφάπαξ επιδοτήσεις Περιορισμοί στην επιλεξιμότητα των έργων Έλλειψη προετοιμασίας και εξοικείωσης των ΟΤΑ
Ευκαιρίες	Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> Περιορισμός σχήματος εφάπαξ ενισχύσεων και υιοθέτηση επιστρεπτέων ενισχύσεων Συνδυαστική χρήση δράσεων ευρωπαϊκών επενδυτικών και διαρθρωτικών ταμείων Μεταφορά εξειδίκευσης και τεχνογνωσίας στο δημόσιο τομέα Ανάδειξη χαρτοφυλακίου έργων τα οποία υπό τις κατάλληλες προϋποθέσεις μπορούν να ωριμάσουν και να χρηματοδοτηθούν Εκμετάλλευση θετικής απήχησης του JESSICA η οποία δύναται να συντελέσει στην ταχύτερη υλοποίηση έργων και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης Σύναψη ισχυρών εταιρικών σχέσεων μεταξύ εμπλεκόμενων σε διαφορετικά επίπεδα μερών 	<ul style="list-style-type: none"> Προσφορά ελκυστικότερων χρηματοδοτικών προγραμμάτων Υψηλά επίπεδα δανεισμού των ΟΤΑ Περιορισμοί κανονιστικού πλαισίου αναφορικά με τις κρατικές ενισχύσεις Διαχειριστικά και νομικά θέματα που δυσχεραίνουν τον τρόπο λειτουργίας του εργαλείου

1.4. Συνολική αξιολόγηση εφαρμογής χρηματοδοτικών εργαλείων περιόδου 2007-2013

Οι κύριες αστοχίες και τα προβλήματα που προέκυψαν από την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 είναι δυνατό να υποστηριχτεί ότι συνδέονται με τρεις βασικές παραμέτρους. Η πρώτη παράμετρος περιλαμβάνει τον αντίκτυπο από το γενικότερο οικονομικό περιβάλλον που επικρατούσε κατά το χρονικό διάστημα της προγραμματικής περιόδου και επηρέασε το

ευρύτερο επενδυτικό κλίμα στην Ελλάδα. Η δεύτερη παράμετρος αφορά τις αδυναμίες που παρατηρήθηκαν σε επίπεδο σχεδιασμού, λειτουργίας και υλοποίησής των χρηματοδοτικών εργαλείων, ενώ η τρίτη παράμετρος πηγάζει από το βαθμό ετοιμότητας και ωριμότητας των εμπλεκόμενων φορέων (ιδιωτών, επιχειρήσεων, δημόσιων φορέων).

Αντίκτυπος οικονομικού περιβάλλοντος

Από την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, το 2009, τα δημοσιονομικά μεγέθη παρουσίασαν έντονες πιέσεις, ενώ η πολιτική και εν γένει οικονομική αβεβαιότητα είχε ως αποτέλεσμα να δυσχεράνει σε πολύ μεγάλο βαθμό το επενδυτικό ενδιαφέρον και γενικότερα το επενδυτικό κλίμα στη χώρα. Ιδιαίτερο αντίκτυπο στη διαμόρφωση του επενδυτικού κλίματος είχε η οικονομική αβεβαιότητα που επικράτησε στα τέλη του 2014 και εντάθηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2015, κατά τη διάρκεια των έντονων διαπραγματεύσεων με τους διεθνείς πιστωτές της χώρας. Η αβεβαιότητα κορυφώθηκε τον Ιούλιο του 2015 με τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και την παράλληλη επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων με στόχο τη διασφάλιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α). Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική η συρρίκνωση που υπήρξε σε όλους τους σχετικούς επενδυτικούς δείκτες ζήτησης κατά την διάρκεια της εξαετούς υφέσεως της οικονομίας (Πίνακας 11). Για παράδειγμα η παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών, που αποτελεί και τον πλέον σημαντικό δείκτη επενδυτικής ζήτησης και επηρεάζει άμεσα την ικανότητα μιας οικονομίας να παράγει αγαθά, μειώθηκε σωρευτικά κατά 64% ή κατά 10% κατά μέσο όρο ετησίως την περίοδο 2010-2015. Αντίστοιχη ήταν και η εξέλιξη των υπόλοιπων δεικτών επενδυτικής ζήτησης. Ουσιαστικά την τελευταία εξαετία οι επενδυτές και γενικότερα οι επιχειρήσεις μετέθεσαν ή ακύρωσαν τις επενδυτικές τους αποφάσεις, γεγονός άλλωστε που εξηγεί και την πτώση στο βαθμό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών. Αν τώρα σε αυτό το πλαίσιο προστεθεί ο περιορισμός της τραπεζικής χρηματοδότησης και η σημαντική επιβράδυνση της ροής εκταμιεύσεως του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ), είναι δυνατό να γίνει αντιληπτός ο αρνητικός αντίκτυπος που είχε το οικονομικό περιβάλλον στην υλοποίηση επενδύσεων (βλ. και ενότητα 2.4).

Πίνακας 11: Δείκτες επενδυτικής ζήτησης (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές*)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015**
Παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών	-22,1	-13,5	-19,2	-0,5	-2,2	-6,6
Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών	66,1	62,7	58,2	61,4	64,7	62,1
Τραπεζική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων (δάνεια, εταιρικά ομόλογα, τιτλοποιημένα δάνεια)	1,1	-2,0	-4,4	-4,9	-3,7	-0,9
Εκταμιεύσεις ΠΔΕ	-11,3	-	-10,5	14,5	-0,9	-2,8
Δείκτης παραγωγής στις κατασκευές (σταθερές τιμές)	-29,2	-41,3	-33,4	-8,2	15,5	1,1
Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών βάσει αδειών	-23,3	-37,7	-30,6	-25,6	-5,8	-6,3

Ουσιαστικά, οι μακροοικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στη χώρα, ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων οικονομικών, το οικονομικό και επιχειρηματικό κλίμα, τα γενικότερα διαρθρωτικά και ανταγωνιστικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και το συχνά εναλλασσόμενο πολιτικό περιβάλλον τα τελευταία έτη λειτούργησαν ανασταλτικά στα χρηματοδοτικά σχέδια και εν τέλει στα εργαλεία που υπήρχαν διαθέσιμα για να τα υποστηρίξουν. Οι αρνητικές δηλαδή μακροοικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στη χώρα επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και την επιτυχή υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, ενώ η αστάθεια και αβεβαιότητα ενίσχυσε το φαινόμενο της αναβλητικότητας υλοποίησης επενδύσεων τόσο σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, όσο και σε επίπεδο αστικών και χωρικών επενδύσεων. Παράλληλα η μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και ειδικότερα του διαθέσιμου εισοδήματος φυσικών προσώπων αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στη συμμετοχή των νοικοκυριών στην υλοποίηση επενδύσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις κατοικίες τους, παρά την παρουσία εργαλείων ενίσχυσης.

Επιπρόσθετα, η μακροχρόνια οικονομική κρίση επέφερε σειρά από (αρνητικές) μεταβολές και στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα τελευταία έτη, έχουν μειώσει σημαντικά την παροχή κεφαλαίων προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Το γεγονός αυτό συνδέεται πλέον σήμερα και με την ανάγκη περιορισμού του κινδύνου των μη εξυπηρετούμενων δανείων και γενικότερα της ανάγκης των τραπεζών να εξυγιάνουν το χαρτοφυλάκιο χορηγήσεών τους (Economic Governance Support Unit, 2015). Προς την ίδια κατεύθυνση παρατηρήθηκε και αύξηση των απαιτούμενων εγγυήσεων για την παροχή ρευστότητας, που όμως αν ληφθεί υπόψη και η παράλληλη μείωση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων στο ίδιο χρονικό διάστημα γίνονται αντιληπτές οι δυσμενείς προϋποθέσεις για την παροχή χρηματοδοτήσεων. Αν τώρα ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι τα χρηματοδοτικά εργαλεία είχαν το χαρακτήρα της συγχρηματοδότησης και ένα μέρος του απαιτούμενου κεφαλαίου χρειαζόταν να καλυφθεί από τις τράπεζες (ως co-financing), γίνεται κατανοητός ο περιορισμένος βαθμός χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Σε ένα περιβάλλον περιορισμού του δανεισμού και αυξημένων απαιτήσεων για εγγυήσεις, υπήρξε ουσιαστικά μια αποθάρρυνση των επενδυτών στην υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων. Εν κατακλείδι κατά την υπό εξέταση περίοδο δημιουργήθηκαν δυσμενείς συνθήκες τόσο σε επίπεδο επενδυτικού ενδιαφέροντος όσο και σε επίπεδο χρηματοδότησης, με τελικό αποτέλεσμα, όπως αποδείχθηκε, την αποδέσμευση πόρων που είχαν αρχικά υπολογιστεί για το σύνολο των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Αδυναμία σχεδιασμού, λειτουργίας και υλοποίησης

Ένα από τα ζητήματα που επισημάνθηκαν στην καταγραφή της πορείας των χρηματοδοτικών εργαλείων ήταν η γενικότερη χρονική καθυστέρηση στη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Ειδικότερα, σε όλες τις θεματικές ενότητες η έναρξη για τη λειτουργία τους καθυστέρησε σημαντικά, ιδιαίτερα εάν ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη λήξη τους που συσχετίζεται άμεσα με το γεγονός πως οι πόροι τους προήλθαν από τα επιχειρησιακά και περιφερειακά προγράμματα 2007-2013. Συγκεκριμένα, τα εργαλεία επιχειρηματικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας ξεκίνησαν το 2011, ενώ τα εργαλεία αστικών και χωρικών επενδύσεων ξεκίνησαν το 2012. Η καθυστέρηση αυτή δεν επέτρεψε να δημιουργηθεί ένα εύλογο χρονικό διάστημα για την ωρίμανση των εργαλείων στην αγορά και την πλήρη ενημέρωση για τα πλεονεκτήματα που αυτά προσφέρουν στην υλοποίηση επενδύσεων.

Επιπρόσθετα δεν πραγματοποιήθηκε μια άμεση προσαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων στις ουσιαστικές ανάγκες που αποδείχθηκε πως υπάρχουν στις ΜΜΕ, ειδικά όσον αφορά την εξεύρεση κεφαλαίων κίνησης και την παροχή εγγυήσεων. Πέραν αυτών, παρατηρήθηκε επίσης πως δεν υπήρχε ολοκληρωμένη και ενιαία ενημέρωση για τον τρόπο λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων. Δεν υπήρχε μια κεντρική πηγή πληροφόρησης για τα διαθέσιμα προϊόντα, τις δυνατότητές τους, τον τρόπο με τον οποίο δύναται να αξιοποιηθούν και βέβαια τις υποχρεώσεις που αυτές δημιουργούν στον τελικό δικαιούχο. Παρά το γεγονός ότι είχε δημιουργηθεί ένας μηχανισμός πληροφόρησης μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπουργείων και διαχειριστικών ομάδων, η πληροφόρηση αυτή δεν μεταβιβαζόταν άμεσα στους τελικούς δικαιούχους (π.χ. στις ΜΜΕ). Λόγω περιορισμένης ή ατελούς ενημέρωσης, δημιουργήθηκε πληροφοριακό κενό και χαμηλός βαθμός εξοικείωσης με την έννοια των χρηματοδοτικών εργαλείων και το βαθμό διαφοροποίησής τους με την παροχή επιχορήγησης.

Όπως αποτυπώνεται και στη συγκεντρωτική κατάσταση για την πορεία εκτέλεσης των χρηματοδοτικών εργαλείων (Πίνακας 12), είναι γεγονός ότι σε όλες τις περιπτώσεις απαιτήθηκε μια απομείωση πόρων, που κυμάνθηκε από το 20% έως το 60% περίπου. Η απομείωση αυτή φανέρωσε την αδυναμία της αγοράς να λάβει τους πόρους που ήταν διαθέσιμοι, στη μορφή, τις προϋποθέσεις και τις χρονικές απαιτήσεις που είχαν. Το φαινόμενο αυτό αποδείχθηκε ιδιαίτερα έντονο στην περίπτωση των θεματικών ενότητων της εξοικονόμησης ενέργειας και των χωρικών – αστικών αναπλάσεων, ενώ ήταν πιο περιορισμένο στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας. Επιπρόσθετα, παρά τη σημαντική αυτή απομείωση, τα τελικά ποσά που εκταμιεύτηκαν εν τέλει ήταν χαμηλότερα από το σύνολο των τελικών δεσμευμένων πόρων, με αποτέλεσμα να υπάρξουν αδιάθετοι πόροι και να απαιτηθούν επιστροφές αυτών (των αδιάθετων πόρων) στα τομεακά ή περιφερειακά προγράμματα από όπου προέρχονταν. Πάρα ταύτα, σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να επισημανθεί ότι μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο εκταμιεύθηκαν πόροι της

τάξεως του € 1 δισ. περίπου, ενισχύθηκαν 9.000 επιχειρήσεις και 45.000 νοικοκυριά, ενώ χρηματοδοτήθηκαν συνολικά 18 έργα αστικών αναπλάσεων.

Πίνακας 12: Πόροι, εκταμιεύσεις και επωφελούμενοι χρηματοδοτικών εργαλείων περιόδου 2007 – 2013 ανά θεματική ενότητα (σε €)

Θεματική ενότητα	Επιχειρηματικότητα				Εξοικονόμηση ενέργειας	Χωρικές και αστικές αναπλάσεις	Γενικό σύνολο
Χρηματοδοτικά εργαλεία / ταμεία	JEREMIE	ETEAN - ΤΕΠΙΧ	Ταμείο εγγυήσεων για ΜΜΕ	Επιμέρους σύνολο	ETEAN - «Εξοικονομώ κατ' οίκον»	JESSICA	
Αρχικοί πόροι (δημόσια δαπάνη)	250.000.000	540.000.000	500.000.000*	1.290.000.000	251.000.000	258.000.000	1.799.000.000
Τελικοί δεσμευμένοι πόροι (δημόσια δαπάνη)	201.510.000	417.180.438	300.000.000	918.690.438	100.999.999	123.120.095	1.142.810.532
Ποσοστό μείωσης προϋπολογισμού	-19,40%	-22,74%	N/A	-21,07%	-59,76%	-52,28%	-36,48%
Εκταμιεύσεις	152.028.612	323.083.601	288.650.000	763.762.213	91.881.781	68.398.325	924.042.319
Αριθμός χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων	1.719	6.806	474	8.999			8.999
Αριθμός χρηματοδοτούμενων νοικοκυριών					45.403		45.403
Αριθμός χρηματοδοτούμενων έργων						18	18
Βαθμός απορρόφησης (επί των αρχικών πόρων)	60,81%	59,83%	57,73%	59,21%	36,61%	26,51%	51,36%
Βαθμός απορρόφησης (επί των τελικών πόρων)	75,44%	77,44%	96,22%	83,14%	90,97%	55,55%	80,86%

Πηγή: (Special Service for State Aids National Coordinating Authority, 2016), *: αφορά τον αρχικό σχεδιασμό, χωρίς να έχει γίνει δέσμευση του αντίστοιχου ποσού

Ένα πρόσθετο σημείο αδυναμίας της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου συσχετίζεται με τη συλλογή στοιχείων για σκοπούς παρακολούθησης της συμβολής των χρηματοδοτικών εργαλείων και την ορθή αξιολόγησή τους μετά τη λήξη τους. Ειδικότερα δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία που να αφορούν το βαθμό συμβολής των χρηματοδοτικών εργαλείων στη βελτίωση της επιχειρηματικότητας, στην προώθηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και γενικότερα στην ενίσχυση της μεγέθυνσης της οικονομίας. Είναι σημαντικό κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, οι αρχές να προνοήσουν σύστημα συλλογής και ελέγχου αξιόπιστων στοιχείων που θα επιτρέπουν στην έγκαιρη λήψη πληροφοριών που θα διευκολύνει και την πλήρη αξιολόγηση της πορείας τους. Τα στοιχεία αυτά δύναται να αφορούν ενδεικτικά τη βελτίωση του βαθμού επιβίωσης επιχειρήσεων, τη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών τους ή την ενίσχυση άλλων ποιοτικών παραμέτρων (π.χ. βαθμός εξωστρέφειας, εφαρμογή πολιτικών προστασίας περιβάλλοντος, κ.α.).

Βαθμός ετοιμότητας και ωριμότητας εμπλεκόμενων φορέων

Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 υιοθετήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων. Η υλοποίησή τους απαιτήσε την εμπλοκή ενός μεγάλου αριθμού φορέων διαφορετικής φύσεως, τεχνογνωσίας, απαιτήσεων και αναγκών. Ειδικότερα χρειάστηκε η εμπλοκή διεθνών οργανισμών (ΕΤΕπ, ΕΤΑΕ), υπουργείων, ενδιάμεσων διαχειριστικών αρχών, τραπεζών, ομάδων διαχείρισης και φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης. Ορισμένοι από αυτούς τους φορείς (όπως π.χ. οι ΟΤΑ) δεν είχαν ουσιαστική εμπειρία στην υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων, γεγονός άλλωστε που συνδέεται και με τις σημαντικές καθυστερήσεις που προέκυψαν στο σχεδιασμό, τη λειτουργία και την αναπροσαρμογή τους. Είναι χαρακτηριστικές άλλωστε οι δυσλειτουργίες που εντόπισαν οι εμπλεκόμενοι φορείς σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής κάθε προτεινόμενης επένδυσης ή επιχειρηματικού σχεδίου, από την ενημέρωση, την κατάρτιση πρότασης, την υποβολή, την αξιολόγηση και την υλοποίηση.

Τα χαρακτηριστικά και η λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων, δεδομένου του ανακυκλωμένου χαρακτήρα τους και της υποχρεωτικής επιστροφής (αποπληρωμής) τους από τον τελικό δικαιούχο, απαιτούσαν διαφορετικές διαδικασίες από εκείνες που ακολουθούνταν στην περίπτωση των επιχορηγήσεων. Ο υποψήφιος δικαιούχος και οι ομάδες διαχείρισης κλήθηκαν να αποδείξουν ή να αξιολογήσουν μέσα από ένα επιχειρηματικό σχέδιο τη δυνατότητα αποπληρωμής του ποσού χρηματοδότησης και συγχρόνως τη συμμόρφωση με τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες, που αφορούσαν το πλαίσιο λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. συμμόρφωση με το καθεστώς των κρατικών ενισχύσεων).

Επιπρόσθετα η στοχοθεσία των χρηματοδοτικών εργαλείων ιδίως ως προς την εξειδίκευση σε κλάδους ή γεωγραφικούς περιορισμούς αποδείχθηκε προβληματική. Όπως αναλύθηκε και στις θεματικές ενότητες, υπήρχαν περιπτώσεις περιφερειών ή επιμέρους εργαλείων με μεγάλο βαθμό απορρόφησης και άλλες με πολύ χαμηλό ή σχεδόν μηδενικό (όπως π.χ. το εργαλείο FRSP για ICT). Το γεγονός αυτό κατά κύριο λόγο οφείλεται στην αρχική κατανομή των πόρων ανά περιφέρεια και η αδυναμία μεταφοράς τους σε άλλες (περιφέρειες), καθώς επίσης και στα αυστηρά κλαδικά κριτήρια που δεν επέτρεψαν σε άλλους επιχειρηματικούς τομείς να εκμεταλλευτούν τις διαθέσιμες ενισχύσεις και να υλοποιήσουν τα επενδυτικά τους σχέδια. Εξίσου περιοριστική για την ευρύτερη χρήση τους ήταν και η επιλεξιμότητα του αντικειμένου χρηματοδότησης, καθώς υπήρχαν εργαλεία με περιορισμένες δυνατότητες κάλυψης κεφαλαίου κίνησης, σε μια περίοδο που αυτή ήταν η κυρίαρχη ανάγκη των τελικών δικαιούχων.

Ουσιαστικά ορισμένοι από τους φορείς που είχαν τη δυνατότητα να λάβουν χρηματοδότηση (όπως π.χ. συγκεκριμένες περιφέρειες ή ΜΜΕ στον κλάδο των νέων

τεχνολογιών), δεν προέβησαν στην λήψη της, γιατί δεν είχαν τις προϋποθέσεις (π.χ. ανεπάρκεια εγγυήσεων), ή την ετοιμότητα (π.χ. χαμηλό βαθμό ωριμότητας επενδυτικού σχεδίου) ή τελικά και την ανάγκη να υποβάλλουν ένα τέτοιο αίτημα (π.χ. βρίσκονταν σε διαφορετική φάση του κύκλου ζωής τους). Να σημειωθεί τέλος το γεγονός ότι για την υλοποίηση επενδύσεων απαιτούνταν σειρά από δικαιολογητικά και εγκρίσεις μέσω διάφορων και διαφορετικών φορέων, όπως δήμοι, περιφέρειες και υπουργεία, που δημιούργησαν καθυστερήσεις στην ωρίμανση των έργων, ειδικά στις περιπτώσεις των αστικών αναπλάσεων. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι εμπλεκόμενοι φορείς αποδείχθηκε πως δεν ήταν σε θέση να ανταποκριθούν σε ένα σύστημα χρηματοδότησης που είχε σαφείς χρονικούς περιορισμούς και οριοθετημένους κανόνες συμμετοχής.

1.5. Υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων στην Ευρώπη

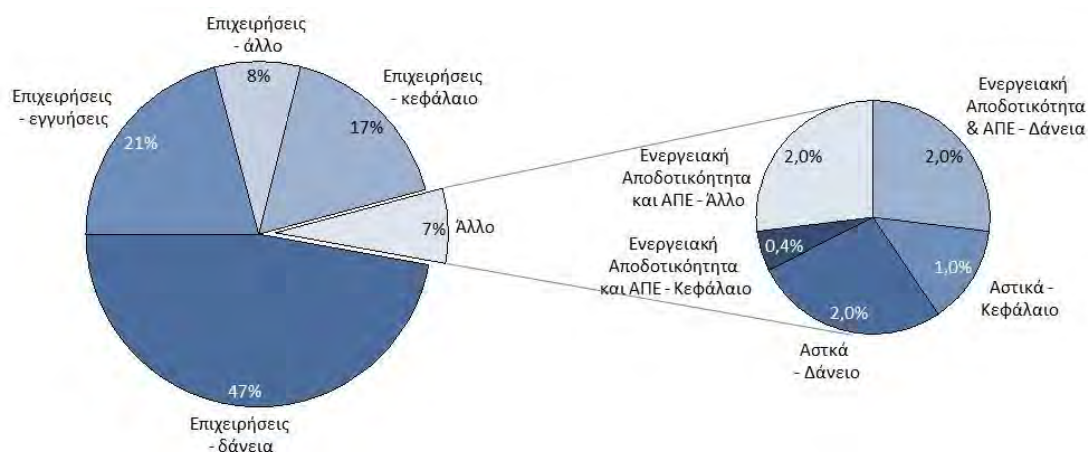
Ο ρόλος των χρηματοδοτικών εργαλείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ενισχυθεί σημαντικά κατά τα τελευταία έτη, όπως διαφαίνεται από μια αρχική εκτιμώμενη επένδυση ύψους € 0,6 δισ. την περίοδο 1994-1999, σε περίπου € 1,3 δισ. την περίοδο 2000-2006 και άνω των € 17 δισ. την περίοδο 2007-2013. Στην τελευταία δε περίοδο δόθηκε μια νέα και σημαντική έμφαση στη χρήση τους για την εφαρμογή της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, βάσει του γεγονότος πως αποτελούν μια πλέον βιώσιμη παροχή ενίσχυσης λόγω του ανακυκλούμενου χαρακτήρα τους. Η προώθηση της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων βασίζεται στο γεγονός είναι σε θέση να συμβάλουν στη βιώσιμη περιφερειακή οικονομική μεγέθυνση και στη δημιουργία θέσεων εργασίας, καθώς οδηγούν σε περισσότερες και αποτελεσματικότερες επενδύσεις μέσω της μόχλευσης. Η φύση της επιστρεπτέας χρηματοδότησης δημιουργεί το πλαίσιο επανεπένδυσης σε άλλες επενδύσεις, μέσω των σχετικών αποπληρωμών, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια συνεχόμενη ροή ενισχύσεων για την υλοποίηση των στόχων της Ε.Ε.. Είναι χαρακτηριστικό ότι 25 κράτη μέλη της ΕΕ (με εξαίρεση την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και την Κροατία) δημιούργησαν συνολικά 941 συγχρηματοδοτούμενα χρηματοδοτικά εργαλεία, ενώ από αυτά το 91% αφορούσαν επενδύσεις ενίσχυσης επιχειρήσεων (κυρίως ΜΜΕ), 6% αστικές επενδύσεις και 3% δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας (Διάγραμμα 4). Σε επίπεδο εκταμιεύσεων, το 93% αφορούσαν τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητα, κυρίως μέσω δανεισμού και εγγυήσεων κεφαλαίου, ενώ το υπόλοιπο 7% χωρίζεται σε αστικές επενδύσεις και εξοικονόμηση ενέργειας (Michie, 2014).

Στην αρχή της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, οι διαχειριστικές αρχές ενθαρρύνθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εξετάσουν την εισαγωγή τους στα επιχειρησιακά και περιφερειακά προγράμματα. Ωστόσο παρά το γεγονός ότι μερικές από τις διαχειριστικές αρχές είχαν εμπειρία στην υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων από την προγραμματική περίοδο 2000-2006, η σημαντική αύξηση στους

διαθέσιμους πόρους την τελευταία προγραμματική περίοδο δημιούργησε ορισμένες δυσλειτουργίες. Ειδικότερα, η περιπλοκότητα ορισμένων χρηματοδοτικών εργαλείων σε συνδυασμό με την περιορισμένη εμπειρία χρηματοδότησης έργων αστικής ανάπτυξης και ανάπλασης καθυστέρησε σε πολλές χώρες τη διαδικασία προγραμματισμού και ως εκ τούτου έναρξης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Ένα ακόμη βασικό σημείο που χρειάστηκε να λυθεί από τις διαχειριστικές αρχές ήταν εκείνο του προσδιορισμού του μεγέθους των «ήσσονος σημασίας» ενισχύσεων (de minimis). Χρειάστηκε δηλαδή να διαμορφωθεί το πλαίσιο που θα καθόριζε με σαφήνεια τις ενισχύσεις που δύναται να ληφθούν, λαμβάνοντας υπόψη και τον παράγοντα των χρηματοδοτικών εργαλείων. Παρά τα ζητήματα αυτά είναι χαρακτηριστική η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, όπως άλλωστε αποτυπώνουν και τα παραδείγματα χωρών που ακολουθούν, και πλέον έχει αποκτηθεί σημαντική εμπειρία στο σχεδιασμό και την υλοποίησή τους.

Διάγραμμα 4: Κατανομή εκταμιεύσεων σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Πηγή: (Michie, 2014).

Ενδεικτικά παραδείγματα υλοποίησης Χ.Ε. στην Ευρώπη

Πολωνία: Το 9,7% των συνολικών πόρων, ήτοι € 125,6 εκ. των επιχειρησιακών προγραμμάτων δεσμεύτηκαν για τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Από το ποσό αυτό, € 56,8 εκ. διοχετεύτηκαν μέσω του εργαλείου JESSICA για την υλοποίηση αστικών επενδύσεων και το υπόλοιπο χρησιμοποιήθηκε για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, ενώ δεν κατευθύνθηκαν πόροι στη θεματική ενότητα εξοικονόμησης και αποδοτικότητας ενέργειας (Magdalena Pronobis, 2015).

Βουλγαρία: Στη Βουλγαρία δημιουργήθηκε το εργαλείο First Loss Portfolio Guarantee (FLPG), με συνολικό προϋπολογισμό € 60,2 εκ.. Το εργαλείο στόχευε στην παροχή εγγυήσεων προς ΜΜΕ, όπου και ενισχύθηκαν 3.990 δικαιούχοι, ενώ παράλληλα

στηρίχθηκαν 78.000 θέσεις εργασίας. Η διάρκεια λειτουργίας του ήταν από τον Ιούλιο 2011 έως και το Δεκέμβριο 2015, επιτυγχάνοντας απορρόφηση που ανήλθε σε 85% (fi-compass(a), 2015).

Μάλτα: Το εργαλείο First Loss Portfolio Guarantee Fund στη Μάλτα δημιουργήθηκε για την παροχή εγγυήσεων σε MME, σε συνδυασμό με την παροχή χαμηλότοκων δανείων (soft loans) από τα ενδιάμεσα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι δημόσιοι πόροι που χρησιμοποιήθηκαν για το εργαλείο ανήλθαν σε € 12 εκ., μέσω των οποίων δημιουργήθηκε χαρτοφυλάκιο δανείων ύψους € 62,6 εκ. για την ενίσχυση συνολικά 760 έργων σε 650 MME (fi-compass (b), 2016).

Λιθουανία: Στη Λιθουανία δεσμεύτηκαν συνολικά € 452,5 εκ. για τη δημιουργία χρηματοδοτικών εργαλείων. Συγκεκριμένα, € 173 εκ. σε πόρους JESSICA για την αναβάθμιση κατοικιών, € 42 εκ. σε επιχειρηματικά κεφάλαια, € 186 εκ. σε δάνεια προς MME, € 14,5 εκ. για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και € 37 εκ. για εγγυήσεις προς MME. Τα αποτελέσματα των εργαλείων ήταν, μεταξύ άλλων, η ενίσχυση άνω των 7.500 επιχειρήσεων και η υλοποίηση 88 επενδύσεων από νεοφυείς επιχειρήσεις (Rūta Dapkutė – Stankevičienė, 2016).

Σλοβακία: Στη Σλοβακία δεσμεύτηκε σύνολο πόρων ύψους € 552 εκ. για τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων στην προηγούμενη περίοδο. Οι πόροι αυτοί μέσω του οργανισμού Slovak investment holding σχεδιάστηκαν ώστε να ενισχύσουν επενδύσεις που αφορούσαν σε υποδομές (€ 140 εκ.), ενεργειακή απόδοση (€ 177 εκ.), διαχείριση αποβλήτων και παραγωγή ενέργειας (€73 εκ.), MME (€ 90 εκ.) και κοινωνική οικονομία (€ 72 εκ.) (Polónyi, 2014).

Εσθονία: Στην Εσθονία δημιουργήθηκε χρηματοδοτικό εργαλείο με στόχο την ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών με παροχή δανεισμού και επιδότησης, συνολικού προϋπολογισμού € 66,7 εκ.. Ο βαθμός μόχλευσης που επετεύχθη ανήλθε σε 3,76 ενώ επετεύχθη η αναβάθμιση 619 πολυκατοικιών και συνολικά 22.676 διαμερισμάτων με στόχο την επίτευξη υψηλού βαθμού εξοικονόμησης ενέργειας (fi-compass (c), 2015).

Γαλλία: Στην περιοχή Languedoc-Roussillon της Γαλλίας, δημιουργήθηκε ένα χρηματοδοτικό εργαλείο για την ενίσχυση νέων καινοτόμων επιχειρήσεων με μεγάλη δυναμική ανάπτυξης. Το πρόγραμμα λειτούργησε από το 2010 έως το 2015 με συνολικό προϋπολογισμό € 22 εκ. μέσω κεφαλαιακής ενίσχυσης. Ο βαθμός μόχλευσης που επιτεύχθηκε ανήλθε σε 4, ενώ ενισχύθηκαν συνολικά 29 επενδύσεις (fi-compass (d), 2015).

Ιταλία: Στην περιοχή Καμπάνιας της Ιταλίας δημιουργήθηκε εργαλείο μικροπιστώσεων προς ιδιώτες, πολύ μικρές επιχειρήσεις και συνεταιρισμούς, με σκοπό την ενίσχυση της πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση. Το εργαλείο είχε συνολικό προϋπολογισμό € 100 εκ. και λειτούργησε από το 2012 έως το 2015 με χαμηλό ωστόσο βαθμό απορροφητικότητας (25,7%). Ενισχύθηκαν συνολικά 2.796 επιχειρήσεις και επετεύχθη

βαθμό μόχλευσης 1,7 (fi-compass (e), 2015). Ένα πρόσθετο παράδειγμα στην Ιταλία ήταν το ταμείο JESSICA στην περιοχή της Σαρδηνίας, που συστάθηκε το 2011 με συνολικό προϋπολογισμό € 80 εκ.. Υλοποιήθηκαν 37 διαφορετικές επενδύσεις (εξειδικευμένα έργα και μεγάλες αστικές επενδύσεις), συνολικού προϋπολογισμού άνω των € 200 εκ., επιτυγχάνοντας βαθμό μόχλευσης 2,5 (Alonso, 2016).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραδείγματα αυτά, είναι σκόπιμο να επισημανθούν ορισμένα τελικά συμπεράσματα για την περίπτωση της Ελλάδας, που προέκυψαν μέσα από την παράθεση των Ευρωπαϊκών παραδειγμάτων και μέσα βέβαια από την αξιολόγηση της μέχρι σήμερα αποκτηθείσας εμπειρίας. Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι δυνατό να βελτιωθεί μέσα από τη δημιουργία μιας καλύτερης βάσης πληροφοριών σε όλα τα επίπεδα των προγραμμάτων και μέσα από τον έλεγχο και συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων από ένα κεντρικό σημείο. Στην ίδια φιλοσοφία εντάσσεται και η δημιουργία μιας ενιαίας πλατφόρμας πληροφόρησης όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα είναι διαθέσιμη σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και ιδιαίτερα τους δικαιούχους των επενδύσεων. Ένα άλλο σημείο που απαιτείται να επιλυθεί είναι η μείωση του επιπέδου της γραφειοκρατίας που παρατηρείται από τη προηγούμενη περίοδο, μέσω της ενδεχόμενης χρήσης πληροφοριακού συστήματος παρόμοιο με αυτό που ήδη χρησιμοποιείται για τις αιτήσεις επιχορηγήσεων (ΠΣΚΕ). Σε κάθε περίπτωση τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία απαιτείται να είναι σύμφωνα με τις τρέχουσες ανάγκες της αγοράς και κυρίως να κατευθυνθούν στην ενίσχυση των κεφαλαίων κίνησης, τουλάχιστον μέχρι το χρονικό σημείο εξόδου από την τρέχουσα οικονομική κρίση, να ενισχύσουν στοχευμένες και ώριμες επενδύσεις αστικής και χωρικής ανάπτυξης και να διοχετεύσουν ενίσχυση για την επίτευξη των στόχων εξοικονόμησης ενέργειας.

2. Νέα οικονομική πραγματικότητα

Η ανάλυση της αγοράς αποτελεί τη βάση της εκ των προτέρων αξιολόγησης και στόχο έχει να παρουσιάσει το οικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο σχεδιάζονται τα νέα χρηματοδοτικά εργαλεία, να αναδείξει τα χαρακτηριστικά και τη δομή των τομέων οικονομικής δραστηριοποίησης, να εντοπίσει τα προβλήματα και τις αδυναμίες που υπάρχουν και να αναλύσει τις παραμέτρους που προκαλούν χρηματοδοτικά κενά στη χρηματοδότηση επενδύσεων και γενικότερα επιχειρήσεων.

2.1. Οικονομικό περιβάλλον

Η ελληνική οικονομία την τελευταία εξαετία (2010-2015) διανύει μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης που κορυφώθηκε το 2012 και εξακολουθεί να υφίσταται έως και το 2015. Εξετάζοντας την εξέλιξη του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) κατά την εν λόγω περίοδο, είναι χαρακτηριστική η σωρευτική συρρίκνωσή του κατά 24,80% όπως και η αδυναμία του να ανακάμψει και να εισέλθει σε τροχιά μεγέθυνσης. Λαμβάνοντας υπόψη της έντονης αυτής ύφεσης, κρίνεται σκόπιμη η αποτύπωση των συνθηκών της αγοράς τόσο σε μακροοικονομικό όσο και σε μικροοικονομικό πλαίσιο, καθώς και η διερεύνηση των προβλημάτων σε δημοσιονομικό και χρηματοπιστωτικό επίπεδο.

Μακροοικονομία και ανταγωνιστικότητα

Η εξέλιξη του ΑΕΠ της χώρας συνδέεται άμεσα με την πορεία των επενδύσεων κεφαλαίου και της καταναλωτικής δαπάνης. Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου, που ουσιαστικά αποτυπώνει την πορεία των επενδύσεων στη χώρα, ακολούθησε μια έντονα πτωτική πορεία την τελευταία εξαετία, με ρυθμό μεταβολής τριπλάσιο από τον αντίστοιχο του ΑΕΠ. Η κατανάλωση ακολούθησε επίσης μια αντίστοιχη πορεία και να συρρικνώνεται, με ρυθμό μεγαλύτερο από αυτόν του ΑΕΠ (Πίνακας 13). Ωστόσο το

μεγαλύτερο πρόβλημα υπάρχει στον τομέα των επενδύσεων, όπου αν ληφθούν υπόψη και οι αποσβέσεις του παγίου κεφαλαίου, όπου για το 2014 ήταν € 32,56 δισ. (βλ. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί), τότε ο καθαρός σχηματισμός κεφαλαίου είναι αρνητικός, γεγονός που οδήγησε στην έντονη αποβιομηχάνιση της χώρας και σε αρνητικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα. Η εξέλιξη είναι απαραίτητο να εξεταστεί και μέσα από την πορεία του εμπορικού ισοζυγίου, δηλαδή μέσα από τις μεταβολές στις εισαγωγές και εξαγωγές της χώρας. Ειδικότερα, ως αποτέλεσμα της οικονομικής ύφεσης, κατεγράφη μια έντονη πτώση στο ύψος των εισαγωγών που σε συνδυασμό με μια αυξητική πορεία των εξαγωγών, οδήγησε σε ένα σημαντικό περιορισμό του εμπορικού ελλείμματος, ενώ είναι χαρακτηρισμό ότι το 2015 το εμπορικό αυτό έλλειμμα σχεδόν εξαλείφθηκε. Ωστόσο το αποτέλεσμα αυτό ήταν απόρροια περισσότερο της πτώσης της κατανάλωσης, που οδήγησε και στη συρρίκνωση των εισαγωγών, παρά της ουσιαστικής βελτίωσης του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, που ουσιαστικά θα αντικατοπτριζόταν με μια σημαντική αύξηση του ύψους των εξαγωγών (που ωστόσο δεν καταγράφηκε).

Πίνακας 13: ΑΕΠ, σχηματισμός κεφαλαίου, καταναλωτική δαπάνη και εξωτερικό εμπόριο (εκ. €, σε αγοραίες τιμές)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	226.031	207.029	191.204	180.389	177.559	176.023	-4,88%
Ακαθάριστος Σχηματισμός Κεφαλαίου	38.534	31.271	24.480	20.708	21.707	17.307	-14,79%
Αποσβέσεις παγίου κεφαλαίου	37.913	36.937	37.027	34.601	32.558	μ.δ.	-3,74%
Τελική καταναλωτική δαπάνη	206.992	189.782	175.232	164.738	160.393	159.016	-5,14%
Εισαγωγές	69.452	66.889	63.353	60.236	62.579	53.309	-5,15%
Εξαγωγές	49.958	52.866	54.845	55.179	58.038	53.009	1,19%
Εμπορικό ισοζύγιο	-19.495	-14.024	-8.508	-5.057	-4.540	-300	-56,61%

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί, *: προσωρινά στοιχεία.

Το χαμηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας αποτυπώνεται και στους σχετικούς δείκτες διεθνών οργανισμών, που κατατάσσουν τις χώρες με βάση τις επιδόσεις τους σε διάφορους επιχειρηματικούς και διοικητικούς τομείς προκειμένου να εξάγουν μια γενική βαθμολογία σχετικά με την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας τους. Δύο από τους πλέον αναγνωρίσιμους δείκτες αυτού του είδους είναι ο Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index, GCI), ο οποίος καταρτίζεται από το World Economic Forum και η Γενική Βαθμολογία για την Ανταγωνιστικότητα (Overall Scoreboard on the Competitiveness), που καταρτίζει ο οργανισμός IMD World Competitiveness Center. Σημειώνεται ότι ο δείκτης Global Competitiveness Index εκτιμάται για ένα σύνολο 144 χωρών ενώ ο δείκτης Overall Scoreboard on the Competitiveness αφορά ένα σύνολο 60 χωρών. Η θέση της χώρας στους δύο αυτούς

δείκτες παραμένει ιδιαίτερα χαμηλή και εξακολουθεί να υπολείπεται σημαντικά έναντι όλων των ευρωπαϊκών κρατών (Πίνακας 14).

Πίνακας 14: Δείκτες ανταγωνιστικότητας ελληνικής οικονομίας

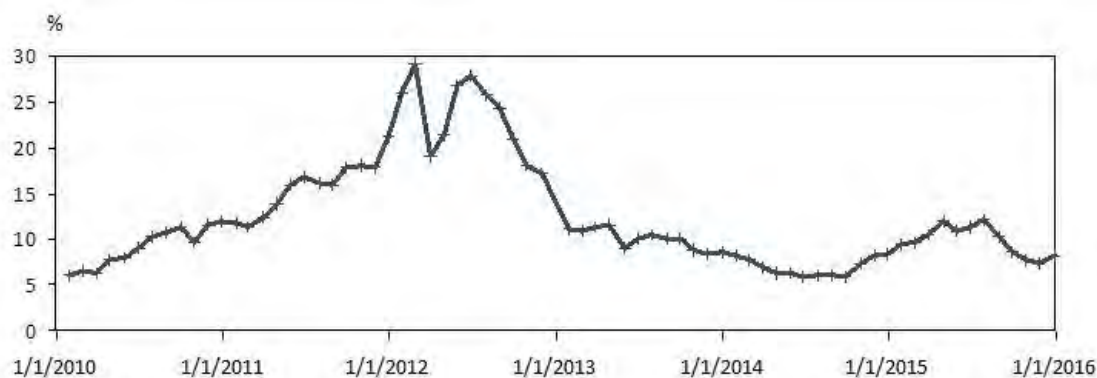
Έτη	Global Competitiveness Index		Overall Scoreboard on the Competitiveness
	Κατάταξη	Βαθμολογία	Κατάταξη
2010	83	3,99	46
2011	90	3,92	56
2012	96	3,86	58
2013	91	3,93	54
2014	81	4,04	57
2015	81	4,02	50

Πηγή: (World Economic Forum, 2016) και (IMD World Competitiveness Center, 2016)

Δημόσια οικονομικά

Η οικονομική κρίση συνέπεσε και ως ένα βαθμό πυροδοτήθηκε από μια δημοσιονομική κρίση η οποία ξεκίνησε το 2009 και ουσιαστικά αλληλοτροφοδότησε και επέτεινε την ύφεση της ελληνικής οικονομίας την τελευταία εξαετία. Ειδικότερα το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας το 2011 ήταν στο επίπεδο του -11,21% του ΑΕΠ, έχοντας μεγάλη απόκλιση από το -3% που απαιτεί το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Σταθερότητας. Από τις αρχές του 2010, οι αποδόσεις του δεκαετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου άρχισαν να αυξάνονται με ταχύ ρυθμό και η χώρα να αντιμετωπίζει προβλήματα δανεισμού από τις διεθνείς αγορές (Διάγραμμα 5). Υπό αυτές τις συνθήκες η χώρα, τον Απρίλιο του 2010, προσέφυγε στο μηχανισμό στήριξης που συγκροτούν από κοινού το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ενώ συγχρόνως προχώρησε στην υπογραφή μνημονίου που περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, τη λήψη μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής και την εφαρμογή μεταρρυθμιστικών πολιτικών.

Διάγραμμα 5: Απόδοση 10ετούς ελληνικού ομολόγου

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016)

Η δημοσιονομική κρίση συνεχίστηκε και εντάθηκε το επόμενο διάστημα, ενώ η πολιτική αστάθεια αύξησε τις αποδόσεις των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου. Η ελληνική κυβέρνηση, τον Οκτώβριο του 2011, προχώρησε στη ψήφιση πολυνομοσχεδίου που προέβλεπε ένα νέο μισθολόγιο στο δημόσιο τομέα, μειώσεις στις κύριες και επικουρικές συντάξεις, μειώσεις στα εφάπαξ των συνταξιούχων, νέα φορολογική κλίμακα και αλλαγές στην εργατική νομοθεσία. Τα κόμματα, το Νοέμβριο του 2011, συμφωνούν στη συγκρότηση κυβέρνησης συνεργασίας η οποία ανέλαβε τις διαπραγματεύσεις για την απομείωση του δημοσίου χρέους. Το Φεβρουάριο του 2012 ψηφίζεται από την ελληνική βουλή το δεύτερο μνημόνιο που αφορούσε την έγκριση των σχεδίων συμβάσεων χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του ευρωπαϊκού ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.) και της ελληνικής δημοκρατίας καθώς και των διατάξεων σχετικά με τη μείωση του δημοσίου χρέους. Το Μάρτιο του 2012 ολοκληρώθηκε η αναδιάρθρωση και η απομείωση του ελληνικού χρέους μέσα από τη διαδικασία του PSI (Private Sector Involvement, Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα).

Η νέα κυβέρνηση που δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 2012 προχώρησε στην εφαρμογή νέων μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, στην προώθηση των μεταρρυθμίσεων και στη ψήφιση, το Νοέμβριο του 2012, του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016. Τον Ιούλιο του 2015, και μετά από μια έντονη εκροή καταθέσεων από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα ως απόρροια των πολιτικών εξελίξεων στο πρώτο εξάμηνο του έτους αυτού, επιβλήθηκαν έλεγχοι κεφαλαίων (capital controls) στις τραπεζικές συναλλαγές. Σκοπός τους ήταν η γενικότερη προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος τόσο από την επιταχυνόμενη εκροή των τραπεζικών καταθέσεων όσο και από την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α).

Πίνακας 15: Δημοσιονομικά μεγέθη ελληνικής οικονομίας

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Δημόσιο Χρέος	145,78	171,56	158,95	176,68	178,40	176,94	3,95%
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-11,21	-10,24	-6,50	-2,95	-3,94	-4,21	-17,78%
Δημόσια έσοδα	41,26	43,99	45,69	46,25	45,99	45,78	2,10%
Δημόσιες δαπάνες	52,46	54,24	52,19	49,20	49,94	49,99	-0,96%

Πηγή: (International Monetary Fund, 2016),*: προσωρινά στοιχεία.

Βέβαια, παρά τα σχετικά προβλήματα και την πολιτική αστάθεια που υπήρξε την υπό εξέταση περίοδο, το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας, από το 2010 και μετά ακολούθησε μια έντονα πτωτική πορεία και το 2013 έκλεισε στο -2,95% του ΑΕΠ (Πίνακας 15), προσαρμόστηκε δηλαδή κατά 8,3 μονάδες μέσα σε ένα διάστημα τεσσάρων ετών, ενώ συγχρόνως η χώρα εμφάνισε και πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 1% του ΑΕΠ (International Monetary Fund, 2016). Η προσαρμογή αυτή ήταν

αποτέλεσμα ενός σημαντικού περιορισμού των δημοσίων δαπανών από το 2010-2013 και συγχρόνως μιας αύξησης των δημοσίων εσόδων, η οποία ωστόσο προήλθε μέσα από την αύξηση κυρίως των φορολογικών επιβαρύνσεων. Ωστόσο τα δύο τελευταία έτη (2014, 2015) καταγράφηκε μια αναστροφή στην πορεία της δημοσιονομικής εξυγίανσης, με το δημοσιονομικό έλλειμμα να εμφανίζει αυξητική πορεία, τα δημόσια έσοδα να έχουν πτώση και τις δαπάνες να αυξάνονται (ως % του ΑΕΠ).

Πληθωρισμός και αγορά εργασίας

Η βαθιά ύφεση στην οικονομία σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική κρίση είχε ως άμεσο αντίκτυπο την απώλεια θέσεων εργασίας και ως εκ τούτου τη μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Ειδικότερα το ποσοστό ανεργίας διπλασιάστηκε μέσα σε ένα διάστημα 4 ετών, με τον αριθμό των απασχολούμενων να μειώνεται κατά 900 χιλ. (από 4,4 εκ. το 2010 σε 3,5 εκ. το 2013) και, παρά τον περιορισμό του ρυθμού μείωσης των απασχολούμενων κατά το 2013 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε στα 1,3 εκ. Στη συνέχεια (2014-2015) βέβαια καταγράφηκε μια μερική αποκλιμάκωση του φαινομένου, με τον αριθμό των απασχολούμενων να αυξάνεται (οριακά) και τον αριθμό των ανέργων να μειώνεται. Ως φυσικό επακόλουθο της σημαντικής αυτής αύξησης της ανεργίας, το κόστος εργασίας κατέγραψε μια σημαντική διόρθωση και μέσα σε ένα διάστημα έξι ετών μειώθηκε συνολικά κατά 24%. Από την άλλη πλευρά ο ρυθμός αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή (πληθωρισμός) άρχισε να αποκλιμακώνεται και από το 2013 και μετά λαμβάνει αρνητικές τιμές (Πίνακας 16). Η μείωση του αριθμού απασχολούμενων επηρέασε παράλληλα και την παραγωγικότητα της εργασίας στην Ελλάδα. Ο μειωμένος αριθμός απασχολούμενων σε συνδυασμό με μια (μεγαλύτερη) μείωση του ΑΕΠ της χώρας (Πίνακας 13) είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί και η παραγωγικότητα της εργασίας (ανά απασχολούμενο) κατά 1,09% ετησίως από το 2010 έως το 2015.

Ουσιαστικά η οικονομία περιήλθε σε μια φάση εσωτερικής υποτίμησης, όπου μειώθηκαν το κόστος εργασίας και οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών, με στόχο να περιοριστεί η απώλεια της ανταγωνιστικότητας των προηγούμενων ετών. Η μείωση ωστόσο του κόστους εργασίας δεν ήταν αρκετή προκειμένου η ελληνική οικονομία να επανακτήσει την ανταγωνιστικότητά της, όπως αποτυπώθηκε και στην ανάλυση των δεικτών ανταγωνιστικότητας (Πίνακας 14). Μια ακόμα μεταβολή που συντελέστηκε στην αγορά εργασίας κατά την υπό εξέταση περίοδο ήταν η σημαντική αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων με μερική απασχόληση. Η εξέλιξη αυτή ήταν αποτέλεσμα τόσο της οικονομικής κρίσης, που ουσιαστικά οδήγησε επιχειρήσεις και οργανισμούς σε εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο απασχόλησης του προσωπικού, όσο και των ρυθμιστικών παρεμβάσεων που έγιναν στην αγορά εργασίας και επέτρεψαν την εφαρμογή πιο ευέλικτων μορφών εργασίας. Πάρα ταύτα, είναι εμφανές ότι τόσο η αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας όσο και η μείωση του εργατικού κόστους, δεν απότρεψαν τη σημαντική αύξηση που καταγράφηκε στο ποσοστό των ανέργων.

Πίνακας 16: Πληθωρισμός και βασικά μεγέθη αγοράς εργασίας

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Ανεργία (%)	12,70	17,90	24,40	27,50	26,50	24,90	14,41%
Πληθωρισμός (%)	4,71	3,33	1,50	-0,92	-1,31	-1,74	-181,89%
Απασχολούμενοι (σε χιλ.)	4.390	4.054	3.695	3.513	3.536	3.611	-3,83%
Ανεργοί (σε χιλ.)	721	1.029	1.280	1.337	1.246	1.175	10,26%
Δείκτης κόστους εργασίας (2008=100)	102,60	97,13	90,18	82,88	79,69	77,46	-5,47%
% εργαζομένων με πλήρη απασχόληση	93,48	93,13	92,13	91,48	90,50	90,50	-0,64%
% εργαζομένων με μερική απασχόληση	6,53	6,88	7,88	8,53	9,50	9,50	7,80%
Παραγωγικότητα εργασίας (σε χιλ. €)	51,49	51,07	51,75	51,35	50,21	48,75	-1,09%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Έρευνα εργατικού δυναμικού, 2016), (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2016), *: προσωρινά στοιχεία.

Ένα πρόσθετο ζήτημα που χρειάζεται να τονισθεί στην εξέλιξη της αγοράς εργασίας είναι ο περιορισμός του (απόλυτου) αριθμού των μισθωτών, ως αποτέλεσμα της μείωσης του συνόλου των απασχολούμενων. Η μερική αντιστροφή αυτής της εξέλιξης την τελευταία διετία είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση του αριθμού των μισθωτών, γεγονός που δείχνει ότι η μισθωτή εργασία στη χώρα παραμένει ο κύριος βραχίονας απασχόλησης. Πέραν αυτών χρειάζεται να επισημανθεί μια πρόσθετη παράμετρος στην αγορά εργασίας, που είναι η εξέλιξη του επιπέδου εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού. Ειδικότερα, είναι χαρακτηριστική η αύξηση που έχει σημειωθεί στο ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απαρτίζεται από αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γεγονός που, ως ένα βαθμό, αντανακλά τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε καταρτισμένο προσωπικό. Τα στοιχεία αυτά χρειάζεται να ληφθούν υπόψη στη σκιαγράφηση των αποτυχιών της αγοράς καθώς και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η επιχειρηματικότητα και γενικότερα η πρόωθηση των επενδύσεων.

Πίνακας 17: Βασικά μεγέθη αγοράς εργασίας

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Αριθμός μισθωτών (σε χιλ.)	2.827	2.586	2.341	2.214	2.264	2.349	-3,64%
% μισθωτών στο σύνολο των απασχολούμενων	64,40%	63,79%	63,36%	63,01%	64,03%	65,04%	0,20%
% εργατικού δυναμικού με τριτοβάθμια εκπαίδευση	37,67%	38,75%	39,37%	40,36%	40,47%	41,38%	1,90%
% εργατικού δυναμικού με δευτεροβάθμια εκπαίδευση	44,01%	44,75%	45,16%	45,00%	45,31%	45,57%	0,70%
% εργατικού δυναμικού με πρωτοβάθμια εκπαίδευση	18,32%	16,50%	15,47%	14,63%	14,22%	13,05%	-6,56%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Έρευνα εργατικού δυναμικού, 2016), *: προσωρινά στοιχεία

Μικροοικονομικά μεγέθη

Η οικονομική κρίση επηρέασε όλους τους τομείς της οικονομίας, με διαφορετική ωστόσο ένταση και βάθος. Προτού όμως γίνει η αποτύπωση της εξέλιξης των βασικών οικονομικών κλάδων, χρειάζεται να γίνει μια σκιαγράφιση της διάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας, καθώς αυτό θα βοηθήσει ιδιαίτερα στην εκτίμηση του αποτελέσματος που είχε τελικά η πορεία του κάθε κλάδου στην εξέλιξη της οικονομίας. Ξεκινώντας από τον εντοπισμό της προστιθέμενης αξίας των βασικών τομέων της οικονομίας, τα σχετικά στοιχεία δείχνουν ότι το λιανικό και χονδρικό εμπόριο και ο τουρισμός, που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών, έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό ενώ ακολουθούν ο δημόσιος τομέας και η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (Πίνακας 18).

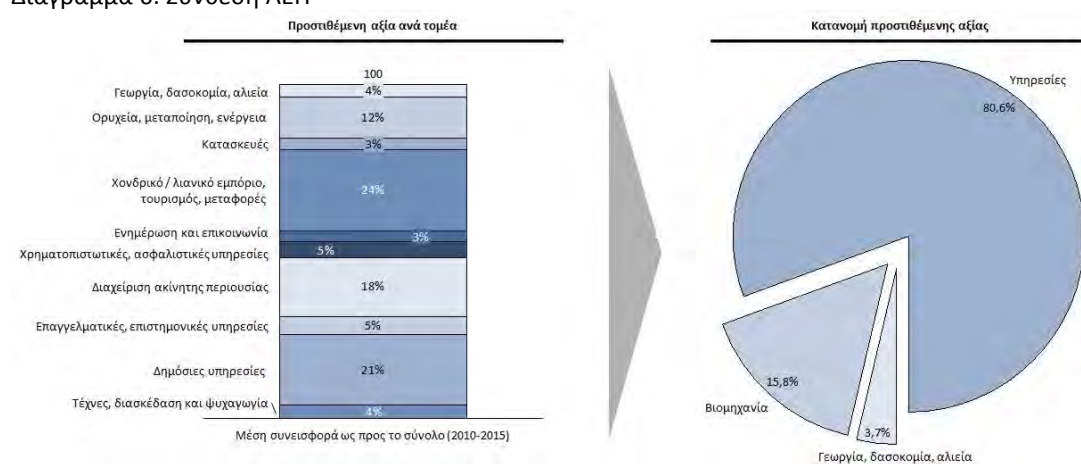
Πίνακας 18: Προστιθέμενη αξία ανά τομέα ελληνικής οικονομίας

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	6.519	6.109	6.191	5.964	6.019	6.261	-0,80%
Ορυχεία και λατομεία, μεταποίηση, ενέργεια, παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων, εξυγίανση	22.368	22.016	21.571	21.431	20.142	19.584	-2,62%
Κατασκευές	8.888	6.310	5.821	4.757	4.575	3.999	-15,30%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και μοτοσικλετών, μεταφορά και αποθήκευση, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης	49.399	44.313	37.677	37.038	39.042	39.466	-4,39%
Ενημέρωση και επικοινωνία	7.683	6.355	5.518	5.132	5.021	4.905	-8,59%
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	9.623	8.652	8.396	7.707	7.137	6.814	-6,67%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	33.515	31.367	32.324	29.902	27.960	26.770	-4,39%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	10.593	9.570	8.683	8.195	8.113	8.507	-4,29%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, εκπαίδευση, δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	43.238	40.403	35.920	33.167	32.238	32.538	-5,53%
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, επισκευές ειδών νοικοκυριού και άλλες υπηρεσίες	7.820	6.815	6.879	6.690	6.578	6.355	-4,06%
Σύνολο	199.644	181.909	168.979	159.983	156.826	155.198	-4,91%
Φόροι μείον επιδοτήσεις στα προϊόντα	26.388	25.120	22.225	20.406	20.734	20.825	-4,62%
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	226.031	207.029	191.204	180.389	177.559	176.023	-4,88%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016), *: προσωρινά στοιχεία.

Οι τέσσερις αυτές κατηγορίες αντιπροσωπεύουν πάνω από το 63% της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται στην οικονομία (ΑΕΠ), απορροφώντας ένα σημαντικό μέρος της απασχόλησης. Τα δεδομένα αυτά ερμηνεύουν άλλωστε και το γεγονός ότι οι υπηρεσίες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό του ΑΕΠ, με τη βιομηχανία να ακολουθεί με ένα σαφώς πολύ μικρότερο ποσοστό και τον πρωτογενή τομέα να έχει συρρικνωθεί πλέον σε ένα ιδιαίτερα μικρό μέγεθος (Διάγραμμα 6). Η διάρθρωση αυτή της ελληνικής οικονομίας και το μοντέλο ανάπτυξης που δημιουργήθηκε στη χώρα τα τελευταία ουσιαστικά τριάντα έτη βασίστηκε στον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος τροφοδοτούταν από την εγχώρια κατανάλωση, τις δημόσιες δαπάνες και το χαμηλότοκο τραπεζικό δανεισμό. Η οικονομική και δημοσιονομική κρίση ωστόσο που οδήγησε σε μια άμεση πτώση τόσο του ύψους της καταναλωτικής δαπάνης των νοικοκυριών όσο και του μεγέθους των δημοσίων δαπανών, σε συνδυασμό με το σημαντικό περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης των τραπεζικών ιδρυμάτων, είχε ως αποτέλεσμα έναν άμεσο και πολύ ισχυρό αντίκτυπο στον τομέα των υπηρεσιών και ουσιαστικά στο σύνολο της οικονομίας. Σε ορισμένους μάλιστα τομείς, ο αντίκτυπος αυτός ήταν ακόμα πιο έντονος.

Διάγραμμα 6: Σύνοψη ΑΕΠ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί και Δείκτες.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των τομέων των κατασκευών και της οικοδομικής δραστηριότητας (Πίνακας 19). Η οικοδομική δραστηριότητα εξαρτάται άμεσα από την εξέλιξη των εισοδημάτων και των χορηγήσεων στεγαστικών δανείων και δανείων για ανακαινίσεις που με τη σειρά της εξαρτάται από τη διαμόρφωση των επιτοκίων και τη σχετική πολιτική των τραπεζών (όροι δανειοδότησης). Ο σημαντικός περιορισμός των χορηγήσεων δανείων (βλ. επόμενη ενότητα) σε συνδυασμό με τον περιορισμό των εισοδημάτων προκάλεσαν μια απότομη και μεγάλη πτώση στον όγκο της οικοδομικής δραστηριότητας, επηρεάζοντας αρνητικά όλους τους σχετικούς κλάδους που σχετίζονται άμεσα ή και έμμεσα με αυτήν. Η πτώση ήταν πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα την περίοδο 2011-2012, και μόλις το 2014 άρχισαν να εμφανίζονται τάσεις αποκλιμάκωσης και οριακής βελτίωσης.

Πίνακας 19: Βασικοί μικροοικονομικοί δείκτες ελληνικής οικονομίας (2010=100)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Παραγωγή στις κατασκευές	100,00	58,88	39,12	35,95	41,60	41,91	-15,97%
Παραγωγή οικοδομικών έργων	100,00	57,75	37,82	31,33	31,24	33,82	-19,49%
Αμοιβή συντελεστών παραγωγής στη γεωργία - κτηνοτροφία	100,00	102,13	104,90	101,35	101,54	100,28	0,06%
Κύκλος εργασιών στο λιανικό εμπόριο	100,00	92,81	82,62	75,55	74,70	72,60	-6,20%
Κύκλος εργασιών στο χονδρικό εμπόριο	100,00	86,52	76,01	66,77	66,90	63,95	-8,55%
Κύκλος εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές	100,00	99,10	98,00	101,80	109,10	117,50	3,28%
Κύκλος εργασιών στις πλωτές μεταφορές	100,00	97,40	82,40	76,30	70,10	66,40	-7,86%
Κύκλος εργασιών στη βιομηχανία	100,00	106,20	109,30	102,80	101,70	91,10	-1,85%
Κύκλος εργασιών στον τουρισμό (ξενοδοχεία - εστιατόρια)	100,00	92,64	76,66	80,30	89,80	92,60	-1,53%
Κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες	100,00	89,12	82,04	75,91	74,80	81,32	-4,05%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

Αντίστοιχη πορεία, με λίγο μικρότερη ένταση, είχαν και οι κατασκευές, οι οποίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δυνατότητες πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, από τις προοπτικές της αγοράς που ανήκουν και βέβαια από τις επενδύσεις δημοσίων έργων και την εξέλιξη της απορρόφησης των διαρθρωτικών ταμείων (ΕΣΠΑ). Ο περιορισμός της πιστωτικής χρηματοδότησης και των δημοσίων επενδύσεων, οι αρνητικές προοπτικές σε όλες σχεδόν τις αγορές καθώς και η περιορισμένη απορρόφηση κεφαλαίων από τα διαρθρωτικά ταμεία, ειδικά μέχρι το 2012, εξηγούν σε ένα μεγάλο βαθμό την αρνητική εξέλιξη του κλάδου των κατασκευών στη χώρα την τελευταία πενταετία.

Το χονδρικό και λιανικό εμπόριο και βέβαια ο τομέας των υπηρεσιών εμφάνισαν επίσης μια έντονη αρνητική μεταβολή την τελευταία εξαετία, εξαιτίας άλλωστε και του υψηλού βαθμού ελαστικότητας που έχουν με το μέγεθος της κατανάλωσης και με το μέγεθος των δημόσιων δαπανών. Ο περιορισμός αυτών των δύο μεγεθών οδήγησε στην άμεση πτώση του ύψους των αγορών των καταναλωτών, άρα και της συρρίκνωσης του λιανεμπορίου, το οποίο με τη σειρά του επέδρασε στο χονδρικό εμπόριο και μάλιστα με πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα (ο ρυθμός μείωσης του χονδρεμπορίου ήταν μεγαλύτερος από εκείνον του λιανεμπορίου). Η άμεση σχέση μεταξύ κατανάλωσης, εμπορίου, δημόσιων δαπανών και υπηρεσιών είχε ως αποτέλεσμα ο κύκλος εργασιών των περισσότερων επιχειρήσεων που βρίσκονται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών να υποστεί σημαντική πτώση. Από την οικονομική κρίση δεν έμεινε ανεπηρέαστος ούτε

ο κλάδος του τουρισμού. Ο ρυθμός βέβαια πτώσης ήταν σαφώς χαμηλότερος, ενώ από το 2013 και μετά υπήρξε ουσιαστική ανάκαμψη, κυρίως λόγω της αύξησης του εισερχόμενου τουρισμού και των αφίξεων – διανυκτερεύσεων από το εξωτερικό. Η πτώση του τουριστικού κλάδου σε συνδυασμό με την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας σχεδόν στο σύνολο της οικονομίας είχε ως επακόλουθο μια αρνητική επίδραση και στον κλάδο των μεταφορών. Ειδικότερα οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις πλωτές μεταφορές (κυρίως οι επιβατικές) εμφάνισαν πτώση του κύκλου εργασιών τους. Βελτίωση υπήρξε μόνο στις επιχειρήσεις που βρίσκονται οι αερομεταφορές, κυρίως λόγω της αύξησης του εισερχόμενου τουρισμού.

Θετική (οριακά) μεταβολή είχαν και οι αμοιβές των συντελεστών παραγωγής στη γεωργία-κτηνοτροφία, γεγονός που συνδέεται με τις κινήσεις αναβάθμισης του γεωργικού προϊόντος που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια και με τον προσανατολισμό προς τις ξένες αγορές που πολλές επιχειρήσεις του πρωτογενούς τομέα έχουν αναπτύξει. Επίσης η βιομηχανία καταγράφει μια περιορισμένη πτώση, κυρίως λόγω της δυσμενούς εξέλιξής της το 2015, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο 2010-2012 καταγράφηκε μια ουσιαστική βελτίωση. Πάρα ταύτα το γεγονός ότι ο δευτερογενής και πρωτογενής τομέας αποτελούν ένα πολύ μικρό μέρος στο ΑΕΠ της χώρας, η όποια θετική μεταβολή σημειώθηκε δεν ήταν δυνατό να αντιστρέψει την επιδείνωση της οικονομίας, η οποία επηρεάζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη στον τομέα των υπηρεσιών.

Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Σε περιόδους έντονης οικονομικής μεταβλητότητας και ιδιαίτερα σε χρόνους δημοσιονομικών και χρηματοπιστωτικών κρίσεων, η λειτουργία και η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος δοκιμάζεται. Η κρίση δημοσίου χρέους και γενικότερα η οικονομική ύφεση της τελευταίας εξαετίας στη χώρα επέφερε ιδιαίτερα αρνητικές επιδράσεις στην επενδυτική εμπιστοσύνη και στη φερεγγυότητα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι συνέπειές τους επηρέασαν αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα, την κερδοφορία και την εξέλιξη των ελληνικών τραπεζών. Η μείωση του εισοδήματος, της καταναλωτικής δαπάνης και της επενδυτικής ζήτησης είχε ως συνεπακόλουθο τη μείωση της ζήτησης για τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες. Συγχρόνως η πολιτικοκοινωνική αστάθεια, ειδικά κατά την περίοδο 2011-2012, οδήγησε σε εκροή καταθέσεων, ενώ η εφαρμογή του PSI και η απομείωση των ελληνικών ομολόγων προκάλεσε σημαντικές ζημιές στα πιστωτικά ιδρύματα, που με τη σειρά τους οδήγησαν στη σημαντική μείωση των ιδίων κεφαλαίων τους. Είναι χαρακτηριστική η μείωση που επήλθε τόσο στις καταθέσεις όσο και στο σύνολο του ενεργητικού των τραπεζών την τελευταία εξαετία. Επιπρόσθετα η πολιτική αβεβαιότητα του πρώτου εξαμήνου του 2015 επέφερε ένα δεύτερο κύμα εκροής καταθέσεων (το

πρώτο καταγράφηκε στην περίοδο 2010-2011) που οδήγησε στην τραπεζική αργία και στην επιβολή ελέγχου στην κίνηση κεφαλαίων στα μέσα του ίδιους έτους.

Σε όλη την υπό εξέταση περίοδο (2010-2015), τα πιστωτικά ιδρύματα προχώρησαν σε έναν περιορισμό της πιστωτικής τους επέκτασης, με αποτέλεσμα το υπόλοιπο τόσο των επιχειρηματικών δανείων όσο και των στεγαστικών (που αποτελούν και το 70% του συνόλου της χορηγούμενης χρηματοδότησης) να καταγράψουν αρνητική μεταβολή. Τα επιτόκια για τα επιχειρηματικά δάνεια ακολούθησαν την περίοδο 2010-2012 μια ανοδική τροχιά, άρχισαν όμως να αποκλιμακώνονται από το 2013, χωρίς όμως να υπάρξει κάποια ουσιαστική μείωση (Πίνακας 20). Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τον περιορισμό της πιστωτικής επέκτασης, όπως άλλωστε αποτυπώνεται όχι μόνο στα υπόλοιπα αλλά κυρίως στις χορηγήσεις νέων επιχειρηματικών δανείων, τόσο των αλληλόχρεων όσο και των λοιπών, προκάλεσε σημαντικά προβλήματα στη χρηματοδότηση ιδίως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η αδυναμία εξεύρεσης κεφαλαίων από πολλές επιχειρήσεις σε συνδυασμό με την πτώση του κύκλου εργασιών τους λόγω οικονομικής κρίσης προκάλεσε αναπόφευκτα προβλήματα στην ικανοποίηση της χρηματοδοτικής ζήτησης από τις ΜΜΕ, στην εξυπηρέτηση του δανεισμού τους και ως εκ τούτου αύξησε το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων επιχειρηματικών δανείων των τραπεζών. Να σημειωθεί ωστόσο, ότι από την περίοδο 2013-2014 άρχισαν να καταγράφονται ορισμένα στοιχεία σταθεροποίησης της αγοράς, ειδικά στο ύψος των καταθέσεων. Ωστόσο δεν υπήρξε αναστροφή της αρνητικής τάσης, κυρίως ως αποτέλεσμα των εξελίξεων που συντελέστηκαν μέσα στο 2015.

Πίνακας 20: Εξέλιξη βασικών μεγεθών χρηματοπιστωτικού τομέα

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Σύνολο καταθέσεων (υπόλοιπο τέλος περιόδου, σε εκ. €)	280.243	232.271	218.912	212.840	207.889	157.810	-10,85%
Δάνεια προς επιχειρήσεις (υπόλοιπο τέλος περιόδου, σε εκ. €)	122.357	119.526	107.143	103.162	101.354	96.364	-4,66%
Στεγαστικά δάνεια (υπόλοιπο τέλος περιόδου, σε εκ. €)	80.507	78.393	74.634	71.055	69.408	67.593	-3,44%
Σύνολο ενεργητικού τραπεζών (υπόλοιπο τέλος περιόδου, σε εκ. €)	513.782	476.169	441.374	406.690	397.027	385.506	-5,58%
Μέσο επιτόκιο δανεισμού σε επιχειρήσεις (%)	5,73	7,03	6,48	5,36	5,10	5,31	-1,51%
% μερίδιο των 5 μεγαλύτερων (με βάση το σύνολο του ενεργητικού) Πιστωτικών Ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια	70,64	71,99	79,47	94,01	94,06	94,16	5,92%

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016)

Η αύξηση των επισφαλών δανείων, η διόγκωση του κόστους χρηματοδότησης, ο περιορισμός των τραπεζικών υπηρεσιών, η εφαρμογή του PSI και κυρίως η εκροή καταθέσεων σε δύο μάλιστα φάσεις (2011 και 2015) κατέστησαν αναγκαία την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών μέσα από την εξεύρεση νέων κεφαλαίων, με σκοπό την κάλυψη των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας που θέτει η Τράπεζα της Ελλάδος. Υπό τις συνθήκες αυτές, ένας σημαντικός αριθμός των τραπεζικών ιδρυμάτων δεν πέτυχε να βρει τα αναγκαία κεφάλαια, με αποτέλεσμα να τεθούν σε εκκαθάριση και το υγιές κομμάτι να απορροφηθεί από τις εναπομένουσες τράπεζες. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις σε διάστημα ενός έτους (μεταξύ 2012-2013) ο αριθμός των εμπορικών τραπεζών στη χώρα μειώθηκε σχεδόν κατά 50%. Ως φυσικό επακόλουθο, ο βαθμός συγκέντρωσης στην αγορά αυξήθηκε ιδιαίτερα, με το μερίδιο των 5 μεγαλύτερων τραπεζών να αυξάνεται από 70% που ήταν το 2010 σε 94% το 2015. Η ριζική αλλαγή του τραπεζικού χάρτη στη χώρα την τελευταία τριετία άσκησε με τη σειρά της αρνητικές πιέσεις στην εγχώρια αγορά και κυρίως στην πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον τραπεζικό δανεισμό.

Πέραν αυτών των ζητημάτων και λόγω της παρατεταμένης ύφεσης, οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων (π.χ. ακινήτων ή τίτλων)) που άρχισαν να μειώνονται ή να μεταβάλλονται απότομα σε συνδυασμό με μια σημαντική κάμψη που υπέστησαν μερικοί κλάδοι, δημιούργησαν σοβαρούς χρηματοπιστωτικούς κινδύνους. Είναι χαρακτηριστική π.χ. τόσο η εξέλιξη της χρηματιστηριακής αξίας των εισηγμένων εταιρειών όσο και η μεγάλη πτώση που καταγράφηκε στις αξίες των ακινήτων (Πίνακας 21). Σε ένα τέτοιο πλαίσιο οικονομικής κρίσης, καθίσταται πιο δύσκολη η αποπληρωμή των δανείων από τις επιχειρήσεις (λόγω μείωσης των πωλήσεων τους και τις ικανότητά τους για πληρωμές) ή στεγαστικών δανείων από τα νοικοκυριά (λόγω μείωσης του εισοδήματος και αύξησης της ανεργίας). Συγχρόνως, η δυνατότητα παροχής εγγυήσεων περιορίζεται ενώ οι υπάρχουσες εγγυήσεις στις χορηγήσεις δανείων δεν επαρκούν, καθώς οι αξίες των περιουσιακών στοιχείων (που δίνονται ως εγγυήσεις) έχουν υποστεί σημαντική πτώση.

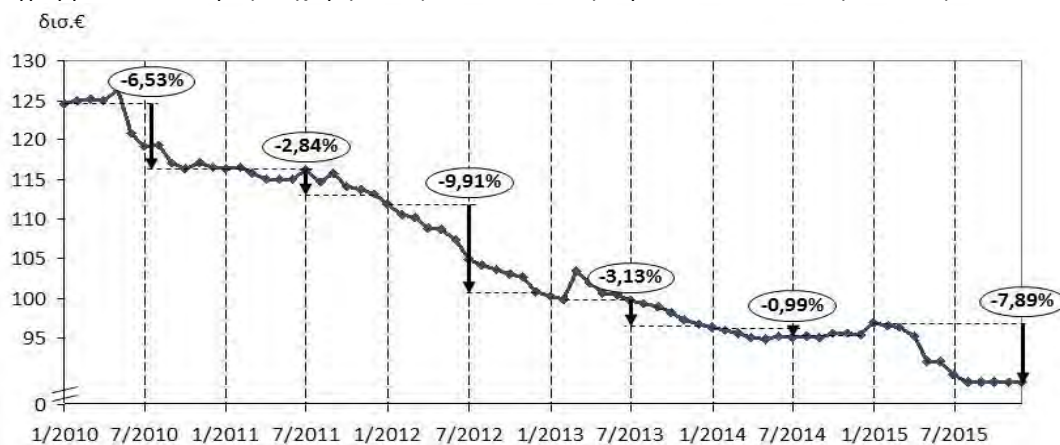
Πίνακας 21: Εξέλιξη βασικών μεγεθών χρηματοπιστωτικού τομέα

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Συνολική χρηματιστηριακή αξία μετοχών (σε εκ. €)	53.958	26.783	33.766	66.515	52.916	46.717	-2,84%
Κεφαλαιοποίηση (% ΑΕΠ)	21,90	14,10	17,30	36,60	28,30	26,50	3,89%
Δείκτης τιμών ακινήτων (2007=100)	93,30	88,20	78,00	69,50	64,30	61,10	-8,12%
Δείκτης τιμών γραφείων (2010=100)	100,00	92,90	81,80	73,70	71,10	71,00	-6,62%
Δείκτης τιμών καταστημάτων (2010=100)	100,00	92,90	82,60	75,40	74,10	71,50	-6,49%

Πηγή: (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016)

Οι συνθήκες αυτές οδήγησαν στην εμφάνιση ενός αυξανόμενου αριθμού μη εξυπηρετούμενων δανείων, τόσο από πλευράς επιχειρήσεων όσο και νοικοκυριών, οι οποίοι πλέον αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Η εύρυθμη λειτουργία του συστήματος διαταράσσεται, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (τράπεζες) βρίσκονται πλέον αντιμέτωπες με σημαντικές ζημιές, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται εντονότερα τα φαινόμενα ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ πιστωτών και δανειοληπτών. Το στοιχείο της εμπιστοσύνης στα εμπλεκόμενα μέρη περιορίζεται, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο σειρά από οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια που υπάρχει πλέον στις αγορές και οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, επιτείνουν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, δημιουργούν «κενά» πληροφόρησης στο χρηματοπιστωτικό κλάδο και πολλαπλασιάζουν το κόστος συναλλαγών (Ferretti, 2013).

Διάγραμμα 7: Δανεισμός επιχειρήσεων (υπόλοιπο τέλος περιόδου, 1/2010 έως 12/2015)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων, (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

Είναι χαρακτηριστικό ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν πλέον μειώσει την παροχή κεφαλαίων (δανείων) προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά, προκειμένου (μεταξύ άλλων) να περιορίσουν τον κίνδυνο περαιτέρω εμφάνισης μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ο δείκτης χρηματοδότησης των επιχειρήσεων στην Ελλάδα από το 2010 και μετά σημείωσε κατακόρυφη πτώση και το πρόβλημα της πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια έγινε πράγματι το κυρίαρχο ζήτημα της ελληνικής επιχειρηματικότητας (Διάγραμμα 7). Το υπόλοιπο του τραπεζικού δανεισμού προς επιχειρήσεις εξακολουθεί να κινείται με αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής, στοιχείο που άλλωστε συνδέεται με το γεγονός ότι στη χώρα καταγράφεται το υψηλότερο ποσοστό απόρριψης αιτήσεων τραπεζικού δανεισμού (Ελλάδα: 33%, μ.ο. Ε.Ε.:10%, (European Central Bank, 2015)). Παρά τις συνθήκες σταθεροποίησης που υπήρξαν κατά το 2014, οι πολιτικοοικονομικές εξελίξεις του 2015 είχαν ως αποτέλεσμα μια περαιτέρω συρρίκνωση της τραπεζικής πίστης, με το ύψος του δανεισμού των επιχειρήσεων να καταγράφει σημαντική πτώση, τη δεύτερη υψηλότερη μετά από εκείνη του 2012.

Συγχρόνως οι καταθέσεις των νοικοκυριών, ως απόρροια της οικονομικής κρίσης και του περιορισμού του εισοδήματος, έχουν μειωθεί σημαντικά, η κεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος έχει απολέσει το 87% της αξίας της, ενώ το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων σημείωσε κατακόρυφη άνοδο και από το 9% που ήταν τον Δεκέμβριο του 2010, ανήλθε στο 44% το Δεκέμβριο του 2015 (Πίνακας 22). Ωστόσο σε ένα τέτοιο πλαίσιο χρηματοπιστωτικής λειτουργίας, μια βασική συνέπεια που προκαλείται είναι ο περιορισμός της χρηματοδότησης ακόμα και σε συνεπείς προς τις οικονομικές τους υποχρεώσεις υποψήφιους δανειολήπτες. Άμεσο αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα ρευστότητας στην αγορά και μια συνεχόμενη αύξηση του χρηματοδοτικού κενού που υφίσταται ειδικά στην επιχειρηματικότητα και γενικότερα στις επενδύσεις. Είναι χαρακτηριστικό πως μέσα σε ένα διάστημα μόλις 12 μηνών (Δεκέμβριος 2014-Δεκέμβριος 2015) περιορίστηκαν οι καταθέσεις των νοικοκυριών στις τράπεζες κατά περίπου € 27 δισ., ασκώντας σημαντική πίεση στα χρηματοοικονομικά δεδομένα των τραπεζών και προκαλώντας την ανάγκη νέας κεφαλαιοποίησής τους.

Πίνακας 22: Βασικά χρηματοπιστωτικά μεγέθη περιόδου 2010-2015

Τέλος περιόδου	Ύψος καταθέσεων νοικοκυριών (σε εκ. €)	Κεφαλαιοποίηση 4 συστημικών τραπεζών (σε εκ. €)	% μη εξυπηρετούμενων δανείων (ως προς το σύνολο των δανείων)
2010	222.874	14.154	9%
2011	182.790	4.294	14%
2012	173.347	2.992	23%
2013	177.018	27.748	32%
2014	173.220	19.521	39%
2015	147.073	11.685	44%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Economic Governance Support Unit, 2015) και (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α).

Δείκτες οικονομικού κλίματος

Οι οικονομικές μεταβολές που σημειώθηκαν στην ελληνική οικονομία επηρέασαν όχι μόνο τις συναλλαγές, τις ενέργειες και τις δράσεις επιχειρήσεων, καταναλωτών και δημόσιων φορέων, αλλά διαμόρφωσαν το γενικότερο κλίμα και το σχεδιασμό όλων των οικονομικών δρώντων. Είναι χαρακτηριστικές οι μεταβολές που κατεγράφησαν στους επιμέρους δείκτες οικονομικού κλίματος που καταρτίζει το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE). Οι δείκτες αυτοί ουσιαστικά αντικατοπτρίζουν τις προσδοκίες επιχειρήσεων και καταναλωτών για την εξέλιξη της μελλοντικής ζήτησης, παραγωγής και κατανάλωσης, λαμβάνοντας υπόψη τα σχέδια τους για απασχόληση, αγορές και επενδύσεις (π.χ. αγορά κατοικίας ή νέου εξοπλισμού).

Ένα κοινό στοιχείο τώρα στην εξέλιξη όλων των δεικτών είναι η βελτίωσή τους κατά την περίοδο 2013-2014, μετά από μια περίοδο που ήταν έντονα πτωτική (Πίνακας 23). Εξαίρεση αποτελεί ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ο οποίος εξακολούθησε να

κινείται σε αρνητικά επίπεδα, καθώς κυριαρχεί ακόμα η πεποίθηση ότι οι δυνατότητες αύξησης της κατανάλωσης στο άμεσο μέλλον είναι περιορισμένες. Η βελτίωση ωστόσο που καταγράφηκε στις προσδοκίες σε βιομηχανία, κατασκευές, λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες αναστράφηκε το 2015, ως αποτέλεσμα των αρνητικών εξελίξεων σε πολιτικοοικονομικό επίπεδο και της αβεβαιότητας που υπήρξε στο πρώτο εξάμηνο του 2015 μέχρι την ημερομηνία σύναψης της νέας συμφωνίας με τους εταίρους στη Σύνοδο Κορυφής της 12ης Ιουλίου 2015 (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016).

Πίνακας 23: Δείκτες οικονομικού κλίματος

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Οικονομικό κλίμα	82,66	81,33	80,58	91,18	99,98	89,36	1,57%
Καταναλωτική εμπιστοσύνη	-63,41	-74,06	-74,75	-69,36	-53,95	-50,71	-4,37%
Επιχειρηματικές προσδοκίες στην βιομηχανία	75,83	76,89	77,22	87,79	94,60	81,91	1,55%
Επιχειρηματικές προσδοκίες στις κατασκευές	47,45	34,23	43,16	65,00	80,42	56,37	3,51%
Επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανικό εμπόριο	59,20	58,89	57,06	70,15	89,14	81,04	6,48%
Επιχειρηματικές προσδοκίες στις υπηρεσίες	63,59	61,73	54,80	70,37	87,20	70,61	2,12%

Πηγή: (Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), 2016)

2.2. Επιχειρηματικότητα

Έχοντας πλέον αποτυπώσει την εξέλιξη του οικονομικού περιβάλλοντος στη χώρα την τελευταία εξαετία, με ειδική έμφαση στις μεταβολές που έγιναν κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης που λαμβάνει χώρα από το 2010 και μετά, είναι δυνατή η εμβάθυνση στα δεδομένα που αφορούν την επιχειρηματικότητα και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Οι ΜΜΕ αντιπροσωπεύουν σχεδόν το σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 όσο βέβαια και στην Ελλάδα (Πίνακας 24). Ουσιαστικά ο όρος επιχειρηματικότητα ταυτίζεται με τις ΜΜΕ. Είναι χαρακτηριστικό ότι από το σύνολο των 693 χιλ. επιχειρήσεων μόλις οι 400 είναι μεγάλες επιχειρήσεις, με τις υπόλοιπες να είναι ΜΜΕ (μέχρι 249 εργαζομένους). Μια πρώτη διαφοροποίηση ωστόσο σε σύγκριση με την ΕΕ είναι ότι στην Ελλάδα, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (έως 9 εργαζομένους) κατέχουν συγκριτικά μεγαλύτερο ποσοστό, ενώ υπολείπεται το ποσοστό των μικρών (10 έως 49 εργαζομένους) και των μεσαίων (50 έως 249 εργαζομένους).

Το γεγονός αυτό δείχνει τον υψηλό βαθμό κατακερματισμού της παραγωγής που υπάρχει στη χώρα, συνδέεται με τη χαμηλή παραγωγική δυναμική ανά επιχείρηση, ενώ πηγάζει και από τη νομική μορφή των επιχειρήσεων, όπου στην ελληνική αγορά δεσπόζει η ατομική επιχείρηση. Επιπλέον οι ΜΜΕ στην Ελλάδα, ειδικά εκείνες μέχρι 9 εργαζομένους, απορροφούν ένα σαφώς μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων σε σχέση με το μέσο όρο που υπάρχει στην Ε.Ε., ενώ υψηλότερη είναι και η συμβολή τους στην προστιθέμενη αξία στο σύνολο της οικονομίας σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος στην Ε.Ε. 28. Τα δεδομένα αυτά καταδεικνύουν ορισμένες από τις ουσιαστικές διαφορές που υπάρχουν στη δομή της ελληνικής οικονομίας, ενώ βάσει αυτών είναι δυνατό να ερμηνευτούν ορισμένες από τις αιτίες της παρατεταμένης ύφεσης που έχει πλήξει την ελληνική οικονομία (βλ. ενότητα «Αποτυχίες Αγοράς»).

Πίνακας 24: Οι ΜΜΕ στην Ελλάδα και σύγκριση με ΕΕ (έτος αναφοράς 2014)

	Αριθμός επιχειρήσεων			Αριθμός εργαζομένων			Προστιθέμενη αξία		
	Ελλάδα		ΕΕ28	Ελλάδα		ΕΕ28	Ελλάδα		ΕΕ28
	Αριθμός	Μερίδιο	Μερίδιο	Αριθμός	Μερίδιο	Μερίδιο	δισ. €	Μερίδιο	Μερίδιο
0 - 9 εργαζ.	669.773	96,69%	92,70%	1.225.566	58,67%	29,20%	18	37,4%	21,1%
10 - 49 εργαζ.	20.058	2,90%	6,10%	361.207	17,29%	20,40%	10	20,8%	18,2%
50 - 249 εργαζ.	2.455	0,35%	1,00%	228.692	10,95%	17,30%	8	16,6%	18,5%
Σύνολο ΜΜΕ	692.286	99,94%	99,80%	1.815.465	86,90%	66,90%	37	74,8%	57,8%
Μεγάλες	400	0,06%	0,20%	273.587	13,10%	33,10%	12	25,2%	42,2%
Σύνολο	692.686	100,00%	100,00%	2.089.052	100,00%	100,00%	49	100,0%	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Commission , 2015)

Εξέλιξη μεγεθών ΜΜΕ

Η αποτύπωση της εξέλιξης των βασικών μεγεθών των ΜΜΕ στην Ελλάδα τα τελευταία έτη αναδεικνύει emphatically τις έντονα αρνητικές επιδράσεις που είχε η οικονομική ύφεση στο χώρο των επιχειρήσεων και δη των μικρομεσαίων. Η μείωση των εισοδημάτων, ο δραστικός περιορισμός της καταναλωτικής δαπάνης και η απότομη πτώση των επενδύσεων οδήγησαν σε έναν άμεσο περιορισμό της προστιθέμενης αξίας που δημιουργούν οι ΜΜΕ, σχεδόν κατά -5,4% κατά μέσο όρο κάθε χρόνο από το 2010 μέχρι και το 2015 (Πίνακας 25). Η πτώση αυτή της προστιθέμενης αξίας, ως απόρροια βέβαια της πτώσης του κύκλου εργασιών που υπήρξε στις περισσότερες επιχειρήσεις, υποχρέωσε πολλές ΜΜΕ να περικόψουν θέσεις εργασίας, απολύοντας σημαντικό μέρος του προσωπικού τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι από 2,2 εκ. που ήταν οι εργαζόμενοι στις ΜΜΕ το 2010, έγιναν 1,85 εκ. το 2015. Ουσιαστικά «χάθηκαν» από τις ΜΜΕ μέσα σε έξι μόλις έτη 300 χιλ. θέσεις εργασίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο αριθμός των ανέργων τέλος του 2010 ήταν 720 χιλ. και τέλος του 2015 ήταν 1,17 εκ.

(Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Έρευνα εργατικού δυναμικού, 2016), δηλαδή αυξήθηκαν κατά 450 χιλ., γίνεται αντιληπτό ότι το 67% σχεδόν της ανεργίας που δημιουργήθηκε στη χώρα ήταν αποτέλεσμα της ύφεσης στις ΜΜΕ.

Η μείωση του κύκλου εργασιών υποχρέωσε πολλές ΜΜΕ, όχι μόνο να περικόψουν προσωπικό, αλλά εν τέλει να σταματήσουν τη λειτουργία τους. Από τις 796 χιλ. ΜΜΕ που υπήρχαν το 2010, το 2015 ήταν 705 χιλ., ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι εκείνες που διέκοψαν τη λειτουργία τους ήταν πολύ περισσότερες από τις νέες που δημιουργήθηκαν. Αναλογιζόμενοι τώρα τη μείωση που αναφέρθηκε στην προστιθέμενη αξία που δημιουργούν οι ΜΜΕ και τη συνολική μείωση που επήλθε στο ΑΕΠ της χώρας (ίση με € 50 δισ., από € 226 δισ. το 2010 σε € 176 δισ. το 2015), αντιλαμβάνεται κανείς ότι το 25% αυτής της πτώσης προέκυψε από την κρίση στις ΜΜΕ. Ως εκ τούτου κρίνονται άμεσες και αναγκαίες οι δράσεις στήριξης των ΜΜΕ, καθώς μέσα από αυτές περνά η ανάκαμψη της οικονομίας, η αντιμετώπιση της ανεργίας και η επαναφορά της χώρας σε θετικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης.

Πίνακας 25: Εξέλιξη μεγεθών ΜΜΕ στην Ελλάδα

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Συνολικός αριθμός επιχειρήσεων	795.978	742.644	719.179	677.991	692.686	706.208	-2,36%
Συνολικός αριθμός ΜΜΕ	795.491	742.280	718.780	677.604	692.286	705.799	-2,36%
% ΜΜΕ στο σύνολο των επιχειρήσεων	99,94%	99,95%	99,94%	99,94%	99,94%	99,94%	0,00%
ΜΜΕ με 0 - 9 εργαζ.	767.274	717.221	695.572	655.572	669.773	682.798	-2,31%
ΜΜΕ με 10 - 49 εργαζ.	25.201	21.925	20.671	19.603	20.058	20.516	-4,03%
ΜΜΕ με 50 - 249 εργαζ.	3.016	3.134	2.537	2.429	2.455	2.485	-3,80%
Αριθμός εργαζ. στις επιχειρήσεις	2.498.865	2.319.011	2.167.468	2.049.050	2.089.052	2.130.256	-3,14%
Αριθμός εργαζ. στις ΜΜΕ	2.159.166	2.035.457	1.891.545	1.781.043	1.815.465	1.851.074	-3,03%
% εργαζ. στις ΜΜΕ στο σύνολο των εργαζομένων σε επιχειρήσεις	86,41%	87,77%	87,27%	86,92%	86,90%	86,89%	0,11%
Προστιθέμενη αξία επιχειρήσεων (σε εκ. €)	65.188	58.463	51.924	49.287	48.919	49.492	-5,36%
Προστιθέμενη αξία ΜΜΕ (σε εκ. €)	47.909	43.398	39.090	36.875	36.607	37.063	-5,00%
% προστιθ. αξίας ΜΜΕ στο σύνολο της προστιθ. αξίας των επιχειρήσεων	73,49%	74,23%	75,28%	74,82%	74,83%	74,89%	0,38%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Commission , 2015).

Ένα ακόμα στοιχείο που χρειάζεται να επισημανθεί είναι ότι η κρίση δεν επέδρασε με την ίδια ένταση σε όλες τις κατηγορίες ΜΜΕ, βάσει του αριθμού εργαζομένων τους. Ειδικότερα, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (0 έως 9 εργαζομένους) αποδείχθηκαν

(φαινομενικά) ανθεκτικότερες, καθώς εμφάνισαν το χαμηλότερο ρυθμό συρρίκνωσης σε σχέση με τις άλλες δύο κατηγορίες (10 έως 49 εργαζομένους και 50 έως 249 εργαζομένους). Ως εκ τούτου η ποσοστιαία συνεισφορά τους στο σύνολο των ΜΜΕ ενισχύθηκε. Από την άλλη πλευρά, η κατηγορία 10 έως 49 εργαζομένους είχε το μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης, καθώς πολλές από αυτές είτε διέκοψαν τη λειτουργία τους είτε περιόρισαν το προσωπικό τους, με αποτέλεσμα να αλλάξουν κατηγορία και από μικρές να γίνουν πολύ μικρές (και ως εκ τούτου να περιορίσουν το ρυθμό μείωσης των πολύ μικρών επιχειρήσεων). Να σημειωθεί τέλος ότι η ποσοστιαία συνεισφορά τους τόσο στο σύνολο των ΜΜΕ όσο και στο σύνολο των απασχολούμενων που απορροφούν παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη. Οι εξελίξεις αυτές δείχνουν, σε ένα πρώτο επίπεδο, ότι δεν ενισχύθηκαν οι δυνάμεις συγκέντρωσης στο χώρο των επιχειρήσεων κατά την περίοδο της κρίσης, με τις ΜΜΕ να καταγράφουν σημαντικές απώλειες, ανεξαρτήτως μεγέθους τους. Το στοιχείο αυτό αποτελεί μια ακόμα παράμετρο που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό των δράσεων για την ενίσχυση των ΜΜΕ και γενικότερα της επιχειρηματικότητας.

Ανάλυση ανά κλάδο

Η οικονομική κρίση επηρέασε όχι μόνο το σύνολο της επιχειρηματικότητας και το συγκεντρωτικό μέγεθος των ΜΜΕ, αλλά και τη διάρθρωσή τους ανά κλάδο. Ειδικότερα, εξετάζοντας τη διαρθρωτική εξέλιξη των ΜΜΕ ανά κλάδο, γίνονται αντιληπτοί οι κλάδοι εκείνοι που υπέστησαν τη μεγαλύτερη μεταβολή. Καταρχάς μια πρώτη παρατήρηση που προκύπτει από την εξέταση των σχετικών στοιχείων, είναι ότι οι κλάδοι της ύδρευσης / διαχείρισης αποβλήτων, διαχείρισης ακίνητης περιουσίας και επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες ήταν εκείνοι όπου ο αριθμός των επιχειρήσεων σημείωσε θετικό ρυθμό μεταβολής κατά την περίοδο 2010-2015 (Πίνακας 26). Θετική μεταβολή στον αριθμό των εργαζομένων υπήρξε επίσης στον κλάδο ύδρευσης / διαχείρισης αποβλήτων, επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες καθώς και στον κλάδο διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες. Ως προς την προστιθέμενη αξία, θετικοί ρυθμοί μεταβολής υπήρξαν μόνο στην ύδρευση / διαχείριση αποβλήτων και στη διαχείριση της ακίνητης περιουσίας. Από την άλλη πλευρά, οι κατασκευές, η βιομηχανία / μεταποίηση και τα ορυχεία/ λατομεία ήταν οι κλάδοι που είχαν τη μεγαλύτερη πτώση ως προς τον αριθμό των επιχειρήσεων, τον αριθμό των εργαζομένων και την προστιθέμενη αξία. Σημαντική πτώση στον αριθμό των απασχολούμενων υπήρξε και στις εταιρείες πληροφορικής και επικοινωνίας. Διευκρινίζεται ότι η απουσία στοιχείων από τον κλάδο της ενέργειας σε όλα τα έτη οφείλεται στο γεγονός ότι σε αυτή την κατηγορία ανήκουν μεγάλες και όχι μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Πίνακας 26: Εξέλιξη διάρθρωσης ΜΜΕ ανά κλάδο (περίοδος αναφοράς 2010-2015)

Κλάδοι	Αριθμό επιχειρήσεων		Αριθμό εργαζομένων		Προστιθέμενη αξία	
	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Ορυχεία και λατομεία	398	-2,48%	3.589	-3,06%	165	-6,48%
Βιομηχανία / Μεταποίηση	66.225	-5,60%	253.375	-5,52%	7.834	-6,36%
Ενέργεια	-	-	-	-	-	-
Ύδρευση, επεξεργασία και διαχείριση λυμάτων - αποβλήτων	145	10,84%	6.047	9,64%	301	7,75%
Κατασκευές	81.360	-9,71%	176.956	-10,41%	3.509	-12,61%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο	261.361	-1,91%	739.351	-2,83%	14.049	-4,73%
Μεταφορά και αποθήκευση	64.510	-0,86%	134.507	-1,83%	3.454	-1,34%
Ξενοδοχεία/ Εστίαση	92.140	-0,26%	259.970	-0,60%	3.112	-5,78%
Εταιρείες πληροφορικής και επικοινωνίας	12.178	-1,74%	49.959	-4,91%	1.465	-3,84%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	5.858	0,48%	9.243	-3,63%	314	4,37%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	115.435	0,60%	209.003	0,84%	4.478	-1,18%
Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες	22.429	-0,04%	80.294	0,32%	1.475	-4,77%
Σύνολο	722.040	-2,36%	1.922.292	-3,03%	40.157	-5,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Commission , 2015)

Οι αλλαγές αυτές αλληλοεπηρεάστηκαν από τις μακροοικονομικές, δημοσιονομικές και χρηματοπιστωτικές μεταβολές που έλαβαν χώρα κατά την υπό εξέταση περίοδο και παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες. Ο περιορισμός, για παράδειγμα, των δημοσίων επενδύσεων, η μείωση της πρόσβασης σε δανεισμό, η απομείωση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και η πολιτική αστάθεια είχε ως επακόλουθο οι ΜΜΕ που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση να προέρχονται από το χώρο των κατασκευών και της βιομηχανίας. Επιπλέον οι τεχνολογικές αλλαγές και η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος επέτρεψε στις εταιρείες ύδρευσης και κυρίως διαχείρισης αποβλήτων να εμφανίσουν θετικούς και υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Όσον αφορά τώρα την ποσοστιαία κατανομή των ΜΜΕ ανά κλάδο και πώς αυτή μεταβλήθηκε κατά την τελευταία εξαετία, είναι χαρακτηριστικό καταρχάς ότι η πλειοψηφία των ΜΜΕ δραστηριοποιείται στο λιανικό και χονδρικό εμπόριο, στις επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, στις κατασκευές, στον τουρισμό (ξενοδοχεία, εστίαση) και στη βιομηχανία/ μεταποίηση. Αυτοί είναι κατά βάση και οι

κλάδοι που απορροφούν το μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων και δημιουργούν τη μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία.

Πίνακας 27: Ποσοστιαία διάρθρωση ΜΜΕ ανά κλάδο (περίοδος αναφοράς 2010-2015)

Κλάδοι	Αριθμό επιχειρήσεων		Αριθμό εργαζομένων		Προστιθέμενη αξία	
	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Ορυχεία και λατομεία	0,06%	-0,12%	0,19%	-0,03%	0,41%	-1,55%
Βιομηχανία / Μεταποίηση	9,15%	-3,31%	13,15%	-2,56%	19,48%	-1,43%
Ενέργεια	-	-	-	-	-	-
Υδρευση, επεξεργασία και διαχείριση λυμάτων - αποβλήτων	0,02%	13,53%	0,32%	13,07%	0,76%	13,42%
Κατασκευές	11,20%	-7,53%	9,14%	-7,61%	8,67%	-8,00%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο	36,22%	0,46%	38,47%	0,21%	34,96%	0,29%
Μεταφορά και αποθήκευση	8,95%	1,54%	7,01%	1,24%	8,66%	3,85%
Ξενοδοχεία/ Εστίαση	12,78%	2,15%	13,56%	2,51%	7,72%	-0,81%
Εταιρείες πληροφορικής και επικοινωνίας	1,69%	0,64%	2,60%	-1,93%	3,66%	1,23%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,81%	2,91%	0,48%	-0,62%	0,79%	9,87%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	16,02%	3,04%	10,92%	4,00%	11,24%	4,03%
Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες	3,11%	2,38%	4,17%	3,46%	3,65%	0,25%
Σύνολο	100,00%	-	100,00%	-	100,00%	-

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Commission , 2015)

Οι μεταβολές που υπήρξαν κατά την περίοδο 2010-2015 επηρέασαν όπως ήταν αναμενόμενο και την ποσοστιαία συνεισφορά του κάθε κλάδου στο σύνολο των ΜΜΕ. Οι κλάδοι εκείνοι όπου εμφάνισαν καλύτερο ρυθμό μεταβολής σε σχέση με το γενικό μέσο όρο ήταν εκείνοι όπου το ποσοστιαίο μερίδιό τους (σε επίπεδο αριθμού εταιρειών, εργαζομένων και μεγέθους προστιθέμενης αξίας) ενισχύθηκε. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ΜΜΕ όπου δραστηριοποιούνται στον κλάδο της ύδρευσης / διαχείρισης αποβλήτων και στον κλάδο επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες. Οι εταιρείες του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, παρά την πτώση των απόλυτων μεγεθών τους, εξακολουθούν να αποτελούν τη μεγαλύτερη ομάδα επιχειρήσεων, με την ποσοστιαία μάλιστα συμμετοχή τους να ενισχύεται (έστω και οριακά). Από την άλλη πλευρά η μεγαλύτερη απώλεια ποσοστιαίου μεριδίου καταγράφηκε στις ΜΜΕ των κατασκευών και της βιομηχανίας / μεταποίησης, όπου η

πτώση τους ήταν τόσο μεγάλη που ουσιαστικά επηρέασε το σύνολο της οικονομίας και δημιούργησε αρνητικές επιδράσεις σε όλους σχεδόν τους κλάδους.

Η εξέταση των σχετικών μεγεθών ανά εργαζόμενο και επιχείρηση δίνει επίσης τη δυνατότητα να αξιολογηθεί περαιτέρω η δυναμική των ΜΜΕ και οι μεταβολές που έγιναν την τελευταία εξαετία. Ειδικότερα οι κλάδοι της βιομηχανίας / μεταποίησης, των επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων και των διοικητικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών ήταν εκείνοι όπου ο μέσος αριθμός εργαζομένων ανά ΜΜΕ αυξήθηκε, έστω και οριακά, κατά την υπό εξέταση περίοδο. Ωστόσο στους περισσότερους κλάδους η μέση προστιθέμενη αξία ανά επιχείρηση και ανά εργαζόμενο μειώθηκε, φανερώνοντας μια αδυναμία των ΜΜΕ να προσαρμόσουν την παραγωγικότητά τους στις νέες συνθήκες της αγοράς.

Πίνακας 28: Εξέλιξη κλαδικών μεγεθών ΜΜΕ ανά εργαζόμενο και επιχείρηση (περίοδος αναφοράς 2010-2015)

Κλάδοι	Μέσος αριθμός εργαζομένων ανά επιχείρηση		Μέση προστιθέμενη αξία ανά επιχείρηση (σε €)		Μέση προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο (σε €)	
	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέσος όρος περιόδου	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Ορυχεία και λατομεία	9,0	-0,59%	412.926	-4,09%	45.759	-3,53%
Βιομηχανία / Μεταποίηση	3,8	0,09%	118.276	-0,80%	30.881	-0,89%
Ενέργεια	-	-	-	-	-	-
Ύδρευση, επεξεργασία και διαχείριση λυμάτων - αποβλήτων	41,9	-1,09%	2.086.550	-2,79%	49.830	-1,72%
Κατασκευές	2,2	-0,77%	42.844	-3,21%	19.759	-2,45%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο	2,8	-0,93%	53.620	-2,87%	18.945	-1,95%
Μεταφορά και αποθήκευση	2,1	-0,98%	53.520	-0,49%	25.681	0,49%
Ξενοδοχεία/ Εστίαση	2,8	-0,34%	33.704	-5,53%	11.939	-5,21%
Εταιρείες πληροφορικής και επικοινωνίας	4,1	-3,22%	120.179	-2,13%	29.376	1,13%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	1,6	-4,09%	53.689	3,87%	34.323	8,30%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	1,8	0,24%	38.888	-1,77%	21.487	-2,01%
Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες	3,6	0,36%	65.877	-4,73%	18.319	-5,07%
Σύνολο	2,7	-0,68%	55.481	-2,70%	20.844	-2,03%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Commission , 2015)

Το φαινόμενο αυτό πηγάζει κυρίως από το γεγονός ότι οι περισσότερες ΜΜΕ είναι ατομικές επιχειρήσεις με περιορισμένες δυνατότητες να πετυχαίνουν οικονομίες κλίμακας και να βελτιώνουν την παραγωγική τους δυναμική. Ειδικότερα στην Ελλάδα αντιστοιχεί 2,7 εργαζ. και € 55 χιλ. προστιθέμενη αξία ανά επιχείρηση, καθώς και € 20 χιλ. προστιθέμενη αξία ανά εργαζόμενο. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του κλάδου των ξενοδοχείων/ εστίασης, όπου το μέγεθος της μέσης προστιθέμενης αξίας ανά επιχείρηση και ανά εργαζόμενο είναι πολύ χαμηλό, ειδικά αν ληφθεί υπόψη ότι ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους τομείς όπου η χώρα προσδοκεί να αναπτύξει ιδιαίτερος τα επόμενα έτη. Ουσιαστικά το πρόβλημα της παραγωγικότητας στις ΜΜΕ αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της επιχειρηματικότητας στη χώρα.

2.3. Ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας

Η ενεργειακή αποδοτικότητα και η εξοικονόμηση ενέργειας τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων όσο και σε επίπεδο δημοσίων οργανισμών αποτελούν έναν ιδιαίτερα κρίσιμο τομέα για τη τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, που αναμένεται να ασκήσουν σημαντική επίδραση στην προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας

Μια σημαντική παράμετρο της εν λόγω αγοράς είναι καταρχάς το υφιστάμενο μείγμα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα. Ένας από τους βασικούς στόχους που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, γνωστός και ως 20-20-20 σύμφωνα με την Οδηγία 2009/29/ΕΚ, είναι μέχρι το 2020 να μειωθούν οι εκπομπές CO₂ κατά 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990, να αυξηθεί το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών στο συνολικό ενεργειακό μείγμα της ΕΕ κατά 20% και να αυξηθεί η ενεργειακή απόδοση κατά 20% (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2013), Προκλήσεις και πολιτική στον τομέα της ενέργειας). Για την περίπτωση της Ελλάδος, ο στόχος του 20-20-20 ως προς το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ειδικεύτηκε στο 18%. Στο πλαίσιο υιοθέτησης της εν λόγω οδηγίας, η ελληνική κυβέρνηση, με το Νόμο 3851/2010, προχώρησε στην αύξηση του εθνικού στόχου συμμετοχής των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας στο 20%, ο οποίος και εξειδικεύεται σε 40% συμμετοχή των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή, 20% σε ανάγκες θέρμανσης-ψύξης και 10% στις μεταφορές.

Προκειμένου να αξιολογηθεί η επίτευξη του στόχου αυτού αλλά και γενικότερα των δυνατοτήτων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας είναι απαραίτητο αρχικά να αποτυπωθεί η εξέλιξη του ενεργειακού μείγματος στη χώρα μέσα από την ανάλυση του τρόπου παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας. Από τα

σχετικά δεδομένα (Πίνακας 29) προκύπτει καταρχάς ότι το σύνολο της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 4 ετών κατέγραψε μια οριακά θετική μεταβολή, παρά τις σημαντικές μεταβολές που συνέβησαν στους υπόλοιπους παραγωγικούς τομείς. Εντούτοις όμως ο τρόπος παραγωγής είχε ουσιώδεις μεταβολές. Ειδικότερα υπήρξε μια σημαντική ενίσχυση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΑΠΕ) αλλά και μια σημαντική αύξηση της εξάρτησης της χώρας από τις εισαγωγές. Από την άλλη πλευρά πτώση υπήρξε στην παραγωγή της ενέργειας μέσω λιγνίτη και μέσω φυσικού αερίου. Σε επίπεδο βέβαια ποσοστιαίας συμμετοχής ο λιγνίτης εξακολουθεί να παραμένει το κυρίαρχο καύσιμο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα, με τις ΑΠΕ ωστόσο να έχουν πλέον αυξήσει σημαντικά το μερίδιό τους. Προκειμένου ωστόσο να επιτευχθεί ο στόχος του 20-20-20 ως προς το σκέλος της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ εξακολουθούν να απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις που θα επιτρέψουν την περαιτέρω αύξηση των μονάδων ΑΠΕ και τη συμμετοχή τους κατά 40% στην ηλεκτροπαραγωγή.

Πίνακας 29: Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (σε TWh)

	2012	2013	2014	2015	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Ποσοστιαία συμμετοχή για το 2015
Λιγνιτικά	29,40	23,23	22,71	19,42	-12,91%	37,76%
Μονάδες φυσικού αερίου	12,70	12,15	6,34	7,27	-16,97%	14,14%
Υδροηλεκτρικά	3,50	5,64	3,91	5,39	15,48%	10,48%
ΑΠΕ	3,30	7,60	8,63	9,74	43,44%	18,94%
Καθαρές εισαγωγές	1,60	2,10	8,82	9,61	81,78%	18,69%
Σύνολο	50,50	50,72	50,41	51,43	0,61%	100,00%

Πηγή: (ΑΔΜΗΕ, 2016)

Συνεχίζοντας τώρα με την κατανάλωση ενέργειας ανά κατηγορία χρήσης σύμφωνα με τα τελευταία πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία (Πίνακας 30) είναι δυνατό να γίνει καταρχάς ένας διαχωρισμός της σε επιχειρηματική χρήση (εμπορική, βιομηχανική, γεωργική), δημόσια (δημόσιες/ δημοτικές αρχές, οδοφωτισμός) και οικιακή. Από τα δεδομένα είναι φανερό ότι το μεγαλύτερο μέρος (σχεδόν το 60%) της ηλεκτρικής ενέργειας καταναλώνεται για επιχειρηματικούς σκοπούς. Ακολουθεί η οικιακή χρήση, ενώ ένα μικρός μέρος κατευθύνεται για δημόσιους σκοπούς. Επίσης η διαχρονική εξέλιξη των μεγεθών φανερώνει ότι δεν έχουν υπάρξει ουσιαστικές διαφοροποιήσεις ως προς την ποσοστιαία συμμετοχή της κάθε κατηγορίας στο βαθμό κατανάλωσης. Ένας δεύτερος διαχωρισμός που είναι δυνατό να προκύψει μέσα από τα δεδομένα αυτά είναι μεταξύ κτιριακού και του μη κτιριακού τομέα. Ο κτιριακός τομέας αφορά την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας που γίνεται μέσα σε κτίρια και περιλαμβάνει ουσιαστικά την οικιακή και εμπορική χρήση καθώς και τη χρήση σε δημόσιες και δημοτικές αρχές. Ο μη κτιριακός τομέας αφορά την κατανάλωση που γίνεται στις βιομηχανίες, στη γεωργία και στο φωτισμό δρόμων. Από τα διαθέσιμα στοιχεία γίνεται φανερό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (σχεδόν το 70%) καταναλώνεται από τον κτιριακό

τομέα. Ως εκ τούτου το είδος χρήσης και η ποιότητα του κτιριακού αποθέματος διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας.

Πίνακας 30: Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας κατά κατηγορία χρήσης (σε χιλ. kwh)

Κατηγορία χρήσης	Απόλυτα μεγέθη			Ποσοστιαία μεγέθη		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Οικιακή χρήση	18.135.330	17.626.040	18.454.589	35,06%	36,51%	36,07%
Εμπορική χρήση	14.985.167	12.914.257	14.782.312	28,97%	26,75%	28,89%
Βιομηχανική χρήση	12.945.333	12.339.629	12.202.237	25,03%	25,56%	23,85%
Γεωργική χρήση	2.611.217	2.502.894	2.727.453	5,05%	5,18%	5,33%
Δημόσιες & Δημοτικές Αρχές	2.123.396	1.999.185	2.118.450	4,11%	4,14%	4,14%
Φωτισμός οδών	920.033	901.562	883.335	1,78%	1,87%	1,73%
Σύνολο	51.720.477	48.283.567	51.168.377	100,00%	100,00%	100,00%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θεσπίσει την Οδηγία 2010/31/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων καθώς και την Οδηγία 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή αποδοτικότητα. Οι οδηγίες αυτές τονίζουν τη σπουδαιότητα του τομέα της ενεργειακής αναβάθμισης των κτιρίων και γενικότερα την ανάγκη υλοποίησης επενδύσεων για την ανακαίνιση του κτιριακού αποθέματος κάθε χώρας (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014)

Κτιριακό απόθεμα

Λαμβάνοντας υπόψη του ρόλου του κτιριακού τομέα στην κατανάλωση της ηλεκτρικής ενέργειας, είναι απαραίτητο, στην ανάλυση της αγοράς της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας, να αποτυπωθεί το υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα της χώρας και να αναλυθεί η ποιότητά του και ο τρόπος χρήσης του. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα τελευταία πιο πρόσφατα στοιχεία, στη χώρα υπάρχουν συνολικά 4,1 εκ. κτίρια. (Πίνακας 31). Από το σύνολο αυτό, το μεγαλύτερο μέρος (79%) είναι κτίρια για κατοικίες και ακολουθούν τα κτίρια για εμπορική χρήση (καταστήματα, γραφεία, ξενοδοχεία και παρκινγκ). Ουσιαστικά στη χώρα σήμερα υπάρχουν 300 χιλ. κτίρια για επιχειρηματική ή διοικητική χρήση καθώς και 24 χιλ. κτίρια για δημόσιες υπηρεσίες (εκπαίδευσης, υγείας, κλπ), ενώ 3,2 εκ. είναι εκείνα τα κτίρια που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες. Συνδυάζοντας τα δεδομένα αυτά με την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας κατά κατηγορία χρήσης που αναλύθηκε προηγουμένως, γίνεται σαφές ότι ένας σχετικά περιορισμένος αριθμός κτιρίων (όπως εκείνος που αφορά εμπορική / διοικητική χρήση) απορροφά ένα πολύ σημαντικό μέρος της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνεται στη χώρα. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι γενικότερα η ενεργειακή κατανάλωση των κτιρίων γραφείων είναι από τις υψηλότερες του κτιριακού τομέα, μετά τα νοσηλευτικά κτίρια (Κοϊνάκης, 2007). Ως εκ τούτου οι παρεμβάσεις που θα γίνουν σε αυτό το κτιριακό απόθεμα θα επηρεάσουν ιδιαίτερα την ενεργειακή αποδοτικότητα και την

εξοικονόμηση ενέργειας που είναι δυνατό να επιτευχθεί στη τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Πίνακας 31: Κτίρια κατά χρήση και χρονική περίοδο κατασκευής (έτος αναφοράς 2011)

	Προ του 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991 - 2000	2001 - 2005	2006 και μετά	Υπό κατασκευή	Σύνολο	% επί του συνόλου
Κατοικία	806.913	491.566	559.150	579.443	413.667	195.961	152.864	46.444	3.246.008	79,06%
Εκκλησία - Μοναστήρι	29.714	4.489	3.842	3.772	3.476	1.518	1.258	318	48.387	1,18%
Ξενοδοχείο	2.300	2.310	5.776	12.277	10.880	4.883	4.284	806	43.516	1,06%
Εργοστάσιο - Εργαστήριο	4.589	4.164	5.688	7.378	6.642	2.765	2.323	213	33.762	0,82%
Σχολικό κτίριο	6.669	2.673	3.090	3.522	3.219	1.366	1.162	152	21.853	0,53%
Κατάστημα - Γραφείο	44.708	29.986	33.926	38.943	31.704	13.906	11.069	2.012	206.254	5,02%
Σταθμός αυτοκινήτων (πάρκινγκ)	1.393	1.355	2.488	4.499	4.339	1.838	1.453	102	17.467	0,43%
Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	454	265	316	340	276	140	151	31	1.973	0,05%
Άλλη χρήση	155.217	102.667	90.064	68.993	39.988	15.083	12.297	2.108	486.417	11,85%
Σύνολο	1.051.957	639.475	704.340	719.167	514.191	237.460	186.861	52.186	4.105.637	100,00%
% επί του συνόλου	25,62%	15,58%	17,16%	17,52%	12,52%	5,78%	4,55%	1,27%	100%	

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

Ένα πρόσθετο και πολύ σημαντικό στοιχείο επί του κτιριακού αποθέματος της χώρας είναι η ηλικία των κτιρίων, καθώς αυτή επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την κατανάλωση ενέργειας όπου γίνεται σε κάθε κτίριο. Ειδικότερα η κατανάλωση ενέργειας παρουσιάζει έντονη συσχέτιση με την ηλικία του κτιρίου, εξαιτίας τόσο της κατασκευής του κελύφους όσο και των εγκατεστημένων ηλεκτρολογικών και μηχανολογικών συστημάτων. Όσο νεώτερο είναι ένα κτίριο τόσο μειώνεται η κατανάλωση ενέργειας (10ο Εθνικό Συνέδριο για τις Ήπιες Μορφές Ενέργειας, 2014). Εξετάζοντας τα δεδομένα για την ηλικία των κτιρίων, γίνεται φανερό ότι το μεγαλύτερο μέρος τους (σχεδόν το 60%) έχει κατασκευαστεί πριν το 1980, δηλαδή πριν θεσπιστούν αυστηροί κανονισμοί θερμομόνωσης και γενικότερα πριν αρχίσουν να εφαρμόζονται ευρέως τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας και χρησιμοποιούνται υλικά που ενισχύουν την ενεργειακή αποδοτικότητα των κτιρίων. Από τα σχετικά δεδομένα προκύπτει επίσης ότι το φαινόμενο της παλαιότητας των κτιρίων (κατασκευή πριν το 1980) είναι ιδιαίτερα έντονο στα καταστήματα – γραφεία, στα δημόσια κτίρια (σχολικά κτίρια, νοσοκομεία, κλπ) και βέβαια στις κατοικίες (Πίνακας 32). Από την άλλη πλευρά τα ξενοδοχεία και οι σταθμοί αυτοκινήτων είναι τα νεώτερα ηλικιακά κτίρια.

Πίνακας 32: Ποσοστιαία κατανομή κτιρίων κατά χρήση και χρονική περίοδο κατασκευής (έτος αναφοράς 2011)

	Προ του 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	1981 - 1990	1991 - 2000	2001 - 2005	2006 και μετά	Υπό κατασκευή	Σύνολο
Κατοικία	24,86%	15,14%	17,23%	17,85%	12,74%	6,04%	4,71%	1,43%	100,00%
Εκκλησία - Μοναστήρι	61,41%	9,28%	7,94%	7,80%	7,18%	3,14%	2,60%	0,66%	100,00%
Ξενοδοχείο	5,29%	5,31%	13,27%	28,21%	25,00%	11,22%	9,84%	1,85%	100,00%
Εργοστάσιο - Εργαστήριο	13,59%	12,33%	16,85%	21,85%	19,67%	8,19%	6,88%	0,63%	100,00%
Σχολικό κτίριο	30,52%	12,23%	14,14%	16,12%	14,73%	6,25%	5,32%	0,70%	100,00%
Κατάστημα - Γραφείο	21,68%	14,54%	16,45%	18,88%	15,37%	6,74%	5,37%	0,98%	100,00%
Σταθμός αυτοκινήτων (πάρκινγκ)	7,98%	7,76%	14,24%	25,76%	24,84%	10,52%	8,32%	0,58%	100,00%
Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	23,01%	13,43%	16,02%	17,23%	13,99%	7,10%	7,65%	1,57%	100,00%
Άλλη χρήση	31,91%	21,11%	18,52%	14,18%	8,22%	3,10%	2,53%	0,43%	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία , 2016)

Από την καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης των κτιρίων γίνεται φανερή η ανάγκη να υπάρξουν παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας και βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας του κτιριακού τομέα. Επιπρόσθετα το ενεργειακό μείγμα της χώρας φέρει περαιτέρω επενδυτικές ανάγκες προκειμένου να γίνει πιο φιλικό προς το περιβάλλον και να ενισχυθεί περαιτέρω η παραγωγή ενέργειας με λιγότερο ρυπογόνους μεθόδους.

2.4. Αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις είναι οι επενδύσεις που έχουν ως στόχο την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών σε χωρικές ενότητες που παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα, ή διακρίνονται από σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες. Ουσιαστικά πρόκειται για αλληλένδετες δράσεις που επιδιώκουν την επίτευξη μακροχρόνιας βελτίωσης των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, κοινωνικών και δημογραφικών συνθηκών μιας αστικής περιοχής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015).

Επενδύσεις παγίου κεφαλαίου

Οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε μια οικονομία κάθε έτος, συμπεριλαμβανομένων των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, διαμορφώνουν το σχηματισμό παγίου κεφαλαίου που επιτυγχάνεται κάθε χρόνο σε μια

οικονομία. Ειδικότερα οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις επηρεάζουν κατά βάση το μέγεθος των επενδύσεων που γίνονται σε κατασκευές, ενώ ως ένα βαθμό και τις υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρηματικών επενδύσεων (όπως σε μηχανήματα και σε εξοπλισμό μεταφορών). Εξετάζοντας την εξέλιξη του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου στη χώρα την τελευταία εξαετία, γίνεται φανερό η έντονη από-επένδυση που υπήρξε και είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική συρρίκνωσή του κατά 15% κατά μέσο όρο σε ετήσια βάση. Η από-επένδυση αυτή ήταν βέβαια αποτέλεσμα του δραστικού περιορισμού των επενδύσεων σε κατοικίες, καθώς βέβαια και των υπόλοιπων επιχειρηματικών επενδύσεων. Αποτέλεσμα της εξέλιξης αυτής ήταν να περιοριστούν εντέλει και οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις.

Πίνακας 33: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου κατά επενδυτικό αγαθό (εκ. €, σε αγοραίες τιμές)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Αγροτικά προϊόντα	76	105	105	102	100	74	-0,41%
Μεταλλικά προϊόντα, μηχανήματα	7.969	5.832	5.178	4.796	5.220	5.542	-7,01%
Εξοπλισμός μεταφορών	7.406	5.639	2.104	2.474	3.446	4.273	-10,42%
Κατοικίες	11.205	9.567	5.903	4.019	1.815	1.358	-34,43%
Άλλες κατασκευές	8.849	7.114	7.977	7.418	7.270	6.524	-5,91%
Άλλα προϊόντα	4.193	3.351	2.873	2.877	2.764	2.749	-8,10%
Μεταβολές αποθεμάτων	-1.164	-336	340	-978	1.092	-3.213	22,52%
Σύνολο	38.534	31.271	24.480	20.708	21.707	17.307	-14,79%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016) *: προσωρινά στοιχεία.

Ένα πρόσθετο στοιχείο που χρειάζεται να αναφερθεί στο σημείο αυτό είναι η εξέλιξη του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι δημόσιες επενδύσεις, μέσω του ΠΔΕ, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το σχηματισμό κεφαλαίου που γίνεται σε κάθε έτος. Συγχρόνως ασκούν σημαντική επίδραση στην υλοποίηση των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, καθώς σε πολλές περιπτώσεις ο φορέας υλοποίησής τους είναι η τοπική αυτοδιοίκηση (περιφέρειες, δήμοι). Η τοπική αυτοδιοίκηση, πέραν των ιδίων πόρων που έχει, αντλεί χρηματοδότηση και από το ΠΔΕ προκειμένου να προωθήσει τις επενδύσεις αυτές. Ως εκ τούτου η εξέλιξη του ΠΔΕ επηρεάζει σημαντικά τη δυνατότητα προώθησης των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Τα σχετικά δεδομένα δείχνουν μια πτώση των δημοσίων επενδύσεων την τελευταία εξαετία, ως αποτέλεσμα κατά βάση του σημαντικού περιορισμού των εθνικών πόρων που κατευθύνονται προς το ΠΔΕ. Είναι χαρακτηριστικό πως από € 2,2 δισ. που ήταν οι εθνικοί πόροι για δημόσιες επενδύσεις το 2010, περιορίστηκαν στα επίπεδα των € 700 εκ. το 2015 (Πίνακας 34). Αν ληφθεί τώρα υπόψη και το γεγονός ότι το συγχρηματοδοτούμενο μέρος του ΠΔΕ από κοινοτικούς πόρους είχε μια μικρή πτώση,

γίνεται αντιληπτή η έντονη πίεση που υπήρξε σε αυτό το είδος των επενδύσεων τα τελευταία έτη, ακριβώς λόγω της έλλειψης διαθεσιμότητας πόρων.

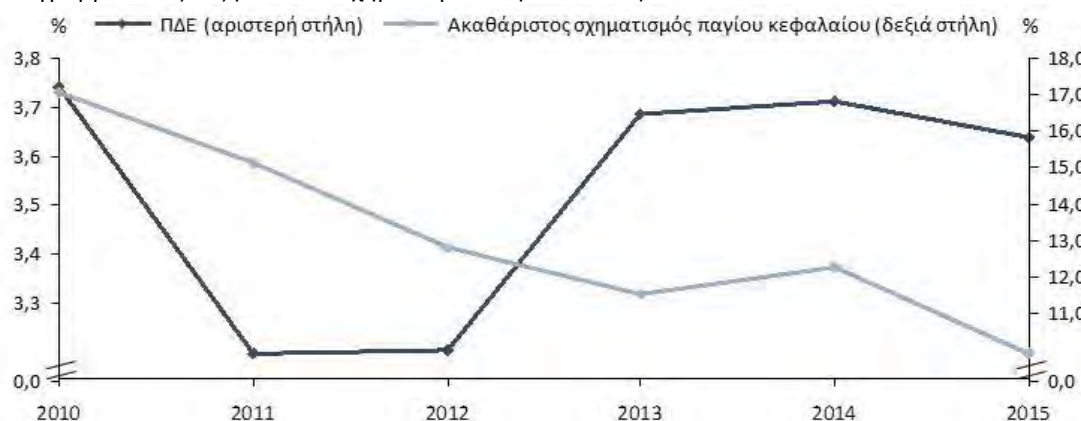
Πίνακας 34: Εξέλιξη προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (εκ. €)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Εθνικοί Πόροι	2.219	1.885	1.412	783	710	700	-20,60%
Συγχρηματοδοτούμενο	6.236	4.722	4.710	5.867	5.882	5.700	-1,78%
Σύνολο ΠΔΕ	8.454	6.608	6.122	6.650	6.592	6.400	-5,42%

Πηγή: (Υπουργείο Οικονομικών, 2015), *: προσωρινά στοιχεία.

Πέραν βέβαια των ανωτέρω, οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις επηρεάστηκαν από τη γενικότερη εξέλιξη του οικονομικού περιβάλλοντος, έτσι όπως αυτό αποτυπώθηκε στην ενότητα 2.1.. Οι μακροοικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στη χώρα, ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων οικονομικών, το οικονομικό και επιχειρηματικό κλίμα αλλά και τα γενικότερα διαρθρωτικά και ανταγωνιστικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας άσκησαν ουσιαστική επίδραση στην ικανότητα της αγοράς να προωθήσει και να υλοποιήσει αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις. Σε αυτό το δυσμενές οικονομικό κλίμα, η συρρίκνωση του ΠΔΕ και γενικότερα του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, όχι μόνο ως απόλυτα μεγέθη αλλά και ως ποσοστά του ΑΕΠ, καταδεικνύουν τα σημαντικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν και εξακολουθούν να υπάρχουν στην επενδυτική αγορά.

Διάγραμμα 8: Εξέλιξη ΠΔΕ και σχηματισμού κεφαλαίου ως % του ΑΕΠ

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

2.5. Περιφερειακή ανάλυση

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος, αλλά και τις επιμέρους αγορές της επιχειρηματικότητας, της ενεργειακής εξοικονόμησης και

των αστικών αναπλάσεων, κρίνεται σκόπιμο να γίνει και μια ανάλυση της αγοράς σε περιφερειακό επίπεδο. Η χώρα διαχωρίζεται σε 13 περιφέρειες, με την κάθε μια να φέρει τις δικές της ιδιαιτερότητες. Ξεκινώντας από το επίπεδο εισοδήματος και ειδικότερα το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, είναι χαρακτηριστικές οι ανισότητες που υπάρχουν μεταξύ των περιφερειών, τόσο ως προς το απόλυτο μέγεθός του όσο και ως προς την ετήσια εξέλιξη του τα τελευταία έτη. Εξετάζοντας τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, γίνεται φανερό ότι σε επίπεδο μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ για την περίοδο 2010 – 2013, η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είχε την χαμηλότερη επίδοση (-8,56%), η οποία συγχρόνως έχει και το χαμηλότερο (απόλυτο) μέγεθος κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Το υψηλότερο είναι βέβαια στην περιφέρεια Αττικής, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι καμία περιφέρεια δεν εμφάνισε κατά την περίοδο αυτή θετική μεταβολή σε κάποιο έτος.

Πίνακας 35: Κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά περιφέρεια (σε €)

	2010	2011	2012	2013	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Αττική	27.630	25.380	23.530	22.238	-6,98%
Βόρειο Αιγαίο	15.882	14.669	13.389	12.881	-6,74%
Νότιο Αιγαίο	21.709	19.748	18.163	17.422	-7,07%
Κρήτη	17.372	15.465	14.046	14.007	-6,93%
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	15.057	13.320	12.403	11.513	-8,56%
Κεντρική Μακεδονία	15.776	14.600	13.458	12.816	-6,69%
Δυτική Μακεδονία	17.405	16.908	16.711	15.652	-3,48%
Ήπειρος	14.240	13.328	12.162	11.590	-6,63%
Θεσσαλία	14.499	13.328	12.796	12.552	-4,69%
Ιόνια Νησιά	19.106	16.633	15.621	14.686	-8,40%
Δυτική Ελλάδα	15.430	13.940	13.070	12.229	-7,46%
Στερεά Ελλάδα	17.663	16.510	15.383	14.858	-5,60%
Πελοπόννησος	16.009	14.942	14.066	13.497	-5,53%
Μέσος όρος χώρας	20.324	18.643	17.311	16.451	-6,80%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Περιφερειακοί Λογαριασμοί, 2013) :

Προχωρώντας τώρα στην ανάλυση των επιπέδων ανεργίας ανά περιφέρεια, είναι χαρακτηριστική τόσο η ένταση του προβλήματος όσο και περιφερειακή διάστασή του. Με στοιχεία του 2015, όλες οι περιφέρειες παρουσιάζουν ποσοστά ανεργίας υψηλότερα του 15%, ενώ ορισμένες έχουν έως και διπλάσιο ποσοστό σε σύγκριση με κάποιες άλλες (π.χ. Δυτική Μακεδονία με Νότιο Αιγαίο). Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί και η διαφοροποίηση που υπάρχει στις περιφέρειες ως προς τη δυνατότητα και το βαθμό μείωσης του ποσοστού ανέργων, καθώς σε ορισμένες η αυξητική πορεία των ετών 2010-2014 σταμάτησε το 2015 (όπως π.χ. στο Βόρειο και Νότιο Αιγαίο ή στην Αττική), ενώ σε άλλες συνεχίστηκε απρόσκοπτα (όπως π.χ. στη Θεσσαλία).

Πίνακας 36: Ποσοστό (%) ανεργίας ανά περιφέρεια

	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	14,53	20,18	22,85	26,75	24,15	23,38	9,98%
Κεντρική Μακεδονία	13,68	19,75	26,20	30,18	28,75	25,98	13,69%
Δυτική Μακεδονία	15,40	23,08	29,65	31,53	27,58	30,70	14,80%
Ήπειρος	12,58	16,45	22,50	27,35	26,80	24,53	14,29%
Θεσσαλία	12,10	16,85	22,65	25,38	25,38	26,93	17,35%
Ιόνια Νησιά	14,63	14,13	14,75	18,10	21,45	19,33	5,73%
Δυτική Ελλάδα	11,93	17,58	25,60	28,38	28,73	28,45	18,99%
Στερεά Ελλάδα	12,53	19,00	27,90	28,18	26,85	25,85	15,59%
Αττική	12,58	18,00	25,83	28,68	27,33	25,18	14,89%
Πελοπόννησος	9,63	13,75	19,18	21,95	23,35	22,28	18,27%
Βόρειο Αιγαίο	9,45	14,93	21,83	22,00	22,30	18,00	13,75%
Νότιο Αιγαίο	14,63	15,28	15,40	21,35	20,08	15,15	0,71%
Κρήτη	11,95	15,78	22,25	24,93	23,98	24,28	15,23%
Μέσος όρος χώρας	12,70	17,90	24,40	27,50	26,50	24,90	14,41%

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Περιφερειακοί Λογαριασμοί, 2013):*προσωρινά στοιχεία

Σε επίπεδο κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, κατά την περίοδο 2010 – 2012 (που είναι και τα πλέον πιο πρόσφατα στοιχεία), μεγαλύτερος καταναλωτής με βάση την μέση ποσοστιαία συμμετοχή της, αναδεικνύεται η περιφέρεια Αττικής με 31,52%, έχοντας σχεδόν το ένα τρίτο της συνολικής εγχώριας κατανάλωσης. Το ποσοστό βέβαια αυτό είναι αποτέλεσμα της υψηλής συγκέντρωσης νοικοκυριών και επιχειρήσεων στην συγκεκριμένη περιφέρεια αναλογικά με την υπόλοιπη χώρα. Σε επίπεδο μέσου ετήσιου ρυθμού μεταβολής κατά την ίδια περίοδο, η μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζεται στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (-2,61%), ενώ η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται στην περιφέρεια Στέρας Ελλάδος, με ποσοστό 2,29%.

Πίνακας 37: Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας ανά περιφέρεια (σε χιλ. kwh)

	2010	2011	2012	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής	Μέση ποσοστιαία συμμετοχή
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	2.409.400	2.293.141	2.408.745	-0,01%	4,71%
Κεντρική Μακεδονία	8.317.255	7.556.577	8.085.424	-1,40%	15,84%
Δυτική Μακεδονία	961.650	919.623	958.728	-0,15%	1,88%
Ήπειρος	1.275.656	1.174.261	1.246.599	-1,15%	2,44%
Θεσσαλία	3.930.089	3.619.125	3.823.155	-1,37%	7,52%
Ιόνια Νησιά	951.026	892.609	963.284	0,64%	1,86%
Δυτική Ελλάδα	2.642.053	2.329.054	2.505.992	-2,61%	4,94%
Στερεά Ελλάδα	6.887.457	6.981.116	7.206.381	2,29%	13,95%
Αττική	16.455.069	14.990.743	16.226.441	-0,70%	31,52%
Πελοπόννησος	2.735.758	2.518.524	2.677.493	-1,07%	5,25%
Βόρειο Αιγαίο	707.652	682.749	688.936	-1,33%	1,38%
Νότιο Αιγαίο	1.670.698	1.673.127	1.685.671	0,45%	3,33%
Κρήτη	2.776.715	2.652.918	2.691.527	-1,55%	5,37%
Μέσος όρος χώρας	3.978.498	3.714.121	3.936.029	-0,54%	-

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Περιφερειακοί Λογαριασμοί, 2013)

Προχωρώντας τώρα στην ανάλυση της κατανομής των ΜΜΕ ανά περιφέρεια, γίνεται φανερό η γεωγραφική συγκέντρωση των ΜΜΕ στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, στις οποίες λειτουργεί πάνω από το 50% των ΜΜΕ. Ακολουθούν οι περιφέρειες της Θεσσαλίας, κυρίως λόγω παρουσίας μεταποιητικών επιχειρήσεων, και της Κρήτης, κυρίως λόγω της λειτουργίας τουριστικών μονάδων. Από την άλλη πλευρά, ο μικρότερος αριθμός ΜΜΕ υπάρχει στις περιφέρειες του Βορείου Αιγαίου και της Δυτικής Μακεδονίας, κυρίως λόγω της αδυναμίας των περιοχών αυτών να προσελκύσουν επενδύσεις. Σημειώνεται τέλος, ότι διαχρονικά, δεν υπήρξε κάποια ουσιαστική μεταβολή στην κατανομή των ΜΜΕ ανά περιφέρεια, παρά μόνο ορισμένες αυξομειώσεις των ποσοστιαίων μεγεθών, χωρίς όμως να μεταβάλλεται ουσιαστικά η κατάταξη των περιφερειών με βάση τον αριθμό των ΜΜΕ που συγκεντρώνουν.

Τα δεδομένα αυτά, σε συνδυασμό με όσα αποτυπώθηκαν στην ενότητα 2.2, φανερώνουν ένα μεγάλο μέρος των δομικών προβλημάτων που υπάρχουν στις ΜΜΕ: αυξημένη γεωγραφική συγκέντρωση σε ορισμένες (κορεσμένες) περιοχές, προσανατολισμός σε συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. χονδρικό και λιανικό εμπόριο) με περιορισμένη προστιθέμενη αξία, μικρός αριθμός εργαζομένων ανά επιχείρηση, υπερίσχυση της ατομικής επιχείρησης και χαμηλή παραγωγικότητα ανά επιχειρηματική μονάδα και ανά απασχολούμενο. Τα προβλήματα αποτελούν ορισμένες από τις βασικές πηγές των αποτυχιών που υπάρχουν σήμερα στην αγορά και απαιτείται να διερευνηθούν σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες αποτυχίες που δημιουργούνται από το γενικότερο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον.

Πίνακας 38: Περιφερειακή κατανομή ΜΜΕ

	2010	2011	2012	2013
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	4,71%	4,80%	4,87%	4,88%
Κεντρική Μακεδονία	16,42%	17,27%	17,13%	17,10%
Δυτική Μακεδονία	2,44%	2,62%	2,71%	2,73%
Θεσσαλία	6,27%	6,25%	6,44%	6,42%
Ήπειρος	3,04%	3,08%	3,17%	3,13%
Ιόνια Νησιά	2,93%	3,16%	3,10%	3,03%
Δυτική Ελλάδα	5,29%	5,45%	5,61%	5,55%
Στερεά Ελλάδα	4,67%	4,47%	4,71%	4,70%
Πελοπόννησος	5,33%	5,17%	5,26%	5,13%
Αττική	36,80%	35,31%	34,62%	34,52%
Βόρειο Αιγαίο	1,94%	2,12%	2,00%	2,04%
Νότιο Αιγαίο	4,10%	4,53%	4,42%	4,67%
Κρήτη	6,05%	5,78%	5,95%	6,11%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Eurostat, 2016)

Τέλος, στο πλαίσιο της περιφερειακής ανάλυσης, εξετάζεται η κατανομή του συνόλου των κτιριακών εγκαταστάσεων ανά περιφέρεια καθώς και ανά χρήση. Τα στοιχεία επιβεβαιώνουν τη συγκέντρωση που παρατηρήθηκε στην περιφέρεια Αττικής (19,09% επί του συνόλου των κτιρίων). Τα στοιχεία επίσης αναδεικνύουν το είδος των κτιρίων που έχει πιο ισχυρή παρουσία σε κάθε περιφέρεια. Στην Αττική π.χ. συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός εργοστασίων/εργαστηρίων (7.896), ενώ στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζεται ο μεγαλύτερος αριθμός ξενοδοχειακών μονάδων (10.745). Οι υπόλοιπες χρήσεις (κατοικίες, σχολικά κτίρια και νοσοκομεία) που επηρεάζονται κατά κύριο λόγο από τα πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της κάθε περιφέρειας, ακολουθούν παρόμοια κατανομή, παρουσιάζοντας βέβαια μεγαλύτερα απόλυτα νούμερα στην περιφέρεια Αττικής.

Πίνακας 39: Κτίρια κατά χρήση ανά περιφέρεια (έτος αναφοράς 2011)

	Κατοικία	Εκκλησία - Μοναστήρι	Ξενοδοχείο	Εργοστάσιο - Εργαστήριο	Σχολικό κτίριο	Κατάστημα - Γραφείο	Σταθμός αυτοκινήτων (πάρκινγκ)	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Άλλη χρήση	Σύνολο	% επί του συνόλου
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	205.771	1.744	1.572	1.931	1.696	13.286	1.171	135	59.059	286.365	6,97%
Κεντρική Μακεδονία	460.971	3.089	3.821	6.125	3.237	27.007	3.000	334	92.852	600.436	14,62%
Δυτική Μακεδονία	96.449	1.790	397	1.081	1.008	5.731	1.791	64	34.505	142.816	3,48%
Ήπειρος	132.712	3.416	1.616	1.187	1.234	8.021	492	57	27.617	176.352	4,30%
Θεσσαλία	259.115	2.885	3.233	2.506	1.754	15.396	709	155	56.804	342.557	8,34%
Ιόνια Νησιά	108.207	1.855	5.393	823	594	8.505	1.204	45	14.184	140.810	3,43%
Δυτική Ελλάδα	248.056	4.028	1.235	1.880	1.753	12.051	483	122	33.456	303.064	7,38%
Στερεά Ελλάδα	244.985	4.344	2.331	2.640	1.451	13.887	717	107	31.710	302.172	7,36%
Αττική	698.315	3.172	1.619	7.896	3.999	45.695	1.521	511	21.024	783.752	19,09%
Πελοπόννησος	282.544	6.892	2.969	2.921	1.850	14.386	1.403	114	42.682	355.761	8,67%
Βόρειο Αιγαίο	116.814	3.083	2.383	1.069	654	8.152	1.611	85	20.106	153.957	3,75%
Νότιο Αιγαίο	157.239	6.477	10.745	1.393	868	16.770	2.903	118	23.168	219.681	5,35%
Κρήτη	234.830	5.612	6.202	2.310	1.755	17.367	462	126	29.250	297.914	7,26%
Σύνολο	3.246.008	48.387	43.516	33.762	21.853	206.254	17.467	1.973	486.417	4.105.637	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

2.6. Αποτυχίες αγοράς

Ο όρος αποτυχία της αγοράς αναφέρεται στην κατάσταση όπου η αγορά αποτυγχάνει από μόνη της να κατανείμει αποτελεσματικά τους παραγωγικούς πόρους μιας οικονομίας, οδηγώντας σε υπερπαραγωγή ή υποπαραγωγή ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Υπάρχουν πολλές αιτίες που δημιουργούν αποτυχίες μέσα σε μια αγορά. Ανεξαρτήτως όμως των πηγών προέλευσής τους, που σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να προσδιοριστούν, η διόρθωσή τους απαιτεί κρατική παρέμβαση και δημιουργία κατάλληλων θεσμικών, εποπτικών και λειτουργικών μηχανισμών.

Πηγές αποτυχίας αγορών

Μια από τις πλέον συνηθέστερες πηγές αποτυχίας της αγοράς είναι η ύπαρξη θετικών ή αρνητικών εξωτερικοτήτων, όπου η δραστηριότητα μιας επιχείρησης επηρεάζει τις δράσεις κάποιας τρίτης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η δημιουργία καινοτομικών προϊόντων (θετική εξωτερικότητα) ή ρύπανσης του περιβάλλοντος (αρνητική εξωτερικότητα) από μια επιχείρηση με τις αναμενόμενες επιπτώσεις (θετικές ή αρνητικές) σε κάποια τρίτη. Άλλη πολύ συνηθισμένη αιτία αποτυχίας της αγοράς είναι η ατελής πληροφόρηση, που δημιουργείται όταν υπάρχει διαφορετικό επίπεδο πληροφόρησης για μια συναλλαγή μεταξύ των δύο μερών. Εδώ ανήκουν περιπτώσεις όπως εκείνη των νεοφυών επιχειρήσεων, οι οποίες δυσκολεύονται να αντλήσουν χρηματοδότηση, καθώς χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν γνωρίζουν για τις αγορές που δραστηριοποιούνται. Αυτή η έλλειψη πληροφόρησης δεν επιτρέπει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αξιολογήσουν σωστά το ρίσκο και τις προοπτικές ανάπτυξης που υπάρχουν σε ορισμένες αγορές με αποτέλεσμα να μην προβαίνουν στην κάλυψη των αιτημάτων για χρηματοδότηση.

Η έλλειψη πληροφόρησης εντείνεται ακόμα περισσότερο στις περιπτώσεις αστάθειας των αγορών και ειδικά σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Η έλλειψη οικονομικής σταθερότητας δημιουργεί περαιτέρω αποτυχίες μέσα στις αγορές καθώς ο κίνδυνος και το επενδυτικό ρίσκο αυξάνονται, οι επιχειρήσεις αδυνατούν να προβλέψουν για τη μελλοντική εξέλιξη της προσφοράς και της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών, οι καταναλωτές εμφανίζουν μη ορθολογικές συμπεριφορές (π.χ. αυξημένη αντίδραση σε κάποια αρνητική εξέλιξη) και ως εκ τούτου το έλλειμμα πληροφόρησης μεγεθύνεται ακόμα περισσότερο. Επιπλέον, η απομείωση της αξίας των εξασφαλίσεων (όπως π.χ. των ακινήτων) λόγω οικονομικής ύφεσης αυξάνει περαιτέρω τον πιστωτικό κίνδυνο, άρα και το πρόβλημα της οικονομικής και κυρίως χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Οι αποτυχίες της αγοράς προκύπτουν και στις περιπτώσεις όπου κρατικές ρυθμίσεις δεν προσαρμόζονται άμεσα στις αλλαγές του οικονομικού περιβάλλοντος με

αποτέλεσμα να αδυνατούν να ικανοποιήσουν νέες ανάγκες και απαιτήσεις επιχειρήσεων και καταναλωτών. Η χορήγηση επιχορηγήσεων είναι δυνατό να αποτελέσει μια ακόμα πηγή αποτυχίας στις αγορές, καθώς ορισμένες φορές λειτουργούν ως ένα πλαίσιο προστασίας σε μη υγιείς επιχειρήσεις, δημιουργώντας εμπόδια στην είσοδο νέων πιο ανταγωνιστικών. Αποτυχίες στις αγορές προκαλούνται επίσης στις περιπτώσεις όπου δεν είναι σαφώς καθορισμένα τα δικαιώματα ιδιοκτησίας (π.χ. σε καινοτόμα προϊόντα γνώσης), όταν υπάρχουν ανισότητες μεταξύ των οικονομικών δρώντων (π.χ. στην πρόσβαση σε υλικούς και ανθρώπινους πόρους) ή όταν ατέλειες σε αγορές ορισμένων αγαθών προκαλούν ανεπάρκειες στην παραγωγή και την κατανάλωσή τους.

Λαμβάνοντας υπόψη των στοιχείων αυτών, γίνεται αντιληπτό ότι οι αποτυχίες της αγοράς στην ελληνική οικονομία την τελευταία πενταετία έχουν αυξηθεί, καθώς η οικονομική κρίση προκάλεσε πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στις πηγές που προκαλούν μια αποτυχία στην αγορά. Η οικονομική ύφεση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η δημοσιονομική κρίση, η πτώση των δημοσίων επενδύσεων και η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους προκάλεσαν σημαντικό έλλειμμα πληροφόρησης στις αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας. Η παρατεταμένη πτώση του κύκλου εργασιών των περισσότερων επιχειρήσεων και η αδυναμία πρόβλεψης του χρόνου «εξόδου» από την κρίση, σε συνδυασμό με το υφιστάμενο παραγωγικό μοντέλο που βασιζόταν στον τριτογενή τομέα (υπηρεσίες) και στην εσωτερική κατανάλωση δημιουργούσαν «κενά» πληροφόρησης στις επιχειρήσεις και στους εργαζομένους με αποτέλεσμα να εμφανίσουν έναν περιορισμένο βαθμό προσαρμογής στις νέες οικονομικές συνθήκες.

Διάγραμμα 9: Οικονομική κρίση και αποτυχίες αγορών στην ελληνική αγορά

Επιπλέον, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχοντας να αντιμετωπίσουν την πτώση των οικονομικών μεγεθών τους λόγω κρίσης, την απομείωση των περιουσιακών τους στοιχείων από το PSI, την επιβολή ελέγχου κεφαλαίων, καθώς και το γενικότερο έλλειμμα πληροφόρησης που υπήρχε, αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στα συνεχώς αυξανόμενα αιτήματα των επιχειρήσεων και των καταναλωτών για δανειακά κεφάλαια. Η έλλειψη πληροφόρησης που υπήρξε δημιούργησε πρόσθετα κόστη συναλλαγών, καθώς πλέον το οποιοδήποτε συναλλακτικό αίτημα απαιτούσε μεγαλύτερη ανάλυση

της σχετικής αγοράς άρα περισσότερες εργατοώρες για τη διευθέτησή του. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια στις αγορές, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών και η αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες της οικονομίας, επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η λήψη ορθολογικών επιχειρηματικών αποφάσεων ήταν πρακτικά πολύ δύσκολη, το επενδυτικό ρίσκο ιδιαίτερα υψηλό και ο σχεδιασμός νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών σαφώς περιορισμένος.

Οι αποτυχίες της αγοράς ήταν ακόμα πιο έντονες στην περίπτωση των ΜΜΕ, εντοπίζονται όμως και στην περίπτωση των επενδύσεων σε ενεργειακή αποδοτικότητα και σε χωρικές – αστικές αναπλάσεις. Όπως αναλύεται και στη συνέχεια, οι ατέλειες στις αγορές αυτές που ήδη προϋπήρχαν και πριν την περίοδο της οικονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν κατά την τελευταία εξαετία επέτειναν περαιτέρω το πρόβλημα των αποτυχιών των αγορών στο χώρο των εν λόγω θεματικών ενοτήτων.

Επιχειρηματικότητα και αποτυχίες αγορών

Οι ΜΜΕ συνεισφέρουν στην ελληνική οικονομία το 70% από την προστιθέμενη αξία που δημιουργείται από την πλευρά των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου οποιαδήποτε εξέλιξη (αρνητική ή θετική) έχει μια άμεση και μεγάλη επίδραση στο σύνολο του παραγόμενου πλούτου. Όπως διαπιστώθηκε και προηγουμένως, η κυρίαρχη δομή των ΜΜΕ είναι η ατομική επιχείρηση, ο μέσος αριθμός εργαζομένων δεν ξεπερνά τα 2,7 άτομα, ενώ ο κλάδος όπου συγκεντρώνει το μεγαλύτερο αριθμό μονάδων είναι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα παραγωγικό μοντέλο στηριγμένο στην οικογενειακή δομή, με χαμηλή προστιθέμενη αξία τόσο ανά μονάδα όσο και ανά εργαζόμενο, χωρίς σύγχρονες μεθόδους εταιρικής διακυβέρνησης και με περιορισμένη δυναμική στις δυνατότητες συγκέντρωσης και άντλησης κεφαλαίων από τις αγορές.

Πίνακας 40: Δείκτες χρηματοδότησης των ΜΜΕ στην Ελλάδα και σύγκριση με ΕΕ

Έτος	Δείκτες χρηματοδότησης ΜΜΕ στην Ελλάδα (ΕΕ=100, 2007)	Θέση χώρας ως προς το σύνολο της ΕΕ
2010	93,60	24
2011	81,76	28
2012	79,28	28
2013	77,78	28

Πηγή: (European Commission , 2016)

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση ωστόσο αποδείχθηκε το κυρίαρχο πρόβλημα στις ΜΜΕ κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό πώς μειώθηκε ο δείκτης της χρηματοδότησης των ΜΜΕ στην Ελλάδα ειδικά από το 2010 και μετά, έτσι όπως καταγράφεται από την έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Πίνακας 40). Η πτώση

του γενικού δείκτη χρηματοδότησης ήταν αποτέλεσμα της ως επί το πλείστον αδυναμίας πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια. Να τονισθεί ακόμα ότι η Ελλάδα συγκεντρώνει το χαμηλότερο δείκτη σε σχέση με την πρόσβαση των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση στο σύνολο της ΕΕ27.

Η αδυναμία πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια, γίνεται ακόμα πιο εμφανής από τη σχετική έρευνα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ στην Ελλάδα όπως διαφαίνεται και από τα στοιχεία του πίνακα 40 για το 2015. Σε επίπεδο ΕΕ, οι αιτήσεις χρηματοδότησης από ΜΜΕ, για νέο δανεισμό ή ανανέωση υφιστάμενων δανείων, ικανοποιήθηκαν στο σύνολο τους κατά 67,00%, με το αντίστοιχο ποσοστό για την Ελλάδα, να κυμαίνεται σε υποδιπλάσια επίπεδα (31%).

Πίνακας 41: Αιτήσεις ΜΜΕ για χορήγηση δανείων (έτος αναφοράς: 2015)

	Όρια πίστωσης και λογαριασμοί υπερανάληψης		Νέος δανεισμός ή ανανέωση υφιστάμενου δανείου	
	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ
Έλαβαν το σύνολο της αιτούμενης χρηματοδότησης	29,00%	66,00%	31,00%	67,00%
Έλαβαν το μεγαλύτερο μέρος [μεταξύ 75% και 99%]	10,00%	7,00%	13,00%	6,00%
Έλαβαν ένα μικρό μέρος [μεταξύ 1% και 74%]	13,00%	8,00%	7,00%	6,00%
Απέρριψαν την πρόταση λόγω υψηλού κόστους δανεισμού	3,00%	2,00%	4,00%	2,00%
Απερρίφθησαν	21,00%	7,00%	16,00%	8,00%
Παραμένουν υπό εξέταση	19,00%	7,00%	26,00%	9,00%
ΔΓ/ΔΑ	5,00%	4,00%	3,00%	3,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Central Bank, 2015).

Βάσει των ανωτέρω στοιχείων, ως βασικότερο εμπόδιο στην λήψη χρηματοδότησης από τα εγχώρια ΜΜΕ για την περίοδο 2011 – 2015, αναδεικνύεται είτε το ύψος των επιτοκίων, είτε η έλλειψη χρηματοδότησης. Χαρακτηριστικό είναι, ότι το 2011, βασικότερο εμπόδιο με ποσοστό 44,70% παρουσιάζει το ύψος των επιτοκίων, ενώ αντίθετα, το 2015 ως βασικότερο εμπόδιο παρουσιάζεται η έλλειψη χρηματοδότησης σε ποσοστό 46,00%. Η εικόνα αυτή δείχνει και την πορεία καθώς και τα προβλήματα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού κλάδου κατά την περίοδο 2011 – 2015, και πως αυτή αποτυπώνεται πάνω στις επιχειρήσεις ΜΜΕ.

Πίνακας 42: Εμπόδια στη λήψη χρηματοδότησης από ΜΜΕ

	2011	2013	2015
Δεν υπάρχουν εμπόδια	7,90%	6,90%	5,00%
Ανεπάρκεια εξασφαλίσεων ή εγγυήσεων	7,40%	14,30%	6,00%
Τα επιτόκια είναι πολύ υψηλά	44,70%	30,80%	21,00%
Δεν υπάρχει χρηματοδότηση	10,80%	41,90%	46,00%
Άλλα	19,00%	3,30%	20,00%
ΔΓ/ΔΑ	10,20%	2,80%	2,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων (European Central Bank, 2015)

Οι διαφορές στα προβλήματα που παρουσιάζονται στα εγχώρια ΜΜΕ, σε αντίθεση με αντίστοιχα προβλήματα που παρουσιάζονται σε άλλες χώρες (Ιρλανδία, Ιταλία, Γερμανία), αναδεικνύονται στο παρακάτω πίνακα. Στην Ελλάδα το κύριο πρόβλημα σε ποσοστό 30,00%, είναι η πρόσβαση σε χρηματοδότηση, όπως έγινε σαφές και προηγουμένως, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες υπό σύγκριση χώρες, που ως πιο πιεστικό πρόβλημα ορίζεται η εύρεση πελατών.

Πίνακας 43: Πιο πιεστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ

	Ελλάδα	Ιρλανδία	Ιταλία	Γερμανία
Εύρεση πελατών	9,00%	31,00%	24,00%	30,00%
Ανταγωνισμός	8,00%	14,00%	15,00%	11,00%
Πρόσβαση σε χρηματοδότηση	30,00%	13,00%	12,00%	7,00%
Κόστος παραγωγής ή εργασίας	8,00%	11,00%	23,00%	10,00%
Διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού	3,00%	14,00%	10,00%	26,00%
Θεσμικό πλαίσιο	8,00%	11,00%	9,00%	13,00%
Άλλα	34,00%	6,00%	7,00%	2,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (European Central Bank, 2015)

Πέραν από το πρόβλημα της χρηματοδότησης, οι ΜΜΕ έχουν να αντιμετωπίσουν και το γενικότερο θεσμικό πλαίσιο που επηρεάζει τη δραστηριοποίησή τους. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει τις σχέσεις των ΜΜΕ με δημόσιες διοικητικές αρχές, που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις επιχειρηματικές τους ενέργειες. Η Διεθνής Τράπεζα (World Bank) διεξάγει ετησίως μια έρευνα (World Bank, 2016) σε 189 χώρες με σκοπό να αντικατοπτρίσει, μέσα από δέκα ομάδες ποσοτικών δεικτών, το βαθμό που το υπάρχον θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο σε μια χώρα ευνοεί την επιχειρηματικότητα ή όχι. Όπως φαίνεται από τα σχετικά αποτελέσματα, το λειτουργικό πλαίσιο επιχειρηματικότητας στη χώρα, παρά τη σχετική βελτίωση που καταγράφηκε το τελευταίο έτος, κυρίως λόγω της βελτίωσης των διαδικασιών (μείωση απαιτούμενου χρόνου) στην ίδρυση μιας επιχείρησης, εξακολουθεί να πάσχει.

Πίνακας 44: Δείκτες επιχειρηματικότητας στην ελληνική οικονομία

Δείκτες	2013		2014		2015	
	Βαθμολογία	Θέση	Βαθμολογία	Θέση	Βαθμολογία	Θέση
Γενικός δείκτης άσκησης επιχειρηματικότητας	61,47	89	62,46	72	68,30	58
Έναρξη επιχείρησης	75,96	147	89,36	36	90,71	50
Χορήγηση αδειών κατασκευής	74,23	58	74,25	66	72,63	60
Λήψη ηλεκτροδότησης	73,52	61	73,50	61	80,57	44
Εγγραφή παγίων	44,51	161	44,50	161	49,62	144
Λήψη χρηματοδότησης	56,25	82	56,25	86	50,00	71
Προστασία επενδυτών	46,67	113	53,33	80	61,67	44
Φορολογική επιβάρυνση	77,35	56	77,87	53	77,89	63
Εξαγωγικό εμπόριο	77,46	60	78,39	52	93,72	27
Θέση σε ισχύ συμβολαίων	45,52	91	41,14	98	50,19	131
Πτωχευτική διαδικασία	43,27	63	35,97	87	55,98	52

Πηγή: (World Bank, 2016)

Η χώρα βρίσκεται στην τελευταία θέση σε επίπεδο ΕΕ27, ενώ υστερεί έναντι και πολλών αναπτυσσόμενων μη ευρωπαϊκών χωρών. Το πρόβλημα της πρόσβασης στη χρηματοδότηση αναδεικνύεται και στην έρευνα αυτή ως μείζων, ενώ σημαντικά προβλήματα υπάρχουν στις διαδικασίες που απαιτούνται για τον έλεγχο και την εγγραφή των ακινήτων από τις αρμόδιες αρχές («εγγραφή παγίων») καθώς και στις ενέργειες που χρειάζονται προκειμένου να τεθούν σε ισχύ εμπορικά συμβόλαια («θέση σε ισχύ συμβολαίων»). Παράλληλα όμως οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν και θέματα που συσχετίζονται με τη φορολογική επιβάρυνση. Η αύξηση των φορολογικών επιβαρύνσεων τα τελευταία έτη γίνεται αντιληπτή και από τον ανάλογο δείκτη φορολογικής επιβάρυνσης που δημοσιεύει η World Bank (Πίνακας 44). Οι νέες φορολογικές επιβαρύνσεις έχουν αυξήσει σημαντικά το κόστος των επιχειρήσεων, επηρεάζοντας τη ρευστότητά τους και δυσχεραίνοντας εν τέλει τον τρόπο τη λειτουργία τους. Τα προβλήματα αυτά επιτείνουν περαιτέρω τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών, με τις δημόσιες αρχές να αδυνατούν να προσαρμοστούν ταχέως στις νέες απαιτήσεις και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο να στρεβλώνει την αγορά και να δυσχεραίνει την επιχειρηματικότητα.

Βάσει των προαναφερθεισών παραμέτρων και της σχετικής ανάλυσης για τις πηγές αποτυχίας των αγορών, γίνεται φανερό ότι το έλλειμμα χρηματοδότησης αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες αποτυχίες της αγοράς στο χώρο των ΜΜΕ, οδηγώντας σε μη επαρκές επίπεδο χρηματοδότησης των αναγκών των ΜΜΕ. Η υποχρηματοδότηση των ΜΜΕ αφορά όχι μόνο τις ανάγκες τους σε κεφάλαια κίνησης αλλά εν τέλει και τις όποιες επενδυτικές τους ανάγκες. Ως εκ τούτου η οικονομική κρίση, οι αποτυχίες στην αγορά των ΜΜΕ και κυρίως η αδυναμία πρόσβασης σε κεφάλαια δημιούργησαν ένα χρηματοδοτικό κενό, το μέγεθος ουσιαστικά του οποίου προκύπτει μέσα από τη διάσταση που υπάρχει μεταξύ προσφοράς και ζήτησης κεφαλαίων στις ΜΜΕ.

Ενεργειακή αποδοτικότητα και αποτυχίες αγορών

Η ενεργειακή απόδοση αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως μέσο όχι μόνο για την επίτευξη βιώσιμου ενεργειακού εφοδιασμού, τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, τη βελτίωση της ασφάλειας του εφοδιασμού και τη μείωση των δαπανών για εισαγωγές, αλλά και για την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών οικονομιών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016). Η ενεργειακή αποδοτικότητα στο κτιριακό απόθεμα μιας χώρας χαρακτηρίζεται τόσο από την ηλικία των κτιρίων, βάσει της οποίας καθορίζονται οι εγκατεστημένες τεχνολογίες που χρησιμοποιήθηκαν όσο και των ενεργειών που έχουν γίνει για την ενεργειακή θωράκιση των κτιρίων, μέσω ανακαινίσεων και εγκαταστάσεων πράσινης ενέργειας.

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ένα πεπαλαιωμένο κτιριακό απόθεμα με χαμηλές ενεργειακές αποδόσεις. Η ηλικία των κτιρίων κατηγοριοποιείται σε τρεις βασικές

περιόδους ανάλογα με το εκάστοτε νομικό πλαίσιο περί των απαραίτητων υποδομών εξοικονόμησης ενέργειας. Συγκεκριμένα, στην κατηγορία των θερμικά απροστάτευτων κτιρίων με περίοδο κατασκευής πριν από το 1980 ανήκει το 71,53% του συνολικού αποθέματος, στην κατηγορία σταδιακής εφαρμογής συστήματος θερμομόνωσης και μέτρων βελτίωσης της ενεργειακής τους απόδοσης με περίοδο κατασκευής από το 1981 έως και το 2000 ανήκει το 22,4%, ενώ μόνο το 6,06% ανήκει στην κατηγορία όπου αναπτύσσονται και εφαρμόζονται νέες τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας και που έχουν κατασκευαστεί από το 2001 και έπειτα (βλ. Πίνακας 32).

Σύμφωνα τώρα με τον Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (KENAK) τα κτίρια κατατάσσονται σε 9 ενεργειακές κατηγορίες ανάλογα με την ενεργειακή τους απόδοση, από A+ έως H (Πίνακας 45). Τα στοιχεία εκδοθέντων Πιστοποιητικών Ενεργειακής Απόδοσης (ΠΕΑ) που κυρίως εκδόθηκαν είτε στο πλαίσιο εκμετάλλευσης ακινήτων, ή λόγω του προγράμματος «εξοικονόμηση κατ' οίκον» παρουσιάζουν μια ευρύτερη εικόνα για την κατανομή της ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων. Τα κτίρια κατηγορίας A+ έως B θεωρούνται υψηλής ενεργειακής απόδοσης, τα κτίρια κατηγορίας Γ έως Δ μεσαίας ενεργειακής απόδοσης, ενώ, τα κτίρια κατηγορίας Ε έως Η, χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Ενδεικτικό χαρακτηριστικό για την ενεργειακή αποδοτικότητα στην Ελλάδα αποτελεί το γεγονός ότι από το σύνολο των κτιρίων μόνο το 3,15% διαθέτει χαρακτηριστικά υψηλής ενεργειακής απόδοσης, ενώ στον αντίποδα το 59,66% ανήκει στην κατηγορία χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Το αποτέλεσμα αυτό είναι βέβαια απόρροια της ηλικίας του κτιριακού αποθέματος της χώρας.

Πίνακας 45: Κατανομή των κτιρίων ανά κατηγορία ενεργειακής απόδοσης (A+, A, B+, B, Γ - Η) βάση εκδοθέντων ΠΕΑ (Πιστοποιητικά Ενεργειακής Απόδοσης)

	A+	A	B+	B	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Σύνολο
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη		7	65	593	4.174	7.608	4.939	3.284	9.522	30.192
Αττική	11	129	949	8.479	46.985	52.075	38.987	47.363	74.266	269.244
Βόρειο Αιγαίο		1	25	150	1.235	2.255	2.274	1.847	5.039	12.826
Δυτική Ελλάδα		18	99	682	3.903	6.855	6.602	5.278	9.806	33.243
Δυτική Μακεδονία	2	2	36	294	1.971	3.193	2.565	2.066	5.511	15.640
Ήπειρος	1	13	107	536	2.966	4.955	4.213	3.096	7.603	23.490
Θεσσαλία	2	17	98	1.090	6.431	9.441	8.361	6.543	16.899	48.882
Ιόνια Νησιά		23	41	225	1.945	2.717	2.447	1.709	3.769	12.876
Κεντρική Μακεδονία	4	16	465	3.345	21.576	29.947	21.179	13.909	27.349	117.790
Κρήτη	3	5	116	942	3.746	5.580	4.829	4.142	6.435	25.798
Νότιο Αιγαίο	7	17	120	869	4.107	4.510	3.593	2.568	4.046	19.837
Πελοπόννησος		6	107	735	4.156	6.546	4.966	4.027	8.758	29.301
Στερεά Ελλάδα	2	1	49	426	2.795	5.090	4.102	3.454	8.587	24.506
Σύνολο	32	255	2.277	18.366	105.990	140.772	109.057	99.286	187.590	663.625
% επί του συνόλου	0,00%	0,04%	0,34%	2,77%	15,97%	21,21%	16,43%	14,96%	28,27%	100,00%

Πηγή: (Σώμα Επιθεώρησης, Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων , 2016)

Όπως γίνεται αντιληπτό, σε κάθε περιφέρεια στην Ελλάδα, ο μεγαλύτερος με διαφορά αριθμός των κτιρίων με ΠΕΑ εντάσσονται στην κατηγορία Η. Είναι δηλαδή διάτρητα και εκτεθειμένα στα καιρικά φαινόμενα και απαιτούν πολλαπλάσια κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη. Για το λόγο αυτό, κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαίο, να αυξηθεί το ποσοστό ανακαινιζόμενων κτιρίων, δεδομένου ότι το υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα αποτελεί το μοναδικό τομέα με τις περισσότερες δυνατότητες για εξοικονόμηση ενέργειας. Επιπλέον, τα κτίρια έχουν ζωτική σημασία για την επίτευξη του στόχου της Ένωσης για μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά 80% με 95% έως το 2050 σε σύγκριση με το 1990 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Να σημειωθεί ότι από το σύνολο του κτιριακού αποθέματος (4.105.637 κτίρια), κατεύθυνση θα δοθεί στα κτίρια που χρησιμοποιούνται για επαγγελματική χρήση και όχι ως κατοικίες. Τα κτίρια αυτά αφορούν 43.516 ξενοδοχεία, 33.762 εργοστάσια και εργαστήρια, 21.853 σχολικά κτίρια, 206.254 καταστήματα και γραφεία και 1.973 νοσοκομεία και κλινικές. Συνολικά δηλαδή πρόκειται για 307.358 κτίρια επαγγελματικής χρήσης, που θα αποτελέσουν και το αντικείμενο μελέτης για την ενίσχυση μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων.

Βάσει των ανωτέρω, αναδεικνύεται ότι η χαμηλή ενεργειακή απόδοση, ως απόρροια και της παλαιότητας των κτιρίων, αποτελεί τη βασική αποτυχία της αγοράς στη θεματική ενότητα της εξοικονόμησης ενέργειας, δημιουργώντας πλέον και την ανάγκη για την παρέμβαση των δημοσίων αρχών. Εάν σε αυτό ληφθεί υπόψη και η οικονομική κρίση που προφανώς έχει επηρεάσει αρνητικά την δυνατότητα για υλοποίηση επενδύσεων στο συγκεκριμένο τομέα, τότε δημιουργείται ένα χρηματοδοτικό κενό, το μέγεθος του οποίου προσδιορίζεται ως το κενό μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης.

Αστικές αναπλάσεις και αποτυχίες αγορών

Είναι γεγονός ότι οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις αδυνατούν σε πολλές οικονομίες να προσφέρουν υψηλές αποδόσεις προς τον ιδιώτη επενδυτή, ενώ συγχρόνως έχουν μεγάλο χρονικό ορίζοντα υλοποίησης και εν γένει διάρκεια ζωής. Ως εκ τούτου, οι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την προσέλκυση ιδιωτικών πόρων για την υλοποίηση τέτοιων (αστικών) επενδύσεων εμπεριέχουν στοιχεία που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τη γενικότερη οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας (Leanza, 2011). Ουσιαστικά η συσσώρευση επενδύσεων σε μια οικονομία δρα ιδιαίτερος θετικά στην προσέλκυση αστικών επενδυτικών σχεδίων, καθώς τα τελευταία απαιτούν ένα ευρύτερο ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον, προκειμένου να προσφέρουν την όποια (περιορισμένη) χρηματοοικονομική απόδοση.

Από την άλλη πλευρά, σε ένα περιβάλλον όπου επικρατεί οικονομική και πολιτική αβεβαιότητα, η προώθηση τέτοιων επενδύσεων μέσω των δυνάμεων της αγοράς γίνεται έντονα προβληματική, καθώς οι αποδόσεις αυτών συμπίεζονται ακόμα

περισσότερο. Σε τέτοιες καταστάσεις, δημιουργείται ουσιαστικά το φαινόμενο της ανεπάρκειας των επενδυτικών σχεδίων για αστικές αναπλάσεις, καθώς αδυνατούν να συγκεντρώσουν επενδυτικό ενδιαφέρον λόγω ακριβώς των χαμηλών αποδόσεων που εκτιμάται ότι θα προσφέρουν. Προκειμένου να υλοποιηθούν τέτοιου είδους σχέδια, είναι απαραίτητο να υπάρξει κρατική παρέμβαση ώστε να ενισχυθούν (άμεσα ή έμμεσα) οι φορείς υλοποίησης και να περιορίσουν το επενδυτικό τους ρίσκο.

Πίνακας 46: Βασικά χρηματοπιστωτικά μεγέθη περιόδου 2010-2015

Έτος	Βαθμολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας χώρας (Moody's rating)	Ασφάλιστρο κινδύνου (country risk premium)	Πρόσθετο περιθώριο κινδύνου χρεωκοπίας (adj. default spread)	Συνολικό ασφάλιστρο κινδύνου (total risk premium)
2010	A2	1,58%	1,05%	6,08%
2011	Ba1	3,60%	2,40%	8,60%
2012	Caa1	10,50%	7,00%	16,50%
2013	Caa3	15,00%	10,00%	20,80%
2014	Caa3	15,00%	10,00%	20,00%
2015	Caa1	11,25%	7,50%	17,00%

Πηγή: (Damodaran, 2016)

Η αποτυχία αυτή των αγορών αναδεικνύεται στην περίπτωση της Ελλάδας ιδιαίτερα έντονα, αν παρουσιασθεί η εξέλιξη της πιστοληπτικής ικανότητας και του ασφάλιστρου κινδύνου της χώρας (Πίνακας 46). Είναι προφανές πως όσο μικρότερη η βαθμολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας και όσο υψηλότερο το ασφάλιστρο κινδύνου, το περιθώριο κινδύνου χρεωκοπίας και το συνολικό ασφάλιστρο κινδύνου, τόσο υψηλότερο είναι το ρίσκο για την υλοποίηση επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων βέβαια και των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Η σημαντική πτώση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας σε συνδυασμό με την αύξηση του κινδύνου χρεωκοπίας επηρέασαν έντονα αρνητικά το επενδυτικό ρίσκο. Στην περίπτωση των αστικών επενδύσεων, που εκ φύσεως χρειάζονται ένα ομαλό μακροοικονομικό περιβάλλον, η εξέλιξη αυτή επέδρασε ανασταλτικά έως και απαγορευτικά στην προώθηση της χρηματοδότησης και υλοποίησής τους από την ελεύθερη αγορά. Ουσιαστικά οι κίνδυνοι που δημιουργήθηκαν απομείωσαν περαιτέρω την προβλεπόμενη απόδοση των αστικών επενδύσεων, δημιουργώντας χρηματοδοτικό κενό και διάσταση μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησής τους.

Γίνεται σαφές ότι τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, τα διαρθρωτικά ζητήματα που υπάρχουν σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, η ποιότητα των κτιριακών υποδομών και η φύση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης έχουν δημιουργήσει αποτυχίες στις επιμέρους αγορές, οι οποίες αδυνατούν να φέρουν σε ισορροπία τα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης, προκαλώντας ουσιαστικά χρηματοδοτικά κενά.

3. Προσδιορισμός χρηματοδοτικού κενού

Ο όρος «χρηματοδοτικό κενό» αναφέρεται στις καταστάσεις όπου η ζήτηση για χρηματοδοτικούς πόρους δεν είναι δυνατό να καλυφθεί μέσα από την υπάρχουσα προσφορά. Ουσιαστικά το χρηματοδοτικό κενό φανερώνει τις χρηματοδοτικές ανάγκες εκείνες που υπάρχουν στους τομείς επιχειρηματικότητας, ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και των αστικών και χωρικών επενδύσεων που η αγορά αδυνατεί να καλύψει. Το χρηματοδοτικό κενό δημιουργεί με τη σειρά του ένα επενδυτικό κενό, δηλαδή ένα έλλειμμα επενδύσεων, που δεν θα υπήρχε αν ήταν διαθέσιμη μια ανάλογη πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης. Η σχετική ανάλυση που έχει προηγηθεί αναφορικά με τις πηγές αποτυχίας των αγορών, δημιουργεί τη βάση επί της οποίας θα υπολογιστεί και θα ποσοτικοποιηθεί το χρηματοδοτικό κενό για κάθε μια από τις εξεταζόμενες θεματικές ενότητες, «Επιχειρηματικότητα», «Ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας» και «Αστικές και χωρικές επενδύσεις». Οι αιτίες που δημιουργούν αποτυχίες μέσα σε μια αγορά ποικίλουν ανάλογα με τη θεματική ενότητα, όπως αποτυπώθηκε άλλωστε και στο κεφάλαιο που προηγήθηκε. Όμως ανεξαρτήτως από την πηγή προέλευσης, η διόρθωσή τους απαιτεί κρατική παρέμβαση και δημιουργία κατάλληλων θεσμικών, εποπτικών και λειτουργικών μηχανισμών.

3.1. Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας

Βάσει της σχετικής ανάλυσης για τις πηγές αποτυχίας των αγορών, γίνεται φανερό ότι το έλλειμμα χρηματοδότησης στον τραπεζικό κλάδο αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες αποτυχίες της αγοράς στο χώρο της επιχειρηματικότητας, οδηγώντας σε μη επαρκές επίπεδο χρηματοδότησης των αναγκών των ΜΜΕ. Η υποχρηματοδότηση των ΜΜΕ αφορά όχι μόνο τις ανάγκες τους σε κεφάλαια κίνησης αλλά εν τέλει και τις όποιες επενδυτικές τους ανάγκες. Ως εκ τούτου η οικονομική κρίση και η αδυναμία πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια δημιούργησαν ένα χρηματοδοτικό κενό, το μέγεθος ουσιαστικά

του οποίου προκύπτει μέσα από τη διάσταση που υπάρχει μεταξύ προσφοράς και ζήτησης κεφαλαίων στις ΜΜΕ. Προκειμένου τώρα να προσεγγιστεί το μέγεθος του χρηματοδοτικού κενού στην επιχειρηματικότητα και ειδικότερα στις ΜΜΕ στην Ελλάδα, είναι απαραίτητο να γίνει μια αναφορά στη μεθοδολογία εκτίμησής του.

Μεθοδολογία εκτίμησης

Αποτελεί γεγονός ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα μια κοινά αποδεκτή προσέγγιση ως προς τη μέθοδο υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού στις ΜΜΕ (fi-compass, 2015a). Οι μέθοδοι που έχουν αναπτυχθεί στηρίζονται τόσο σε πρωτογενή ή δευτερογενή δεδομένα όσο και σε υποθέσεις εργασίας, οι οποίες όμως είναι δυνατό να τύχουν κριτικής ή και αμφισβήτησης ως προς την ορθότητα της χρήσης τους. Πάρα ταύτα, από τη στιγμή που το εν λόγω ζητούμενο (χρηματοδοτικό κενό) δεν καταγράφεται σε κάποια στατιστική βάση αλλά απαιτείται να εξαχθεί μέσα από σχετικούς υπολογισμούς, δεν υπάρχει άλλους είδους δυνατότητα παρά η μεθοδολογία εκτίμησης να στηριχθεί σε ουσιώδεις υποθέσεις εργασίας. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι αναπτύχθηκε μια βασική μέθοδος υπολογισμού του χρηματοδοτικού κενού, βασισμένη σε μικροοικονομικά δεδομένα.

Ειδικότερα στηρίζεται σε νομισματικά δεδομένα και στα μικρο-μεγέθη που συνθέτουν την αγορά των ΜΜΕ. Η βασική φιλοσοφία είναι να υπολογιστεί η διαφορά μεταξύ της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τα τραπεζικά ιδρύματα και της σχετικής ζήτησης από πλευράς ΜΜΕ. Ενώ όμως το μέγεθος της προσφοράς δανείων είναι δυνατό να εξαχθεί από τις υπάρχουσες βάσεις δεδομένων, το ύψος της ζήτησης δεν προκύπτει άμεσα καθώς δεν υπάρχει συγκεντρωμένο το σύνολο των αιτημάτων των ΜΜΕ για δανεισμό. Επιπλέον ένα ακόμα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι ότι ο υπολογισμός του χρηματοδοτικού κενού οφείλει να λάβει υπόψη το μέρος εκείνο της ζήτησης για δανειακά κεφάλαια που δεν καλύφθηκε και προέρχεται μόνο από τις υγιείς επιχειρήσεις. Αν κανείς παραλείψει αυτό το στοιχείο και συμπεριλάβει τη συνολική ζήτηση των ΜΜΕ για δανεισμό που δεν ικανοποιήθηκε από πλευράς τραπεζών, τότε ουσιαστικά θα ακυρώσει τη διαδικασία πιστοληπτικής αξιολόγησης που κάθε τράπεζα οφείλει να πράττει σε κάθε αίτημα χρηματοδότησης, θα υπερεκτιμήσει το χρηματοδοτικό κενό και θα δημιουργήσει μεροληψία στους υπολογισμούς. Επισημαίνεται ότι η ανωτέρω μεθοδολογία έχει αποτυπωθεί σε αντίστοιχες σχετικές εκθέσεις εκ των προτέρων αξιολόγησης των χρηματοδοτικών εργαλείων (Ex-ante Assessment Report, 2015).

Ύψος χρηματοδοτικού κενού

Ακολουθώντας την παραπάνω μεθοδολογική προσέγγιση, γίνεται η εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού. Το πρώτο στοιχείο που χρειάζεται να αποτυπωθεί είναι το ύψος των επιχειρηματικών δανείων προς ΜΜΕ, όπως αυτό έχει αποτυπωθεί στη βάση δεδομένων του ΟΕCD (OECD, 2016). Στη συνέχεια είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη ο αριθμός των ΜΜΕ όπου δεν έλαβε την αιτούμενη χρηματοδότηση ή που την απέρριψε λόγω υψηλού κόστους δανεισμού, σύμφωνα με την έρευνα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την πρόσβαση των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση (European Central Bank, 2015). Επίσης στη σχετική παραπάνω έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έγινε η εκτίμηση του μέσου δανείου προς τις ΜΜΕ. Με βάση τα στοιχεία αυτά εκτιμάται ο συνολικός αριθμός ΜΜΕ όπου έλαβε χρηματοδότηση το 2015 καθώς και ο συνολικός αριθμός ΜΜΕ που υπέβαλλε σχετικό αίτημα, ανεξαρτήτως αν έλαβε τελικά ή όχι. Κατόπιν υπολογίζεται ο αριθμός των ΜΜΕ όπου απορρίφθηκε το σχετικό αίτημα χρηματοδότησης και, στηριζόμενοι στο μέσο δάνειο ανά ΜΜΕ, εκτιμάται το συνολικό αιτούμενο ποσό από πλευράς ΜΜΕ που τελικά δεν χορηγήθηκε από τις τράπεζες.

Προκειμένου τώρα να εκτιμηθεί το χρηματοδοτικό κενό των ΜΜΕ είναι απαραίτητο, όπως επισημάνθηκε και στη σχετική μεθοδολογία, να ληφθεί υπόψη εκείνο το μέρος των απορριφθέντων αιτημάτων χρηματοδότησης που προέρχεται από τις υγιείς επιχειρήσεις. Οι τράπεζες, υπό διαφορετικές συνθήκες, θα χρηματοδοτούσαν αυτές τις επιχειρήσεις, λόγω όμως των ειδικών συνθηκών της ελληνικής οικονομίας απέρριψαν το αίτημά τους. Ωστόσο το ζήτημα εδώ είναι να προσδιοριστεί ο όρος «υγιής επιχείρηση». Στη σχετική έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θεωρείται ότι είναι δυνατό να υποθεθεί πως υγιείς επιχειρήσεις είναι εκείνες που στο διάστημα των τελευταίων έξι μηνών πριν την υποβολή του αιτήματος χρηματοδότησης προς τις τράπεζες είχαν θετικό ρυθμό μεταβολής στις πωλήσεις τους. Μια τέτοια «υγιής επιχείρηση» ως επί το πλείστον θα υποβάλλει αίτημα χρηματοδότησης κυρίως για να καλύψει επενδυτικές της ανάγκες ή τουλάχιστον δεν θα έχει σοβαρό πρόβλημα ανταγωνιστικότητας (από τη στιγμή που είναι σε θέση να αυξάνει τον κύκλο εργασιών της).

Πέραν αυτού, δύναται να προσμετρηθούν πρόσθετοι περιορισμοί, όπως π.χ. οι επιχειρήσεις που είχαν θετικό ρυθμό μεταβολής των πωλήσεών τους άνω ενός συγκεκριμένου ποσοστού (π.χ. 10% ή 20%). Ωστόσο η εφαρμογή τέτοιου είδους περιορισμών σε μια οικονομία που βρίσκεται στον έκτο χρόνο ύφεσης κρίνεται ως μη ενδεδειγμένη καθώς θα οδηγούσε σε έναν πολύ μεγάλο αποκλεισμό ΜΜΕ, χωρίς να συνεπάγεται όσες αποκλείστηκαν ήταν μη υγιής. Για το λόγο αυτό θεωρείται ενδεδειγμένο να ληφθεί υπόψη μόνο το ποσοστό των επιχειρήσεων που είχαν θετικό ρυθμό μεταβολής των πωλήσεών τους το τελευταίο εξάμηνο ως η παράμετρος εκείνη για την εκτίμηση του ποσοστού των υγιών επιχειρήσεων. Με βάση το μέγεθος αυτό, όπως εκτιμήθηκε στην έρευνα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τις ΜΜΕ, εκτιμάται πλέον το συνολικό αιτούμενο ποσό χρηματοδότησης υγιών επιχειρήσεων

όπου απορρίφθηκε από τις τράπεζες. Οι σχετικοί υπολογισμοί δείχνουν επομένως ότι το χρηματοδοτικό κενό στις ΜΜΕ εκτιμάται στα € 3,654 δισ.

Πίνακας 47 : Υπολογισμός χρηματοδοτικού κενού βάσει άμεσης μεθόδου (έτος αναφοράς: 2015)

Παράμετροι	Τιμές
1. Επιχειρηματικά δάνεια προς ΜΜΕ (σε €)	48.140.000.000
2. Ποσοστό ΜΜΕ που δεν έλαβε την αιτούμενη χρηματοδότηση	22,89%
3. Ποσοστό ΜΜΕ που απέρριψε το δανεισμό λόγω υψηλού κόστους	3,66%
4. Μέσο δάνειο ανά ΜΜΕ	321.500
5. Εκτιμώμενος συνολικός αριθμός ΜΜΕ που έλαβε χρηματοδότηση	149.736
6. Εκτιμώμενος αριθμός ΜΜΕ που αιτήθηκε χρηματοδότηση	203.865
7. Αριθμός ΜΜΕ που απορρίφθηκε η χρηματοδότηση	54.129
8. Συνολικό αιτούμενο ποσό ΜΜΕ όπου απορρίφθηκε η αίτηση	17.402.540.180
9. Ποσοστό υγιών ΜΜΕ (με θετικό ρυθμό μεταβολής των πωλήσεων τους τελευταίους 6 μήνες)	21,0%
10. Συνολικό αιτούμενο ποσό υγιών ΜΜΕ όπου δεν χορηγήθηκε	3.654.533.438

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο η εν λόγω εκτίμηση να συγκριθεί με άλλες αντίστοιχες εκτιμήσεις προκειμένου να αξιολογηθεί το εύλογο της πρόβλεψης. Όλοι οι σχετικοί υπολογισμοί που έχουν γίνει εκτιμούν το χρηματοδοτικό κενό των ΜΜΕ να κυμαίνεται κατά μέσο όρο στα επίπεδα των € 3,5 με € 4,0 δισ. (βλ. (Alvarez & Marshal, 2016), (Oliver Wyman, 2014). Έχοντας πλέον εκτιμήσει το χρηματοδοτικό κενό σε επίπεδο συνόλου για τις ΜΜΕ, είναι δυνατή η ανάλυσή του και σε γεωγραφικό επίπεδο, προκειμένου να εκτιμηθεί το μέγεθος του σχετικού κενού ανά περιφέρεια. Η εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού ανά περιφέρεια λαμβάνει υπόψη της την ποσοστιαία κατανομή των ΜΜΕ και της προστιθέμενης αξίας ανά περιφέρεια. Με κοινή στάθμιση των δύο αυτών μεγεθών γίνεται κατανομή του συνόλου του χρηματοδοτικού κενού σε κάθε μια περιφέρεια. Όπως ήταν αναμενόμενο, η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία φέρουν τις μεγαλύτερες χρηματοδοτικές ανάγκες, δεδομένης άλλωστε και της συσσώρευσης παραγωγικής δυναμικής που υπάρχει στις εν λόγω περιφέρειες.

Πίνακας 48: Χρηματοδοτικό κενό ανά περιφέρεια

	% κατανομή ΜΜΕ	% κατανομή προστιθέμενης αξίας	Χρηματοδοτικό κενό (σε εκ. €)
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	4,82%	3,89%	159,02
Κεντρική Μακεδονία	16,98%	13,56%	557,97
Δυτική Μακεδονία	2,63%	2,43%	92,36
Θεσσαλία	6,35%	5,15%	209,98
Ήπειρος	3,11%	2,20%	96,90
Ιόνια Νησιά	3,06%	1,69%	86,76
Δυτική Ελλάδα	5,48%	4,61%	184,30
Στερεά Ελλάδα	4,64%	4,61%	168,97
Πελοπόννησος	5,22%	4,38%	175,55
Αττική	35,31%	47,93%	1.521,14
Βόρειο Αιγαίο	2,03%	1,42%	62,97
Νότιο Αιγαίο	4,43%	3,23%	140,02
Κρήτη	5,97%	4,90%	198,59
Σύνολο	100,00%	100,00%	3.654,53

Λαμβάνοντας τώρα υπόψη τους θεματικούς στόχους (Θ.Σ.) του ΕΣΠΑ που αποσκοπούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας είναι δυνατό να γίνει κατάτμηση του χρηματοδοτικού κενού ανά Θ.Σ.. Ειδικότερα οι θεματικοί στόχοι που ενισχύουν την επιχειρηματικότητα είναι:

- ΘΣ 1: Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας
- ΘΣ 2: Βελτίωση της πρόσβασης σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), της χρήσης και της ποιότητας τους
- ΘΣ 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων
- ΘΣ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης

Μέσα από τη συνεισφορά του κάθε ανωτέρω Θ.Σ. προς τις ΜΜΕ, έτσι όπως εκτιμάται από τον αντίστοιχο προϋπολογισμό που υπάρχει είναι δυνατό να γίνει αντιστοίχιση του χρηματοδοτικού κενού σε επίπεδο θεματικού στόχου (Πίνακας 49). Έχοντας πλέον εκτιμήσει το χρηματοδοτικό κενό σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, είναι δυνατό να προχωρήσει η ανάλογη εκτίμηση σε επίπεδο ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας.

Πίνακας 49: Χρηματοδοτικό κενό ανά θεματικό στόχο (σε €)

Θεματικοί στόχοι	Διαθέσιμος προϋπολογισμός για στήριξη ΜΜΕ	% κατανομή	Χρηματοδοτικό κενό ανά θεματικό στόχο
Θ.Σ. 1	692.599.890	23,91%	873.934.862
Θ.Σ. 2	240.320.036	8,30%	303.240.097
Θ.Σ. 3	1.337.599.834	46,18%	1.687.807.266
Θ.Σ. 8	566.453.470	19,56%	714.761.066
Θ.Σ. 9	59.271.749	2,05%	74.790.147
Σύνολο	2.896.244.979	100,00%	3.654.533.438

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 2014α)

3.2. Χρηματοδοτικό κενό ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Οι αστοχίες της αγοράς, οι καταστάσεις ανεπάρκειας επενδύσεων και η αδυναμία κάλυψης των επενδυτικών αναγκών αποτελούν ουσιώδη στοιχεία που αναδεικνύουν το χρηματοδοτικό κενό και δικαιολογούν δημόσια παρέμβαση (fi-compass, 2015). Το χρηματοδοτικό αυτό κενό για τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας είναι δυνατό να εκτιμηθεί μέσα από το ύψος των απαραίτητων παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης στο κτιριακό απόθεμα επαγγελματικής χρήσης που καταγράφεται ως θερμικά απροστάτευτο. Να σημειωθεί πως στην ανάλυση δεν συμπεριλαμβάνονται τα εργαλεία δανείου επιμερισμένου ρίσκου που αφορά σε κατοικίες («Εξοικονομώ κατ οίκον»).

Μεθοδολογία εκτίμησης

Προκειμένου να γίνει η εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού της θεματικής ενότητας ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας, χρειάζεται να προσδιοριστούν οι ανάγκες που υπάρχουν στο διαθέσιμο κτιριακό απόθεμα της χώρας που αφορά επαγγελματική χρήση. Ειδικότερα, με βάση τον Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων (ΚΕΝΑΚ) τα κτίρια κατατάσσονται σε ενεργειακή κατηγορία ανάλογα με την κατανάλωσή τους. Υπάρχουν εννέα ενεργειακές κατηγορίες, από «Α+» με πολύ μικρή κατανάλωση ως «Η», που αφορά πολύ μεγάλη κατανάλωση. Σύμφωνα με το ΥΠΕΚΑ (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής), το μεγαλύτερο μέρος των κτιρίων που κατασκευάστηκαν πριν από την εφαρμογή του Κανονισμού Θερμομόνωσης των Κτιρίων (ως το 1980) είναι ενεργειακής κλάσης «Η», καθώς τα κτίρια αυτά θεωρούνται πως δεν διαθέτουν θερμομόνωση, έχουν παλαιάς τεχνολογίας κουφώματα, ελλιπή ηλιοπροστασία των όψεων τους και πεπαλαιωμένο εξοπλισμό, ειδικά σε επίπεδο συστημάτων θέρμανσης και κλιματισμού. Την περίοδο ισχύος του Κανονισμού Θερμομόνωσης (1981-2010), τα κτίρια εμφανίζονται βελτιωμένα και κατατάσσονται κυρίως στις ενεργειακές κλάσεις Γ και Δ. Κατά την περίοδο εφαρμογής του ΚΕΝΑΚ (2011-2014), τα κτίρια κατατάσσονται κυρίως στις ενεργειακές κατηγορίες Β και Α.

Λαμβάνοντας τα ανωτέρω υπόψη, η παρούσα ανάλυση θα επικεντρωθεί στο κτιριακό απόθεμα της χώρας που αφορά τα κτίρια επαγγελματικής χρήσης, δηλαδή καταστήματα, γραφεία, ξενοδοχεία, νοσοκομεία και κλινικές, δημόσιες επιχειρήσεις - γραφεία. Από το εν λόγω κτιριακό απόθεμα της χώρας προτεραιότητα θα δοθεί σε αυτό που έχει κατασκευαστεί πριν το 1980, όταν και δεν υπήρχε ανάλογη νομοθεσία περί προδιαγραφών εξοικονόμησης ενέργειας. Η κατηγορία αυτή χρίζει άμεσων επεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας, που ωστόσο δεν έχουν προσφερθεί μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς. Για τον προσδιορισμό τώρα του μέρους των κτιρίων όπου δύναται να ανακαινιστούν και να αναβαθμιστούν ενεργειακά ετησίως, λαμβάνεται υπόψη ο ετήσιος μέσος όρος ανακαινίσεων που πραγματοποιείται στη χώρα, καθώς και το κόστος που απαιτείται για την υλοποίησή τους. Με τον τρόπο αυτό θα προσδιοριστεί το συνολικό απαιτούμενο ύψος ενεργειακών επεμβάσεων που δύναται να υλοποιηθούν στο ενεργειακά υποβαθμισμένο μέρος του κτιριακού αποθέματος επαγγελματικής χρήσης.

Ύψος χρηματοδοτικού κενού

Η βάση της εκτίμησης του χρηματοδοτικού αυτού κενού προσδιορίζεται αρχικά από τον αριθμό των υφιστάμενων κτιρίων, δηλαδή από το κτιριακό απόθεμα της χώρας. Στη χώρα υπάρχουν συνολικά 4,1 εκ. κτίρια. Από το σύνολο αυτό, το μεγαλύτερο μέρος (79%) είναι κτίρια που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες, ενώ το υπόλοιπο είναι κτίρια για επαγγελματική χρήση (καταστήματα, γραφεία, ξενοδοχεία, κλπ). Ουσιαστικά στη χώρα σήμερα υπάρχουν 307 χιλ. περίπου κτίρια για επιχειρηματική, διοικητική χρήση ή για δημόσιες υπηρεσίες (εκπαίδευσης, υγείας, κλπ). Παρότι ο αριθμός των κτιρίων αυτών είναι σχετικά περιορισμένος, απορροφά εντούτοις ένα πολύ σημαντικό μέρος της ηλεκτρικής ενέργειας που καταναλώνεται στη χώρα. Συγκεκριμένα, η ενεργειακή κατανάλωσή των κτιρίων για νοσοκομειακή χρήση είναι η υψηλότερη και ακολουθεί εκείνη για εμπορική και για διοικητική χρήση (Κοϊνάκης, 2007). Δεδομένου του γεγονότος ότι η κατανάλωση ενέργειας των κτιρίων εξαρτάται άμεσα από την ηλικία τους, κρίνεται απαραίτητο οι δράσεις να αφορούν κατά βάση τα κτίρια που έχουν κατασκευαστεί πριν το 1980, καθώς αυτά θεωρούνται θερμικά απροστάτευτα και χρίζουν άμεσης παρέμβασης εργασιών ενεργειακής αναβάθμισης. Ουσιαστικά τα κτίρια αυτά θα αποτελέσουν την ομάδα στόχου για τις δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας που είναι δυνατό να υλοποιηθούν στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 (Πίνακας 50).

Πίνακας 50: Ομάδα στόχου για δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης

Κατηγορίες κτιρίων	Προ του 1960	1961 - 1970	1971 - 1980	Σύνολο
Ξενοδοχείο	2.300	2.310	5.776	10.386
Εργοστάσιο - Εργαστήριο	4.589	4.164	5.688	14.441
Σχολικό κτίριο	6.669	2.673	3.090	12.432
Κατάστημα - Γραφείο	44.708	29.986	33.926	108.620
Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	454	265	316	1.035
Σύνολο	58.720	39.398	48.796	146.914

Πηγή: (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

Η παράθεση των σχετικών μεγεθών δείχνει πως συνολικά υπάρχουν περίπου 146 χιλ. κτίρια που έχουν σε μεγάλο βαθμό ανάγκη για δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, με το μεγαλύτερο αριθμό αυτών να είναι καταστήματα και γραφεία (108 χιλ.) και το μικρότερο αριθμό να είναι νοσοκομεία και κλινικές (1.035 χιλ.). Πέραν του αριθμού των κτιρίων, ένα ακόμα στοιχείο που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη για την εκτίμηση του κόστους των παρεμβάσεων που απαιτούνται είναι η επιφάνεια (τ.μ.) που αντιπροσωπεύουν. Χρησιμοποιώντας σχετικές μελέτες του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, προκύπτει ότι το εμβαδόν της τυπικής (μέσης) επιφάνειας των κτιρίων κυμαίνεται από 578 τ.μ. στις περιπτώσεις των καταστημάτων – γραφείων έως 2.941 τ.μ. στις περιπτώσεις των νοσοκομείων και κλινικών (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014). Με τον τρόπο αυτό υπολογίζεται το σύνολο των τετραγωνικών μέτρων ανά κατηγορία κτιρίων που χρίζει ενεργειακών επεμβάσεων.

Πίνακας 51: Επιφάνεια (σε τ.μ.) ομάδας στόχου για δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης

Κατηγορία Κτιρίων	Σύνολο κτιρίων	Κατασκευή πριν από 1980	Τυπική επιφάνεια κτιρίου (τ.μ.)	Σύνολο τ.μ. κατασκευής πριν το 1980
Ξενοδοχείο	43.516	10.386	2.333	24.234.000
Εργοστάσιο - Εργαστήριο	33.762	14.441	1.885	27.227.302
Σχολικό κτίριο	21.853	12.432	1.438	17.871.000
Κατάστημα - Γραφείο	206.254	108.620	578	62.743.230
Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	1.973	1.035	2.941	3.044.118
Σύνολο	307.358	146.914		135.119.650

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014).

Έχοντας πλέον εντοπίσει τις κατηγορίες κτιρίων και την τυπική επιφάνεια της κάθε κατηγορίας όπου απαιτείται παρέμβαση, το επόμενο πλέον βήμα είναι ο προσδιορισμός του κόστους των δαπανών που απαιτούνται για δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας σε αυτά τα κτίρια. Το κόστος είναι δυνατό να προσεγγιστεί μέσα από ιστορικά δεδομένα πραγματοποιηθέντων δαπανών ενεργειακής αναβάθμισης που έχουν υλοποιηθεί. Σκοπός είναι να εκτιμηθεί ένα μέσο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης ανά τετραγωνικό μέτρο. Ένα πρώτο αντιπροσωπευτικό δείγμα είναι να χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα που καταγράφηκαν στο πρόγραμμα «Εξοικονομώ κατ' οίκον». Στηριζόμενοι στο σύνολο του κόστους του προγράμματος (δαπανηθείς προϋπολογισμός), στον αριθμό των νοικοκυριών που χρηματοδοτήθηκε (βλ. Πίνακας 6, κεφ. 1), καθώς και στη μέση επιφάνεια κάθε κατοικίας (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014) είναι δυνατό να εκτιμηθεί το κόστος ενεργειακής αναβάθμισης ανά τ.μ.. Σαφώς τα εν λόγω αποτελέσματα αφορούν δράσεις που έγιναν σε κατοικίες και προφανώς υπάρχουν διαφοροποιήσεις σε σχέση με εκείνες που θα απαιτούνταν σε περίπτωση που τα κτίρια ήταν επαγγελματικής χρήσης. Ωστόσο η κατάτμηση του συνολικού κόστους σε επίπεδο τετραγωνικού μέτρου σε συνδυασμό με το μεγάλο εύρος του δείγματος αποτελεί σε κάθε περίπτωση μια εύλογη ένδειξη του μεγέθους που απαιτείται. Από τα σχετικά δεδομένα προκύπτει πως το μέσο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης κατοικιών ανέρχεται σε € 112,72 ανά τετραγωνικό μέτρο.

Πίνακας 52: Εκτίμηση κόστους ενεργειακής αναβάθμισης ανά τ.μ. με χρήση αποτελεσμάτων του «Εξοικονομώ κατ' οίκον»

Παράμετρος	Τιμή
Δαπανηθείς (επιλέξιμος) προϋπολογισμός	460.598.761
Νοικοκυριά	45.403
Π/υ ανά νοικοκυριό	10.145
Τυπική Επιφάνεια κατοικίας	90
Ενίσχυση συνολικών τ.μ.	4.086.270
Κόστος ενεργειακής αναβάθμισης ανά τ.μ.	112,72

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016α) και (Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014)

Καθώς όμως η παρούσα ανάλυση αφορά δράσεις σε κτίρια επαγγελματικής – διοικητικής χρήσης και όχι σε κατοικίες, κρίνεται αναγκαίο να διερευνηθεί το κόστος και σε περιπτώσεις που αφορά τέτοιους είδους κτίρια, όπως π.χ. τα δημόσια διοικητικά κτίρια. Στο πλαίσιο αυτό εντοπίστηκαν έργα ενεργειακής αναβάθμισης δημόσιων κτιρίων, το σύνολο των οποίων έχει κατασκευαστεί από το 1932 έως το 1990. Με τον τρόπο αυτό αναλύονται έργα ενεργειακής αναβάθμισης σε επαγγελματικά κτίρια με σημαντική παλαιότητα ώστε να προσεγγιστεί το σχετικό κόστος ανά τετραγωνικό μέτρο. Χρησιμοποιώντας δεδομένα έργων από δύο δήμους της χώρας, του Δήμου Λάρισας (Δήμος Λαρισαίων , 2012) και του Δήμου Δράμας (Δήμος Δράμας , 2014), που αφορούσαν την ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων επαγγελματικής χρήσης, προκύπτει πως το κόστος ανά τετραγωνικό μέτρο κυμαίνεται μεταξύ € 101,36 και € 113,92 ανά τ.μ..

Πίνακας 53: Εκτίμηση κόστους ενεργειακής αναβάθμισης ανά τ.μ. με χρήση αποτελεσμάτων έργων ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων επαγγελματικής χρήσης

Φορέας	Έργα ενεργειακής αναβάθμισης	τ.μ.	έτος	Σύνολο τ.μ.	Κόστος έργου	Κόστος ανά τ.μ. (€)
Δήμος Λάρισας	Δημαρχείο	3.200	1970	10.145	1.028.258	101,36
	Δημοτικό Ωδείο	2.418	1990			
	Παιδικός Σταθμός «Ελευθερία»	199	1988			
	4ο Γυμνάσιο «Κουτσίνειο»	2.497	1934			
	2ο και 28ο Δημοτικό	1.831	1985			
Δήμος Δράμας	1ο δημοτικό	644	1938	22.602	2.574.919	113,92
	2ο δημοτικό	2.174	1938			
	1ου Γυμνασίου	4.307	1932			
	2ου Λυκείου	6.257	1979			
	ΕΠΑΛ – ΕΠΑΣ ΣΕΚ	9.220	1966			

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Δήμος Λαρισαίων , 2012) και (Δήμος Δράμας , 2014)

Μέσα από τη χρήση όλων των ανωτέρω αποτελεσμάτων προκύπτει ότι το μέσο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης ανέρχεται σε € 109,33/ τ.μ.. Σημειώνεται πως ο δείκτης αυτός είναι σύμφωνος και με σχετικές διεθνείς αναλύσεις που αποτυπώνουν πως κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. το ελάχιστο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης ενός κτιρίου είναι € 60 ανά τετραγωνικό μέτρο και το βασικό κόστος είναι € 140 ανά τετραγωνικό μέτρο (Buildings Performance Institute Europe, 2012). Ο δείκτης αυτός θα χρησιμοποιηθεί προκειμένου να προσδιοριστεί το κόστος που απαιτείται για την ενεργειακή αναβάθμιση του συνόλου των κτιρίων που εξετάζονται. Ο σχετικός πολλαπλασιασμός του αριθμού των τετραγωνικών μέτρων κτιρίων κατασκευής πριν το 1980 με το μέσο κόστος ανά τετραγωνικό μέτρο δείχνει πως το συνολικό απαιτούμενο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης όλων των κτιρίων της χώρας που έχουν κατασκευαστεί πριν το 1980 ανέρχεται περίπου στα € 14,73 δισ.. Σημειώνεται βέβαια πως προφανώς θα υπάρχουν μέσα σε αυτό το σύνολο των κτιρίων που κατασκευάστηκαν πριν το 1980 και περιπτώσεις όπου απαιτούνται ελάχιστες ή και μηδενικές δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς και κτίρια που απαιτούνται πολύ μεγαλύτερες παρεμβάσεις και ως εκ

τούτου κόστη. Ωστόσο εκτιμάται πως η χρήση ενός μέσου δείκτη κόστους ανά τετραγωνικό μέτρο, «συντηρητικά» υπολογισμένου όπως μαρτυρά και η σύγκριση με διεθνείς τιμές, δίνει μια ασφαλής εκτίμηση του συνολικού κόστους που απαιτείται να γίνει για την ενεργειακή αναβάθμιση όλων των κτιρίων που φέρουν αυτήν την ανάγκη.

Πίνακας 54: Εκτίμηση μέσου κόστους ενεργειακής αναβάθμισης ανά τ.μ.

Έργα ενεργειακής αναβάθμισης	Τιμή (€/τ.μ.)
Πρόγραμμα «Εξοικονομώ κατ' οίκον»	112,72
Έργα ενεργειακής αναβάθμισης σε κτίρια στο δήμο Λάρισας	101,36
Έργα ενεργειακής αναβάθμισης σε κτίρια στο δήμο Δράμας	113,92
Μέσο κόστος	109,33

Προκειμένου τώρα να υπολογιστεί το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει στην αγορά χρειάζεται να ληφθεί η πραγματική ζήτηση που υπάρχει, όπως αυτή απορρέει από το ρυθμό ανακαίνισης του κτιριακού αποθέματος. Ο ρυθμός ανακαίνισης επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων της διάθεσης των απαιτούμενων κεφαλαίων, της δυνατότητας εξεύρεσης ξένων κεφαλαίων για την κάλυψη του κόστους, καθώς του βαθμού αναγκαιότητας. Η διεθνής εμπειρία δείχνει πως ο ρυθμός ανακαίνισης κτιρίων επαγγελματικής χρήσης κυμαίνεται μεταξύ 1,50% και 2,75% ετησίως (Buildings Performance Institute Europe, 2012). Χρησιμοποιώντας το στοιχείο αυτό καθώς και το συνολικό κόστος ενεργειακής αναβάθμισης που απαιτείται να γίνει είναι δυνατό να προκύψει το ελάχιστο και το μέγιστο ετήσιο κόστος ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων επαγγελματικής χρήσης για την περίπτωση της Ελλάδας. Λαμβάνοντας υπόψη τη μέση τιμή μεταξύ των δύο αυτών άκρων εκτιμάται το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει. Ουσιαστικά η μέση τιμή των δύο άκρων αντιπροσωπεύει τη ζήτηση που εκτιμάται για την ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων επαγγελματικής χρήσης. Με βάση τα στοιχεία αυτά προκύπτει ένα συνολικό χρηματοδοτικό κενό της τάξεως των € 313,9 εκ.. Σημειώνεται πως η μεθοδολογία υπολογισμού του κενού αυτού στηρίζεται, όπως ο σχετικός οδηγός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπει (fi-compass, 2015a), στις αποτυχίες της αγοράς που υπάρχουν στο κτιριακό απόθεμα επαγγελματικής χρήσης, καθώς λόγω της παλαιότητάς του φέρει την ανάγκη της ενεργειακής αναβάθμισης.

Πίνακας 55: Εκτίμηση χρηματοδοτικού κενού ενεργειακής αποδοτικότητας

Κατηγορία κτιρίων	Κατασκευή <1980	Τυπική επιφάνεια	Συνολικά τ.μ.	Συνολικό κόστος ενεργειακής αναβάθμισης	Ελάχιστο ετήσιο κόστος	Μέγιστο ετήσιο κόστος	Χρηματοδοτικό κενό (σε ετήσια βάση)
Ξενοδοχείο	10.386	2.333	24.234.000	2.649.609.608	39.744.144	72.864.264	56.304.204
Εργοστάσιο - Εργαστήριο	14.441	1.885	63.655.438	2.976.880.466	44.653.207	81.864.213	63.258.710
Σχολικό κτίριο	12.432	1.438	31.413.688	1.953.914.884	29.308.723	53.732.659	41.520.691
Κατάστημα - Γραφείο	108.620	578	119.140.509	6.859.992.760	102.899.891	188.649.801	145.774.846
Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	1.035	2.941	5.802.941	332.826.746	4.992.401	9.152.736	7.072.568
Σύνολο	146.914			14.773.224.464	221.598.367	406.263.673	313.931.020

Προχωρώντας τώρα στην εκτίμηση του εν λόγω χρηματοδοτικού κενού ανά περιφέρεια, λαμβάνεται καταρχάς υπόψη ο αριθμός των κτιρίων επαγγελματικής χρήσης που κατασκευάστηκαν πριν το 1980 και ως εκ τούτου θεωρούνται θερμικά απροστάτευτα, ανά περιφέρεια (Πίνακας 56). Είναι βέβαια χαρακτηριστικό ότι ο μεγαλύτερος αριθμός κτιρίων που χρειάζεται ενεργειακή αναβάθμιση βρίσκεται στην περιφέρεια Αττικής και ακολουθεί εκείνη της Κεντρικής Μακεδονίας.

Πίνακας 56: Κτιριακό απόθεμα κατασκευής πριν το 1980 επαγγελματικής χρήσης ανά περιφέρεια

	Ξενοδοχείο	Εργοστάσιο - εργαστήριο	Σχολικό κτίριο	Κατάστημα - γραφείο	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Σύνολο	% κατανομή
ΑΜΘ	435	688	1.019	7.640	63	9.845	6,70%
Κεντρική Μακεδονία	1.064	1.962	1.639	13.845	181	18.691	12,72%
Δυτική Μακεδονία	80	442	634	3.210	32	4.398	2,99%
Ήπειρος	289	492	846	4.188	27	5.842	3,98%
Θεσσαλία	831	1.137	1.085	8.647	69	11.769	8,01%
Ιόνια Νησιά	997	440	352	3.646	22	5.457	3,71%
Δυτική Ελλάδα	382	816	1.051	6.118	55	8.422	5,73%
Στερεά Ελλάδα	927	1.115	941	7.567	47	10.597	7,21%
Αττική	819	4.087	1.697	23.525	312	30.440	20,72%
Πελοπόννησος	824	1.288	1.248	7.817	57	11.234	7,65%
Βόρειο Αιγαίο	412	551	450	4.986	40	6.439	4,38%
Νότιο Αιγαίο	2.184	545	438	8.451	63	11.681	7,95%
Κρήτη	1.142	878	1.032	8.980	67	12.099	8,24%
Σύνολο	10.386	14.441	12.432	108.620	1.035	146.914	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016)

Με βάση τα στοιχεία αυτά και συνεκτιμώντας τη σχετική επιφάνεια που υπάρχει ανά κατηγορία κτιρίων καθώς και το σύνολο του χρηματοδοτικού κενού που έχει εκτιμηθεί, είναι δυνατό να υπολογιστεί το κενό ανά περιφέρεια. Με τον τρόπο αυτό γίνεται φανερό η γεωγραφική συγκέντρωση του χρηματοδοτικού κενού καθώς και η προέλευσή του ανά είδος κτιρίων.

Πίνακας 57: Χρηματοδοτικό κενό ενεργειακής αποδοτικότητας ανά περιφέρεια

	Ξενοδοχείο	Εργοστάσιο - εργαστήριο	Σχολικό κτίριο	Κατάστημα - γραφείο	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Σύνολο	% κατανομή
ΑΜΘ	2.358.206	3.013.780	3.403.281	10.253.359	430.504	19.459.129	6,20%
Κεντρική Μακεδονία	5.768.118	8.594.529	5.473.971	18.580.858	1.236.845	39.654.321	12,63%
Δυτική Μακεδονία	433.693	1.936.178	2.117.448	4.308.021	218.669	9.014.010	2,87%
Ήπειρος	1.566.716	2.155.203	2.825.491	5.620.558	184.502	12.352.470	3,93%
Θεσσαλία	4.504.987	4.980.621	3.623.709	11.604.816	471.505	25.185.638	8,02%
Ιόνια Νησιά	5.404.900	1.927.417	1.175.618	4.893.160	150.335	13.551.431	4,32%
Δυτική Ελλάδα	2.070.884	3.574.483	3.510.155	8.210.739	375.837	17.742.099	5,65%
Στερεά Ελλάδα	5.025.419	4.884.251	3.142.774	10.155.388	321.170	23.529.001	7,49%
Αττική	4.439.933	17.903.078	5.667.681	31.572.024	2.132.021	61.714.737	19,66%
Πελοπόννησος	4.467.039	5.642.076	4.168.100	10.490.904	389.504	25.157.623	8,01%
Βόρειο Αιγαίο	2.233.519	2.413.652	1.502.921	6.691.524	273.336	13.114.953	4,18%
Νότιο Αιγαίο	11.839.821	2.387.369	1.462.843	11.341.772	430.504	27.462.309	8,75%
Κρήτη	6.190.969	3.846.073	3.446.698	12.051.723	457.838	25.993.301	8,28%
Σύνολο	56.304.204	63.258.710	41.520.691	145.774.846	7.072.568	313.931.020	100,00%

Δεδομένου τώρα του χαρακτήρα της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας, θεωρείται πως το χρηματοδοτικό κενό αφορά εξολοκλήρου τη Θεματική Ενότητα 4 «Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς».

3.3. Χρηματοδοτικό κενό αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Η θεματική ενότητα «αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις», που υλοποιήθηκε κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο μέσω του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA, αποσκοπεί στην προώθηση και χρηματοδότηση βιώσιμων αστικών υποδομών και σχεδίων αστικής ανάπτυξης. Το χρηματοδοτικό της κενό είναι δυνατό να προσδιοριστεί μέσα από τον αριθμό και τον τύπο των αστικών και χωρικών έργων που κρίνεται απαραίτητο και δύναται να υλοποιηθούν στην παρούσα προγραμματική περίοδο, που όμως λόγω της φύσης τους και των αποτυχιών της αγοράς δεν χρηματοδοτούνται από τους παραδοσιακούς μηχανισμούς χρηματοδότησης.

Μεθοδολογία εκτίμησης

Η μεθοδολογία εκτίμησης του χρηματοδοτικού κενού βασίζεται στις προβλεπόμενες επενδύσεις έργων αστικής και χωρικής ανάπτυξης, όπως αυτά έχουν καταγραφεί μέσα από τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης που υπάρχουν στη χώρα. Ειδικότερα στο πλαίσιο υλοποίησης του JESSICA συστάθηκαν 13 ταμεία αστικής ανάπτυξης, που παρακολουθούν και χρηματοδοτούν αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις. Ειδικότερα καταγράφουν το προβλεπόμενο αριθμό αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων, τον εκτιμώμενο προϋπολογισμό τους και τους θεματικούς στόχους στους οποίους εντάσσονται. Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά, είναι δυνατό να εκτιμηθεί το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει, καθώς ο προϋπολογισμός των έργων αυτών δεν δύναται να χρηματοδοτηθεί αποκλειστικά μέσα από τους παραδοσιακούς μηχανισμούς χρηματοδότησης και ως εκ τούτου χρειάζονται κρατική παρέμβαση. Η εκτίμηση του χρηματοδοτικού κενού μέσα από το μέρος του προϋπολογισμού των έργων που δύναται να χρηματοδοτηθεί από χρηματοδοτικά εργαλεία αποτελεί μια μεθοδολογία ακόλουθη με τις κατευθύνσεις του αντίστοιχου οδηγού που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις αστικές και χωρικές επενδύσεις (fi-compass, 2015).

Ύψος χρηματοδοτικού κενού

Σύμφωνα με τα δεδομένα των ταμείων αστικής ανάπτυξης, τα οποία παρακολουθούνται και από την Ειδική Γραμματεία ΣΔΙΤ, έχουν εντοπιστεί έργα αστικών και χωρικών επενδύσεων, που λόγω των χαρακτηριστικών τους και του βαθμού ωρίμανσής τους είναι δυνατό να υλοποιηθούν στην περίπτωση όπου υπάρξει χρηματοδότηση. Από τα δεδομένα αυτά, επιλέχθηκαν εκείνα τα έργα που θεωρούνται τα πλέον ώριμα να πραγματοποιηθούν μέσα στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο, έχουν δηλαδή υψηλό ή μεσαίο βαθμό ωρίμανσης. Σημειώνεται πως τα ταμεία αστικής ανάπτυξης έχουν στις βάσεις δεδομένων τους και άλλα έργα, τα οποία όμως λόγω του χαμηλού βαθμού τεχνικής ωρίμανσής τους, κρίθηκε σκόπιμο να μην συμπεριληφθούν στην παρούσα ανάλυση. Λαμβάνοντας τώρα υπόψη τον προϋπολογισμό των ώριμων σχετικά έργων, είναι δυνατό να προκύψει το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει σε επίπεδο έργων αστικών και χωρικών επενδύσεων. Ειδικότερα, μέσα από την επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων, προκύπτει ότι υπάρχουν συνολικά 87 έργα αστικής και χωρικής ανάπτυξης, με συνολικό προϋπολογισμό € 639 εκ., που ουσιαστικά αντιπροσωπεύει το σχετικό χρηματοδοτικό κενό. Ο μεγαλύτερος αριθμός από τα προτεινόμενα έργα αφορά τον κλάδο της ενέργειας, ενώ ακολουθεί ο τομέας ακίνητης περιουσίας, υπηρεσιών και υποδομών, τουρισμού, αστικής ανάπτυξης, επιχειρηματικότητας, υπηρεσίες και εμπόριο και πολιτισμό. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται αναλυτικά τα έργα που έχουν εντοπιστεί και διαχωρίζονται ανά κλάδο, περιφέρεια, προϋπολογισμό, καθώς και θεματικό στόχο (Θ.Σ.) που αφορούν.

Πίνακας 58: Εκτίμηση χρηματοδοτικού κενού για αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

A/A	Έργο	Κλάδος	Περιφέρεια	Π/Υ	Θ.Σ.
1	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	ΑΜΘ	2.370.790	4
2	Ανάπτυξη Δικτύου Φωτοβολταϊκών Συστημάτων	Ενέργεια	ΑΜΘ	2.328.118	4
3	Αποκατάσταση παλαιών αποθηκών σε λιμάνι Αλεξανδρούπολης	Ακίνητη Περιουσία	ΑΜΘ	4.971.340	6
4	Αξιοποίηση Καπνολογικού Ινστιτούτου σε κέντρο Έρευνας	Ακίνητη Περιουσία	ΑΜΘ	2.500.000	10
5	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	ΑΜΘ	2.500.000	6
6	Κατασκευή Μονάδας Βιομάζας	Ενέργεια	Δυτικής Μακεδονίας	4.000.000	4
7	Ανάπτυξη/ Κατασκευή Δημοτικής Αγοράς	Ακίνητη Περιουσία	Δυτικής Μακεδονίας	2.000.000	6
8	Κατασκευή Μονάδας Βιομάζας	Ενέργεια	Δυτικής Μακεδονίας	3.000.000	4
9	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Δυτικής Μακεδονίας	1.700.000	6
10	Ανακαίνιση παλαιού Κινηματογράφου	Ακίνητη Περιουσία	Βορείου Αιγαίου	3.000.000	6
11	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Βορείου Αιγαίου	2.000.000	6
12	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Ηπείρου	2.550.000	6
13	Κατασκευή Σταθμού ΚΤΕΛ	Υπηρεσίες - Υποδομές	Ηπείρου	1.500.000	6
14	Αξιοποίηση και επανάχρηση ξενοδοχείου Ξενία	Τουρισμός	Ηπείρου	2.500.000	6
15	Σχεδιασμός 16 Σχολικών Μονάδων	Υπηρεσίες - Υποδομές	Κεντρική Μακεδονία	52.987.082	10
16	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Κεντρική Μακεδονία	1.890.000	4
17	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Κεντρική Μακεδονία	3.290.000	4
18	Διαχείριση Απορριμμάτων	Υπηρεσίες - Υποδομές	Κεντρική Μακεδονία	7.142.000	6
19	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας	Ενέργεια	Κεντρική Μακεδονία	4.000.000	4

20	Δημιουργία Επιχειρηματικού Πάρκου Χανίων ΑΕ (Β' φάση)	Επιχειρηματικότητα	Κρήτη	2.000.000	6
21	Κατασκευή πολυεπίπεδου Χώρου Στάθμευσης (Δήμος Ιεράπετρας)	Αστική Ανάπτυξη	Κρήτη	1.500.000	7
22	ΔΕΥΑ Ηρακλείου πρόγραμμα αντικατάστασης υδρομέτρων- συντήρησης δικτύου	Υπηρεσίες - Υποδομές	Κρήτη	1.500.000	6
23	Αστικό ΚΤΕΛ Ηρακλείου Ανακατασκευή Συγκροτήματος Αθήνα	Υπηρεσίες - Υποδομές	Κρήτη	6.000.000	6
24	Euromedica- Κέντρο Αποθεραπείας και Αποκατάστασης στο Ηράκλειο	Ακίνητη Περιουσία	Κρήτη	10.250.000	9
25	Κτασκευή Θαλάσσιου Καταδυτικού πάρκου (Δήμος Αγίου Νικολάου)	Τουρισμός	Κρήτη	400.000	6
26	Λιμεναρχείο Χανίων	Υπηρεσίες - Υποδομές	Κρήτη	350.000	7
27	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Ηρακλείου	Ενέργεια	Κρήτη	10.000.000	4
28	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Μίνωα Πεδιάδος	Ενέργεια	Κρήτη	1.000.000	4
29	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Χερσονήσου	Ενέργεια	Κρήτη	2.500.000	4
30	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Αγίου Νικολάου	Ενέργεια	Κρήτη	3.750.000	4
31	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Φαιστού	Ενέργεια	Κρήτη	720.000	4
32	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Ιεράπετρας	Ενέργεια	Κρήτη	3.650.000	4
33	Έργα Οδοφωτισμού- Δήμος Σητείας	Ενέργεια	Κρήτη	2.450.000	4
34	Creta Farm ΑΕ μονάδας παραγωγής βιοαερίου από κτηνοτροφικά απόβλητα στο Ρεθυμνο	Ενέργεια	Κρήτη	4.100.000	6
35	Ανάπτυξη Αθλητικών Εγκαταστάσεων (Κορωπί)	Αστική Ανάπτυξη	Αττική	15.353.962	6
36	Έργα Αστικής Ανάπτυξης (Αναβίωση της περιοχής Κεραμεικός - Μεταξουργείο)	Αστική Ανάπτυξη	Αττική	32.358.864	6
37	Ανάπτυξη Αγοράς (Κεραμεικός - Μεταξουργείο)	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	797.597	6
38	Κατασκευή (Γενικής) Νοσοκομειακής Κλινικής	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	36.800.613	9
39	Ανακατασκευή Πρώην Εργοστασίου "Τρία Άλφα"	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	10.380.632	1
40	Κατασκευή Επιχειρηματικού Πάρκου Ελευσίνας	Επιχειρηματικότητα	Αττική	8.490.000	6
41	Σχεδιασμός και Κατασκευή μιας Ξενοδοχειακής μονάδας-από ανακατασκευή αποθήκης	Τουρισμός	Αττική	76.667.222	1
42	Κατασκευή κτιριακού συγκροτήματος με χώρους γραφείων, συνεδρίων & εκθεσιακούς χώρους (από ανακαίνιση παλαιότερου εργοστασίου)	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	1.914.381	1
43	Κατασκευή νέων ενεργειακά αποδοτικών σχολικών εγκαταστάσεων (St Cathrines British School)	Ακίνητη Περιουσία/ Υποδομές- Υπηρεσίες	Αττική	11.294.933	10
44	Ανάπτυξη μιας Ξενοδοχειακής μονάδας (Τύπου Hostel)	Τουρισμός	Αττική	15.000.000	1
45	Κατασκευή Κέντρου Αποκατάστασης (Λεωφ. Συγγρού)	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	21.002.120	9
46	Κατασκευή Κέντρου Επιχειρηματικότητας με ανακατασκευή του πρώην εργοστασίου "Αιγαίον"	Επιχειρηματικότητα	Αττική	17.218.609	4
47	Έργα Οδοφωτισμού (Δήμος Ηλιούπολης)	Ενέργεια	Αττική	3.071.429	4
48	Κατασκευή Εργοστασιακής μονάδας επεξεργασίας βιολάσσης	Ακίνητη Περιουσία	Αττική	956.814	4
49	Κατασκευή Αθλητικών Εγκαταστάσεων (Μαρκόπουλο)	Αστική Ανάπτυξη	Αττική	2.812.089	6
50	Έργα Αστικής Αναδόμησης (Νέο Ηράκλειο)	Αστική Ανάπτυξη	Αττική	3.650.082	6
51	Υπόγειος Χώρος Στάθμευσης (Νέα Ιωνία)	Αστική Ανάπτυξη	Αττική	10.108.604	7
52	Ανακατασκευή Ξενοδοχειακής μονάδας "Ξενία"	Τουρισμός	Δυτική Ελλάδα	8.918.365	6
53	Μετατροπή υπάρχοντος κτιρίου σε Φοιτητικές εστίες	Ακίνητη Περιουσία	Δυτική Ελλάδα	940.442	9
54	Κατασκευή χώρου Αποθήκευσης (Logistics) στη Πάτρα	Υπηρεσίες - Υποδομές	Δυτική Ελλάδα	1.845.000	6
55	Ανάπλασης του ακινήτου Achaia Clauss	Τουρισμός	Δυτική Ελλάδα	14.468.436	6
56	Έργο διαχείρισης απορριμμάτων (Ηλεία)	Υπηρεσίες - Υποδομές	Δυτική Ελλάδα	36.926.649	4
57	Υπόγειος Χώρος Στάθμευσης	Αστική Ανάπτυξη	Δυτική Ελλάδα	6.175.000	7
58	Υπόγειος Χώρος Στάθμευσης (Πλατεία Σαν Ρόκο)	Αστική Ανάπτυξη	Ιονίου	8.393.225	7

59	Ολοκλήρωση Κατασκευής Νοσοκομειακής Κλινικής	Ακίνητη Περιουσία	Ιονίου	3.526.460	9
60	Έργα Οδοφωτισμού	Ενέργεια	Θεσσαλία	2.178.000	4
61	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	12.821.000	4
62	Υπόγειος Χώρος Στάθμευσης	Αστική Ανάπτυξη	Θεσσαλία	2.440.000	7
63	Διαμόρφωση του Σιδηροδρομικού Σταθμού Βόλου	Υπηρεσίες - Υποδομές	Θεσσαλία	1.500.000	7
64	Αθλητικό Κέντρο & Εγκαταστάσεις Αναψυχής	Αστική Ανάπτυξη	Θεσσαλία	1.915.000	4
65	Διαμόρφωση Λιμένος	Υπηρεσίες - Υποδομές	Θεσσαλία	8.990.000	7
66	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	17.727.000	4
67	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	7.000.000	4
68	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	5.994.374	4
69	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	5.989.991	4
70	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	6.187.690	4
71	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Θεσσαλία	5.986.798	4
72	Ανάπτυξη δικτύου Αποχέτευσης	Αστική Ανάπτυξη	Θεσσαλία	4.439.066	4
73	Ανάπτυξη Δημοτικής Αγοράς	Υπηρεσίες - Εμπόριο	Στερεά Ελλάδα	4.853.858	6
74	Τελεφερίκ και Κτίριο Πολυχώρου	Υπηρεσίες - Υποδομές	Στερεά Ελλάδα	12.997.000	6
75	Κτίριο Δημοτικής Επιχείρησης	Ακίνητη Περιουσία	Στερεά Ελλάδα	4.000.000	6
76	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας	Ενέργεια	Στερεά Ελλάδα	2.000.000	4
77	Ανάπτυξη Αγροτουρισμού	Τουρισμός	Στερεά Ελλάδα	1.000.000	6
78	Ανάπτυξη Θεματικού Πάρκου	Τουρισμός	Στερεά Ελλάδα	2.000.000	6
79	Πρώθηση Τοπικών Προϊόντων	Υπηρεσίες - Εμπόριο	Στερεά Ελλάδα	1.000.000	9
80	Ανάπτυξη Τουριστικού Λιμένος Ιτέας	Υπηρεσίες - Υποδομές	Στερεά Ελλάδα	1.238.112	7
81	Ανακαίνιση Χώρων Αποθήκευσης	Ακίνητη Περιουσία	Πελοποννήσου	1.550.000	6
82	Κατασκευή Ξενοδοχείου	Τουρισμός	Πελοποννήσου	7.500.000	6
83	Εκμετάλλευση Μπουρτζιού	Τουρισμός	Πελοποννήσου	2.000.000	6
84	Εκμετάλλευση Αρβανιτιάς	Τουρισμός	Πελοποννήσου	1.518.518	9
85	Επιχειρηματικά Πάρκα	Επιχειρηματικότητα	Πελοποννήσου	730.000	9
86	Ανακαίνιση Πρώην Βιομηχανικών Χώρων (Σφαγείων)	Υπηρεσίες - Υποδομές	Πελοποννήσου	2.500.000	6
87	Μονάδα Παραγωγής Ηλεκτρικής & Θερμικής Ενέργειας	Ενέργεια	Πελοποννήσου	5.994.373	6
Σύνολο				639.521.638	

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, 2016), (Deloitte , 2015) και (ΕΖΔΙΤ, 2016).

Πέραν των έργων αυτών είναι δυνατό να εντοπιστούν στην εν λόγω θεματική ενότητα και άλλες επενδύσεις που ανήκουν σε διάφορους κλάδους, όπως σε π.χ. σε τουριστικούς λιμένες, σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σε επιχειρηματικά πάρκα, στη διαχείριση απορριμμάτων, ή σε έργα συμπράξεων δημοσίου – ιδιωτικού τομέα. Σε διάφορες μελέτες (βλ. (Deloitte , 2015) έχει επιχειρηθεί να γίνει μια εκτίμηση του προϋπολογισμού τους ανά κατηγορία που ανήκουν. Ωστόσο δεδομένης της έλλειψης περισσότερων πληροφοριών και δεδομένων, ειδικά σε σχέση με το βαθμό ωρίμανσής τους, κρίθηκε σκόπιμο να μην ληφθούν υπόψη στον υπολογισμό του χρηματοδοτικού κενού που γίνεται για τη θεματική ενότητα αστικές και χωρικές επενδύσεις. Να σημειωθεί πως η ίδια πρακτική ακολουθήθηκε και στην αντίστοιχη εκ των προτέρων αξιολόγηση (Deloitte , 2015). Ως εκ τούτου το χρηματοδοτικό κενό προκύπτει αποκλειστικά από τα έργα που έχουν εντοπιστεί σε επίπεδο ταμείων αστικής

ανάπτυξης, που εκτιμάται πως αντιπροσωπεύουν την ελάχιστη ζήτηση σε επίπεδο αστικών και χωρικών επενδύσεων. Χρησιμοποιώντας τα δεδομένα που αποτυπώθηκαν στον Πίνακα 58 είναι δυνατό να εκτιμηθεί η διάκριση του χρηματοδοτικού κενού ανά περιφέρεια. Όπως προκύπτει από τα σχετικά δεδομένα, η πλειοψηφία των έργων προέρχεται από την Περιφέρεια Αττικής, ενώ ιδιαίτερη συγκέντρωση παρουσιάζει και η Δυτική Ελλάδα, η Θεσσαλία και η Κεντρική Μακεδονία. Στον αντίποδα, μικρότερο επενδυτικό ενδιαφέρον παρουσιάζεται στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας και στην Ήπειρο. Πρόκειται άλλωστε και για περιοχές όπου και στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο δεν παρουσιάστηκε μεγάλη απορρόφηση πόρων.

Πίνακας 59: Χρηματοδοτικό κενό για αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις ανά περιφέρεια

Περιφέρεια	Προϋπολογισμός	Ποσοστό
ΑΜΘ	14.670.248	2,29%
Δυτικής Μακεδονίας	10.700.000	1,67%
Βορείου Αιγαίου	5.000.000	0,78%
Ηπείρου	6.550.000	1,02%
Κεντρική Μακεδονία	69.309.082	10,84%
Κρήτη	50.170.000	7,84%
Αττική	267.877.951	41,89%
Δυτική Ελλάδα	69.273.892	10,83%
Νησιά Ιονίου	11.919.685	1,86%
Θεσσαλία	83.168.919	13,00%
Στερεά Ελλάδα	29.088.970	4,55%
Πελοπόννησος	21.792.891	3,41%
Σύνολο	639.521.638	100,00%

Λαμβάνοντας τώρα υπόψη τους θεματικούς στόχους (Θ.Σ.) του ΕΣΠΑ που αποσκοπούν στην ενίσχυση αστικών και χωρικών επενδύσεων καθώς και το είδος των έργων που εκτιμάται ότι δύναται να υλοποιηθούν, είναι δυνατό να γίνει κατάτμηση του χρηματοδοτικού κενού ανά Θ.Σ.. Ειδικότερα οι θεματικοί στόχοι που ενισχύουν τις αστικές και χωρικές επενδύσεις είναι:

- ΘΣ 1: Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας
- ΘΣ 4: Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
- ΘΣ 6: Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων
- ΘΣ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων
- ΘΣ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης
- ΘΣ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση και κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και στη δια βίου μάθηση

Μέσα από την κατηγοριοποίηση κάθε έργου ανά Θ.Σ. και του αντίστοιχου προϋπολογισμού, εκτιμάται το χρηματοδοτικό κενό σε επίπεδο θεματικού στόχου (Πίνακας 60). Είναι χαρακτηριστικό ότι το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό κενό εντοπίζεται σε έργα που αφορούν το Θ.Σ. 6, δηλαδή δράσεις για τη διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων.

Πίνακας 60: Χρηματοδοτικό κενό ανά θεματικό στόχο (σε €) στις αστικές και χωρικές επενδύσεις

Θεματικοί στόχοι	Χρηματοδοτικό κενό (προϋπολογισμός έργων) που αντιστοιχούν στο κάθε Θ.Σ.	% κατανομή
1	103.962.235	16,26%
4	175.361.328	27,42%
6	176.952.966	27,67%
7	40.694.941	6,36%
9	75.768.153	11,85%
10	66.782.015	10,44%
Σύνολο	639.521.638	100,00%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, 2014α)

4. Εκτιμώμενο αποτέλεσμα μόχλευσης ανά χρηματοδοτικό εργαλείο

Ένα από τα προσδοκώμενα οφέλη της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η δυνατότητά τους να προσελκύσουν πρόσθετους δημόσιους και ιδιωτικούς πόρους για την υλοποίησή τους, επιτυγχάνοντας μόχλευση. Η ιδιότητα των χρηματοδοτικών εργαλείων να αντλήσουν πρόσθετους πόρους οφείλεται κυρίως στο χαρακτηριστικό του επιμερισμού ρίσκου που διαθέτουν. Τα χρηματοδοτικά εργαλεία για να είναι αποδοτικά στη συγκέντρωση πρόσθετων πόρων, απαιτείται να λειτουργούν σε ένα ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, με ισχυρό κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο, με αξιόπιστους μηχανισμούς πληρωμών και με διαφανείς διαδικασίες. Βάση του άρθρου 37, παράγραφος 2γ, του κανονισμού αριθ. 1303/2013 του Ε.Κ και του Συμβουλίου, είναι απαραίτητο να γίνει εκτίμηση σχετικά με τους πρόσθετους δημόσιους και ιδιωτικούς πόρους που ενδέχεται να συγκεντρωθούν από τα χρηματοδοτικά εργαλεία στο επίπεδο του τελικού αποδέκτη, συμπεριλαμβανομένης, κατά περίπτωση, μιας αξιολόγησης σχετικά με την ανάγκη και το επίπεδο προνομιακής αμοιβής για την προσέλκυση πόρων από ιδιώτες επενδυτές ή/και μιας περιγραφής των μηχανισμών που θα χρησιμοποιηθούν για να καθοριστεί η ανάγκη και η έκταση της εν λόγω προνομιακής αμοιβής, όπως μια ανταγωνιστική ή κατάλληλα ανεξάρτητη διαδικασία αξιολόγησης.

4.1. Μέγεθος και ποιοτική διάσταση προστιθέμενης αξίας

Όπως προέκυψε και μέσα από την αξιολόγηση αγοράς, η οικονομική κρίση επηρέασε βαθιά την επιχειρηματικότητα, την υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα της ενεργειακής αναβάθμισης καθώς και την προώθηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων στην Ελλάδα. Η μεγάλη σωρευτική κατά την περίοδο 2010-2015 μείωση

του ΑΕΠ, της κατανάλωσης, του σχηματισμού κεφαλαίου και γενικότερα των επενδύσεων σε συνδυασμό με τη μεγάλη αύξηση της ανεργίας και τον περιορισμό των δημοσίων δαπανών άσκησαν καθοριστική επίδραση στο σύνολο των κλάδων της οικονομίας. Παράλληλα, η αβεβαιότητα και η αστάθεια στις αγορές, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών και η αδυναμία του κρατικού μηχανισμού να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες της οικονομίας, επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, ενισχύοντας τις αποτυχίες της αγοράς. Γίνεται πλέον σαφές ότι τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, τα διαρθρωτικά ζητήματα που υπάρχουν σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, η ποιότητα των κτιριακών υποδομών και η φύση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης έχουν δημιουργήσει αποτυχίες και στις επιμέρους αγορές, οι οποίες αδυνατούν να φέρουν σε ισορροπία τα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης. Ως εκ τούτου έχει πλέον δημιουργηθεί ένα χρηματοδοτικό κενό που σύμφωνα με τρέχουσες εκτιμήσεις, ανέρχεται στα € 3.654 εκ. σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, € 313,91 εκ. σε επίπεδο ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας και € 639,52 εκ. σε επίπεδο αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων.

Οι αποτυχίες της αγοράς και το περιορισμένο ύψος επενδύσεων είναι δυνατό αντιμετωπισθούν, *inter alia*, μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας σε χρηματοδότηση. Η χρηματοδότηση αυτή δύναται να διατεθεί τόσο μέσω της παραδοσιακής τραπεζικής αγοράς, όσο και μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων ή και επιχορηγήσεων. Λαμβανομένου υπόψη των υφιστάμενων προβλημάτων στον τραπεζικό κλάδο, γίνεται φανερός ο κρίσιμος ρόλος τόσο των χρηματοδοτικών εργαλείων όσο και των επιδοτήσεων προκειμένου να αντιμετωπισθεί το μείζον πρόβλημα της χρηματοδότησης σε όλους τους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου της επιχειρηματικότητας, της ενεργειακής απόδοσης και των αστικών επενδύσεων. Πέραν της χρηματοδότησης μέσω δανειακών κεφαλαίων, υπάρχει η δυνατότητα να ενισχυθούν έργα και επιχειρήσεις μέσω επιχορηγήσεων. Ως εκ τούτου και δεδομένου ενός πεπερασμένου ύψους πόρων που είναι δυνατό να διατεθούν είναι απολύτως αναγκαίο να αποτυπωθεί η σύγκριση των αποτελεσμάτων που φέρουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία έναντι των επιχορηγήσεων. Με άλλα λόγια το ζήτημα που τίθεται στο σημείο αυτό, δεδομένης της διαθεσιμότητας των πόρων που σε κάθε περίπτωση είναι περιορισμένη, αφορά το ύψος της προστιθέμενης αξίας (ποιοτικής και ποσοτικής) που είναι δυνατό να προκύψει μέσα από χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων έναντι της χρήσης των επιδοτήσεων.

Η κύρια διαφορά μεταξύ των χρηματοδοτικών εργαλείων και των επιχορηγήσεων είναι ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των χρηματοδοτικών εργαλείων. Αποτελεί γεγονός ότι οι επιχορηγήσεις που παρέχονται βοηθούν στη μείωση του χρηματοδοτικού κενού και δημιουργούν οφέλη. Ωστόσο τα οφέλη αυτά δεν δύναται να αναπαραχθούν και σε άλλους δυνητικούς αποδέκτες. Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτεί την εκ των προτέρων δημιουργία εσόδων από τους δικαιούχους έτσι ώστε να είναι ικανοί μέσα από περιοδικές πληρωμές να αποπληρώσουν το ποσό που έλαβαν, συνήθως σε

μορφή δανείου, μέσα από το εκάστοτε χρηματοδοτικό εργαλείο. Με τον τρόπο αυτό τα επιστρεπτέα ποσά δύναται να χρησιμοποιηθούν (ανακυκλωθούν) με σκοπό τη χρηματοδότηση ενός περαιτέρω αριθμού δικαιούχων. Έτσι, δύναται να υποστηριχθεί ένας μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, δράσεων ενεργειακής αναβάθμισης ή έργων αστικής και χωρικής ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, τα χρηματοδοτικά εργαλεία δύναται να καλύψουν και ανάγκες σε κεφάλαια κίνησης, αντιμετωπίζοντας ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα που υπάρχει, ειδικά σε επίπεδο επιχειρηματικότητας. Οι επιχορηγήσεις από την άλλη πλευρά είναι προσανατολισμένες στην ενίσχυση των επενδυτικών σχεδίων και δεν παρέχουν τη δυνατότητα ευελιξίας ως προς τη χρήση των πόρων. Σε κάθε περίπτωση εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι τα κίνητρα που δημιουργούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία για αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων, δεδομένης της ανάγκης να δημιουργήσουν έσοδα και με τον τρόπο αυτό να επιστραφούν.

Πίνακας 61: Παράμετροι χρηματοδοτικών εργαλείων και επιχορηγήσεων

Χρηματοδοτικά εργαλεία	Επιχορηγήσεις
Χρηματοδότηση μεγάλου εύρους έργων και επιχειρήσεων	Ενίσχυση συγκεκριμένων δράσεων
Ανακυκλούμενος χαρακτήρας – δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης των πόρων – αύξηση του αριθμού των τελικών δικαιούχων	Περιορισμοί στο είδος των αναγκών που θα υποστηριχθούν
Δημιουργία ισχυρών κινήτρων για την ενίσχυση βιώσιμων έργων - επιχειρήσεων, καθώς η ενίσχυση απαιτείται να επιστραφεί	Προσανατολισμός ενισχύσεων για τη χρηματοδότηση έργων και όχι επιχειρήσεων
Υλοποίηση επενδύσεων με ανταποδοτικό χαρακτήρα	Περιορισμένη ευελιξία στους τρόπους παρακολούθησης
Δυνατότητα ενίσχυσης ενός μεγάλου εύρους των επενδυτικών αναγκών αλλά και αναγκών σε επίπεδο κεφαλαίων κίνησης	Δημιουργία ωφελειών για ένα πεπερασμένο αριθμό τελικών δικαιούχων, χωρίς τη δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης των πόρων
Ευελιξία παρακολούθησης	Περιορισμένα κίνητρα για υλοποίηση επενδύσεων που έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν ένα ικανοποιητικό ύψος εσόδων

Παράμετροι μεγέθους προστιθέμενης αξίας

Ο στόχος των επιχειρησιακών και περιφερειακών προγραμμάτων που εντάσσονται στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014 -2020 έχουν ως βασικό στόχο να συνδράμουν στην υλοποίηση της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και ειδικότερα των στόχων που έχουν τεθεί μέσω του ΣΕΣ 2014-2020. Κεντρικό ρόλο στην υλοποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων έχουν τα πέντε Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ): το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΑ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ). Οι συμφωνίες εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθορίζουν τα σχέδια των εθνικών αρχών για τη χρήση των χρηματοδοτήσεων μέσω

ΕΔΕΤ, με στόχο την κάλυψη των στρατηγικών στόχων και επενδυτικών προτεραιοτήτων κάθε χώρας.

Η διάθεση των κονδυλίων ΕΔΕΤ στην Ελλάδα γίνεται μέσω διαφόρων μορφών χρηματοδότησης που συμπεριλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την επιχορήγηση, την επιχορήγηση επιτοκίου, το δανεισμό κ.α.. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται να αξιολογηθεί το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας των μορφών διαθέσιμης ενίσχυσης στην Ελλάδα. Ουσιαστικά το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας είναι η ωφέλεια που δημιουργείται χάρη στη συμμετοχή των πόρων των ΕΔΕΤ στα χρηματοδοτικά εργαλεία για την υλοποίηση επενδύσεων ή τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων και έργων. Στόχος είναι η εύρεση εκείνων των χρηματοδοτικών εργαλείων που με τη χαμηλότερη δυνατή συμμετοχή των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να προσφέρουν τη μέγιστη δυνατή ωφέλεια.

Το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας των προβλεπόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων αποτυπώνεται και συγκρίνεται με εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης και άλλους πιθανούς μηχανισμούς στήριξης της επιχειρηματικότητας, της υλοποίησης ενεργειακών παρεμβάσεων και αστικών επενδύσεων. Ο υπολογισμός του μεγέθους της προστιθέμενης αξίας λαμβάνει υπόψη τα παρακάτω στοιχεία:

- Το βαθμό μόχλευσης της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Τον καθορισμό του μεγέθους και της έντασης της ενίσχυσης μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Τον υπολογισμό της επίδρασης του ανακυκλούμενου χαρακτήρα των χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Την ιδιωτική συμμετοχή των τελικών αποδεκτών στο ύψος της τελικής χρηματοδότησης.

Ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί στη χρηματοδότηση ενός έργου ή μιας επιχείρησης από ένα χρηματοδοτικό εργαλείο θα προσδιορίσει τελικά και την προστιθέμενη αξία του εργαλείου αυτού. Η μόχλευση, δηλαδή το μέγεθος και η αναλογία των διαφόρων μορφών χρηματοδότησης (δανεισμός, ίδια συμμετοχή, επιδοτήσεις), επηρεάζεται από τις παραμέτρους που προσδιορίζουν το ύψος της κάθε μορφής χρηματοδότησης. Στις περιπτώσεις τώρα όπου κάποια μορφή χρηματοδότησης συνδυάζεται με επιχορήγηση, τότε το ύψος τους επηρεάζεται και από τον χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων, όπως αυτός εντάσσεται στην πολιτική συνοχής. Ο όρος «πολιτική συνοχής» δηλώνει ένα πολιτικό πλαίσιο αλληλεγγύης σε ευρωπαϊκό επίπεδο το οποίο αποσκοπεί τόσο στη μείωση των διαφορών μεταξύ των διαφόρων περιφερειών όσο και στη μείωση της «καθυστέρησης» των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών. Το άρθρο 107 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) (Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., 2012) επιτρέπει τη χορήγηση περιφερειακών κρατικών ενισχύσεων για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων, εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών

και δεν αντίκειται προς το δημόσιο συμφέρον. Οι κατευθυντήριες γραμμές για τις περιφερειακές ενισχύσεις ορίζουν τις περιοχές αυτές ενός κράτους μέλους ως μειονεκτικές σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ, ή σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο. Σκοπός της πολιτικής συνοχής είναι μια πιο ισόρροπη και βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη, η οποία συνδέεται άμεσα με τους πόρους του τρέχοντος προγράμματος. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα διαθέτει τρεις κατηγορίες περιφερειών (European Commission (e), 2014):

- Τις λιγότερο ανεπτυγμένες, που έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μ.ο. της Ε.Ε.-27. Εδώ ανήκουν η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, η Ήπειρος και η Δυτική Ελλάδα.
- Τις περιφέρειες μετάβασης, που έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του 75% και μικρότερο του 90% του μ.ο. της Ε.Ε.-27. Εδώ ανήκουν οι περιφέρειες Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη και Νήσοι Βορείου Αιγαίου.
- Οι περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο του 90% του μ.ο. της Ε.Ε.-27, που περιλαμβάνουν την Αττική και τις Νήσους Νοτίου Αιγαίου.

Σημειώνεται πως ο εν λόγω χάρτης περιφερειακών ενισχύσεων αναμένεται να αναθεωρηθεί. Σε κάθε περίπτωση θα προσδιορίζει το μέγιστο ύψος επιχορήγησης που είναι δυνατό να λάβει ένας τελικός δικαιούχος, επηρεάζοντας τα συνολικά ποσά των ΕΔΕΤ προς διάθεση σε σχέση με τις αναπτυξιακές ανάγκες της κάθε περιφέρειας. Για την Ελλάδα στην παρούσα χρονική περίοδο ισχύει ο κανονισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής C (2014) 2642/7.5.2014 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (I), 2014), ενώ οι όποιες τροποποιήσεις του χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διάρκεια υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων της παρούσας προγραμματικής περιόδου. Ως εκ τούτου το ύψος της μόχλευσης που δημιουργείται και καθορίζει την προστιθέμενη αξία ενός χρηματοδοτικού εργαλείου επηρεάζει άμεσα το είδος και το μέγεθος των λοιπών μορφών χρηματοδότησης που λαμβάνει ο τελικός δικαιούχος. Ο καθορισμός τώρα του μεγέθους της προστιθέμενης αξίας θα προκύψει μέσα από τη σύγκριση της αξίας των χρηματοδοτικών εργαλείων όπως αυτή προκύπτει από τον ανακυκλούμενο χαρακτήρα τους με εναλλακτικές μεθόδους επιχορήγησης - ενίσχυσης. Αποτυπώνεται σε μετρήσιμη μορφή και ουσιαστικά προσδιορίζεται μέσω του βαθμού μόχλευσης των κονδυλίων. Τα αποτελέσματα του μεγέθους της προστιθέμενης αξίας σε συνδυασμό με την ποιοτική διάστασή της θα προσφέρουν μια δομημένη εκτίμηση της ωφέλειας των χρηματοδοτικών εργαλείων έναντι των εναλλακτικών μορφών ενίσχυσης των τελικών αποδεκτών.

Υπολογισμός προστιθέμενης αξίας

Το ύψος της χρηματοδότησης που είναι δυνατό να λάβει μια επιχείρηση ή ένας φορέας υλοποίησης εξαρτάται κατά βάση από το είδος του χρηματοδοτικού εργαλείου ή του προγράμματος χρηματοδότησης στο οποίο αποφασίζει να συμμετάσχει, από τις ανάγκες που επιθυμεί να καλύψει και από τρίτες παραμέτρους, όπως π.χ. αν έχει λάβει επιχορήγηση για τον ίδιο σκοπό από άλλες πηγές. Επίσης η περιφέρεια υλοποίησης καθορίζει το μέγιστο ποσοστό χρηματοδότησης που δύναται να ληφθεί βάσει του περιφερειακού χάρτη ενισχύσεων και ως εκ τούτου επηρεάζει την τελική διάρθρωση της χρηματοδότησης. Το εκάστοτε πρόγραμμα / εργαλείο χρηματοδότησης στο οποίο συμμετέχει καθορίζει μια σειρά κανόνων που οφείλει να τηρήσει για να λάβει χρηματοδότηση που, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνει τις επιλέξιμες δαπάνες, τους κωδικούς δραστηριότητας κ.α.. Η διαμόρφωση του χρηματοδοτικού σχήματος του επιλέξιμου προϋπολογισμού είναι δυνατό να απαρτίζεται από τη δημόσια δαπάνη, από ίδια συμμετοχή του επενδυτή (ίδια κεφάλαια) και από λοιπή τραπεζική συμμετοχή. Καθώς απαιτείται να υπολογιστεί το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας της χρηματοδότησης, εξετάζεται ο βαθμός συμμετοχής των κεφαλαίων της Ε.Ε. στο χρηματοδοτικό σχήμα.

Σκοπός είναι να υπολογιστεί ο βαθμός μόχλευσης της συμμετοχής κονδυλίων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση υπό τη μορφή χρηματοδότησης στη συνολική ενίσχυση ενός φορέα υλοποίησης. Το αποτέλεσμα της προστιθέμενης αξίας θα είναι ίσο με το συνολικό προϋπολογισμό επιλέξιμων δαπανών διαιρούμενο με το ύψος της συνεισφοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο βαθμός μόχλευσης δηλαδή σε αυτή την περίπτωση είναι το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση επενδύσεων. Στις περιπτώσεις όπου η ενίσχυση γίνεται και μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων, η προστιθέμενη αξία οφείλει να λάβει υπόψη και τον ανακυκλούμενο χαρακτήρα αυτών. Ειδικότερα, υπολογίζεται για κάθε έτος χρηματοδότησης το ποσό που επιστρέφεται από τον επενδυτή και δύναται να χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση και άλλων επενδύσεων και επιχειρήσεων μέσω του ιδίου εργαλείου. Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας επομένως του εργαλείου προκύπτει από την επιστροφή των δανειακών κεφαλαίων. Ο υπολογισμός του ποσού επιστροφής κεφαλαίων γίνεται μέσω του συνόλου της παρούσας αξίας των προεξοφλημένων προγραμματισμένων αποπληρωμών ανά έτος για τη διάρκεια δανεισμού, λαμβανομένου υπόψη του επιτοκίου που έχει επιλεγεί. Το ύψος του συνόλου της παρούσας αξίας των επιστρεφόμενων κεφαλαίων συγκρίνεται με το αρχικό κεφάλαιο που επενδύθηκε από τα ΕΔΕΤ και προσδιορίζεται ο πολλαπλασιαστής επιστροφής. Για τον προσδιορισμό του μεγέθους της προστιθέμενης αξίας του εργαλείου υπολογίζεται ο βαθμός μόχλευσης. Προκειμένου όμως να ληφθεί υπόψη ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των εργαλείων και η δυνατότητά τους να χρηματοδοτήσουν πρόσθετες επενδύσεις, το στοιχείο που καθορίζει εν τέλει την προστιθέμενη αξία του δανεισμού μέσω ΕΔΕΤ είναι ο πολλαπλασιαστής επιστροφής.

Όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός μόχλευσης, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το «αποτύπωμα» των χρηματοδοτικών εργαλείων άρα και η προστιθέμενη αξίας τους. Η επίτευξη βέβαια του υψηλότερου δυνατού βαθμού μόχλευσης δεν είναι το κύριο μέλημα των ΕΔΕΤ. Ο βαθμός μόχλευσης π.χ. θα είναι χαμηλός στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες και υψηλός στις περισσότερες ανεπτυγμένες (λόγω διαφοράς στο βαθμό συγκέντρωσης των επιχειρήσεων), ενώ σε περιόδους οικονομικής κρίσης θα λαμβάνει επίσης χαμηλές τιμές λόγω γενικής περιορισμένης πρόσβασης σε κεφάλαια. Βέβαια σε περιόδους οικονομικής κρίσης και στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι περισσότερο αναγκαία, δεδομένου και του περιορισμού των διαθέσιμων πόρων. Σε κάθε περίπτωση βέβαια και ανεξαρτήτως της ανάγκης για το μέγεθος της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων, η αποτύπωση της μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί απαιτείται να υπολογιστεί, καθώς αυτή θα προσδιορίσει στη συνέχεια και το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας. Να σημειωθεί πως ο υπολογισμός της μόχλευσης δεν αντιπροσωπεύει απόλυτα το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας, καθώς μετράται μόνο η ονομαστική αξία της επένδυσης χωρίς να λαμβάνει υπόψη τυχόν απαιτούμενες μελλοντικές επενδύσεις. Αυτό ωστόσο δεν αλλοιώνει ουσιαστικά τους υπολογισμούς, παρά μόνο σε ειδικού τύπου έργα, όπου το μέγεθος μελλοντικών επανεπενδύσεων είναι ιδιαίτερος μεγάλο. Σε γενικές γραμμές η προστιθέμενη αξία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη μόχλευση που επιτυγχάνεται στο αρχικό μέγεθος της χρηματοδότησης ενός έργου.

Στις περιπτώσεις τέλος όπου η ενίσχυση γίνεται με τη μορφή επιχορήγησης του επιτοκίου δανεισμού, το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας υπολογίζεται όπως και προηγουμένως, αλλά αντί ως μορφή χρηματοδότησης να είναι η επιδότηση, γίνεται η υπόθεση πως ενεργοποιείται από τις αρχές το εργαλείο της επιδότησης επιτοκίου. Στο πλαίσιο αυτό, ο βαθμός μόχλευσης, που θα αποτελέσει και το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας, είναι το ποσό της επιλέξιμης επένδυσης διαφερόμενο με την ένταση της ενίσχυσης. Καθώς όμως η ενίσχυση γίνεται μέσω επιχορήγησης επιτοκίου και ουσιαστικά αφορά μελλοντικές χρηματοροές, το μέγεθος της ενίσχυσης υπολογίζεται ως το σύνολο των προεξοφλημένων χρηματοροών (παρούσες αξίες) για όλη τη διάρκεια του δανεισμού. Επομένως η μεθοδολογία υπολογισμού ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, που ουσιαστικά περιλαμβάνουν την καταγραφή των παραδοχών που θα χρησιμοποιηθούν, τον υπολογισμό του βαθμού μόχλευσης για κάθε τύπο ενίσχυσης (δανεισμό, επιχορήγηση, εγγυήσεις, φοροαπαλλαγή) και την εκτίμηση της προστιθέμενης αξίας. Στη συνέχεια θα γίνει μια αντιπαραβολή με τα αποτελέσματα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου που επιτεύχθηκαν σε επίπεδο μόχλευσης.

Παραδοχές υπολογισμού: Βάσει των προαναφερθέντων είναι πλέον δυνατό να γίνει ο υπολογισμός της προστιθέμενης αξίας που προκύπτει μέσα από την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς και εκείνης που δημιουργείται από επιχορηγήσεις. Στο πλαίσιο αυτό και προκειμένου τα αποτελέσματα να έχουν «εφαρμοσμένο νόημα», δηλαδή να αντικατοπτρίζουν μια πραγματική απόληξη, κρίνεται σκόπιμο οι σχετικοί

υπολογισμοί να λάβουν υπόψη πραγματικά δεδομένα, μέσα από τα χρηματοδοτικά εργαλεία που υλοποιήθηκαν την περίοδο 2007-2013. Συγκεκριμένα σε ότι αφορά τη διατύπωση των βασικών παραμέτρων των χρηματοδοτικών εργαλείων λαμβάνεται υπόψη η λειτουργία του προϊόντος «Επιχειρηματική Επανεκκίνηση», το οποίο έτρεξε κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο από το ΕΤΕΑΝ. Οι τελικοί δημόσιοι πόροι του ταμείου ανήλθαν σε περίπου € 283,7 εκ., η συμμετοχή των τραπεζών ήταν 1:1 και το τελικά δεσμευμένο ποσό ανήλθε σε € 567,5 εκ. (Βλ. Κεφάλαιο 1 «Αξιολόγηση προηγούμενης εμπειρίας», Πίνακας 2). Δεδομένων τώρα των παραμέτρων ότι οι χρηματοδοτήσεις δανεισμού αφορούσαν είτε δάνεια επιχειρηματικής ανάπτυξης ειδικού σκοπού με διάρκεια αποπληρωμής έως 48 μήνες, είτε δάνεια επενδυτικού σκοπού με διάρκεια αποπληρωμής 5-12 έτη και δυνατότητα περιόδου χάριτος από 6 μήνες έως 2 έτη, ανάλογα με το χρόνο υλοποίησης της επένδυσης, γίνεται η υπόθεση ότι ο μέσος χρόνος επιστροφής των κεφαλαίων από τους τελικούς αποδέκτες είναι τα επτά έτη. Για την παρούσα άσκηση χρησιμοποιείται ενδεικτικός προϋπολογισμός ταμείου της τάξης των € 100 εκ., που δύναται να διατεθεί μέσω επιχορήγησης, δανεισμού, εγγυήσεων, ιδίων κεφαλαίων ή φοροαπαλλαγής.

Ένα ακόμα στοιχείο που δύναται να εκτιμηθεί είναι ο τελικός αριθμός δικαιούχων, λαμβανομένου υπόψη ότι το μέσο χορηγούμενο δάνειο ήταν της τάξεως των ~ € 100 χιλ.. Προκειμένου τώρα να εκτιμηθεί η συνολική προστιθέμενη αξία μέσα από το πραγματικό βαθμό μόχλευσης, απαιτείται να ληφθεί υπόψη και ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των ποσών αυτών. Με τα στοιχεία αυτά υπολογίζεται ο βαθμός μόχλευσης και εν τέλει η προστιθέμενη αξία που δημιουργείται μέσω του κάθε χρηματοοικονομικού εργαλείου. Στη συνέχεια η αξία αυτή συγκρίνεται με εκείνη που θα δημιουργούταν αν το ποσό που έχει θεωρητικά δεσμευτεί είχε χρησιμοποιηθεί για να παρέχει ενίσχυση με τη μορφή επιχορήγησης. Ακολούθως αποτυπώνεται αναλυτικά ο υπολογισμός της μόχλευσης και της προστιθέμενης αξίας ανά μορφή ενίσχυσης (δάνεια, επιχορήγηση, εγγύηση, φοροαπαλλαγή). Σημειώνεται ότι η μεθοδολογία υπολογισμού που ακολουθείται είναι διαφορετική ανά τύπο προϊόντος (μορφή ενίσχυσης) καθώς εξαρτάται από τις ειδικές παραμέτρους που το κάθε προϊόν φέρει και κυρίως από το βαθμό ανακύκλωσής του.

Δανεισμός επιχειρήσεων και επενδύσεων: Η πρώτη δυνατότητα που υπάρχει, είναι οι διαθέσιμοι πόροι να χορηγηθούν με τη μορφή δανείων όπου θεωρείται πως οι επιχειρήσεις ή και οι δημόσιοι φορείς συνάπτουν σύμβαση με εμπορικές τράπεζες. Εάν γίνει η υπόθεση πως η συμμετοχή των τραπεζών είναι 1:1 (όπως έγινε στην περίπτωση της Επιχειρηματικής Επανεκκίνησης) και η ιδιωτική συμμετοχή των φορέων υλοποίησης στο 30% επί του συνόλου, οι συνολικοί πόροι που δύναται να συγκεντρωθούν είναι € 260 εκ., με αρχικό ποσό € 100 εκ. (δημόσια δαπάνη), επιτυγχάνοντας μόχλευση 2,6. Προκειμένου να εκτιμηθεί το ύψος της προστιθέμενης αξίας αυτού του χρηματοδοτικού εργαλείου είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη και ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους, δεδομένης μιας μέσης περιόδου επιστροφής ίσης με 7 έτη και ενός

προεξοφλητικού επιτοκίου 5%. Η παρούσα αξία της επανεπένδυσης των ~ € 14,29 εκ. που επιστρέφονται κατά μέσο όρο ετησίως είναι ίση με € 285,7 εκ. ($14,29/0,05$). Οι αρχικοί πόροι επομένως μοχλεύονται κατά 2,86 ($285,7/100=2,86$) και η προστιθέμενη αξία θα είναι επομένως 2,86. Μέσω του δανεισμού και λαμβάνοντας υπόψη τις παραμέτρους που έχουν τεθεί, δύναται να χρηματοδοτηθούν 2.800 περίπου τελικοί δικαιούχοι, σε περίπτωση όπου το μέσο μέγεθος χρηματοδότησης ανά δικαιούχο είναι € 100 χιλ..

Επιχορήγηση: Στην περίπτωση τώρα όπου το διαθέσιμο αυτό ποσό των € 100 εκ. δοθεί με τη μορφή επιχορήγησης για την υλοποίηση επενδύσεων, τότε οι συνολικοί πόροι που είναι δυνατό να συγκεντρωθούν, στις περιπτώσεις όπου η ενίσχυση φθάνει έως και το 50% του απαιτούμενου κόστους βάσει του χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων, ανέρχονται στα € 200 εκ. Ως εκ τούτου ο βαθμός μόχλευσης των πόρων του ΕΣΠΑ είναι 2,0. Δεδομένου τώρα ότι δεν υπάρχει βαθμός ανακύκλωσης, τότε η προστιθέμενη αξία της επιχορήγησης ουσιαστικά θα ταυτίζεται με το βαθμό μόχλευσης και επομένως ίσης με 2,0. Στην περίπτωση αυτή ο αριθμός των δικαιούχων περιορίζεται στους 2.000, καθώς η έλλειψη της ανακύκλωσης των πόρων δεν επιτρέπει την αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που θα έχουν εν τέλει πρόσβαση σε αυτούς τους πόρους.

Εγγυήσεις: Ένας εναλλακτικός τρόπος χρήσης των κεφαλαίων αυτών ήταν να διατεθούν με τη μορφή εγγυήσεων σε επιχειρηματικά δάνεια τραπεζών. Δεδομένου ότι ένα αντίστοιχο χρηματοδοτικό εργαλείο εφαρμόστηκε κατά την περίοδο 2007-2013 μέσω του Ταμείου Εγγυοδοσίας της ΕΤΑΝ με συμμετοχή τραπεζών 1:3, τότε το σύνολο των δανείων θα ανέρχονταν στα € 300 εκ. Στην περίπτωση αυτή ο βαθμός μόχλευσης είναι 3,0, ενώ η προστιθέμενη αξία, ακόμα και στην περίπτωση όπου καταπέσει το σύνολο των χορηγούμενων εγγυήσεων θα ανέρχεται επίσης με 3. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να ενισχυθεί ένας μεγάλος αριθμός φορέων που βάσει αυτών των δεδομένων εκτιμάται σε 3.000. Επιπρόσθετα, λόγω του ανακυκλούμενου χαρακτήρα τους, ένα ποσοστό π.χ. 50%, δηλαδή € 50 εκ. ($=0,5*100$), είναι δυνατό να δοθεί ως πρόσθετες εγγυήσεις. Τότε η προστιθέμενη αξία θα ήταν σαφώς μεγαλύτερη, λόγω αυτού του ανακυκλούμενου χαρακτήρα (ίση με 3,5, καθώς το τελικό σύνολο των πόρων θα ήταν € 350 εκ.) και θα λάμβαναν ενίσχυση 3.500 φορείς υλοποίησης.

Ίδια κεφάλαια: Μια ακόμα δυνατότητα που έχουν οι δημόσιες αρχές είναι η παροχή χρηματοδοτικών εργαλείων σε μορφή ιδίων κεφαλαίων. Ανάλογα λειτούργησε και το πρόγραμμα JEREMIE ICT-VC κατά την περίοδο 2007-2013 που αφορούσε χρηματοδοτήσεις για seed capital και early stage venture capital. Εάν σε αυτήν την περίπτωση στο αρχικό ποσό των € 100 εκ. θεωρηθεί πως η συνεισφορά των ιδιωτικών φορέων ανέρχεται σε 30%, τότε το συνολικό ύψος του ταμείου δύναται να ανέλθει σε € 130 εκ., επιτυγχάνοντας (αρχική) μόχλευση 1,3. Για λόγους της παρούσας άσκησης γίνεται η εκτίμηση πως το μέσο ύψος μιας συμμετοχής ανέρχεται σε € 100 χιλ., ο χρόνος εξόδου σε 8 έτη, ενώ μια μέση απόδοση εσωτερικού συντελεστή δύναται να είναι ίση με 16% (European Commission , 2015). Με βάση το συντελεστή αυτό είναι

δυνατό να εκτιμηθεί η νομισματική απόδοση, άρα και οι πρόσθετοι πόροι, που θα δημιουργηθούν από τον αρχικό προϋπολογισμό των € 130 εκ.. Ειδικότερα και προκειμένου να υπάρξει μέση απόδοση 16%, χρειάζεται στο χρόνο εξόδου να επιστραφούν ~ 430 εκ.. Ως εκ τούτου οι αρχικοί πόροι μοχλεύονται κατά 3,31 ($430/130=3,31$) και η προστιθέμενη αξία θα είναι επομένως 3,31. Μέσω των ιδίων κεφαλαίων και λαμβάνοντας υπόψη τις παραμέτρους που έχουν τεθεί, δύναται να χρηματοδοτηθούν 1.300 περίπου τελικοί δικαιούχοι, σε περίπτωση όπου το μέσο μέγεθος χρηματοδότησης ανά δικαιούχο είναι € 100 χιλ..

Φοροαπαλλαγές: Πέραν των επιχορηγήσεων, οι δημόσιες αρχές έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν επιχειρήσεις και επενδύσεις μέσα από φοροαπαλλαγές. Στην περίπτωση αυτή οι διαθέσιμοι πόροι των € 100 εκ. ουσιαστικά θα λειτουργήσουν ως έμμεση ενίσχυση των ΜΜΕ καθώς δεν θα εισπραχθούν ως αναλογισθέντες φόροι. Ως εκ τούτου το ποσό αυτό θα είναι διαθέσιμο στις ΜΜΕ και δύναται να επαναχρησιμοποιηθεί και να επενδυθεί. Δεδομένου ενός μέσου πολλαπλασιαστή ιδιωτικών κεφαλαίων ίσου με 1,5, είναι δυνατό να εκτιμηθεί ο βαθμός μόχλευσης και οι συνολικοί πόροι που θα προκύψουν, με βάσει τους οποίους θα εκτιμηθεί και η προστιθέμενη αξία των φοροαπαλλαγών. Επίσης, με δεδομένη μια μέση φοροαπαλλαγή ανά τελικό δικαιούχο της τάξεως των € 100 χιλ., είναι δυνατό να εκτιμηθεί και ο συνολικός αριθμός φορέων που δύναται να επωφεληθούν από το μέτρο αυτό.

Πίνακας 62: Μόχλευση και προστιθέμενη αξία ανά μορφή ενίσχυσης

Τύπος εργαλείου	Αρχικοί πόροι ταμείου (σε € εκ.)	Προσέλευση πόρων (σε € εκ.)	Σύνολο πόρων (σε € εκ.)	Ύψος μόχλευσης	Προστιθέμενη αξία	Αριθμός δικαιούχων
Δανεισμός	100	160	260	2,6	2,9	2.800
Επιχορήγηση	100	100	200	2,0	2,0	2.000
Εγγυήσεις	100	200	300	3,0	3,5	3.500
Ίδια Κεφάλαια	100	30	130	1,3	3,3	1.300
Φοροαπαλλαγές	100	50	150	1,5	1,5	1.500

Από την ανάλυση αυτή γίνεται φανερό ότι οι διαθέσιμοι ευρωπαϊκοί πόροι δημιουργούν σε κάθε περίπτωση μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία όταν δίνονται με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. δάνειο, εγγυήσεις, ίδια κεφάλαια) σε σχέση με όταν δίνονται με τη μορφή επιχορήγησης ή φοροαπαλλαγής. Ως εκ τούτου, η στροφή από τη διάθεση πόρων σε μορφή επιχορηγήσεων σε διάθεση υπό τη μορφή επιστρεπτέων ενισχύσεων κρίνεται επιβεβλημένη, όταν και όπου βέβαια είναι εφικτή και δεν υπάρχουν ισχυρές θετικές εξωτερικές οικονομίες, που να επιτάσσουν την παρουσία επιδοτήσεων προκειμένου να «εσωτερικευθούν». Ειδικότερα στην ελληνική οικονομία όπου οι χρηματοδοτικές ανάγκες είναι πολλαπλές και οι δημόσιοι πόροι περιορισμένοι (όπως αποτυπώθηκε και στην ανάλυση της αγοράς), η εξεύρεση εργαλείων με πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα και υψηλό βαθμό μόχλευσης θα επιτρέψει την κάλυψη ενός σαφώς μεγαλύτερου μέρους του χρηματοδοτικού κενού που

υφίσταται σήμερα και θα δώσει τη δυνατότητα υλοποίησης των επενδύσεων που έχει ανάγκη η οικονομία. Επιπρόσθετα θα υπάρξει η ευκαιρία ενίσχυσης ενός σαφώς μεγαλύτερου αριθμού τελικών δικαιούχων, αυξάνοντας εν τέλει τα συνολικά προστιθέμενα οφέλη για το σύνολο της οικονομίας.

Αποτελέσματα μόχλευσης προηγούμενης προγραμματικής περιόδου: Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά και στα αποτελέσματα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου και ο βαθμός μόχλευσης ο οποίος επιτεύχθηκε, ιδιαίτερα για τις θεματικές ενότητες της επιχειρηματικότητας και των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Οι ανάλογες εκτιμήσεις δεν γίνεται να πραγματοποιηθούν για τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας, πλην κατοικιών, καθώς δεν υπήρχαν χρηματοδοτικά εργαλεία στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο που να εξυπηρετούσαν άμεσα τον τομέα αυτό.

Σε ότι αφορά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας και τις δράσεις που υλοποιήθηκαν από το ΕΤΕΑΝ, στον τομέα των δανείων, παρατηρήθηκε πως συμβασιοποιήθηκαν συνολικά € 630 εκ. δάνεια (Εξωστρέφεια, Τουριστικά / ΑΠΕ / Περιβάλλον, Επιχειρηματική Επανεκκίνηση, Νησιώτικη Επιχειρηματικότητα) με τη συμμετοχή του ταμείου να ανέρχεται σε € 318 εκ., επιτυγχάνοντας βαθμό μόχλευσης σχεδόν 1. Παράλληλα το Ταμείο Εγγυήσεων για ΜΜΕ παρείχε εγγυήσεις € 500 εκ. για δάνεια ύψους € 1 δισ., επιτυγχάνοντας βαθμό μόχλευσης 2. Όσον αφορά το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA, υπήρξε χρηματοδότηση έργων ύψους € 260 εκ. με τη συμμετοχή ταμείου να ανέρχεται σε € 92 εκ., επιτυγχάνοντας βαθμό μόχλευσης 1,83. Στα ανωτέρω ποσά δεν συμπεριλαμβάνονται τυχόν επιστροφές δανείων που έχουν συμβασιοποιηθεί, καθώς βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη οι επιστροφές και ως εκ τούτου δεν γίνεται εμφανής και υπολογίσιμος ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους.

Πίνακας 63: Μέγεθος μόχλευσης ανά τύπου εργαλείου προηγούμενης προγραμματικής περιόδου 2007-2014

Τύπος εργαλείου	Μέγεθος μόχλευσης
ΕΤΕΑΝ Δάνεια	1,00
Ταμείο Εγγυήσεων	2,00
JESSICA	1,83

Διευκρινίζεται πως οι αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις αφορούν κυρίως τη χρηματοδότηση έργων, η υλοποίηση των οποίων απαιτεί και σημαντική συνεισφορά ίδιας συμμετοχής του φορέα της επένδυσης, που κυμαίνεται συνήθως στο 30% επί του συνολικού προϋπολογισμού των έργων. Ως εκ τούτου ο βαθμός μόχλευσης που έχει εκτιμηθεί αντιπροσωπεύει το βαθμό προσέλκυσης των πόρων που επιτεύχθηκε. Στην περίπτωση όμως του ΕΤΕΑΝ, δεδομένου του γεγονότος ότι τα εν λόγω εργαλεία αφορούν τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων, δεν γίνεται φανερό το μέγεθος της ίδιας συμμετοχής των επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση, καθώς δεν υπάρχουν

διαθέσιμα δεδομένα που να αποτυπώνουν τους υπόλοιπους πόρους που κινητοποιήθηκαν από την επιχείρηση που έλαβε τη χρηματοδότηση. Δεδομένης ωστόσο της αρχικής κινητοποίησης πόρων που έγινε σε επίπεδο τραπεζικών ιδρυμάτων, γίνεται φανερό πως τα χρηματοδοτικά εργαλεία πράγματι έχουν τη δυνατότητα να προσελκύσουν πόρους ενώ μέσω του ανακυκλούμενου χαρακτήρα τους δύναται να ενισχύσουν ένα μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων και επενδύσεων.

Ποιοτική διάσταση προστιθέμενης αξίας

Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων, πέραν της «ποσοτικής» προστιθέμενης αξίας που υπολογίζεται να δημιουργήσουν, έχουν μια σειρά από πρόσθετες, ποιοτικές, επιδράσεις, οι οποίες αποτελούν την ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας. Η ποιοτική διάσταση πηγάζει από την αύξηση της προσβασιμότητας σε εργαλεία χρηματοδότησης, η οποία με τη σειρά της θα ενισχύσει τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ασκώντας θετικές μεταβολές στη ζήτηση και κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών, οι οποίες αντίστοιχα θα ωθήσουν τη δημιουργία πρόσθετων επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η δημιουργία πολλών επιχειρήσεων αυξάνει τις συνθήκες του υγιούς ανταγωνισμού, ο οποίος ευνοεί τη μείωση των τιμών, την αναζήτηση τρόπων βελτίωσης της αποδοτικότητας και την ενίσχυση της εξωστρέφειας και της καινοτομίας. Το ανταγωνιστικό πλαίσιο λειτουργίας αυτών των επιχειρήσεων και φορέων συνεισφέρει σημαντικά στην ελκυστικότητα της χώρας για επενδύσεις, δημιουργώντας περισσότερα κίνητρα προς εγχώριους και ξένους επενδυτές. Η αύξηση των επιχειρήσεων δημιουργεί και την ανάγκη ανάπτυξης παρεμφερών εταιριών παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών, όπως φορολογικές υπηρεσίες, νομικές υπηρεσίες κ.α.

Σκοπός της αποτύπωσης της ποιοτικής διάστασης προστιθέμενης αξίας είναι η σύγκριση της ικανότητας των διαφόρων ειδών χρηματοδοτικών εργαλείων να πετύχουν τα παραπάνω οφέλη. Είναι γεγονός ότι τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν πράγματι τη δυνατότητα να οδηγήσουν σε αύξηση της παραγωγής, εξαιτίας της ενίσχυσης που προσφέρουν και για την υλοποίηση επενδύσεων. Η διάθεση των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή σε ότι αφορά τον τύπο των παρεχόμενων χρηματοδοτήσεων κυρίως όταν δημιουργούνται μη βιώσιμες συνθήκες παραγωγής, μη βιώσιμη χρήση φυσικών πόρων, δημιουργία αθέμιτου ανταγωνισμού και γενικότερα όταν δεν είναι εφικτή η βελτίωση του υφιστάμενου παραγωγικού μοντέλου. Στο πλαίσιο αυτό, χρειάζεται να δοθεί προτεραιότητα στην ενίσχυση μακροχρονίως βιώσιμων επιχειρήσεων και έργων που έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν έσοδα, ή να εξοικονομούν πόρους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της θεματικής ενότητας ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας. Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων στην Ελλάδα κατά την παρούσα χρηματοδοτική περίοδο 2014-2020 είναι δυνατό να επιτρέψει τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας ποιοτικών διαστάσεων, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη του αρνητικού οικονομικού κλίματος της περιόδου που

προηγήθηκε και των προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας.

Επομένως, η ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας που είναι δυνατό να δημιουργηθεί μέσα από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων εντοπίζεται στις παρακάτω βασικές παραμέτρους:

1. Κάλυψη χρηματοδοτικού κενού: Το υπάρχον χρηματοδοτικό κενό στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας εκτιμάται σε € 3.654 εκ., της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας σε € 313,91 εκ. και των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων σε € 639 εκ. (βλ. Κεφ. 3 «Χρηματοδοτικό Κενό»). Πρωταρχικός στόχος των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η κάλυψη αυτού του κενού για την εξυπηρέτηση των αναπτυξιακών και λειτουργικών αναγκών που παρατηρήθηκε στις αγορές, χωρίς όμως συγχρόνως να προκληθούν στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό. Όπως αποτυπώθηκε και προηγουμένως, η κάλυψη αυτού του κενού είναι σαφώς δυνατότερη στην περίπτωση εφαρμογής χρηματοδοτικών εργαλείων, τα οποία θα επιτρέψουν να δημιουργηθούν καλύτερες συνθήκες βιωσιμότητας των έργων και γενικά των επιχειρήσεων.

2. Αντιμετώπιση αποτυχιών της αγοράς: Ο όρος αποτυχία της αγοράς αναφέρεται στην κατάσταση όπου η αγορά αποτυγχάνει από μόνη της να κατανείμει αποτελεσματικά τους παραγωγικούς πόρους μιας οικονομίας, οδηγώντας σε υπερπαραγωγή ή υποπαραγωγή ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Το έλλειμμα χρηματοδότησης ως απόρροια της τραπεζικής και οικονομικής κρίσης οδήγησε σε μη επαρκές επίπεδο χρηματοδότησης των αναγκών των ΜΜΕ και της υλοποίησης ενεργειακών και αστικών επενδύσεων. Ο περιορισμός των αποτυχιών της αγοράς επιτυγχάνεται και μέσα από τη δημιουργία των μονάδων (ταμείων) διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων, στις περιπτώσεις όπου οι διαχειριστικές ομάδες προωθούν τη διάχυση της πληροφόρησης ως προς τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων και συνεισφέρουν στον εντοπισμό των πραγματικών αναγκών της αγοράς. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν πρόσθετες πτυχές της ποιοτικής διάστασης της προστιθέμενης αξίας που αναμένεται να δημιουργήσουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία κατά την περίοδο εφαρμογής τους 2014-2020.

3. Μεταφορά τεχνογνωσίας προς τελικούς δικαιούχους: Η διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων θα επιτρέψει τη δημιουργία τεχνικών ομάδων διοίκησης των ταμείων που θα δημιουργηθούν για τη διαχείρισή τους. Οι ομάδες αυτές αναπτύσσουν τεχνογνωσίες εντοπισμού, ωρίμανσης, αξιολόγησης και παρακολούθησης της υλοποίησης επενδυτικών και εν γένει επιχειρηματικών σχεδίων, συνεισφέροντας σημαντικά στη διάχυση της γνώσης προς τους τελικούς δικαιούχους. Σε ότι αφορά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας και των αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων, οι επιχειρήσεις, χάρη στη συνεργασία με τις κατά τόπους ομάδες διαχείρισης των χρηματοδοτικών ταμείων που θα δημιουργηθούν, θα έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε ένα σημαντικό γνωσιακό κεφάλαιο σχετικά με την υποστήριξη σε ζητήματα επιχειρηματικής και χρηματοοικονομικής λειτουργίας.

Παράλληλα, τα χρηματοδοτικά εργαλεία της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας θα δημιουργήσουν και θα ενισχύσουν την περιβαλλοντική συνείδηση, καθώς μέσω των παρεχόμενων δράσεων δύναται να δημιουργηθεί το πλαίσιο εκπαίδευσης και ενημέρωσης των τελικών φορέων σε θέματα αποδοτικής χρήσης και εξοικονόμησης ενέργειας. Η γνώση αυτή αποτελεί μια από τις σημαντικότερες ποιοτικές διαστάσεις της προστιθέμενης αξίας που αναμένεται να δημιουργηθεί μέσα από την εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων.

4. Ανακυκλούμενος χαρακτήρας χρηματοδοτικών εργαλείων και προσέλκυση πρόσθετων πόρων: Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των χρηματοδοτικών εργαλείων και η «υποκινούμενη» προσέλκυση πρόσθετων πόρων μειώνει το χρηματοδοτικό ρίσκο, καθώς πλέον επιμερίζεται σε περισσότερους χρηματοδότες, ενώ δημιουργείται και η δυνατότητα να αυξηθεί σημαντικά τόσο ο τρέχων όσο και ο μελλοντικός αριθμός των τελικών δικαιούχων. Με τον τρόπο αυτό αποκτά πρόσβαση σε χρηματοδοτικούς πόρους ένας ευρύς αριθμός ΜΜΕ, που σε διαφορετική περίπτωση (π.χ. αν το διαθέσιμο ποσό δινόταν με τη μορφή επιδότησης) δεν θα είχαν αυτή τη δυνατότητα, όπως άλλωστε αποδείχθηκε και προηγουμένως. Η παράμετρος αυτή αποτελεί μια σημαντική πτυχή της ποιοτικής διάστασης της προστιθέμενης αξίας των χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς δίνεται η δυνατότητα ενίσχυσης ενός σαφώς μεγαλύτερου αριθμού ΜΜΕ σε σύγκριση με εκείνου που θα ενισχυόταν αν οι πόροι είχαν τη μορφή επιχορήγησης.

5. Συμβολή στην υλοποίηση των στόχων των επιχειρησιακών προγραμμάτων: τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν σημαντικά στην επίτευξη των στόχων των επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπως αυτά έχουν καταρτιστεί για την περίοδο 2014-2020. Ειδικότερα η αρχιτεκτονική του νέου ΕΣΠΑ, μέσω της οποίας θα υλοποιηθεί η αναπτυξιακή στρατηγική που έχει θέσει η χώρα, προβλέπει 7 (5+2) τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα. Στα προγράμματα αυτά έχουν προταθεί συμπληρωματικές και αλληλοενισχυόμενες προτεραιότητες χρηματοδότησης, σύμφωνα με τις ειδικές προκλήσεις της χώρας και οι οποίες αντανακλούν τη σημασία των αναγκών χρηματοδότησης και τη δυνητική συνεισφορά στην ανάπτυξη και την απασχόληση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012α).

6. Δυνατότητα υποστήριξης μέσω διαφορετικών τύπων χρηματοδότησης: Η δυνατότητα ανάπτυξης και παροχής νέων χρηματοδοτικών προϊόντων μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων που να ανταποκρίνονται πληρέστερα στις τρέχουσες ανάγκες των επιχειρήσεων και έργων αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας που αναμένεται να δημιουργηθεί από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Το κύριο στοιχείο είναι η δημιουργία της δυνατότητας να ενισχύσουν επιχειρήσεις και έργα υπό τη μορφή κεφαλαίων κίνησης. Μια, επομένως, από τις ουσιαστικότερες διαφορές που υπάρχουν στην ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας μεταξύ επιχορηγήσεων και χρηματοδοτικών εργαλείων, είναι η δυνατότητα των τελευταίων να έχουν τη μορφή κεφαλαίων κίνησης και να μην

αφορούν αποκλειστικά την ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων. Σε μια οικονομία που βρίσκεται τα τελευταία πέντε έτη σε ύφεση, πρωταρχική ανάγκη είναι η ανασυγκρότηση της παραγωγικής δομής, μέσω αρχικά της αντιμετώπισης των τρεχουσών (ταμειακών) αναγκών επιχειρήσεων και έργων. Η παροχή τέτοιων δυνατοτήτων μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων θα ενισχύσει σημαντικά την οικονομία, επιτρέποντας τη δημιουργία μιας ουσιαστικής προστιθέμενης αξίας.

7. Όφελος για το περιβάλλον και την υγεία: Οι δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας και βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας δρουν προς όφελος της προστασίας του περιβάλλοντος, μειώνουν την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις αρνητικές επιδράσεις που αυτή προκαλεί (π.χ. ανάγκη για νοσηλεία), δημιουργώντας εν τέλει οφέλη στην ανθρώπινη υγεία. Τα εν λόγω οφέλη αποτελούν την ποιοτική αξία των δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας (Copenhagen Economics, 2012). Είναι χαρακτηριστικό ότι ανακαινίσεις κτιρίων, μέσω π.χ. βελτιωμένης μόνωσης, πιο αποδοτικής θέρμανσης, καλύτερου εσωτερικού φωτισμού και αερισμού, οδηγούν στη βελτίωση της ποιότητας του εσωτερικού περιβάλλοντος, που με τη σειρά της επιδρά στην ευημερία και στην εργασιακή παραγωγικότητα του ατόμου.

Σύνολο προστιθέμενης αξίας και χρηματοδοτικές ανάγκες ελληνικής οικονομίας

Η ανάλυση που προηγήθηκε αποτύπωσε το μέγεθος και την ποιοτική διάσταση της προστιθέμενης αξίας που είναι δυνατό να δημιουργηθεί μέσα από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Προκειμένου να διαπιστωθεί η συνολική προστιθέμενη αξία των χρηματοδοτικών εργαλείων χρειάζεται να προσδιοριστεί η τελική δυνατότητά τους στην κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική οικονομία παραμένει σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης, με το μεγαλύτερο μέρος του παραγωγικού της ιστού να έχει υποστεί σημαντικές επιπτώσεις και την πλειοψηφία των επιχειρήσεων να αναζητά χρηματοδοτικούς πόρους με σκοπό την κάλυψη των ταμειακών αναγκών τους, τη βελτίωση της παραγωγικότητάς τους και την υλοποίηση επενδύσεων. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται αρχικά να προσδιοριστεί το σύνολο των επενδυτικών αναγκών της ελληνικής οικονομίας, να εντοπιστούν οι διαθέσιμοι πόροι οι οποίοι δύναται να καλύψουν το σύνολο ή ένα μέρος των αναγκών αυτών και στη συνέχεια μέσα από την ανάλυση της μόχλευσης και των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων που είναι δυνατό να υπάρξουν θα εκτιμηθεί η δυνατότητα κάλυψης των προαναφερθέντων αναγκών.

Ειδικότερα, σύμφωνα με μελέτη που έχει πραγματοποιήσει η McKinsey σε συνεργασία με το IOBE και τον ΣΕΒ για τις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και το νέο αναπτυξιακό όραμα, εκτιμήθηκε ότι προκειμένου η χώρα να εξέλθει από την οικονομική κρίση και να δημιουργήσει ένα βιώσιμο παραγωγικό μοντέλο απαιτούνται ετησίως πρόσθετες επενδύσεις ύψους € 16,30 δισ. (Mc Kinsey & Company, 2011). Πέραν των επενδύσεων αυτών, απαιτείται να καλυφθούν και οι τρέχουσες

χρηματοδοτικές ανάγκες σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, που εκτιμήθηκαν στα € 3,6 δισ., της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας (€ 313,9 εκ.) και των αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων (€ 639 εκ.). Ουσιαστικά απαιτείται να εξευρεθούν πόροι της τάξεως των € 20,91 δισ. προκειμένου να δημιουργηθεί ένα νέο παραγωγικό και ανταγωνιστικό πλαίσιο για την ελληνική οικονομία. Οι διαθέσιμες πηγές που δύναται να χρηματοδοτήσουν αυτές τις ανάγκες είναι βασικά πέντε: ο κρατικός προϋπολογισμός, μέσω του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ), το ΕΣΠΑ μέσα από τις επιδοτήσεις και τις επιστρεπτές χρηματοδοτήσεις που θα δώσει, το Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο και τα λοιπά ταμεία επιχειρηματικών συμμετοχών για τις ΜΜΕ (VCs), τα ευρωπαϊκά προγράμματα απευθείας από την Ε.Ε. (όπως π.χ. το COSME), το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τις Στρατηγικές Επενδύσεις (European Fund for Strategic Investments (EFSI)) και ο λοιπός ιδιωτικός και τραπεζικός τομέας μέσω των διαθέσιμων κεφαλαίων που έχει.

Βάσει τώρα των δεδομένων αυτών το κρίσιμο στοιχείο είναι να εξεταστούν οι παράμετροι, οι στόχοι και το μέγεθος των διαθέσιμων αυτών πηγών κεφαλαίων, προκειμένου να διερευνηθούν οι δυνατότητες κάλυψης των επενδυτικών και χρηματοδοτικών αναγκών που προσδιορίστηκαν προηγουμένως. Ως εκ τούτου απαιτείται να γίνει μια σύγκριση μεταξύ των πηγών και χρήσεων κεφαλαίων προκειμένου να προσδιοριστεί και το απαιτούμενο ύψος των ιδιωτικών κεφαλαίων που χρειάζεται να εισρεύσει στην οικονομία (τραπεζών και ιδιωτών). Στο πλαίσιο αυτό θα ληφθεί υπόψη και ο πολλαπλασιαστικός χαρακτήρας (μόχλευση) κάθε κατηγορίας κεφαλαίων που δύναται να συγκεντρωθούν για τη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας. Με τον τρόπο αυτό θα εκτιμηθεί και η απαιτούμενη συνεισφορά των ιδιωτικών κεφαλαίων που χρειάζεται να συγκεντρωθούν. Στην ενότητα 4.4 γίνεται μια αναλυτική προσέγγιση ως προς το ύψος των πόρων που δύναται να συγκεντρωθούν και εν τέλει ως προς το βαθμό κάλυψης των αναγκών της οικονομίας. Να επισημανθεί μόνο στο σημείο αυτό, ότι δεδομένου του υψηλότερου βαθμού μόχλευσης που πετυχαίνουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία σε σχέση με τις άλλες μορφές ενισχύσεων (π.χ. επιχορηγήσεις), όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθός τους τόσο μικρότερο θα είναι τελικά το συνολικό μέγεθος των δημόσιων πόρων που θα απαιτηθεί. Από την άλλη πλευρά οποιαδήποτε μείωση των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία θα απαιτήσει μια πολλαπλάσια αύξηση κάποιων εκ των υπολοίπων πηγών, καθώς τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν από τους υψηλότερους βαθμούς πολλαπλασιαστικής επίδρασης.

Η παραπάνω αναφορά φανερώνει τη σημαντική συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων, που είναι δυνατό να δημιουργηθούν μέσα από πόρους του ΕΣΠΑ, στην κάλυψη των πρόσθετων αναγκών της ελληνικής οικονομίας που έχουν δημιουργηθεί εξαιτίας της παρατεταμένης ύφεσης. Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους, η ικανότητά τους για μόχλευση και οι πρόσθετες επιδράσεις που έχουν στους τελικούς δικαιούχους (π.χ. μεταφορά τεχνογνωσίας, στήριξη κεφαλαίων κίνησης, αντιμετώπιση αποτυχιών της αγοράς) δημιουργεί ένα ισχυρό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στο σύνολο της οικονομίας. Ως εκ τούτου η παρουσία και η ενίσχυσή τους στην τρέχουσα

προγραμματική περίοδο θεωρείται επιβεβλημένη, ενώ μέσω των προσδοκώμενων συνεργειών με τις υπόλοιπες χρηματοδοτικές πηγές και φυσικά την αναγκαία στήριξη από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα είναι δυνατό να καλύψουν τις απαιτούμενες επενδυτικές και χρηματοδοτικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας.

4.2. Συνέργειες με άλλες μορφές χρηματοδότησης

Οι συνέργειες των χρηματοδοτικών εργαλείων, που είναι δυνατό να αναπτυχθούν με άλλες μορφές χρηματοδότησης, εντοπίζονται κυρίως στις αλληλοεπιδράσεις με τους πόρους του Συμφώνου Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ) 2014-2020, που ουσιαστικά αφορά τις χρηματοδοτήσεις από το νέο ΕΣΠΑ, τους πόρους μέσω του Νέου Επενδυτικού Νόμου 4399/2016, τις λοιπές επενδύσεις μέσω ΠΔΕ, τα επενδυτικά και επιχειρηματικά ταμεία καθώς και τους πόρους μέσω λοιπών ευρωπαϊκών μηχανισμών και προγραμμάτων. Σημειώνεται ότι οι πόροι του ΣΕΣ όπως και εκείνοι από τον επενδυτικό νόμο είναι διαθέσιμοι προς όλες τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, με περιοριστικούς όρους που αφορούν την περιφέρεια υλοποίησης, τη δραστηριότητα και το μέγεθος της επένδυσης.

Συνέργεια με ΕΣΠΑ 2014-2020

Το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 απαρτίζεται από πέντε συν δύο τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα (ΤΕΠ): το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, το ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη, το ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση, το ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα, το ΕΠ Τεχνική Βοήθεια καθώς και από το πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη» και από το ΕΠ «Αλιείας και Θάλασσας». Πέραν αυτών το ΣΕΣ περιλαμβάνει και 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ, ένα για κάθε περιφέρεια), τα οποία περιλαμβάνουν δράσεις και έργα περιφερειακής κλίμακας και χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση με διαφοροποιημένες μορφές χρηματοδοτικής στήριξης ανάλογα με τις ανάγκες που αντιμετωπίζουν σε διαφορετικά στάδια του κύκλου ζωής τους και η δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης στα κρίσιμα σημεία των διαδικασιών παραγωγής και εμπορίας. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται να εντοπιστούν οι πόροι από το νέο ΕΣΠΑ που είναι δυνατό να διοχετευτούν με σκοπό την υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων (π.χ. δάνεια, εγγυήσεις, κεφάλαια συνεπένδυσης).

Παράλληλα με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, ένας ακόμα από τους στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης, η ενεργειακή αναβάθμιση του

κτιριακού αποθέματος και της λειτουργίας των επιχειρήσεων, με τελικό σκοπό να μειωθεί η κατανάλωση της πρωτογενούς ενέργειας. Οι δράσεις διαχωρίζονται εκτός των άλλων και στις κατηγορίες: ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων επαγγελματικής χρήσης, βελτίωση ενεργειακής απόδοσης μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων και ενεργειακή αναβάθμιση στα δημόσια κτήρια. Έχουν δημιουργηθεί συγκεκριμένοι θεματικοί στόχοι και επενδυτικές προτεραιότητες εντός των ΤΕΠ και των ΠΕΠ που προβλέπουν την ενίσχυση των τομέων αυτών καθώς και συγκεκριμένο ύψος διαθέσιμων πόρων.

Η αναγκαιότητα τώρα υλοποίησης αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων περιγράφεται στο άρθρο 7, του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1301/2013 σχετικά με το ΕΤΠΑ και για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικά με το στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση για ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη» γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και στις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις. Όπως αναφέρεται το ΕΤΠΑ στηρίζει, στο πλαίσιο των επιχειρησιακών προγραμμάτων, τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη μέσω στρατηγικών που καθορίζουν ολοκληρωμένες δράσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών, δημογραφικών και κοινωνικών προκλήσεων που θίγουν τις αστικές περιοχές, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη την ανάγκη προώθησης των διασυνδέσεων μεταξύ αστικών περιοχών και περιοχών της υπαίθρου. Σε αυτό το πλαίσιο έχουν δημιουργηθεί δράσεις χρηματοδότησης έργων που εντάσσονται στην παρούσα θεματική ενότητα όπου και έχει προσδιοριστεί και το ανάλογο ύψος χρηματοδότησης που προβλέπεται να λάβει από το σύνολο των ΤΕΠ και ΠΕΠ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, που διαθέτει προϋπολογισμό € 4,56 δισ. και έχει 9 τομείς προτεραιότητας (αγροδιατροφή/ βιομηχανία, ενέργεια, εφοδιαστική αλυσίδα, πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, περιβάλλον, τουρισμός, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, υγεία, υλικά – κατασκευές) έχει ήδη γίνει πρόβλεψη για τους πόρους που θα κατευθυνθούν με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων. Επιπρόσθετα, στο ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση, που διαθέτει προϋπολογισμό € 2,67 δισ. και έχει σκοπό, μεταξύ άλλων, τη στήριξη της δημιουργίας βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και την προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας, δίνεται επίσης η δυνατότητα άντλησης πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία. Στο ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη, που διαθέτει συνολικό προϋπολογισμό ύψους € 4,33 δισ., περιλαμβάνονται άξονες προτεραιότητας που αφορούν δράσεις επίτευξης χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και εφαρμογής στρατηγικών προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, δίνοντας τη δυνατότητα χρήσης πόρων μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων. Επιπλέον, στα 13 Περιφερειακά Προγράμματα έχουν προβλεφθεί ποσά για τη χρηματοδότηση δράσεων και για τις τρεις θεματικές ενότητες, την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, την υλοποίηση δράσεων ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας, καθώς και την υλοποίηση

αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων. Από τους διαθέσιμους δηλαδή πόρους των ΠΕΠ είναι δυνατό να αντληθεί ένα μέρος προκειμένου να λάβει τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων που θα αφορούν τις τρεις σχετικές θεματικές ενότητες.

Πέραν αυτών, δημιουργούνται γενικά συνέργειες με το σύνολο των υπόλοιπων πόρων κάθε ΤΕΠ και ΠΕΠ, που θα δοθούν με τη μορφή μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων, καθώς οι πόροι αυτοί αποσκοπούν στη δημιουργία και στήριξη ενός νέου παραγωγικού μοντέλου που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, με τη μόχλευση πρόσθετων ιδιωτικών πόρων.

Συνέργεια με ΠΔΕ και επενδυτικό νόμο

Πέραν των συνεργειών σε επίπεδο υλοποίησης του νέου ΕΣΠΑ, αντίστοιχες συνέργειες είναι δυνατό και να προκύψουν και μέσα από τον επενδυτικό νόμο και γενικότερα το ΠΔΕ. Ο επενδυτικός (αναπτυξιακός) νόμος χρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους καθώς και από αξιοποίηση πόρων Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, με σκοπό την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό στους περιβαλλοντικούς πόρους και την υποστήριξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας, η αύξηση της απασχόλησης, η βελτίωση της συνεργασίας και η αύξηση του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων, η τεχνολογική αναβάθμιση, η διαμόρφωση μιας νέας εξωστρεφούς εθνικής ταυτότητας (branding), η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης, η μετακίνηση στην αλυσίδα παραγωγής της αξίας για την παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων, η εξοικονόμηση των φυσικών πόρων στην προοπτική μιας κυκλικής οικονομίας, η προσφορά καλύτερων υπηρεσιών, η προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων και εν τέλει η εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας. Υπάρχουν οι ακόλουθες βασικές μορφές ενίσχυσης των επιχειρήσεων για την υλοποίηση επενδύσεων μέσω του επενδυτικού νόμου: Φορολογική απαλλαγή, επιχορήγηση, επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης, επιδότηση κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης, σταθεροποίηση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος, χρηματοδότηση επιχειρηματικού κινδύνου. Ανεξαρτήτως μορφής, όλες οι ενισχύσεις που λαμβάνει μια επιχείρηση συνυπολογίζονται στο τελικό συνολικό ποσοστό ενίσχυσης, το οποίο σε κάθε περίπτωση δεν δύναται να υπερβαίνει τα όρια του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων όπως εκάστοτε ισχύει.

Ένα στοιχείο που χρειάζεται να αναφερθεί στο σημείο αυτό είναι ότι οι ενισχύσεις που δίνονται προς τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο του αναπτυξιακού νόμου, οφείλουν να συμμορφώνονται με συγκεκριμένους (περιοριστικούς) κανόνες όπως αυτοί ορίζονται στο Γ.Α.Κ (Κανονισμός ΕΕ αριθ. 651/2014 της Επιτροπής). Ειδικότερα, στα καθεστώτα ενισχύσεων του Αναπτυξιακού νόμου υπό προϋποθέσεις υπάγονται επενδυτικά σχέδια σχεδόν όλων των τομέων της οικονομίας, εκτός αυτών που εξαιρούνται με βάση το

εθνικό και κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο, καθώς και όλες οι μορφές επιχειρήσεων υπό την προϋπόθεση να είναι εγκατεστημένες ή να έχουν υποκαταστήματα στη χώρα. Επιπλέον, η αξιολόγηση μιας επένδυσης για ένταξη στον αναπτυξιακό νόμο διενεργείται είτε με τη μέθοδο της συγκριτικής, είτε με τη μέθοδο της άμεσης αξιολόγησης, ανάλογα με τα οριζόμενα στην οικεία απόφαση προκήρυξης των καθεστώτων ενίσχυσης. Ειδικότερα, κάθε επενδυτικό σχέδιο οφείλει να πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις: α. πλήρης συμφωνία της αίτησης υπαγωγής (επενδυτικού σχεδίου) με τους όρους του νόμου και του κανονιστικού πλαισίου που εκδίδεται σε εφαρμογή του, β. φερεγγυότητα του φορέα του επενδυτικού σχεδίου με προσκόμιση των σχετικών πιστοποιητικών, όπως ιδίως φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα, καθώς και κάθε άλλου πιστοποιητικού που ορίζεται με την απόφαση προκήρυξης, γ. τεκμηρίωση της δυνατότητας χρηματοδότησης του κόστους του επενδυτικού σχεδίου είτε μέσω ιδίων κεφαλαίων, είτε με εξωτερική χρηματοδότηση.

Από την άλλη πλευρά, τα χρηματοδοτικά εργαλεία ελέγχουν τη βιωσιμότητα μιας επένδυσης, αλλά και της επιχείρησης που την υλοποιεί. Κεντρικό στόχος είναι να ελεγχθεί και να αξιολογηθεί ο βαθμός βιωσιμότητας της χρηματοδοτούμενης δράσης της επιχείρησης και η ικανότητάς της να επιστρέψει το μέγεθος της χρηματοδότησης που θα λάβει, έτσι ώστε να τεθεί σε λειτουργία το ανακυκλούμενο χαρακτηριστικό των εργαλείων. Συγχρόνως τα χρηματοδοτικά εργαλεία δεν διαθέτουν αυξημένους περιορισμούς όσον αφορά τη δραστηριότητα της επιχείρησης, παρέχοντας πρόσβαση σε χρηματοδότηση σε ένα μεγαλύτερο βαθμό και τύπο επιχειρήσεων. Λαμβανομένων υπόψη των παραμέτρων αυτών, δεν παρατηρούνται ουσιαστικές αλληλεπικαλύψεις μεταξύ των χρηματοδοτικών εργαλείων και των μορφών χρηματοδότησης μέσω του επενδυτικού νόμου. Λόγω των υφιστάμενων περιορισμών που υπάρχουν στο μέγεθος της επιδότησης και συγχρόνως της ανάγκης που ισχύει για εξεύρεση δανειακών κεφαλαίων, ανεξαρτήτως της λήψης επιδότησης ή όχι, τότε γίνεται αντιληπτό ο συμπληρωματικός χαρακτήρας μεταξύ των δύο κατηγοριών ενίσχυσης και ως εκ τούτου των συνεργειών που είναι δυνατό να προκύψουν.

Ως εκ τούτου μια επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να συνδυάσει την ενίσχυση του επενδυτικού της σχεδίου τόσο μέσω αναπτυξιακού νόμου όσο και μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο είναι απαραίτητο να πληρούνται οι κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων (βλ. Ενότητα «Κρατικές Ενισχύσεις»). Επιπρόσθετα η διαχειριστική αρχή οφείλει να διασφαλίζει ότι η κάθε δαπάνη μιας επένδυσης δεν θα ενισχυθεί από περισσότερες της μιας μορφής χρηματοδότησης. Στο πλαίσιο αυτό στην Ελλάδα λειτουργούν δικλίδες ασφαλείας ώστε να μην υπάρχει χρηματοδότηση συγκεκριμένων δαπανών μιας επένδυσης από δύο πηγές. Ειδικότερα στο πληροφοριακό σύστημα κρατικών ενισχύσεων που λειτουργεί στη ΜΟΔ Α.Ε. του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, καταγράφονται οι συνολικές δαπάνες του κάθε επιχορηγούμενου προγράμματος και επένδυσης, ενώ μέσω της διενέργειας φυσικού ελέγχου από τις διαχειριστικές αρχές, σφραγίζονται τα τιμολόγια και οι

εξοφλήσεις με αναφορά στην ονομασία του προγράμματος από το οποίο χρηματοδοτούνται. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα ελέγχου ώστε να μην χρησιμοποιηθούν οι ίδιες δαπάνες σε διαφορετικό πρόγραμμα ενίσχυσης.

Συνέργεια με επενδυτικά και επιχειρηματικά κεφάλαια

Μια πρόσθετη μορφή χρηματοδότησης αποτελούν οι πόροι μέσω των Ταμείων Επιχειρηματικών Κεφαλαίων (Venture Capital Funds) καθώς και μέσω του Ελληνικού Επενδυτικού Ταμείου (IfG). Τα επιχειρηματικά κεφάλαια παρέχονται στα αρχικά στάδια υλοποίησης μιας επένδυσης. Αφορούν συνήθως μικρομεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τομείς υψηλής καινοτομίας, όπως για παράδειγμα στις νέες τεχνολογίες, στη βιοτεχνολογία ή στις νέες μορφές ενέργειας. Πρόκειται για τομείς που παρουσιάζουν σημαντικά υψηλά επίπεδα επιχειρηματικών κινδύνων ως απόρροια του βασικού χαρακτηριστικού τους που είναι η προώθηση της καινοτομίας. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να επιτευχθεί ένας ικανοποιητικός βαθμός απόδοσης, τα επενδύμενα επιχειρηματικά κεφάλαια έχουν μέσο-μακροπρόθεσμο χαρακτήρα καθώς σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα είναι δύσκολο να εμφανιστούν οι θετικές επιδράσεις σε επίπεδο οικονομικών αποτελεσμάτων των υπό χρηματοδότηση επιχειρήσεων και επενδύσεων.

Ο θεσμός των επιχειρηματικών κεφαλαίων είναι εξαιρετικά χρήσιμος και σημαντικός στην ίδρυση, τη λειτουργία και την περαιτέρω ανάπτυξη των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και ενισχύει ουσιαστικά την επιχειρηματικότητα και την οικονομική ανάπτυξη. Τα επενδυτικά σχήματα venture capital επενδύουν, με σκοπό κεφαλαιακές αποδόσεις, σε δυναμικές και καινοτόμες επιχειρήσεις με υψηλά όμως επίπεδα αβεβαιότητας για την προοπτική τους. Η σύνδεση των επενδύσεων επιχειρηματικών κεφαλαίων με τη μεγέθυνση των οικονομιών είναι άμεση ενώ καταλυτικός είναι και ο ρόλος των επενδυτικών σχημάτων στην υποστήριξη των φορέων υλοποίησης των επενδύσεων. Οι επενδύσεις επιχειρηματικών κεφαλαίων προσφέρουν πολλαπλά οφέλη τόσο στους φορείς υλοποίησης όσο και στα επενδυτικά σχήματα που μετέχουν στις επενδύσεις αυτές, όπως επίσης και γενικότερα στην οικονομία. Ειδικότερα τα επενδυτικά σχήματα που δίδουν τα επιχειρηματικά κεφάλαια προσφέρουν πρόσβαση σε μέσο-μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση, παρέχουν συμβουλές σε θέματα στρατηγικής, οργάνωσης και χρηματοοικονομικής διοίκησης στις χρηματοδοτούμενες εταιρείες, προσφέρουν τη δυνατότητα υλοποίησης των αναγκών επενδύσεων χωρίς να αυξάνουν τη δανειακή έκθεση, γίνονται συνέταροι στις χρηματοδοτούμενες εταιρείες και ως εκ τούτου έχουν ισχυρά κίνητρα να τις βοηθήσουν, ενώ παρέχουν και υποστήριξη προκειμένου να εισαχθούν οι χρηματοδοτούμενες επιχειρήσεις στο χρηματιστήριο.

Στην Ελλάδα, ο κυριότερος φορέας επιχειρηματικών κεφαλαίων είναι το Ταμείο Ανάπτυξης Νέας Οικονομίας. Το TANEΟ αποτελεί το μοναδικό μοχλό προώθησης των επενδύσεων επιχειρηματικού κεφαλαίου στη χώρα από την πλευρά του δημοσίου τομέα. Η λειτουργία του προσδιορίζεται και ρυθμίζεται από σχετικούς νόμους και υπουργικές αποφάσεις. Αποτελεί ένα Ταμείο Χαρτοφυλακίου (Fund of funds) και συμμετέχει σε 11 επενδυτικά σχήματα τα οποία διαχειρίζονται συνολικά € 280 εκ., εκ των οποίων τα € 140 εκ. αποτελούν τη συνεισφορά του TANEΟ (TANEΟ, 2016). Μέσα από τη λειτουργία τους, τα επενδυτικά αυτά σχήματα προχώρησαν στον εντοπισμό και αξιολόγηση επενδύσεων και τελικά στη δημιουργία χαρτοφυλακίου χρηματοδοτούμενων εταιρειών. Είναι γεγονός ότι το TANEΟ έχει τη δυνατότητα σήμερα να μετεξελιχθεί σε ένα κυρίαρχο πυλώνα προώθησης των επενδύσεων επιχειρηματικών κεφαλαίων στη χώρα με την προϋπόθεση της αναγνώρισης και της ενίσχυσης του θεσμικού του ρόλου από την πλευρά όλων των εμπλεκόμενων φορέων (Ελληνικό Δημόσιο, Θεσμικοί και Λοιποί Επενδυτές, Επιχειρήσεις, κ.λπ).

Πέραν του TANEΟ, το 2014 συστάθηκε το Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο (IfG), με σκοπό την ενίσχυση των ΜΜΕ και έργων υποδομής. Ειδικότερα αποτελείται από τρία υπο-ταμεία. Το πρώτο (IfG - Greek SME finance SA) αφορά την παροχή δανείων σε ΜΜΕ, το δεύτερο (SME growth equity sub fund) προορίζεται για την παροχή κεφαλαιουχικής συμμετοχής - ανάπτυξης είτε σε ΜΜΕ με προοπτική ανάπτυξης, είτε σε άλλα equity ή venture funds, ενώ το τρίτο (Infrastructure sub fund) στοχεύει στην παροχή δανείων ή και κεφαλαιουχικής συμμετοχής σε μικρά και μεσαία περιφερειακά έργα υποδομής. Ο βασικός τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το Ταμείο είναι μέσω επιλεγμένων ελληνικών τραπεζών οι οποίες λαμβάνουν μακροπρόθεσμα ευέλικτα δανειακά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση των ΜμΕ. Σημειώνεται ότι τα δάνεια έχουν μειωμένο επιτόκιο σε σχέση με αυτό της αγοράς, παρέχονται τόσο για νέες επενδύσεις όσο και ως κεφάλαια κίνησης, ενώ υπάρχει δυνατότητα καταβολής μόνο των τόκων και αποπληρωμή του κεφαλαίου με τη λήξη του δανείου. Η συνολική μέχρι στιγμής δέσμευση των επενδυτών για χρηματοδότηση και των τριών υπό-ταμείων αφορά ποσά άνω των € 500 εκ. εκ των οποίων € 350 εκ. από το Ελληνικό Δημόσιο, € 100 εκ. από την KfW, € 50 εκ. από τον όμιλο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, € 30 εκ. από το υπουργείο Οικονομικών της Γαλλίας, € 30 εκ. από το Ίδρυμα Ωνάση.

Από την περιγραφή των ταμείων αυτών, γίνεται φανερό ότι υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης συνεργειών μεταξύ των πόρων των χρηματοδοτικών εργαλείων και των κεφαλαίων που προέρχονται μέσα από ταμεία επιχειρηματικών κεφαλαίων, ειδικά στις περιπτώσεις όπου η ενίσχυση μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι σε μορφή κεφαλαίων συνεπένδυσης. Δεδομένης της συνάφειας που υπάρχει μεταξύ των στόχων των παραπάνω ταμείων και των στόχων των χρηματοδοτικών εργαλείων, είναι σαφές ότι η δυνατότητα συνδυασμού των πόρων επιχειρηματικών ταμείων και χρηματοδοτικών εργαλείων θα δώσει πρόσβαση στις επιχειρήσεις σε αυξημένη

χρηματοδότηση, θα επιτρέψει να δημιουργηθεί ένας υψηλός βαθμός μόχλευσης και θα καλύψει σημαντικά τις επενδυτικές και χρηματοδοτικές ανάγκες της οικονομίας.

Επιπρόσθετα, δεδομένου και του γεγονότος ότι τόσο μέσω των επιχειρηματικών ταμείων όσο και μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων επιχειρείται και μια μεταφορά τεχνογνωσίας από τις ομάδες διαχείρισης προς τις επιχειρήσεις και τους φορείς υλοποίησης επενδύσεων, γίνεται αντιληπτό ότι δημιουργείται μια διαδικασία σώρευσης τόσο σε επίπεδο πόρων όσο και σε επίπεδο μεταφοράς γνωστικού κεφαλαίου, η οποία θα επιτρέψει την αντιμετώπιση και βελτίωση τόσο χρηματοοικονομικών όσο και λειτουργικών ζητημάτων. Να σημειωθεί ωστόσο ότι ένα ζήτημα που υπάρχει είναι το γεγονός ότι τόσο τα επιχειρηματικά ταμεία όσο και το Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο έχουν σχετικά περιορισμένους πόρους και ως εκ τούτου οι δυνατότητες τους είναι συγκεκριμένες. Πάρα ταύτα, δεδομένης της αυξημένης πολλαπλασιαστικής επίδρασης που διαθέτουν, ο συνδυασμός τους με χρηματοδοτικά εργαλεία θα επιτρέψει την επίτευξη υψηλής μόχλευσης, περιορίζοντας ως ένα βαθμό το πρόβλημα των περιορισμένων πόρων.

Συνέργεια με ευρωπαϊκά προγράμματα

Μια επιχείρηση ή ένα έργο έχει ακόμα τη δυνατότητα πρόσβασης σε χρηματοδοτικούς πόρους απευθείας σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω των ειδικών προγραμμάτων που υλοποιούνται. Ειδικότερα, τα χρηματοδοτικά εργαλεία που είναι σήμερα διαθέσιμα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το Horizon 2020 στη θεματική περιοχή έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας, το COSME και Creative Europe στη θεματική ενότητα ανάπτυξης, το EaSI στη θεματική ενότητα εργασία και κοινωνική συνοχή, το Connecting Europe στη θεματική ενότητα υποδομές και το LIFE στη θεματική ενότητα περιβάλλον και κλιματική αλλαγή. Προκειμένου να εξεταστεί ο βαθμός συνέργειας των χρηματοδοτικών εργαλείων με τα εν λόγω ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης, είναι απαραίτητο να αρχικά να αποτυπωθούν οι στόχοι και οι ειδικοί παράμετροι του καθενός εξ αυτών των προγραμμάτων.

Horizon 2020: Το πρόγραμμα Horizon 2020 είναι το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έρευνα και την καινοτομία με προϋπολογισμό περίπου € 79 δισ. για την περίοδο 2014-2020. Οι τρεις κύριοι άξονες του προγράμματος είναι η επιστημονική αριστεία (excellent science), η βιομηχανική υπεροχή (industrial leadership) και οι κοινωνικές προκλήσεις (social challenges). Η επιστημονική αριστεία στοχεύει στην ενίσχυση της υπεροχής της Ευρώπης στο πεδίο της επιστήμης και την προσέλκυση των καλύτερων επιστημόνων σε αυτή. Εντός του συγκεκριμένου άξονα εντάσσεται η έρευνα αιχμής, οι δράσεις Marie Skłodowska – Curie, οι μελλοντικές και αναδυόμενες τεχνολογίες και η υποδομή παγκοσμίου επιπέδου. Ο άξονας της βιομηχανικής υπεροχής αφορά την επένδυση σε στρατηγικής σημασίας τεχνολογίες, όπως τη

μικροηλεκτρονική και την προηγμένη βιομηχανική παραγωγή. Έχει ως στόχο να ενισχύει την υπεροχή σε τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και βιομηχανικές τεχνολογίες, καθώς και την πρόσβαση σε κεφάλαια κινδύνου. Ο άξονας κοινωνικές προκλήσεις αφορά στην αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων μέσω στοχευμένων επενδύσεων στην έρευνα και στην καινοτομία. Εντός του άξονα εντάσσονται δράσεις που αφορούν την υγεία, την επισιτιστική ασφάλεια, την αειφόρο χρήση των βιολογικών πόρων, τη βιώσιμη ενέργεια, την πράσινη ολοκληρωμένη κινητικότητα, την κλιματική αλλαγή, καθώς και το περιβάλλον και τις πρώτες ύλες. Οι Ελληνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα είτε μεμονωμένα είτε στο πλαίσιο μιας κοινοπραξίας, με δράσεις που θα ενταχθούν κυρίως στην ενότητα που αφορά την «υπεροχή στις τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και στις βιομηχανικές τεχνολογίες» και στην ενότητα για τις «κοινωνικές προκλήσεις» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (c), 2014).

COSME: Το πρόγραμμα Competitiveness of Enterprises and Small and medium sized Enterprises (COSME) αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και των ΜΜΕ για τα έτη 2014-2020. Ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στις ανάγκες των ΜΜΕ, με τους ειδικούς στόχους να είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των επιχειρήσεων, ιδίως των ΜΜΕ, η ενθάρρυνση της επιχειρηματικής τους νοοτροπίας και η προώθηση της ίδρυσης και ανάπτυξής τους. Ουσιαστικά μέσω του προγράμματος επιδιώκεται η βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση υπό μορφή μετοχικού κεφαλαίου ή δανείων, η βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε νέες αγορές και η βελτίωση του πλαισίου προϋποθέσεων για την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα των ΜΜΕ. Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε περίπου € 2,3 δισ., εκ των οποίων τουλάχιστον το 60% (€ 1,38 δισ.) διατίθεται με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων (European Commission (c), 2013).

EaSI: Το πρόγραμμα Employment and Social Innovation (EaSI) αποσκοπεί στην προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής καινοτομίας. Διαθέτει ένα συνολικό προϋπολογισμό € 919 εκ. για τη περίοδο 2014-2020, ενώ ενσωματώνει τρία υφιστάμενα προγράμματα: το PROGRESS, που αφορά την απασχόληση και την κοινωνική αλληλεγγύη, το EURES, που περιλαμβάνει υπηρεσίες προώθησης της απασχόλησης και οι μικρο-χρηματοδοτήσεις. Το PROGRESS είναι ένα χρηματοδοτικό εργαλείο για την ενίσχυση δράσεων στους τομείς της απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης, προστασίας, καταπολέμησης διακρίσεων και ισότητας των φύλλων. Το EURES είναι ένα δίκτυο συνεργασίας για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό του ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου. Οι μικρο-χρηματοδοτήσεις λειτουργούν μέσω επιλεγμένων ενδιαμέσων παρόχων με σκοπό τη διάθεση μικροδανείων (κάτω από € 25.000) για την ίδρυση ή την επέκταση μικρών επιχειρήσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (d), 2016).

Creative Europe: Το πρόγραμμα Creative Europe διαθέτει προϋπολογισμό ύψους € 1,46 δισ. με σκοπό την ενίσχυση των πολιτιστικών και δημιουργικών τομέων της Ευρώπης. Στόχος είναι η υποβοήθηση αυτών των τομέων με σκοπό την προώθηση της ψηφιακής εποχής και της ψηφιοποίησης και την ενεργοποίηση τους για την επίτευξη του οικονομικού δυναμικού τους. Ο τελικός στόχος είναι η συμβολή στην αειφόρο ανάπτυξη, την απασχόληση, την κοινωνική συνοχή αλλά και η πρόσβαση σε νέες διεθνείς ευκαιρίες και αγορές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2016).

LIFE: Το πρόγραμμα Programme for the Environment and Climate Action (LIFE) αφορά τη στήριξη των κλιματικών δράσεων, του περιβάλλοντος και της διατήρησης της φύσης. Διαθέτει για την τρέχουσα περίοδο 2014-2020 δύο υποπρογράμματα: το πρώτο για το «περιβάλλον» και το δεύτερο για «δράση για το κλίμα». Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε € 3,4 δισ.. Το σκέλος «περιβάλλον» (75% του προϋπολογισμού) καλύπτει δράσεις σχετικά με το περιβάλλον και την αποδοτικότητα των πόρων, τη φύση και τη βιοποικιλότητα, την περιβαλλοντική διακυβέρνηση και πληροφόρηση. Το σκέλος «δράση για το κλίμα» (25% του προϋπολογισμού) καλύπτει ενέργειες και έργα σχετικά με το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και την κλιματική διακυβέρνηση και πληροφόρηση. Ουσιαστικά το πρόγραμμα χρηματοδοτεί πιλοτικά (καινοτόμα) έργα, έργα επίδειξης, βέλτιστων πρακτικών, έργα πληροφόρησης ευαισθητοποίησης και διάδοσης, καθώς έργα για το περιβάλλον ή το κλίμα, τα οποία θα λειτουργούν σε εκτεταμένη εδαφική κλίμακα και που θα χρηματοδοτούνται από κοινού με τουλάχιστον μία ακόμη σχετική χρηματοδοτική πηγή. Επίσης περιλαμβάνει έργα τεχνικής βοήθειας, έργα οικοδόμησης δυναμικού και προπαρασκευαστικά έργα. Το μέγιστο ποσοστό χρηματοδότησης για όλα τα έργα κατά την πρώτη διάρκεια του προγράμματος (2014-2017) ανέρχεται έως το 60% των επιλέξιμων δαπανών και για τη δεύτερη περίοδο (2018-2020) έως το 55% (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (e) , 2016).

Connecting Europe Facility: Η πρόγραμμα Connecting Europe Facility έχει ως στόχο τη στήριξη της ανάπτυξης υποδομών και ειδικότερα την προώθηση βιώσιμων και αποτελεσματικών ευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών και των μεταφορών. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται σε € 33,42 δισ. με το μεγαλύτερο μέρος να αφορά τον τομέα των μεταφορών. Οι στοχοθετημένες αυτές επενδύσεις σε βασικές υποδομές θα συμβάλουν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και θα τονώσουν την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης. Ουσιαστικά θα ενισχυθούν έργα που αφορούν την κατασκευή δρόμων, σιδηροδρόμων, ενεργειακών δικτύων και αγωγών, καθώς και ευρυζωνικών δικτύων. Μέσω του προγράμματος αυτού επιχειρείται να κινητοποιηθεί αποτελεσματικότερα η ιδιωτική χρηματοδότηση, να επιτραπεί η προώθηση καινοτόμων χρηματοοικονομικών μέσων, όπως εγγυήσεις και ομόλογα έργου, καθώς και να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα μόχλευσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2016).

Project Development Assistance: Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει διαμορφώσει διαφορετικές αναπτυξιακές διευκολύνσεις για την υποστήριξη, την ανάπτυξη και την προώθηση φιλόδοξων προγραμμάτων στο πλαίσιο της «Ενεργειακής Αποδοτικότητας και Εξοικονόμησης Ενέργειας», όπως είναι το πρόγραμμα «Ευρωπαϊκής Τοπικής Βοήθειας για την Ενέργεια» (ELENA- European Local Energy Assistance) και το PDA (Project Development Assistance). Το ELENA, αποτελεί ένα υποστηριζόμενο από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB) πρόγραμμα το οποίο έχει ως στόχο την χρηματοδότηση των τοπικών και περιφερειακών αρχών για την ανάπτυξη και προώθηση βιώσιμων επενδύσεων στο πλαίσιο της ενεργειακής αποδοτικότητας και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ειδικότερα, το εργαλείο ELENA συμβάλει ουσιαστικά στην εφαρμογή της πρωτοβουλίας 20-20-20 της ΕΕ από τις τοπικές και τις περιφερειακές αρχές. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα ELENA καλύπτει το 90% του επιλέξιμου κόστους για την τεχνική υποστήριξη διαφόρων επενδυτικών εγχειρημάτων (το οποίο χρειάζεται να ξεπερνά τα € 30 εκ.) τα οποία εντάσσονται στους ακόλουθους τομείς: την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας σε υποδομές δημοσίων και ιδιωτικών φορέων καθώς και στις αστικές μεταφορές, στην ενσωμάτωση ανανεώσιμων μορφών ενέργειας σε κτίρια αλλά και στην ανακαίνιση και επέκταση νέων δικτύων θέρμανσης. Αντιστοίχως, τα υπόλοιπα προγράμματα του PDA έχουν στόχο την ενίσχυση δημόσιων και ιδιωτικών φορέων για την ανάπτυξη βιώσιμων ενεργειακών επενδυτικών σχεδίων που κυμαίνονται από € 6 εκ. έως € 50 εκ. (European Investment Bank, 2016).

EEEF: Το European Energy Efficiency Fund (Ταμείο Ενεργειακής Αποδοτικότητας) είναι το ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο παρέχει με μορφή μετοχικού κεφαλαίου ή δανείων ειδικά προσαρμοσμένα (tailor made) εργαλεία στις τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές αρχές, καθώς και σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς που τις αντιπροσωπεύουν. Πρόκειται δηλαδή για μια συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, αφοσιωμένου στη προσπάθεια για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών με την εφαρμογή μέτρων ενεργειακής αποδοτικότητας και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Αυτό το ταμείο, με προϋπολογισμό € 265 εκ., έχει ως βασικούς στόχους την επένδυση σε πρωτοβουλίες ενεργειακής αποδοτικότητας, σε μικρής κλίμακας επενδύσεις για εναλλακτικές μορφές ενέργειας και σε έργα «καθαρών» αστικών μεταφορών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2012).

Συνέργεια με European Fund for Strategic Investments (EFSI)

Ο μηχανισμός χρηματοδότησης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων (European Fund for Strategic Investments, EFSI), γνωστός και ως «Juncker Plan», αποσκοπεί στην κινητοποίηση ιδιωτικών πόρων για τη χρηματοδότηση στρατηγικής σημασίας επενδύσεων έτσι ώστε να συνδράμει στην κάλυψη του επενδυτικού κενού που υπάρχει σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και την

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στοχεύει στη διάχυση επενδύσεων ύψους άνω των € 500 δισ. στα επόμενα έτη, ενισχύοντας σειρά από κλάδους όπως των μεταφορών, ενέργειας, ψηφιακών υποδομών, εκπαίδευσης και κατάρτισης, υγείας, έρευνας και ανάπτυξης, τεχνολογιών πληροφορικής και καινοτομίας, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, περιβάλλοντος, αστικών και κοινωνικών έργων, αλλά και την υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η χορήγηση της χρηματοδότησης θα έχει τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων (κυρίως ίδια κεφάλαια και παροχή εγγυήσεων) προς επιλέξιμες επιχειρήσεις και οργανισμούς.

Η λειτουργία του μηχανισμού βασίζεται κυρίως στη μόχλευση που επιτυγχάνεται μέσω της προσέλκυσης δημόσιων και ιδιωτικών πόρων για την υλοποίηση ιδιωτικών κυρίως επενδύσεων. Είναι απόρροια της γενικότερης φιλοσοφίας που υπάρχει σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αποσκοπεί στη μετάβαση από τη χρηματοδότηση με τη μορφή επιχορηγήσεων στη χρηματοδότηση επιστρεπτέων ενισχύσεων. Χαρακτηριστικό στοιχείο του νέου αυτού τρόπου χρηματοδότησης είναι ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας του. Ειδικότερα, σε αντίθεση με τις επιδοτήσεις, η χορηγούμενη ενίσχυση επιστρέφεται με αποτέλεσμα οι πόροι να δύναται να επαναχρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση πρόσθετων επενδύσεων. Λόγω ακριβώς του ανακυκλούμενου χαρακτήρα της, δύναται με ένα δεδομένο μέγεθος πόρων να χρηματοδοτήσει μεγαλύτερο αριθμό έργων σε σχέση με την περίπτωση των επιχορηγήσεων. Επιπρόσθετα δύναται να προκαλέσουν μικρότερη δημοσιονομική επιβάρυνση καθώς δεν φέρουν τη μορφή επιχορήγησης αλλά (μακροχρόνιας) απαίτησης (Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων , 2016).

Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της χρηματοδότησης που παρέχει το «Juncker Plan». Μέσα από το Juncker Plan, εκτιμάται πως δύναται να χρηματοδοτηθούν επιχειρήσεις καθώς και επενδυτικά έργα, με προϋπολογισμό π.χ. από € 15 έως € 80 εκ.. Η συνολική ενίσχυση δύναται να ανέλθει ή και να ξεπεράσει τα € 400 εκ. έως το 2020 (αρχική εκτίμηση). Στο πλαίσιο αυτό το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία συνθηκών σημαντικής συνέργειας για την ενίσχυση επιχειρήσεων και την υλοποίηση επενδύσεων και στις τρεις θεματικές ενότητες που εξετάζονται. Ωστόσο μια τέτοια προοπτική απαιτεί προηγουμένως να γίνουν άμεσα συγκεκριμένα βήματα προετοιμασίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους βημάτων είναι η συμμετοχή της Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) σε συναλλαγή τιτλοποίησης με δύο ελληνικές τράπεζες προκειμένου να ενισχυθεί η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε προσιτή χρηματοδότηση. Ειδικότερα με εγγύηση από τον προϋπολογισμό της ΕΕ στο πλαίσιο του EFSI, η ΕΤΕπ, τον Οκτώβριο του 2016, προχώρησε σε συμφωνία χρηματοδότησης προς την Εθνική Τράπεζα Ελλάδος και προς την Alpha Bank, αρχικού ύψους € 250 εκ., μέσω τιτλοποίησης χαρτοφυλακίων δανείων τους που έχουν χορηγηθεί σε ΜΜΕ. Βασικός σκοπός της εν λόγω συναλλαγής είναι η ενίσχυση ΜΜΕ και η σταδιακή

αποκατάσταση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων μεσαίας κεφαλαιοποίησης στην Ελλάδα (European Investment Bank (b), 2016).

Συνέργεια με λοιπά προγράμματα

Πράσινο Ταμείο: Το Πράσινο Ταμείο, είναι υπεύθυνο για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων, τα οποία καταρτίζονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, από άλλα Υπουργεία, αποκεντρωμένες γενικές διοικήσεις, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημοσίου τομέα, σωματεία ή άλλης μορφής ενώσεις νομικών και φυσικών προσώπων, τα οποία στοχεύουν στην προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος. (Πράσινο Ταμείο, 2016).

Διασυνοριακή Συνεργασία: Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε επίσης και τα Προγράμματα Διασυνοριακής Συνεργασίας, “Interreg V-A” μεταξύ της Ελλάδας και της Κύπρου, της Ελλάδας με την Ιταλία και της Ελλάδας με κράτη της Βαλκανικής-Μεσογείου καθώς και με τα κράτη της Βουλγαρίας και της Αλβανίας και του FYROM. Μέσα από τα προγράμματα αυτά προκύπτουν δράσεις «συνολικού ενεργειακού σχεδιασμού» (whole building design) για δημόσια κτίρια» και «πιλοτικές δράσεις ενεργειακής εξοικονόμησης για δημόσια κτίρια» (ΕΣΠΑ, 2016).

Όπως γίνεται αντιληπτό από τους στόχους που το κάθε πρόγραμμα φέρει, οι πηγές αυτές χρηματοδότησης είναι δυνατό να συνδυαστούν μέσω των διαφόρων χρηματοδοτικών εργαλείων και με τον τρόπο αυτό να δημιουργηθούν συνέργειες ως προς την ολοκληρωμένη ενίσχυση επιχειρήσεων και έργων (European Commission (h), 2014). Ειδικότερα οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να ενισχυθούν, παράλληλα με τα χρηματοδοτικά εργαλεία των ΕΔΕΤ, και με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά προγράμματα (ειδικά όσον αφορά το COSME ή το HORIZON 2020), για τη χρηματοδότηση π.χ. μιας νέας γραμμής παραγωγής με καινοτόμα χαρακτηριστικά, ή για την ενεργειακή αναβάθμιση ή για την υλοποίηση μιας αστικής επένδυσης (με συμμετοχή π.χ. και ενός δημόσιου φορέα). Να σημειωθεί εδώ ωστόσο ότι σε κάθε περίπτωση απαιτείται να πληρείται ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013. Ειδικότερα και σύμφωνα με το άρθρ. 65 παρ. 11 μια δράση μιας επιχείρησης δύναται να χρηματοδοτηθεί από ένα ή περισσότερα ΕΔΕΤ ή από ένα ή περισσότερα προγράμματα και από άλλα χρηματοδοτικά μέσα της Ένωσης, υπό τον όρο ότι η δαπάνη που περιλαμβάνεται σε αίτηση πληρωμής από ένα ΕΔΕΤ δεν λαμβάνει υποστήριξη από άλλο Ταμείο ή χρηματοδοτικό μέσο της Ένωσης, ούτε χρηματοδοτείται από το ίδιο Ταμείο στο πλαίσιο άλλου προγράμματος. Με άλλα λόγια δεν δύναται η ίδια δαπάνη να χρηματοδοτηθεί από δύο ή περισσότερες διαφορετικές πηγές.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα συνέργειας είναι η περίπτωση όπου μια επιχείρηση σχεδιάζει τη δημιουργία μιας νέας καινοτομικής παραγωγικής γραμμής, η οποία

δύναται να ενισχυθεί με παράλληλα επιχειρηματικά σχέδια, ένα για χρηματοδότηση από το πρόγραμμα «HORIZON 2020» για την αγορά των μηχανημάτων και ένα μέσω δανεισμού από ΕΔΕΤ για την αγορά της απαραίτητης πρώτης ύλης. Αυτά τα δύο επιχειρηματικά σχέδια ουσιαστικά λειτουργούν για την επίτευξη του ίδιου επενδυτικού στόχου της επιχείρησης, την υλοποίηση της νέας παραγωγικής γραμμής. Μια επιχείρηση δύναται επίσης να ενισχυθεί για την υλοποίηση της ίδιας παραγωγικής γραμμής μέσω διαδοχικών επενδυτικών σχεδίων από διαφορετικά προγράμματα. Αρχικά έχει τη δυνατότητα να λάβει ενίσχυση από το πρόγραμμα «HORIZON 2020» για την ενίσχυση της έρευνας που απαιτείται για τη δημιουργία μιας παραγωγικής γραμμής. Έπειτα, έχει τη δυνατότητα να ενισχυθεί μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων ΕΔΕΤ για τα κεφάλαια που απαιτούνται για την υλοποίηση της νέας επένδυσης που σχεδιάστηκε και ερευνήθηκε. Ένα ακόμα πρόσθετο παράδειγμα τέλος αποτελεί η περίπτωση όπου μια επιχείρηση λαμβάνει ενίσχυση μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων για την παροχή του αναγκαίου κεφαλαίου κίνησης και στη συνέχεια εντάσσεται σε κάποιο ευρωπαϊκό πρόγραμμα (π.χ. COSME ή EaSI), προκειμένου να ενισχύσει τις εξαγωγές της. Σε κάθε περίπτωση δεν είναι δυνατό να υπάρχει διπλή χρηματοδότηση της ίδιας δαπάνης, ενώ οι επιχειρήσεις απαιτείται να πληρούν τους κανονισμούς σε ότι αφορά τους όρους επιλεξιμότητας καθώς και τους ισχύοντες κανονισμούς κρατικών ενισχύσεων de minimis (βλ. ενότητα περί κρατικών ενισχύσεων).

Ανεξαρτήτως των περιορισμών και των κανόνων που είναι απαραίτητο να τηρούνται, οι δυνατότητες συνέργειας που υπάρχουν, όπως παρουσιάστηκε προηγουμένως, μεταξύ των χρηματοδοτικών εργαλείων και των λοιπών μορφών χρηματοδότησης και ενίσχυσης (επενδυτικός νόμος, νέο ΕΣΠΑ, ταμεία επιχειρηματικών κεφαλαίων, ευρωπαϊκά προγράμματα) είναι μεγάλες. Η από κοινού προώθηση των μέσων αυτών ενίσχυσης των ΜΜΕ υπό το πρίσμα ενός σαφούς, ξεκάθαρα και οργανωμένου πλαισίου ενημέρωσης, προώθησης και τεχνικής συνδρομής των τελικών δικαιούχων (δηλαδή των επιχειρήσεων) θα δώσει τη δυνατότητα ουσιαστικής ενίσχυσης της βιωσιμότητας των ΜΜΕ, βελτίωσης της παραγωγικής τους δυναμικής και επαρκούς κάλυψης των χρηματοδοτικών αναγκών τους.

Δομές και μηχανισμοί

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη των προαναφερθέντων συνεργειών είναι η ύπαρξη ειδικών δομών που να εξειδικεύονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, προκειμένου να είναι σε θέση να μεγιστοποιήσουν τις προσδοκώμενες ωφέλειες από την εφαρμογή τους. Οι δομές αυτές δύναται να λειτουργούν με τη μορφή κρατικών φορέων ή και ιδιωτικών. Στο πλαίσιο αυτό η παρουσία εξειδικευμένων ταμείων διαχείρισης κρίνεται επιβεβλημένη, προκειμένου να επιτευχθεί ο μέγιστος βαθμός ανακύκλωσης και μόχλευσης των πόρων που θα

διοχετευτούν μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων. Ειδικότερα, σύμφωνα με την έκθεση της συνεδρίασης αντιπροσώπων υψηλού επιπέδου σχετικά με την πρόσβαση επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση, στόχος της περιόδου 2014-2020 απαιτείται να είναι η ομαδοποίηση των διαθέσιμων κονδυλίων που θα διατεθούν για χρηματοδοτικά εργαλεία και η εστίασή τους σε λιγότερους τομείς προτεραιότητας, ώστε να συμβάλουν συντονισμένα σε έξυπνα, βιώσιμα και αποδοτικά αποτελέσματα. Ο αποτελεσματικός συντονισμός μεταξύ των σχετικών υπουργείων και των περιφερειακών αρχών έχει κεφαλαιώδη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με την ομάδα αντιπροσώπων, προτείνονται οι ακόλουθες ενέργειες σχετικά με τη νέα δομή και λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013):

- Δημιουργία ενός οργανισμού στην Ελλάδα για τη χάραξη πολιτικών σχετικά με την εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Δημιουργία συμβάσεων πλαισίου με σκοπό την πρόσβαση των συνεπενδυτών και τη διαφοροποίηση των χρηματοπιστωτικών προϊόντων (δηλ. δάνεια, εγγυήσεις, ίδια κεφάλαια, επιχορηγήσεις κ.λπ.).
- Ίδρυση και λειτουργία ταμείων χαρτοφυλακίου που θα διαθέτουν πόρους από όλα τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ. Τα εν λόγω ταμεία χαρτοφυλακίων απαιτούν ανεξαρτησία, επαγγελματισμό, συμμόρφωση με τους σχετικούς ευρωπαϊκούς και εθνικούς κανόνες και κανονισμούς, σε σχέση κυρίως με τις κρατικές ενισχύσεις, τις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιων συμβάσεων, την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τη φοροδιαφυγή κ.λπ..
- Δημιουργία ενός κεντρικού συστήματος πληροφοριών που θα παρέχεται από τον διαχειριστή του ταμείου και στο οποίο θα έχουν πρόσβαση όλοι οι συμμετέχοντες (συνεπενδυτές, αρχή διαχείρισης, επιτροπή). Το σύστημα αυτό θα αποτελείται από μια ψηφιακή πλατφόρμα για όλα τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία, που θα εμφανίζει στοιχεία για την προώθηση/ανταλλαγή πληροφοριών, τις διαδικασίες υποβολής αίτησης, τους μηχανισμούς ελέγχου και τα επίπεδα εκταμίευσης/πληρωμών.
- Δημιουργία απλοποιημένου μηχανισμού υποδοχής σχετικά με την κατάθεση των απαραίτητων στοιχείων (π.χ. άδειες, επιχειρηματικά σχέδια, οικονομικές καταστάσεις), προκειμένου να μειωθεί ο διοικητικός φόρτος τόσο για τις συμμετέχουσες τράπεζες όσο και για τους φορείς υλοποίησης.

Ειδικότερα, όσον αφορά το διοικητικό μηχανισμό των χρηματοδοτικών εργαλείων, είναι απαραίτητο να γίνει ένας εξορθολογισμός και μια απλοποίηση των διαδικασιών υποβολής αιτήσεων, παρακολούθησης, κατάρτισης εκθέσεων και αξιολόγησης των αιτημάτων, καθώς οι μέχρι σήμερα διαδικασίες θεωρούνται υπερβολικές και συχνά αποθαρρύνουν τους ενδιαφερόμενους επενδυτές. Επίσης, όπως επισημαίνει η εν λόγω έκθεση, απαιτείται να μην υπάρχει καμία επικάλυψη συντελεστών, στρατηγικών και προγραμμάτων που θα δημιουργούσε θεσμική και διοικητική σύγχυση στις τράπεζες και στους επενδυτές σε σχέση με τις διαδικασίες υποβολής αιτήσεων και εκτέλεσής

τους. Λαμβανομένου υπόψη των παραμέτρων αυτών, η έκθεση καταλήγει στις ακόλουθες συστάσεις:

- Απλοποίηση και ομαδοποίηση των διαδικασιών για τα χρηματοδοτικά εργαλεία με σκοπό την αναδιάρθρωση και την επαναστοχοθέτηση των προγραμμάτων.
- Αποφυγή επικάλυψης και κατακερματισμού των χρηματοδοτικών εργαλείων και προώθηση της κατάλληλης στόχευσής τους, μέσα από την ανάπτυξη και τον αποτελεσματικό συντονισμό επιχορηγήσεων, δανείων και μηχανισμών στήριξης.
- Περιοδική παρακολούθηση των στοιχείων σχετικά με σύναψη συμβάσεων, την εκταμίευση και την πληρωμή, μέσα από την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός μηχανισμού για την παρακολούθηση των χρηματοδοτήσεων, με στόχο τον έγκαιρο εντοπισμό καθυστερήσεων, την άμεση επίλυση των δυσλειτουργιών και τον πιθανό επαναπρογραμματισμό της υφιστάμενης κατανομής των πόρων για τα χρηματοδοτικά εργαλεία.
- Πλήρη προσαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων στις πραγματικές ανάγκες της αγοράς.
- Δημιουργία μιας διαδικτυακής βάσης στο Υπουργείο Οικονομίας, φιλική προς το χρήστη, που θα περιλαμβάνει όλα τα προγράμματα που είναι σε εξέλιξη (επιχορηγήσεις, δάνεια, εγγυήσεις, κλπ), τις διοικητικές απαιτήσεις, το χρονοδιαγράμματα και τις μορφές των χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς και τις επιλογές χρηματοδότησης ανά περιφέρεια και είδος επιχείρησης.
- Δημιουργία ενός ειδικού συνδέσμου διεπαφής, με σκοπό την ανταλλαγή πληροφορήσης και την ανάπτυξη επικοινωνίας μεταξύ διαχειριστικών αρχών, φορέων υλοποίησης, εμπορικών επιμελητηρίων και τρίτων εμπλεκομένων.

Η υλοποίηση των παραπάνω ενεργειών είναι δυνατό να επιτρέψει την ουσιαστική βελτίωση τόσο του επιπέδου διακυβέρνησης των χρηματοδοτικών εργαλείων όσο και των τελικών μορφών που αυτά θα λάβουν προκειμένου να καλύψουν τις πλέον επιτακτικές ανάγκες της αγοράς.

4.3. Ζητήματα κρατικών ενισχύσεων

Οι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της κοινής διαχείρισης τους με κράτη μέλη θεωρούνται μέρος των εθνικών ή περιφερειακών προϋπολογισμών και είναι δυνητικά υπό τον έλεγχο των κρατικών ενισχύσεων. Μια επιχείρηση που λαμβάνει ενίσχυση μέσω των διαφόρων μορφών χρηματοδότησης από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους θεωρείται ότι έχει πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών της. Για το λόγο αυτό τέτοιες ενισχύσεις επιτρέπονται μόνο σε περιπτώσεις όπου χορηγούνται για την υλοποίηση στόχων γενικότερου οικονομικού συμφέροντος, και εφόσον δεν νοθεύουν τον ανταγωνισμό. Ο όρος "ενίσχυση" καλύπτει όλα τα πλεονεκτήματα που παρέχονται άμεσα ή έμμεσα με δημόσιους (εθνικούς ή κοινοτικούς) πόρους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ορίσει μια σειρά κανονισμών μέσω δεσμευτικών νομοθετικών πράξεων,

βάσει των οποίων απαιτείται να συμμορφώνονται όλες οι μορφές ενίσχυσης, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που δίνονται μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων. Καθώς τα χρηματοδοτικά εργαλεία δύναται να συνδυάζονται με επιχορηγήσεις ή άλλες μορφές χρηματοδοτήσεων με στόχο τους ίδιους τελικούς αποδέκτες, είναι υποχρεωτικό να τηρούνται όλοι οι ισχύοντες κανόνες της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, οι βασικές νομοθεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αφορούν τις κρατικές ενισχύσεις μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων είναι:

- Ο κανονισμός 2014/C/19/04 «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου».
- Η ανακοίνωση 2013/C 209/01 «Κατευθυντήριες γραμμές για τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα 2014-2020».
- Ο κανονισμός 1407/2013 «σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας».
- Ο κανονισμός 651/2014 «Κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την κοινή αγορά».
- Ο γενικός κανονισμός περί καθορισμού κοινών διατάξεων για τα ΕΔΕΤ 1303/2013 (σε ότι αφορά τις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις).
- Ο κανονισμός Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) 1304/2013.
- Ο κανονισμός αριθ. 1301/2013 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και τη θέσπιση ειδικών διατάξεων που αφορούν το στόχο «Επενδύσεις στην ανάπτυξη και την απασχόληση».

Στο πλαίσιο του σχεδιασμού των χρηματοδοτικών εργαλείων για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι περιορισμοί που τίθενται ως προς τα ζητήματα κρατικών ενισχύσεων, προκειμένου να εξεταστεί η συμβατότητα με την εσωτερική αγορά, η συμμόρφωση με το εφαρμοστέο δίκαιο και οι προϋποθέσεις εφαρμογής.

Συμβατότητα χρηματοδοτικών εργαλείων με την κοινή (εσωτερική) αγορά

Οι γενικοί όροι εφαρμογής του κανονισμού 651/2014 της Ε.Ε. για την κήρυξη κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την κοινή αγορά καθορίζονται με βάση ένα σύνολο κοινών αρχών. Οι κοινές αρχές διασφαλίζουν ότι οι χορηγούμενες ενισχύσεις εξυπηρετούν ένα σκοπό κοινού συμφέροντος, λειτουργούν ως κίνητρα, είναι κατάλληλες και αναλογικές, χορηγούνται με απόλυτη διαφάνεια, υπόκεινται σε μηχανισμό ελέγχου και σε τακτική αξιολόγηση, ενώ δεν επηρεάζουν δυσμενώς τους όρους των εμπορικών συναλλαγών σε βαθμό που να αντίκειται στο κοινό συμφέρον.

Η μη εφαρμογή των σχετικών κανονισμών έχει ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και των συνθηκών της υγιούς αγοράς. Ως στρέβλωση του ανταγωνισμού και της αγοράς θεωρούνται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- η αναποτελεσματική κατανομή πόρων σε περιφέρειες, που έχει ως αποτέλεσμα την άνιση προσέλκυση επενδύσεων σε μεμονωμένες περιφέρειες,
- η παρεμπόδιση της αγοράς να παράγει αποδοτικά αποτελέσματα μέσω της επιβράβευσης βιώσιμων επιχειρήσεων και της πίεσης των λιγότερο αποδοτικών επιχειρήσεων για τη βελτίωση, αναδιάρθρωση ή και έξοδο τους από την αγορά,
- η δημιουργία πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας η οποία οδηγεί σε συμπίεση των περιθωρίων κέρδους, σε μείωση των επενδύσεων των ανταγωνιστών και εν τέλει στην έξοδό τους από την αγορά,
- η αποτροπή εισόδου νέων επιχειρηματικών μονάδων ή επέκταση των ήδη υφιστάμενων επιχειρήσεων στην αγορά, εξαιτίας της ενίσχυσης συγκεκριμένων επιχειρήσεων και της δημιουργίας αθέμιτων συγκριτικών πλεονεκτημάτων,
- η εξασθένηση κινήτρων καινοτομίας εκ μέρους των ανταγωνιστών που οδηγεί σε μη αποδεκτές δομές της αγοράς που βλάπτουν μακροπρόθεσμα και τους καταναλωτές,
- η υποτίμηση των απαιτήσεων ή των προβλημάτων του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος ή η συμπεριφορά ανάληψης αδικαιολόγητων κινδύνων,
- η μη βιώσιμη χρήση φυσικών πόρων.

Η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων προαπαιτεί πως η ίδια η προτεινόμενη επιχείρηση / επένδυση που λαμβάνει την ενίσχυση θα δημιουργήσει κέρδη, τα οποία θα αντιστοιχούν τουλάχιστον στο ποσό που απαιτείται για την αποπληρωμή της ενίσχυσης που λήφθηκε μέσω του χρηματοδοτικού εργαλείου. Η συμβατότητα τώρα των χρηματοδοτικών εργαλείων με την εσωτερική αγορά βασίζεται στο γεγονός πως η χορήγησή τους δεν θα στρεβλώσει την αγορά στην οποία λειτουργούν και τον ανταγωνισμό. Η απαίτηση αυτή προβλέπεται στην ανακοίνωση της Ε.Ε. 2013/С 209/01, όπου αναφέρεται πως τα χρηματοδοτικά εργαλεία θεωρούνται ως μια δυνητικά λιγότερο στρεβλωτική μορφή ενίσχυσης έναντι των ενισχύσεων που χορηγούνται σε μορφές που παρέχουν άμεσο περιουσιακό όφελος (για παράδειγμα επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές κ.α.).

Στο πλαίσιο αυτό οι ενισχύσεις που δίδονται μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων οφείλουν να είναι συμβατές με τις διατάξεις για τη χρηματοδότηση του επιχειρηματικού κινδύνου που προβλέπονται στο άρθρο 21 του Κανονισμού 651/2014. Πέραν αυτού οι ενισχύσεις οφείλουν να συμμορφώνονται με τα όρια που έχουν τεθεί στο χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων, λαμβανομένου υπόψη του ακαθαρίστου ισοδύναμου επιχορήγησης (ΑΙΕ). Το ΑΙΕ υπολογίζεται ως ποσοστό αν διαιρεθεί το σύνολο της χορηγούμενης ενίσχυσης, ανεξαρτήτου πηγής, προς το ενισχυόμενο κόστος επένδυσης. Πέραν αυτού, και σύμφωνα με τον Κανονισμό 651/2014 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που αποτελεί συνέχεια του Κανονισμού 800/2008, οι ενισχύσεις μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτείται να πληρούν τους κανόνες διαφάνειας, ίσης

μεταχείρισης και αποτελεσματικής παρακολούθησης. Επιπλέον, ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής αναφέρει τις κατηγορίες ενισχύσεων που απαλλάσσονται από την υποχρέωση κοινοποίησης στην Επιτροπή.

Επιπρόσθετα, με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 994/98 του Συμβουλίου, η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να αποφασίζει, ότι υπό ορισμένες προϋποθέσεις οι ακόλουθες κατηγορίες απαλλάσσονται από την υποχρέωση κοινοποίησης: οι ενισχύσεις για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι ενισχύσεις για έρευνα και ανάπτυξη, οι ενισχύσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, οι ενισχύσεις για απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση και οι ενισχύσεις που είναι σύμφωνες με τον χάρτη που έχει εγκρίνει η Επιτροπή για κάθε κράτος μέλος όσον αφορά τη χορήγηση περιφερειακών ενισχύσεων. Ο κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 733/2013 επεκτείνεται σε νέες κατηγορίες ενισχύσεων που τυγχάνουν απαλλαγής και περιλαμβάνουν: ενισχύσεις για την επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από ορισμένες θεομηνίες, κοινωνικές ενισχύσεις για τη μεταφορά κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών, ενισχύσεις για ευρυζωνικές υποδομές, ενισχύσεις για καινοτομία, ενισχύσεις για τον πολιτισμό και τη διατήρηση της κληρονομιάς, ενισχύσεις για αθλητικές και πολύ λειτουργικές ψυχαγωγικές υποδομές. Επιπρόσθετα ο Κανονισμός 2014/C/19/04 έχει καθιερώσει ένα κανονιστικό πλαίσιο σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου.

Οι ανωτέρω κανόνες αναφέρονται κατά κύριο λόγο την υλοποίηση επενδύσεων από ιδιωτικούς φορείς. Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις όπου ο φορέας υλοποίησης δύναται να είναι αμιγώς δημόσιος ή σχήμα Σύμπραξης Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ). Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι επενδύσεις χρειάζεται να σχεδιάζονται και εκτελούνται σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς των διαρθρωτικών ταμείων. Τα επενδυτικά σχέδια σε αστικές αναπλάσεις οφείλουν να εντάσσονται σε ολοκληρωμένα σχέδια αειφόρου αστικής ανάπτυξης ώστε να διασφαλίζεται η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών ή και κοινωνικών και περιβαλλοντικών ωφελειών. Παράλληλα οφείλουν να διαθέτουν αρτιότητα και αξιοπιστία καθώς και σχετική επιχειρηματική εμπειρία ιδιαίτερα από πλευράς φορέα υλοποίησης, λειτουργίας και εκμετάλλευσης. Πέραν των ανωτέρω, οι δημόσιοι φορείς, οφείλουν να πληρούν τις δυνατότητας σύναψης σύμβασης χρηματοδότησης, ενώ παράλληλα να φέρουν την ικανότητά τους να αποπληρώσουν τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν.

Απαραίτητα στοιχεία συμμόρφωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 37, παράγραφο 2β του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, υπάρχουν δύο στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των χρηματοδοτικών εργαλείων σχετικά με τη συμμόρφωσή τους με το εφαρμοστέο δίκαιο. Αυτά τα στοιχεία είναι η αναλογικότητα της σχεδιαζόμενης παρέμβασης καθώς και η ελαχιστοποίηση

των στρεβλώσεων της αγοράς από την εν λόγω παρέμβαση. Στις περιπτώσεις ωστόσο που τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία αποτελούν νέες μορφές χρηματοδότησης, πέραν των κατηγοριών που έχουν προταθεί και είναι απαραίτητο να ενημερωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη σχετική έγκριση, τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση τους είναι η αναλογικότητα, η ανάγκη για την υλοποίηση επενδύσεων, η συνοχή, η προστιθέμενη αξία, η αντιμετώπιση των αποτυχιών της αγοράς, και η ελαχιστοποίηση των στρεβλώσεων.

Αναλογικότητα: Μέσω της αναλογικότητας, η παροχή ενίσχυσης που λαμβάνει ο δικαιούχος οφείλει να ανέρχεται στο ελάχιστο δυνατό απαραίτητο μέγεθος. Σκοπός είναι το πλεονέκτημα που αποδίδεται από την προτεινόμενη επέμβαση να δημιουργεί ένα εύλογο ποσοστό απόδοσης για την προτεινόμενη επένδυση. Το εύλογο ποσοστό απόδοσης εφαρμόζεται σε πολλές αποφάσεις της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού της Ε.Ε. και γίνεται αντιληπτό ως η απόδοση σταθμισμένου κινδύνου που είναι συγκρίσιμη με παρόμοιες επενδύσεις στον ίδιο κλάδο. Ουσιαστικά προσδιορίζεται το μέγεθος κινδύνου της προτεινόμενης επένδυσης, και η ρυθμιστική αρχή καθορίζει τι είναι δυνατό να θεωρηθεί ως εύλογη απόδοση βασισμένη σε στοιχεία της αγοράς.

Ανάγκη υλοποίησης επενδύσεων: τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία είναι απαραίτητο να εξυπηρετούν την ανάγκη υλοποίησης επενδύσεων.

Συνέπεια: Τα χρηματοδοτικά εργαλεία οφείλουν να είναι συνεπή ως προς τους στόχους των επιχειρησιακών προγραμμάτων και προς άλλες μορφές δημόσιας παρέμβασης που απευθύνονται στην ίδια αγορά.

Προστιθέμενη αξία: Ο όρος προστιθέμενη αξία αναφέρεται στο ύψος της πρόσθετης ωφέλειας που προκύπτει ως αποτέλεσμα της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων έναντι των ωφελειών που προκύπτουν από άλλες πηγές χρηματοδότησης. Η προκύπτουσα προστιθέμενη αξία (ποιοτική και ποσοτική) συγκρίνεται με τις άλλες μορφές χρηματοδότησης.

Αποτυχίες της αγοράς: Ο όρος αποτυχία της αγοράς αναφέρεται στην κατάσταση όπου η αγορά αποτυγχάνει από μόνη της να κατανείμει αποτελεσματικά τους παραγωγικούς πόρους μιας οικονομίας, οδηγώντας σε υπερπαραγωγή ή υποπαραγωγή ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό είναι απαραίτητο η χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων να βελτιώνει τις συνθήκες της αγοράς, περιορίζοντας τις αποτυχίες που υπάρχουν.

Ελαχιστοποίηση στρεβλώσεων: Η ελαχιστοποίηση της στρέβλωσης της αγοράς έχει ως στόχο να αποφευχθούν οι στρεβλώσεις που πιθανώς είναι δυνατό να δημιουργηθούν μέσα από τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων. Για το λόγο αυτό, η συνεισφορά τους είναι απαραίτητο να περιορίζεται μέχρι το μέγεθος που είναι αναγκαίο προκειμένου να καλυφθεί το κενό χρηματοδότησης των επιχειρήσεων.

Έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία

Πέραν των χρηματοδοτικών εργαλείων που δύναται να δημιουργηθούν, οι διαχειριστικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να εφαρμόσουν έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία (fi-compass, 2015). Το άρθρο 38, παράγραφος 3 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ (964/2014), 2014) αναφέρει πως η διαχειριστική αρχή έχει τη δυνατότητα να χορηγήσει χρηματοδοτική συνεισφορά στα χρηματοδοτικά εργαλεία που είναι σύμφωνα με τους πάγιους όρους και προϋποθέσεις που ορίζει η Επιτροπή και σε ήδη υφιστάμενα χρηματοδοτικά εργαλεία που σχεδιάζονται ειδικά για την επίτευξη των ειδικών στόχων που καθορίζονται βάσει μιας σχετικής προτεραιότητας. Στο πλαίσιο αυτό οι διαχειριστικές αρχές έχουν τη δυνατότητα είτε να εφαρμόσουν τα έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία (“off the shelf” instruments) που υπάρχουν ήδη, είτε να σχεδιάσουν τα λεγόμενα φτιαγμένα στα μέτρα τους (“tailor – made”) χρηματοδοτικά εργαλεία, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των περιοχών όπου δραστηριοποιούνται.

Τα έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία (“off the shelf” instruments) περιλαμβάνουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Δάνεια προς επιχειρήσεις και έργα βασισμένα σε ένα χαρτοφυλάκιο δανείων επιμερισμού ρίσκου (portfolio risk-sharing loan model),
- Εγγυήσεις (partial first-loss portfolio-capped guarantee),
- Ίδια επενδυτικά κεφάλαια, βασισμένα στην αρχή της συνεπένδυσης.

Τα έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία παρέχουν προνόμια, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν σχεδιασμένα χρηματοδοτικά εργαλεία στο πρόγραμμα υλοποίησης. Τα έτοιμα χρηματοδοτικά εργαλεία αναδεικνύουν έναν ασφαλέστερο τρόπο υλοποίησης που είναι δυνατό να επιταχύνει τον απαραίτητο χρόνο για τη δρομολόγηση του προγράμματος και ενδεχομένως τη μείωση του κόστους δημιουργίας του χρηματοδοτικού εργαλείου. Τα έτοιμα χρηματοδοτικά εργαλεία δεν απαιτούν την κοινοποίηση τους στην Ε.Ε. (εφόσον πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις) και δημιουργούνται στο πλαίσιο των κανονισμών de minimis και της κήρυξης ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά.

Οι προϋποθέσεις εφαρμογής των χρηματοδοτικών εργαλείων που είναι απαραίτητο να πληρούνται σε σχέση με τις κρατικές ενισχύσεις ελέγχονται σε τρία επίπεδα: τον τελικό αποδέκτη (final recipient), τη διαχειριστική αρχή (implementing bodies) και τον ιδιωτικό πάροχο χρηματοδότησης (private finance providers). Πριν την εκταμίευση κάθε χορήγησης είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας τρίτος ανεξάρτητος φορέας ο οποίος θα ελέγχει την τήρηση των προϋποθέσεων εφαρμογής των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Εφόσον από τον έλεγχο προκύπτει πως υπάρχει η τήρηση των κανόνων της Ε.Ε. χωρίς να υπερβαίνει το όριο de minimis, δεν είναι απαραίτητη η ενημέρωση προς την Ε.Ε..

Κανονισμοί ανταγωνισμού και χρηματοδοτικά εργαλεία

Η πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφορά ένα σύνολο κανόνων για τη διασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Η εφαρμογή της πολιτικής ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα, αυξάνει την αποδοτικότητα, διευρύνει τις επιλογές των καταναλωτών και συμβάλλει στην μείωση τιμών και τη βελτίωση της ποιότητας. Η πολιτική ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης ελέγχει τις μονοπωλιακές πρακτικές, τις συγχωνεύσεις και τις κρατικές ενισχύσεις ενώ παράλληλα ενθαρρύνει την απελευθέρωση των αγορών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014a). Οι βασικοί κανόνες για την πολιτική ανταγωνισμού καταγράφονται στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) 2012/C 326/01. Η ΣΛΕΕ θέτει τους κανόνες για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου συμπεριλαμβάνονται και οι κανόνες ανταγωνισμού για τις κρατικές ενισχύσεις. Ειδικότερα, η πολιτική ανταγωνισμού για τις κρατικές ενισχύσεις εντάσσεται στο άρθρο 107 της Συνθήκης, το οποίο προσδιορίζει τις ενισχύσεις που θεωρούνται ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά, τις ενισχύσεις που συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά και τις ενισχύσεις που δύναται να θεωρηθούν πως συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά.

Ως ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά θεωρούνται οι ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη και κρίνεται πως νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής. Στο πλαίσιο αυτό δεν επιτρέπεται στις εθνικές αρχές να χρησιμοποιούν δημόσιους πόρους για να ενισχύσουν τοπικούς επαγγελματικούς κλάδους ή επιχειρήσεις παρέχοντάς τους αθέμιτο πλεονέκτημα. Οι ενισχύσεις που συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά είναι οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους δικαιούχους και οι ενισχύσεις για επανόρθωση ζημιών που προκαλούνται από θεομηνίες ή άλλα έκτακτα γεγονότα. Οι ενισχύσεις που δύναται να θεωρηθούν πως συμβιβάζονται με την εσωτερική αγορά είναι αυτές που προορίζονται για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί υψηλή ανεργία, οι ενισχύσεις για την προώθηση σημαντικών σχεδίων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος ή για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους, οι ενισχύσεις για την προώθηση της αναπτύξεως ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών, οι ενισχύσεις για την προώθηση του πολιτισμού και της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς και άλλες κατηγορίες ενισχύσεων που καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Το άρθρο 108 της συνθήκης δίνει το δικαίωμα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να επιτρέπει τις κρατικές ενισχύσεις μόνο εφόσον εξυπηρετούν πραγματικά το ευρύτερο δημόσιο συμφέρον και ωφελούν συνολικά την κοινωνία ή την καινοτομία. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, εξετάζει διαρκώς τα καθεστώτα ενισχύσεων των κρατών και τους προτείνει τα κατάλληλα μέτρα που απαιτούνται για την προοδευτική ανάπτυξη και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Εάν διαπιστωθεί από την Επιτροπή ότι η ενίσχυση που χορηγείται δεν συμβιβάζεται με την εσωτερική αγορά, τότε η ενίσχυση αυτή εφαρμόζεται καταχρηστικώς και οφείλει να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί. Η πολιτική ανταγωνισμού εντάσσεται στις Κατευθυντήριες Γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου (2014/C 19/04) και στις Κατευθυντήριες Γραμμές για τις ενισχύσεις περιφερειακού χαρακτήρα 2014-2020 (2013/C209/01). Στρεβλώσεις στην αγορά λόγω χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων είναι δυνατό να προκύψουν σε επίπεδο ιδιωτών επενδυτών, ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, τελικών δικαιούχων ή ακόμα και σε επίπεδο περιφέρειας εγκατάστασης των ενισχυόμενων επιχειρήσεων ή έργων.

Ειδικότερα στρέβλωση της αγοράς σε επίπεδο ιδιωτικών επενδυτών δύναται να προκύψει εξαιτίας της λανθασμένης εκτίμησης του επιχειρηματικού κινδύνου. Οι ιδιώτες επενδυτές ενδέχεται να ενθαρρύνουν τους επιλέξιμους δικαιούχους να μην υλοποιήσουν άμεσα τις προγραμματισμένες επενδύσεις τους, αλλά να αναμείνουν τη χορήγηση κρατικών ενισχύσεων. Με αυτό τον τρόπο, η ενίσχυση ωθεί τους ιδιώτες επενδυτές να επενδύσουν σε επιχειρηματικά σχέδια που δεν θα χρηματοδοτούσαν σε πραγματικές συνθήκες αγοράς. Στρεβλώσεις στην αγορά δύναται να προκύψουν όμως και στο επίπεδο των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών καθώς η εμπλοκή τους στη λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων πιθανώς ενισχύσει την παρουσία τους στην τοπική αγορά. Μια ενίσχυση π.χ. προς ορισμένους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς δύναται να αποθαρρύνει την επέκταση ή ανάπτυξη των άλλων υφιστάμενων ανταγωνιστών, ή ακόμα και την αποθάρρυνση εισόδου νέων ανταγωνιστών. Στρεβλώσεις της αγοράς είναι δυνατό να δημιουργηθούν επίσης και σε επίπεδο τελικών δικαιούχων και ιδιαίτερα μέσω της ενίσχυσης αποδοτικών επιχειρήσεων σε υποτονικές αγορές, ή μέσω της ενίσχυσης μη αποδοτικών επιχειρήσεων ή έργων σε κανονικές - ομαλές αγορές. Η μη συμβατική ενίσχυση επιχειρήσεων ή έργων οδηγεί σε μη αποδοτικές δομές της αγοράς οι οποίες παραγκωνίζουν τους ανταγωνιστές και βλάπτουν μακροπρόθεσμα και τους καταναλωτές.

Στρεβλώσεις στην αγορά πιθανώς δύναται να προκύψουν και σε επίπεδο περιφερειών. Όταν μια περιοχή προσελκύει επενδύσεις ως αποτέλεσμα μιας διαθέσιμης ενίσχυσης, μια άλλη περιοχή χάνει την ευκαιρία αυτή. Οι αρνητικές αυτές συνέπειες στις περιοχές που επηρεάζονται δυσμενώς από την ενίσχυση θα γίνουν αισθητές με την απώλεια οικονομικής δραστηριότητας και θέσεων εργασίας. Οι δυνητικές βέβαια αρνητικές

επιπτώσεις περιφερειακών ενισχύσεων περιορίζονται από τους χάρτες περιφερειακών ενισχύσεων, οι οποίοι προσδιορίζουν τις «αδύναμες» περιοχές στις οποίες δύναται να χορηγηθεί ενίσχυση. Ωστόσο ο προαναφερθείς κίνδυνος παραμένει και ως εκ τούτου απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή προκειμένου να μην δημιουργηθούν τέτοιες στρεβλώσεις σε επίπεδο περιφερειών. Στο πλαίσιο αυτό, τα χρηματοδοτικά εργαλεία οφείλουν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν με τρόπο ώστε να μην θεωρηθούν ως ασυμβίβαστα με την αγορά. Απαιτείται δηλαδή να λάβουν τέτοια μορφή ώστε να μην χορηγηθούν ενισχύσεις σε επιχειρήσεις ή έργα με «προτιμησιακούς» όρους, να μην επηρεάσουν συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών, να μην παρέχουν πλεονεκτήματα σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις, έργα, βιομηχανικούς κλάδους ή επιχειρήσεις συγκεκριμένων περιοχών και γενικότερα να μην οδηγήσουν σε στρέβλωση του ανταγωνισμού. Επιπρόσθετα χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και η επίπτωση του χρόνου υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων και του γεγονότος ότι πιθανώς απαιτηθούν αναπροσαρμογές κατά τη συνολική διάρκεια της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (2014-2020).

Λαμβανομένου υπόψη των παραπάνω, προκύπτουν τα στοιχεία που είναι απαραίτητο να εμπεριέχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα υλοποιηθούν κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020. Ειδικότερα το πρώτο στοιχείο αφορά πώς το χρηματοδοτικό εργαλείο οφείλει να είναι επικεντρωμένο σε ένα σαφώς ορισμένο στόχο κοινού συμφέροντος. Οι στόχοι αυτοί έχουν ήδη τεθεί σε επίπεδο επιχειρησιακών προγραμμάτων και αφορούν, μεταξύ άλλων, την προαγωγή της επιχειρηματικότητας, την ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων, τη στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, τη στήριξη της επιχειρηματικότητας να αναπτύσσεται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές και να συμμετέχει σε διαδικασίες καινοτομίας, την προώθηση βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, την υλοποίηση ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων, τη μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και την ενεργειακή απόδοση και εξοικονόμηση. Συγχρόνως τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα εφαρμοστούν καλούνται να είναι τα πλέον κατάλληλα σε σχέση με άλλες πιθανές πράξεις, να μην επηρεάζουν τη συμπεριφορά του αποδέκτη της ενίσχυσης, όσον αφορά τα κίνητρα για υλοποίηση βιώσιμων επενδύσεων και επιχειρηματικών σχεδίων, να είναι ανάλογα με πρόβλημα κυρίως του επενδυτικού – χρηματοδοτικού κενού που θα κληθούν να επιλύσουν, ενώ ο σχεδιασμός τους να αποτρέπει τη δημιουργία στρεβλώσεων τόσο σε επίπεδο ιδιωτών επενδυτών, ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών, τελικών δικαιούχων όσο και σε επίπεδο περιφερειών.

4.4. Προστιθέμενη αξία, μηχανισμοί και αποτελέσματα μόχλευσης χρηματοδοτικών εργαλείων

Ο όρος προστιθέμενη αξία αναφέρεται στο ύψος της πρόσθετης ωφέλειας που προκύπτει ως αποτέλεσμα της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων έναντι των ωφελειών που προκύπτουν από άλλες πηγές χρηματοδότησης. Ουσιαστικά τα χρηματοδοτικά εργαλεία είναι απαραίτητα να διαθέτουν τη δομή και τα χαρακτηριστικά ώστε να προσφέρουν επιπλέον αξία έναντι εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης (π.χ. επιχορήγησης). Η μεθοδολογία που ακολουθείται συμπεριλαμβάνει τον εντοπισμό του μεγέθους και της διάστασης της προστιθέμενης αξίας, καθώς και τη σύγκριση των αποτελεσμάτων με εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Εξετάζεται επίσης η εκτίμηση της συνέργειας των χρηματοδοτικών εργαλείων με άλλους τύπους δημοσίων παρεμβάσεων, όπως π.χ. συνδυασμός με επιχορηγήσεις, καθώς και η εκτίμηση των επιπτώσεων σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο κρατικών ενισχύσεων. Διευκρινίζεται ότι έχει ήδη πραγματοποιηθεί στην ενότητα «1.1. Μέγεθος και ποιοτική διάσταση προστιθέμενης - Υπολογισμός προστιθέμενης αξίας», μια αποτύπωση της προστιθέμενης αξίας που δύναται να δημιουργήσουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Στην παρούσα ενότητα θα ληφθούν υπόψη τα αποτελέσματα αυτά καθώς και οι πηγές χρηματοδότησης από όπου γίνεται να αντληθούν πόροι, προκειμένου να γίνει ο τελικός υπολογισμός και ο αντίκτυπος της μόχλευσης, με βάση πραγματικά δεδομένα.

Εκτίμηση πρόσθετων δημόσιων και ιδιωτικών πόρων

Οι πρόσθετοι ιδιωτικοί και δημόσιοι πόροι που δύναται να προσελκύσουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία, είναι δυνατό να προέρχονται από διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως δημόσιους φορείς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδιώτες επενδυτές και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η άντληση πρόσθετων πόρων είναι δυνατό να γίνει σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων, από τις διαχειριστικές αρχές έως και τον τελικό αποδέκτη. Ενδεικτικό παράδειγμα της άντλησης πρόσθετων πόρων είναι η εισφορά πόρων από το τραπεζικό σύστημα στη συγχρηματοδότηση του χρηματοδοτικού εργαλείου.

Η άμεση πρόσβαση των επιχειρήσεων και επενδυτών σε κεφάλαια αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις ενίσχυσης της βιωσιμότητας και ανταγωνιστικότητά τους. Οι επιχειρήσεις δύναται να έχουν πρόσβαση σε κεφάλαια μέσω χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (τράπεζες), μέσω δημόσιας συμμετοχής, μέσω των ταμείων επιχειρηματικών κεφαλαίων (venture capital) και βέβαια μέσω των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Οι τράπεζες προσφέρουν χρηματοδότηση μέσω δανεισμού και μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων. Τα κεφάλαια στην περίπτωση δανεισμού προέρχονται από τις καταθέσεις της τράπεζας, ενώ στην περίπτωση χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων προέρχονται από τα επιχειρησιακά προγράμματα που το

χρηματοδοτούν. Η δημόσια χρηματοδότηση τώρα δύναται να προέρθει κατά βάση είτε μέσω του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων, είτε μέσω του ΕΣΠΑ, είτε μέσω Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων αντλεί πόρους κατά βάση από τον κρατικό προϋπολογισμό και παρέχει χρηματοδότηση μέσω χρηματοδοτικών προγραμμάτων όπως ο Επενδυτικός Νόμος. Η χρηματοδότηση μέσω του ΕΣΠΑ και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων γίνεται όπως αναφέρθηκε από ευρωπαϊκούς πόρους. Οι πόροι των venture capital δύναται να προέρχονται τόσο από ιδιωτικούς όσο και από δημόσιους πόρους (π.χ. Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, ΤΑΝΕΟ). Υπάρχουν και περιπτώσεις, ιδιαίτερα στο εξωτερικό, όπου οι πόροι των κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών προέρχονται από δημόσιους και ιδιωτικούς ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Με βάση τα στοιχεία αυτά γίνεται αντιληπτό ότι οι διαθέσιμες πηγές που δύναται να χρηματοδοτήσουν τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας είναι βασικά πέντε: ο κρατικός προϋπολογισμός, μέσω του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ), το ΕΣΠΑ μέσα από τις επιδοτήσεις και τις επιστρεπτές χρηματοδοτήσεις που θα δώσει, το Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο (Institution for Growth, IfG) και τα λοιπά ταμεία επιχειρηματικών συμμετοχών (VCs), τα ευρωπαϊκά προγράμματα απευθείας από την Ε.Ε. (όπως π.χ. το COSME, EFSI) και ο λοιπός ιδιωτικός και τραπεζικός τομέας μέσω των διαθέσιμων κεφαλαίων που έχει. Ανάλυση των στόχων της κάθε μιας πηγής και των δυνατοτήτων ενίσχυσης επιχειρήσεων και έργων πραγματοποιήθηκε στην ενότητα «4.2. Συνέργειες με άλλες μορφές χρηματοδότησης». Το επόμενο βήμα τώρα είναι να προσδιοριστεί το μέγεθος της κάθε μιας από τις πέντε αυτές πηγές σε ετήσια βάση και ουσιαστικά πώς γίνεται να συνεισφέρουν στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού. Σύμφωνα με τον Κρατικό Προϋπολογισμό, το μέγεθος του ΠΔΕ ανέρχεται σε € 6,75 δισ. το χρόνο (Υπουργείο Οικονομικών, 2015), ενώ εκτιμάται ότι δεν θα μεταβληθεί ιδιαίτερα τα επόμενα έτη. Ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2014-2020 ανέρχεται στα € 19,49 δισ. (Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ, 2014).

Λαμβανομένου υπόψη ότι ένα μέρος από το ποσό αυτό θα δοθεί υπό τη μορφή επιχορήγησης και ένα άλλο μέρος υπό τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης (χρηματοδοτικά εργαλεία), είναι απαραίτητο να εκτιμηθεί το συνολικό μέγεθος για το κάθε ένα από αυτά τα μέρη. Δεδομένου των αρχικών εκτιμήσεων που υπάρχουν στα επιχειρησιακά προγράμματα και των ειδικών συνθηκών της ελληνικής οικονομίας, εκτιμάται αρχικά ότι ο συνολικός προϋπολογισμός για χρηματοδοτικά εργαλεία, ανεξαρτήτου κατεύθυνσης, θα ανέλθει συνολικά στα € ~ 2,5 δισ. Επομένως το υπολειπόμενο ποσό (δηλαδή € 16,99 δισ.) θα είναι με τη μορφή επιχορηγήσεων. Να σημειωθεί ότι μια μεταβολή του συνολικού ποσού για χρηματοδοτικά εργαλεία θα οδηγήσει, σε μεταβολή του ποσού που απαιτείται να προέλθει από τους λοιπούς ιδιώτες επενδυτές, δεδομένου ότι οι υπόλοιπες πηγές δεν δύναται να μεταβληθούν. Σημειώνεται ακόμα ότι η εκτίμηση των πόρων για τη διάρθρωση των πόρων του ΕΣΠΑ (επιστρεπτέα χρηματοδότηση και επιχορηγήσεις) είναι απαραίτητη καθώς κάθε μια έχει τις δικές της πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην οικονομία. Με βάση τις

εκτιμήσεις αυτές, προσεγγίζονται οι συνολικοί διαθέσιμοι πόροι σε ετήσια βάση (€ 360 εκ. σε χρηματοδοτικά εργαλεία και € 2,43 δισ. σε χρηματοδοτήσεις).

Η επόμενη πηγή που είναι δυνατό να χρηματοδοτήσει την ελληνική οικονομία είναι τα επιχειρηματικά ταμεία που δραστηριοποιούνται στη χώρα. Δεδομένου του συνολικού ύψους των πόρων που διαχειρίζονται αυτά τα επιχειρηματικά ταμεία και VCs (εκτιμάται ότι θα ξεπεράσουν τα € 400 εκ. έως το 2020), υπολογίζεται πως σε ετήσια βάση οι πόροι που είναι δυνατό να εισρεύσουν στην ελληνική οικονομία μέσω των πηγών αυτών θα ανέλθουν στα € 100 εκ.. Επιπρόσθετα δύναται να προσμετρηθούν και οι πόροι του EFSI που ανέρχονται σε € 400 εκ. έως το 2020, και υπολογίζονται σε περίπου € 100 εκ. κατ' έτος. Επιπλέον ο επιχειρηματικός και επενδυτικός τομέας της χώρας έχει τη δυνατότητα να αντλήσει χρηματοδότηση απευθείας από τα ευρωπαϊκά προγράμματα που υπάρχουν (όπως π.χ. το COSME και το HORIZON 2020). Ο συνολικός διαθέσιμος προϋπολογισμός των προγραμμάτων αυτών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέρχεται για το σύνολο της περιόδου 2014-2020 στα ~ € 119,92 δισ. ή € 17,13 δισ. σε ετήσια βάση. Εκτιμάται ότι οι πόροι που είναι δυνατό να κατευθυνθούν στην Ελλάδα από το ποσό αυτό, λαμβανομένου υπόψη της αναλογίας που υπάρχει ανά χώρα σε επίπεδο κοινοτικού προϋπολογισμού, θα ανέλθουν στα € 330 εκ. σε ετήσια βάση (1,90% του συνόλου).

Ως εκ τούτου, με βάση τα δεδομένα αυτά, καθώς και τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας, που προσδιορίστηκαν σε € 20,91 δισ., εκτιμάται το μέγεθος των απαιτούμενων ιδιωτικών πόρων που απαιτείται να κινητοποιηθούν. Ειδικότερα και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη καμία πολλαπλασιαστική ωφέλεια και ο βαθμός μόχλευσης των προαναφερθέντων πηγών, υπολογίζεται πως απαιτούνται να εισρεύσουν στην ελληνική οικονομία πρόσθετοι ιδιωτικοί πόροι (μέσω ουσιαστικά ιδιωτών και τραπεζών) ύψους € 10,84 δισ.. Ωστόσο το απαιτούμενο αυτό μέγεθος είναι δυνατό να περιοριστεί σημαντικά λαμβανομένου υπόψη των αποτελεσμάτων μόχλευσης που δημιουργούν όλες οι πηγές κεφαλαίων. Για το λόγο αυτό, και έχοντας υπόψη τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί ανά κατηγορία πόρων καθώς και ο εκτιμώμενος βαθμός μόχλευσης τους που έχει υπολογιστεί (βλ. ενότητα 2.1 «μέγεθος και ποιοτική διάσταση προστιθέμενης αξίας»), γίνεται η εκτίμηση των τελικών αποτελεσμάτων που θα προσδιορίσουν και το απαιτούμενο εν τέλει μέγεθος των ιδιωτικών πόρων.

Πίνακας 64: Μέγεθος πόρων και εκτιμώμενη ιδιωτική συμμετοχή χωρίς επιδράσεις μόχλευσης

Κατηγορίες πόρων - αναγκών	Εκτιμώμενο μέγεθος σε ετήσια βάση (σε € εκ.)
Κρατικός Προϋπολογισμός	6,75
Λοιποί πόροι ΕΣΠΑ	2,43
Χρηματοδοτικά εργαλεία ΕΣΠΑ	0,36
Επιχειρηματικά Ταμεία / VCs	0,10
EFSI	0,10
Λοιποί ευρωπαϊκοί πόροι	0,33
Σύνολο διαθέσιμων πόρων (πλην ιδιωτικής συμμετοχής)	10,07

Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας, ενεργειακής αναβάθμισης και αστικών χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων (=3,54+0,31+0,63)	4,61
Πρόσθετες επενδυτικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας (έρευνα McKinsey)	16,30
Σύνολο αναγκών	20,91
Απαιτούμενοι ιδιωτικοί πόροι χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το εκτιμώμενο αποτέλεσμα της μόχλευσης	10,84

Ο βαθμός μόχλευσης βέβαια της κάθε πηγής χρηματοδότησης εξαρτάται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και βέβαια από την ικανότητά της να κινητοποιεί ιδιωτικούς πόρους. Κάθε πηγή επομένως χρηματοδότησης δύναται να λάβει και διαφορετικό βαθμό μόχλευσης. Χρηματοδοτικά εργαλεία για παράδειγμα επιμερισμού ρίσκου και εργαλεία εγγυήσεων λαμβάνουν υψηλότερο βαθμό μόχλευσης από επιχορηγήσεις. Όσο υψηλότερος είναι ο βαθμός μόχλευσης, τόσο μεγαλύτερο θα είναι το αποτύπωμα των χρηματοδοτικών πηγών άρα και η προστιθέμενη αξία τους. Η επίτευξη βέβαια του υψηλότερου δυνατού βαθμού μόχλευσης δεν είναι το κύριο μέλημα των ΕΔΕΤ καθώς ο βαθμός μόχλευσης θα είναι χαμηλότερος σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες και υψηλότερος στις περισσότερες αναπτυγμένες, ενώ σε περιόδους οικονομικής κρίσης θα λαμβάνει χαμηλές τιμές. Σύμφωνα με τις τρέχουσες αναλύσεις, ο μέσος βαθμός μόχλευσης μέσω δανεισμού σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης υπολογίζεται ότι ξεπερνά το 4 (Fi-compass, 2015). Στην περίπτωση της Ελλάδας ωστόσο, ο βαθμός μόχλευσης τόσο των χρηματοδοτικών εργαλείων όσο και των υπολοίπων πηγών προβλέπεται να είναι χαμηλότερος από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της οικονομικής κρίσης που διανύει η χώρα, των προβλημάτων ρευστότητας που υπάρχουν και των γενικότερων δυσλειτουργιών σε επίπεδο χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σε κάθε περίπτωση βέβαια χρειάζεται να εφαρμοστούν όλοι εκείνοι οι μηχανισμοί που διασφαλίζουν ένα ελάχιστο επίπεδο μόχλευσης, ενώ με βάσει την υπάρχουσα εμπειρία θα εκτιμηθούν τα αποτελέσματα της αναμενόμενης μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθούν.

Μηχανισμοί μόχλευσης

Ένας από τους στόχους των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η επίτευξη ενός υψηλού βαθμού μόχλευσης. Η αυξημένη μόχλευση επιτυγχάνεται μέσω της αυξημένης ιδιωτικής συμμετοχής, η οποία εξαρτάται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηματοδοτικών εργαλείων. Σύμφωνα με το δημοσιονομικό κανονισμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τα χρηματοδοτικά εργαλεία οφείλουν να επιτύχουν ένα βαθμό μόχλευσης, έτσι ώστε η συμμετοχή τρίτων (χρηματοδοτών και ιδιωτών επενδυτών) να είναι μεγαλύτερη από τη συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission (d) , 2013). Η επιλογή των ιδιωτών επενδυτών – χρηματοδοτών και κατά συνέπεια η προέλευση της ιδιωτικής συμμετοχής γίνεται μέσω ανοικτής, διαφανούς και άνευ διακρίσεων διαδικασίας σύμφωνα με το εφαρμοστέο ενωσιακό και εθνικό δίκαιο βάσει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 της Επιτροπής. Το ύψος της ίδιας συμμετοχής εξαρτάται από τον φορέα της επένδυσης (δημόσιο ή ιδιωτικό), το μέγεθος της

επιχείρησης, τον τρόπο υλοποίησης της επένδυσης καθώς και τον κλάδο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρ. 14, παρ. 14 του εν λόγω κανονισμού, η οικονομική συμμετοχή του δικαιούχου της ενίσχυσης απαιτείται να ανέρχεται σε τουλάχιστον 25% των επιλέξιμων δαπανών, είτε μέσω ιδίων πόρων είτε μέσω εξωτερικής χρηματοδότησης, και με μορφή που δεν περιέχει στοιχεία κρατικής ενίσχυσης.

Πέραν αυτού, σύμφωνα με το άρθρ. 21, παρ. 10, τα χρηματοδοτικά εργαλεία επιχειρηματικού κινδύνου που συνίστανται σε επενδύσεις ιδίων κεφαλαίων, οιονεί ιδίων κεφαλαίων ή δανείων υπέρ των επιλέξιμων επιχειρήσεων απαιτείται να δημιουργούν μόχλευση επιπρόσθετων κεφαλαίων από ανεξάρτητους ιδιώτες επενδυτές στο επίπεδο των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών ή των επιλέξιμων επιχειρήσεων, ούτως ώστε ο συνολικός συντελεστής ιδιωτικής συμμετοχής να ανέρχεται στα ακόλουθα ελάχιστα όρια: α) 10% της χρηματοδότησης σε επιχειρήσεις που δεν ασκούν δραστηριότητες σε καμία αγορά, β) 40% της χρηματοδότησης για επιχειρήσεις με δραστηριότητα κάτω από 7 έτη και γ) 60% της χρηματοδότησης για τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται από επιχειρήσεις με δραστηριότητα πάνω από 7 έτη ή για τις επενδύσεις με συνολικό προϋπολογισμό άνω του 50% του μέσου όρου του κύκλου εργασιών κατά τα τελευταία 5 έτη. Το σύνολο των πόρων (πλην των δημοσίων) οφείλει να καλύπτει τουλάχιστον τα προαναφερόμενα επίπεδα ώστε να επιτυγχάνεται ένας ελάχιστος βαθμός μόχλευσης, καθώς αποτελεί κρίσιμο παράγοντα στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων και κατά συνέπεια στην επίτευξη των στόχων του εκάστοτε επιχειρησιακού προγράμματος.

Στις περιπτώσεις τώρα που παρατηρείται από τις διαχειριστικές αρχές πως η ιδιωτική συμμετοχή δεν δύναται να καλύπτει τις ελάχιστες απαιτήσεις του εκάστοτε εργαλείου, δύναται να προωθήσει η εφαρμογή περαιτέρω κινήτρων για την αύξηση της ιδιωτικής συμμετοχής μέσα από τη προνομιακή αμοιβή. Ειδικότερα και σύμφωνα με το άρθρ. 37, παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, η προνομιακή αμοιβή των επενδυτών δύναται να προέρθει από μέρος των πόρων που επιστρέφονται στα χρηματοδοτικά εργαλεία από τους τελικούς δικαιούχους, χωρίς όμως να υπερβαίνει το ποσό που είναι αναγκαίο για τη δημιουργία κινήτρων με σκοπό την προσέλκυση ιδιωτικών πόρων. Κατά την παροχή της προνομιακής αυτής αμοιβής απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη τα πρότυπα της αγοράς και να εξασφαλίζεται ότι οιαδήποτε κρατική ενίσχυση συμμορφώνεται με το ισχύον ενωσιακό και εθνικό δίκαιο και ότι περιορίζεται στο ελάχιστο ποσό που είναι απαραίτητο για να αντισταθμιστεί η έλλειψη διαθέσιμων ιδιωτικών κεφαλαίων λαμβάνοντας υπόψη αστοχίες της αγοράς ή μη βέλτιστες επενδυτικές καταστάσεις. Σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να υπάρχει ευθυγράμμιση των συμφερόντων της Ε.Ε. και των ιδιωτικών επενδυτών και να εξασφαλίζεται με τον καταμερισμό του κινδύνου και του κέρδους, με τη διεξαγωγή της συνεργασίας και την τήρηση των κανόνων της Ένωσης για τις κρατικές ενισχύσεις.

Αποτελέσματα μόχλευσης

Στις ενότητες που προηγήθηκαν έχουν προσδιοριστεί οι διαθέσιμες πηγές κεφαλαίων που δύναται να χρηματοδοτήσουν τις ανάγκες των αναγκών που εντοπίστηκαν και στις τρεις θεματικές ενότητες και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας (κρατικός προϋπολογισμός / ΠΔΕ, ΕΣΠΑ / επιδοτήσεις-επιστρεπτές χρηματοδοτήσεις, ταμεία επιχειρηματικών συμμετοχών, ευρωπαϊκά προγράμματα, EFSI, ιδιώτες επενδυτές / λοιπός ιδιωτικός και τραπεζικός τομέας), με αναφορά στους στόχους και τις ιδιαιτερότητες που η κάθε πηγή φέρει καθώς και προσδιορισμός του ετήσιου μεγέθους των σχετικών πόρων. Στη συνέχεια ερευνήθηκε το μέγεθος των αναγκών τους και της ελληνικής οικονομίας. Βάσει των δεδομένων αυτών το κρίσιμο στοιχείο είναι να εξεταστεί αν οι διαθέσιμες πηγές έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τους απαιτούμενους πόρους για τις επενδυτικές και χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρήσεων. Η σύγκριση μεταξύ των πηγών και χρήσεων κεφαλαίων θα προσδιορίσει και το τελικό απαιτούμενο ύψος των ιδιωτικών κεφαλαίων που χρειάζεται να εισρεύσει στην οικονομία (τραπεζών και ιδιωτών). Το πρώτο βήμα ήταν να υπολογιστεί το ύψος αυτό των ιδιωτικών πόρων που θα απαιτούνταν προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες σε περίπτωση που δεν λάμβαναν χώρα τα πολλαπλασιαστικά οφέλη μέσω των μηχανισμών μόχλευσης. Οι σχετικοί υπολογισμοί έδειξαν ότι η ελληνική οικονομία θα χρειαζόταν επιπροσθέτως € 10,84 δισ. από ιδιωτικούς πόρους.

Προκειμένου τώρα να γίνει ένας επαναυπολογισμός του μεγέθους αυτού, λαμβανομένου υπόψη της επίδρασης της επιδιωκόμενης μόχλευσης και γενικότερα να αναδειχθεί η συνεισφορά της κάθε πηγής κεφαλαίων στην αντιμετώπιση των αναγκών της ελληνικής οικονομίας, απαιτείται να ληφθεί υπόψη και ο πολλαπλασιαστικός χαρακτήρας (μόχλευση) κάθε κατηγορίας κεφαλαίων που δύναται να συγκεντρωθούν για τη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, όσον αφορά το δείκτη της πολλαπλασιαστικής επίδρασης των δημοσίων επενδύσεων στην Ελλάδα, τόσο εκείνων που προέρχονται από το ΠΔΕ όσο και εκείνων που γίνονται μέσω των επιχορηγήσεων του ΕΣΠΑ, έχει εκτιμηθεί ότι ανέρχεται στο επίπεδο του 1,36 (ΚΕΠΕ, 2015). Η πολλαπλασιαστική επίδραση (μόχλευση) των χρηματοδοτήσεων μέσω χρηματοοικονομικών εργαλείων (δανεισμός και εγγυήσεις) από το ΕΣΠΑ εκτιμήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο στο επίπεδο του 2,80. Όσον αφορά τώρα τους πόρους που είναι δυνατό να εισρεύσουν από ταμεία επιχειρηματικά συμμετοχών που υπάρχουν, η πολλαπλασιαστική τους επίδραση κυμαίνεται μεταξύ 2,5 και 3,0 (Deutsche Bank, 2010) και (Paglia, 2014). Στην παρούσα ανάλυση θεωρήθηκε ένας μέσος πολλαπλασιαστής ίσος με 2,75 για αυτήν την κατηγορία πόρων. Ο ίδιος βαθμός μόχλευσης εκτιμάται ότι είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί και στην περίπτωση του EFSI, δεδομένης της στοχοθεσίας του επί των στρατηγικών επενδύσεων. Πέραν αυτών, οι ελληνικές επιχειρήσεις, όπως αναφέρθηκε, έχουν τη δυνατότητα άντλησης χρηματοδότησης απευθείας και από τα λοιπά ευρωπαϊκά προγράμματα. Δεδομένου ότι ένα μέρος των πόρων αυτών θα έχει τη μορφή επιχορήγησης επενδύσεων ενώ ένα άλλο θα είναι

επιστρεπτές χρηματοδοτήσεις, θεωρήθηκε ότι ένας μέσος πολλαπλασιαστής της τάξεως του 1,65 είναι ρεαλιστικός (Λίζαλονά, 2013).

Με βάση τους πολλαπλασιαστές αυτούς και τους διαθέσιμους πόρους ανά κατηγορία διαθέσιμης πηγής κεφαλαίων, το επόμενο βήμα είναι να προσεγγιστεί το τελικό (νέο) ύψος των ιδιωτικών κεφαλαίων που απαιτείται να εισρεύσουν. Σημειώνεται ότι η αναμενόμενη ετήσια εισροή μέσω ΠΔΕ είναι € 6,75 δισ., μέσω ΕΣΠΑ με τη μορφή επιχορήγησης είναι € 2,43 δισ. και με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων € 360 εκ., μέσω ταμείων επιχειρηματικών συμμετοχών είναι € 100 εκ., μέσω EFSI € 100 εκ. και μέσω των λοιπών ευρωπαϊκών προγραμμάτων δύναται να είναι € 330 εκ.. Οι πόροι τώρα που τελικά δύναται να διαχυθούν στην οικονομία θα είναι το αποτέλεσμα των ποσών αυτών πολλαπλασιασμένα με τον αντίστοιχο συντελεστή μόχλευσης. Ως εκ τούτου οι απαιτούμενοι πρόσθετοι πόροι που χρειάζεται να συνεισφέρουν οι ιδιώτες επενδυτές θα είναι αποτέλεσμα του βαθμού μόχλευσης που αυτοί φέρουν, των αποτελεσμάτων μόχλευσης των υπολοίπων πηγών και βέβαια των εκτιμώμενων επενδυτικών και χρηματοδοτικών αναγκών της ελληνικής οικονομίας.

Πίνακας 65: Μέγεθος πόρων και εκτιμώμενη ιδιωτική συμμετοχή με επιδράσεις μόχλευσης

Πηγές	Πόροι (σε € δισ.)	Βαθμός Μόχλευσης	Κεφάλαια μετά από επιδράσεις μόχλευσης (σε € δισ.)
Κρατικός Προϋπολογισμός	6,75	1,65	11,14
Λοιποί πόροι ΕΣΠΑ	2,43	1,36	3,30
Χρηματοδοτικά εργαλεία ΕΣΠΑ	0,36	2,80	1,01
Επιχειρηματικά Ταμεία / VCs	0,10	2,75	0,28
EFSI	0,10	2,75	0,28
Λοιποί ευρωπαϊκοί πόροι	0,33	1,65	0,54
Σύνολο	10,07		16,54

Με βάση τα δεδομένα αυτά, εκτιμάται ότι όταν λαμβάνονται υπόψη οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις και ο βαθμός μόχλευσης όλων των διαθέσιμων πηγών χρηματοδότησης, οι απαιτούμενοι ιδιωτικοί πόροι εκτιμώνται στα € 4,36 δισ. (€ 20,91 δισ. που είναι οι ανάγκες της οικονομίας μείον το αποτέλεσμα της μόχλευσης € 16,54 δισ.), από € 10,84 δισ. που είχαν υπολογιστεί προ αποτελέσματος μόχλευσης. Η ανάλυση αυτή δείχνει τη μεγάλη συνεισφορά που έχουν μέσα σε μια οικονομία εκείνες οι πηγές κεφαλαίων που έχουν τη δυνατότητα κινητοποίησης πόρων, καθώς μέσω του βαθμού μόχλευσης που πετυχαίνουν φτάνουν να περιορίσουν εν τέλει τις πραγματικές ανάγκες που υπάρχουν σε κεφάλαια, ή διαφορετικά με ένα μικρότερο μέγεθος πόρων ικανοποιούν ένα δεδομένο ύψος οικονομικών αναγκών. Επισημαίνεται ότι η συνολική ανάγκη ιδιωτικών κεφαλαίων δύναται να μειωθεί σε περίπτωση που οι διαθέσιμοι πόροι για τα χρηματοδοτικά εργαλεία αυξηθούν περαιτέρω. Από την άλλη πλευρά οποιαδήποτε μείωση των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία θα απαιτήσει μια πολλαπλάσια αύξηση κάποιων εκ των υπολοίπων πηγών, καθώς όπως γίνεται αντιληπτό τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν από τους υψηλότερους βαθμούς πολλαπλασιαστικής επίδρασης.

Να σημειωθεί βέβαια, ότι το εναπομείναν ποσό των € 4,36 δισ. δείχνει ουσιαστικά τους πόρους που χρειάζεται να εισρέουν από το χρηματοπιστωτικό σύστημα και ιδιώτες προκειμένου να καλυφθούν οι συνολικές χρηματοδοτικές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας. Κυρίαρχο ρόλο εδώ έχει η τραπεζική συμβολή και ειδικότερα η χορήγηση επιχειρηματικών δανείων. Όπως αποτυπώθηκε και στο κεφάλαιο 2, οι χορηγήσεις δανείων προς τις επιχειρήσεις έχουν περιοριστεί σημαντικά καταγράφοντας μια καθαρά αρνητική πορεία τα τελευταία έτη. Επομένως, προκειμένου να καλυφθεί το υπόλοιπο ποσό που χρειάζεται η οικονομία, απαιτείται να αυξηθούν σημαντικά οι χορηγήσεις δανείων προς τις επιχειρήσεις από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, ανεξαρτήτου της συμμετοχής του στους υπόλοιπους μηχανισμούς χρηματοδότησης (π.χ. χρηματοδοτικά εργαλεία). Για να γίνει όμως αυτό, απαραίτητη προϋπόθεση είναι, μεταξύ άλλων, η μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από το μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ELA), η συμμετοχή των ελληνικών κρατικών ομολόγων στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ και η αποτελεσματική διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων από πλευράς τραπεζών και εν γένει χρηματοπιστωτικού συστήματος (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α).

Επίσης σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση των χορηγήσεων προς τις ελληνικές επιχειρήσεις και γενικότερα στη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας φέρει και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Άλλωστε είναι χαρακτηριστική, όπως επισημάνθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η λειτουργία του Ταμείου Εγγυήσεων για ΜΜΕ ως μια κοινή πρωτοβουλία της Ελλάδας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και βέβαια της ΕΤΕπ (European Investment Bank , 2016). Η δράση αυτής της ΕΤΕπ συνεχίζεται στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο μέσω του μηχανισμού EIB global loan (παροχή δανεισμού σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα) και εκτιμάται πως θα συνεισφέρει σημαντικά στην υλοποίηση της χρηματοδότησης έργων και επιχειρήσεων σε διάφορους τομείς της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων αυτών της γεωργίας, βιομηχανίας, τουρισμού και υπηρεσιών (European Investment Bank (a), 2016). Να σημειωθεί βέβαια πως αν δεν επιτευχθεί η ομαλοποίηση της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, οι λοιποί μηχανισμοί χρηματοδότησης (ΕΣΠΑ, ευρωπαϊκά προγράμματα, κλπ), δεδομένου του μεγέθους τους, δεν δύναται να καλύψουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες επιχειρήσεων και έργων.

Σε κάθε περίπτωση, η παραπάνω ανάλυση αποκαλύπτει τη σημαντική συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων, που είναι δυνατό να δημιουργηθούν μέσα από πόρους του ΕΣΠΑ. Ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους, η ικανότητά τους για μόχλευση και οι πρόσθετες επιδράσεις που έχουν στους τελικούς δικαιούχους (π.χ. μεταφορά τεχνογνωσίας, στήριξη κεφαλαίων κίνησης, αντιμετώπιση αποτυχιών της αγοράς) δημιουργεί ένα ισχυρό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στο σύνολο της οικονομίας. Ως εκ τούτου η παρουσία και η ενίσχυσή τους στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο θεωρείται επιβεβλημένη, ενώ μέσω των προσδοκώμενων συνεργειών με τις υπόλοιπες χρηματοδοτικές πηγές και φυσικά την αναγκαία στήριξη από το εγχώριο τραπεζικό

σύστημα είναι δυνατό να καλύψουν ένα ουσιαστικό μέρος των αναγκών των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας.

4.5. Προσέλκυση πρόσθετων πόρων και προνομιακή αμοιβή

Όπως επισημάνθηκε και στην ενότητα που προηγήθηκε, τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν ως στόχο την επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου μόχλευσης προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αυξημένες ανάγκες της εγχώριας οικονομίας. Η προσέλκυση πρόσθετων ιδιωτικών πόρων θα αυξήσει τον τελικό βαθμό μόχλευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η επίτευξή της όμως απαιτεί να εξεταστούν αρχικά τα παρακάτω στοιχεία: ο βαθμός μόχλευσης που αρχικά είναι δυνατό να επιτευχθεί και οι στοχευόμενοι ιδιωτικοί επενδυτές, οι διαθέσιμες χρηματοοικονομικές τεχνικές για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδυτών (όπως π.χ. οι προνομιακές αμοιβές), και ο βαθμός ευθυγράμμισης των ιδιωτικών συμφερόντων με τους στόχους των προγραμμάτων. Ωστόσο το παρατεταμένο ασταθές οικονομικό κλίμα και η έλλειψη εμπιστοσύνης έχει ως αποτέλεσμα να αποφεύγουν οι επενδυτές την ανάληψη ρίσκου για την υλοποίηση επενδύσεων. Ως εκ τούτου είναι πιθανό να δημιουργηθούν περιπτώσεις που ο βαθμός μόχλευσης που επιτυγχάνεται μέσα από την υπάρχουσα δομή ορισμένων χρηματοδοτικών εργαλείων να μην είναι ο επιθυμητός. Τότε είναι δυνατό να εξεταστεί από την πλευρά της διαχειριστικής αρχής η παροχή προνομιακής αμοιβής προκειμένου να κινητοποιήσει τον ιδιώτη επενδυτή να συμμετέχει στο χρηματοδοτικό εργαλείο, επιτυγχάνοντας έτσι τους στόχους των προγραμμάτων της ΕΔΕΤ.

Η διαχειριστική αρχή όμως οφείλει να αντιλαμβάνεται καταρχάς πως η παροχή προνομιακής αμοιβής (differentiated treatment) αυτομάτως μειώνει τη διαθεσιμότητα των πόρων και ως εκ τούτου περιορίζεται ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς μέρος των κεφαλαίων των ΕΔΕΤ χρησιμοποιείται πλέον για την προνομιακή αμοιβή και δεν επανεπενδύεται. Επιπρόσθετα η προσέλκυση πρόσθετων ιδιωτικών κεφαλαίων οφείλει να είναι αποδοτική για το σύνολο της οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό το ρίσκο που αναλαμβάνουν οι ιδιώτες επενδυτές απαιτείται να είναι ανάλογο του ρίσκου που αναλαμβάνει η διαχειριστική αρχή. Η αποδοτικότητα της προσέλκυσης ιδιωτικών κεφαλαίων εξετάζεται επίσης και μέσω των αμοιβών που δίνονται σε ιδιώτες επενδυτές για τη συμμετοχή τους στα χρηματοδοτικά εργαλεία. Οι αμοιβές οφείλουν να έχουν χαρακτήρα επιβράβευσης βάσει της απόδοσης, τον εμπορικό προσανατολισμό των αποφάσεων διοίκησης και την ενεργή συμμετοχή της διοίκησης στα εργαλεία. Επιπρόσθετα οποιαδήποτε προνομιακή αμοιβή απαιτείται να συνάδει με τους κανονισμούς της Ε.Ε. και των κρατικών ενισχύσεων, ενώ οφείλει να μην ξεπερνά το απαραίτητο μέγεθος για την προσέλκυσή των επενδυτών, που ορίζεται ως η ίση κατανομή ρίσκου και κερδών.

Κατά την προηγούμενη επενδυτική περίοδο 2007-2013, η προνομιακή αμοιβή ίσχυε βάσει των αποτελεσμάτων που παρήγαγαν οι ιδιωτικές επενδύσεις με τη συνεισφορά τους σε χρηματοδοτικά εργαλεία. Η αμοιβή καθοριζόταν βάσει του ρίσκου που αναλάμβαναν οι ιδιώτες στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, και όσο μεγαλύτερο το ρίσκο που αναλάμβαναν, τόσο μεγαλύτερη ήταν η προνομιακή αμοιβή τους. Κατά την υλοποίηση π.χ. του χρηματοδοτικού εργαλείου JEREMIE Funded Risk Sharing (FRSP), το ποσό συνεισφοράς των ιδιωτών επενδυτών ήταν αντίστοιχο της δημόσιας δαπάνης για τον επιμερισμό του ρίσκου και της μείωσης των απαιτούμενων εξασφαλίσεων για τη χορήγηση δανείων. Στην προγραμματική περίοδο 2014-2020, οι διαχειριστικές αρχές έχουν την δυνατότητα να αξιοποιήσουν τα κίνητρα που επιτρέπονται από το γενικό κανονισμό απαλλαγής για την προσέλκυση ιδιωτών επενδυτών (ΕΕ 2014 C 198/30, 2014). Τα κίνητρα αυτά συμπεριλαμβάνουν την ασύμμετρη, υπέρ των ιδιωτών, διανομή κερδών, την ασύμμετρη υπέρ των ιδιωτών διανομή ζημιών, την προνομιακή αμοιβή της διοίκησης (εφόσον αποτελούν συνεπενδυτές) καθώς και το επιθυμητό καθεστώς εξόδου. Βασικό στοιχείο στη σωστή εκμετάλλευση των κινήτρων είναι να τηρηθούν διαφανείς και δίκαιες διαδικασίες προς όλους τους εμπλεκόμενους.

Ο προσδιορισμός του ύψους της απαιτούμενης προνομιακής αμοιβής (differentiated treatment) έχει άμεση σχέση με το ρίσκο που χρειάζεται να αναλάβουν οι ιδιώτες επενδυτές κατά την εμπλοκή τους στην προώθηση ενός χρηματοδοτικού εργαλείου. Στον προσδιορισμό του ρίσκου απαιτείται να ληφθεί υπόψη καταρχάς η συνολική οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και το αρνητικό οικονομικό κλίμα που επικρατεί. Ειδικότερα, η οικονομική ύφεση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η δημοσιονομική κρίση, η πτώση των δημοσίων επενδύσεων και η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους προκάλεσαν σημαντικό έλλειμμα πληροφόρησης στις αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας, με τελικό αποτέλεσμα την αύξηση των κινδύνων και του συνεπαγόμενου ρίσκου. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, η περιορισμένη προσαρμογή του κρατικού μηχανισμού στις νέες ανάγκες της οικονομίας καθώς και η αδυναμία πρόβλεψης του χρόνου «εξόδου» από την κρίση επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, δημιουργούσαν πρόσθετα «κενά» πληροφόρησης στο χρηματοπιστωτικό κλάδο και πολλαπλασίασαν το κόστος συναλλαγών και εν τέλει το ρίσκο των επενδυτών.

Ένας άλλος παράγοντας αποτύπωσης του ρίσκου είναι και το σημείο του κύκλου ζωής όπου βρίσκεται μια επιχείρηση ή μια επένδυση όταν χρησιμοποιεί τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Μια υφιστάμενη επιχείρηση με σταθερά οικονομικά αποτελέσματα σε συμβατό κλάδο δραστηριότητας που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει τα χρηματοδοτικά εργαλεία εμπεριέχει μικρότερο ρίσκο από μια νέα επιχείρηση η οποία αναζητεί χρηματοδότηση και δραστηριοποιείται σε έναν μη συμβατικό κλάδο (π.χ. νανοτεχνολογία). Η χρήση δηλαδή του χρηματοδοτικού εργαλείου σε σχέση με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται μια μικρομεσαία επιχείρηση συσχετίζεται άμεσα με το

ρίσκο που εμπεριέχει, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις ενίσχυσης με τη μορφή ιδίων κεφαλαίων. Μεγάλη σημασία επίσης για το μέγεθος του ρίσκου έχει και η ωρίμανση της αγοράς στην οποία απευθύνονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Ως εκ τούτου η στόχευση του κάθε χρηματοδοτικού εργαλείου, δηλαδή σε τι είδους επιχειρήσεις και αγορές θα επικεντρωθεί, θα επηρεάσει το ρίσκο που αυτό θα φέρει για το διαχειριστή του. Για το λόγο αυτό στις περιπτώσεις όπου υπάρχει αυξημένος κίνδυνος και οι αγορές δεν έχουν υψηλό βαθμό ωρίμανσης ή οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν πολύ αυξημένα προβλήματα βιωσιμότητας, είναι πιθανό να απαιτηθούν (υψηλότερες) προνομιακές αμοιβές προς τους ιδιώτες επενδυτές, προκειμένου να μην εμφανιστούν φαινόμενα περιορισμένης χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων λόγω ακριβώς αυτού του αυξημένου ρίσκου.

Να σημειωθεί τέλος ότι η εκτίμηση της ανάγκης προνομιακής αμοιβής περιλαμβάνει τον υπολογισμό του προτεινόμενου κέρδους (ή ζημιών) και του ρίσκου των χρηματοδοτικών εργαλείων, την καταγραφή των προσδοκιών των ιδιωτικών επενδυτών, τον καθορισμό του μεγέθους του απαραίτητου ποσού που απαιτείται για την προνομιακή αμοιβή που είναι η διαφορά μεταξύ του συντελεστή εσόδων του χρηματοδοτικού εργαλείου και του εύλογου ποσοστού απόδοσης των ιδιωτών επενδυτών. Οι διαχειριστικές αρχές οφείλουν να ακολουθήσουν αυτή τη μεθοδολογία κατά τη φάση προσέλευσης των ιδιωτών επενδυτών. Σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι οι προνομιακές αμοιβές πιθανώς να χρειαστεί να έχουν και εμπροσθοβαρή χαρακτήρα, λαμβανομένου υπόψη ότι η ελληνική οικονομία είναι δυνατό να ανακάμψει ουσιαστικά από το 2017 ή και αργότερα.

5. Προτεινόμενη επενδυτική στρατηγική

Μέσα από τα αποτελέσματα που έχουν προκύψει στα κεφάλαια που προηγήθηκαν, έχουν προσδιοριστεί οι αποτυχίες της αγοράς, το χρηματοδοτικό κενό ανά θεματική ενότητα, η προστιθέμενη αξία, καθώς και η αποκομισθείσα εμπειρία της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Τα παραπάνω σε συνδυασμό με τους εκάστοτε για κάθε θεματική ενότητα διαθέσιμους πόρους και τις κατευθύνσεις για τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων που έχουν καθοριστεί στα επιχειρησιακά προγράμματα, αποτελούν το πλαίσιο στο οποίο βασίζεται ο σχεδιασμός της επενδυτικής στρατηγικής. Για κάθε μία από τις τρεις υπό εξέταση θεματικές ενότητες περιλαμβάνεται η ανάλυση του μεγέθους και του είδους των χρηματοδοτικών εργαλείων, των στοχευόμενων τελικών αποδεκτών, των πιθανών εναλλακτικών υλοποίησης και των δυνατοτήτων συνδυασμού τους με άλλες μορφές ενισχύσεων. Με τον τρόπο αυτό, η επενδυτική στρατηγική για κάθε μια από τις ενότητες διαμορφώνεται σε τρία στάδια.

Στο πρώτο στάδιο γίνεται ο προσδιορισμός του επιπέδου λεπτομέρειας των χρηματοδοτικών εργαλείων (μέγεθος, μορφή και προέλευση πόρων ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα), λαμβάνοντας υπόψη τις επιμέρους ανάγκες και την τελική εκτίμηση των προβλημάτων που η στρατηγική καλείται να αντιμετωπίσει. Στο δεύτερο στάδιο, προσδιορίζεται το εύρος παρέμβασης και η στόχευση (είδος, αποδέκτες), λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της ανάλυσης της ανεπάρκειας της αγοράς, της προστιθέμενης αξίας και της τελικής εκτίμησης των αναγκών. Παράλληλα γίνεται και η βαθμονόμησή τους ώστε να βοηθηθούν οι δημόσιες αρχές για τη βέλτιστη επιλογή της χρήσης ενός ή περισσότερων από αυτά (εγγυήσεις, δάνεια κτλ.). Στο τρίτο στάδιο προσδιορίζεται η δομή διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων με επιλογή των πλέον δόκιμων διαδικασιών προγραμματισμού και υλοποίησης κατά την έννοια του άρθρου 38 του κανονισμού 1303/2013 καθώς και του δυνητικού συνδυασμού τους με επιχορηγήσεις. Μέσα από τα στάδια αυτά θα δημιουργηθεί η πλέον βέλτιστη επενδυτική στρατηγική για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Από τις εκ των προτέρων αξιολογήσεις που είχαν καταρτιστεί καθώς και από τα αποτελέσματα που προέκυψαν στην παρούσα επικαιροποίησή τους, αναδείχθηκαν μια σειρά από ζητήματα που σε κάθε περίπτωση χρειάζεται να ληφθούν υπόψη στην κατάρτιση της στρατηγικής. Τα ζητήματα αυτά συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Η αποφυγή καθυστερήσεων στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, προκειμένου να μην περιοριστεί ο διαθέσιμος χρόνος υλοποίησής τους, λαμβανομένου υπόψη των χρονικών περιορισμών που υπάρχουν από το ΕΣΠΑ.
- Η αποφυγή φαινομένων αλληλοεπικάλυψης τόσο μεταξύ χρηματοδοτικών εργαλείων όσο και μεταξύ φορέων.
- Οι γεωγραφικοί περιορισμοί των ΕΔΕΤ δημιουργούν σημαντικά προβλήματα στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, λαμβανομένου υπόψη του υψηλού βαθμού γεωγραφικής συγκέντρωσης επιχειρήσεων στην Ελλάδα σε Αττική και Κεντρική Μακεδονία.
- Οι γραφειοκρατικές διαδικασίες για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων και κυρίως εκείνες που σχετίζονται με τη διοχέτευσή τους από το επίπεδο των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων στο επίπεδο των τελικών αποδεκτών χρειάζεται να ελαχιστοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο.
- Θεωρείται σκόπιμο να υπάρξει περιορισμένη εξειδίκευση των εργαλείων αυτών σε επίπεδο τελικών αποδεκτών, τουλάχιστον στο μεγαλύτερο μέρος των πόρων που θα διατεθούν με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Υπάρχει έντονη ανάγκη δημιουργίας ενός κεντρικού φορέα προγραμματισμού, παρακολούθησης, συντονισμού και αξιολόγησης όλων των δράσεων για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων.
- Η χρηματοδοτική ενίσχυση απαιτείται να συνδεθεί με την παροχή τεχνογνωσίας. Το ζήτημα αυτό είναι ένα από τα πλέον κρίσιμα προκειμένου να επιτευχθεί μια συνολική χρηματοοικονομική και λειτουργική αναβάθμιση των επιχειρήσεων και επενδύσεων, δεδομένων τόσο των διαρθρωτικών προβλημάτων που υπάρχουν και έχουν εντοπιστεί, όσο και του αντίστοιχου κενού που υπάρχει.

Τα ζητήματα αυτά χρειάζεται σε κάθε περίπτωση να ληφθούν στην κατάρτιση και κυρίως στην υλοποίηση της στρατηγικής εφαρμογής των χρηματοδοτικών εργαλείων.

5.1. Επίπεδο λεπτομέρειας επενδυτικής στρατηγικής

Ο προσδιορισμός του επιπέδου λεπτομέρειας της προτεινόμενης επενδυτικής στρατηγικής περιλαμβάνει δύο φάσεις. Αρχικά γίνεται ο προσδιορισμός των τελικών αναγκών και προβλημάτων και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο τα χρηματοδοτικά εργαλεία δύναται να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα αυτά. Στη συνέχεια προσδιορίζονται οι συγκεκριμένες πηγές από όπου δύναται να προέλθουν οι πόροι για τα

χρηματοδοτικά εργαλεία ανά θεματική ενότητα (πηγές πόρων για επιχειρηματικότητα, ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας, ολοκληρωμένες αστικές επενδύσεις), ενώ γίνεται προσέγγιση του μεγέθους τους και της διάρθρωσής τους ανά μορφή (δάνεια και ίδια κεφάλαια).

Προσδιορισμός τελικών αναγκών και προβλημάτων: Ξεκινώντας από τις ανάγκες και τα προβλήματα που υπάρχουν στις τρεις θεματικές ενότητες, έχει ήδη πραγματοποιηθεί μια εκτεταμένη ανάλυση αυτών στο Κεφάλαιο 2 «Νέα Οικονομική Πραγματικότητα». Όπως αποτυπώθηκε και στο κεφάλαιο αυτό, ένα μεγάλο μέρος των σημερινών προβλημάτων πηγάζουν ή συνδέονται με την οικονομική κρίση που συντελείται στη χώρα τα τελευταία έτη. Στο πλαίσιο αυτό τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών υπήρξαν έντονα. Η οικονομική ύφεση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η δημοσιονομική κρίση, η πτώση των δημοσίων επενδύσεων και η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους προκάλεσαν σημαντικό έλλειμμα πληροφόρησης στις αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια στις αγορές, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, η περιορισμένη προσαρμογή του κρατικού μηχανισμού στις νέες ανάγκες της οικονομίας καθώς και η αδυναμία πρόβλεψης του χρόνου «εξόδου» από την κρίση επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, δημιούργησαν πρόσθετα «κενά» πληροφόρησης στο χρηματοπιστωτικό κλάδο και πολλαπλασίασαν το κόστος συναλλαγών. Ο δείκτης της επιχειρηματικής χρηματοδότησης σημείωσε κατακόρυφη πτώση και το πρόβλημα της πρόσβασης σε δανειακά κεφάλαια έγινε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής αγοράς. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το θεσμικό πλαίσιο και η γενικότερη διάρθρωση της οικονομίας δεν ευνοούσε ιδιαίτερα την επιχειρηματικότητα γίνεται αντιληπτό για ποιο λόγο τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών εντάθηκαν ακόμα περισσότερο.

Ως εκ τούτου δημιουργήθηκαν χρηματοδοτικά κενά, που σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έγιναν στην παρούσα έκθεση, ανέρχονται σε € 3.654 εκ. για τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας, € 313,91 εκ. για τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας και σε € 639 εκ. για τη θεματική ενότητα αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων. Οι δημόσιες αρχές καλούνται πλέον μέσα από τη χρήση πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία και την εφαρμογή των κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα των αποτυχιών της αγοράς, περιορίζοντας το χρηματοδοτικό κενό. Στο πλαίσιο αυτό, χρειάζεται αρχικά να προσδιοριστούν οι πηγές και το μέγεθος των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ανά θεματική ενότητα.

Πηγές, μέγεθος και μορφή ΧΕ για επιχειρηματικότητα: Ο κύριος όγκος των πόρων θα προέλθει μέσα από το ΕΠΑνΕΚ, το οποίο αποτελεί και το μόνο ΕΠ στο οποίο έχει ήδη γίνει εκτίμηση του μεγέθους των πόρων για τα χρηματοδοτικά εργαλεία ανά άξονα προτεραιότητας, γεωγραφικό προσανατολισμό και μορφή εργαλείων. Η εκτίμηση αυτή λαμβάνεται υπόψη ως αρχική αφετηρία για το μέγεθος των πόρων που δύναται να

προέλθουν μέσα από το ΕΠΑνΕΚ για χρηματοδοτικά εργαλεία. Αφού υπολογιστεί το σύνολο των πόρων και από τα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα και συγκριθεί με το χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει, θα γίνει ένας επανέλεγχος της αρχικής αυτής αφετηρίας της κατανομής των πόρων του ΕΠΑνΕΚ.

Ειδικότερα, από το σύνολο των € 3,65 δισ. που είναι ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΠΑνΕΚ (στήριξη της Ένωσης), € 1,03 δισ. έχουν αρχικά εκτιμηθεί ότι είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν για χρηματοδοτικά εργαλεία με σκοπό την κάλυψη αναγκών των ΜΜΕ. Οι πόροι αυτοί προέρχονται από δύο άξονες προτεραιότητας που αποσκοπούν στην ενίσχυση και ανάπτυξη της καινοτομίας και επιχειρηματικότητας (ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, προσαρμογή εργαζομένων και ανάπτυξη μηχανισμών επιχειρηματικότητας). Το 73% του ποσού αυτού (€ 750 εκ.) θα αφορά δάνεια ή άλλα ισοδύναμα (debt instruments), όπως π.χ. εγγυήσεις ενώ το υπόλοιπο (€ 277 εκ.) προβλέπεται να δοθεί με τη μορφή επιχειρηματικών κεφαλαίων και συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο. Επιπλέον το μεγαλύτερο μέρος θα κατευθυνθεί προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Πίνακας 66: Αρχική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία προς ΜΜΕ από ΕΠΑνΕΚ ανά Άξονα Προτεραιότητας (σε €)

Άξονας Προτεραιότητας	Μορφή	Λιγότερο ανεπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο ανεπτυγμένες	Σύνολο
Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας με τομεακές προτεραιότητες (ΑΠΟ1 και ΑΠΟ1Σ)	Επιχειρηματικά κεφάλαια	179.660.011	39.726.793	58.390.081	277.776.885
	Δάνεια	479.093.362	105.938.115	155.706.880	740.738.357
Προσαρμογή εργαζομένων, επιχειρήσεων και επιχειρηματικού περιβάλλοντος στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις (ΑΠΟ2 και ΑΠΟ2Σ)	Δάνεια	6.169.859	2.077.161	1.752.980	10.000.000
Γενικό σύνολο		664.923.232	147.742.069	215.849.941	1.028.515.242
Σύνολο επιχειρηματικών κεφαλαίων		179.660.011	39.726.793	58.390.081	277.776.885
Σύνολο δανείων		485.263.221	108.015.276	157.459.860	750.738.357

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, 2014.

Σημειώνεται ότι στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες ανήκουν η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Κεντρική Μακεδονία, η Θεσσαλία, η Ήπειρος και η Δυτική Ελλάδα, στις μεταβατικές περιφέρειες περιλαμβάνονται η Δυτική Μακεδονία, η Στερεά Ελλάδα, οι Νήσοι Ιονίου, η Πελοπόννησος, η Κρήτη, οι Νήσοι Βορείου Αιγαίου, ενώ στις περισσότερο ανεπτυγμένες είναι η Αττική και οι Νήσοι Νοτίου Αιγαίου. Επίσης χρειάζεται να διευκρινιστεί ότι οι παραπάνω άξονες προτεραιότητας αποσκοπούν στους ακόλουθους θεματικούς στόχους του ΕΠ: α) ΘΣ01 «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας», β) ΘΣ02 «Βελτίωση της πρόσβασης, της

χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών», γ) ΘΣ03 «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων» και δ) ΘΣ08 «Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού». Λαμβανομένου υπόψη της ανωτέρω κατανομής και των συνολικών πόρων που υπάρχουν για τον κάθε ένα ΘΣ του ΕΠΑνΕΚ, είναι δυνατό να γίνει μια εκτίμηση των πόρων που θα προέλθουν από το ΕΠΑνΕΚ για χρηματοδοτικά εργαλεία, κατανεμημένοι ως προς τους ΘΣ που θα εξυπηρετούν. Διευκρινίζεται ότι στο συγκεκριμένο επιχειρησιακό πρόγραμμα υπάρχει μια αρχική εκτίμηση των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία με βάση τους άξονες προτεραιότητας, ενώ υπάρχει και μια γενική κατανομή όλων των πόρων, ανεξαρτήτου μορφής (επιχορήγηση, δάνειο, ιδία συμμετοχή), στους θεματικούς στόχους 01, 02, 03, 04, 06, 07, 08, 10 και 11. Στο πλαίσιο αυτό επομένως είναι δυνατό να γίνει μια πρόσθετη (αρχική) κατανομή των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ανά θεματικό στόχο και συγκεκριμένα στους ΘΣ01, 02, 03, και 08 όπου υπάρχει και σχετική πρόβλεψη για ενίσχυση των ΜΜΕ μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων, ως ακολούθως:

Πίνακας 67: Εκτιμώμενη κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία προς ΜΜΕ από ΕΠΑνΕΚ ανά Θεματικό Στόχο (σε €)

Περιφέρεια	Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας - ΘΣ01	Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών - ΘΣ02	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων - ΘΣ03	Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού - ΘΣ08	Σύνολο
Λιγότερο Αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα)	247.692.128	80.902.715	329.863.504	6.464.885	664.923.232
Μεταβατικές (Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)	55.035.748	17.976.112	73.293.749	1.436.460	147.742.069
Περισσότερο Αναπτυγμένες (Αττική, Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)	80.406.773	26.262.951	107.081.561	2.098.656	215.849.941
Σύνολο	383.134.649	125.141.779	510.238.814	10.000.000	1.028.515.242

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, 2014.

Πέραν του ΕΠΑνΕΚ, πόροι για τα χρηματοδοτικά εργαλεία προς τις ΜΜΕ είναι δυνατό να προέλθουν και μέσα από το ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση καθώς και μέσα από τα 13 ΠΕΠ. Ειδικότερα, έγινε ανάλυση της στοχοθεσίας του κάθε επιχειρησιακού και τομεακού προγράμματος, με σκοπό τον

εντοπισμό των στόχων εκείνων που αφορούν την ενίσχυση των ΜΜΕ, της αύξησης της ανταγωνιστικότητας και την προώθηση της καινοτομίας, είτε άμεσα είτε έμμεσα. Βέβαια στα επιχειρησιακά και περιφερειακά προγράμματα (πλην του ΕΠΑνΕΚ) δεν έχει γίνει κάποια αρχική εκτίμηση για το μέγεθος των πόρων που δύναται να απορροφηθεί από τα χρηματοδοτικά εργαλεία, παρά μόνο υπάρχει σχετική αναφορά για τη δυνατότητα χρήσης τους σε συγκεκριμένους άξονες προτεραιότητας και θεματικούς στόχους.

Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης εντοπίστηκε και απομονώθηκε, τόσο στο ΕΠ για το ανθρώπινο δυναμικό όσο και στα ΠΕΠ, ο συνολικός διαθέσιμος προϋπολογισμός που υπάρχει για να χρηματοδοτήσει θεματικούς στόχους στους οποίους έχει υπάρξει η πρόβλεψη της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων. Ένα μέρος του προϋπολογισμού αυτού είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί για την υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραμέτρους αυτές, από το ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, υπάρχει ένας προϋπολογισμός πόρων ύψους € 80,80 εκ., ο οποίος αφορά στην ενίσχυση δράσεων στήριξης των ΜΜΕ και γενικότερα του ανθρώπινου δυναμικού τους. Βέβαια το μεγαλύτερο μέρος των πόρων αυτών αφορούν στην προώθηση της απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής. Για το λόγο αυτό προβλέπεται να δοθούν με τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης (επιδότησης), όπως άλλωστε επιτάσσουν και οι ιδιαίτερες ανάγκες της οικονομίας καθώς και οι τελικοί αποδέκτες - στόχοι που έχουν τεθεί. Ένα (μικρό) μέρος ωστόσο δύναται να διατεθεί για χρηματοδοτικά εργαλεία. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης θεωρείται ότι ένα αρχικό μέγεθος 15% επί του ανωτέρου ποσού θεωρείται εύλογο για διάθεση μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 68: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία προς ΜΜΕ από ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση ανά Άξονα Προτεραιότητας (σε €)

Άξονας Προτεραιότητας	Θεματικός στόχος	Λιγότερο αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο αναπτυγμένες	Σύνολο
Συστημικές παρεμβάσεις των θεσμών της αγοράς εργασίας και της πρόνοιας - ΑΠ01	Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού – ΘΣ08	19.757.648	2.357.149	2.126.883	24.241.680
Βελτίωση προοπτικών απασχόλησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού - ΑΠ02	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης – ΘΣ09	36.983.081	9.043.870	10.532.635	56.559.586
Γενικό σύνολο		56.740.729	11.401.019	12.659.518	80.801.266
Αρχικό εκτιμώμενο σύνολο για χρηματοδοτικά εργαλεία		8.511.109	1.710.153	1.898.928	12.120.190

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, 2014.

Αντίστοιχη προσέγγιση ακολουθήθηκε και στα ΠΕΠ. Ειδικότερα, κάθε περιφερειακό πρόγραμμα αποβλέπει σε θεματικούς στόχους και άξονες προτεραιότητας που

αποσκοπούν στην ενίσχυση των ΜΜΕ. Εντοπίζοντας τη σχετική αναφορά που υπάρχει για χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων, συγκεντρώθηκε ο συνολικός προϋπολογισμός των θεματικών στόχων του κάθε ΠΕΠ. Στη συνέχεια εντοπίστηκαν οι κωδικοί ανά θεματικό στόχο και άξονα προτεραιότητας που αφορούν αποκλειστικά δράσεις στήριξης των ΜΜΕ. Ο προϋπολογισμός αυτός ανέρχεται συνολικά σε ~ € 525 εκ. και αφορά ουσιαστικά δράσεις ενίσχυσης των θεματικών στόχων ΘΣ01, ΘΣ02, ΘΣ03, ΘΣ08 και ΘΣ09. Λαμβανομένου υπόψη της συνάφειας του κάθε θεματικού στόχου με δράσεις ενίσχυσης των ΜΜΕ λήφθηκε η υπόθεση ότι ένα αρχικό μέγεθος 15% των ΘΣ02, ΘΣ08 και ΘΣ09 και ένα μέγεθος 50% των ΘΣ01 και ΘΣ03 επί του προϋπολογισμού του κάθε στόχου είναι δυνατό να διατεθεί μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 69: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία προς ΜΜΕ από ΠΕΠ ανά Θεματικό Στόχο (σε €)

Περιφέρεια	Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας - ΘΣ01	Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών - ΘΣ02	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων - ΘΣ03	Προώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού - ΘΣ08	Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης - ΘΣ09	Σύνολο
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη			41.819.318			41.819.318
Κεντρική Μακεδονία	8.396.536	5.000.000	83.306.389	6.497.270	2.051.683	105.251.878
Δυτική Μακεδονία	1.600.000		24.864.749		660.480	27.125.229
Ήπειρος	6.400.000	5.231.158	19.780.015			31.411.173
Θεσσαλία			38.000.000			38.000.000
Στερεά Ελλάδα	2.270.516	2.070.516	8.311.547			12.652.579
Δυτική Ελλάδα		3.000.000	42.222.659			45.222.659
Πελοπόννησος	2.800.000	1.500.000	25.500.000			29.800.000
Ιόνιο	1.000.000	960.000	11.379.824			13.339.824
Αττική			105.639.332	9.590.704		115.230.036
Βόρειο Αιγαίο		2.000.000	22.000.000			24.000.000
Κρήτη	5.200.000	3.200.000	24.138.603			32.538.603
Νότιο Αιγαίο	1.201.623	566.420	6.714.661			8.482.704
Σύνολο	28.868.675	23.528.094	411.857.779	16.087.974	2.712.163	524.874.003
Εκτιμώμενο σύνολο για χρηματοδοτικά εργαλεία επιχειρηματικότητας από ΠΕΠ	14.434.338	3.529.214	226.838.549	2.413.196	406.824	247.622.121

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των 13 ΠΕΠ, 2014.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι στην παρούσα προγραμματική περίοδο είναι δυνατό να διατεθεί ένας συνολικός προϋπολογισμός για χρηματοδοτικά εργαλεία που κυμαίνεται από € 1,03 δισ., στην περίπτωση που χρησιμοποιηθούν μόνο πόροι από το ΕΠΑνΕΚ, έως € 1,29 δισ., όταν λαμβάνονται υπόψη και οι πόροι από τα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα (Ανθρώπινο Δυναμικό και ΠΕΠ). Σημειώνεται ότι το ποσό αυτό αφορά μόνο την κοινοτική συμμετοχή. Όταν προστεθεί και η εθνική συμμετοχή,

τότε το μέγεθος αυτό των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία θα αυξηθεί κατά περίπου 20%, δεδομένου ότι αυτό είναι το ποσοστό της εθνικής συμμετοχής στο σύνολο των πόρων του ΕΣΠΑ για τη νέα προγραμματική περίοδο. Ωστόσο το τελικό μέγεθος που θα διατεθεί είναι δυνατό να είναι μεγαλύτερο, ή ακόμα και μικρότερο, ειδικά σε επίπεδο ΠΕΠ, καθώς η αρχική υπόθεση περί κατεύθυνσης ενός συγκεκριμένου ποσοστού από τον κάθε θεματικό στόχο είναι δυνατό να μεταβληθεί. Σε κάθε περίπτωση, σε αυτό το στάδιο χρειάζεται να εξεταστεί σε ποιο βαθμό αυτός ο αρχικός προϋπολογισμός καλύπτει τις ανάγκες των ΜΜΕ, δηλαδή σε τι βαθμό οι διαθέσιμοι αυτοί πόροι καλύπτουν το σύνολο ή έστω ένα σημαντικό μέρος των χρηματοδοτικών αναγκών των ΜΜΕ, λαμβανομένου υπόψη και της μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα από την εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 70:Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων (Χ.Ε.) ανά πηγή χρηματοδότησης (σε €)

	Συνολικός διαθέσιμος προϋπολογισμός	Προϋπολογισμός Χ.Ε.
Τομεακά Προγράμματα		
ΕΠΑνΕΚ	3.646.378.272	1.028.515.242
ΑΝΘ. ΔΥΝΑΜΙΚΟ	2.104.926.538	12.120.190
Περιφερειακά Προγράμματα		
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	406.191.468	20.909.659
Κεντρική Μακεδονία	771.891.345	47.883.806
Δυτική Μακεδονία	264.590.187	13.331.447
Ήπειρος	260.677.513	13.874.681
Θεσσαλία	320.904.539	19.000.000
Στερεά Ελλάδα	95.026.211	5.601.609
Δυτική Ελλάδα	392.788.583	21.561.330
Πελοπόννησος	216.273.871	14.375.000
Ιόνια Νησιά	181.539.758	6.333.912
Αττική	911.973.576	54.258.272
Βόρειο Αιγαίο	241.335.599	11.300.000
Κρήτη	347.906.498	15.149.302
Νότιο Αιγαίο	84.085.281	4.043.105
Σύνολο ΠΕΠ	4.495.184.429	247.622.121
Σύνολο ΤΕΠ & ΠΕΠ	10.246.489.239	1.288.257.553

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Αφετηρία στην εξέταση αυτή είναι η εκτίμηση για το χρηματοδοτικό κενό που υφίσταται σε επίπεδο ΜΜΕ. Όπως αναφέρθηκε το χρηματοδοτικό κενό ανέρχεται συνολικά σε € 3.654 εκ.. Από την άλλη πλευρά οι διαθέσιμοι πόροι εκτιμώνται αρχικά στα € 1,29 δισ.. Επομένως χρειάζεται να εξεταστεί κατά πόσο οι πόροι αυτοί δύναται να καλύψουν το κενό που υπάρχει. Προκειμένου όμως να γίνει αυτό απαιτείται να ληφθεί υπόψη ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί. Ωστόσο, δεδομένου ότι κάθε χρηματοδοτικό εργαλείο έχει το δικό του βαθμό μόχλευσης, είναι απαραίτητο να γίνει μια αρχική εκτίμηση του προϋπολογισμού ανά μορφή εργαλείου. Μια αρχική κατανομή μεταξύ δανείων και επιχειρηματικών κεφαλαίων έχει ήδη πραγματοποιηθεί σε επίπεδο ΕΠΑνΕΚ. Ένα αντίστοιχο ποσοστό κατανομής μεταξύ των δύο βασικών μορφών (75% δάνεια, 25% ίδια κεφάλαια) είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί και στα

υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα, προκειμένου να γίνει μια αρχική προσέγγιση για το μέγεθος των πόρων ανά μορφή εργαλείων.

Πίνακας 71: Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων ανά μορφή χρηματοδότησης (σε €)

	Δάνεια	Ίδια Κεφάλαια	Σύνολο
Τομεακά Προγράμματα			
ΕΠΑνΕΚ	750.738.357	277.776.885	1.028.515.242
ΑΝΘ. ΔΥΝΑΜΙΚΟ	12.120.190	-	12.120.190
Περιφερειακά Προγράμματα			
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	15.682.244	5.227.415	20.909.659
Κεντρική Μακεδονία	35.912.854	11.970.951	47.883.806
Δυτική Μακεδονία	9.998.585	3.332.862	13.331.447
Ήπειρος	10.406.011	3.468.670	13.874.681
Θεσσαλία	14.250.000	4.750.000	19.000.000
Στερεά Ελλάδα	4.201.207	1.400.402	5.601.609
Δυτική Ελλάδα	16.170.997	5.390.332	21.561.330
Πελοπόννησος	10.781.250	3.593.750	14.375.000
Ιόνια Νησιά	4.750.434	1.583.478	6.333.912
Αττική	40.693.704	13.564.568	54.258.272
Βόρειο Αιγαίο	8.475.000	2.825.000	11.300.000
Κρήτη	11.361.976	3.787.325	15.149.302
Νότιο Αιγαίο	3.032.329	1.010.776	4.043.105
Σύνολο ΠΕΠ	185.716.591	61.905.530	247.622.121
Σύνολο ΤΕΠ και ΠΕΠ	948.575.137	339.682.415	1.288.257.553

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Μέσα από την αρχική αυτή υπόθεση προκύπτει ότι από το αρχικά εκτιμώμενο σύνολο των € 1,29 δισ., τα € 948 εκ. θα αφορούν χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω δανείων ή άλλων ισοδύναμων (π.χ. εγγυήσεις), ενώ τα υπόλοιπα θα έχουν τη μορφή κεφαλαιακής ενίσχυσης. Προκειμένου τώρα να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος αυτού του ποσού χρειάζεται να προσδιοριστεί και να ληφθεί υπόψη ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί. Δεδομένου όμως ότι ο βαθμός μόχλευσης διαφοροποιείται όχι μόνο ανά μορφή εργαλείου (π.χ. δάνεια ή κεφαλαιακή ενίσχυση) αλλά και ανά είδος (π.χ. χορήγηση δανείου ή εγγύησης), απαιτείται προηγουμένως να έχει προσδιοριστεί και η σχετική επί μέρους κατανομή ανά ειδική μορφή. Ο προσδιορισμός γίνεται (ανά θεματική ενότητα) στο υποκεφάλαιο 5.2. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα, εκτός από το μέγεθος των χρηματοδοτικών εργαλείων, είναι δυνατό να εκτιμηθεί η σχετική κατανομή τους ανά ομάδα περιφέρειας (λιγότερο αναπτυγμένες, μεταβατικές και περισσότερο αναπτυγμένες). Όπως αποτυπώνεται από τις αρχικές κατανομές και την υπάρχουσα δομή των επιχειρησιακών προγραμμάτων, το μεγαλύτερο μέρος των πόρων των χρηματοδοτικών εργαλείων προορίζεται για το θεματικό στόχο 03 και 01, ενώ προβλέπεται να κατευθυνθεί στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες.

Πίνακας 72: Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων ανά θεματικό στόχο και ανά κατηγορία περιφερειών (σε €)

	Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας - ΘΣ01	Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών - ΘΣ02	Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων - ΘΣ03	Πρώθηση της διατηρήσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού - ΘΣ08	Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης - ΘΣ09	Σύνολο
Λιγότερο Αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα)	255.090.396	82.887.389	442.427.694	10.403.122	5.855.215	796.663.817
Μεταβατικές (Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)	61.471.006	19.435.689	131.391.111	1.790.032	1.455.653	215.543.491
Περισσότερο Αναπτυγμένες (Αττική, Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)	81.007.584	26.347.914	163.258.558	3.856.294	1.579.895	276.050.245
Σύνολο	397.568.987	128.670.993	737.077.363	16.049.448	8.890.762	1.288.257.553

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Ένα ζήτημα που προκύπτει στο σημείο αυτό, είναι ότι η κατανομή που προκύπτει για τη διάθεση των πόρων ανά περιφέρεια που θα φέρουν τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων οδηγούν σε διαφορετικό βαθμό κάλυψης (προ αποτελέσματος μόχλευσης) του χρηματοδοτικού κενού. Αυτό το στοιχείο είναι απόρροια της αναντιστοιχίας που υπάρχει μεταξύ της ανάγκης πόρων σε ορισμένες περιφέρειες (π.χ. Αττική) και του στόχου που υπάρχει σε επίπεδο επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπου χρειάζεται να ενισχυθούν συγκριτικά περισσότερο οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Ως εκ τούτου στις λιγότερες αναπτυγμένες περιφέρειες ο βαθμός κάλυψης του κενού είναι συγκριτικά σαφώς μεγαλύτερος από το βαθμό κάλυψης στις ανεπτυγμένες, στις οποίες όμως υπάρχουν και οι μεγαλύτερες ανάγκες.

Πίνακας 73: Βαθμός κάλυψης χρηματοδοτικού κενού ανά περιφερειακή ομάδα προ αποτελέσματος μόχλευσης στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας (σε εκ. €)

	Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας ανά περιφέρεια	Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων	Αρχικός βαθμός κάλυψης (προ αποτελέσματος μόχλευσης)
Λιγότερο Αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα)	1.341,94	796,66	59,37%
Μεταβατικές (Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)	860,19	215,54	25,06%
Περισσότερο Αναπτυγμένες (Αττική, Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)	1.452,40	276,05	19,01%
Σύνολο	3.654,53	1.288,26	35,25%

Πηγές, μέγεθος και μορφή ΧΕ για ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας: Προκειμένου να εκτιμηθούν οι πόροι που δύναται να διατεθούν με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων για δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας, προσδιορίζεται αρχικά το σύνολο των επενδυτικών προτεραιοτήτων που δύναται να εντάσσονται στην παρούσα θεματική ενότητα σε κάθε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Ο σχετικός εντοπισμός δείχνει καταρχάς, ότι από το σύνολο των προγραμμάτων, μόνο στο ΕΠΑνΕΚ αναφέρεται η δυνατότητα χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων για την παρούσα θεματική ενότητα ανά άξονα προτεραιότητας, γεωγραφικό προσανατολισμό και μορφή εργαλείων. Για τα υπόλοιπα προγράμματα γίνεται μια εκτίμηση του επιμερισμού της διαθέσιμης χρηματοδότησης για χρηματοδοτικά εργαλεία.

Ειδικότερα, τα χρηματοδοτικά εργαλεία που εξυπηρετούν την παρούσα θεματική ενότητα εντάσσονται στο Θεματικό Στόχο (Θ.Σ.) 4 «Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς». Διαχωρίζεται δε, σε δύο συγκεκριμένες Επενδυτικές Προτεραιότητες (Ε.Π.), την Ε.Π. 4b «Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις» και την Ε.Π. 4c «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης». Διευκρινίζεται ότι για την Ε.Π. 4c δεν λαμβάνονται υπόψη οι δράσεις που αφορούν τον τομέα της στέγασης (κατοικίες).

Στο πλαίσιο του ΕΠΑνΕΚ γίνεται ειδική πρόβλεψη χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων για δράσεις που εντάσσονται στη θεματική ενότητα ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας (πέραν βέβαια των δράσεων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και των ΜΜΕ όπως έχουν ήδη αναλυθεί), ενώ γίνεται σχετικός διαχωρισμός ανά μορφή χρηματοοικονομικού εργαλείου (επιχειρηματικά κεφάλαια και δάνεια). Ειδικότερα, ο άξονας προτεραιότητας 03 και 03Σ (ΑΠ03 και ΑΠ03Σ) εμπεριέχει δράσεις που αφορούν την ενεργειακή αναβάθμιση και την εξοικονόμηση ενέργειας και υπάρχει σχετική πρόβλεψη χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων, συνολικού μεγέθους € 29 εκ., διαχωρισμένα σε δάνεια και ίδια κεφάλαια. Οι πόροι αυτοί είναι δυνατό να κατανεμηθούν μεταξύ της ΕΠ 4b και 4c, με την παράμετρο βέβαια ότι το σύνολο των πόρων που αφορούν ΧΕ με τη μορφή ΙΚ θα αφορούν την ΕΠ 4b, ενώ οι πόροι με τη μορφή δανείων κατανέμονται με βάση την αναλογία των πόρων που υπάρχει για τις Ε.Π. 4b και 4c.

Πίνακας 74: Αρχική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας από ΕΠΑνΕΚ (σε €)

Άξονας Προτεραιότητας / Επενδυτική προτεραιότητα	Μορφή	Λιγότερο αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο αναπτυγμένες	Σύνολο
Ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης της επιχειρηματικότητας (ΑΠ03 και ΑΠ 03Σ)	Δάνεια	12.196.508	2.494.648	3.716.160	18.407.316
	Επιχειρηματικά κεφάλαια	7.317.905	1.618.150	2.378.342	11.314.397
Σύνολο		19.514.413	4.112.798	6.094.502	29.721.713
4b	Δάνεια	1.302.001	287.901	423.155	2.013.057
	Επιχειρηματικά κεφάλαια	7.317.905	1.618.150	2.378.342	11.314.397
4c	Δάνεια	10.603.448	2.344.656	3.446.155	16.394.259
	Επιχειρηματικά κεφάλαια	-	-	-	-

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, 2014.

Προχωρώντας στα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα, χρειάζεται καταρχάς να αναφερθεί ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία που να στοχεύουν σε δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας. Υπάρχει βέβαια πρόβλεψη για διάθεση πόρων στις συγκεκριμένες επενδυτικές προτεραιότητες 4b και 4c, που χρηματοδοτούν τέτοιες δράσεις, τόσο στα 13 ΠΕΠ όσο και στο ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη. Ειδικότερο στο ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (ΕΠΥΜΠΑΑ), υπάρχει διαθέσιμος προϋπολογισμός για τη χρηματοδότηση της επενδυτικής προτεραιότητας 4c «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης», συνολικού ύψους € 24,88 εκ.. Ο προϋπολογισμός αυτός αφορά τον άξονα προτεραιότητας 10 «Θεσμοί & μέσα άσκησης αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτική (ΑΠ 10)».

Καθώς όμως δεν υπάρχει κατάτμηση του ποσού αυτού μεταξύ επιχορηγήσεων και επιστρεπτέων ενισχύσεων, χρειάζεται να γίνει μια αρχική πρόβλεψη του σχετικού μεγέθους που θα κατευθυνθεί για χρηματοδοτικά εργαλεία. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνεται η υπόθεση ότι από το διαθέσιμο Π/Υ, ένα ποσοστό της τάξεως του 50% είναι δυνατό να διατεθεί με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, το οποίο θα έχει τη μορφή δανείων ή άλλων ισοδύναμων (debt instruments), δεδομένου ότι αφορά την ΕΠ που απευθύνεται σε δημόσιες υπηρεσίες και αρχές. Με βάση επιπλέον το διαχωρισμό που υπάρχει στον ΑΠ10 για τη προβλεπόμενη χρηματοδότηση ανά περιφερειακή ομάδα, γίνεται ο σχετικός υπολογισμός και στην περίπτωση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Επισημαίνεται ότι η αντίστοιχη πρακτική θα ακολουθηθεί σε όλες τις επόμενες περιπτώσεις, όπου δεν υπάρχει κάποια αρχική εκτίμηση για το μέγεθος των χρηματοδοτικών εργαλείων. Θα γίνεται δηλαδή η υπόθεση ότι τα Χ.Ε. θα

αντιπροσωπεύουν ένα ποσοστό από τον εκάστοτε διαθέσιμο προϋπολογισμό, προκειμένου να γίνει μια αρχική εκτίμηση των πόρων που δύναται να διατεθούν με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης. Στη συνέχεια και μέσα από την εξέταση του βαθμού κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού (μετά από το αποτέλεσμα της μόχλευσης και την προσθήκη της εθνικής συμμετοχής), θα διερευνάται αν τελικά είναι εύλογο το ύψος των πόρων που έχει θεωρηθεί για διάθεση με τη μορφή Χ.Ε..

Πίνακας 75: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία από ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (σε €)

Άξονας Προτεραιότητας	Μορφή	Αρχικός διαθέσιμος Π/Υ	Πρόβλεψη Π/Υ για χρηματοδοτικά εργαλεία	Λιγότερο αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο αναπτυγμένες	Σύνολο
Θεσμοί & μέσα άσκησης αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής (ΑΠ 10)	Δάνεια	24.883.000	12.441.500	10.341.500	600.000	1.500.000	12.441.500
Σύνολο		24.883.000	12.441.500	10.341.500	600.000	1.500.000	12.441.500

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, 2014.

Αντίστοιχη προσέγγιση ακολουθήθηκε και στην περίπτωση των ΠΕΠ. Ειδικότερα, κάθε περιφερειακό πρόγραμμα αποβλέπει σε θεματικούς στόχους και άξονες προτεραιότητας που αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, και στην ενίσχυση της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμηση ενέργειας. Εντοπίζοντας τη σχετική αναφορά που υπάρχει στις σχετικές ΕΠ 4b και 4c και λαμβάνοντας υπόψη τα σχετικά κονδύλια για τους ανάλογους κωδικούς χρηματοδότησης («3 - Παραγωγική επένδυση στις μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέεται με την οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα», «13 - Ενεργειακή απόδοση με ανακαίνιση της δημόσιας υποδομής, έργα επίδειξης και υποστηρικτικά μέτρα», «68 - Ενεργειακή απόδοση και έργα επίδειξης στις ΜΜΕ και υποστηρικτικά μέτρα») συγκεντρώθηκε ο συνολικός προϋπολογισμός που αφορά τις ΕΠ 4b και 4c στα ΠΕΠ.

Από το σύνολο αυτό, δεδομένου ότι δεν υπάρχει σχετική κατάτμηση μεταξύ επιχορηγήσεων και επιστρεπτέων χρηματοδοτήσεων, θεωρήθηκε, αντίστοιχα με το ΕΠΥΜΠΑΑ, η υπόθεση ότι από το διαθέσιμο αυτό Π/Υ, ένα ποσοστό της τάξεως του 50% είναι δυνατό να διατεθεί με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, διαχωρισμένο σε 75% δάνεια και 25% επιχειρηματικά (ίδια) κεφάλαια (ΙΚ), για την περίπτωση της επενδυτικής προτεραιότητας 4b (που αφορά επιχειρήσεις) και 100% δάνεια για την περίπτωση της επενδυτικής προτεραιότητας 4c (που αφορά δημόσιες υπηρεσίες και αρχές). Σημειώνεται πως ο διαχωρισμός 75%-25% σε δάνεια και ΙΚ για την περίπτωση του 4b στηρίζεται στα γενικότερα χαρακτηριστικά τέτοιων δράσεων, όπου το χρηματοδοτικό τους σχήμα λαμβάνει συνήθως μια αντίστοιχη διάρθρωση. Όσον αφορά τώρα τον 4c, θεωρείται ότι οι πόροι θα χορηγηθούν αποκλειστικά ως δάνεια, καθώς η παροχή ΙΚ σε ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου είναι πρακτικά ιδιαίτερα

δυσχερής ή και ανέφικτη. Με βάση επομένως τις υποθέσεις αυτές εκτιμάται ο διαθέσιμος προϋπολογισμός για χρηματοδοτικά εργαλεία από ΠΕΠ στη θεματική ενότητα της ενεργειακής εξοικονόμησης, διαρθρωμένος σε δάνεια και ΙΚ.

Πίνακας 76: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία από ΠΕΠ για ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας (σε €)

Περιφέρεια	ΑΠ	Σύνολο ΑΠ	Προϋπολογισμός ΕΠ		Εκτιμώμενο Ύψος Χ.Ε.		Εκτιμώμενο Ύψος Χ.Ε.	
			4b	4c	4b	4c	Δάνεια	ΙΚ
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	ΑΠ 02	216.847.502	-	15.286.749	-	7.643.375	7.643.375	0
Αττική	ΑΠ 04	62.881.452	9.432.218	35.370.817	4.716.109	17.685.409	20.609.396	1.792.121
Βόρειο Αιγαίο	ΑΠ 03	101.000.000	-	11.000.000	-	5.500.000	5.500.000	0
Δυτική Ελλάδα	ΑΠ 02	126.068.584	1.600.000	10.451.636	800.000	5.225.818	5.721.818	304.000
Δυτική Μακεδονία	ΑΠ 04	21.846.326	-	7.200.000	-	3.600.000	3.600.000	0
Ήπειρος	ΑΠ 02	104.679.723	-	6.000.000	-	3.000.000	3.000.000	0
Θεσσαλία	ΑΠ 03	80.300.000	-	12.900.000	-	6.450.000	6.450.000	0
Ιόνιο	ΑΠ 02	71.365.920	-	7.473.600	-	3.736.800	3.736.800	0
Κεντρική Μακεδονία	ΑΠ 04	26.303.003	-	17.903.003	-	8.951.502	8.951.502	0
Κρήτη	ΑΠ 02	206.714.381	-	24.497.260	-	12.248.630	12.248.630	0
Νότιο Αιγαίο	ΑΠ 02	16.764.895	-	3.800.000	-	1.900.000	1.900.000	0
Πελοπόννησος	ΑΠ 03	46.500.000	-	4.000.000	-	2.000.000	2.000.000	0
Στερεά Ελλάδα	ΑΠ 04	7.299.663	-	4.109.764	-	2.054.882	2.054.882	0
Σύνολο		1.088.571.449	11.032.218	159.992.829	5.516.109	79.996.414	83.416.402	2.096.121
Σύνολο εκτιμώμενων Χ.Ε.			171.025.047		85.512.523		85.512.523	

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τα 13 ΠΕΠ.

Έχοντας επομένως υπολογίσει τους σχετικούς πόρους για ΧΕ, τόσο ανά τομεακό όσο και ανά περιφερειακό πρόγραμμα, προκύπτει ότι συνολικά είναι δυνατό να διατεθούν για δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, πόροι της τάξεως των € 127,7 εκ.. Από το ποσό αυτό, για δράσεις που ανήκουν στην επενδυτική προτεραιότητα 4b «Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις», είναι δυνατό να διατεθούν συνολικά € 5,43 εκ. με τη μορφή δανείων και € 13,41 εκ. με τη μορφή ΙΚ. Όσον αφορά τώρα τις δράσεις που εντάσσονται στην Ε.Π. 4c «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές», οι εν λόγω πόροι ανέρχονται σε € 108,83 εκ. που θα διατεθούν όλοι με τη μορφή δανείων.

Πίνακας 77: Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος και μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων ανά πηγή χρηματοδότησης (σε €)

	Συνολικός διαθέσιμος Π/Υ για ΕΠ 4b και 4c	Εκτιμώμενος Π/Υ για Χ.Ε.	Εκτιμώμενος Π/Υ για δάνεια		Εκτιμώμενος Π/Υ για ΙΚ	
			4b	4c	4b	4c
Σύνολο ΤΕΠ	234.449.233	42.163.213	2.013.057	28.835.759	11.314.397	-
Σύνολο ΠΕΠ	171.025.047	85.512.523	3.419.988	79.996.414	2.096.121	-
Σύνολο ΤΕΠ και ΠΕΠ	405.474.280	127.675.736	5.433.045	108.832.173	13.410.518	-
Επιμέρους σύνολα			114.265.218		13.410.518	

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Προκειμένου τώρα να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος αυτού του ποσού χρειάζεται να προσδιοριστεί και να ληφθεί υπόψη ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί. Ο βαθμός μόχλευσης θα προσδιοριστεί στην επόμενη ενότητα, αφού ληφθεί υπόψη τόσο η μορφή όσο και το είδος των ΧΕ που θα εφαρμοστούν στην περίπτωση της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης. Στο σημείο ωστόσο αυτό είναι δυνατό να υπολογιστεί η σχετική κατανομή των εκτιμώμενων πόρων για Χ.Ε. ανά ομάδα περιφέρειας (λιγότερο αναπτυγμένες, μεταβατικές και περισσότερο αναπτυγμένες) και να προσδιοριστεί ο βαθμός κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού. Οι εν λόγω υπολογισμοί δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των πόρων προβλέπεται να κατευθυνθεί στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, και βρίσκεται ως ένα βαθμό σε ακολουθία με το μέγεθος του χρηματοδοτικού κενού, δεδομένης της περιφερειακής του διάστασης, όπου δεν παρατηρείται το αντίστοιχο φαινόμενο με την επιχειρηματικότητα (υπερσυσσώρευση στην Αττική).

Πίνακας 78: Βαθμός κάλυψης χρηματοδοτικού κενού ανά περιφερειακή ομάδα προ αποτελέσματος μόχλευσης στη θεματική ενότητα της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας (σε εκ. €)

	Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας ανά περιφέρεια	Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων	Αρχικός βαθμός κάλυψης (προ αποτελέσματος μόχλευσης)
Λιγότερο Αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα)	114.393.657	61.635.548	53,88%
Μεταβατικές (Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)	110.360.318	33.991.019	30,80%
Περισσότερο Αναπτυγμένες (Αττική, Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)	89.177.045	32.049.169	35,94%
Σύνολο	313.931.020	127.675.736	40,67%

Πηγές, μέγεθος και μορφή ΧΕ για αστικές και ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις:
Συνεχίζοντας με τη θεματική ενότητα που αφορά δράσεις αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων, προσδιορίζεται αρχικά το σύνολο των επενδυτικών

προτεραιοτήτων που δύναται να εντάσσονται στην παρούσα θεματική ενότητα σε κάθε ένα Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Ειδικότερα εντοπίζεται αρχικά αν έχουν προβλεφθεί πόροι για δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και για ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις. Στη συνέχεια εντοπίζονται οι θεματικοί στόχοι που εξυπηρετούν καθώς και οι άξονες προτεραιότητας και οι επενδυτικές προτεραιότητες που αφορούν τέτοιου είδους δράσεις. Παρά τις αναφορές που υπάρχουν για ενδεχόμενη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων, δεν έχει γίνει κάποια αρχική εκτίμηση σχετικά με το ύψος των πόρων που δύναται να κατευθυνθούν με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης σε αστικές επενδύσεις. Ως εκ τούτου χρειάζεται να γίνει μια εκτίμηση του επιμερισμού της διαθέσιμης χρηματοδότησης για χρηματοδοτικά εργαλεία, τόσο ως προς το σύνολό τους όσο και ως προς τη μορφή τους (δάνεια, ΙΚ).

Με βάση τις παραμέτρους αυτές, εντοπίζεται καταρχάς ότι πόροι για αυτήν τη θεματική ενότητα είναι δυνατό να αντληθούν από 2 τομεακά (ΕΠΑνΕΚ, ΕΠΥΜΠΑΑ) και από τα 13 ΠΕΠ. Ξεκινώντας από το ΕΠΑνΕΚ, οι δράσεις αστικών επενδύσεων είναι δυνατό να χρηματοδοτηθούν μέσα από τον άξονα προτεραιότητας ΑΠ01Σ που αφορά την «ανάπτυξη επιχειρηματικότητας με τομεακές προτεραιότητες», από τους ΑΠ02 και ΑΠ02Σ που αφορούν την «προσαρμογή εργαζομένων, επιχειρήσεων και επιχειρηματικού περιβάλλοντος στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις», καθώς και από τους ΑΠ03 και ΑΠ03Σ που αφορούν την «ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης της επιχειρηματικότητας». Στους άξονες αυτούς λαμβάνονται υπόψη οι πόροι που αφορούν αποκλειστικά την αστική ανάπτυξη και ανήκουν στο θεματικό στόχο 6 (ΘΣ06) «διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων». Πρόκειται ουσιαστικά για τους πόρους που ανήκουν στην επενδυτική προτεραιότητα 6f και 6c.

Από τους πόρους αυτούς προκύπτει ο διαθέσιμος προϋπολογισμός για δράσεις αστικής ανάπτυξης, εκ του οποίου ένα ποσοστό, όπου αρχικά θεωρείται της τάξεως του 20%, είναι δυνατό να διατεθεί με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων. Η διάρθρωσή του στις διάφορες περιφερειακές ομάδες ακολουθεί τη διάρθρωση του αρχικού προϋπολογισμού που υπάρχει για τους εν λόγω θεματικούς στόχους. Επιπρόσθετα γίνεται μια πρώτη αποτύπωση της μορφής των χρηματοδοτικών εργαλείων, θεωρώντας ότι το μεγαλύτερο μέρος θα είναι δάνεια (95%) και ένα πολύ μικρό μέρος (5%) θα διατεθεί ως επιχειρηματικά (ίδια) κεφάλαια (ΙΚ). Ο λόγος που λαμβάνεται υπόψη η παροχή χρηματοδότησης και μέσω ΙΚ πηγάζει από τη φύση των έργων που συνθέτουν το χρηματοδοτικό κενό και φέρουν τη δυνατότητα χρηματοδότησης τους και μέσω ίδιας συμμετοχής. Δεδομένου όμως του γεγονότος ότι στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο το χρηματοδοτικό εργαλείο που αφορούσε την αστική ανάπτυξη (JESSICA) είχε αποκλειστικά τη μορφή δανείου, θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει η «εισαγωγή» αυτής της δυνατότητας στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο, δηλαδή της χρηματοδότησης έργων μέσω ΙΚ (κυρίως quasi equity), με περιορισμένο όμως ποσοστό.

Πίνακας 79: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία αστικών επενδύσεων από ΕΠΑΝΕΚ (σε €)

Θεματικός στόχος	Αρχικός διαθέσιμος Π/Υ για έργα αστικής ανάπτυξης	Πρόβλεψη Π/Υ για χρηματοδοτικά εργαλεία	Λιγότερο αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο αναπτυγμένες	Σύνολο
ΘΣ06	28.758.191	5.751.638	3.660.764	850.665	1.240.210	5.751.638
Σύνολο	28.758.191	5.751.638	3.660.764	850.665	1.240.210	5.751.638
Μορφή	Δάνεια	5.464.056				
	Επιχειρηματικά κεφάλαια	287.582				

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία, 2014.

Προχωρώντας στο επόμενο επιχειρησιακό πρόγραμμα, πόροι για δράσεις αστικής ανάπτυξης είναι δυνατό να προέλθουν και από το ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (ΕΠΥΜΠΑΑ). Χρειάζεται ωστόσο να αναφερθεί καταρχάς ότι σύμφωνα με το σχετικό κείμενο, το εν λόγω ΕΠ «εκπονείται σε εθνικό επίπεδο και δεν έχει συγκεκριμένη χωρική θεώρηση, ως εκ τούτου δεν περιλαμβάνει ολοκληρωμένες δράσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη». Δεδομένου όμως ότι υπάρχουν άξονες προτεραιότητας εντός του ΕΠ που δύναται να αντληθούν πόροι για δράσεις που εντάσσονται στο εύρος της αστικής ανάπτυξης, κρίθηκε σκόπιμο, στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης, το εν λόγω ΕΠ να μην αποκλειστεί, αλλά να αποτυπωθούν οι δυνατότητές του για χρηματοδότηση τέτοιων έργων. Ειδικότερα, στο συγκεκριμένο ΕΠ, οι δράσεις αστικών επενδύσεων είναι δυνατό να χρηματοδοτηθούν μέσα από τον άξονα προτεραιότητας ΑΠ10 που αφορά την «εφαρμογή στρατηγικών επίτευξης χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με έμφαση στις αστικές περιοχές», από το ΑΠ12 που αφορά «στρατηγικές και δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Κεκτημένου ΕΠεΚ», από τον ΑΠ13 που αφορά «στρατηγικές και δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ΕΠεΚ στις περιφέρειες Ν. Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδος» και από τον ΑΠ14, που αφορά την «αναβάθμιση ποιότητας ζωής με διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων».

Πρόκειται ουσιαστικά για τους πόρους που ανήκουν στις επενδυτικές προτεραιότητες 4e, 4g, 6a, 6b, και 6e και εξυπηρετούν τους Θεματικούς Στόχους 4 «υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς» και 6 «διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων». Καθώς όμως δεν υπάρχει και εδώ κατάτμηση του διαθέσιμου προϋπολογισμού μεταξύ επιχορηγήσεων και επιστρεπτέων ενισχύσεων, χρειάζεται να γίνει μια αρχική πρόβλεψη του σχετικού μεγέθους που θα κατευθυνθεί για χρηματοδοτικά εργαλεία. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνεται η υπόθεση ότι από το διαθέσιμο Π/Υ, ένα ποσοστό της τάξεως του 20% είναι δυνατό να διατεθεί με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, με αντίστοιχη διάρθρωση μεταξύ δανείων και ΙΚ όπως

και στην περίπτωση των πόρων που προτείνεται να αντληθούν από το ΕΠΑνΕΚ (95% δάνεια, 5% ΙΚ).

Πίνακας 80: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία από ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη (σε €)

Θεματικός στόχος	Αρχικός διαθέσιμος Π/Υ για έργα αστικής ανάπτυξης	Πρόβλεψη Π/Υ για χρηματοδοτικά εργαλεία	Λιγότερο αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο αναπτυγμένες	Σύνολο
ΘΣ04	55.353.500	11.070.700	0	3.960.000	7.110.700	11.070.700
ΘΣ06	211.932.586	42.386.517	25.690.637	6.066.804	10.629.076	42.386.517
Σύνολο	267.286.086	53.457.217	25.690.637	10.026.804	17.739.776	53.457.217
Μορφή	Δάνεια	50.784.356				
	Επιχειρηματικά κεφάλαια	2.672.861				

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία του ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, 2014.

Αντίστοιχη προσέγγιση ακολουθήθηκε και στην περίπτωση των ΠΕΠ. Ειδικότερα, κάθε περιφερειακό πρόγραμμα αποβλέπει σε θεματικούς στόχους και άξονες προτεραιότητας που αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, και στην ενίσχυση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Εντοπίζοντας τη σχετική αναφορά που υπάρχει στους σχετικούς άξονες προτεραιότητας και στους αντίστοιχους θεματικούς στόχους, λαμβάνοντας υπόψη και το περιεχόμενο της κάθε επενδυτικής προτεραιότητας, εντοπίζεται ο διαθέσιμος προϋπολογισμός που υπάρχει για δράσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Από το σύνολο αυτό, δεδομένου ότι δεν υπάρχει σχετική κατάτμηση μεταξύ επιχορηγήσεων και επιστρεπτών χρηματοδοτήσεων, θεωρήθηκε, αντίστοιχα με το ΕΠΥΜΠΑΑ, η υπόθεση ότι από το διαθέσιμο αυτό Π/Υ, ένα ποσοστό της τάξεως του 20% είναι δυνατό να διατεθεί με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, διαχωρισμένο σε 95% δάνεια και 5% ΙΚ. Με βάση επομένως την υπόθεση αυτή εκτιμάται ο διαθέσιμος προϋπολογισμός για χρηματοδοτικά εργαλεία αστικής ανάπτυξης από ΠΕΠ, διαρθρωμένος σε δάνεια και ΙΚ.

Πίνακας 81: Ενδεικτική κατανομή πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία από ΠΕΠ για αστικές επενδύσεις (σε €)

	Αρχικός διαθέσιμος Π/Υ για έργα αστικής ανάπτυξης	Πρόβλεψη Π/Υ για χρηματοδοτικά εργαλεία	Δάνεια	Επιχειρηματικά κεφάλαια
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	145.007.899	29.001.580	27.551.501	1.450.079
Αττικής	334.040.134	66.808.027	63.467.625	3.340.401
Βορείου Αιγαίου	62.358.647	12.471.729	11.848.143	623.586
Δυτική Ελλάδα	121.114.665	24.222.933	23.011.786	1.211.147
Δυτική Μακεδονία	56.196.421	11.239.284	10.677.320	561.964
Ηπείρος	70.481.419	14.096.284	13.391.470	704.814
Θεσσαλία	94.480.000	18.896.000	17.951.200	944.800
Ιόνιων Νήσων	45.675.920	9.135.184	8.678.425	456.759
Κεντρική Μακεδονία	161.925.910	33.385.182	31.715.923	1.669.259
Κρήτης	151.257.718	30.251.544	28.738.966	1.512.577
Νοτίου Αιγαίου	6.225.000	1.245.000	1.182.750	62.250

Πελοπόννησος	76.332.315	15.266.463	14.503.140	763.323
Στερεά Ελλάδα	28.177.495	5.635.499	5.353.724	281.775
Σύνολο	1.353.273.543	271.654.709	258.071.973	13.582.735

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τα 13 ΠΕΠ.

Έχοντας επομένως υπολογίσει τους σχετικούς πόρους για ΧΕ, τόσο ανά τομεακό όσο και ανά περιφερειακό πρόγραμμα, προκύπτει ότι συνολικά είναι δυνατό να διατεθούν για δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, πόροι της τάξεως των € 330 εκ.. Από το ποσό αυτό, δύναται να διατεθούν συνολικά € 314,3 εκ. με τη μορφή δανείων και € 16,5 εκ. με τη μορφή ΙΚ.

Πίνακας 82: Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων ανά πηγή χρηματοδότησης (σε €)

	Αρχικός διαθέσιμος Π/Υ για έργα αστικής ανάπτυξης	Πρόβλεψη Π/Υ για χρηματοδοτικά εργαλεία	Δάνεια	ΙΚ
Σύνολο ΤΕΠ	296.044.277	59.208.855	56.248.413	2.960.443
Σύνολο ΠΕΠ	1.353.273.543	271.654.709	258.071.973	13.582.735
Σύνολο ΤΕΠ και ΠΕΠ	1.649.317.820	330.863.564	314.320.386	16.543.178

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Προκειμένου τώρα να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος αυτού του ποσού χρειάζεται να προσδιοριστεί και να ληφθεί υπόψη ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί. Ο βαθμός μόχλευσης θα προσδιοριστεί στην επόμενη ενότητα, αφού ληφθεί υπόψη τόσο η μορφή όσο και το είδος των ΧΕ που θα εφαρμοστούν στην περίπτωση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης. Στο σημείο ωστόσο αυτό είναι δυνατό να υπολογιστεί η σχετική κατανομή των εκτιμώμενων πόρων για Χ.Ε. ανά ομάδα περιφέρειας (λιγότερο αναπτυγμένες, μεταβατικές και περισσότερο αναπτυγμένες) και να προσδιοριστεί ο βαθμός κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού. Οι εν λόγω υπολογισμοί δείχνουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των πόρων προβλέπεται να κατευθυνθεί στις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, παρά το γεγονός ότι η μεγαλύτερη ανάγκη (χρηματοδοτικό κενό) βρίσκεται στις περισσότερο αναπτυγμένες. Αυτό το στοιχείο είναι απόρροια της συσσώρευσης υποψήφιων έργων σε ορισμένες περιφέρειες (π.χ. Αττική) και του στόχου που υπάρχει σε επίπεδο επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπου χρειάζεται να ενισχυθούν συγκριτικά περισσότερο οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Ως εκ τούτου στις λιγότερες αναπτυγμένες περιφέρειες ο βαθμός κάλυψης του κενού είναι συγκριτικά σαφώς μεγαλύτερος από το βαθμό κάλυψης στις ανεπτυγμένες, στις οποίες όμως υπάρχουν και οι μεγαλύτερες ανάγκες.

Πίνακας 83: Βαθμός κάλυψης χρηματοδοτικού κενού ανά περιφερειακή ομάδα προ αποτελέσματος μόχλευσης στη θεματική ενότητα αστικές επενδύσεις (σε εκ. €)

	Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας ανά περιφέρεια	Συνολικό (αρχικό) εκτιμώμενο μέγεθος χρηματοδοτικών εργαλείων	Αρχικός βαθμός κάλυψης (προ αποτελέσματος μόχλευσης)
Λιγότερο Αναπτυγμένες (Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα)	242.972.141	148.953.380	61,30%
Μεταβατικές (Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Νήσοι Ιονίου, Πελοπόννησος, Κρήτη, Νήσοι Βορείου Αιγαίου)	128.671.546	94.877.172	73,74%
Περισσότερο Αναπτυγμένες (Αττική, Νήσοι Νοτίου Αιγαίου)	267.877.951	87.033.012	32,49%
Σύνολο	639.521.638	330.863.564	51,74%

5.2. Εύρος παρέμβασης, στόχευση και βαθμονόμηση χρηματοδοτικών εργαλείων

Έχοντας προσδιορίσει το αρχικό μέγεθος των πόρων που δύναται να διατεθούν με τη μορφή επιστρεπτέας χρηματοδότησης, είναι δυνατό να προσδιοριστεί το είδος και η στοχοθεσία των χρηματοδοτικών εργαλείων των τριών θεματικών ενότητων (επιχειρηματικότητα, ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας, αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις). Ειδικότερα θα εξεταστούν έξι πεδία: i) αρχικά προσδιορίζεται το είδος των χρηματοδοτικών εργαλείων και το μέγεθός τους, λαμβάνοντας υπόψη τη δημόσια δαπάνη και το προσδοκώμενο αποτέλεσμα μόχλευσης, ii) αποτυπώνεται ο τελικός τους τύπος, iii) καταγράφεται η δυνατότητα συνδυασμού τους με επιδοτήσεις iv) προσδιορίζονται οι τελικοί δικαιούχοι, v) γίνεται βαθμονόμηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, και vi) καταγράφεται η συμβατότητά τους με την αξιολόγηση της αγοράς και την προστιθέμενη αξία.

Προσδιορισμός είδους και τελικού μεγέθους χρηματοδοτικών εργαλείων

Ο προσδιορισμός του είδους των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα υλοποιηθούν στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020 απαιτεί την αρχική αξιολόγηση των χαρακτηριστικών και της αναγκαιότητας του κάθε εργαλείου. Για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, υπάρχουν τέσσερα βασικά είδη χρηματοδοτικών εργαλείων που δύναται να χρησιμοποιηθούν: τα μικρό-δάνεια (micro-finance), τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου (risk sharing loans), οι εγγυήσεις (guarantees) και τα κεφάλαια συν-επένδυσης (equity financing). Στις άλλες δύο θεματικές ενότητες, που αφορούν τη χρηματοδότηση δράσεων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και αστικών

και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου και, σε ένα μικρό βαθμό, τα κεφάλαια συνεπένδυσης.

Ανεξαρτήτως είδους, τα χρηματοδοτικά εργαλεία απαιτείται να είναι σύμφωνα με όσα προβλέπονται ή διευκρινίζονται στις ακόλουθες οδηγίες, ανακοινώσεις και κανονισμούς της ΕΕ:

- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Συμβουλίου.
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης.
- Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 964/2014 για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 όσον αφορά τους πάγιους όρους και τις προϋποθέσεις για τα μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής.
- Ανακοίνωση της Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου (2014/C 19/04).
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1407/2013 σχετικά με τις ενισχύσεις de minimis.
- European Commission, European Structural and Investment Funds, Guidance for Member States on Article 37(4) CPR – Support to enterprises /working capital, 2015.

Ειδικότερα, με βάση τις κατευθύνσεις αυτές, τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα έχουν τη μορφή δανείων ή άλλου ισοδύναμου, απαιτείται, μεταξύ άλλων, να:

- είναι νεοεκδοθέντα, αποκλεισμένης της αναχρηματοδότησης υφιστάμενων δανείων,
- μην χορηγούνται με τη μορφή ανακυκλούμενων πιστωτικών διευκολύνσεων,
- υπόκεινται σε χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής, συμπεριλαμβανομένων των τακτικών πληρωμών απόσβεσης και/ή των εφάπαξ εξοφλητικών πληρωμών,
- μην χρηματοδοτούν αμιγείς χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες ανάπτυξης ακινήτων, όταν ασκούνται ως δραστηριότητες ενδιάμεσου φορέα χρηματοδότησης, αφενός, και δεν χρηματοδοτείται η παροχή υπηρεσιών καταναλωτικής πίστης,
- η ημερομηνία λήξης τους να είναι 12 μήνες κατ' ελάχιστον, συμπεριλαμβανομένης της αντίστοιχης περιόδου χάριτος (εφόσον προβλέπεται) και, 120 μήνες (180 μήνες στις περιπτώσεις αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων) κατά μέγιστον, σύμφωνα πάντα με τις σχετικές απαιτούμενες προβλέψεις που θα χρειαστούν σε επίπεδο legacy funds.

Λαμβάνοντας υπόψη των παραμέτρων αυτών είναι δυνατό να προταθούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία με τις ειδικές παραμέτρους εφαρμογής τους για την παρούσα προγραμματική περίοδο.

Τα **μικρό-δάνεια** (micro-finance) αφορούν τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας και είναι δάνεια μέχρι € 25.000, με ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης, που είναι δυνατό να συνδυαστούν και με παροχή συμβουλευτικής τεχνογνωσίας και υποστήριξης προς τους δικαιούχους. Στόχος είναι η ενίσχυση των πολύ μικρών και μικρών νεοσύστατων ή μη επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Σκοπός χορήγησης των μικροδανείων είναι κατά βάση η ενίσχυση της «κοινωνικής οικονομίας», δηλαδή η ενίσχυση τελικών δικαιούχων που είναι συνήθως άτομα που κινδυνεύουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό, αντιμετωπίζουν πρόβλημα επαγγελματικής επιβίωσης και επιθυμούν να συστήσουν τη δική τους επιχείρηση. Στο πλαίσιο αυτό τα κριτήρια χορήγησης των δανείων δεν είναι κατά βάση τραπεζικά αλλά λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικοοικονομικές ανάγκες των δυνητικών δικαιούχων. Με βάση αυτά τα χαρακτηριστικά και δεδομένου των αναγκών και των χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων, όπως αυτά καταγράφηκαν στις ενότητες που έχουν προηγηθεί, προτείνεται η εφαρμογή των μικρό-δανείων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο με τις ακόλουθες παραμέτρους:

- **Μέγεθος πόρων:** δεδομένου των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από τη σχετική έρευνα της ΕΚΤ για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων καθώς και του γεγονότος ότι μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο εφαρμογής και εμπειρίας χορήγησης μικρό-δανείων, προτείνεται το αρχικό μέγεθος των πόρων που δύναται να κατευθυνθεί για μικρό-δάνεια να αντιπροσωπεύει ένα μικρό μέρος, της τάξεως π.χ. του ~3% των πόρων που θα διατεθούν ως δάνεια ή άλλα ισοδύναμα από χρηματοδοτικά εργαλεία για την επιχειρηματικότητα. Ανάλογα τώρα με τη ζήτηση που θα παρουσιάσει το εργαλείο κατά τη διάρκεια εφαρμογής του και δεδομένων των συνθηκών της ελληνικής αγοράς και των έντονων φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, δύναται να διοχετευτεί ένα μεγαλύτερο μέρος των πόρων για μικρο-δάνεια.
- **Στοχοθεσία:** τα μικρό-δάνεια προτείνεται να αφορούν τις πολύ μικρές επιχειρήσεις (≤ 10 εργαζομένους, $\leq \text{€ } 2$ εκ. κύκλο εργασιών), υπό σύσταση ή σε λειτουργία, προκειμένου να ενισχυθούν περισσότερο άτομα που κινδυνεύουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό (άνεργοι, γυναίκες, νέοι). Δεδομένου του πολύ υψηλού ποσοστού ανεργίας (~25%) και της αναγκαιότητας τόνωσης της επιχειρηματικότητας ως το κύριο μέσο αντιμετώπισής της, θεωρείται αναγκαία η προτεινόμενη στοχοθεσία. Ουσιαστικά τα μικρό-δάνεια θα απευθύνονται κυρίως σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, όπου η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας από αυτές αποτελεί μια σημαντική εναλλακτική αντιμετώπισης του κοινωνικού τους αποκλεισμού. Για το λόγο αυτό η χορήγηση θα γίνεται βάση κοινωνικών και λιγότερο τραπεζικών κριτηρίων. Σημειώνεται ότι απαιτείται να μην τεθούν ειδικοί περιορισμοί ως προς τα έτη λειτουργίας των επιχειρήσεων που θα δύναται να ενισχυθούν (π.χ. λιγότερο από 7 έτη λειτουργίας), καθώς αυτό θα περιορίζε σημαντικά την προστιθέμενη αξία του μέτρου δεδομένου των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στην ελληνική αγορά την τελευταία εξαετία. Να επισημανθεί

ακόμα ότι κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, το μέσο δάνειο στη χορήγηση μικροπιστώσεων, που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του JEREMIE, ήταν € ~20 χιλ.. Ως εκ τούτου το όριο των € 25 χιλ., θεωρείται απολύτως εύλογο να εφαρμοστεί και εδώ.

- **Επιλεξιμότητα δαπανών:** προκειμένου τα μικρό-δάνεια να επιτελέσουν το στόχο τους και να ενισχύσουν πράγματι την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής οικονομίας είναι απολύτως απαραίτητο να αφορούν και κεφάλαια κίνησης. Άλλωστε το μέγεθος των πόρων ($\leq$ € 25 χιλ.) έχει πολύ περιορισμένες δυνατότητες να χρησιμοποιηθεί για επενδυτικούς σκοπούς. Ως εκ τούτου απαιτείται να προβλεφθεί η ευελιξία ως προς τη χρήση του δανείου αυτού, να αφορά δηλαδή είτε κεφάλαια κίνησης είτε επενδυτικές δαπάνες. Σε κάθε περίπτωση οφείλει να είναι σύμφωνο με τους σχετικούς περιορισμούς που προβλέπονται στους προαναφερθέντες κανονισμούς. Να σημειωθεί ότι τα δάνεια αυτά δύναται να χρησιμοποιηθούν για την αγορά πρώτων υλών, για κόστη μισθοδοσίας, για αγορά αποθεμάτων, κλπ, ενώ απαιτείται να μην αποτελούν μέρος ή να μην θέτουν ως προαπαιτούμενο την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων. Ουσιαστικά τα κεφάλαια αυτά κίνησης θα διευκολύνουν τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων ή θα επιτρέπουν την ενίσχυση της βιωσιμότητας υπάρχουσων επιχειρήσεων. Σημειώνεται ότι οι πόροι θα προέλθουν από τους θεματικούς στόχους 8 και 9 πρωτίτως και από το θεματικό στόχο 1 δευτερευόντως.
- **Αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης:** η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης προκύπτει από τρία βασικά χαρακτηριστικά. Πρώτον από την ενδογενή δομή των επιχειρήσεων, οι οποίες στην πλειοψηφία τους (96,69%) είναι πολύ μικρές με περιορισμένες δυνατότητες πρόσβασης σε χρηματοδοτικά κεφάλαια (βλ. Ενότητα 2.2.). Δεύτερον, υπάρχει πολύ μικρή παρουσία του θεσμού των μικρό-δανείων στην ελληνική αγορά, καθώς το σχετικά υψηλό διαχειριστικό κόστος, λόγω κατακερματισμού των κεφαλαίων σε πολλούς τελικούς λήπτες και ο αυξανόμενος κίνδυνος που συνεπάγεται, έχει αποτρέψει τις περισσότερες τράπεζες από την ευρεία εφαρμογή του (European Investment Fund, 2013). Τρίτον, η οικονομική κρίση επέτεινε σημαντικά τα φαινόμενα του κοινωνικού αποκλεισμού, ειδικά στις ευάλωτες ομάδες (π.χ. νέοι, γυναίκες), με αποτέλεσμα να απαιτείται μια συνολική αντιμετώπιση του προβλήματος μέσα και από τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων.
- **Διάρκεια και κόστος δανεισμού:** η διάρκεια και το κόστος δανεισμού των χορηγούμενων μικρό-δανείων, λόγω των χαρακτηριστικών των τελικών αποδεκτών, προτείνεται να έχει μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα (1 έως 4 έτη) και ιδιαίτερα χαμηλό επιτόκιο (σαφώς μικρότερο από το εκάστοτε επιτόκιο της αγοράς), προκειμένου να είναι ελκυστικό και να επιτύχει πράγματι τους στόχους τους.
- **Μόχλευση κεφαλαίων:** ένας από τους βασικούς στόχους των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η επίτευξη ενός ικανοποιητικού επιπέδου μόχλευσης. Ωστόσο χρειάζεται στην περίπτωση των μικρό-δανείων να ληφθούν υπόψη τρεις παράμετροι. Πρώτον, το ποσοστό των μικρό-δανείων, ως προς το σύνολο των

πόρων που θα διατεθούν με τη μορφή χρηματοδοτικών εργαλείων, θα είναι χαμηλό και ως εκ τούτου δεν θα επηρεάσει το συνολικό συντελεστή μόχλευσης που θα επιτευχθεί. Δεύτερον, οι τελικοί αποδέκτες θα προέρχονται κυρίως από ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού με περιορισμένες ή ελάχιστες δυνατότητες ιδιωτικής συμμετοχής. Τρίτον, η χορήγηση των δανείων αυτών απαιτείται να βασίζεται περισσότερο σε κοινωνικά και λιγότερο τραπεζικά κριτήρια, γεγονός που περιορίζει σημαντικά τις δυνατότητες μόχλευσης που είναι δυνατό να υπάρξουν. Ως εκ τούτου κρίνεται σκόπιμο και απαραίτητο στο συγκεκριμένο εργαλείο η συμμετοχή των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών ή μη φορέων που θα χορηγήσουν τα μικρό-δάνεια να είναι μηδενική (μέγεθος μόχλευσης: 0%). Η προτεινόμενη μόχλευση βέβαια χρειάζεται να είναι συμβατή με τους περιορισμούς κρατικών ενισχύσεων, και ειδικά με το Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 651/2014. Να σημειωθεί βέβαια ότι το προτεινόμενο μέγεθος των πόρων που θα κατευθυνθούν αποτελούν πολύ μικρό μέρος του συνολικού προϋπολογισμού για τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Ως εκ τούτου δεν επηρεάζεται η γενικότερη συμμετοχή ιδιωτικών πόρων και η επιθυμητή μόχλευση στην υλοποίηση των εργαλείων.

Τα **δανειακά προϊόντα**, που χορηγούνται προς επιχειρήσεις και έργα, είναι είτε δάνεια επιμερισμού ρίσκου (risk sharing loans) με ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης (χαμηλό επιτόκιο, μεγάλη περίοδο αποπληρωμής) και δύναται να συνδυάζονται από εμπορικά δάνεια τραπεζών και κρατική / κοινοτική επιχορήγηση, είτε εγγυήσεις. Τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου δίνουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν επιχειρήσεις και έργα που δυσκολεύονται να καλύψουν πλήρως τραπεζικά κριτήρια ή που αντιμετωπίζουν υψηλό κόστος κεφαλαίου και κατ' επέκταση αδυναμία λήψης χρηματοδότησης. Χάρη στο εργαλείο αυτό, παρέχεται πρόσβαση σε χρηματοδότηση, συγκεντρώνοντας τα αναγκαία κεφάλαια που απαιτούνται για ανάπτυξη και επέκταση επενδυτικών δραστηριοτήτων, αλλά και την κάλυψη των αναγκών κεφαλαίου κίνησης που προκύπτουν στις περιπτώσεις της επιχειρηματικότητας. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να γίνει ένας επί μέρους διαχωρισμός των δανείων επιμερισμού ρίσκου σε δύο βασικές κατηγορίες: στα επενδυτικά δάνεια και στα δάνεια για κεφάλαια κίνησης.

Από το συνολικό διαθέσιμο ποσό για χρηματοδότηση μέσω δανεισμού που θα προέλθει από τα τομεακά και περιφερειακά προγράμματα, ένα σημαντικό επίσης μέρος θα διατεθεί με τη μορφή εγγυήσεων. Οι εγγυήσεις είναι οι παρεχόμενες εξασφαλίσεις που απαιτούνται για την απόκτηση πρόσβασης σε τραπεζική χρηματοδότηση. Το χρηματοοικονομικό αυτό εργαλείο μειώνει εν μέρει τον κίνδυνο που αντιμετωπίζουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί στα δάνεια και στις χρηματοδοτικές μισθώσεις που χορηγούν. Η μείωση του κινδύνου επιτρέπει στα τραπεζικά ιδρύματα να επεκτείνουν τα χαρτοφυλάκια δανείων τους με μεγαλύτερη ασφάλεια, παρέχοντας ουσιαστικά μεγαλύτερη χρηματοδότηση και με ευνοϊκότερους όρους. Επισημαίνεται ότι οι εγγυήσεις αυτές θα αφορούν το δανεισμό επιχειρήσεων και έργων σε μορφή

εμπορικών δανείων, ανεξαρτήτως σκοπού, δηλαδή εγγυήσεις για επενδυτικά δάνεια, ή εγγυήσεις για δάνεια κεφαλαίων κίνησης (στις περιπτώσεις των επιχειρήσεων).

Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας προτείνονται επενδυτικά δάνεια, εγγυήσεις αλλά και δάνεια για την κάλυψη του απαραίτητου κεφαλαίου κίνησης. Δεδομένου των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν στην ελληνική αγορά (ύφεση οικονομίας, περιορισμός επενδύσεων, ανάγκη αντιμετώπισης τρεχουσών αναγκών) καθώς και του γεγονότος ότι η μεγαλύτερη ζήτηση από πλευράς επιχειρήσεων για χρηματοδότηση αφορά κεφάλαια κίνησης, όπως απέδειξε και η προηγούμενη περίοδος εφαρμογής, γίνεται σαφές ότι οι πόροι για δάνεια κεφαλαίων κίνησης χρειάζεται να είναι περισσότεροι από εκείνους για επενδυτικά δάνεια, τουλάχιστον σε αυτή τη χρονική περίοδο της οικονομίας. Στις περιπτώσεις τώρα των θεματικών ενότητων της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων προτείνεται η δημιουργία χρηματοδοτικών εργαλείων με τη μορφή επενδυτικών δανείων και εγγυήσεων.

Λαμβανομένου υπόψη των παραμέτρων αυτών είναι δυνατό να προσδιοριστούν τα επί μέρους στοιχεία που θα αφορούν τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου:

- **Μέγεθος πόρων:** ένας πρώτος διαχωρισμός που χρειάζεται να γίνει ως προς το σύνολο των πόρων που θα διατεθεί από τα επιχειρησιακά προγράμματα για δάνεια ή άλλα ισοδύναμα είναι μεταξύ δανείων και εγγυήσεων. Ο διαχωρισμός αυτός καλείται να λάβει υπόψη δύο παραμέτρους: πρώτον τις αυξημένες ανάγκες για δανειακά κεφάλαια, δεύτερον το γεγονός ότι ο βαθμός μόχλευσης που είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσω των εγγυήσεων είναι σαφώς μεγαλύτερος σε σχέση με εκείνον των δανείων (βλ. Ενότητα 4.5.). Ως εκ τούτου το μεγαλύτερο μέρος είναι δυνατό να έχει τη μορφή δανείων (άνω π.χ. του 60%), προκειμένου να αντιμετωπιστεί το έλλειμμα χρηματοδότησης που υπάρχει στις ΜΜΕ και αναφέρθηκε διεξοδικά στην ενότητα που αφορά τις αποτυχίες της αγοράς, ενώ ένα μικρότερο μέρος δύναται να έχει τη μορφή εγγυήσεων, που όμως προτείνεται να είναι άνω του 10%. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης για τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας λήφθηκε η υπόθεση ότι τα 2/3 των πόρων (δηλαδή 65%) δύναται να έχουν τη μορφή δανείων και το 1/3 (35%) τη μορφή εγγυήσεων. Ως προς την επί μέρους τώρα κατανομή μεταξύ των επενδυτικών δανείων και των δανείων για κεφάλαια κίνησης, κρίνεται σκόπιμη μια αρχική κατανομή 40-60 μεταξύ των δύο αυτών μεγεθών, λαμβανομένου υπόψη και των αποτελεσμάτων που έχουν προκύψει από την έρευνα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την πρόσβαση των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση (βλ. Ενότητα 3.1. Χρηματοδοτικό κενό επιχειρηματικότητας). Να σημειωθεί βέβαια ότι ο ανωτέρω προσδιορισμός των κατανομών των πόρων δεν φέρει μορφή δεσμευτικού χαρακτήρα, αλλά, ανάλογα με την αρχική κατανομή, εξέλιξη και ζήτηση των επιμέρους εργαλείων, δύναται να ενισχύονται οι πόροι προς

συγκεκριμένες κατευθύνσεις (π.χ. περαιτέρω ενίσχυση εγγυήσεων, επενδυτικών δανείων ή δανείων για κεφάλαια κίνησης).

Στις περιπτώσεις τώρα των θεματικών ενότητων ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμησης ενέργειας καθώς και στις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις, προτείνεται το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του εργαλείου επιμερισμού ρίσκου (70%) να προορίζεται με τη μορφή δανείων και ένα μικρότερο μέρος (30%) με τη μορφή εγγυήσεων. Να σημειωθεί, πως ο τελικός προσδιορισμός των κατανομών δεν χρειάζεται να λάβει τη μορφή δεσμευτικού χαρακτήρα, αλλά ανάλογα με την εξέλιξη των επιμέρους εργαλείων να ενισχύονται οι πόροι σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις (π.χ. προς εγγυήσεις, επενδυτικά δάνεια ή δάνεια για κεφάλαια κίνησης). Διευκρινίζεται ακόμα ότι για τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας, από το σύνολο των πόρων που θα διατεθούν για δάνεια ή άλλα ισοδύναμα χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και το μέγεθος των πόρων που θα αφορά μικρό-δάνεια.

- **Στοχοθεσία:** σε ότι αφορά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου καθώς και οι εγγυήσεις προτείνεται να αφορούν το σύνολο των επιχειρήσεων (πολύ μικρές, μικρές ή μεσαίες), φάσης ανάπτυξης (υπό σύσταση ή σε λειτουργία) ή κλάδου δραστηριοποίησης (π.χ. λιανικό εμπόριο, μεταποίηση, τουρισμός, κλπ). Η απουσία εξειδίκευσης στα συγκεκριμένα χρηματοδοτικά εργαλεία κρίνεται επιβεβλημένη για δύο λόγους. Πρώτον, ότι σε αυτή τη φάση που βρίσκεται η οικονομία είναι απαραίτητο η αγορά να «αναδείξει» τις ανάγκες που υπάρχουν στις επιχειρήσεις, χωρίς την παρουσία κάποιας αρχικής εξειδίκευσης σε κάποιο κλάδο (π.χ. τουρισμό) ή περιφέρεια. Άλλωστε οι ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες των ΜΜΕ και το μεγάλο χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει δεν εμπεριέχουν στοιχεία κλαδικής συγκέντρωσης. Δεύτερον, η απουσία εξειδίκευσης δύναται να μειώσει το διαχειριστικό κόστος των ενδιάμεσων φορέων και να επιταχύνει τις διαδικασίες χορήγησης δανείων προς ΜΜΕ, ένα στοιχείο ιδιαίτερα χρήσιμο σε αυτή τη φάση της οικονομίας. Άλλωστε δεδομένου του γεγονότος ότι οι 9 στρατηγικοί τομείς που έχουν αναγνωριστεί στο νέο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας «Ελλάδα 2021» καλύπτουν ένα πολύ ευρύ πλαίσιο κλάδων και δραστηριοτήτων επιχειρήσεων («αγροδιατροφή/ βιομηχανία τροφίμων, ενέργεια, εφοδιαστική αλυσίδα, πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες, περιβάλλον, τουρισμός, ΤΠΕ, υγεία, υλικά/κατασκευές, (Υπουργείο Οικονομικών , 2014) γίνεται σαφές ότι δεν χρήζει η ανάγκη αυστηρής κλαδικής εξειδίκευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η απουσία εξειδίκευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων κρίνεται επιβεβλημένη και για τη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων καθώς το σύνολο των ώριμων προτεινόμενων έργων προς υλοποίηση (Βλ. Πίνακα 58) αφορά διαφορετικής φύσης έργων (π.χ. έργα οδοφωτισμού, κέντρα επιχειρηματικότητας, αθλητικά κέντρα, χώροι στάθμευσης). Όπως γίνεται κατανοητό, η φύση των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων δύναται να συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο εύρος αντικειμένων και η όποια εξειδίκευση των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων θα έχει ως αποτέλεσμα την υλοποίηση

περιορισμένου αριθμού έργων. Σε κάθε περίπτωση όμως, τα ενισχυόμενα έργα οφείλουν να αφορούν μέρος ολοκληρωμένων σχεδίων αειφόρου αστικής ανάπτυξης της εκάστοτε περιφέρειας, ώστε να διασφαλίζεται η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών ή και κοινωνικών και περιβαλλοντικών ωφελειών.

Στην περίπτωση τώρα της θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας, τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου καθώς και οι εγγυήσεις οφείλουν να εντάσσονται εντός συγκεκριμένου πλαισίου υλοποίησης. Τα διαθέσιμα εργαλεία οφείλουν να έχουν συγκεκριμένη στόχευση που θα αφορά την ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας στο κτιριακό απόθεμα της χώρας επαγγελματικής χρήσης. Αυτό άλλωστε προσδιορίζεται και από τις συγκεκριμένες θεματικές ενότητες από όπου αντλούνται οι πόροι, την Ε.Π. 4b (Πρωώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις) και την Ε.Π. 4c (Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές).

Προκειμένου να προσδιοριστεί το μέσο ύψος των δανείων και εγγυήσεων που αναμένεται να χορηγηθούν, είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των ενισχυόμενων επιχειρήσεων και έργων ξεχωριστά και για τις τρεις θεματικές ενότητες. Για την επιχειρηματικότητα, είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη δύο παράμετροι: πρώτον, τα αποτελέσματα από τις έρευνες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση και, δεύτερον, η ανάγκη να ενισχυθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος να περιοριστεί η χρηστικότητα των εργαλείων λόγω ελαχιστοποίησης του μεγέθους τους ανά επωφελούμενη επιχείρηση. Στο πλαίσιο αυτό να αναφερθεί ότι ένα ενδεικτικό εύρος των χορηγούμενων δανείων δύναται να κυμαίνεται από € 25 χιλ. έως € 1 εκ., χωρίς αυτό βέβαια να είναι περιοριστικό. Όσον αφορά το ύψος των εγγυήσεων δύναται να ανέρχεται έως το 80% του υποκείμενου δανείου. Λαμβανομένου υπόψη ότι το 85% των ζητούμενων δανείων είναι μέχρι € 1 εκ. (European Central Bank, 2015), γίνεται σαφές ότι τα παραπάνω είναι αντίστοιχα των αναγκών της αγοράς. Συνεχίζοντας τώρα στη θεματική ενότητα της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας, το ύψος των δανείων και εγγυήσεων συνάδει άμεσα με το κόστος των έργων προς υλοποίηση. Συγκεκριμένα, λαμβάνεται υπόψη πως το κόστος ανακαίνισης κτιρίων υπό εξέταση δύναται να κυμαίνεται από € 63 χιλ. έως € 321 χιλ., όπως προκύπτει από τη σχετική ανάλυση του χρηματοδοτικού κενού στην περίπτωση της ενεργειακής αναβάθμισης. Ουσιαστικά το μέσο ύψος δανείου αναμένεται να κυμαίνεται στα επίπεδα των € 200 χιλ., ενώ το ύψος σχετικής εγγύησης δύναται να βρίσκεται στο 50% του υποκείμενου δανείου, χωρίς βέβαια να αποκλείεται και η χορήγηση μεγαλύτερου ύψους δανείων (και αντίστοιχα εγγύησης). Ανάλογη προσέγγιση ακολουθείται και στη θεματική ενότητα αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, όπου από τον πίνακα των προτεινόμενων έργων και το σχετικό προϋπολογισμό τους, προκύπτει πως ένα μέσο ύψους δανείου ανά έργο είναι

δυνατό να βρίσκεται στα € 2 εκ.. Και σε αυτή την περίπτωση, το ύψος των εγγυήσεων εκτιμάται στο 50% του ύψους των εν λόγω δανείων.

- **Επιλεξιμότητα δαπανών:** η επιλεξιμότητα των δαπανών θα είναι συνάρτηση δύο παραμέτρων: πρώτον, των θεματικών στόχων των τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων από τους οποίους θα προέλθουν οι πόροι για τα χρηματοδοτικά εργαλεία, και δεύτερον, των υφιστάμενων κανονισμών σχετικά με το είδος των δαπανών που δύναται να χρηματοδοτηθούν.

Για τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας και ως προς τους θεματικούς στόχους, όπως έγινε φανερό και στην ανάλυση που προηγήθηκε, οι πόροι για χρηματοδοτικά εργαλεία θα προέλθουν κατά βάση μέσα από τους θεματικούς στόχους 1, 2 και 3. Επομένως τα δάνεια και οι εγγυήσεις προς επιχειρήσεις καλούνται να εξυπηρετούν τους στόχους αυτούς. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να γίνει μια ακόμα διευκρίνιση: ο ΘΣ03 που αφορά τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ είναι κυρίως εκείνος όπου δύναται να συνεισφέρει τους πόρους για δάνεια κεφαλαίων κίνησης. Η προώθηση άλλωστε της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ στην τρέχουσα περίοδο απαιτεί την ενίσχυση της ρευστότητάς τους για την αντιμετώπιση των λειτουργικών δαπανών τους και άρα τη λήψη κεφαλαίων κίνησης, προκειμένου να ισχυροποιήσουν τη βιωσιμότητά τους και στη συνέχεια να αναπτυχθούν. Στο πλαίσιο αυτό απαιτείται η παρουσία των δανείων για κεφάλαια κίνησης, που δύναται να προέλθουν από τους πόρους του ΘΣ03, χωρίς όμως να υπάρχει κάποια σαφής αναφορά σύνδεσης των δανείων αυτών με επενδυτικά σχέδια της επιχείρησης. Με άλλα λόγια, τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης που προτείνεται να χορηγηθούν απαιτείται να μην εμπεριέχουν ή να μην συνδέονται με την προϋπόθεση υλοποίησης επενδύσεων από πλευράς ΜΜΕ. Σε διαφορετική περίπτωση το εργαλείο αυτό, δεδομένης της αδυναμίας πολλών ΜΜΕ για υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, θα απολέσει σημαντικό μέρος της προστιθέμενης αξίας του. Από το ΘΣ01 και το ΘΣ02 δύναται να προέλθουν πόροι για επενδυτικά δάνεια που αφορούν την τεχνολογική ανάπτυξη, την προώθηση της καινοτομίας και τη βελτίωση του επιπέδου ΤΠΕ στις ΜΜΕ. Λαμβανομένου υπόψη των παραμέτρων αυτών, τα επενδυτικά δάνεια θα χρηματοδοτούν δαπάνες σχετικά με την υλοποίηση επενδύσεων που έχουν ως στόχο την προώθηση της καινοτομίας, της τεχνολογίας και γενικότερα την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης θα χρηματοδοτούν λειτουργικές δαπάνες (αγορά πρώτων υλών - αποθεμάτων, κόστη μισθοδοσίας, κλπ) με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας ή ανάπτυξης της επιχείρησης, ενώ οι εγγυήσεις θα αφορούν την κάλυψη δαπανών που θα γίνουν μέσα από εμπορικά επενδυτικά δάνεια ή δάνεια κεφαλαίων κίνησης.

Συνεχίζοντας τώρα στη θεματική ενότητα της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας, το σύνολο των πόρων που έχουν προσδιοριστεί προέρχονται από το ΘΣ04, που αφορά στην υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς. Συγκεκριμένα όμως, αντλούνται πόροι που αφορούν τις ΕΠ 4b και 4c. Η 4b

αποσκοπεί σε δαπάνες που αφορούν την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, στοχεύοντας συγκεκριμένα σε επιχειρήσεις. Ανάλογα, η 4c ενισχύει δαπάνες με στόχο τη στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές συμπεριλαμβανομένων των δημοσίων κτιρίων και στον τομέα της στέγασης. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως καθώς η ανάλυση δεν συμπεριλαμβάνει τις κατοικίες, η επιλεξιμότητα δαπανών των προτεινόμενων εργαλείων αφορά δημόσιους οργανισμούς (π.χ. υπηρεσίες, δήμους, νοσοκομεία κ.α.).

Συνεχίζοντας στη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, λαμβάνονται υπόψη το σύνολο των Θ.Σ. από όπου προβλέπεται να αντληθούν πόροι, που αφορούν τόσο την ενίσχυση της έρευνας, τεχνολογίας και καινοτομίας (ΘΣ01), όσο ενέργειες προστασίας του περιβάλλοντος και διαχείρισης πόρων (ΘΣ04, ΘΣ06), την προώθηση βιώσιμων μεταφορών και άρση εμποδίων σε υποδομές δικτύων (ΘΣ07), αλλά και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας καθώς και για την εκπαίδευση και κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων (ΘΣ09, ΘΣ10). Όπως γίνεται αντιληπτό, η φύση των έργων που εντάσσονται στο πλαίσιο των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, καθώς δύναται να αφορούν σειρά από κλάδους της οικονομίας, διαθέτουν μεγαλύτερο εύρος Θ.Σ. που εξυπηρετούν.

- **Αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης:** η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης έχει ήδη αναδειχθεί στα προηγούμενα κεφάλαια (βλ. Ενότητα 2.6.) κυρίως μέσω της αποτυχίας των αγορών. Για την επιχειρηματικότητα, η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης αναδεικνύεται πολύ έντονα μέσα από τις έρευνες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για την πρόσβαση των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση. Όπως παρουσιάστηκε και στο κεφάλαιο 2, οι δείκτες χρηματοδότησης βαίνουν συνεχώς μειούμενοι από το 2011 και μετά. Συγχρόνως στην Ελλάδα υπάρχει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά απόρριψης αιτήσεων τραπεζικού δανεισμού, ενώ το υψηλό κόστος δανεισμού και η μη διαθεσιμότητα δανείων αποτελούν τους κύριους λόγους μη λήψης δανείων από επιχειρήσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης στις επενδύσεις ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας αναδεικνύεται λόγω παλαιότητας του κτιριακού αποθέματος στην Ελλάδα, που έχει ως αποτέλεσμα χαμηλή ενεργειακή απόδοση. Όπως έχει ήδη αναλυθεί ένα μεγάλο μέρος των κτιρίων στην Ελλάδα έχουν κατασκευαστεί πριν το 1980 και θεωρούνται ως θερμικά απροστάτευτα. Η δυσκολία πρόσβασης όμως σε χρηματοδότηση δημιουργεί την ανάγκη κρατικής παρέμβασης για την ώθηση αυτού του τύπου επενδύσεων. Παράλληλα, σε ένα περιβάλλον όπου επικρατεί οικονομική και πολιτική αβεβαιότητα, η προώθηση των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων μέσω των δυνάμεων της αγοράς γίνεται έντονα προβληματική καθώς οι χρηματοοικονομικές αποδόσεις αυτών συμπίεζονται ιδιαίτερα. Οι επενδύσεις αυτές αδυνατούν επομένως να συγκεντρώσουν επενδυτικό ενδιαφέρον λόγω ακριβώς των χαμηλών αποδόσεων που εκτιμάται πως προσφέρουν, και ως εκ

τούτου κρίνεται απαραίτητο να υπάρξει κρατική παρέμβαση ώστε να ενισχυθούν οι φορείς υλοποίησης και να περιοριστεί το επενδυτικό τους ρίσκο.

- **Διάρκεια και κόστος δανεισμού:** η χρονική διάρκεια των δανείων για κεφάλαια κίνησης που αφορά την επιχειρηματικότητα προτείνεται να έχει μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα (έως 5 έτη), συμπεριλαμβανομένου και της πιθανής περιόδου χάριτος. Ο μεσοπρόθεσμός χαρακτήρας προκύπτει από τον περιστασιακό χαρακτήρα της ανάγκης για κεφάλαια κίνησης και ως εκ τούτου είναι απαραίτητο να καλυφθεί σε ένα μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Η χρονική διάρκεια των επενδυτικών δανείων τόσο της επιχειρηματικότητας όσο και των έργων ενεργειακής αναβάθμισης προτείνεται να έχει μακροπρόθεσμο χαρακτήρα (έως 10 έτη), καθώς η υλοποίηση επενδύσεων απαιτεί ένα ικανό χρονικό διάστημα προκειμένου να ωριμάσει και να αποφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Η χρονική διάρκεια των εγγυήσεων απαιτείται να συνδεθεί με τη διάρκεια αποπληρωμής του εμπορικού δανείου, η οποία ωστόσο δεν δύναται να είναι μεγαλύτερη των 10 ετών. Να αναφερθεί πως στις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις, η διάρκεια δανεισμού δύναται να ανέρχεται σε 15 έτη, καθώς η φύση των έργων απαιτεί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα κατασκευής, λειτουργίας και ως συνέπεια απόδοσης. Σε κάθε περίπτωση όμως το κόστος δανεισμού απαιτείται να είναι χαμηλότερο από το αντίστοιχο της αγοράς, προκειμένου να αντιμετωπιστούν δύο βασικές ανεπάρκειες της αγοράς που καταγράφηκαν και αφορούν το σύνολο των θεματικών ενοτήτων: η έλλειψη χρηματοδότησης και το υψηλό κόστος δανεισμού.
- **Μόχλευση κεφαλαίων:** τα δάνεια επιμερισμού ρίσκου (δάνεια για κεφάλαια κίνησης και επενδυτικά δάνεια) καθώς και οι εγγυήσεις θα αποτελέσουν το κύριο χρηματοδοτικό εργαλείο της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου. Ως εκ τούτου το μέγεθος της μόχλευσης που θα επιτευχθεί στα μέσα αυτά θα επηρεάσει σημαντικά το συνολικό βαθμό μόχλευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων που εν τέλει θα επιτευχθεί. Λαμβανομένου υπόψη των χαρακτηριστικών των δανείων και των εγγυήσεων, καθώς επίσης και της προγενέστερης εμπειρίας από την εφαρμογή αντίστοιχων μέσων στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο (βλ. ενότητα 4.1.) προτείνεται σε επίπεδο επιχειρηματικότητας: α. για τα μεν δάνεια (ανεξαρτήτου μορφής) η μόχλευση σε επίπεδο ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων δύναται να κυμαίνεται από 1:1 έως 1:2, β. για τις δε εγγυήσεις, η μόχλευση δύναται να κυμαίνεται από 1:2 έως 1:3 όταν θα έχουν τη μορφή loan to loan εγγύηση, ενώ σε περίπτωση που θα έχουν τη μορφή εγγύησης χαρτοφυλακίου δύναται να υπάρχει κάλυψη ζημιών έως 80% και ποσοστό εγγύησης 25% έως 35%, ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες στο χρόνο έκδοσης της πρόσκλησης υλοποίησης το εργαλείου αυτού. Η διαφορά στο ύψος της απαιτούμενης μόχλευσης μεταξύ των δύο αυτών εργαλείων προκύπτει από το διαφορετικό μέγεθος κινδύνου που οι ενδιάμεσοι φορείς δύνανται και καλούνται να αναλάβουν. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης έχει ληφθεί υπόψη μόχλευση 1:1 και 1:3 για δάνεια και εγγυήσεις αντίστοιχα, χωρίς βέβαια αυτό να συνεπάγεται την απόλυτη υποχρέωση επίτευξης του βαθμού αυτού, καθώς θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τις

συνθήκες που θα διαμορφωθούν στο τραπεζικό σύστημα στο προσεχές χρονικό διάστημα. Ουσιαστικά οι ανωτέρω στόχοι για το μέγεθος της μόχλευσης δύναται να αναμορφωθούν στην πορεία υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, προκειμένου να προβλεφθεί μικρότερη ή ακόμα και μεγαλύτερη συνεισφορά των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων, μιας και οι οικονομικές συνθήκες συνεχώς μεταβάλλονται. Σε επίπεδο θεματικής ενότητας ενεργειακής απόδοσης και αστικών επενδύσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι η μόχλευση θα επιτευχθεί σε επίπεδο έργου και συγκεκριμένης δράσης, προτείνεται σε επίπεδο ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών φορέων να μην υπάρξει ελάχιστη συμμετοχή.

Τα **κεφάλαια συν-επένδυσης** (equity financing) αποτελούν το τρίτο βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο, μετά τα δάνεια και τις εγγυήσεις, που έχουν ως σκοπό να ενισχύσουν την κεφαλαιακή βάση μέσα από τη συμμετοχή τρίτων φορέων στο μετοχικό κεφάλαιο των επιχειρήσεων ή εταιρειών ειδικού σκοπού (SPVs) που συστήνονται στο πλαίσιο υλοποίησης ενός έργου. Ουσιαστικά ο πάροχος τέτοιων κεφαλαίων χρηματοδοτεί επιχειρήσεις με αντάλλαγμα την απόκτηση ενός ποσοστού των μετοχών τους. Το ποσοστό αυτό ποικίλει ανάλογα με το επίπεδο ωριμότητας της κάθε επένδυσης, το ύψος της χρηματοδότησης και το μέγεθος της χρηματοδοτούμενης επιχείρησης. Ένα ζήτημα που χρειάζεται να τονισθεί στο σημείο αυτό είναι η αναγκαιότητα παρουσίας των κεφαλαίων συν-επένδυσης στην παρούσα προγραμματική περίοδο. Λαμβανομένου υπόψη των ανεπαρειών της αγοράς που υπάρχουν και κυρίως της περιορισμένης πρόσβασης σε χρηματοδοτικά κεφάλαια, είναι απαραίτητο να υπάρξουν χρηματοδοτικά εργαλεία με τη μορφή ιδίων κεφαλαίων, που θα επιτρέψουν τη μακροχρόνια ανάπτυξη μιας επιχείρησης ή μιας επένδυσης. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της παρατεταμένης ύφεσης των τελευταίων ετών, ένας σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα εύρεσης κεφαλαίων συν-επένδυσης, λόγω κυρίως της ανεπάρκειας των εξασφαλίσεων, της έλλειψης καλού πιστωτικού ιστορικού και της γενικότερης αδυναμίας κάλυψης ίδιας συμμετοχής.

Στη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας, τα εργαλεία συνεπένδυσης δύναται να αφορούν την ενίσχυση υπό σύσταση, νέων ή και υφιστάμενων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους της οικονομίας. Εκτός από τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας, τα κεφάλαια συν-επένδυσης προκρίνεται να υιοθετηθούν και στη θεματική ενότητα ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας, καθώς και στις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις. Λαμβανομένου υπόψη των παραμέτρων αυτών είναι δυνατό να προσδιοριστούν τα επί μέρους στοιχεία που θα αφορούν τα κεφάλαια συν-επένδυσης:

- **Μέγεθος πόρων:** για την επιχειρηματικότητα ένας αρχικός προσδιορισμός του μεγέθους των πόρων που δύναται να κατευθυνθούν σε επιχειρήσεις με τη μορφή επιχειρηματικών κεφαλαίων και συμμετοχών στο μετοχικό κεφάλαιο ή ισοδύναμο έχει πραγματοποιηθεί σε επίπεδο ΕΠΑνΕΚ, ενώ χρησιμοποιώντας μια αντίστοιχη

προσέγγιση είναι δυνατό να προκύψουν και τα αντίστοιχα μεγέθη στα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα. Τα κεφάλαια συν-επένδυσης προτείνεται να διαχωρίζονται σε: κεφάλαια σποράς (seed capital) σταδίων εκκίνησης, κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών και μεγέθυνσης (venture capital, early stage and growth capital) και μετοχικά κεφάλαια (private equity). Ως προς την κατανομή των πόρων μεταξύ των διαφόρων αυτών μορφών, προτείνεται να δημιουργηθούν οι ακόλουθες κατηγορίες κεφαλαίων: η πρώτη θα περιλαμβάνει τα κεφάλαια σποράς που ουσιαστικά θα αφορά νεοφυείς επιχειρήσεις και εταιρείες στα πρώτα στάδια εκκίνησης, που δύναται να απορροφήσει το 20% του συνόλου των πόρων για κεφάλαια συν-επένδυσης, η δεύτερη θα αφορά τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών – μεγέθυνσης με 40% των πόρων, που ουσιαστικά θα αφορούν εταιρείες στα πρώτα ή και σε μεταγενέστερα στάδια εκκίνησης με έντονη δυναμική μεγέθυνσης, και η τρίτη θα είναι τα μετοχικά κεφάλαια που θα απορροφήσουν το υπόλοιπο 40% και θα αφορούν υφιστάμενες επιχειρήσεις. Η κατανομή αυτή είναι αποτέλεσμα των χαρακτηριστικών της κάθε κατηγορίας κεφαλαίων: η πρώτη κατηγορία αφορά όπως αναφέρθηκε νεοσύστατες ή στα πρώτα στάδια λειτουργίας εταιρείες, όπου η συμμετοχή είναι συνήθως περιορισμένη και ως εκ τούτου με ένα σχετικά περιορισμένο μέγεθος πόρων υπάρχει η δυνατότητα ενίσχυσης ενός σημαντικού αριθμού δικαιούχων. Η δεύτερη και η τρίτη κατηγορία αφορούν εταιρείες που βρίσκονται ήδη σε λειτουργία και έχουν την ανάγκη ενίσχυσης προκειμένου να ενισχυθούν κεφαλαιακά και να αναπτυχθούν. Ως εκ τούτου οι πόροι που απαιτούνται στις κατηγορίες αυτές είναι σαφώς μεγαλύτεροι.

Τα κεφάλαια συνεπένδυσης όμως δεν αφορούν μόνο τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας, αλλά και τις άλλες δύο θεματικές ενότητες. Συγκεκριμένα, για τη θεματική ενότητα της ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας, προβλέπεται η χρήση των κεφαλαίων συνεπένδυσης να αφορά ίδια κεφάλαια προς επιχειρήσεις που βρίσκονται ήδη σε λειτουργία και έχουν την ανάγκη επενδύσεων ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας ή και εταιρειών στον κλάδο της ενέργειας (εκτός της παραγωγής και εμπορίας της), όπως π.χ. οι Εταιρείες Ενεργειακών Υπηρεσιών (Energy Service Companies, ESCOs) που έχουν στόχο την ποιοτική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό προϊόντων που συντελούν στην παραγωγή ενέργειας. Ο αρχικός προσδιορισμός των πόρων αυτών έχει υπολογιστεί και προέρχεται κυρίως από το ΕΠΑνΕΚ και τα ΠΕΠ Αττικής και Δυτικής Ελλάδας. Επιπρόσθετα, για τη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων τα κεφάλαια συνεπένδυσης στη μορφή ιδίων κεφαλαίων δύναται να χρησιμοποιηθούν είτε από υφιστάμενες επιχειρήσεις ή από εταιρείες ειδικού σκοπού που συστήνονται για την υλοποίηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Οι πόροι αντλούνται τόσο από τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα (ΕΠΑνΕΚ, ΕΠΥΜΠΑΑ) όσο και από τα ΠΕΠ.

- **Στοχοθεσία:** τα κεφάλαια σποράς (seed capital) -σταδίων εκκίνησης που αφορούν αποκλειστικά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας θα κατευθυνθούν σε επιχειρήσεις που είναι υπό σύσταση ή στα πρώτα στάδια λειτουργίας και καλούνται

να έχουν καινοτόμο, ερευνητικό ή και τεχνολογικό χαρακτήρα. Προτείνεται να προέρχονται κατά βάση από το χώρο των νέων τεχνολογιών, της βιοτεχνολογίας, της υγείας και γενικότερα να αποσκοπούν στην υλοποίηση δράσεων έρευνας και καινοτομίας (Research and Innovation). Ειδικότερα, τα κεφάλαια σποράς αποσκοπούν στην ενίσχυση νέο-ιδρυόμενων εταιριών (συνήθως μέχρι ένα έτος λειτουργίας), με το μέγεθος της χρηματοδότησης να δύναται να φτάσει ενδεικτικά έως τις € 500 χιλ. με στόχο κυρίως την ενίσχυση καινοτόμων δράσεων έρευνας και μεταφοράς τεχνολογίας (innovation and technology transfer). Να επισημανθεί ότι μέσω ουσιαστικά των εργαλείων αυτών δύναται να ενισχυθεί ιδιαίτερα η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, προκειμένου να ισχυροποιηθεί η βελτιωτική τάση που καταγράφεται ήδη στον τομέα αυτό στη χώρα τα τελευταία έτη (βλ. (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2016α). Τα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital – early stage and growth) περιλαμβάνουν ενισχύσεις για επιχειρήσεις σταδίου εκκίνησης (early stage), δηλαδή επιχειρήσεις που βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξής τους και το ύψος χρηματοδότησης δύναται ενδεικτικά να κυμαίνεται από € 500 χιλ. έως € 1 εκ., καθώς και ενισχύσεις για επιχειρήσεις σε διαδικασία μεγέθυνσης, όπου το ύψος χρηματοδότησης κυμαίνεται συνήθως από € 1 εκ. έως € 5 εκ. Οι επιχειρηματικές συμμετοχές γίνονται δηλαδή σε εταιρείες που έχουν μια έντονη δυναμική στην αγορά και βρίσκονται συνήθως στα πρώτα ή σε σχετικά μεταγενέστερα στάδια λειτουργίας. Πέραν των κεφαλαίων σποράς και επιχειρηματικής συμμετοχής, προτείνεται να υπάρχουν και χρηματοδοτικά εργαλεία συμμετοχών μετοχικού κεφαλαίου που αφορούν επιχειρήσεις (έως και μεσαίας κεφαλαιοποίησης) όπου η συμμετοχή είναι δυνατό να κυμαίνεται μεταξύ € 5 εκ. και € 15 εκ..

Δεδομένων των μεγεθών αυτών να σημειωθεί ότι τα κεφάλαια σποράς και οι επιχειρηματικές συμμετοχές προορίζονται συνήθως για την απόκτηση μειοψηφικών μεριδίων σε μια εταιρεία ενώ τα μετοχικά κεφάλαια δύναται να στοχεύουν και σε πλειοψηφικά πακέτα μετοχών. Σε αυτή τη μορφή εργαλείων προβλέπεται η ενίσχυση μεγέθους μεσαίας κεφαλαιοποίησης, δηλαδή μέχρι 499 άτομα προσωπικό και ετήσιο κύκλο εργασιών έως € 100 εκ.. Να διευκρινιστεί τέλος πως το εύρος και το ύψος της ενίσχυσης δύναται να προσαρμοστεί ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες της αγοράς κατά το χρόνο διάθεσης του εργαλείου. Περαιτέρω εξειδίκευση τώρα των ενισχύσεων, σε συγκεκριμένους κλάδους ή συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, δεν κρίνεται σκόπιμη, καθώς θα απολεσθεί ο απαραίτητος βαθμός ευελιξίας που χρειάζεται να υπάρχει σε αυτά τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Ο διαχωρισμός τώρα των κεφαλαίων συν-επένδυσης στις προαναφερθείσες κατηγορίες επηρεάζει το μέγεθος των κεφαλαίων που επενδύονται σε κάθε επιχείρηση.

Για τις λοιπές θεματικές ενότητες τα κεφάλαια συνεπένδυσης θα ενισχύουν ουσιαστικά το μέγεθος των ιδίων κεφαλαίων, χωρίς κάποια περαιτέρω εξειδίκευση ως προς το στάδιο εξέλιξής τους. Για την περίπτωση της θεματικής ενότητας ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμησης ενέργειας, τα κεφάλαια συνεπένδυσης

είναι δυνατό να βρίσκονται κατά μέσο όρο στο ύψος των € 0,1 εκ., ενώ για τις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις στο € 1 εκ., χωρίς βέβαια να αποκλείεται και η ύπαρξη συνεπένδυσης σε κάποια εταιρεία ή έργο αντίστοιχα ενός μεγαλύτερου ύψους. Σε κάθε περίπτωση όμως, ανεξαρτήτως της θεματικής ενότητας που εξυπηρετούν, οφείλουν να στοχεύουν στην ενίσχυση των θεματικών στόχων από όπου αντλούν πόρους.

Ως προς τη συμμόρφωση του ύψους της ενίσχυσης ανά επιχείρηση με το ισχύουν θεσμικό πλαίσιο, χρειάζεται να αναφερθεί ότι, σύμφωνα με τις «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για την προώθηση των επενδύσεων χρηματοδότησης επιχειρηματικού κινδύνου 2014/C19/04» και δεδομένης της σημαντικής ανεπάρκειας της αγοράς που έχει ήδη καταγραφεί, το όριο των € 15 εκ. είναι δυνατό να θεωρηθεί συμβατό με τις νέες κατευθυντήριες γραμμές, λαμβανομένου υπόψη και του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης.

- **Επιλεξιμότητα δαπανών:** τα κεφάλαια συν-επένδυσης που θα τοποθετηθούν σε μια επιχείρηση ή εταιρεία ειδικού σκοπού θα ενισχύσουν την κεφαλαιακή της βάση και θα δύναται να χρησιμοποιηθούν τόσο για λειτουργικές όσο και για επενδυτικές δαπάνες, χωρίς κάποιο ουσιαστικό περιορισμό. Σε κάθε περίπτωση οι δαπάνες καλούνται να εξυπηρετούν τους θεματικούς στόχους από τους οποίους θα προέλθουν οι πόροι για αυτά τα κεφάλαια και ειδικότερα τους ΘΣ01, ΘΣ02 και ΘΣ03 για την επιχειρηματικότητα, τον ΘΣ04 για την εξοικονόμηση ενέργειας και ενεργειακής αναβάθμισης. Για τις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις καθώς το αντικείμενο των επενδύσεων δύναται να αφορά σειρά από δραστηριότητες σε διάφορους τομείς της οικονομίας, οι πόροι που έχουν εντοπιστεί για κεφάλαια συνεπένδυσης θα προέλθουν από τους ΘΣ01, ΘΣ04, ΘΣ06, ΘΣ07, ΘΣ09 και ΘΣ10.
- **Αναγκαιότητα κρατικής παρέμβασης:** η αναγκαιότητα της κρατικής παρέμβασης γίνεται φανερή μέσα από την ανάλυση για την ανεπάρκεια και τις αποτυχίες της αγοράς που πραγματοποιήθηκε στην ενότητα «Αποτυχίες Αγοράς» (βλ. Ενότητα 2.6.). Συγκεκριμένα δε, σε επίπεδο επιχειρηματικότητας υπάρχει ένα σημαντικό έλλειμμα ιδίων κεφαλαίων, που τεκμαίρεται μέσα από δύο βασικούς δείκτες: την παρουσία αρνητικού κεφαλαίου κίνησης στο 30% των ΜΜΕ και στην πολύ χαμηλή σχέση ιδίων προς ξένων κεφαλαίων τους (ίση με 19%) για το 2014 (Grant Thornton, 2015). Παρομοίως παρατηρείται και έλλειμμα κεφαλαίων συνεπένδυσης και στον κλάδο της ενέργειας αλλά και αντίστοιχη ανάγκη στην υλοποίηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Ως εκ τούτου δημιουργείται μια μεγάλη ανάγκη κεφαλαιακής ενίσχυσης των επιχειρήσεων και έργων σε επίπεδο ιδίων κεφαλαίων και για το λόγο αυτό απαιτείται να υπάρχει η δυνατότητα χρήσης όλων των επιτρεπτών ορίων, βάσει ευρωπαϊκών κανονισμών. Να τονισθεί ακόμα ότι ο παράγοντας «χρόνος» στο συγκεκριμένο χρηματοδοτικό εργαλείο έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς τα κεφάλαια συν-επένδυσης απαιτούν έναν εύλογο χρονικό

ορίζοντα επένδυσης και ωρίμανσης προκειμένου να αποδώσουν. Ως εκ τούτου η κρατική παρέμβαση έχει τόσο αναγκαίο όσο και άμεσο εκτελεστέο χαρακτήρα.

- **Διάρκεια και απαιτούμενη απόδοση:** η χρονική διάρκεια των κεφαλαίων συν-επένδυσης προτείνεται να είναι 10 έτη, στα οποία περιλαμβάνεται μια επενδυτική περίοδος 5 ετών και μια περίοδος για την ωρίμανση και έξοδο των κεφαλαίων από την εκάστοτε επιχείρηση ή εταιρεία ειδικού σκοπού. Ιδιαίτερα δε, για επιχειρήσεις της θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας, λόγω της φύσης των επενδύσεων, η χρονική διάρκεια προτείνεται ενδεικτικά να είναι 6 έτη, στην οποία περιλαμβάνεται μια περίοδος 1 έως 3 ετών για ωρίμανση και έξοδο των κεφαλαίων. Ως προς το ζήτημα του καταμερισμού της απόδοσης και των ζημιών προτείνεται να υπάρχει ένα συνδυασμός αυτών, με το δημόσιο να αποδέχεται μια μικρότερη απόδοση σε σχέση με τον ιδιώτη επενδυτή (ενδεικτική κατανομή 40-60 υπέρ ιδιώτη) και να αναλαμβάνει την πρώτη ζημιά (π.χ. 25%) της συνολικής επένδυσης. Οι κατευθύνσεις αυτές δύναται να διαφοροποιηθούν μεταξύ κεφαλαίων σποράς, σταδίων εκκίνησης, κεφαλαίων για επιχειρηματικές συμμετοχές και μετοχικού κεφαλαίου. Ειδικότερα, στη μεν πρώτη ομάδα, το δημόσιο προτείνεται να αναλάβει μεγαλύτερο μέρος της πρώτης ζημιάς (ενδεικτικά 40% έναντι του επιτρεπόμενου ορίου του 25%), ενώ στη δεύτερη ομάδα το δημόσιο δύναται να αποδεχθεί χαμηλότερη απόδοση (π.χ. 70-30 υπέρ ιδιώτη).
- **Μόχλευση κεφαλαίων:** τα κεφάλαια συν-επένδυσης, στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας, απαιτείται να δημιουργούν και αυτά μια ελάχιστη μόχλευση κεφαλαίων προκειμένου να επιτευχθεί η απαραίτητη προστιθέμενη αξία. Ωστόσο, υπάρχει μια διαφορά στο επίπεδο κινδύνου μεταξύ των επενδύσεων που γίνονται στις περιπτώσεις κεφαλαίων σποράς, σταδίων εκκίνησης, επιχειρηματικών συμμετοχών και μετοχικού κεφαλαίου: οι πρώτες απευθύνονται σε νέο-ιδρυθείς ή στα πρώτα στάδια λειτουργίας της επιχειρηματικότητας και δεν έχουν «αξιολογηθεί» χρηματοοικονομικά από την αγορά με αποτέλεσμα να διατρέχουν συγκριτικά μεγαλύτερο επιχειρηματικό κίνδυνο. Στο πλαίσιο αυτό η ιδιωτική συμμετοχή των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης στα μεν κεφάλαια σποράς – σταδίων εκκίνησης δύναται να ξεκινά από το ύψος του 10% και, εφόσον το επιτρέψουν οι οικονομικές συνθήκες, να φτάσει ή και να ξεπεράσει το 30%, στις δε επιχειρηματικές συμμετοχές και μετοχικά κεφάλαια που αφορούν το σύνολο των θεματικών ενοτήτων να κυμαίνεται στα επίπεδα του 30% με 40%. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης λήφθηκε η υπόθεση ότι η μόχλευση στα κεφάλαια σποράς και σταδίων εκκίνησης είναι 70:30, ενώ στις επιχειρηματικές συμμετοχές και στα μετοχικά κεφάλαια 60:40 (συμμετοχή χρηματοδοτικού εργαλείου – συμμετοχή ενδιάμεσων φορέων). Όσον αφορά τη μόχλευση στα κεφάλαια συν-επένδυσης στην περίπτωση της ενεργειακής αποδοτικότητας και αστικών επενδύσεων, σημειώνεται ότι θα επιτευχθεί σε επίπεδο έργου / δράσεις, και ως εκ τούτου προτείνεται να μην υπάρξει ελάχιστη συμμετοχή σε επίπεδο ενδιάμεσου χρηματοπιστωτικού φορέα. Επιπρόσθετα, δύναται να επιτευχθεί περαιτέρω μόχλευση μέσω της δυνατότητας

συμμετοχής διεθνών ή εθνικών επενδυτικών σχημάτων και οργανισμών μέσω της συνεισφοράς πόρων στα ταμεία συμμετοχών που θα συσταθούν.

Πέραν των ανωτέρω, υπάρχει η δυνατότητα της χρήσης του εργαλείου SME initiative, που πρόκειται πρακτικά για μια κοινή δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Επενδυτικού Ταμείου (ΕΤΕ) και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ). Η πρωτοβουλία αντλεί πόρους από τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα (COSME, Horizon) και από τα ΕΔΕΤ ενώ παράλληλα χρηματοδοτείται και από την ΕΤΕπ, το ΕΤΕ και ιδιώτες επενδυτές. Το εργαλείο δύναται να χρηματοδοτήσει έργα τόσο στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, όσο και στους κλάδους της ενέργειας και των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Ουσιαστικά αφορά ένα νέο τύπο δομής διαχείρισης χρηματοδοτικών εργαλείων (European Investment Fund, 2014a). Η υλοποίησή του είναι δυνατή μέσα από δύο επιλογές: α) η πρώτη αφορά την παροχή εγγυήσεων χωρίς ανώτατο όριο και μερική κεφαλαιακή διευκόλυνση σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για νέα χαρτοφυλάκια χρηματοδότησης (δάνεια, χρηματοδοτική μίσθωση ή παροχή τραπεζικών εγγυήσεων) σε επιλέξιμες ΜΜΕ, ενώ β) η δεύτερη γίνεται μέσω τιτλοποίησης χαρτοφυλακίων χρηματοδότησης (δάνεια, χρηματοδοτική μίσθωση ή παροχή τραπεζικών εγγυήσεων) προς ΜΜΕ.

Ειδικότερα, η πρώτη επιλογή παρέχει εγγυήσεις χωρίς ανώτατο όριο και κεφαλαιακή διευκόλυνση σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δημιουργούν νέα χαρτοφυλάκια με σκοπό την ενίσχυση των επιχειρήσεων και έργου μέσω δανεισμού, εγγυήσεων και χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing). Το εργαλείο καλύπτει έως και 80% των δυνητικών ζημιών που δύναται να προκληθούν από ανεξόφλητα δάνεια, που σε συνδυασμό με τη συμμετοχή των ΕΤΕπ και ΕΤΕ στο σχήμα αποτελεί και κεφαλαιακή διευκόλυνση. Ως αποτέλεσμα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν περισσότερες νέες και υψηλότερου ρίσκου επιχειρήσεις και επενδύσεις, να περιορίσουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις και να μειώσουν το κόστος δανειοδότησης. Η δεύτερη επιλογή περιλαμβάνει την τιτλοποίηση χαρτοφυλακίων δανείων και γίνεται είτε με τη μορφή πώλησης (true sale) των τίτλων ή με τη μεταφορά του κινδύνου τους (synthetic risk transfer). Οι τίτλοι των χαρτοφυλακίων αυτών πωλούνται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε ειδικά σχήματα τα οποία χρηματοδοτούνται από πόρους των ΕΔΕΤ και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και στα οποία συμμετέχουν οι ΕΤΕπ και ΕΤΕ και ιδιωτικοί επενδυτές. Με αυτό τον τρόπο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λαμβάνουν κεφάλαια, τα οποία χρησιμοποιούν για τη χρηματοδότηση περισσότερων επιχειρήσεων και έργων. Εκτός της πώλησης, υπάρχει και η δυνατότητα παροχής προστασίας των χαρτοφυλακίων από πιστωτικούς κινδύνους με τη μορφή εγγυήσεων. Τα ειδικά σχήματα παρέχουν εγγυήσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, μειώνοντας την ανάληψη ρίσκου και αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο τον αριθμό και τύπο των επιχειρήσεων και έργων που δύναται να ενισχυθούν (European Commission (i), 2013).

Στο πλαίσιο της υλοποίησης του μέτρου αυτού πραγματοποιείται ένας διαχωρισμός του κίνδυνου των χαρτοφυλακίων δανείων που δημιουργούν ή κατέχουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για την ενίσχυση των επιχειρήσεων και έργων σε τρία επίπεδα: το πρώτο τμήμα ζημιών (first loss piece), το ενδιάμεσο ρίσκο (mezzanine risk) και το εναπομένον ρίσκο (residual risk). Σκοπός είναι το ρίσκο που αναλαμβάνουν οι τράπεζες για την χρηματοδότηση να κατανεμηθεί στους συμμετέχοντες της πρωτοβουλίας ώστε να χρηματοδοτηθεί όχι μόνο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων, αλλά και επιχειρήσεις που θεωρούνται υψηλού ρίσκου και που δεν θα είχαν πρόσβαση σε ρευστότητα υπό κανονικές συνθήκες αγοράς. Το μέρος του πρώτου τμήματος ζημιών αναλαμβάνεται από τα ΕΔΕΤ και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το ενδιάμεσο ρίσκο αναλαμβάνεται από τα ΕΔΕΤ, τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα COSME, Horizon 2020 και το ΕΤΕ, ενώ το υπολειπόμενο ρίσκο αναλαμβάνεται από την ΕΤΕπ και τους ιδιωτικούς επενδυτές. Να σημειωθεί ακόμα ότι για τη χρήση του δεν ισχύουν οι γεωγραφικοί περιορισμοί των ΕΔΕΤ και συγκεκριμένα για την επιχειρηματικότητα δύναται να χρηματοδοτηθούν ανάγκες των ΜΜΕ σχετικά με την εξυπηρέτηση κεφαλαίου κίνησης ή την ανάληψη εμπορικών πιστώσεων. Τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στην πρωτοβουλία διαθέτοντας έως και το 7% των συνολικών πόρων των ΕΔΕΤ που έχουν στη διάθεσή τους χωρίς να απαιτείται η εθνική συμμετοχή (βλ. (Lackenbauer J., 2015)).

Στο σημείο αυτό, το ζήτημα που τίθεται είναι αν και σε ποιο βαθμό το συγκεκριμένο χρηματοδοτικό εργαλείο θα προταθεί να χρησιμοποιηθεί στην Ελλάδα κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο. Λαμβανομένου υπόψη ότι οι χρηματοοικονομικοί πόροι είναι δεδομένοι και περιορισμένοι, η εκτεταμένη χρήση ενός χρηματοδοτικού εργαλείου δημιουργεί αυτομάτως περιορισμούς στη χρήση κάποιου άλλου. Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη στη χρήση του είναι το γεγονός ότι απαιτεί την «άντληση» ενός ικανοποιητικού μεγέθους πόρων από τα ΕΔΕΤ προκειμένου να έχει την απαραίτητη δυναμική για να επιτύχει τους στόχους του. Το μέγεθος αυτό, για την περίπτωση της Ελλάδας, φτάνει το 4,5% του συνολικού προϋπολογισμού του νέου ΕΣΠΑ, που ισοδυναμεί με ~ € 800 εκ.. Στην περίπτωση αυτή, το μεγαλύτερο μέρος των πόρων που είναι δυνατό να διατεθούν μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων θα έχει τη μορφή SME initiative.

Εδώ ακριβώς τίθεται το ζήτημα του βαθμού χρήσης του εργαλείου αυτού. Υπάρχουν δύο σημαντικά στοιχεία που χρειάζεται να ληφθούν υπόψη: ένα ενδογενές και ένα εξωγενές. Το ενδογενές στοιχείο προκύπτει από τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, από το μεγάλο χρηματοδοτικό κενό που υπάρχει και από την πολύ περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδοτικά κεφάλαια. Οι παράμετροι αυτοί καθιστούν απολύτως απαραίτητη την άμεση κρατική παρέμβαση με εργαλεία που δεν θα απαιτήσουν κάποιο χρόνο για να ωριμάσουν ή για να αναλυθούν οι επιμέρους δυνατότητες εφαρμογής τους. Το εξωγενές στοιχείο σχετίζεται με το γεγονός ότι το SME initiative ξεκίνησε πολύ πρόσφατα να εφαρμόζεται (EIF, 2015) και ως εκ τούτου δεν

υπάρχει κάποια εκτεταμένη ιστορική εμπειρία εφαρμογής. Δεδομένου τώρα του γεγονότος ότι μια αρχική περιορισμένη χρήση του με ένα μικρό μέγεθος πόρων, όπου στην περίπτωση της Ελλάδας θα ήταν της τάξεως των € 100 με 150 εκ., δεν έχει ουσιαστική αξία, προτείνεται να διερευνηθεί περαιτέρω η ανάγκη άμεσης εφαρμογής.

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε και τις υποθέσεις που λήφθηκαν υπόψη είναι δυνατός ο υπολογισμός των πόρων ανά είδος χρηματοδοτικού εργαλείου που είναι δυνατό να διατεθούν. Ξεκινώντας από τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας υπολογίζονται οι πόροι που θα προέλθουν συνολικά από το ΕΠΑνΕΚ, το επιχειρησιακό πρόγραμμα για το ανθρώπινο κεφάλαιο και τα 13 ΠΕΠ.

Πίνακας 84: Κατανομή (κοινοτικών) πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία επιχειρηματικότητας από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	24.099.601	6.335.137	7.508.268	37.943.005
	Επενδυτικά δάνεια	146.166.097	39.723.842	50.874.415	236.764.354
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	219.249.146	59.585.763	76.311.623	355.146.531
	Εγγυήσεις	196.762.054	53.474.402	68.484.790	318.721.246
	Σύνολο	586.276.898	159.119.144	203.179.096	948.575.137
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Κεφάλαια σποράς - σταδίων εκκίνησης	42.077.384	11.284.869	14.574.230	67.936.483
	Επιχειρηματικές συμμετοχές	84.154.767	22.569.739	29.148.460	135.872.966
	Μετοχικό κεφάλαιο	84.154.767	22.569.739	29.148.460	135.872.966
	Σύνολο	210.386.919	56.424.347	72.871.149	339.682.415
Γενικό σύνολο		796.663.817	215.543.491	276.050.245	1.288.257.553

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Συνεχίζοντας στη θεματική ενότητα εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας υπολογίζονται οι πόροι που θα προέλθουν από το ΕΠΑνΕΚ, το ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη και το σύνολο των ΠΕΠ.

Πίνακας 85: Κατανομή (κοινοτικών) πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	37.809.550	22.661.008	19.515.094	79.985.652
	Εγγυήσεις	16.204.093	9.711.861	8.363.612	34.279.565
	Σύνολο	54.013.643	32.372.869	27.878.705	114.265.218
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	7.621.905	1.618.150	4.170.463	13.410.518
	Σύνολο	7.621.905	1.618.150	4.170.463	13.410.518
Γενικό σύνολο		61.635.548	33.991.019	32.049.169	127.675.736

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Τέλος, υπολογίζονται οι πόροι για τη θεματική ενότητα αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων οι οποίοι προβλέπεται να προέρθουν από το ΕΠΑνΕΚ, το ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη και το σύνολο των ΠΕΠ.

Πίνακας 86: Κατανομή (κοινοτικών) πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία αστικών και χωρικών επενδύσεων από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	99.053.997	63.093.320	57.876.953	220.024.270
	Εγγυήσεις	42.451.713	27.039.994	24.804.408	94.296.116
	Σύνολο	141.505.711	90.133.314	82.681.361	314.320.386
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	7.447.669	4.743.859	4.351.651	16.543.178
	Σύνολο	7.447.669	4.743.859	4.351.651	16.543.178
Γενικό σύνολο		148.953.380	94.877.172	87.033.012	330.863.564

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Προκειμένου να υπολογιστεί τώρα το σύνολο των πόρων που θα διατεθούν κατά την παρούσα προγραμματική περίοδο 2014 – 2020 μέσω του νέου ΕΣΠΑ, χρειάζεται να ληφθεί υπόψη και η εθνική συμμετοχή, που μαζί με την κοινοτική συμμετοχή, θα αποτελέσουν το σύνολο της δημόσιας δαπάνης για χρηματοδοτικά εργαλεία. Δεδομένου ότι το σύνολο της εθνικής συμμετοχής αντιπροσωπεύει το ~ 20% του συνόλου της δημόσιας δαπάνης, είναι δυνατό να εκτιμηθεί το σύνολο των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία. Ξεκινώντας από τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας, καταγράφεται το σύνολο των πόρων που δύναται να αντληθούν συμπεριλαμβανομένης της εθνικής συμμετοχής.

Πίνακας 87: Κατανομή πόρων (δημόσια δαπάνη) για χρηματοδοτικά εργαλεία θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	30.124.501	7.918.921	9.385.335	47.428.757
	Επενδυτικά δάνεια	182.707.622	49.654.802	63.593.019	295.955.443
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	274.061.432	74.482.203	95.389.528	443.933.164
	Εγγυήσεις	245.952.568	66.843.003	85.605.987	398.401.558
	Σύνολο	732.846.122	198.898.929	253.973.870	1.185.718.922
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Κεφάλαια σποράς - σταδίων εκκίνησης	52.596.730	14.106.087	18.217.787	84.920.604
	Επιχειρηματικές συμμετοχές	105.193.459	28.212.174	36.435.575	169.841.208
	Μετοχικό κεφάλαιο	105.193.459	28.212.174	36.435.575	169.841.208
	Σύνολο	262.983.648	70.530.434	91.088.937	424.603.019
Γενικό σύνολο		995.829.771	269.429.363	345.062.807	1.610.321.941

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Ακολουθώς εκτιμάται και η δημόσια δαπάνη (ευρωπαϊκή και εθνική συμμετοχή) για τα χρηματοδοτικά εργαλεία της θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας.

Πίνακας 88: Κατανομή πόρων (δημόσια δαπάνη) για χρηματοδοτικά εργαλεία θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	47.261.938	28.326.261	24.393.867	99.982.066
	Εγγυήσεις	20.255.116	12.139.826	10.454.514	42.849.457
	Σύνολο	67.517.054	40.466.087	34.848.382	142.831.522
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Ίδια Κεφάλαια	9.527.381	2.022.688	5.213.079	16.763.148
	Σύνολο	9.527.381	2.022.688	5.213.079	16.763.148
Γενικό σύνολο		77.044.435	42.488.774	40.061.461	159.594.670

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Παρομοίως εκτιμάται και η δημόσια δαπάνη για τα χρηματοδοτικά εργαλεία της θεματικής ενότητας των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων.

Πίνακας 89: Κατανομή πόρων (δημόσια δαπάνη) για χρηματοδοτικά εργαλεία θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων από τομεακά και περιφερειακά προγράμματα (σε €)

Μορφή	Είδος	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	123.817.497	78.866.649	72.346.191	275.030.338
	Εγγυήσεις	53.064.642	33.799.993	31.005.511	117.870.145
	Σύνολο	176.882.138	112.666.642	103.351.702	392.900.482
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Ίδια Κεφάλαια	9.309.586	5.929.823	5.439.563	20.678.973
	Σύνολο	9.309.586	5.929.823	5.439.563	20.678.973
Γενικό σύνολο		186.191.725	118.596.465	108.791.265	413.579.455

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα και λαμβάνοντας υπόψη τους συντελεστές μόχλευσης που τέθηκαν ανά χρηματοδοτικό εργαλείο, είναι δυνατό να εκτιμηθεί το συνολικό μέγεθος πόρων που θα διατεθεί στην οικονομία. Ουσιαστικά, μέσα από την επιδιωκόμενη μόχλευση που έχει τεθεί, θα δημιουργηθεί στην οικονομία μια συνολική ροή πόρων, που θα χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη μέρους του χρηματοδοτικού κενού που έχει υπολογιστεί για κάθε θεματική ενότητα. Για την επιχειρηματικότητα, προβλέπεται πως δύναται να αντληθούν κεφάλαια της τάξης των € 3,30 δισ. τα οποία καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος του χρηματοδοτικού κενού, που υπολογίστηκε σε επίπεδο επιχειρηματικότητας και ανέρχεται σε € 3,65 δισ..

Πίνακας 90: Συνολικοί πόροι για χρηματοδοτικά εργαλεία θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας λαμβανομένου υπόψη των συντελεστών μόχλευσης (σε €)

Μορφή	Είδος	Συντελεστής μόχλευσης (δημόσια δαπάνη: ιδιωτική συμμετοχή)	Λιγότερο Αναπτυγμένες	Μεταβατικές	Περισσότερο Αναπτυγμένες	Σύνολο
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	0	30.124.501	7.918.921	9.385.335	47.428.757
	Επενδυτικά δάνεια	1:1	365.415.243	99.309.604	127.186.038	591.910.886
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	1:1	548.122.865	148.964.407	190.779.057	887.866.329
	Εγγυήσεις	1:3	737.857.703	200.529.009	256.817.961	1.195.204.673
	Σύνολο	-	1.681.520.312	456.721.941	584.168.392	2.722.410.644
Κεφάλαια συν- επένδυσης	Κεφάλαια σποράς - σταδίων εκκίνησης	70:30	68.375.749	18.337.913	23.683.124	110.396.785
	Επιχειρηματικές συμμετοχές	60:40	147.270.843	39.497.043	51.009.805	237.777.691
	Μετοχικό κεφάλαιο	60:40	147.270.843	39.497.043	51.009.805	237.777.691
	Σύνολο	-	362.917.435	97.331.999	125.702.733	585.952.166
Γενικό σύνολο		-	2.044.437.746	554.053.940	709.871.124	3.308.362.811

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Στην περίπτωση της θεματικής ενότητας της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας και της θεματικής ενότητας των αστικών επενδύσεων, δεδομένου ότι η μόχλευση θα επιτευχθεί σε επίπεδο δράσης ή έργου, το σύνολο των πόρων που δύναται να διατεθούν στην αγορά μέσω των πόρων του ΕΣΠΑ θα ταυτίζονται με τη δημόσια δαπάνη. Σημειώνεται ότι, όπως υπολογίστηκε σε προηγούμενη ενότητα, στην περίπτωση της ενεργειακής αποδοτικότητας το χρηματοδοτικό κενό ανέρχεται σε € 314 εκ. και στην περίπτωση των αστικών επενδύσεων, σε € 639 εκ.. Λαμβάνοντας τώρα υπόψη τη σχετική δημόσια δαπάνη, ύψους € 160 και € 413 εκ. για ενεργειακή αποδοτικότητα και αστικές επενδύσεις αντίστοιχα, είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι με έναν συντελεστή μόχλευσης ~1,5 με 2 που είναι εφικτό να επιτευχθεί σε επίπεδο δράσης / έργου σε αυτές τις περιπτώσεις, τότε γίνεται σαφές ότι ένα μεγάλο μέρος του χρηματοδοτικού κενού δύναται να καλυφθεί.

Ως εκ τούτου η αρχική αφετηρία του ΕΠΑνΕΚ και η εκτίμηση και κατανομή των πόρων στα υπόλοιπα επιχειρησιακά και περιφερειακά προγράμματα για χρηματοδοτικά εργαλεία που αποτυπώθηκε στους πίνακες που προηγήθηκαν ανά θεματικό στόχο είναι δυνατό να θεωρηθεί ως τελική πρόταση. Να επισημανθεί ωστόσο ότι σε περίπτωση όπου οποιοδήποτε από τα περιφερειακά προγράμματα δεν συνεισφέρει τους απαιτούμενους πόρους για χρηματοδοτικά εργαλεία, τότε οι διαθέσιμοι πόροι θα είναι μικρότεροι από τους προτεινόμενους και ως εκ τούτου είναι πιθανό να χρειαστεί μια μεγαλύτερη συνεισφορά κεφαλαίων από τα υπόλοιπα επιχειρησιακά προγράμματα, προκειμένου να συγκεντρωθεί το απαιτούμενο ύψος για την κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού.

Σημειώνεται ότι οι ανωτέρω εκτιμήσεις δεν λαμβάνουν υπόψη την επίδραση από τον επιστρεπτέο χαρακτήρα που έχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία, όπου στην περίπτωση αυτή το συνολικό μέγεθος πόρων που θα εισρεύσει στην οικονομία είναι πολλαπλάσιο. Καθώς όμως στη φάση αυτή δεν είναι δυνατός ούτε ο υπολογισμός του βαθμού ούτε ο χρόνος επιστροφής των πόρων και η οποιαδήποτε εκτίμηση θα έφερε υψηλή μεροληψία, κρίνεται σκόπιμο να μην προσμετρηθεί, τουλάχιστον στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης. Επιπλέον, οι όποιες επιστροφές αναμένεται να αρχίσουν κατά τη φάση τυχόν εκ νέου επικαιροποίησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης και ως εκ τούτου θα υπάρχει η δυνατότητα τότε να διερευνηθούν οι επιδράσεις τους με μεγαλύτερη ακρίβεια. Να τονισθεί τέλος ότι απαιτείται να μην υπάρξουν περαιτέρω καθυστερήσεις στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, οι οποίες είναι δυνατό να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητά τους.

Να τονισθεί επίσης ένα ζήτημα που είναι πολύ πιθανό να επηρεάσει σημαντικά την απορροφητικότητα και την αποτελεσματικότητα των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία ιδιαίτερα στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας. Όπως έγινε φανερό από την ανάλυση που προηγήθηκε, το μεγαλύτερο μέρος των πόρων θα κατευθυνθεί στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, στο πλαίσιο της σύγκλισης των περιφερειών και της προώθησης της εδαφικής συνοχής. Η κατανομή αυτή των πόρων ανά τύπο περιφέρειας όμως δεν συνάδει απόλυτα με την περιφερειακή ανάλυση που προκύπτει (βλ. Ενότητα 2.5.), καθώς ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων στην Ελλάδα (άνω του 51%) είναι συγκεντρωμένος στην Αττική και τη Κεντρική Μακεδονία. Επιπρόσθετα οι περισσότερες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου γεωγραφικής τοποθεσίας τους, αντιμετωπίζουν προβλήματα στην πρόσβαση σε χρηματοδοτικά κεφάλαια. Για το λόγο αυτό προτείνεται να υπάρξει μια επανεξέταση της γεωγραφικής κατανομής τους, στα πρώτα στάδια υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, προκειμένου να επιτευχθεί μια αποτελεσματικότερη διασπορά των πόρων ανά γεωγραφικές ζώνες, που θα ανταποκρίνεται καλύτερα στις ουσιαστικές ανάγκες τις κάθε περιφέρειας. Η γεωγραφική αυτή διασπορά είναι δυνατό να επιτευχθεί και μέσα από την πρόβλεψη διαφορετικού συντελεστή μόχλευσης ανά περιφέρεια. Για παράδειγμα στις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες είναι δυνατό να απαιτηθεί οι ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί φορείς να συνεισφέρουν μεγαλύτερο μέρος πόρων από το προτεινόμενο (αυξάνοντας έτσι τη μόχλευση) και μικρότερο στις λιγότερο ανεπτυγμένες. Αν δεν επιτευχθεί μια πληρέστερη γεωγραφική διασπορά των πόρων, τότε τίθενται ερωτηματικά σχετικά με το βαθμό αποτελεσματικότητας των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η διασπορά βέβαια αυτή χρειάζεται να λάβει υπόψη της τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς που ισχύουν σχετικά με τη μεταφορά πόρων μεταξύ περιφερειών.

Τέλος, μια πρόταση που κρίνεται σκόπιμο να διατυπωθεί στο σημείο αυτό είναι οι πόροι που προσδιορίστηκαν να διατεθούν από το νέο ΕΣΠΑ μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων να εκρέουν σταδιακά προς τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς φορείς.

Ειδικότερα και όσον αφορά την επιχειρηματικότητα τα κεφάλαια που θα διατεθούν με τη μορφή δανειακών κεφαλαίων ή εγγυήσεων, προτείνεται μια αρχική εκροή προς τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς φορείς της τάξεως του 40%. Στη συνέχεια και με βάση την πορεία υλοποίησης του κάθε εργαλείου με τη μορφή δανείων θα γίνει η διάθεση και του υπολοίπου ποσού. Όσον αφορά τους πόρους με τη μορφή κεφαλαίων συν-επένδυσης, προτείνεται η αρχική εκροή προς ενδιάμεσους φορείς να είναι σαφώς μεγαλύτερη (π.χ. 80% ή και παραπάνω) καθώς η φύση των τοποθετήσεων αυτών είναι τέτοια που απαιτείται να υπάρχει διαθεσιμότητα ενός ικανοποιητικού ύψους κεφαλαίων από την έναρξη της επενδυτικής περιόδου. Για τις λοιπές δύο θεματικές ενότητες, καθώς τα ταμεία που θα δημιουργηθούν θα παρέχουν και εργαλεία δανεισμού και συνεπένδυσης, προτείνεται μια μέση αρχική εκροή της τάξης του 60% που θα επιτρέψει μεν την χρηματοδότηση έργων, χωρίς να δεσμεύει δημόσιους πόρους σε περίπτωση που τα εργαλεία δεν παρουσιάσουν τελικά την προσδοκώμενη ζήτηση.

Σε κάθε περίπτωση, με τη σταδιακή εκροή των πόρων, ανεξαρτήτως της θεματικής ενότητας, επιτυγχάνεται τόσο η άμεση διάθεση στην αγορά ενός ικανοποιητικού ύψους των πόρων όσο και η δυνατότητα λήψης βελτιωτικών μέτρων στις περιπτώσεις όπου διαπιστωθούν καθυστερήσεις, αστοχίες ή δυσλειτουργίες στη διάθεση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Τελικός τύπος χρηματοδοτικών εργαλείων

Τα κράτη-μέλη δύναται να χορηγούν ενίσχυση με τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων σε δύο επίπεδα: α) χρηματοδοτικά εργαλεία που θεσπίζονται στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης *off the shelf instruments*, και β) χρηματοδοτικά εργαλεία *tailor – made* που δημιουργούνται σε εθνικό, περιφερειακό, διακρατικό ή διασυνοριακό επίπεδο, υπό τη διαχείριση ή την ευθύνη του κράτους-μέλους. Έχοντας ήδη προσδιορίσει τα είδη των χρηματοδοτικών εργαλείων που προτείνεται να εφαρμοστούν στην παρούσα προγραμματική περίοδο, είναι δυνατό να γίνει η ομαδοποίησή τους, ανάλογα με τον τύπο που τελικά φέρουν. Προηγουμένως όμως χρειάζεται να γίνει μια σύντομη αναφορά σχετικά με τους τύπους αυτούς που ουσιαστικά ομαδοποιούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Off the shelf χρηματοδοτικά εργαλεία

Τα κράτη-μέλη έχουν την ευελιξία επιλογής ως προς το είδος των χρηματοδοτικών εργαλείων όπου θα επιλεγούν προς χρήση. Στο πλαίσιο αυτό και σύμφωνα με το σχετικό οδηγό που έχει εκδώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (*fi-compass*, 2015a), τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα είτε να εφαρμόσουν τα έτοιμα προς χρήση χρηματοδοτικά εργαλεία (*“off the shelf” instruments*) που υπάρχουν ήδη, είτε να σχεδιάσουν τα λεγόμενα φτιαγμένα στα μέτρα τους (*“tailor – made”*) χρηματοδοτικά εργαλεία, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των περιοχών όπου δραστηριοποιούνται.

Χαρακτηριστικό αυτού του τύπου εργαλείων είναι πως οι όροι και προϋποθέσεις τους είναι προκαθορισμένοι και περιγράφονται σε εκτελεστικές πράξεις της Επιτροπής της Ε.Ε.. Αυτά τα εργαλεία είναι έτοιμα προς χρήση (“off the shelf” instruments) και περιλαμβάνουν τις ακόλουθες επιλογές:

- Δάνεια (portfolio risk-sharing loan model),
- Εγγυήσεις (partial first-loss portfolio-capped guarantee),
- Ίδια επενδυτικά κεφάλαια, βασισμένα στην αρχή της συνεπένδυσης.

Κάθε ένα από αυτά τα χρηματοδοτικά εργαλεία φέρει τις δικές τους παραμέτρους υλοποίησης και εφαρμογής όπως έχει ήδη αναλυθεί στις προηγούμενες ενότητες.

Εξειδικευμένα (tailor – made) χρηματοδοτικά εργαλεία

Πέραν των “off the shelf” χρηματοδοτικών εργαλείων, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν, στην παρούσα προγραμματική περίοδο, τα δικά τους “tailor – made” χρηματοδοτικά εργαλεία, ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες που έχουν ως στόχο να καλύψουν. Σε κάθε βέβαια περίπτωση τα νέα εργαλεία απαιτείται να πληρούν τους όρους σχετικά με τους δημόσιους διαγωνισμούς και τις κρατικές ενισχύσεις και να υλοποιούνται βάσει των άρθρων 37 έως 46 του Κανονισμού 1303/2013 της Ε.Ε.

Η ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένων χρηματοδοτικών εργαλείων είναι πιθανό να προκύψει για λόγους όπως:

- Οι ανάγκες της αγοράς και οι στοχευμένοι τελικοί δικαιούχοι είναι πολύ συγκεκριμένοι και δεν δύναται να καλυφθούν από τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα ή από τα “off the shelf” εργαλεία.
- Τα κράτη-μέλη διαθέτουν σημαντική εμπειρία στη δημιουργία εξειδικευμένων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Μέσα από τα εξειδικευμένα χρηματοδοτικά εργαλεία δίνεται η δυνατότητα στα κράτη-μέλη να δημιουργήσουν προϊόντα τα οποία στοχεύουν συγκεκριμένα στις ανάγκες της αγοράς και στο χρηματοδοτικό κενό των θεματικών ενοτήτων που έχει υπολογιστεί (Βλ. Κεφάλαιο 3). Ενδέχεται να παρουσιαστεί περίπτωση που τα “off the shelf” και τα Ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία δεν καλύπτουν τις πραγματικές αναπτυξιακές και χρηματοδοτικές ανάγκες συγκεκριμένων περιοχών και τομέων δραστηριότητας. Ως εκ τούτου είναι απαραίτητη η εφαρμογή “tailor – made” χρηματοδοτικών εργαλείων.

Όπως έγινε φανερό από την ανάλυση της προηγούμενης ενότητας, στην περίπτωση της Ελλάδας, για την παρούσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, προτείνεται από τα υπάρχοντα έτοιμα προς χρήση (“off the shelf”) χρηματοδοτικά εργαλεία (δάνεια, εγγυήσεις, ίδια κεφάλαια) να γίνουν ορισμένες διαφοροποιήσεις (όπως π.χ. στην επιλεξιμότητα του κεφαλαίου κίνησης χωρίς προϋποθέσεις για σύνδεση με υλοποίηση επενδύσεων) για τις επιχειρήσεις και ουσιαστικά να δημιουργηθούν τα εξειδικευμένα

(tailor – made) χρηματοδοτικά εργαλεία που θα ανταποκρίνονται πληρέστερα στις ειδικές συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί στη χώρα, μετά από την εξαετή ύφεση. Ακολουθώντας, αποτυπώνεται μια σύνοψη των χρηματοδοτικών εργαλείων που προτείνεται να υλοποιηθούν στην παρούσα προγραμματική περίοδο, με παρουσίαση των ειδικών παραμέτρων που διέπει το κάθε ένα για κάθε θεματική ενότητα, ξεκινώντας από τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας.

Πίνακας 91: Είδος και παράμετροι χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Μορφή	Είδος	Προτεινόμενο μέγεθος πόρων (κοινοτική συμμετοχή, σε €)	Στοχοθεσία	Θεματικοί στόχοι - εξειδίκευση	Ενδεικτικό ύψος και διάρκεια	Ενδεικτικά επιδιωκόμενη μόχλευση
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	37.943.005	<ul style="list-style-type: none"> Πολύ μικρές επιχειρήσεις υπό σύσταση ή σε λειτουργία, προερχόμενες κυρίως από ευάλωτες ομάδες 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ08, ΘΣ09 και ΘΣ01 (προώθηση απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης, έρευνας) 	<ul style="list-style-type: none"> Δάνεια έως € 25 χιλ. 1 έως 4 έτη 	0
	Επενδυτικά δάνεια	236.764.354	<ul style="list-style-type: none"> Υλοποίηση επενδύσεων με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ01, ΘΣ02 και ΘΣ03 (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών, ανταγωνιστικότητας) 	<ul style="list-style-type: none"> Δάνεια από € 25 χιλ. έως € 1 εκ. 1 έως 10 έτη 	1:1
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	355.146.531	<ul style="list-style-type: none"> ΜΜΕ με δυνατότητες ανάπτυξης που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρηματοδότησης 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ03 (προώθηση ανταγωνιστικότητας) 	<ul style="list-style-type: none"> Δάνεια από € 25 χιλ. έως € 1 εκ. 1 έως 5 έτη 	1:1
	Εγγυήσεις	318.721.246	<ul style="list-style-type: none"> Σύνολο ΜΜΕ ανεξαρτήτου μεγέθους φάσης ανάπτυξης, κλάδου δραστηριοποίησης Χωρίς σύνδεση με υλοποίηση επενδύσεων 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ01, ΘΣ02 και ΘΣ03 (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών, ανταγωνιστικότητας) 	<ul style="list-style-type: none"> 80% του δανείου Συνδεδεμένο με τη διάρκεια του δανείου και έως 10 έτη 	1:3
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Κεφάλαια σποράς -σταδίων εκκίνησης	67.936.483	<ul style="list-style-type: none"> ΜΜΕ που βρίσκονται στα πρώτα στάδια λειτουργίας (έως 4 έτη) Έχουν καινοτομικό χαρακτήρα ή και τεχνολογικό χαρακτήρα 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ01 και ΘΣ02 (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών) 	<ul style="list-style-type: none"> Κεφάλαια σποράς έως € 500 χιλ. Έως 10 έτη για έξοδο 	70:30
	Επιχειρηματικές συμμετοχές – (early stage and growth)	135.872.966	<ul style="list-style-type: none"> ΜΜΕ στα πρώτα ή και σε μεταγενέστερα στάδια λειτουργίας με έντονη δυναμική στην αγορά 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ03 (προώθηση ανταγωνιστικότητας) 	<ul style="list-style-type: none"> Κεφάλαια από € 500 χιλ. έως € 1 εκ. για πρώτα στάδια ανάπτυξης και € 1 εκ. έως € 5 εκ. για φάση μεγέθυνσης Έως 10 έτη για έξοδο 	60:40
	Μετοχικό κεφάλαιο	135.872.966	<ul style="list-style-type: none"> ΜΜΕ σε λειτουργία, μέχρι και μεσαίας κεφαλαιοποίησης 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ03 (προώθηση ανταγωνιστικότητας) 	<ul style="list-style-type: none"> Συμμετοχή έως € 15 εκ. Έως 10 έτη για έξοδο 	60:40

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Συνεχίζοντας στη θεματική ενότητα της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας καταγράφεται το είδος και τα κύρια χαρακτηριστικά των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων για την παρούσα προγραμματική περίοδο.

Πίνακας 92: Είδος και παράμετροι χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας

Μορφή	Είδος	Προτεινόμενο μέγεθος πόρων (κοινοτική συμμετοχή, σε €)	Στοχοθεσία	Θεματικοί στόχοι - εξειδίκευση	Ενδεικτικό ύψος και διάρκεια	Επιδιωκόμενη μόχλευση
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	79.985.652	<ul style="list-style-type: none"> Υφιστάμενες επιχειρήσεις ανεξαρτήτου κλάδου δραστηριότητας και δημόσιοι φορείς που χρίζουν ενεργειακής αναβάθμισης 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ04 - 4b (Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης στις επιχειρήσεις) και 4c (Προώθηση ενεργειακής απόδοσης σε δημόσιες υποδομές, και δημόσια κτίρια) 	<ul style="list-style-type: none"> Δάνεια ύψους € 200 χιλ. 1 έως 10 έτη 	Θα επιτευχθεί σε επίπεδο δράσης/ έργου
	Εγγυήσεις	34.279.565	<ul style="list-style-type: none"> Υφιστάμενες επιχειρήσεις ανεξαρτήτου κλάδου δραστηριότητας και δημόσιοι φορείς που χρίζουν ενεργειακής αναβάθμισης 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ04 - 4b (Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης στις επιχειρήσεις) και 4c (Προώθηση ενεργειακής απόδοσης σε δημόσιες υποδομές, και δημόσια κτίρια) 	<ul style="list-style-type: none"> 50% του δανείου Συνδεδεμένο με τη διάρκεια του δανείου και έως 10 έτη 	
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Ίδια Κεφάλαια	13.410.518	<ul style="list-style-type: none"> Υφιστάμενες επιχειρήσεις ανεξαρτήτου κλάδου δραστηριότητας που χρίζουν ενεργειακής αναβάθμισης 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ04 - 4b (Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις) 	<ul style="list-style-type: none"> Συμμετοχή έως € 0,1 εκ. Έως 6 έτη για έξοδο 	

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων.

Με ανάλογο τρόπο όπως και στις προηγούμενες θεματικές ενότητες, περιγράφονται τα κύρια χαρακτηριστικά των χρηματοδοτικών εργαλείων που προβλέπονται για τη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων.

Πίνακας 93: Είδος και παράμετροι χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Μορφή	Είδος	Προτεινόμενο μέγεθος πόρων (κοινοτική συμμετοχή, σε €)	Στοχοθεσία	Θεματικοί στόχοι - εξειδίκευση	Ενδεικτικό ύψος και διάρκεια	Επιδιωκόμενη μόχλευση
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	220.024.270	<ul style="list-style-type: none"> Υφιστάμενες επιχειρήσεις ανεξαρτήτου κλάδου δραστηριότητας και δημόσιοι φορείς για την υλοποίηση αστικών επενδύσεων σε όλους τους θεματικούς στόχους 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ01, ΘΣ02, (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών) ΘΣ04, ΘΣ05,ΘΣ06 (προώθηση ενεργειακής απόδοσης διατήρηση του περιβάλλοντος ΘΣ07 (προώθηση βιώσιμων μεταφορών) ΘΣ08, ΘΣ09, (προώθηση απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης, έρευνας) ΘΣ10 (εκπαίδευση και κατάρτιση) 	<ul style="list-style-type: none"> Δάνεια € 2 εκ. 1 έως 15 έτη 	Θα επιτευχθεί σε επίπεδο δράσης/ έργου
	Εγγυήσεις	94.296.116	<ul style="list-style-type: none"> Υφιστάμενες επιχειρήσεις ανεξαρτήτου κλάδου δραστηριότητας και δημόσιοι φορείς για την υλοποίηση αστικών επενδύσεων σε όλους τους θεματικούς στόχους 	<ul style="list-style-type: none"> ΘΣ01, ΘΣ02, (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών) ΘΣ04, ΘΣ05,ΘΣ06 (προώθηση ενεργειακής απόδοσης διατήρηση του περιβάλλοντος ΘΣ07 (προώθηση βιώσιμων μεταφορών) ΘΣ08, ΘΣ09, (προώθηση απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης, έρευνας) 	<ul style="list-style-type: none"> 50% του δανείου Συνδεδεμένο με τη διάρκεια του δανείου και έως 15 έτη 	

Κεφάλαια συν- επένδυσης	Ίδια Κεφάλαια	16.543.178	<ul style="list-style-type: none"> -Ενίσχυση έργων μέσω της συμμετοχής σε εταιρείες ειδικού σκοπού και επιχειρήσεις ανεξαρτήτου δραστηριότητας για την υλοποίηση αστικών επενδύσεων σε όλους τους θεματικούς στόχους 	<ul style="list-style-type: none"> ■ ΘΣ10 (εκπαίδευση και κατάρτιση) 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Συμμετοχή έως € 1 εκ. ■ Έως 10 έτη για έξοδο
				<ul style="list-style-type: none"> ■ ΘΣ01, ΘΣ02, (προώθηση έρευνας, νέων τεχνολογιών) ■ ΘΣ04, ΘΣ05,ΘΣ06 (προώθηση ενεργειακής απόδοσης διατήρηση του περιβάλλοντος ■ ΘΣ07 (προώθηση βιώσιμων μεταφορών) ■ ΘΣ08, ΘΣ09, (προώθηση απασχόλησης, κοινωνικής ένταξης, έρευνας) ■ ΘΣ10 (εκπαίδευση και κατάρτιση) 	

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων

Συνδυασμός χρηματοδοτικών εργαλείων με επιδοτήσεις

Τα χρηματοδοτικά εργαλεία, βάσει του άρθρου 37 παρ. 7 του Κανονισμού της Ε.Ε. 1303/2013, είναι δυνατό να συνδυαστούν με επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις. Όπως παρουσιάστηκε και στο κεφάλαιο 3, υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους συνδυάζονται τα χρηματοδοτικά εργαλεία με τις επιδοτήσεις σε επίπεδο ΕΣΠΑ αλλά και Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Τα κύρια πλεονεκτήματα του συνδυασμού των χρηματοδοτικών εργαλείων με επιδοτήσεις είναι: α) η διευκόλυνση της μετάβασης του υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων από επιδοτήσεις σε χρηματοδοτικά εργαλεία, β) η ελαστικότητα στην επιλογή του κατάλληλου μείγματος επιδότησης και χρηματοδοτικών εργαλείων, και γ) η αποδοτικότητα της δημόσιας δαπάνης της Ε.Ε. με την προώθηση και επίτευξη όσο το δυνατόν χαμηλότερης έντασης ενίσχυσης συγκριτικά μόνο με επιδοτήσεις.

Ένα ζήτημα που δύναται να τεθεί στο σημείο αυτό, είναι αν η διαχείριση των επιχορηγήσεων ενσωματωθεί στο φορέα διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Προκειμένου όμως να αναλυθεί το ζήτημα αυτό, χρειάζεται προηγουμένως να γίνει μια αναφορά ως προς τον υφιστάμενο τρόπο διοχέτευσης των επιχορηγήσεων προς τους τελικούς αποδέκτες. Πιο συγκεκριμένα, οι επιχορηγήσεις εκταμιεύονται σε επιχειρήσεις για την υλοποίηση έργων μέσω των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης. Οι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης έχουν την ευθύνη της διαχείρισης και υλοποίησης των επιχορηγούμενων προγραμμάτων στο επίπεδο των τελικών αποδεκτών. Οι ενδιάμεσοι φορείς είναι υπεύθυνοι για τον έλεγχο του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου των επιδοτούμενων έργων, αλλά και για τις εκταμιεύσεις προς τους τελικούς αποδέκτες.

Ένας από τους ενδιάμεσους φορείς διαχείρισης που ανέλαβαν μεγάλο μέρος των προγραμμάτων ΕΣΠΑ της περιόδου 2007-2013 (Μεταποίηση σε Νέες Συνθήκες, Εξωστρέφεια I & II, Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων κ.α.) είναι ο Ενδιάμεσος Φορέας του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΦΕΠΑΕ) όπου συμμετέχουν επιχειρηματικές και συλλογικές οργανώσεις από όλη την

Ελλάδα. Οι ενδιαμέσσοι φορείς και μέλη του ΕΦΕΠΑΕ είναι: η Ελληνική Αναπτυξιακή Εταιρεία (ΕΛ.ΑΝ.ΕΤ.), η Διαχειριστική Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ηπείρου – Ιόνιων νήσων (Διαχειριστική), το Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης – Αναπτυξιακή Ένωση Μακεδονίας (Κ.Ε.Π.Α. – ΑΝ.Ε.Μ.), η Διαχειριστική Έργων Στήριξης ΜΜΕ – Οικονομική Συμβουλευτική Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης ΔΕΣΜ-ΟΣ, η Αναπτυξιακή Διαχειριστική Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας (ΑΝ.ΔΙΑ), η Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχειρίσεως Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας (Α.Ε.Δ.Ε.Π.) και η Εταιρεία Στήριξης και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων Κρήτης (Αναπτυξιακή Κρήτης).

Εκτός από τον ΕΦΕΠΑΕ, ως ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης λειτουργεί και η Κοινωνία της Πληροφορίας Α.Ε. (ΚτΠ). Η ΚτΠ Α.Ε. είναι μια Δημόσια Επιχείρηση Κοινής Ωφέλειας (ΔΕΚΟ) εποπτευόμενη από το Υπουργείο Εσωτερικών που ιδρύθηκε το 2001 με σκοπό τη διασφάλιση της ομαλής υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας». Η ΚτΠ Α.Ε. διαχειρίστηκε έργα που εντάχθηκαν στο ΕΣΠΑ 2007-2013 και κυρίως αυτά που αφορούσαν συστήματα πληροφορικής όπως το “Digi Retail”, το “Digi Content” και το “ICT4Growth”. Να σημειωθεί ακόμα ότι η επιχορήγηση είχε και τη μορφή τεχνικής βοήθειας. Η τεχνική αυτή υποστήριξη ήταν και εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερως χρήσιμη και απαραίτητη, καθώς βοηθά ιδιαίτερα στην αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων.

Πέραν των ανωτέρω, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα λειτούργησαν επίσης ως ενδιαμέσσοι φορείς διαχείρισης των περιφερειακών και τομεακών προγραμμάτων, τόσο στη προγραμματική περίοδο του Γ΄ ΚΠΣ 2000-2006, όσο και στη προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ 2007-2013. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια του Γ΄ ΚΠΣ συμβασιοποιήθηκαν μέσω των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων 8.725 έργα με συνολική δημόσια δαπάνη € 719,9 εκ. για τα προγράμματα «Ολοκληρωμένα – Αστικά», για την υλοποίηση δράσεων σε «Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών» και κυρίως για το πρόγραμμα «Γ΄ Προκήρυξη ενίσχυσης ΜΜΕ: Μεταποίηση – Τουρισμός». Για την προγραμματική περίοδο ΕΣΠΑ 2007-2013, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συμβασιοποίησαν 22.462 έργα με συνολική δημόσια δαπάνη € 1.055,12 εκ. για το πρόγραμμα «Α΄ κύκλος ενίσχυσης ΜΜΕ μέσω ΠΕΠ», το πρόγραμμα «Ενίσχυση Ελευθέρων Επαγγελματιών» καθώς και το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εμπόριο – Υπηρεσίες». Εκτός των ανωτέρω, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είχαν κύριο λόγο και στην υλοποίηση του έργου εξοικονόμηση κατ’ οίκον για την ενεργειακή αναβάθμιση κατοικιών.

Όλα τα ανωτέρω δεδομένα λαμβάνονται υπόψη στην προτεινόμενη δομή διοίκησης και διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων, προκειμένου να διερευνηθεί η σκοπιμότητα ενσωμάτωσης της διαχείρισης των επιχορηγήσεων στο φορέα που θα αναλάβει τη διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Προσδιορισμός των τελικών δικαιούχων

Οι τελικοί δικαιούχοι διαφέρουν ανάλογα με τη θεματική ενότητα στην οποία εντάσσονται τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία. Σε ό,τι αφορά την επιχειρηματικότητα, οι τελικοί δικαιούχοι των χρηματοδοτικών εργαλείων που προτάσσονται απαιτείται να είναι ΜΜΕ, δηλαδή, πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η κατηγορία των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) αποτελείται από επιχειρήσεις που απασχολούν λιγότερους από 250 εργαζομένους και των οποίων ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα € 50 εκ. ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα € 43 εκ.. Στο πλαίσιο της περαιτέρω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, δύναται να ενισχυθούν και υπό σύσταση επιχειρήσεις, μέσω μικρό-δανείων ή μέσω κεφαλαίων σποράς, για τη δημιουργία νέων δραστηριοτήτων ή καινοτόμων, τεχνολογικών ή ερευνητικών προϊόντων. Επιπλέον οι ενισχύσεις μέσω επιχειρηματικών συμμετοχών ή μετοχικών κεφαλαίων είναι δυνατό να γίνουν και σε ΜΜΕ μεσαίας κεφαλαιοποίησης (δηλαδή ΜΜΕ έως 499 ατόμων και 100 εκ. κύκλο εργασιών). Εξειδίκευση ως προς το μέγεθος πραγματοποιήθηκε μόνο σε επίπεδο μικρό-δανείων, τα οποία αφορούν πολύ μικρές ΜΜΕ, ενώ σε επίπεδο κλάδου έγινε για τα κεφάλαια σποράς και σταδίων εκκίνησης, τα οποία θα κατευθυνθούν σε καινοτόμες ή νέων τεχνολογιών ΜΜΕ. Σημειώνεται ότι για τον καθορισμό της επιλεξιμότητας των τελικών δικαιούχων λήφθηκαν υπόψη και οι προδιαγραφές των ΕΠ. Ειδικότερα, μέσα από τη στρατηγική των ΕΠ προκύπτει αναφορά στον τύπο ή αντικείμενο της επένδυσης που δύναται να ενισχυθεί για την επίτευξη των συγκεκριμένων θεματικών στόχων της Ε.Ε. (π.χ. ΘΣ02 – ενίσχυση χρήσης νέων τεχνολογιών στις ΜΜΕ).

Η θεματική ενότητα ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας αποσκοπεί στο ΘΣ04 «Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς». Ως εκ τούτου, τα χρηματοδοτικά εργαλεία θα αφορούν ΜΜΕ όλων των τομέων, με έμφαση σε ενεργοβόρες επιχειρήσεις ή/και σε τεχνολογίες αιχμής (ΕΠ4b), καθώς και σε δημόσιους φορείς (όπως υπουργεία, Περιφέρειες, δήμους κ.α. (ΕΠ4c)). Συνεχίζοντας με τη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, οι τελικοί δικαιούχοι δύναται να έχουν τρεις μορφές: επιχειρήσεις, εταιρείες ειδικού σκοπού καθώς και δημόσιοι φορείς. Οι επιχειρήσεις δύναται να είναι οποιασδήποτε μορφής, μεγέθους και τομέα δραστηριότητας. Οι εταιρείες ειδικού σκοπού οφείλουν να δημιουργηθούν με αντικείμενο την υλοποίηση ενός συγκεκριμένου έργου αστικής και χωρικής ολοκληρωμένης ανάπτυξης και τέλος οι δήμοι, που έχουν τη δυνατότητα χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων, καθώς λόγω δημοσιονομικών περιορισμών δεν φέρουν πάντα τη δυνατότητα άντλησης δανείων. Οι περιορισμοί που τίθενται για τους τελικούς δικαιούχους προσδιορίζονται στους επιμέρους θεματικούς στόχους και επενδυτικές προτεραιότητες από όπου αντλούνται οι πόροι καθώς και τους δείκτες αποτελεσμάτων και εκροών που οφείλουν αυτοί να εξυπηρετούν.

Ο προσδιορισμός των τελικών δικαιούχων χρειάζεται όμως να αφήνει περιθώρια για αλλαγές στον τύπο επιλέξιμων επιχειρήσεων και επενδύσεων, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός πως η επιλεξιμότητα δαπανών του νέου ΕΣΠΑ λήγει στο τέλος του 2023. Σε αυτό το χρονικό διάστημα υπάρχει το ενδεχόμενο να αλλάξουν οι ανάγκες της αγοράς και να απαιτείται να ενισχυθούν διαφορετικοί τομείς ή ακόμα και διαφορετικοί κλάδοι από αυτούς που προβλέπονται σήμερα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η ενίσχυση τομέων της βιομηχανίας που σήμερα είναι δυνατό να θεωρούνται καινοτόμες, οι οποίες όμως με την πάροδο των ετών χάνουν το χαρακτηριστικό της καινοτομίας τους και ως εκ τούτου και την αναγκαιότητα ενίσχυσής τους. Για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο, να μην υπάρξει κάποια άλλη περαιτέρω εξειδίκευση ως προς τους τελικούς αποδέκτες των χρηματοδοτικών εργαλείων, πέραν βέβαια των όσων έχουν ήδη επισημανθεί.

Βαθμονόμηση των χρηματοδοτικών εργαλείων

Η επενδυτική στρατηγική καλείται να παρέχει μια βασική βαθμονόμηση των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων προς το Κράτος-Μέλος που θα αποφασίσει τη χρήση ενός ή περισσότερων τύπων από αυτά. Η βαθμονόμηση των χρηματοδοτικών εργαλείων βασίζεται στο κατά πόσο καλύπτουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες της αγοράς και κατά πόσο δύναται να συνεισφέρουν στην εξομάλυνση της ανεπάρκειάς της. Κριτήριο της βαθμονόμησης επιλέχθηκε να είναι ένας σταθμισμένος μέσος όρος του βαθμού συμβολής κάθε χρηματοδοτικού εργαλείου στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού που προσδιορίστηκε συνολικά στις τρεις θεματικές ενότητες και του ποσοστού των πόρων που το κάθε ένα απορροφά ως προς το σύνολο των πόρων που θα διατεθούν για χρηματοδοτικά εργαλεία.

Μέσω της θεματικής ενότητας της επιχειρηματικότητας αναδεικνύεται η συμβολή των δανείων ή ισοδύναμων στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού, με ιδιαίτερη έμφαση στις εγγυήσεις που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη σταθμισμένη βαθμολογία. Να σημειωθεί ακόμα ότι η χαμηλή βαθμολογία των μικρό-δανείων και των κεφαλαίων σποράς – σταδίων εκκίνησης, με την περιορισμένη συμβολή τους στο στόχο κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού, δεν αποτελεί κριτήριο απόρριψής τους. Άλλωστε τα κριτήρια υιοθέτησης αυτών των εργαλείων είναι περισσότερο κοινωνικά (μικρό-δάνεια) ή τεχνολογικά και ερευνητικά (κεφάλαια σποράς) παρά χρηματοοικονομικά. Αντιστοίχως, στα χρηματοδοτικά εργαλεία της θεματικής ενότητας ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης ενέργειας και της θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, τα επενδυτικά δάνεια παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη σταθμισμένη βαθμολογία.

Πίνακας 94: Βαθμονόμηση χρηματοδοτικών εργαλείων (προ συμμετοχής δημόσιας δαπάνης)

Θεματική ενότητα / Μορφή	Είδος	Συμβολή ως προς κάλυψη χρηματοδοτικού κενού	% Συμμετοχή ως προς το σύνολο των κεφαλαίων για Χ.Ε.	Σταθμισμένη βαθμολογία
Επιχειρηματικότητα				
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Μικρό-δάνεια	0,82%	2,17%	1,50
	Επενδυτικά δάνεια	5,14%	13,55%	9,35
	Δάνεια για κεφάλαια κίνησης	7,71%	20,33%	14,02
	Εγγυήσεις	6,92%	18,25%	12,58
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Κεφάλαια σποράς και σταδίων εκκίνησης	1,47%	3,89%	2,68
	Επιχειρηματικές συμμετοχές	2,95%	7,78%	5,36
	Μετοχικό κεφάλαιο	2,95%	7,78%	5,36
Εξοικονόμηση ενέργειας				
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	1,74%	4,58%	3,16
	Εγγυήσεις	0,74%	1,96%	1,35
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	2,48%	0,77%	1,62
Αστικές επενδύσεις				
Δάνεια ή άλλα ισοδύναμα	Επενδυτικά δάνεια	4,77%	12,60%	8,69
	Εγγυήσεις	2,05%	5,40%	3,72
Κεφάλαια συν-επένδυσης	Ίδια κεφάλαια	6,82%	0,95%	3,88

Συμβατότητα με την αξιολόγηση της αγοράς και την προστιθέμενη αξία

Η ανάλυση που προηγήθηκε ανέδειξε την αυξημένη συμβατότητα που έχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία με την αξιολόγηση της αγοράς που έχει προηγηθεί, καθώς η παρούσα πρόταση αντιμετωπίζει ένα σημαντικό μέρος (ή δυνητικά και το σύνολο) του χρηματοδοτικού κενού που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις – έργα, ενώ λαμβάνει υπόψη την προγενέστερη εμπειρία από τη χρήση τους στην περίοδο 2007-2013 και είναι σε θέση να καλύψει συγκεκριμένες και άμεσες ανάγκες που έχουν αναδειχθεί. Επίσης στοχεύει στη δημιουργία κοινωνικών ωφελειών (μέσω των μικρό-δανείων), ενώ προάγει την καινοτομία, την έρευνα και τις νέες τεχνολογίες (μέσω των κεφαλαίων σποράς ή σταδίων εκκίνησης), των δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας (μέσω των παρεμβάσεων ενεργειακής αποδοτικότητας) και την υλοποίηση αστικών και χωρικών επενδύσεων που από τη φύση τους δημιουργούν πολλαπλασιαστικά οφέλη για την κοινωνία. Διατίθεται ένα ικανοποιητικό ύψος πόρων, ενώ μέσα από τη σταδιακή μεταφορά των πόρων που προτείνεται να γίνει επιτυγχάνεται η αντιμετώπιση τυχών δυσλειτουργιών χωρίς όμως να υπάρχει αυξημένος κίνδυνος δέσμευσης πόρων σε τυχόν μη αποτελεσματικά εν τέλει εργαλεία. Ωστόσο ένα σημαντικό ζήτημα που υπάρχει είναι ο γεωγραφικός προσανατολισμός των πόρων, οι οποίοι κατευθύνονται πρωτίστως στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Ως εκ τούτου υπάρχει ο κίνδυνος υπερπροσφοράς κεφαλαίων σε ορισμένες περιφέρειες και έλλειψης κεφαλαίων σε κάποιες άλλες. Αυτό είναι αποτέλεσμα βέβαια της υφιστάμενης κατανομής των πόρων και για αυτό χρειάζεται να εξεταστούν οι δυνατότητες περιορισμού ή αντιμετώπισης

εμφάνισης φαινομένων γεωγραφικής ανισορροπίας στη διάθεση κεφαλαίων (μέσω π.χ. διαφορετικών συντελεστών μόχλευσης σε κάθε περιφέρεια που θα απαιτηθεί από τους ενδιάμεσους φορείς).

5.3. Δομή διοίκησης και διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων

Υπάρχουν τέσσερις βασικές επιλογές για τη δομή υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων που έχει τη δυνατότητα να επιλέξει το κράτος-μέλος. Οι δομές υλοποίησης είναι: α) διάθεση χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, β) διάθεση μέσω ταμείου συμμετοχών, γ), ανάθεση εκτελεστικών καθηκόντων σε άλλους φορείς υλοποίησης και δ) υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων απευθείας από μια διαχειριστική αρχή.

Εναλλακτικές επιλογές δομής διοίκησης και διαχείρισης

Ο όρος «δομή υλοποίησης» αφορά στην επιλογή και πρόταση των πλέον δόκιμων διαδικασιών διοίκησης και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Σύμφωνα με τον κανονισμό 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (άρθρο 37), τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν ως στόχο τη στήριξη για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, την παροχή κεφαλαίων εκκίνησης (κεφάλαια σποράς, κεφάλαια έναρξης), επέκτασης ή ενίσχυσης των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης, την υλοποίηση νέων έργων, τη διείσδυση επιχειρήσεων σε νέες αγορές, ή και την ανάπτυξη νέων αγαθών/υπηρεσιών. Στη συνέχεια (άρθρο 38) ο κανονισμός αναφέρεται στις επιλογές που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη-μέλη ως προς τη δομή υλοποίησης των χρηματοοικονομικών εργαλείων. Καταρχάς, η χρηματοδοτική συνδρομή είναι δυνατό να δοθεί:

- Πρώτον, από μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής που θεσπίζονται στο επίπεδο της Ένωσης, υπό την άμεση ή έμμεση διαχείριση της Επιτροπής.
- Δεύτερον, από μέσα χρηματοοικονομικής τεχνικής που δημιουργούνται σε εθνικό, περιφερειακό, διακρατικό ή διασυνοριακό επίπεδο, υπό τη διαχείριση ή την ευθύνη διαχειριστικών αρχών.

Στο πλαίσιο των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής που βρίσκονται υπό τη διαχείριση ή ευθύνη των διαχειριστικών αρχών, οι τελευταίες έχουν τη δυνατότητα να:

- επενδύουν στο κεφάλαιο υφιστάμενων ή νεοσύστατων νομικών προσώπων, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 38 παρ. 4α του Κανονισμού,
- αναθέτουν εκτελεστικά καθήκοντα: i) στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), ii) σε διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς στους οποίους το κράτος μέλος

είναι μέτοχος ή χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί που ιδρύονται σε κράτος μέλος με σκοπό την επίτευξη ενός στόχου δημοσίου συμφέροντος υπό τον έλεγχο μιας δημόσιας αρχής, iii) σε φορέα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου,

- αναλαμβάνουν άμεσα εκτελεστικά καθήκοντα σε περίπτωση μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής που αφορούν αποκλειστικά δάνεια ή εγγυήσεις.

Τα κράτη-μέλη, δυνάμει του παραπάνω κανονισμού, έχουν τη δυνατότητα να αναθέσουν μέρος της υλοποίησης των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής σε ενδιάμεσους χρηματοδοτικούς οργανισμούς. Οι οργανισμοί αυτοί επιλέγονται βάσει ανοικτών, διαφανών, αναλογικών και χωρίς διακρίσεις διαδικασιών, με σκοπό την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων. Ουσιαστικά τα κράτη-μέλη έχουν στη διάθεσή τους ένα ευρύ πλαίσιο ως προς τον τρόπο προώθησης των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής σε τελικούς αποδέκτες. Η δομή υλοποίησης που θα επιλέξει το κάθε κράτος-μέλος απαιτείται να συνεισφέρει στην επίτευξη των στρατηγικών προτεραιοτήτων των ΕΠ, να επιτυγχάνει την υψηλότερη δυνατή αποδοτικότητα και να αποφεύγει τυχόν επικαλύψεις ενίσχυσης με άλλα προγράμματα που λειτουργούν. Ουσιαστικά υπάρχουν τέσσερις επιλογές υλοποίησης σχετικά με τη δομή διοίκησης και διάθεσης των χρηματοδοτικών εργαλείων: α. διάθεση σε επίπεδο Ε.Ε., β. διάθεση σε νέο ή υφιστάμενο ταμείο χαρτοφυλακίου, γ. χρήση άλλων φορέων υλοποίησης και δ. απευθείας χορήγηση από μια διαχειριστική αρχή.

A. Διάθεση χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το κράτος-μέλος έχει την επιλογή να συνεισφέρει το ποσό που προορίζεται για τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων σε εθνικό επίπεδο στα χρηματοδοτικά εργαλεία που λειτουργούν σε επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα θα διαθέσουν το ισόποσο ποσό στη γεωγραφική περιοχή και στο τύπο επενδύσεων που αρχικά προοριζόταν να ενισχυθούν. Πρακτικά τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα χρησιμοποιούνται ως «μέσα» για τη διαχείριση των πόρων. Αυτά τα χρηματοδοτικά εργαλεία είναι κατά βάση ο μηχανισμός EFSI, το Horizon 2020 το COSME και Creative Europe αλλά και το EaSI. Μια τέτοια επιλογή προτιμάται εφόσον: α) τα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ε.Ε. συνάδουν με τις στρατηγικές προτεραιότητες και θεματικούς στόχους των εθνικών ΕΠ από όπου αντλούνται οι πόροι, β) τα χρηματοδοτικά εργαλεία της Ε.Ε. στοχεύουν στην αντιμετώπιση των ιδίων αναγκών της αγοράς και τη στόχευση των ιδίων τελικών δικαιούχων, γ) η ανάλυση αγοράς προβλέπει πως δεν υπάρχει ανάγκη για χρηματοδοτικά εργαλεία και δεν θα υπάρξει μεγάλη απορρόφηση, ή δ) το κράτος-μέλος δεν διαθέτει την τεχνογνωσία για τη σωστή υλοποίηση και απορρόφησή τους από την αγορά.

B. Διάθεση μέσω ταμείου συμμετοχών

Η υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων δύναται να γίνει και μέσω της επένδυσης στο κεφάλαιο υφιστάμενης ή νέας νομικής οντότητας που δημιουργείται για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα ταμείο συμμετοχών, που συστήνεται με στόχο να συνεισφέρει στήριξη σε διάφορους τελικούς

αποδέκτες μέσω της διάθεσης πόρων σε ενδιαμέσους φορείς. Η λογική των ταμείων συμμετοχών είναι ισχυρή σε περιπτώσεις που υπάρχει αντίστοιχη γνώση ως προς την υλοποίηση και λειτουργίας τους καθώς και όταν υπάρχουν οι ενδιαμέσοι φορείς που θα μεσολαβήσουν στη διάθεση των πόρων προς τους τελικούς αποδέκτες.

Γ. Ανάθεση εκτελεστικών καθηκόντων σε άλλους φορείς υλοποίησης

Τα κράτη-μέλη δύναται να αναθέσουν τα εκτελεστικά καθήκοντα της υλοποίησης χρηματοδοτικών εργαλείων (διαχειριστές ταμείου συμμετοχών ή διαχειριστές συγκεκριμένων χρηματοδοτικών εργαλείων) σε τρίτους φορείς, κατά βάση ευρωπαϊκούς όπως π.χ. η ΕΤΕπ, και το ΕΤΕΑ. Αυτοί οι φορείς θα λειτουργήσουν ως ταμεία συμμετοχών, χαρτοφυλακίου, ή ως διαχειριστές συγκεκριμένων χρηματοδοτικών εργαλείων. Αυτή η επιλογή παρέχει στο κράτος-μέλος μια ισχυρή δομή που διαθέτει ισχυρή διάρθρωση και που δύναται να διαχειριστεί τις επενδύσεις και τους πόρους σύμφωνα με διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα ανεξαρτησίας και επαγγελματικής διαχείρισης. Η ανάθεση των εκτελεστικών καθηκόντων στους προαναφερόμενους φορείς προκρίνεται στις περιπτώσεις όπου απαιτείται η εμπλοκή φορέων με υψηλή τεχνογνωσία και εμπειρία σε νομικό και οικονομικό πλαίσιο για την υλοποίηση επενδύσεων ή στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει εθνικός φορέας με αντίστοιχη εμπειρία και γνώση να διαχειριστεί χρηματοδοτικά εργαλεία.

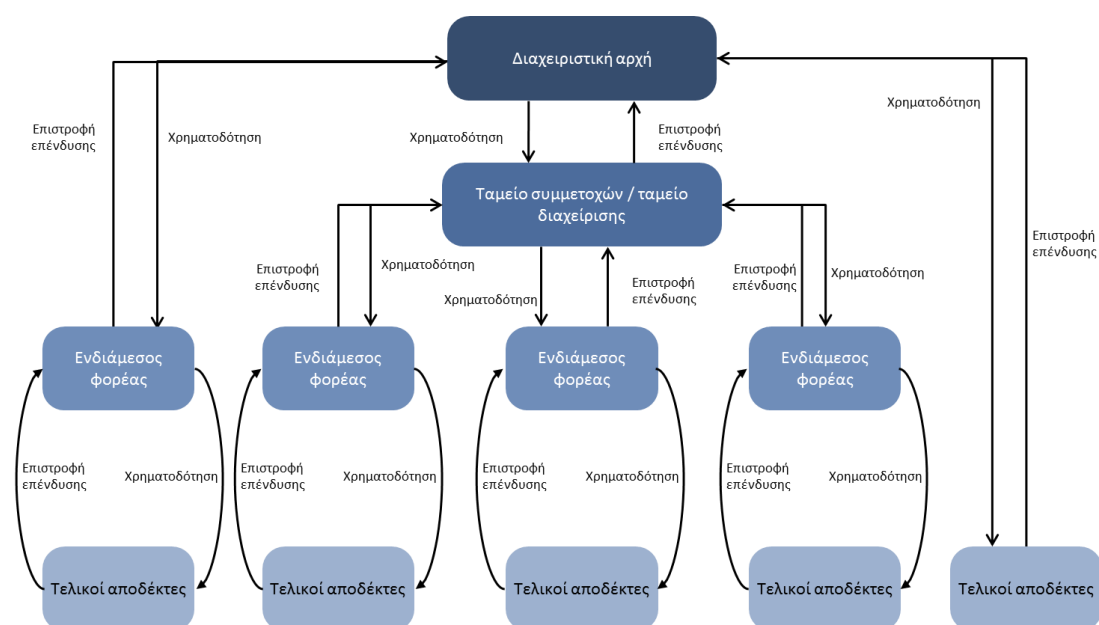
Δ. Υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων απευθείας από μια διαχειριστική αρχή

Οι διαχειριστικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να χορηγούν απευθείας τα χρηματοδοτικά εργαλεία στους τελικούς αποδέκτες. Η επιλογή υφίσταται κατά βάση στις περιπτώσεις που τα χρηματοδοτικά εργαλεία έχουν τη μορφή δανεισμού ή εγγυήσεων. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι οι διαχειριστικές αρχές να διαθέτουν την απαραίτητη τεχνογνωσία για την απευθείας υλοποίηση. Ενδεχομένως θα απαιτηθεί η υποστήριξη εξωτερικών συνεργατών για την ανταπόκριση στο σύνολο των διαδικασιών που αναλαμβάνουν, όπως π.χ. διαχείριση ταμειακών διαθεσίμων, διαχείριση κινδύνου κ.α.. Η επιλογή αυτή συνήθως ακολουθείται στις περιπτώσεις όπου το μέγεθος των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι αρκετά περιορισμένο και ως εκ τούτου είναι δυνατή η απευθείας διάθεση και παρακολούθησή του από μια διαχειριστική αρχή.

Συνοψίζοντας τις τέσσερις εναλλακτικές επιλογές που έχουν τα κράτη-μέλη στη διάθεσή τους ως προς τη δομή διοίκησης και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, είναι δυνατή μια σχηματοποίησή τους προκειμένου να αναδειχθεί πληρέστερα η κάθε εναλλακτική. Εφόσον τα κράτη-μέλη αποφασίσουν να μην διαθέσουν τους πόρους σε χρηματοδοτικά εργαλεία που λειτουργούν σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, τότε το επόμενο βήμα είναι να αποφασιστεί αν θα υπάρχουν ενδιαμέσοι φορείς στη χορήγηση της χρηματοδότησης προς τους τελικούς αποδέκτες. Οι ενδιαμέσοι αυτοί φορείς είναι συνήθως χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (τράπεζες) για τη χορήγηση δανείων και εγγυήσεων ή εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (ΑΚΕΣ) για τη χορήγηση κεφαλαίων συν-επένδυσης. Επίσης δύναται να συμμετέχουν και άλλοι φορείς, όπως π.χ. επιμελητήρια ή άλλοι

οργανισμοί με τοπικό χαρακτήρα, ιδίως στην περίπτωση των μικρό-δανείων υπό την προϋπόθεση αλλαγής του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου. Αφού αποφασιστεί η παρουσία των ενδιάμεσων (χρηματοπιστωτικών) φορέων, το επόμενο βήμα σχετίζεται με την ύπαρξη των Ταμείων Συμμετοχών (Holding Fund), που θα μεσολαβούν μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιάμεσων φορέων. Εφόσον κριθεί σκόπιμη η ύπαρξή του, χρειάζεται να προσδιοριστεί στη συνέχεια αν τα ταμεία συμμετοχών θα είναι κάποιος εθνικός ή ευρωπαϊκός οργανισμός. Ουσιαστικά με τις κινήσεις αυτές γίνεται μια τελική προσέγγιση όλου του πλαισίου δομής, διοίκησης και λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Διάγραμμα 10: Ροή πόρων μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων από τις διαχειριστικές αρχές προς τους τελικούς αποδέκτες

Πηγή: (fi-compass, 2014).

Προτεινόμενη δομή διοίκησης και διαχείρισης χρηματοδοτικών εργαλείων

Η διαδικασία για τον προσδιορισμό της δομής διοίκησης και διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων οφείλει να λάβει αρχικά υπόψη τέσσερις βασικές παραμέτρους:

1. Πρώτον, το μέγεθος των πόρων και το είδος των χρηματοδοτικών εργαλείων που έχουν προσδιοριστεί και προταθεί να υπάρχουν στην παρούσα προγραμματική περίοδο. Όπως παρουσιάστηκε στην ενότητα 4.1, το συνολικό μέγεθος των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία που θα προέλθει μέσα από το ΕΣΠΑ, προτείνεται να ανέρχεται

στα € 1,29 δισ. για την επιχειρηματικότητα, € 127 εκ. για την ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας και € 330 εκ. για τις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις. Για την επιχειρηματικότητα προτείνεται να υπάρχουν έξι διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα σε δύο βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα ισοδύναμα, όπου εμπεριέχουν τα μικρό-δάνεια, τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης, τα επενδυτικά δάνεια και τις εγγυήσεις, β. κεφάλαια συν-επένδυσης, όπου εμπεριέχουν τα κεφάλαια σποράς, τα κεφάλαια σταδίων εκκίνησης, τις επιχειρηματικές συμμετοχές και τα μετοχικά κεφάλαια. Για την κάθε μια από τις λοιπές επενδυτικές προτεραιότητες προτείνεται να υπάρχουν τρία διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα στις δύο προαναφερόμενες βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα ισοδύναμα που εμπεριέχουν επενδυτικά δάνεια και εγγυήσεις και, β. κεφάλαια συνεπένδυσης που εμπεριέχουν ίδια κεφάλαια.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των χρηματοδοτικών εργαλείων ανάλογα με τη θεματική ενότητα στην οποία υπόκεινται, το εύρος των επενδύσεων και έργων που δύναται να ενισχύσουν και τις ιδιαίτερες ανάγκες των τελικών δικαιούχων που αυτά καλούνται να καλύψουν, δημιουργείται η ανάγκη για τη δημιουργία επιμέρους σχημάτων διοίκησης ώστε να επιτευχθεί ο αναγκαίος βαθμός εξειδίκευσης και λειτουργικής αποτελεσματικότητας. Συγκεκριμένα, θεωρείται σκόπιμο η δομή διοίκησης και διαχείρισης να διαχωρίζεται: 1) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια και τις εγγυήσεις που καλύπτουν την επιχειρηματικότητα, 2) στο μηχανισμό που θα αφορά τα ίδια κεφάλαια επιχειρηματικότητας, 3) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια, εγγυήσεις και ίδια κεφάλαια που αφορούν την ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμησης ενέργειας και, 4) στο μηχανισμό που θα αφορά τα δάνεια, εγγυήσεις και ίδια κεφάλαια για την υλοποίηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων.

Ουσιαστικά κρίνεται σκόπιμο να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός για κάθε θεματική ενότητα, καθώς η συνθετότητα και η διαφορετικότητά τους, τόσο σε επίπεδο στοχοθεσίας όσο και σε επίπεδο είδος χρηματοδοτικού εργαλείου, απαιτεί τη δημιουργία ξέχωρων μερών, που θα επιτρέψουν, μεταξύ άλλων και την αποτελεσματικότερη παρακολούθηση της απόδοσής τους. Ωστόσο, πέραν της δημιουργίας ενός ξεχωριστού μηχανισμού ανά θεματική ενότητα, κρίνεται σκόπιμο, τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα έχουν τη μορφή ιδίων κεφαλαίων στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας να αποτελέσουν έναν επίσης ξεχωριστό (υπό) μηχανισμό. Ο λόγος που προκρίνεται αυτή η λύση είναι διττός. Πρώτον, η χορήγηση ιδίων κεφαλαίων από ένα φορέα προς μια επιχείρηση απαιτεί μια σαφώς μεγαλύτερη αξιολόγηση των επιλεχθέντων αποδεκτών όσο και μια περιοδικότερη και στενότερη παρακολούθηση της πορείας και εξέλιξης της επιχείρησης. Δεύτερον, τα ποσά που προκρίνεται να έχουν τη μορφή ιδίων κεφαλαίων στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο είναι σαφώς μεγαλύτερα σε σχέση με εκείνα της προηγούμενης (€ 340 εκ. έναντι € 52 εκ.). Ως εκ τούτου είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένας ξεχωριστός μηχανισμός, με διακριτές υποομάδες και ταμεία, που θα επιτρέψουν μια ουσιαστική αξιοποίηση των πόρων που

θα κατευθυνθούν σε αυτά τα εργαλεία, δεδομένης μάλιστα και της συνθετότητας της στοχοθεσίας τους. Η συνθετότητα της στοχοθεσίας είναι ιδιαίτερα έντονη στην περίπτωση των κεφαλαίων σποράς που στοχεύουν στην καινοτομία, την έρευνα και την τεχνολογία καθώς και των επιχειρηματικών κεφαλαίων που στοχεύουν σε επιχειρήσεις με έντονη δυναμική μεγέθυνσης.

Επιπρόσθετα στην υλοποίηση κάθε μηχανισμού απαιτείται να εμπλακούν φορείς με εμπειρία στη διαχείριση αντίστοιχων σχημάτων διοίκησης χρηματοδοτικών εργαλείων. Συγχρόνως το αυξημένο μέγεθος πόρων και η απαίτηση για γεωγραφική κάλυψη σε όλη τη χώρα δημιουργούν την ανάγκη για παρουσία οργανισμών τόσο πριν τους τελικούς αποδέκτες όσο και μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιάμεσων φορέων. Επομένως, χρειάζεται η παρουσία χρηματοπιστωτικών οργανισμών (τράπεζες) ή άλλων εξειδικευμένων φορέων που θα είναι υπεύθυνοι για την τελική διάθεση των πόρων προς τους δικαιούχους. Επιπλέον κρίνεται κατάλληλη η παρουσία ταμείων συμμετοχών (Holding Funds) που θα μεσολαβούν μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιάμεσων φορέων. Τα ταμεία συμμετοχών θα είναι υπεύθυνα για τη διαδικασία επιλογής των ενδιάμεσων φορέων, ενώ θα παρακολουθούν την πορεία υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Στα επιμέρους αυτά ταμεία θα συγκεντρωθούν οι πόροι από τα διάφορα τομεακά και περιφερειακά προγράμματα, τα οποία τελικά θα συνεισφέρουν τους απαραίτητους πόρους για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Να επισημανθεί βέβαια ότι τόσο οι ενδιάμεσοι φορείς όσο και τα ταμεία συμμετοχών απαιτείται να έχουν όλη την απαραίτητη τεχνογνωσία και επάρκεια σε ανθρώπινους και υλικούς πόρους προκειμένου να είναι σε θέση να επιτελέσουν το έργο τους.

2. Δεύτερον, η παρουσία πολλών ταμείων συμμετοχών για το ίδιο χρηματοδοτικό εργαλείο ή για την εξυπηρέτηση της ίδιας στοχοθεσίας συνεπάγεται ένα πρόσθετο διοικητικό κόστος, το οποίο θα καλυφθεί από το σύνολο των πόρων που θα διατεθούν για χρηματοδοτικά εργαλεία. Επομένως η σχετική στρατηγική υλοποίησης για τη δομή διοίκησης των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτείται να λάβει υπόψη της την ανάγκη ελαχιστοποίησης του κόστους αυτού. Σε διαφορετική περίπτωση οι πόροι που τελικά θα διατεθούν θα είναι μικρότεροι με αποτέλεσμα να υπάρχει ο κίνδυνος της αδυναμίας κάλυψης των ζητούμενων κεφαλαίων. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός χρειάζεται να ακολουθηθούν πρακτικές που θα οδηγήσουν σε οικονομίες κλίμακας και στον περιορισμό των διοικητικών βαρών. Επιπρόσθετα, είναι απαραίτητο να μην δρομολογηθεί η χρήση παρεμφερών χρηματοδοτικών εργαλείων στην ίδια χρονική περίοδο από τον ίδιο ή ακόμα και διαφορετικό φορέα.

Στην ίδια φιλοσοφία εντάσσεται και η ανάγκη ελαχιστοποίησης της εξειδίκευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο κλάδων ή τελικών αποδεκτών, να δημιουργηθούν π.χ. κάποια επενδυτικά δάνεια που να αφορούν αποκλειστικά εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού ή απασχολούν 50 έως 100 εργαζομένους. Ο περιορισμός αυτής της εξειδίκευσης ελαχιστοποιεί το διοικητικό

βάρος ελέγχου των προτάσεων των τελικών αποδεκτών. Άλλωστε τα οικονομικά προβλήματα που υπάρχουν σήμερα δεν είναι συγκεντρωμένα σε κάποιους κλάδους, αλλά διαπερνούν το σύνολο της οικονομίας και των ελληνικών επιχειρήσεων. Να επισημανθεί ακόμα, όπως άλλωστε προέκυψε και από το βαθμό κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού, η γεωγραφική κατανομή των πόρων που καθορίζεται από τη διάρθρωση των ΤΕΠ και των ΠΕΠ και την ανάγκη να ενισχυθούν οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, δεν έρχεται σε συμφωνία με τις ανάγκες της αγοράς, που λόγω της γεωγραφικής συγκέντρωσης των επιχειρήσεων πηγάζουν κατά βάση από τις περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Η διάσταση αυτή μεταξύ της δυνατότητας για γεωγραφική διάθεση πόρων και των αναγκών που υπάρχουν, χρειάζεται να διερευνηθεί και να επανεξεταστεί ο τρόπος αντιμετώπισής της. Σε διαφορετική περίπτωση θα εξακολουθήσει να υπάρχει το φαινόμενο αυξημένης ζήτησης και περιορισμένοι πόροι σε κάποιες περιφέρειες και μειωμένης ζήτησης και διαθέσιμοι πόροι σε άλλες.

Επίσης ένα ακόμα πολύ σημαντικό στοιχείο μέσα από τον περιορισμό του διοικητικού βάρους είναι η εξοικονόμηση χρόνου και η αποφυγή καθυστερήσεων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, εκτέλεσης των χρηματοδοτικών εργαλείων και χορήγησης των ενισχύσεων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο είναι δυνατό να εξεταστεί η περίπτωση δημιουργίας ταμείων συμμετοχών που διαθέτουν τόσο την τεχνογνωσία όσο και την εξειδίκευση στην υλοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων που θα συμβάλει στην πληρέστερη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων του ΕΣΠΑ της παρούσας προγραμματικής περιόδου. Εκτός των άλλων, το στοιχείο αυτό της τεχνογνωσίας και προηγούμενης εμπειρίας εκτιμάται πως θα λειτουργήσει θετικά στην προσέκλυση πόρων που δύναται να συγκεντρωθούν, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο πολλαπλασιαστικές δυνατότητες μόχλευσης πόρων.

Χρειάζεται να τονισθεί βέβαια στο σημείο αυτό ότι ο βαθμός εξειδίκευσης των χρηματοδοτικών εργαλείων σε καμία περίπτωση δεν συνεπάγεται οποιαδήποτε «έκπτωση» στον τρόπο αξιολόγησης των τελικών δικαιούχων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ανάλυση των παραμέτρων των χρηματοδοτικών εργαλείων, οι ενισχύσεις θα δίδονται σε δικαιούχους με πραγματικές δυνατότητες ανάπτυξης και ουσιαστική δυναμική μέσα στην οικονομία, με πραγματικές ανάγκες εξοικονόμησης ενέργειας, ή που έχουν τη δυνατότητα υλοποίησης ώριμων, βιώσιμων και κοινωνικά σκόπιμων αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων. Η περαιτέρω ανάλυση του τρόπου προσδιορισμού και απόδειξης των όρων αυτών σχετικά με τις δυνατότητες ανάπτυξης κάθε δυνητικού δικαιούχου προτείνεται να πραγματοποιηθεί σε επίπεδο πρόσκλησης για την υλοποίηση του κάθε χρηματοδοτικού εργαλείου.

3. Τρίτον χρειάζεται να δημιουργηθεί μια κεντριοποιημένη **ηλεκτρονική πύλη πληροφόρησης**, στα πρότυπα π.χ. της πύλης «Πρόσβαση στη χρηματοδότηση της ΕΕ» (<http://europa.eu/youreurope/business/funding-grants/access-to-finance>) και μέσα στο πλαίσιο της λειτουργίας της ηλεκτρονικής πύλης του ΕΣΠΑ (www.espa.gr). Η πύλη αυτή

οφείλει να είναι διαδραστική και να παρέχει την απαραίτητη πληροφόρηση σχετικά με όλες τις δυνατότητες χρηματοδότησης. Προτείνεται μάλιστα να αφορά όχι μόνο τα χρηματοδοτικά εργαλεία αλλά και τις ενισχύσεις σε μορφή επιχορηγήσεων, προκειμένου να δίνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν οι τελικοί δικαιούχοι και τα επιμέρους έργα που υλοποιούνται. Στην πύλη αυτή θα έχουν πρόσβαση όλοι οι ενδιαφερόμενοι, χωρίς περιορισμούς, ενώ προτείνεται να υπάρχει και πληροφόρηση σχετικά με την πορεία εκτέλεσης των χρηματοδοτικών εργαλείων και τους τελικούς αποδέκτες. Η επιλογή αυτή θα βοηθήσει ιδιαίτερα το στόχο της διαφάνειας και αποτελεσματικής πληροφόρησης όλων των δυνητικών δικαιούχων. Η πύλη αυτή είναι ακόμα απαραίτητο να λειτουργήσει στα πρότυπα και να συνδεθεί με το ισχύον Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΚΣΕ) για την παρακολούθηση της πορείας των χρηματοδοτικών εργαλείων, λαμβανομένου άλλωστε υπόψη και των απαιτήσεων του άρθρου 57 του Ν. 4314/2014, για χρήση του ΠΣΚΕ από όλα τα μέτρα στήριξης της επιχειρηματικότητας μέσω ΕΔΕΤ. Με τον τρόπο αυτό η πύλη θα χρησιμοποιηθεί τόσο για την υποβολή των προτάσεων και έργων προς χρηματοδότηση, όσο και για τον ευρύτερο έλεγχο της υλοποίησης από τους εμπλεκόμενους φορείς.

Μια ακόμα ανάγκη που έχει καταγραφεί και χρειάζεται να προβλεφθεί στη δομή διοίκησης των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι η παροχή τεχνικής βοήθειας. Κρίνεται σκόπιμο, η παροχή των ενισχύσεων, ειδικά στην περίπτωση των ιδίων κεφαλαίων αλλά και της παροχής μικροδανείων, να συνοδεύεται από μια τεχνική υποστήριξη των τελικών δικαιούχων, προκειμένου να χρησιμοποιήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη χρηματοδότηση που θα λάβουν και θα είναι σε θέση, μέσα από βελτιωτικές κινήσεις, να μην αντιμετωπίσουν προβλήματα στην επιστροφή της χρηματοδότησης αυτής. Η δράση αυτή είναι δυνατό να λάβει τη μορφή π.χ. του Growth Accelerator που υπάρχει στο Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία αφορά μια ολοκληρωμένη υποστήριξη των ΜΜΕ, με υπηρεσίες πρόσβασης σε χρηματοδοτικά κεφάλαια, εξατομικευμένης ανάλυσης των δυνατοτήτων ανάπτυξης, διασύνδεσης με υποψήφιους πελάτες και προμηθευτές, καθώς και νέων μηχανισμών διοίκησης και προώθησης της καινοτομίας (Growth Accelerator, 2016). Η χρηματοδότηση μιας τέτοιας δράσης είναι δυνατό να γίνει συνδυαστικά με πόρους από τα επιχειρησιακά προγράμματα και μια (χαμηλή) ενδεχόμενη χρέωση των τελικών δικαιούχων.

4. Η τέταρτη παράμετρος που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη σχετίζεται με την ανάγκη συντονισμού, παρακολούθησης και ελέγχου όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διοίκηση και διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η ανάγκη αυτή προκύπτει από τέσσερις βασικές παραμέτρους: α) το αυξημένο μέγεθος και η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού χρηματοδοτικών εργαλείων, κάθε ένα από τα οποία φέρει τις δικές του παραμέτρους υλοποίησης, β) την υποχρέωση συμμόρφωσης με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με τις κρατικές ενισχύσεις, γ) την απαίτηση ενός ορθού προγραμματισμού της συγκέντρωσης και

διάθεσης των πόρων από τα τομεακά και περιφερειακά προγράμματα προς τα ταμεία συμμετοχών, δ) την υπόδειξη για παρακολούθηση της χρονικής κατανομής, διάθεσης, μεταφοράς ή αλλαγής στοχοθεσίας των πόρων, ειδικά αν αποφασιστεί η σταδιακή εκροή τους προς τα ταμεία συμμετοχών.

Έχοντας ως δεδομένο τις παραμέτρους αυτές, προτείνεται η δημιουργία μιας **Κεντρικής Υπηρεσίας Συντονισμού**, που θα αναλάβει όλες τις προαναφερθείσες εργασίες σχετικά με την παρακολούθηση, συντονισμό και έλεγχο συμμόρφωσης των προτεινόμενων χρηματοδοτικών εργαλείων. Η υπηρεσία αυτή είναι δυνατό να δρομολογηθεί μέσα στο πλαίσιο μιας υφιστάμενης μονάδας της κεντρικής διοίκησης. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται να βρίσκεται στο Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, και να έχει εμπειρία σχετικά με την υλοποίηση επενδύσεων και με τη διαχείριση του ΕΣΠΑ. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 4314/2014, προβλέπεται ότι η Εθνική Αρχή Συντονισμού (ΕΑΣ), μεταξύ άλλων, αναλαμβάνει το συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην παρούσα προγραμματική περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό και δυνάμει του άρθ. 14, παρ. ιστ., η ΕΑΣ διαμορφώνει και συντονίζει το σχεδιασμό και την εφαρμογή δράσεων των μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής της περιόδου 2014-2020. Η ειδική υπηρεσία θα συνεργάζεται με τις λοιπές υπηρεσίες της ΕΑΣ, η οποία ασκεί καθήκοντα συνδέσμου και παρέχει πληροφορίες στην Επιτροπή εκπροσωπώντας τη χώρα συνολικά για το ΕΣΠΑ, το ΔΣΕ/CEF, το Ταμείο Αλληλεγγύης και τα Λοιπά Αναπτυξιακά Προγράμματα και Ταμεία, συντονίζει τις δραστηριότητες των άλλων σχετικών δομών και προωθεί την εφαρμογή του ενωσιακού και του εναρμονισμένου εθνικού δικαίου. Πέραν της Κεντρικής Υπηρεσίας συντονισμού, σε επίπεδο της διαχειριστικής αρχής χρειάζεται και η εμπλοκή των Διαχειριστικών Αρχών (ΔΑ) των τομεακών επιχειρησιακών προγραμμάτων και των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Ειδικότερα δε, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική η στενή συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή του ΕΠΑνΕΚ στη διαδικασία υλοποίησης και παρακολούθησης των χρηματοδοτικών εργαλείων της παρούσας προγραμματικής περιόδου λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των πόρων για χρηματοδοτικά εργαλεία θα προέρθει από το εν λόγω πρόγραμμα. Γενικότερα, παρουσία στη διαδικασία υλοποίησης είναι απαραίτητο να υπάρχει από όλες τις διαχειριστικές αρχές εκείνων των τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων που εν τέλει θα αποφασιστεί να συνεισφέρουν πόρους σε επίπεδο Ταμείων Συμμετοχών για τα χρηματοδοτικά εργαλεία.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερθέντες παραμέτρους, δημιουργείται το πλαίσιο βάσει του οποίου δύναται να σχεδιαστεί η δομή διοίκησης και διαχείρισης χρηματοδοτικών εργαλείων για κάθε μηχανισμό που προτάθηκε.

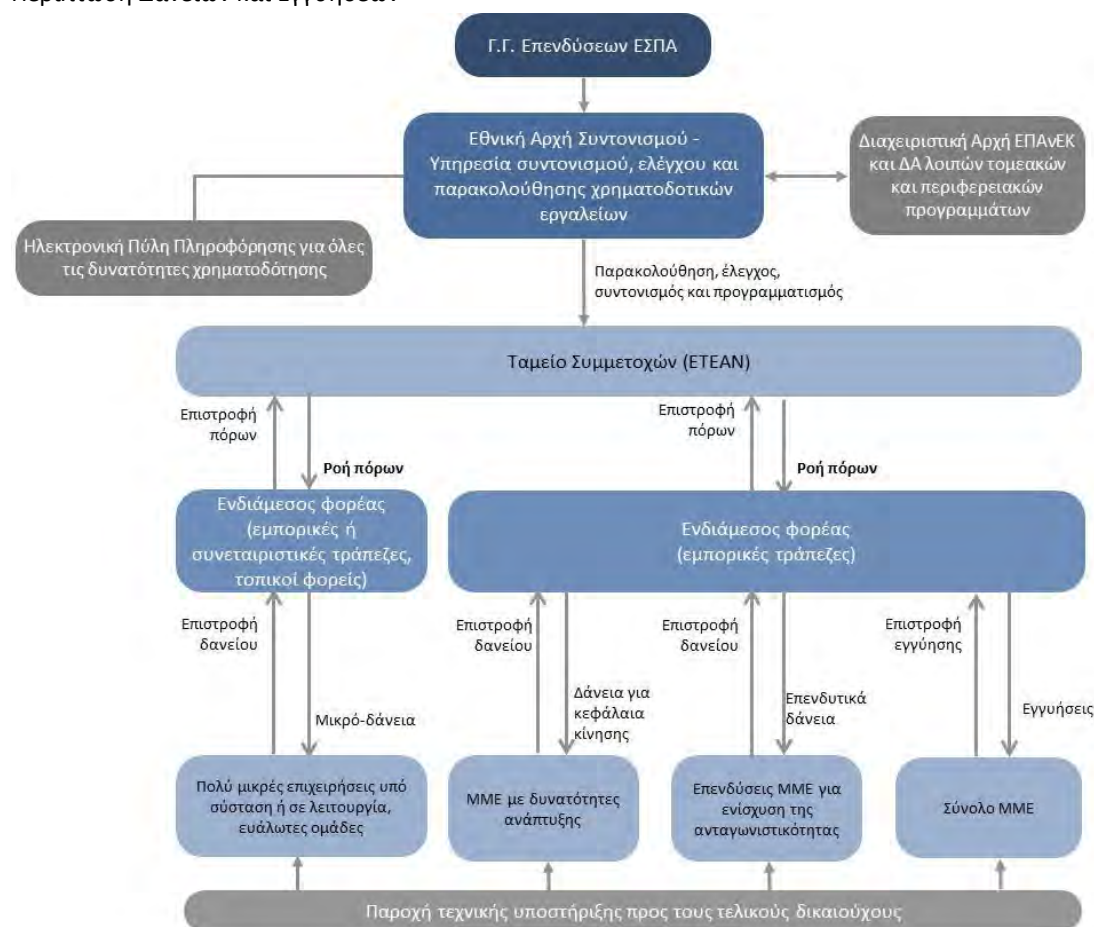
1) Μηχανισμός δανείων και εγγυήσεων επιχειρηματικότητας

Η δομή διοίκησης (μηχανισμός) για δάνεια και εγγυήσεις που θα αφορά τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας προτείνεται να έχει ένα ταμείο συμμετοχών, με επιμέρους διαχειριστές που θα διαχειρίζονται τον διαφορετικό τύπο των εργαλείων.

Μονάδα παρακολούθησης και συντονισμού: όπως έχει επισημανθεί, υπάρχει έντονη η ανάγκη συντονισμού, παρακολούθησης και ελέγχου όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διοίκηση και διαχείριση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Στο πλαίσιο αυτό η Γενική Γραμματεία Επενδύσεων ΕΣΠΑ του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης σε συνεργασία με την Εθνική Αρχή Συντονισμού δύναται να αποτελέσουν κεντρικό ρόλο στη δημιουργία μιας «μονάδας» παρακολούθησης και συντονισμού όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα υλοποιηθούν στην παρούσα προγραμματική περίοδο. Εδώ ακριβώς κρίνεται σκόπιμη και η εμπλοκή των διαχειριστικών αρχών των ΕΠ από όπου θα αντληθούν πόρους για τα Χ.Ε.. Η Εθνική Αρχή Συντονισμού θα έχει δηλαδή στενή συνεργασία και επικοινωνία με τις διαχειριστικές αρχές (ΔΑ) των ΤΕΠ και ΠΕΠ από όπου θα προέλθουν οι πόροι για χρηματοδοτικά εργαλεία και κυρίως βέβαια με τη διαχειριστική αρχή του ΕΠΑνΕΚ. Επισημαίνεται ότι ο μηχανισμός αυτός παρακολούθησης θα υπάρχει σε κάθε δομή διοίκησης των Χ.Ε..

Ταμείο Συμμετοχών: πρόκειται για το εμπλεκόμενο ταμείο μεταξύ διαχειριστικής αρχής και ενδιαμέσων φορέων, στο οποίο θα συγκεντρωθούν οι πόροι για την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων. Επίσης είναι αυτό που θα αναλάβει τη διαδικασία επιλογής και παρακολούθησης των ενδιαμέσων φορέων, ενώ θα έχει ρόλο και στη διαδικασία αξιολόγησης των τελικών δικαιούχων για τη λήψη της χρηματοδοτικής ενίσχυσης. Ως μια βασική πρόταση για το φορέα που θα αποτελέσει το Ταμείο συμμετοχών στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας σχετικά με τα δάνεια και τις εγγυήσεις είναι το ΕΤΕΑΝ. Το ΕΤΕΑΝ είχε αυτό το ρόλο κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο και υλοποίησε δράσεις σχετικά με τη χορήγηση δανείων και εγγυήσεων. Διαθέτει αυξημένη τεχνογνωσία και εμπειρία στην εφαρμογή χρηματοδοτικών εργαλείων. Στο πλαίσιο αυτό προκρίνεται να δημιουργηθούν δύο ταμεία, ένα για τα δάνεια και ένα για τις εγγυήσεις, ενώ οι μικρό-πιστώσεις δύναται να αποτελέσουν ένα ξεχωριστό υπό-ταμείο. Δεδομένης της ανάγκης να υπάρξει μια σταδιακή δέσμευση πόρων σε χρηματοδοτικά εργαλεία, προτείνεται αρχικά από το σύνολο των € 949 εκ. που έχει προκριθεί για διάθεση μέσω δανείων ή άλλων ισοδύναμων, να διατεθεί αρχικά έως το 40% (όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως), περίπου δηλαδή € 400 εκ., προκειμένου να δημιουργήσουν τον πρώτο «πυρήνα» για χρηματοδοτικά εργαλεία δανείων στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας.

Διάγραμμα 11: Προτεινόμενη δομή διοίκησης χρηματοδοτικών εργαλείων Επιχειρηματικότητας: Περίπτωση Δανείων και Εγγυήσεων

Ενδιάμεσοι (χρηματοπιστωτικοί) φορείς: πρόκειται για τους φορείς που θα μεσολαβούν μεταξύ του Ταμείου Συμμετοχών και των τελικών αποδεκτών. Οι φορείς αυτοί θα είναι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (τράπεζες). Ουσιαστικά εδώ θα δύναται να συμμετέχουν όλες οι εμπορικές τράπεζες που λειτουργούν στη χώρα, ενώ στην περίπτωση των μικρό-δανείων είναι δυνατή η εμπλοκή άλλων φορέων, όπως π.χ. των συνεταιριστικών τραπεζών ή των επιμελητηρίων ή λοιπών συλλογικών φορέων με σχετική εμπειρία π.χ. το Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης (ΚΕΠΑ), προκειμένου να διαχειριστούν τα δάνεια αυτά με λιγότερο τραπεζικά και περισσότερο κοινωνικά κριτήρια. Να σημειωθεί ωστόσο ότι στην περίπτωση των μικρό-δανείων πιθανώς χρειαστεί μια τροποποίηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, προκειμένου να είναι δυνατή η εμπλοκή και μη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην περίπτωση που κριθεί σκόπιμη η εμπλοκή τους.

2) Μηχανισμός ιδίων κεφαλαίων επιχειρηματικότητας

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, προκρίνεται να δημιουργηθεί ένας ξεχωριστός μηχανισμός για τα ίδια κεφάλαια που θα αφορούν την επιχειρηματικότητα.

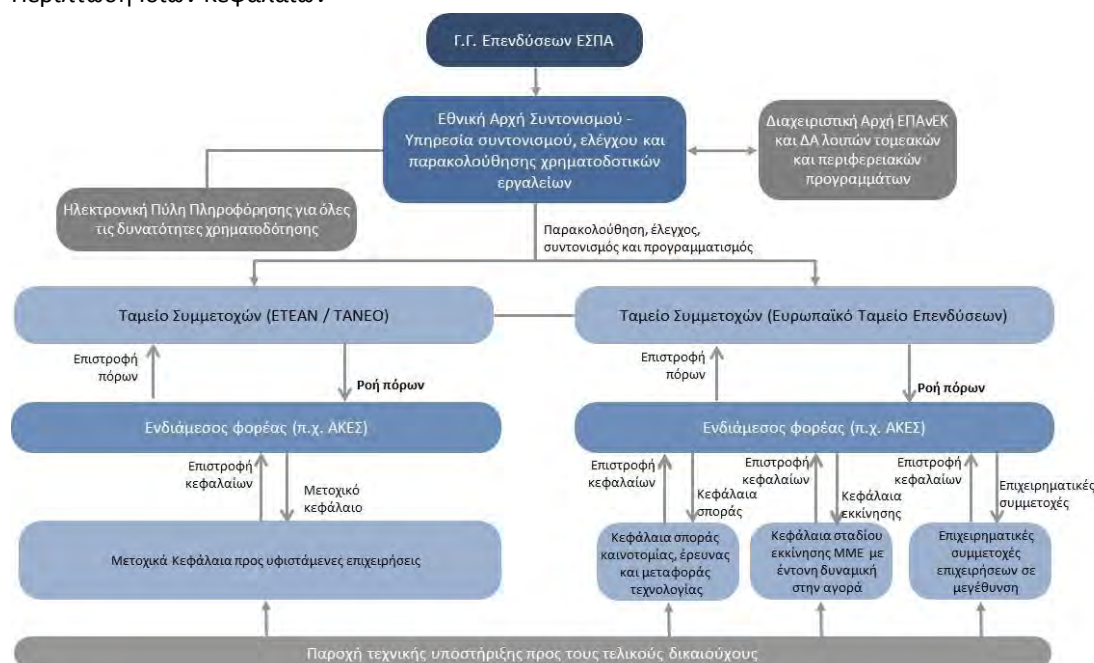
Ταμείο Συμμετοχών: Δεδομένης της συνθετότητας των προϊόντων που έχουν προταθεί να δημιουργηθούν (κεφάλαια σποράς, κεφάλαια σταδίων εκκίνησης, επιχειρηματικές συμμετοχές και μετοχικό κεφάλαιο) κρίνεται σκόπιμο να ομαδοποιηθούν υπό την σκέπη δύο ξεχωριστών ταμείων συμμετοχών. Το πρώτο θα αφορά τα ίδια κεφάλαια που θα έχουν τη μορφή κεφαλαίων σποράς, σταδίων εκκίνησης και μέρος των επιχειρηματικών συμμετοχών, τα οποία αποσκοπούν στην προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας, της τεχνολογίας και της μεγέθυνσης. Διαχειριστής του ταμείου αυτού συμμετοχών κρίνεται σκόπιμο να αναλάβει το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΑΕ). Ο λόγος είναι διττός. Πρώτον, τα κεφάλαια αυτά αφορούν ουσιαστικά υπό σύσταση ή νέες επιχειρήσεις που έχουν έντονο τεχνολογικό, καινοτόμο ή ερευνητικό χαρακτήρα και δύναται να εμφανίσουν σημαντικές δυνατότητες μεγέθυνσης. Ως εκ τούτου έχουν διαφορετικού τύπου ανάγκες και χρειάζεται να αξιολογηθούν με διαφορετικά κριτήρια (σε σύγκριση με μια παραδοσιακή ΜΜΕ που θέλει να λάβει στήριξη από Χ.Ε.). Δεύτερον, το ΕΤΑΕ έχει όλη την απαραίτητη τεχνογνωσία να συνδράμει ουσιαστικά στην υλοποίηση αυτών των χρηματοδοτικών εργαλείων, λαμβανομένου υπόψη και του πολύ υψηλού βαθμού διεθνοποίησής του που συνάδει απόλυτα με την ανάγκη εξωστρέφειας που χρειάζεται οι υπό χρηματοδότηση επιχειρήσεις να φέρουν. Ουσιαστικά στο ταμείο αυτό συμμετοχών θα διατεθούν οι πόροι που έχουν προσδιοριστεί για τα κεφάλαια σποράς, σταδίων εκκίνησης και επιχειρηματικών συμμετοχών – μεγέθυνσης (βλ. Πίνακας 84). Ουσιαστικά η ενωσιακή (κοινοτική) συμμετοχή που έχει προβλεφθεί για αυτά τα είδη ανέρχεται στα € ~ 205 εκ., από τα οποία τα ~ 67 εκ. δύναται να αφορούν κεφάλαια σποράς, ενώ από τα υπόλοιπα κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (ύψους ~ 135 εκ.), ένα μέρος τους (π.χ. το 60%) να αφορά επιχειρηματικές συμμετοχές για επιχειρήσεις στα πρώτα στάδια ανάπτυξης και το υπόλοιπο (40%) να αφορά επιχειρήσεις με έντονη δυναμική μεγέθυνσης. Σαφώς τα ανωτέρω μεγέθη δύναται να διαφοροποιηθούν και να προσαρμοστούν ανάλογα με τις συζητήσεις που θα πραγματοποιηθούν μεταξύ Ελληνικού Δημοσίου (Γενικής Γραμματείας Επενδύσεων ΕΣΠΑ) και Ευρωπαϊκών Θεσμών (Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων). Να επισημανθεί επίσης ότι τόσο το ΕΤΑΕ όσο και τρίτοι φορείς (π.χ. η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, η Παρευξείνια Τράπεζα, κα) έχουν τη δυνατότητα, εφόσον το επιθυμούν, να συμμετέχουν με κεφάλαια στο Ταμείο Συμμετοχών, επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο ένα σαφώς μεγαλύτερο βαθμό μόχλευσης κεφαλαίων και να επιταχύνουν την αντιμετώπιση όχι μόνο του χρηματοδοτικού αλλά και του επενδυτικού «κενού» της οικονομίας που υπάρχει σήμερα στη χώρα. Η ίδια λογική και επιλογή συνεπένδυσης δύναται να υπάρχει σε κάθε ταμείο συμμετοχών που θα συσταθεί.

Πέραν αυτών των προϊόντων, σε επίπεδο ιδίων κεφαλαίων έχει προσδιοριστεί ένα μέρος τους να διατεθεί υπό τη μορφή μετοχικού κεφαλαίου, που ουσιαστικά θα αφορά υφιστάμενες επιχειρήσεις με ισχυρές δυνατότητες ανάπτυξης, που έχουν όμως ανάγκη ενίσχυσης της κεφαλαιακής τους βάσης. Διαχειριστής αυτού του ταμείου δύναται να είναι το ΕΤΕΑΝ, μέσω του «βραχίονά» του για τα ίδια κεφάλαια που είναι το ΤΑΝΕΟ. Ο λόγος και εδώ είναι διττός. Πρώτον, οι επιχειρήσεις που τελικά θα επιλεγθούν θα έχουν ήδη παρουσία στην ελληνική αγορά. Ως εκ τούτου είναι απαραίτητο το ταμείο συμμετοχών να έχει πολύ καλή γνώση της ελληνικής πραγματικότητας. Δεύτερον, το ΤΑΝΕΟ έχει ήδη μια αρχική εμπειρία από τέτοιου είδους συμμετοχές και κρίνεται σκόπιμη να την εμβαθύνει ακόμα περαιτέρω. Επιπρόσθετα δεδομένης και της παρουσίας του ΕΤΑΕ στην πρώτη ομάδα κεφαλαίων που αναφέρθηκε, θα είναι εφικτή η πρόσβαση και η ανταλλαγή σχετικής τεχνογνωσίας με το ΤΑΝΕΟ.

Ενδιάμεσοι φορείς: Πέραν των ταμείων συμμετοχών, χρειάζεται να υπάρχει η παρουσία ενδιάμεσων φορέων, που ουσιαστικά θα έχουν τη μορφή αμοιβαίων κεφαλαίων επιχειρηματικών συμμετοχών (ΑΚΕΣ). Οι ομάδες που θα εμπλακούν οφείλουν να φέρουν την ανάλογη τεχνογνωσία στην παροχή ιδίων κεφαλαίων προς επιχειρήσεις. Η εξειδίκευση είναι απαραίτητη βέβαια να λάβει υπόψη και τον προτεινόμενο διαχωρισμό του τύπου ενίσχυσης συν-επένδυσης που θα παρέχεται. Ο πρώτος τύπος (με προτεινόμενο ταμείο συμμετοχών το ΕΤΑΕ) θα αφορά την παροχή κεφαλαίων σποράς, εκκίνησης και επιχειρηματικών συμμετοχών. Ο δεύτερος τύπος (με προτεινόμενο ταμείο συμμετοχών το ΕΤΕΑΝ/ ΤΑΝΕΟ) θα αφορά την παροχή μετοχικών κεφαλαίων σε επιχειρήσεις.

Μονάδα παρακολούθησης και συντονισμού: όπως αναφέρθηκε και στον προηγούμενο μηχανισμό, είναι απαραίτητη η παρουσία μιας μονάδας παρακολούθησης και συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων. Η μονάδα αυτή θα είναι ουσιαστικά η ίδια που αναφέρθηκε και προηγουμένως.

Διάγραμμα 12: Προτεινόμενη δομή διοίκησης χρηματοδοτικών εργαλείων Επιχειρηματικότητας: Περίπτωση Ιδίων Κεφαλαίων

3) Μηχανισμός δανείων, εγγυήσεων και ιδίων κεφαλαίων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

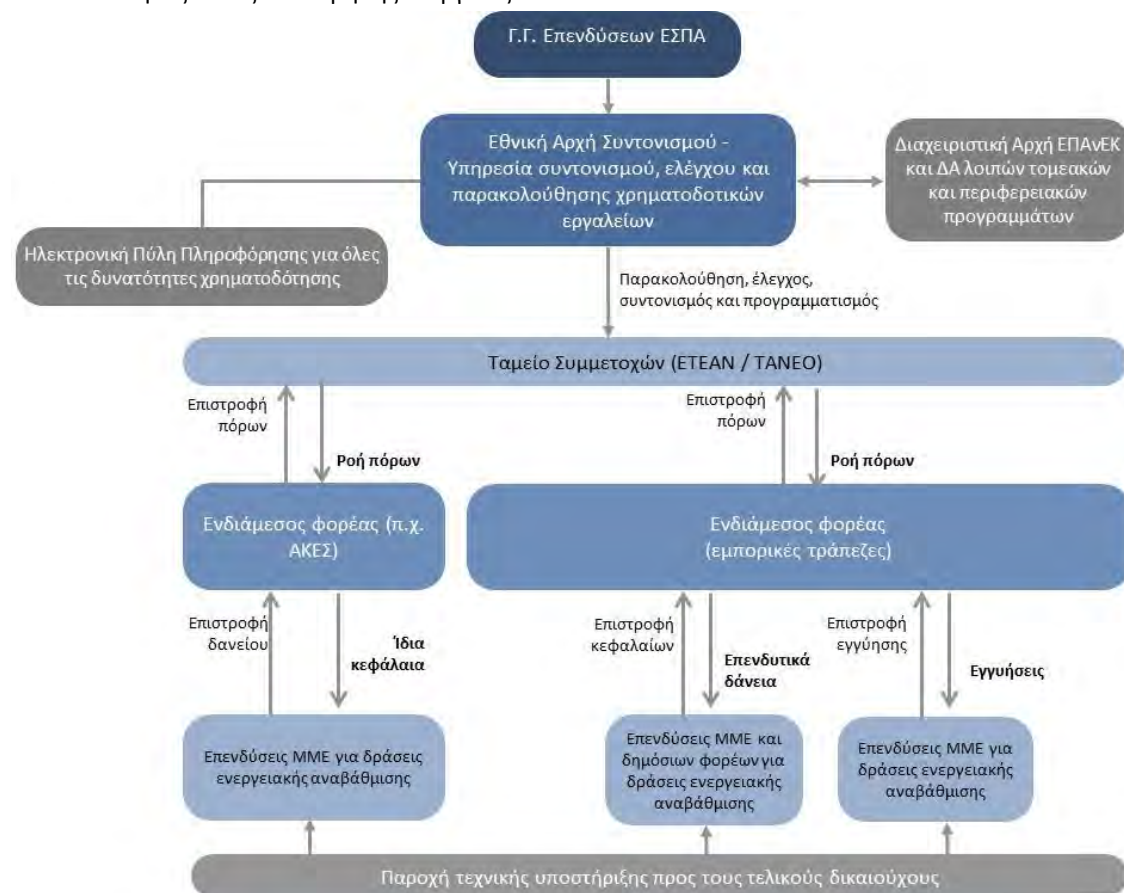
Η θεματική ενότητα της ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας θα έχει το δικό της αυτόνομο μηχανισμό διοίκησης, χωρίς όμως τη δημιουργία νέων πρόσθετων φορέων. Ειδικότερα:

Ταμείο Συμμετοχών: ως ταμείο συμμετοχών προτείνεται να είναι το ΕΤΕΑΝ, δεδομένης άλλωστε και της παρουσίας του στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας. Ουσιαστικά θα δημιουργηθεί εντός του ΕΤΕΑΝ, ένα ταμείο που θα αφορά την εν λόγω θεματική ενότητα και (μέσω της παρουσίας και του ΤΑΝΕΟ) θα διαθέσει Χ.Ε. των τριών μορφών (δάνεια, εγγυήσεις, ΙΚ) σε σχετικές δράσεις.

Ενδιάμεσοι φορείς: ενδιάμεσοι φορείς προτείνεται να είναι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (τράπεζες) για την περίπτωση των δανείων και εγγυήσεων και ΑΚΕΣ για την περίπτωση των ΙΚ. Ουσιαστικά εδώ θα δύναται να συμμετέχουν όλες οι εμπορικές τράπεζες που λειτουργούν στη χώρα καθώς και ομάδες διαχείρισης ΑΚΕΣ που θα αναλάβουν τη διάθεση των πόρων μέσω ΙΚ προς επιχειρήσεις για τις δράσεις ενεργειακής αναβάθμισης.

Διάγραμμα 13: Προτεινόμενη δομή διοίκησης χρηματοδοτικών εργαλείων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Μονάδα παρακολούθησης και συντονισμού: και στην περίπτωση αυτή προτείνεται να υπάρχει η παρουσία της ίδιας μονάδας παρακολούθησης και συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων που αναφέρθηκε και προηγουμένως.

4) Μηχανισμός δανείων, εγγυήσεων και ιδίων κεφαλαίων των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Λαμβανομένης της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο για την υλοποίηση αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, προτείνεται και για την παρούσα προγραμματική περίοδο να ακολουθηθεί ένα παρόμοιο σχήμα δομής διοίκησης και διαχείρισης των χρηματοδοτικών εργαλείων.

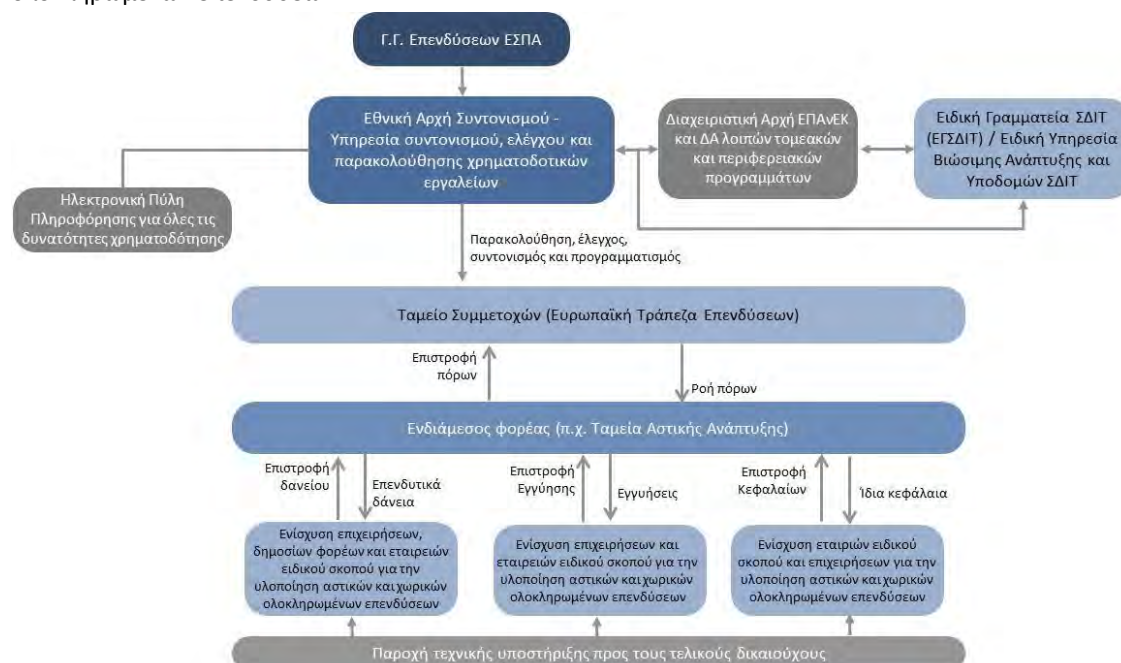
Ταμείο Συμμετοχών: Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, το ταμείο συμμετοχών ανέλαβε η ΕΤΕπ με στόχο να εξασφαλίσει μια αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής του προγράμματος και τη μεταφορά τεχνογνωσίας προς τους εγχώριους εμπλεκόμενους. Ως εκ τούτου, προτείνεται και για την παρούσα

προγραμματική περίοδο η ΕΤΕπ να αναλάβει το ταμείο συμμετοχών, λόγω της εμπειρίας και αυξημένης τεχνογνωσίας που κατέχει σε ζητήματα επενδύσεων και ανάπτυξης.

Ενδιάμεσοι φορείς: Ως ενδιάμεσοι φορείς προτείνεται και σε αυτή την προγραμματική περίοδο να λειτουργήσουν τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, που θα συσταθούν για αυτό το σκοπό και θα λειτουργήσουν ως κεντρικά σημεία εφαρμογής των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης στις περιφέρειες της Ελλάδος. Προκρίνεται να είναι διακριτοί λογαριασμοί εντός των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ή και να έχουν τη μορφή ΑΚΕΣ, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν χρηματοδότηση (ίδια κεφάλαια, δανεισμό) για την υλοποίηση έργων αστικής ανάπτυξης, που θα προέλθουν είτε από τον ιδιωτικό είτε από το δημόσιο τομέα είτε μέσω ΣΔΙΤ.

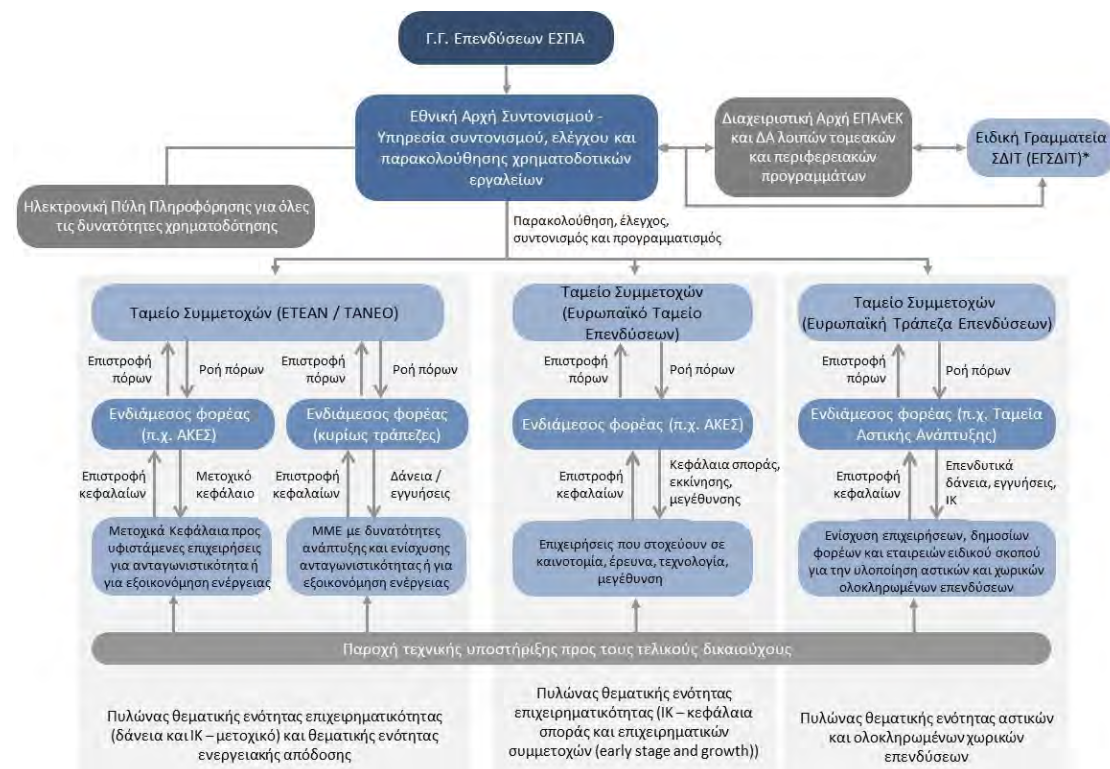
Μονάδα παρακολούθησης και συντονισμού: και στην περίπτωση αυτή προτείνεται να υπάρχει η παρουσία της ίδιας μονάδας παρακολούθησης και συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων που αναφέρθηκε και προηγουμένως. Κρίνεται σκόπιμο όμως εδώ να υπάρξει και η άμεση και ενεργή εμπλοκή και συμβολή της Ειδικής Γραμματείας Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΕΓΣΔΙΤ), δεδομένου άλλωστε του γεγονότος ότι ένα σημαντικό μέρος των έργων αστικής ανάπτυξης υλοποιείται συνήθως μέσω ΣΔΙΤ καθώς και η ΕΓΣΔΙΤ έχει πλέον την κατάλληλη διοικητική δομή, δυνάμει του άρθρου 46 του Ν. 4314/2014.

Διάγραμμα 14: Προτεινόμενη δομή διοίκησης χρηματοδοτικών εργαλείων αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραδοχές αυτές είναι δυνατός ο προσδιορισμός της συνολικής μορφής για τη δομή διοίκησης και υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων στην παρούσα προγραμματική περίοδο. Σε κάθε περίπτωση οι όποιες διαφοροποιήσεις τελικά υπάρξουν σε αυτή τη δομή, απαιτείται να λάβουν υπόψη τους τις παραμέτρους που έχουν διατυπωθεί στην παρούσα στρατηγική και να μην δημιουργήσουν αρνητικές επιδράσεις στην αντιμετώπιση των χρηματοδοτικών αναγκών επιχειρήσεων και έργων και στην προώθηση της αναπτυξιακής δυναμικής της χώρας. Με την παρουσίαση αυτή την δομής διοίκησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, ολοκληρώνεται η προτεινόμενη επενδυτική στρατηγική και πλέον είναι δυνατή η ανάλυση της εξειδίκευσης των αποτελεσμάτων που αυτή φέρει, μέσα από την αποτύπωση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων στους σχετικούς δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 15: Προτεινόμενη δομή διοίκησης και υλοποίησης Χ.Ε. στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο

*: Η ΕΓΣΔΙΤ εμπλέκεται στην περίπτωση του πυλώνα που αφορά τη θεματική ενότητα των αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων.

6. Εξειδίκευση αποτελεσμάτων και προτάσεις επικαιροποιήσεων

Η επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης ολοκληρώνεται με την εξειδίκευση των αποτελεσμάτων που αναμένεται να προκύψουν μέσα από την προτεινόμενη επενδυτική στρατηγική. Η εξειδίκευση αυτή θα προκύψει μέσα από σχετικούς δείκτες μέτρησης και μέσα από τη σύσταση ενός μηχανισμού παρακολούθησης ως προς τη συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στις αντίστοιχες προτεραιότητες των ΕΔΕΤ και τους στόχους των ΕΠ. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα των πόρων των ΕΔΕΤ για την παρούσα προγραμματική περίοδο 2014-2020 βασίζονται σε τρεις βασικούς πυλώνες: α) το σαφή προσδιορισμό των στόχων των ΕΠ, β) την αποτελεσματική και αποδοτική χρήση των πόρων της Ε.Ε., και γ) τη δημιουργία σαφών και μετρήσιμων ορόσημων και στόχων που εξασφαλίζει την προγραμματισμένη πρόοδο των χρηματοδοτικών εργαλείων. Κεντρικός στόχος είναι να εξεταστεί ο βαθμός συνεισφοράς των χρηματοδοτικών εργαλείων στους στόχους των επιχειρησιακών προγραμμάτων που έχουν τεθεί σε επίπεδο εκρών, αποτελεσμάτων και επίδοσης.

Σύμφωνα άλλωστε με το άρθρ. 37, παρ. 2 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, η εκ των προτέρων αξιολόγηση απαιτείται να διευκρινίζει τα αναμενόμενα αποτελέσματα και τον τρόπο με τον οποίο το σχετικό χρηματοδοτικό εργαλείο αναμένεται να συμβάλει στην επίτευξη των ειδικών στόχων που καθορίζονται στη συγκεκριμένη προτεραιότητα. Ως εκ τούτου, θεωρείται σκόπιμο η οδηγία του Κανονισμού να τηρηθεί και στο παρόν πλαίσιο της επικαιροποίησης των εκ των προτέρων αξιολογήσεων που έχουν διενεργηθεί. Στο πλαίσιο αυτό προσδιορίζεται το σύστημα παρακολούθησης προκειμένου να παρακολουθούνται αποδοτικά τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία, να καλύπτονται οι σχετικές απαιτήσεις αναφοράς και να εντοπίζονται οι όποιες περιοχές βελτίωσης, λαμβάνοντας υπόψη και τις οδηγίες της Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ) αναπτυξιακών προγραμμάτων για την ανάπτυξη του ενιαίου συστήματος δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020 (Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 2015).

Καθώς οι πόροι των χρηματοδοτικών εργαλείων προέρχονται αθροιστικά από τα Περιφερειακά Προγράμματα και τα Επιχειρησιακά προγράμματα ΕΠΑΝΕΚ, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη λαμβάνονται υπόψη οι καταγεγραμμένοι στόχοι των εκροών και αποτελεσμάτων ανά επενδυτική προτεραιότητα του κάθε ΕΠ από όπου αντλούνται οι πόροι. Οι στόχοι αυτοί είναι αποτυπωμένοι μέσα από σχετικούς δείκτες: τους δείκτες εκροών, τους δείκτες αποτελεσμάτων και τους δείκτες απόδοσης. Οι δείκτες αποτελεσμάτων στοχεύουν στην αποτύπωση της επίτευξης συγκεκριμένων στόχων που συνάδουν με τη στρατηγική των ΕΔΕΤ και της Ε.Ε., οι δείκτες εκροών μετρούν τις ενέργειες των χρηματοδοτικών εργαλείων για την επίτευξη των δεικτών αποτελεσμάτων, ενώ οι δείκτες απόδοσης μετρούν τη λειτουργική απόδοση των χρηματοδοτικών εργαλείων (πιστωτικές ζημιές, βαθμός μόχλευσης και κόστος διαχείρισης). Η παρακολούθηση και αξιολόγηση της παρούσας προγραμματικής περιόδου βασίζεται στους κύριους ορισμούς των εκροών (output) και αποτελέσματος (result). Στις οδηγίες της Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης (ΕΥΣΣΑ) αναπτυξιακών προγραμμάτων για την ανάπτυξη του ενιαίου συστήματος δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020 καταγράφεται το σχέδιο ορισμών των κοινών δεικτών ΕΤΠΑ/ΤΣ, με βάση τους ορισμούς που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή περιλαμβάνει στο έγγραφο εργασίας της Επιτροπής «The programming period 2014-2020 - Guidance Document on Monitoring and Evaluation ERDF and CF - Concepts and Recommendations», 2014 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (c), 2014).

Στο πλαίσιο αυτό, ως εκροές (outputs) ορίζονται τα άμεσα προϊόντα των δράσεων των προγραμμάτων που συνεισφέρουν στην επίτευξη των αποτελεσμάτων. Οι δείκτες εκροών (output indicators) είναι αυτοί που αποτιμούν το προϊόν που ευθέως παράγεται από μια πράξη και σχετίζεται άμεσα με τις δράσεις που χρηματοδοτούνται, όπως ο αριθμός ενισχυόμενων επιχειρήσεων με τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων. Η συχνότητα μέτρησης (frequency of reporting) ορίζεται κυρίως σε εξάμηνη ή ετήσια βάση και προσδιορίζεται στα επιμέρους αναμενόμενα αποτελέσματα και εκροές της κάθε επενδυτικής προτεραιότητας από όπου αντλούνται πόροι.

Για κάθε μία από τις υπό εξέταση θεματικές ενότητες (επιχειρηματικότητα, ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας και αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις) θα προσδιοριστούν και ποσοτικοποιηθούν οι δείκτες παρακολούθησης, ήτοι οι δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων. Η προσέγγιση που ακολουθείται λαμβάνει υπόψη για κάθε θεματική ενότητα το μέγεθος των πόρων που προτείνεται να διοχετευτούν για τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων από τους επιμέρους άξονες προτεραιότητας. Ειδικότερα, όπως αποτυπώθηκε και στο κεφάλαιο 5, κάθε χρηματοοικονομικό εργαλείο που θα υλοποιηθεί, έχει ένα συνολικό προϋπολογισμό που κατανέμεται στις διάφορες ομάδες περιφερειών, αποσκοπεί σε συγκεκριμένους θεματικούς στόχους και ουσιαστικά συνδέεται άμεσα με το κάθε τομεακό και περιφερειακό πρόγραμμα από τα οποία αντλεί πόρους. Προκειμένου να γίνει η

εκτίμηση της επίδρασης των χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων των τομεακών και επιχειρησιακών προγραμμάτων (εκεί δηλαδή όπου αντλούνται πόροι), υπολογίζεται και λαμβάνεται υπόψη το μέρος των πόρων που αντλούνται από το σύνολο του κάθε επιμέρους Άξονα Προτεραιότητας. Εκτιμάται δηλαδή πως η συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στο σύνολο των στόχων εκροών και αποτελεσμάτων, είναι ανάλογο στο μέρος των πόρων που έχουν προσδιοριστεί για τα εργαλεία αυτά.

Να σημειωθεί πως, δεδομένου ότι οι προτεινόμενοι δείκτες, μόχλευσης δεν είναι οριστικοί, δεν έχει ληφθεί υπόψη το αποτέλεσμα που είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσα από την κινητοποίηση των πρόσθετων πόρων (μόχλευση) που αναμένεται να υπάρξει. Στην περίπτωση αυτή τα ποσοστά που υπολογίστηκαν στους πίνακες που προηγήθηκαν σχετικά με τη συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων θα είναι μεγαλύτερα. Επίσης δεν έχει ληφθεί υπόψη η επίδραση από οποιονδήποτε βαθμό ανακύκλωσης των πόρων, καθώς στην παρούσα φάση και δεδομένων των οικονομικών συνθηκών, δεν υπάρχει κάποια ασφαλής εκτίμηση σχετικά με το ύψος του βαθμού αυτού ανακύκλωσης. Ουσιαστικά οι ανωτέρω πίνακες αποτυπώνουν τους ελάχιστη δυνατή επιρροή που θα υπάρξει από τη χρήση και διάθεση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

6.1. Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Για τη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας έχουν εντοπιστεί συνολικά 18 δείκτες εκροών που προτείνονται να παρακολουθούνται σχετικά με την ενίσχυση των ΜΜΕ μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων (βλ. Παράρτημα). Ως αποτέλεσμα (result) τώρα νοείται μια μεταβλητή που εκφράζει την αλλαγή σε μια περιοχή ή τομέα, που προκαλείται ως αποτέλεσμα της επιλεγείσας πολιτικής. Στην περίπτωση της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων για την ενίσχυση των επιχειρήσεων, οι δείκτες αποτελεσμάτων ποσοτικοποιούν τους ειδικούς στόχους που επιδιώκονται μέσω της επενδυτικής στρατηγικής και αποτυπώνουν τις προκαλούμενες αλλαγές. Κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα έχει εξατομικευμένους δείκτες αποτελεσμάτων, ενώ τόσο οι δείκτες εκροών όσο και οι δείκτες αποτελεσμάτων συνδέονται με μια συγκεκριμένη επενδυτική προτεραιότητα. Συνολικά υπάρχουν 10 επενδυτικές προτεραιότητες στα Ε.Π. που σχετίζονται με την ενίσχυση των επιχειρήσεων μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων, η αναλυτική περιγραφή των οποίων παρουσιάζεται στο Παράρτημα. Να διευκρινιστεί ότι αρχικός αριθμός που υπάρχει σε κάθε επενδυτική δραστηριότητα αναφέρεται στον αντίστοιχο θεματικό στόχο (π.χ. η επενδυτική προτεραιότητα 1b συνδέεται με το ΘΣ01).

Έχοντας ήδη πραγματοποιηθεί ο εντοπισμός των δεικτών εκροών που θα επηρεαστούν από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς και οι σχετικές επενδυτικές προτεραιότητες, είναι δυνατό να γίνει ένας επιμερισμός της επίδρασης που θα έχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία στη θεματική ενότητα της επιχειρηματικότητας.

Δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων

Ξεκινώντας από το ΕΠΑνΕΚ, υπάρχει ένας προγραμματισμός του μεγέθους των πόρων ανά άξονα προτεραιότητας και με βάση τη σχετική πρόταση ως προς το μέγεθος που χρειάζεται να κατευθυνθεί ανά είδος χρηματοοικονομικού εργαλείου (βλ. ενότητα 5.1.), είναι δυνατός ο υπολογισμός των πόρων σε κάθε ένα από αυτά. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας το μέρος της εκτιμώμενης προσφοράς υπολογίζεται η αναλογία της συνεισφοράς στους στόχους που έχουν τεθεί στο ΕΠΑνΕΚ για το συνολικό αριθμό των επιχειρήσεων που θα επωφεληθούν για τις εν λόγω επενδυτικές προτεραιότητες.

Χρησιμοποιώντας αυτή την αναλογία προκύπτει η εκτιμώμενη συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων σε κάθε δείκτη εκροής. Σημειώνεται ότι η χαμηλή συνεισφορά στην επενδυτική προτεραιότητα 8iii συνδέεται με το γεγονός ότι οι πόροι από το θεματικό στόχο 8 του ΕΠΑνΕΚ για χρηματοδοτικά εργαλεία είναι πολύ χαμηλοί.

Πίνακας 95: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΕΠΑνΕΚ

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	325	Λ. Α.	58%	188
	CO03	Επιχειρήσεις	92			53
	CO05	Επιχειρήσεις	46			27
	CO01	Επιχειρήσεις	234	Μετάβαση	58%	135
	CO03	Επιχειρήσεις	66			38
	CO05	Επιχειρήσεις	33			19
	CO01	Επιχειρήσεις	149	Π. Α.	58%	86
	CO03	Επιχειρήσεις	42			24
	CO05	Επιχειρήσεις	21			12
	CO01	Επιχειρήσεις	5.630	Λ. Α.	58%	3.250
2b	CO03	Επιχειρήσεις	201			116
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	563			325
	CO01	Επιχειρήσεις	1.411	Μετάβαση	58%	814
	CO03	Επιχειρήσεις	51			29
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	141			81
	CO01	Επιχειρήσεις	1.911	Π. Α.	58%	1.103
	CO03	Επιχειρήσεις	68			39
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	191			110
	CO01	Επιχειρήσεις	1.970	Λ. Α.	58%	1.137
	CO03	Επιχειρήσεις	886			511
3a	CO05	Επιχειρήσεις	1.176			679
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	3.753			2.166
	CO29	Επιχειρήσεις	794			458

	T4209	Επιχειρηματικές πρωτοβουλίες	772			446
	CO01	Επιχειρήσεις	491			283
	CO03	Επιχειρήσεις	221			128
	CO05	Επιχειρήσεις	293	Μετάβαση	58%	169
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	936			540
	CO29	Επιχειρήσεις	198			114
	T4209	Επιχειρηματικές πρωτοβουλίες	491			283
	CO01	Επιχειρήσεις	667			385
	CO03	Επιχειρήσεις	300			173
	CO05	Επιχειρήσεις	398	Π. Α.	58%	230
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	1.271			734
	CO29	Επιχειρήσεις	269			155
	T4209	Επιχειρηματικές πρωτοβουλίες	987			570
	CO01	Επιχειρήσεις	3.205			1.850
	CO03	Επιχειρήσεις	3.031	Λ. Α.	58%	1.750
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	644			372
	CO01	Επιχειρήσεις	798			461
3c	CO03	Επιχειρήσεις	755	Μετάβαση	58%	436
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	160			92
	CO01	Επιχειρήσεις	1.085			626
	CO03	Επιχειρήσεις	1.025	Π. Α.	58%	592
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	217			125
	CO01	Επιχειρήσεις	2.300			1.328
	CO03	Επιχειρήσεις	1.916	Λ. Α.	58%	1.106
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	228			132
	CO01	Επιχειρήσεις	573			331
3d	CO03	Επιχειρήσεις	478	Μετάβαση	58%	276
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	57			33
	CO01	Επιχειρήσεις	778			449
	CO03	Επιχειρήσεις	648	Π. Α.	58%	374
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	77			44
	T4218	Σχέδια	1.233	Λ. Α.	2%	23
	T4219	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	1.233			23
8iii	T4218	Σχέδια	416	Μετάβαση	2%	8
	T4219	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	416			8
	T4218	Σχέδια	351	Π. Α.	2%	7
	T4219	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	351			7

Στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη την ποσοστιαία συνεισφορά της συμβολής των χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο εκροών, είναι δυνατό να υπολογιστεί η σχετική συμβολή τους και σε επίπεδο αποτελεσμάτων. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά εκτιμάται ο επιδιωκόμενος στόχος που υπάρχει σε κάθε δείκτη προκειμένου να υλοποιηθεί μέσα από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 96: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΠΑνΕΚ

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Επιδιωκόμενος στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T4201	% ΑΕΠ	0,12	2011	0,24	Λ.Α.	58%	0,14
			0,40	2011	0,63	Μετάβαση		0,36
			0,37	2011	0,61	Π.Α.		0,35
	T4223	Αριθμός	12	2011	24	Λ.Α.	58%	14
			11	2011	20	Μετάβαση		12
			35	2011	60	Π.Α.		35
2b	T4205	% επιχειρήσεων	8	2013	20	Λ.Α.	58%	12
			8	2013	20	Μετάβαση		12
			8	2013	20	Π.Α.		12
3a	T4207	% επιχειρήσεων	-	2012	-	Λ.Α.	58%	-
			-	2012	-	Μετάβαση		-
			-	2012	-	Π.Α.		-
3c	T4212	εκ. ευρώ	42.917	2013	47.189	Λ.Α.	58%	27.240
			19.259	2013	21.175	Μετάβαση		12.223
			56.056	2013	61.636	Π.Α.		35.579
3d	T4214	εκ. ευρώ	5.626	2012	6.069	Λ.Α.	58%	3.503
			2.620	2012	2.826	Μετάβαση		1.631
			7.829	2012	8.444	Π.Α.		4.874
8iii	T4217	Λόγος	75	-	80	Λ.Α.	2%	2
			150	-	160	Μετάβαση		3
			150	-	160	Π.Α.		3

Με βάση τον τρόπο αυτό προσέγγισης είναι δυνατό να γίνει ένας αντίστοιχος υπολογισμός τόσο στην περίπτωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος για το Ανθρώπινο Δυναμικό όσο και για τα Περιφερειακά Προγράμματα. Χρησιμοποιώντας την ποσοστιαία συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων που προκύπτει, γίνονται οι σχετικοί υπολογισμοί σε επίπεδο εκρών και σε επίπεδο αποτελεσμάτων.

Πίνακας 97: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
8vii	CO20	Αριθμός	17	Λ. Α.	0,85%	-
		Αριθμός	17	Μετάβαση	0,85%	-
		Αριθμός	17	Π. Α.	0,85%	-
9v	CO01	Αριθμός	6.600	Λ.Α.	2,77%	183
	CO23	Αριθμός	298		2,77%	8
	T4855	Αριθμός	448		2,77%	12
	CO01	Αριθμός	1.764	Μετάβαση	2,77%	49
	CO23	Αριθμός	80		2,77%	2,2
	T4855	Αριθμός	120		2,77%	3,3
	CO01	Αριθμός	1.758	Π. Α.	2,77%	49
	CO23	Αριθμός	79		2,77%	2
	T4855	Αριθμός	119		2,77%	3

Να σημειωθεί ότι ως προς την επενδυτική προτεραιότητα 8vii, η επίδραση των χρηματοδοτικών εργαλείων δεν είναι δυνατό να συσχετιστεί από τους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων που έχουν προταθεί (CO20, T4812, T4813). Ωστόσο, η επίδρασή τους στους στόχους του ΕΠ για το Ανθρώπινο Δυναμικό είναι δυνατό να αποτυπωθεί μέσα από την επενδυτική προτεραιότητα 9v και στους σχετικούς δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 98: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
8vii	T4812	Αριθμός	9	2014	6	Λ.Α.	0,85%	-
			9	2014	6	Μετάβαση	0,85%	-
			9	2014	6	Π. Α.	0,85%	-
	T4813	Αριθμός	30	2014	17	Λ.Α.	0,85%	-
			30	2014	17	Μετάβαση	0,85%	-
			30	2014	17	Π. Α.	0,85%	-
9v	T4810	Αριθμός	199	2014	429	Λ.Α.	2,77%	12
			133	2014	194	Μετάβαση	2,77%	2
			287	2014	348	Π. Α.	2,77%	5
	T4814	Αριθμός	49	2014	65	Λ.Α.	2,77%	2
			49	2014	65	Μετάβαση	2,77%	10
			49	2014	65	Π. Α.	2,77%	2

Στη συνέχεια πραγματοποιείται η σχετική ανάλυση σε επίπεδο περιφερειακών προγραμμάτων. Ξεκινώντας από το ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, γίνεται η συσχέτιση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων με τους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων που αφορούν αποκλειστικά το ΘΣ03.

Πίνακας 99: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
3a	CO01	Επιχειρήσεις	130	37%	48
	CO04	Επιχειρήσεις	30		11
	CO05	Επιχειρήσεις	100		37
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	380		141
3d	CO01	Επιχειρήσεις	390	37%	145
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	480		178

Πίνακας 100: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
3a	T1015	Ποσοστό	4	2013	8	37%	3
3d	T1016	εκ. €	7.226	2011	7.373	37%	2.736

Η ανάλυση συνεχίζεται με το ΠΕΠ της Κεντρικής Μακεδονίας. Το σύνολο των πόρων που θα διατεθεί για χρηματοδοτικά εργαλεία από το πρόγραμμα θα προέλθουν και από τους πέντε σχετικούς θεματικούς στόχους, με την πλειοψηφία τους όμως να είναι από το ΘΣ03 – βελτίωση ανταγωνιστικότητας, ενώ η συμμετοχή από ΘΣ08 και ΘΣ09 είναι αρκετά περιορισμένη.

Πίνακας 101: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Κεντρική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	280	23%	64
	CO04	Επιχειρήσεις	200		46
	CO26	Επιχειρήσεις	400		91
	CO28	Επιχειρήσεις	20		5
	CO29	Επιχειρήσεις	40		9
2b	CO01	Επιχειρήσεις	78	8%	6
	CO28	Επιχειρήσεις	12		1
	CO29	Επιχειρήσεις	40		3
	T1203	Αριθμός	26		2
3a	CO01	Επιχειρήσεις	90	50%	45
	CO05	Επιχειρήσεις	90		45
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	720		360
3c	CO01	Επιχειρήσεις	240	50%	120
	CO02	Επιχειρήσεις	240		120
3d	CO01	Επιχειρήσεις	635	50%	318
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	620		310
8iii	T1260	Αριθμός επιχειρηματικών σχεδίων	150	10%	15
8v	CO23	Αριθμός	225	10%	22
9c	CO01	Επιχειρήσεις	11	0,2%	-
	CO05	Επιχειρήσεις	6		-
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	40		-
9v	CO23	Αριθμός	40	0,2%	-

Πίνακας 102: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κεντρική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T1302	Ποσοστό	0,16	2011	0,30	23%	0,07
2b	T1303	Ευρώ	849	2011	960	8%	80
	T1304	Ποσοστό	21	2010	40		3
3a	T1311	Ποσοστό	2,25	2014	5,50		3
3c	T1306	€ εκ.	12.358	2011	15.433	50%	7.717
3d	T1308	€ εκ.	3.608	2013	5.340		2.670
8iii	T1382	Αριθμός επιχειρήσεων	125	2013	132	10%	13
8v	T1383	Αριθμός Επιχειρήσεων	1.954	2014	2.123		211
9c	T1370	Φυσικά πρόσωπα	420	2014	595		1
9v	T1388	Αριθμός επιχειρήσεων	84	-	114	0,2%	-

Στη συνέχεια πραγματοποιούνται οι σχετικοί υπολογισμοί για την επίδραση των πόρων που θα προέλθουν από το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας. Μέσω του προγράμματος αυτού προτείνεται να διατεθούν πόροι που θα αποσκοπούν στους ΘΣ03, ΘΣ01 και ΘΣ09.

Πίνακας 103: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Δυτική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO26	Επιχειρήσεις	16	10%	2
	CO01	Επιχειρήσεις	240		120
3a	CO04	Επιχειρήσεις	20		10
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	200	50%	100
3d	CO01	Επιχειρήσεις	70		35
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	70		35
9v	CO01	Αριθμός	55	8%	5
	CO23	Αριθμός	8		1

Πίνακας 104: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T2002	Ποσό	2.850.000	2013	15.000.000	10%	1.447.833
3a	T2004	Ποσό	43.500.000	2013	110.000.000	50%	55.000.000
3d	T2005	Ποσό	450.000.000	2012	650.000.000		325.000.000
9v	T2020	Αριθμός	4	2014	6	8%	1

Ακολουθεί η ανάλυση για το ΠΕΠ Ηπείρου. Οι πόροι στην περίπτωση αυτή θα προέλθουν από τους ΘΣ01, ΘΣ02 και κυρίως ΘΣ03.

Πίνακας 105: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ήπειρος

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO26	Επιχειρήσεις	55	40%	22
2b	CO01	Επιχειρήσεις	70	11%	8
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	70		8
3a	CO01	Επιχειρήσεις	32	50%	16
	CO04	Επιχειρήσεις	10		5
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	32		16
	CO28	Επιχειρήσεις	22		11
3b	CO01	Επιχειρήσεις	80	50%	40
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	80		40
3c	CO01	Επιχειρήσεις	80	50%	40
	CO08	Επιχειρήσεις	80		40

Πίνακας 106: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ήπειρος

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T1605	€ εκ.	1	2011	1,44	40%	0,58
2b	T1606	εκ. €	79	2011	87	11%	9
3a	T1608	%	34	2012	36	50%	18
3b	T1609	εκ. €	153	2012	274		137
3c	T1610	εκ. €	862	2010	1.000		500

Ακολούθως υπολογίζεται η επίδραση των πόρων από το ΠΕΠ Θεσσαλίας, οι οποίοι πηγάζουν από το ΘΣ03.

Πίνακας 107: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Θεσσαλία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
3a	CO01	Επιχειρήσεις	765	38%	294
	CO04	Επιχειρήσεις	600		230
	CO05	Επιχειρήσεις	40		15
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	150		58
3c	CO01	Επιχειρήσεις	40	38%	15
	CO29	Επιχειρήσεις	40		15
3d	CO01	Επιχειρήσεις	165	38%	63
	CO03	Επιχειρήσεις	50		19
	CO05	Επιχειρήσεις	15		6
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	50		19

Πίνακας 108: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Θεσσαλία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
3a	T1406	εκ. €	3.024	2011	3.600	38%	1.382
3c	T1407	εκ. €	8.699	2011	10.100		3.877
3d	T1408	εκ. €	972	2011	1.185		455

Ακολουθεί η επίδραση των χρηματοδοτικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων στην περίπτωση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας. Χρησιμοποιώντας τα ποσοστά που εκτιμήθηκαν για το μέρος των πόρων που θα προέλθουν από χρηματοδοτικά εργαλεία για κάθε άξονα προτεραιότητας, γίνεται η αναγωγή για τη συνεισφορά τους σε επίπεδο εκροών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 109: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Στερεά Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	50	41%	20
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	75		31
2b	CO01	Επιχειρήσεις	165	11%	18
	CO01	Επιχειρήσεις	70		35
3a	CO05	Επιχειρήσεις	70	50%	35
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	175		88
3c	CO01	Επιχειρήσεις	84	50%	42
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	126		63
3d	CO01	Επιχειρήσεις	120	50%	60
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	84		42

Πίνακας 110: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Στερεά Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T2202	Ποσοστό	0,34	2011	0,40	41%	0,16
2b	T2203	εκ. €	128	2011	400	11%	45
3a	T2206	Ποσοστό	10	2013	30	50%	15
3c	T2208	€ εκ.	4.948	2011	5.443		2.722
3d	T2207	€ χιλ.	997.604	2011	1.147.246		573.623

Στη συνέχεια εκτιμάται η επίδραση και συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στους στόχους εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 111: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Δυτική Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
2b	CO01	Επιχειρήσεις	32	1%	-
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	32		-
	CO28	Επιχειρήσεις	32		-
3a	CO01	Επιχειρήσεις	700	37%	262
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	700		262
3c	CO01	Επιχειρήσεις	20	37%	7
3d	CO01	Επιχειρήσεις	33	37%	12
	CO04	Επιχειρήσεις	33		12

Πίνακας 112: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτική Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
2b	T1805	%	33	2013	37	1%	-
3a	T1807	εκ. €	790	2008	873	37%	327
3c	T1808	Αριθμός	171	2010	250		94
3d	T1809	εκ. €	488	2014	523		196

Η ανάλυση συνεχίζεται με το ΠΕΠ Πελοποννήσου. Μέσω της εκτίμησης της συμβολής των χρηματοδοτικών εργαλείων σε κάθε θεματικό στόχο και της σχετικής σύνδεσης με την επενδυτική δραστηριότητα, γίνεται ο υπολογισμός της συνεισφοράς που αναμένεται να υπάρξει από τα χρηματοδοτικά εργαλεία στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Πελοποννήσου.

Πίνακας 113: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Πελοποννήσος

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	380	29%	111
	CO04	Επιχειρήσεις	350		102
	CO26	Επιχειρήσεις	40		12
2b	CO01	Επιχειρήσεις	80	9%	7
3a	CO01	Επιχειρήσεις	440	50%	220
	CO04	Επιχειρήσεις	300		150
	CO05	Επιχειρήσεις	20		10
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	60		30
3c	CO29	Επιχειρήσεις	30	50%	15
3d	CO01	Επιχειρήσεις	55	50%	28
	CO05	Επιχειρήσεις	12		6
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	40		20

Πίνακας 114: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Πελοπόννησος

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T2402	% ΑΕΠ	0,09	2011	0,11	29%	0,03
2b	T2403	εκ. €	177,00	2011	186	9%	16,74
3a	T2408	εκ. €	2.752,00	2011	3.160	50%	1.580
3c	T2409	εκ. €	7.885,00	2011	8.900	50%	4.450
3d	T2407	εκ. €	4.343.140	2011	4.780.000	50%	2.390.000

Το επόμενο περιφερειακό πρόγραμμα που εξετάζεται είναι το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων όπου παρουσιάζονται τόσο οι δείκτες εκροών όσο και οι δείκτες αποτελεσμάτων.

Πίνακας 115: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO26	Επιχειρήσεις	10	3%	-
2b	CO01	Επιχειρήσεις	15	1%	-
	CO28	Επιχειρήσεις	15		-
3a	CO01	Επιχειρήσεις	115	30%	34
	CO05	Επιχειρήσεις	40		12
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	72,5		22
	CO02	Επιχειρήσεις	75		22

Πίνακας 116: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T2603	%	0,12	2011	0,23	3%	0,01
2b	T2724	%	34	2013	50	1%	0
3a	T2607	εκ. €	297	2011	412	30%	124

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση για το ΠΕΠ Αττικής. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων θα προέρχεται από το ΘΣ03 και ένα μικρότερο μέρος από ΘΣ01.

Πίνακας 117: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Αττικής

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
3a	CO01	Επιχειρήσεις	536	50%	268
	CO04	Επιχειρήσεις	500		250
	CO05	Επιχειρήσεις	20		10
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	100		50
3c	CO01	Επιχειρήσεις	550	50%	275
	CO04	Επιχειρήσεις	250		125
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	1.500		750
8iii	T3288	Αριθμός	480	8%	40

Πίνακας 118: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Αττική

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
3a	T3231	Αριθμός	185	2013	300	50%	150
3c	T3232	Αριθμός	678.710	2014	810.000		405.000
8iii	T3281	Αριθμός	312	2014	350	8%	29

Επόμενο ΠΕΠ που εξετάζεται είναι εκείνο για το Βόρειο Αιγαίο. Η συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων που εκτιμήθηκε ανά Άξονα προτεραιότητας χρησιμοποιείται προκειμένου να υπολογιστεί η συνεισφορά τους σε επίπεδο δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων στο ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου.

Πίνακας 119: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Βόρειο Αιγαίο

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
2b	CO01	Επιχειρήσεις	120	1%	1
	CO01	Επιχειρήσεις	370		127
3a	CO04	Επιχειρήσεις	300	34%	103
	CO05	Επιχειρήσεις	15		5
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	60		21
3b	CO01	Επιχειρήσεις	45	34%	15
	CO01	Επιχειρήσεις	100		34
3d	CO05	Επιχειρήσεις	20	34%	7
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	80		28

Πίνακας 120:: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Βόρειο Αιγαίο

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
2b	T2803	εκ. €	69	2011	76	1%	1
3a	T2806	εκ. €	827	2011	990		340
3b	T2808	εκ. €	2.643	2011	3.000	34%	1.031
3d	T2809	εκ. €	214	2011	280		96

Ακολουθως γίνονται οι σχετικοί υπολογισμοί για το ΠΕΠ Κρήτης για την ενίσχυση επιχειρήσεων μέσω ΘΣ01, ΘΣ02 και ΘΣ03.

Πίνακας 121: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO26	Επιχειρήσεις	225	6%	14,17
2b	CO01	Επιχειρήσεις	100	1%	1,16
	CO01	Επιχειρήσεις	170		50
3a	CO05	Επιχειρήσεις	170	29%	50
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	272		79
3c	CO01	Επιχειρήσεις	370	29%	108

Πίνακας 122: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T3101	Ποσοστό	0,06	2011	0,13	6%	0,01
2b	T3102	€ εκ.	231	2011	280	1%	3
3a	T3104	Ποσοστό	3,2	2012	6,4	29%	1,9
3c	T3105	Ποσοστό	41,4	2011	43,4		12,7

Το τελευταίο ΠΕΠ είναι εκείνο για το Νότιο Αιγαίο. Οι πόροι από το πρόγραμμα αυτό για ενίσχυση ΜΜΕ μέσω χρηματοδοτικών προέρχονται από τους ΘΣ01, ΘΣ02 και κυρίως ΘΣ03.

Πίνακας 123: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO26	Επιχειρήσεις	40	5%	2
2b	CO01	Επιχειρήσεις	21	1%	-
	CO01	Επιχειρήσεις	84		25
3a	CO05	Επιχειρήσεις	24	30%	7
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	78		23
3d	CO01	Επιχειρήσεις	100	30%	30

CO04	Επιχειρήσεις	40	12
CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	6	2

Πίνακας 124: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T3535	εκ. €	1	2011	1	5%	0,07
2b	T3503	%	44	2013	52	1%	0,40
3a	T3505	εκ. €	3.502	2011	4.254	30%	1.276
3d	T3506	Εξαγωγές επιχειρήσεων	46	2013	48	30%	14

Με την ανάλυση για το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου, ολοκληρώνεται η αποτύπωση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων της θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων των επιχειρησιακών προγραμμάτων από όπου θα προέλθουν οι σχετικοί πόροι. Παρακάτω, ακολουθεί η ανάλογη μεθοδολογία για τον προσδιορισμό και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης της θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας.

6.2. Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Για τη θεματική ενότητα της ενεργειακής αποδοτικότητας, έχουν εντοπιστεί συνολικά 11 δείκτες εκροών που προτείνονται να παρακολουθούνται σχετικά με την ενίσχυση των έργων ενεργειακής αναβάθμισης και εξοικονόμησης μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων. (βλ. Παράρτημα). Όπως και στην περίπτωση της επιχειρηματικότητας, κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα έχει εξατομικευμένους δείκτες αποτελεσμάτων, ενώ τόσο οι δείκτες εκροών όσο και οι δείκτες αποτελεσμάτων συνδέονται με μια συγκεκριμένη επενδυτική προτεραιότητα. Συνολικά υπάρχουν 2 επενδυτικές προτεραιότητες στα τομεακά και περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα που σχετίζονται με την ενίσχυση των επιχειρήσεων μέσω της χρήσης χρηματοδοτικών εργαλείων, η αναλυτική περιγραφή των οποίων παρουσιάζεται στο Παράρτημα Ι. Να διευκρινιστεί ότι το σύνολο των επενδυτικών προτεραιοτήτων (ΕΠ4b και ΕΠ4c) αναφέρεται αποκλειστικά στο ΘΣ04.

Έχοντας ήδη πραγματοποιηθεί ο εντοπισμός των δεικτών εκροών και για αυτήν τη θεματική ενότητα που θα επηρεαστούν από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς και οι σχετικές επενδυτικές προτεραιότητες, είναι δυνατό να γίνει ένας επιμερισμός της επίδρασης που θα έχουν λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος των πόρων

που προτείνεται να απορροφήσουν. Η εκτίμηση της επίδρασης των χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων των τομεακών και επιχειρησιακών προγραμμάτων (εκεί δηλαδή όπου αντλούνται πόροι), υπολογίζεται και λαμβάνεται υπόψη το μέρος των πόρων που αντλούνται από κάθε επιμέρους Άξονα Προτεραιότητας. Εκτιμάται δηλαδή πως η συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στο σύνολο των στόχων εκροών και αποτελεσμάτων, είναι ανάλογο στο μέρος των πόρων που έχουν προσδιοριστεί για τα εργαλεία αυτά.

Δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων

Ξεκινώντας από το ΕΠΑνΕΚ και με βάση τη σχετική πρόταση ως προς το μέγεθος που χρειάζεται να κατευθυνθεί ανά είδος εργαλείου υπολογίζεται το μέρος των διαθέσιμων πόρων προς το σύνολο των πόρων που έχουν οριστεί από τον άξονα προτεραιότητας που αφορά το συγκεκριμένο εργαλείο. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας το μέρος της εκτιμώμενης προσφοράς υπολογίζεται η αναλογία της συνεισφοράς στους στόχους που έχουν τεθεί στο ΕΠΑνΕΚ. Με βάση τον τρόπο αυτό προσέγγισης είναι δυνατό να γίνει ένας αντίστοιχος υπολογισμός τόσο στην περίπτωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος για το Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη όσο και για τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Χρησιμοποιώντας την ποσοστιαία συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων που προκύπτει, γίνονται οι σχετικοί υπολογισμοί σε επίπεδο εκροών και σε επίπεδο αποτελεσμάτων.

Πίνακας 125: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΕΠΑνΕΚ

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4b	CO03	Επιχειρήσεις	515	Λ.Α.	3%	14
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	5.882			164
	CO03	Επιχειρήσεις	130	Μετάβαση	3%	4
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	1.470			41
	CO03	Επιχειρήσεις	186	Π.Α.	3%	5
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	2.118			59
4c	CO32	kWh/έτος	660.000,00	Λ.Α.	3%	18.430
	CO34	CO2	9.515			266
	T4230	Αριθμός	2	Μετάβαση	3%	-
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	2.125,00			59
	CO32	kWh/έτος	4.290.000,00	Π.Α.	3%	119.798
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	3.113,00			87
	T4230	Αριθμός	13			-

Στη συνέχεια, θεωρώντας ότι η ποσοστιαία συνεισφορά που έχει προκύψει για τη συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο εκροών, είναι δυνατό να υπολογιστεί η σχετική συμβολή τους σε επίπεδο αποτελεσμάτων. Με τον τρόπο αυτό

ουσιαστικά εκτιμάται ο επιδιωκόμενος στόχος που υπάρχει σε κάθε δείκτη προκειμένου να υλοποιηθεί μέσα από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 126: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΠΑνΕΚ

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Επιδιωκόμενος στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4b	T4228	ktoe / έτος	69,76	2013	902	Λ.Α.	3%	25,19
			139,52	2013	2706	Μετάβαση		76
			139,52	2013	2706	Π.Α.		76
4c	T4228	ktoe / έτος	69,76	2013	902	Λ.Α.	3%	25,19
			69,76	2013	902	Μετάβαση		25,19
			69,76	2013	902	Π.Α.		25,19

Η ανωτέρω μεθοδολογία ακολουθείται και για το τομεακό πρόγραμμα Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη τόσο για τους δείκτες εκρών όσο για τους δείκτες αποτελεσμάτων.

Πίνακας 127: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΥΜΕΠΕΡΑΑ

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	4.401.000	Λ.Α.	13%	582.500
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	2.261			299
	T4408	MW/έτος	2.224.867			294.475
	CO32	kWh/έτος	1.595.000	Μετάβαση	13%	211.108
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	206			27
	T4408	MW/έτος	2.988.186			395.505
	CO32	kWh/έτος	43.073.000	Π.Α.	13%	5.700.986
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	206			27
	T4408	MW/έτος	2.988.186			395.505

Πίνακας 128: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΥΜΕΠΕΡΑΑ

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Επιδιωκόμενος στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4b	T4432	ktoe / έτος	69,76	2013	902	Λ.Α.	13%	119
			69,76	2013	902	Μετάβαση		119
			69,76	2013	902	Π.Α.		119

Στη συνέχεια πραγματοποιείται η σχετική ανάλυση σε επίπεδο περιφερειακών προγραμμάτων. Ξεκινώντας από το ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, γίνεται η συσχέτιση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων με τους δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 129: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	3.500.000	4%	123.367
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	900	4%	32

Πίνακας 130: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T1036	MWh/έτος	146.885	2009	143.000	4%	5.040

Η ανάλυση συνεχίζεται με το ΠΕΠ της Κεντρικής Μακεδονίας. Στους παρακάτω πίνακες γίνονται οι σχετικοί υπολογισμοί προκειμένου να προκύψουν οι στόχοι εκροών και αποτελεσμάτων που αναμένεται να επιτευχθούν μέσα από τη χρήση των Χ.Ε.

Πίνακας 131: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Κεντρική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	5.800.000	34%	1.973.870

Πίνακας 132: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κεντρική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T1321	ΚΤΙΠ	1.751	2013	1.618	34%	550

Στη συνέχεια πραγματοποιούνται οι σχετικοί υπολογισμοί για την επίδραση των πόρων που θα προέλθουν από το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας.

Πίνακας 133: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Δυτική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4b	CO30	MW	3	16%	-
	CO32	kWh/έτος	2.200.000	16%	362.532
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	550	16%	91

Πίνακας 134: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτική Μακεδονία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4b	T2006	% MWh/έτος	7,80	2009	7,00	16%	1,15

Ακολουθεί η ανάλυση για το ΠΕΠ Ηπείρου για τους δείκτες εκροών και δείκτες αποτελεσμάτων που αφορούν τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 135: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ήπειρος

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	1.275.000	3%	36.540
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	5.273		151

Πίνακας 136: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ήπειρος

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T1613	ktoe	69,76	2013	902,10	3%	25,85

Ακολουθώς υπολογίζεται η επίδραση των πόρων από το ΠΕΠ Θεσσαλίας.

Πίνακας 137: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Θεσσαλία

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	5.550.000	8%	445.797
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	291		23

Πίνακας 138: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Θεσσαλία

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T1511	MWh/έτος	69,76	2013	902,10	8%	72,2

Ακολουθεί η επίδραση των χρηματοδοτικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων στην περίπτωση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας. Χρησιμοποιώντας τα ποσοστά που εκτιμήθηκαν για το μέρος των πόρων που θα προέλθουν από χρηματοδοτικά εργαλεία για κάθε άξονα προτεραιότητας, γίνεται η αναγωγή για τη συνεισφορά τους σε επίπεδο εκροών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 139: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Στερεά Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO31	Νοικοκυριά	400	28%	113
	CO32	kWh/έτος	4.008.888,89		1.128.517
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	584		164

Πίνακας 140: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Στερεά Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T2209	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	7.119,00	2013	3.613	28%	1.017

Στη συνέχεια εκτιμάται η επίδραση και συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στους στόχους εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας.

Πίνακας 141: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Δυτική Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4b	CO01	Επιχειρήσεις	133	5%	6
	CO03	Επιχειρήσεις	100		5
4c	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	99	5%	5
	T1811	Αριθμός	5		-

Πίνακας 142: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτική Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4b	T1814	Ποσοστό	13,83	2012	20,00	5%	0,96
4c	T1815	ktoe	69,76	2013	902,1	5%	43,12

Η ανάλυση συνεχίζεται με το ΠΕΠ Πελοποννήσου. Μέσω της εκτίμησης της συμβολής των χρηματοδοτικών εργαλείων σε κάθε θεματικό στόχο και της σχετικής σύνδεσης με την επενδυτική δραστηριότητα, γίνεται ο υπολογισμός της συνεισφοράς που αναμένεται να υπάρξει από τα χρηματοδοτικά εργαλεία στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Πελοποννήσου.

Πίνακας 143: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Πελοπόννησος

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	1.050.000	4%	45.161
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	120		5

Πίνακας 144: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Πελοπόννησος

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T2415	Ktoe	69,76	2013	902,10	4%	38,8

Το επόμενο περιφερειακό πρόγραμμα που εξετάζεται είναι το ΠΕΠ Ιονίων Νήσων. Μέσα από τον υπολογισμό του μέρους των πόρων που θα χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, γίνεται η σχετική αναγωγή για την εκτίμηση της επίδρασής τους σε επίπεδο εκροών και αποτελεσμάτων του προγράμματος.

Πίνακας 145: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	1.039.350	5%	54.422
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	234		12

Πίνακας 146: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T2727	ktoe/έτος	11,71	2013	10,65	5%	0,55

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση για το ΠΕΠ Αττικής.

Πίνακας 147: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Αττική

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4b	CO01	Επιχειρήσεις	150	36%	53
	CO06	ευρώ	23.580.545		8.400.569
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	30		11
	CO30	MW	1		0,36
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	1.800		641
4c	CO32	kWh/έτος	435.000	36%	154.969
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	5.797		2.065

Πίνακας 148: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Αττική

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4b	T3241	Σε χιλιάδες kWh	8.116.592	2010	9.252.915	36%	3.296.351
4c	T3242	Σε χιλιάδες kWh	8.017.743	2010	6.935.434	36%	2.470.748
	T3244	Πλήθος κτιρίων	50	2014	320		114

Επόμενο ΠΕΠ που εξετάζεται είναι εκείνο του Βορείου Αιγαίου όπου καταγράφεται η επίδραση των χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 149: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Βόρειο Αιγαίο

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	9.500.000	5%	517.327
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	315		17

Πίνακας 150: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Βόρειο Αιγαίο

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T2823	Ktoe	69,76	2013	902,10	5%	49,12

Ακολούθως γίνονται οι σχετικοί υπολογισμοί για το ΠΕΠ Κρήτης.

Πίνακας 151: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	8.600.000	6%	509.583
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	4.599		273

Πίνακας 152: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T3106	ktoe	69,76	2013	902,10	6%	53,45

Το τελευταίο ΠΕΠ με το οποίο κλείνει και η καταγραφή στόχων εκροών και δεικτών αποτελεσμάτων για τη θεματική ενότητα ενεργειακή αποδοτικότητα και εξοικονόμηση ενέργειας είναι εκείνο για το Νότιο Αιγαίο.

Πίνακας 153: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4c	CO32	kWh/έτος	70.000	11%	7.933
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	392		44

Πίνακας 154: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4c	T3507	ktoe/έτος	17,26	2012	15,65	11%	1,77

Με την ανάλυση για το ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου, ολοκληρώνεται η αποτύπωση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων της θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων των επιχειρησιακών προγραμμάτων από όπου θα προέλθουν οι σχετικοί πόροι. Ακολουθεί η ανάλογη ανάλυση για τα προτεινόμενα χρηματοδοτικά εργαλεία της θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων.

6.3. Προσδιορισμός και ποσοτικοποίηση δεικτών παρακολούθησης θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Για τη θεματική ενότητα που αφορά τις αστικές και χωρικές αναπλάσεις, έχουν εντοπιστεί συνολικά 99 δείκτες εκροών που παρακολουθούνται σχετικά με την χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων (βλ. Παράρτημα). Αντίστοιχα όπως και με τις άλλες δύο θεματικές ενότητες όπως αναλύθηκαν παραπάνω, για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα υπάρχουν και συγκεκριμένοι δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων οι οποίοι συνδέονται με μια συγκεκριμένη επενδυτική προτεραιότητα από όπου αντλούνται πόροι. Στο σύνολο τους, υπάρχουν 23 επενδυτικές προτεραιότητες (βλ. Παράρτημα) σε 13 περιφερειακά και σε 2 τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, από τα οποία διατίθενται και οι πόροι για την ενίσχυση των αστικών και χωρικών επενδύσεων μέσω χρηματοδοτικών εργαλείων. Αναλυτικότερα, στο Παράρτημα παρουσιάζονται τόσο οι κωδικοί όσο και η περιγραφή των επενδυτικών προτεραιοτήτων, οι οποίες αντιστοιχούν και στους ακόλουθους θεματικούς στόχους: ΘΣ 01, ΘΣ 06, ΘΣ 07, ΘΣ 09 και ΘΣ 10.

Έπειτα από τον εντοπισμό τόσο των δεικτών εκροών όσο και των επενδυτικών προτεραιοτήτων για τη θεματική ενότητα των αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων, είναι δυνατό να γίνει ένας επιμερισμός της επίδρασης που θα έχουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία, λαμβάνοντάς υπόψη στην ανάλυση μας και το μέγεθος των πόρων που αυτά (Χ.Ε.) αντλούν. Για την εκτίμηση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων λαμβάνεται υπόψη το τμήμα των πόρων που αντλείται από τους επιμέρους Άξονες Προτεραιότητας. Συμπερασματικά, η εκτίμηση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων για κάθε επενδυτική προτεραιότητα σχετική με την ενότητα των αστικών και χωρικών επενδύσεων, είναι ανάλογη του τμήματος των πόρων που έχουν διατεθεί για τα συγκεκριμένα εργαλεία.

Δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων

Ξεκινώντας από τα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, και συγκεκριμένα από το ΕΠΑνΕΚ, υπολογίζεται το μέρος των πόρων που αντιστοιχεί σε κάθε χρηματοδοτικό εργαλείο, προς το σύνολο των πόρων που έχουν οριστεί από τον άξονα προτεραιότητας στον οποίο υπάγεται. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας το μέρος της εκτιμώμενης προσφοράς πόρων υπολογίζεται και η αναλογία της συνεισφοράς στους στόχους που έχουν τεθεί για κάθε επενδυτική προτεραιότητα. Με τον ίδιο τρόπο προσέγγισης είναι δυνατό να γίνει ένας αντίστοιχος υπολογισμός τόσο στην περίπτωση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη όσο και για τα 13 Περιφερειακά Προγράμματα.

Πίνακας 155: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΕΠΑνΕΚ

ΕΠ	Δείκτης Εκρών	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος Εκρών Χ.Ε.
6f	CO01	Επιχειρήσεις	30	Λ.Α.	20%	6
	CO02	Επιχειρήσεις	30			6
	CO17	Τόνοι/έτος	83.000			16.600
	CO01	Επιχειρήσεις	20	Μετάβαση	20%	4
	CO02	Επιχειρήσεις	20			4
	CO17	Τόνοι/έτος	31.370			6.274
	CO01	Επιχειρήσεις	30	Π. Α.	20%	6
	CO02	Επιχειρήσεις	30			6
	CO17	Τόνοι/έτος	33.180			6.636
6c	T4232	Αριθμός	3	Λ.Α.	20%	1
		Αριθμός	4	Μετάβαση	20%	1
		Αριθμός	2	Π. Α.	20%	-
	CO09	Επισκέψεις/έτος	40.000	Λ.Α.	20%	8.000
		Επισκέψεις/έτος	120.000	Μετάβαση	20%	24.000
		Επισκέψεις/έτος	90.000	Π. Α.	20%	18.000

Στη συνέχεια, θεωρώντας ότι η ποσοστιαία συνεισφορά που έχει προκύψει για τη συμβολή των χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο εκρών, χρησιμοποιείται και στην περίπτωση των δεικτών αποτελέσματος είναι δυνατό να υπολογιστεί η σχετική συμβολή της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων σε επίπεδο αποτελεσμάτων. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά εκτιμάται το μέρος του επιδιωκόμενου στόχου που υπάρχει σε κάθε δείκτη και που θα υλοποιηθεί μέσα από τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πίνακας 156: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΕΠΑΝΕΚ

ΕΠ	Δείκτης αποτελεσμάτων	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος Αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6f	T4216	Εκ. Ευρώ (€)	25	2013	50	Λ.Α.	20%	10
			3,4		6	Μετάβαση		1,2
			10		20	Π.Α.		4
6c	T4231	Αριθμός επισκεπτών (εκ)	5,56	2013	5,84	Λ.Α.	20%	1
			3,1		3,26	Μετάβαση		1
			6,94		7,29	Π.Α.		1

Η ανωτέρω μεθοδολογία ακολουθείται και για το τομεακό πρόγραμμα Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη ώστε να προσδιοριστεί η συνεισφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων στους στόχους εκρών και στόχος αποτελεσμάτων.

Πίνακας 157: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων αναπλάσεων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΥΜΕΠΕΡΑΑ

ΕΠ	Δείκτης Εκρών	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος Εκρών Χ.Ε.
4e	CO15	χλμ.	14	Λ.Α.	20%	3
4g	T4409	MWh/Έτος	105.897	Μετάβαση	20%	21.179
6i/6a	CO17	Τόνοι/έτος	650.000	-	20%	130.000
	T4412	Τόνοι/έτος	2.260.000	-	20%	452.000
	T4413	Τόνοι/έτος	2.930.000	-	20%	586.000
	T4414	Πλήθος Παρεμβάσεων	2	-	20%	-
6b	T4411	Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	26	Λ.Α.	20%	5
		Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	26	Μετάβαση	20%	5
		Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	26	Π.Α.	20%	5
6e	T4411	Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	16	Λ.Α.	20%	3
		Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	16	Μετάβαση	20%	3
		Πλήθος Συστημάτων, Εργαλείων	16	Π.Α.	20%	3

Πίνακας 158: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων αναπλάσεων (Χ.Ε.) στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΥΜΕΠΕΡΑΑ

ΕΠ	Δείκτης Αποτελεσμάτων	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	Κατηγορία Περιφέρειας	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος Αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4e	T4428	Αριθμός Κατοίκων		2014	580.000	Λ.Α.	20%	116.000
	T4430	Τόνοι Ισοδύναμου CO2		2014	67.126	Λ.Α.	20%	13.425
4g	T4432	κτοε	69,7 6	2013	902,1	Μετάβαση	20%	180
6a	T4437	% συν. παραγωγής ΑΣΑ	15	2011	26		20%	5,20
	T4438	% συν. παραγωγής ΑΣΑ	82	2011	39	-	20%	7,80
	T4439	% συν. παραγωγής ΑΣΑ	20	2010	76	--	20%	15,20
	T4440	% συν. παραγωγής επικίνδυνων αποβλήτων	14	2011	34	-	20%	6,80
6b	T4435	%	46	2014	52	Λ.Α.	20%	10,40
		%	46	2014	52	Μετάβαση	20%	10,40
		%	46	2014	52	Π.Α.	20%	10,40
6e	T4433	Τόνοι ισοδύναμου CO2 (εκ.)	48,7	2012	58.858.799	Λ.Α.	20%	11,77
		Τόνοι ισοδύναμου	48,7	2012	58.858.799	Μετάβαση	20%	11,77

CO2 (εκ.)

Τόνοι

ισοδύναμου

48,7

2012

58.858.799

Π.Α.

20%

11,77

CO2(εκ.)

Στη συνέχεια ακολουθείται σχετική ανάλυση σε επίπεδο περιφερειακών προγραμμάτων. Ξεκινώντας από το ΠΕΠ Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, γίνεται η συσχέτιση της επίδρασης των χρηματοδοτικών εργαλείων με τους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων. Όπως φαίνεται και από του παρακάτω πίνακες οι κύριοι θεματικοί στόχοι από τους υπό τους οποίους προβλέπεται αν αντληθούν οι πόροι για χρηματοδοτικά εργαλεία σχετικά με την ενότητα των αστικών και χωρικών ολικών επενδύσεων είναι οι ΘΣ 06 -Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και ΘΣ 09 -Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε διάκρισης. Μικρότερη είναι η συμμετοχή και άλλων θεματικών στόχων στο εν λόγω ΠΕΠ όπως είναι ο ΘΣ 01 και ΘΣ 04.

Πίνακας 159: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	250	20%	50
	CO26	Επιχειρήσεις	300		60
	CO27	€	3.500.000		700.000
	CO29	Επιχειρήσεις	250		50
4a	CO30	MW	15	20%	3
	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου	9.000		1.800
6a	CO17	Τόνοι/έτος	10.000	20%	2.000
6b	CO18	Άτομα	20.000	20%	4.000
6b	T1324	Αριθμός	4		1
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	2.000	20%	400
6d	CO23	Εκτάρια	40.000	20%	8.000
6e	T1024	Αριθμός	10	20%	2
6e	T1028	Αριθμός	1		-
9i	CO17	Αριθμός	2.600	20%	520
9ii	CO15	Μετανάστες, συμμετέχοντες	1.200	20%	240
9iv	CO17	Αριθμός	5.000	20%	1.000
9v	T1027	Επιχειρήσεις	55	20%	11

Πίνακας 160: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ανατολική Μακεδονία Θράκη

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T1012	%	16	2013	20	20%	4
	T1013	Αριθμός	54	2013	75		15
4a	T1018	MWh / έτος	0	2014	36.000	20%	7.200
6a	T1019	%	1,4	2013	40	20%	8

6b	T1033	εκ. κυβικά μέτρα	20	2014	19	20%	4
6c	T1032	Αριθμός	1.442.132	2012	1.500.000	20%	300.000
6d	T1020	%	36	2013	100	20%	20
	T1021	εκτάρια	22.000	2013	600.000	20%	120.000
6e	T1032	Αριθμός διανυκτερ.	1.442.132	2012	1.500.000		300.000
7e	T1031	Nm3 (Καν. Κυβ. Μέτρο Φυσικού Αερίου)	0	2014	50	20%	10
9i	T1041	Αριθμός	150	2014	400	0,2	80
9ii	T1042	Αριθμός	600	2014	800	20%	160
9iv	T1029	%	5	2014	15	20%	3
9v	T1030	Αριθμός	250	2014	300	20%	60

Παρόμοια με τις παραπάνω περιφέρειες, παρακάτω παρουσιάζονται οι πίνακες με τους δείκτες εκρών και αποτελεσμάτων για το ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας. Και στην περίπτωση του συγκεκριμένου περιφερειακού προγράμματος, το σύνολο των δεικτών προέρχεται από το ΘΣ 06 και ΘΣ 09.

Πίνακας 161: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
6b	CO18	Άτομα	200.000	20%	40.000
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	5.000	20%	1.000
6d	CO23	Εκτάρια	60.000	20%	12.000
6f	T1223	m3/ημέρα	150	20%	30
9a	CO36	Άτομα	1.200.000	20%	240.000
9c	CO01	Επιχειρήσεις	11	20%	2
	CO05	Επιχειρήσεις	6		1
9i	T1268	Αριθμός συμμετεχόντων	12.500	20%	2.500
9ii	CO15	Αριθμός	7.000	20%	1.400
9iii	CO15	Αριθμός	1.000	20%	200
9iii	CO16	Αριθμός	1.000	20%	200
9iv	T1269	Αριθμός συμμετεχόντων	65.000	20%	13.000
9v	CO23	Αριθμός	40	20%	8
9vi	T1263	Αριθμός έργων	7	20%	1

Πίνακας 162: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6b	T1324	Αριθμός Υδατικών Συστημάτων	54	2013	96	20%	19
6c	T1325	Αριθμός διανυκτερεύσεων	7.831.206	2012	7.850.000	20%	1.570.000
6d	T1326	Εκτάρια	422.259	2013	954.455	20%	190.891
6f	T1328	Αριθμός ΧΥΤΑ	15	2014	14	20%	3
9a	T1350	Κλίνες	6.791	2014	6.901	20%	1.380
9c	T1370	Φυσικά πρόσωπα	420	2014	595	20%	119

9i	T1384	Αριθμός συμμετεχόντων	8.250	2014	8.750	20%	1.750
9ii	T1386	Αριθμός συμμετεχόντων	-	2014	-	20%	-
9iii	T1387	%	4,50	2014	9,70	20%	1,94
9iv	T1365	%	5	-	15	20%	3
9v	T1388	Αριθμός επιχειρήσεων	84	-	114	20%	23
9vi	T1263	Αριθμός έργων	7	2014	14	20%	3

Ακολουθεί η ανάλυση για το ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας . Οι πόροι στην περίπτωση αυτή θα προέλθουν από τους ΘΣ06, ΘΣ09.

Πίνακας 163: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ της Δυτικής Μακεδονίας

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
6b	CO18	Άτομα	20.000	20%	4.000
	CO19	Ισοδύναμο πληθυσμού	24.000		4.800
	T2104	χλμ.	150		30
	T2105	χλμ.	240		48
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	100.000	20%	20.000
	T2106	Αριθμός	18		4
6d	CO23	Εκτάρια	44.000	20%	8.800
6e	CO37	Άτομα	75.000	20%	15.000
	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	100.000		20.000
	CO36	Άτομα	268.859		53.772
9a	T2107	Αριθμός	8	20%	2
	T2108	Αριθμός	4		1
9i	T2109	Φυσικά πρόσωπα	2.242	20%	448
	T2110	Φυσικά πρόσωπα	388		78
9iii	T2109	Φυσικά πρόσωπα ΕΚΤ	75	20%	15
9iv	CO17	Αριθμός	12.857	20%	2.571
	T2111	Φυσικά πρόσωπα	155		31

Πίνακας 164: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ της Δυτικής Μακεδονίας

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6b	T2009	% πληθυσμού	88	2014	97	20%	19
	T2010	% πληθυσμού	74	2014	85		17
6c	T2011	Φυσικά πρόσωπα	200.000	2011	350.000	20%	70.000
6d	T2012	% έκτασης προστατευόμενων περιοχών	37	2014	60	20%	12
6e	T2013	% έκτασης προστατευόμενων περιοχών	70	2014	85	20%	17
9a	T2016	(%) πληθυσμού	70	2014	90	20%	18
9i	T2019	Φυσικά Πρόσωπα	455	2012	507	20%	101
9iii	T2019	Φυσικά Πρόσωπα	13	2013	14	20%	3

9iv	T2017	% ανασφάλιστων πολιτών	4,1	2013	50	20%	10
-----	-------	------------------------	-----	------	----	-----	----

Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων που επηρεάζονται από τα χρηματοδοτικά εργαλεία για αστικές και χωρικές ολικές επενδύσεις για την περιφέρεια της Ηπείρου. Εκτός των ΘΣ 06 και ΘΣ 09 στο ΠΕΠ Ηπείρου χρησιμοποιείται ακόμα μια επενδυτική προτεραιότητα του ΘΣ 04 (4e) και μια ΘΣ 07 (7e).

Πίνακας 165: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ της Ηπείρου

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4e	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	3.631	20%	726
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	10.000	20%	2.000
6d	CO23	Εκτάρια	60.000	20%	12.000
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	53.000	20%	10.600
	T1612	Αριθμός	8		2
7e	CO33	Χρήστες	29.148	20%	5.830
9i	T1633	Αριθμός	4.351	20%	870
9ii	T1634	Φυσικά Πρόσωπα	365	20%	73
9iii	CO16	Αριθμός	530	20%	106
	CO17	Αριθμός	59		12
9iv	T1636	Φυσικά Πρόσωπα	1.472	20%	294
	T1654	Αριθμός	19.255		3.851
9v	T1637	Αριθμός	20	20%	4
	T1638	Φυσικά Πρόσωπα	210		42
9vi	CO01	Αριθμός	375	20%	75
9a	T1626	Αριθμός	5	20%	1
	T1627	Φυσικά Πρόσωπα	89		18
9b	T1628	Φυσικά Πρόσωπα	450	20%	90

Πίνακας 166: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ της Ηπείρου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4e	T1614	Τόνοι Ισοδυνάμου CO2	48.726.297	2012	58.858.799	20%	11.771.760
6c	T1618	Αριθμός	1.428.677	2012	2.421.045	20%	484.209
6d	T1619	%	79	2014	100	20%	20
6e	T1620	Αριθμός ημερών κατά έτος	33	2014	35	20%	7
7e	T1655	%	0	2013	80	20%	16
9i	T1635	Φυσικά πρόσωπα	250	2014	954	20%	191
9ii	CR05	Αριθμός	24	2014	97	20%	19
9iii	T1641	%	5,90	2013	18,70	20%	3,74
9iv	T1642	%	0	2014	22	20%	4,40
	T1643	%	17,3	2013	19,7		3,94

9v	T1644	Αριθμός	5	2014	21	20%	4
9vi	T1635	Φυσικά πρόσωπα	92	2014	145	20%	29
9a	T1649	Αριθμός Επισκέψεων	951.311	2013	1.008.390	20%	201.678
	T1629	Αριθμός	15.379	2013	15.913		3.183
9b	T1630	Αριθμός	900	2014	1.440	20%	288

Στη συνέχεια ακολουθεί η ανάλυση των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Θεσσαλίας. Στη συγκεκριμένη περιφέρεια εκτός από τους ΘΣ 06 και ΘΣ 09 υπάρχουν δείκτες που αφορούν το ΘΣ 04.

Πίνακας 167: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ της Θεσσαλίας

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
4e	CO34	Τόνοι ισοδυνάμου CO2	100	20%	20
6a	CO17	Τόνοι/έτος ΕΤΠΑ	29.600	20%	5.920
6b	CO18	Άτομα	38.000	20%	7.600
	T1419	Άτομα	38.000		7.600
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	20.000	20%	4.000
6d	CO23	Εκτάρια	70.000	20%	14.000
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	180.000	20%	36.000
9i	CO01	Αριθμός	800	20%	160
	T1501	Αριθμός	9.740		1.948
9ii	CO15	Αριθμός	2.250	20%	450
9iii	T1501	Αριθμός	1.440	20%	288
9iv	CO12	Αριθμός	13.000	20%	2.600
	CO17	Αριθμός	2.500		500
9v	CO17	Αριθμός	1.200	20%	240
	CO23	Αριθμός	185		37
9vi	T1520	Αριθμός	2.000	20%	400
9a	CO36	Άτομα	350.000	20%	70.000
	T1411	Άτομα	1.500		300
9b	CO37	Άτομα	40.000	20%	8.000
9c	CO01	Επιχειρήσεις	40	20%	8
	CO05	Επιχειρήσεις	25		5
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	210		42
9d	T1445	Αριθμός	20	20%	4

Πίνακας 168: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ της Θεσσαλίας

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
4e	T1513	Τόνοι Ισοδυνάμου CO2	48.726.297	2012	58.858.799	20%	11.771.760
6a	T1522	%	6	2013	26	20%	5,20
6b	T1525	%	87	2014	100	20%	20
	T1524	%	56	2014	58	20%	11,60
6c	T1526	Αριθμός/ έτος	1.700.000	2012	1.955.000	20%	391.000
6d	T1527	%	38	2014	100	20%	20

6e	T1529	Αριθμός	59	2013	35	20%	7
	T1530	Αριθμός	37	2013	35	20%	7
	T1528	Τετραγωνικά μέτρα (m2)	350.000	2014	600.000	20%	120.000
9i	T1500	Αριθμός	1.860	2013	2.755	20%	551
9ii	CR05	Αριθμός	1.867	2014	2.025	20%	405
9iii	T1500	Αριθμός	245	2013	360	20%	72
9iv	T1500	Αριθμός	2.325	2014	3.875	20%	775
9v	CR09	Αριθμός	504	2014	696	20%	139
9vi	T1500	Αριθμός	500	2014	900	20%	180
9a	T1409	Αριθμός επισκέψεων	1.324.876	2014	1.404.369	20%	280.874
	T1410	Άτομα	8.000	2014	45.000	20%	9.000
9b	T1412	Άτομα	20.000	2014	60.000	20%	12.000
9c	T1413	Επιχειρήσεις	57	2014	250	20%	50
9d	T1414	Άτομα	10.000	2014	25.000	20%	5.000

Ακολουθεί η επίδραση των χρηματοδοτικών εργαλείων στους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων στην περίπτωση του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας. Χρησιμοποιώντας τα ποσοστά που εκτιμήθηκαν για το μέρος των πόρων που θα προέλθουν από χρηματοδοτικά εργαλεία για κάθε άξονα προτεραιότητας, γίνεται η αναγωγή για τη συνεισφορά τους σε επίπεδο εκροών και αποτελεσμάτων.

Πίνακας 169: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
6b	T2217	Δράσεις	15	20%	3
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	20.000	20%	4.000
6d	CO23	Εκτάρια	47.489	20%	9.498
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	9.000	20%	1.800
	CO39	Τετραγωνικά μέτρα	900		180
9a	CO36	Άτομα	50.000	20%	10.000
	T2230	φυσικά πρόσωπα	24.000		4.800
9d	T2234	Αριθμός	5	20%	1
9i	CO01	Αριθμός	2.800	20%	560
	CO05	Αριθμός	800		160
9ii	CO15	Αριθμός	800	20%	160
9iii	CO17	Αριθμός	800	20%	160
9iv	T2253	Φυσικά πρόσωπα	2.500	20%	500
9v	CO23	Αριθμός	50	20%	10
	T2256	Αριθμός	100		20
9vi	CO20	Αριθμός	20	20%	4

Πίνακας 170: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Στερεά Ελλάδα

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6b	T2214	Φυσικά πρόσωπα	240.000	2013	263.200	20%	52.640
6c	T2216	Αριθμός/έτος	477.607	2013	488.000	20%	97.600
6d	T2218	Αριθμός	2	2013	4	20%	1

6e	T2222	Τόνοι ισοδύναμου CO2	55	2013	51	20%	10
9a	T2229	Αριθμός επισκέψεων	814.779	2013	863.924	20%	172.785
9d	T2233	%	92	2013	93	20%	19
9i	T2231	Φυσικά πρόσωπα	1.040	2013	1.564	20%	313
9ii	CR05	Αριθμός	560	2013	640	20%	128
9iii	CR05	Αριθμός	560	2013	640	20%	128
9iv	T2252	%	0	2013	22	20%	4
9v	T2255	Αριθμός	31	2013	75	20%	15
9vi	T2260	Φυσικά πρόσωπα	850	2013	3.040	20%	608

Έπειτα από την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα χρηματοδοτικά εργαλεία για αστικές και χωρικές αναπλάσεις επιδρά στο δείκτη εκροών και αποτελεσμάτων στο ΠΕΠ Στερεάς Ελλάδας, ανάλογη ανάλυση γίνεται στους δύο παρακάτω πίνακες για το ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας. Σημαντικό είναι να αναφερθεί πως και σε αυτό το ΠΕΠ οι δείκτες που αναλύονται ανήκουν σε επενδυτικές δραστηριότητες των ΘΣ 06 και ΘΣ 09.

Πίνακας 171: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ της Δυτικής Ελλάδας

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
6a	T1812	Αριθμός	475.857	20%	95.171
6b	CO18	Άτομα	36.000	20%	7.200
	CO19	Ισοδύναμο πληθυσμού	15.000		3.000
6c	T1813	Αριθμός	3	20%	1
6d	CO23	Εκτάρια	250	20%	50
6e	CO37	Άτομα	271.690	20%	54.338
9i	CO17	Αριθμός	6.857	20%	1.371
9ii	CO15	Αριθμός	1.850	20%	370
9iii	CO15	Αριθμός	211	20%	42
	CO16	Αριθμός	739		148
	CO17	Αριθμός	106		21

Πίνακας 172: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6a	T1819	Τόνοι/έτος	200.000	2014	350.000	20%	70.000
6b	T1820	m3/έτος	20.570	2013	18.500	20%	3.700
	T1821	κ.μ./ημέρα	27.000	2013	30.000		6.000
6c	T1822	Επισκέψεις / έτος	736.712	2013	957.726	20%	191.545
6d	T1823	Επισκέψεις / έτος	20.000	2013	30.000	20%	6.000
6e	T1824	ημέρες / έτος	31	2013	35	20%	7
9i	T1854	Αριθμός	2.330	2013	1.000	20%	200
9ii	CR05	Αριθμός	500	2013	550	20%	110
9iii	CR05	Αριθμός	50	2013	105	20%	21

Στη συνέχεια πραγματοποιούνται οι σχετικοί υπολογισμοί για την επίδραση των πόρων που θα προέλθουν από το ΠΕΠ Πελοποννήσου. Μέσω του προγράμματος αυτού προτείνεται να διατεθούν πόροι που θα αποσκοπούν στους ΘΣ06 και ΘΣ09.

Πίνακας 173: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Πελοποννήσου

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
6a	CO17	Τόνοι/έτος	1.500	20%	300
6b	CO18	Άτομα	13.000	20%	2.600
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	30.000	20%	6.000
6d	CO23	Εκτάρια	57.000	20%	11.400
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	25.000	20%	5.000
9i	CO01	Αριθμός	600	20%	120
	T2450	Αριθμός	500		100
9ii	CO15	Αριθμός	750	20%	150
9iii	CO16	Αριθμός	300	20%	60
9iii	CO17	Αριθμός	1.700	20%	340
9iv	CO12	Αριθμός	15.000	20%	3.000
	CO17	Αριθμός	10.000		2.000
9v	CO17	Αριθμός	2.350	20%	470
	CO23	Αριθμός	250		50
9vi	CO17	Αριθμός	1.500	20%	300
9a	CO36	Άτομα	50.000	20%	10.000
	T2428	Άτομα	50.000		10.000
9b	T2430	Αριθμός	55.000	20%	11.000
9c	CO01	Επιχειρήσεις	40	20%	8
9d	T2433	Αριθμός	45.000	20%	9.000

Πίνακας 174: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Πελοποννήσου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6a	T2419	%	5	2014	9	20%	1,80
6b	T2420	Φυσικά πρόσωπα	460.000	2014	500.000	20%	100.000
	T2461	%	48	2014	52		10,40
6c	T2421	Αριθμός	180.000	2013	250.000	20%	50.000
	T2421	Αριθμός	180.000	2013	250.000		50.000
6d	T2462	%	13	2014	100	20%	20
6e	T2422	Τετ. χλμ.	150	2014	500	20%	100
	T2422	Τετ. χλμ.	150	2014	500		100
9i	T2435	Αριθμός	187	2014	275	20%	55
9ii	CR05	Αριθμός	-	2014	150	20%	30
9iii	T2436	Άτομα	-	2014	-	20%	-
9iv	T2434	Αριθμός	3.750	2014	6.250	20%	1.250
9v	CR09	Αριθμός	700	2014	900	20%	180
9vi	T2434	Αριθμός	225	2014	375	20%	75
9a	T2426	Αριθμός επισκέψεων	1.019.694	2014	1.080.857	20%	216.171
	T2427	Άτομα	210	2014	270		54
9b	T2410	Αριθμός	50.000	2014	90.000	20%	18.000

9c	T2431	Επιχειρήσεις	68	2014	100	20%	20
9d	T2412	Αριθμός	80.000	2014	120.000	20%	24.000

Ακολουθώς υπολογίζεται η επίδραση των πόρων από το ΠΕΠ Ιονίων νήσων , οι οποίοι πηγάζουν από το ΘΣ06 και ΘΣ 09.

Πίνακας 175: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΠΕΠ Ιονίων νήσων

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	8.000		1.600
	T2708	Αριθμός	20	20%	4
	T2709	Λιμένες	1		-
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	15.200	20%	3.040
	CO39	Τετραγωνικά μέτρα	5.400		1.080
9a	CO36	Άτομα	36.930	20%	7.386
	T2710	Φυσικά πρόσωπα	4.550		910
	T2629	Συμμετέχοντες	5.600		1.120
9iv	T2633	Συμμετέχοντες	13.000	20%	2.600
	T2634	Συμμετέχοντες	500		100
9vi	T2718	Συμμετέχοντες	300	20%	60

Πίνακας 176: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Ιονίων Νήσων

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6c	T2733	Επισκέπτες / έτος	243.882	2013	300.000	20%	60.000
6e	T2735	Αριθμός	7.723.344	2013	7.830.590	20%	1.566.118
9a	T2737	Αριθμός	321.310	2011	340.588	20%	68.118
9iv	CR05	Αριθμός	365	2013	660		132
	T2632	%	0	2013	22	20%	4,40
	CR05	Αριθμός	15	2013	30		6

Η ανάλυση συνεχίζεται με το ΠΕΠ της Αττικής. Το σύνολο των πόρων που θα διατεθεί για χρηματοδοτικά εργαλεία από το πρόγραμμα θα προέλθουν και τους θεματικούς στόχους ΘΣ06 και ΘΣ 09 – βελτίωση ανταγωνιστικότητας, ενώ η συμμετοχή από ΘΣ06 και ΘΣ10 είναι αρκετά περιορισμένη.

Πίνακας 177: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΠΕΠ Αττικής

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
1b	CO01	Επιχειρήσεις	300	20%	60
	CO08	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	400	20%	80
	CO26	Επιχειρήσεις	250	20%	50
	CO27	Ευρώ (€)	30.000.000	20%	6.000.000
6e	CO19	"Ισοδύναμο πληθυσμού"	65.000	20%	13.000
9a	CO35	Άτομα	450	20%	90

	CO36	Άτομα	150.000	20%	30.000
	T3305	φυσικά πρόσωπα	2.000	20%	400
10a	CO35	Άτομα	2.500	20%	500
9i	CO01	Αριθμός	13.000	20%	2.600
	CO17	Αριθμός	7.000	20%	1.400
9ii	CO15	Αριθμός	5.500	20%	1.100
9iii	CO16	Αριθμός	5.500	20%	1.100
9iii	CO17	Αριθμός	3.345	20%	669
9iv	CO17	Αριθμός	6.940	20%	1.388
	T3293	Αριθμός	115.274	20%	23.055
9v	CO23	Αριθμός	265	20%	53

Πίνακας 178: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Αττικής

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1b	T3211	% του ΑΕΠ	0,34	2011	0,56	20%	0,11
6e	T3261	(%)	87	2009	97	20%	19,40
9a	T3301	Αριθμός	6.623	2013	9.073	20%	1.815
10a	T3311	(%)	93,90	2014	98,00	20%	19,60
9i	T3294	Αριθμός	2.133	2014	4.050	20%	810
9ii	T3295	Άτομα	3.300	2014	4.125	20%	825
9iii	T3296	Αριθμός	3.162	2014	3.884	20%	777
9iv	T3297	Αριθμός/ Λόγος	0	2014	12	20%	2,40
	T3299	Αριθμός	694	2014	1.388		278
9v	T3291	Αριθμός	133	2014	172	20%	34

Στη συνέχεια πραγματοποιούνται οι σχετικοί υπολογισμοί για την επίδραση των πόρων που θα προέλθουν από το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου. Μέσω του προγράμματος αυτού προτείνεται να διατεθούν πόροι που θα αποσκοπούν στους ΘΣ06 και ΘΣ09.

Πίνακας 179: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
9i	CO01	Αριθμός	700	20%	140
	CO17	Αριθμός	280		56
	T2815	Αριθμός	350		70
9ii	CO15	Αριθμό	2.500	20%	500
9iii	CO16	Αριθμός	400	20%	80
	CO17	Αριθμός	2.000		400
9iv	CO12	Αριθμός	5.000	20%	1.000
	CO17	Αριθμός	11.000		2.200
9v	CO17	Αριθμός	130	20%	26
	CO23	Αριθμός	30		6
9a	CO36	Άτομα	110.000	20%	22.000
	T2812	Άτομα	40.000		8.000
9c	CO01	Επιχειρήσεις	30	20%	6
	CO02	Επιχειρήσεις	30		6

	CO05	Επιχειρήσεις	16		3
	CO08	"Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης"	110		22
6a	CO17	Τόνοι/έτος	5.000	20%	1.000
6b	CO18	Άτομα	15.000		3.000
	CO19	"Ισοδύναμο	8.000	20%	1.600
6c	CO09	πληθυσμού"	50.000	20%	10.000
6d	CO23	Επισκέψεις/έτος	20.800	20%	4.160
6e	CO38	Εκτάρια	1.500.000	20%	300.000

Πίνακας 180: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
9i	T2814	Αριθμός	200	2014	330	20%	66
9ii	CR05	Αριθμός	-	2014	500	20%	100
9iii	T2817	Αριθμός	-	2014	-	20%	-
9iv	T2818	%	2,30	2014	29	20%	5,80
9v	CR09	Αριθμός	60	2014	300	20%	60
9a	T2810	Αριθμός επισκέψεων	481.381	2014	510.264	20%	102.053
	T2811	Άτομα	120	2014	160		32
9c	T2813	Επιχειρήσεις	14	2014	35	20%	7
6a	T2825	Τόνοι ανά έτος	2.000	2014	19.500	20%	3.900
6b	T2826	Ισοδύναμο πληθυσμού	200.000	2014	240.000	20%	48.000
	T2827	Φυσικά πρόσωπα	185.000	2014	280.000		56.000
6c	T2828	Αριθμός	150.000	2013	250.000	20%	50.000
6d	T2829	%	0	2014	30	20%	6
6e	T2830	Αριθμός	56.506	2014	65.360	20%	13.072

Ακολουθεί η ανάλυση των δεικτών στη περιφέρεια της Κρήτης και της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αντίστοιχα. Και στις δύο αυτές περιφέρειες χρησιμοποιούνται δείκτες από τους ΘΣ 06 και ΘΣ 09. Στην περίπτωση της περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου εντοπίζονται και δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων που αφορούν το ΘΣ 01.

Πίνακας 181: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκροών του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτης εκροών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκροών Χ.Ε.
6a	CO17	Τόνοι/έτος	70.000	20%	14.000
6b	CO18	Άτομα	30.000		6.000
	CO19	Ισοδύναμο πληθυσμού	75.000	20%	15.000
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	135.500	20%	27.100
6d	CO23	Εκτάρια	126.000	20%	25.200
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	40.900		8.180
	CO39	Τετραγωνικά μέτρα	40.900	20%	8.180
	CO35	Άτομα	160		32
9a	CO36	Άτομα	305.000	20%	61.000
	T3004	Αριθμός	100		20
9i	CO01	Αριθμός	1.200	20%	240
	T3006	Αριθμός	1.200		240
9ii	CO15	Αριθμός	240	20%	48

9iii	CO15	Αριθμός	100	20%	20
9iii	CO16	Αριθμός	190	20%	38
9iv	T3007	Αριθμός	11.000	20%	2.200
9v	T3008	Αριθμός	25	20%	5
9vi	CO01	Αριθμός	1.000	20%	200

Πίνακας 182: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Κρήτης

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
6a	T3109	%	10,50	2013	43,00	20%	8,6
6b	T3110	%	80,90	2014	90,00	20%	18,00
	T3111	m3/ημέρα	191.095	2010	211.780		42.356
6c	T3112	Αριθμός / Έτος	1.779.002	2013	2.684.440	20%	536.888
6d	T3113	%	34	2013	54	20%	10,80
	T3114	%	60,90	2013	90,00		18,00
6e	T3115	Τόνοι Ισοδύναμου CO2	48.726.297	2012	58.858.799	20%	11.771.760
9a	T3117	Αριθμός	4.750	2014	1.487.649	20%	297.530
9a	T3118	Αριθμός Επισκέψεων	1.487.649	2014	1.566.908	20%	313.382
9i	T3122	Αριθμός	252	2014	420	20%	84
	T3123	Αριθμός	822	2014	816		163
9ii	T3124	Αριθμός	20	2014	36	20%	7
9iii	T3125	Αριθμός	-	2015	-	20%	-
9iv	T3126	%	2,08	2014	6,83	20%	1,37
9v	T3127	Αριθμός	17	2014	20	20%	4
9vi	T3122	Αριθμός	210	2014	350	20%	70

Πίνακας 183: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων (Χ.Ε.) στους δείκτες εκρών του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτης εκρών	Μονάδα μέτρησης	Τιμή-στόχος (2023)	% εκτιμώμενης συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος εκρών Χ.Ε.
1a	CO25	Ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης	10	20%	2
1b	CO26	Επιχειρήσεις	40	20%	8
6b	CO18	Άτομα	2.400	20%	480
6c	CO09	Επισκέψεις/έτος	51.000	20%	10.200
	T3404	Αριθμός	8		2
6d	CO23	Εκτάρια	50.000	20%	10.000
6e	CO38	Τετραγωνικά μέτρα	1.000	20%	200

Πίνακας 184: Επίδραση χρηματοοικονομικών εργαλείων στους δείκτες αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου

ΕΠ	Δείκτες αποτελεσμάτων	Μονάδα μέτρησης	Τιμή βάσης	Έτος βάσης	Τιμή-στόχος (2023)	% συνεισφοράς Χ.Ε.	Στόχος αποτελεσμάτων Χ.Ε.
1a	T3501	Αριθμός	240	2010	375	20%	75
1b	T3535	εκ. €	0,66	2011	1,35	20%	0,27
6b	T3531	φυσικά πρόσωπα	-	-	-	20%	-
6c	T3532	επισκέψεις /έτος	1.860.000	2013	2.230.000	20%	446.000
6d	T3513	%	3,20	2014	18,00	20%	3,60
6e	T3529	ΚΤΟΕ	69,76	2013	902,10	20%	180,42

6.4. Επικαιροποίηση και αναθεώρηση

Τα αποτελέσματα της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά το στάδιο της εκτέλεσής τους ενδέχεται να μη συνάδουν με τις αρχικές προβλέψεις και να μην αντιπροσωπεύονται πλέον τις πραγματικές συνθήκες αγοράς. Είναι απαραίτητο λοιπόν η διαχειριστική αρχή να έχει την ευελιξία να αναθεωρεί να επικαιροποιεί ή και να αλλάζει την εκ των προτέρων αξιολόγηση όποτε θεωρηθεί απαραίτητο, προκειμένου τα χρηματοδοτικά εργαλεία να αναμορφωθούν και να αντιπροσωπεύουν τις πραγματικές ανάγκες.

Σημεία ελέγχου και αξιολόγησης

Βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, άρθ. 37, παρ. 2ζ , η εκ των προτέρων αξιολόγηση οφείλει να περιλαμβάνει διατάξεις για την αναθεώρηση και επικαιροποίηση της, όπως απαιτείται κατά τη διάρκεια εφαρμογής οποιουδήποτε μέσου χρηματοοικονομικής τεχνικής που έχει υλοποιηθεί βάσει της εν λόγω αξιολόγησης, εφόσον κατά την εφαρμογή του η διαχειριστική αρχή κρίνει ότι δεν αποτυπώνει πλέον με ακρίβεια τις συνθήκες της αγοράς που επικρατούν κατά το χρόνο της εφαρμογής.

Η πορεία των χρηματοδοτικών εργαλείων αξιολογείται μέσω της επίτευξης συγκεκριμένων δεικτών που προσδιορίζονται μέσω της επενδυτικής στρατηγικής. Οι δείκτες οφείλουν να είναι μετρήσιμοι, να ερμηνεύονται με σαφήνεια και να δύναται να επικυρωθούν με τα στοιχεία των εκθέσεων προόδου υλοποίησης. Η μη επίτευξη των δεικτών παράλληλα με την παρουσία ανισορροπία προσφοράς και ζήτησης και τη μη ορθή εκτίμηση ορισμένων παραμέτρων κινδύνου αποτελούν τους κύριους παράγοντες για την επαναξιολόγηση και επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Οι διαχειριστικές αρχές οφείλουν να αποτυπώνουν την πρόοδο υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων σε εξάμηνη, ετήσια ή διετή βάση ή ανάλογα με τις επιμέρους ανάγκες κάθε στόχου εκροών ή αποτελεσμάτων. Τα στοιχεία που αποτυπώνονται στις εκθέσεις προόδου υλοποίησης καθορίζονται με βάση τους στόχους του εκάστοτε Επιχειρησιακού Προγράμματος ή/και Θεματικού Στόχου. Συγκεκριμένα, βάσει του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 άρθ. 46 παρ. 2, η διαχειριστική αρχή υποβάλλει στην Επιτροπή ειδική έκθεση για τα χρηματοδοτικά εργαλεία η οποία συμπεριλαμβάνει εκτός των άλλων: την ταυτότητα του προγράμματος, τα στοιχεία υλοποίησης, το συνολικό ποσό συνεισφορών και στήριξης σε τελικούς δικαιούχους, την απόδοση, την πρόοδο επίτευξης του αναμενόμενου αποτελέσματος μόχλευσης, την αξία των επενδύσεων και τη συμβολή τους στην επίτευξη των δεικτών της σχετικής προτεραιότητας ή μέτρου στο οποίο εντάσσονται. Τα στοιχεία για τον υπολογισμό των δεικτών, την προσφορά και ζήτηση των χρηματοδοτικών εργαλείων και τον υπολογισμό ρίσκου ανάγονται από τα αποτελέσματα της προόδου υλοποίησης. Τα στοιχεία της προόδου υλοποίησης συγκρίνονται με τους στόχους που έχουν τεθεί στην επενδυτική στρατηγική και βάση των αποτελεσμάτων καθορίζεται η ανάγκη της εκ νέου επικαιροποίησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Δείκτες αποτελεσμάτων, εκροών και απόδοσης

Όπως γίνεται φανερό, κεντρική παράμετρος στη διαδικασία απόφασης για την επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης αποτελεί η εξέλιξη των δεικτών παρακολούθησης και αξιολόγησης των χρηματοδοτικών εργαλείων. Οι δείκτες αυτοί διαχωρίζονται σε τρεις υποομάδες: στους δείκτες αποτελεσμάτων, τους δείκτες εκροών και τους δείκτες απόδοσης (ή διαφορετικά επίδοσης). Οι δείκτες αποτελεσμάτων στοχεύουν στην αποτύπωση της επίτευξης συγκεκριμένων στόχων που συνάδουν με τη στρατηγική των ΕΔΕΤ και της Ε.Ε. για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, οι δείκτες εκροών μετρούν τις ενέργειες των χρηματοδοτικών εργαλείων για την επίτευξη των δεικτών αποτελεσμάτων, και οι δείκτες απόδοσης μετρούν τη λειτουργική απόδοση των χρηματοδοτικών εργαλείων (πιστωτικές ζημιές, βαθμός μόχλευσης και κόστος διαχείρισης).

Η πρώτη υποομάδα δεικτών, **οι δείκτες αποτελεσμάτων**, σύμφωνα με τις οδηγίες για την ανάπτυξη του ενιαίου συστήματος δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020, αποτελεί μία μεταβλητή που εκφράζει την αλλαγή σε μια περιοχή ή τομέα, που προκαλείται ως αποτέλεσμα της επιλεγείσας πολιτικής αλλά και άλλων παραγόντων. Στην περίπτωση της χρήσης των χρηματοδοτικών εργαλείων, οι δείκτες αποτελεσμάτων ποσοτικοποιούν τους ειδικούς στόχους που επιδιώκονται μέσω της επενδυτικής στρατηγικής που θα καταρτιστεί και αποτυπώνουν τις θετικές ή μη επιπτώσεις και αλλαγές που προκαλούνται. Οι δείκτες αποτελεσμάτων για κάθε χρηματοδοτικό εργαλείο

ουσιαστικά είναι απόρροια των στόχων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στα οποία εντάσσονται.

Πέραν των δεικτών αποτελεσμάτων, θα δημιουργηθούν **οι δείκτες εκροών**, οι οποίοι θα συνδέονται άμεσα με τις επενδυτικές προτεραιότητες (θεματικούς στόχους) των επιχειρησιακών προγραμμάτων ώστε να είναι απόλυτα σαφές ότι η υλοποίησή τους συνεισφέρει στην επίτευξη των στόχων των προγραμμάτων αυτών.

Η τρίτη υποομάδα δεικτών, **οι δείκτες απόδοσης (ή διαφορετικά επίδοσης)**, συσχετίζεται με την αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών εργαλείων ως προς το κόστος διοίκησης, τις πιστωτικές ζημιές και το βαθμό μόχλευσης.

Κόστος διοίκησης: μέσω της επενδυτικής στρατηγικής υπολογίζεται το κόστος της διοικητικής λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων και εκφράζεται ως ποσοστό (περίπου 4%) επί των συνολικών διαθέσιμων κονδυλίων ανά πρόγραμμα. Μία αύξηση π.χ. του αρχικά ορισμένου ποσοστού είναι δυνατό να σηματοδοτεί την ανάγκη επέμβασης της διαχειριστικής αρχής ώστε να προσδιοριστούν τα αίτια της αύξησης και να γίνουν διορθωτικές κινήσεις για τη μείωσή τους σε αποδεκτά επίπεδα. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται να διασφαλιστεί πως το κόστος διοίκησης αντιπροσωπεύει τις πραγματικές αμοιβές που ισχύουν στην αγορά και πως θα διατεθεί προς αυτές το μικρότερο δυνατό ποσό από τα κονδύλια που προορίζονται για τη χρήση των χρηματοδοτικών εργαλείων.

Πιστωτικές ζημιές: Οι πιστωτικές ζημιές αναφέρονται στο εκτιμώμενο ποσοστό των εντασσόμενων προς ενίσχυση που προβλέπεται πως δεν θα ανταπεξέλθουν στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Ο συγκεκριμένος δείκτης υπολογίζεται ως το ύψος των αθετημένων υποχρεώσεων δια του συνολικού ύψους των εκταμιευμένων δανείων με τη χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων. Σε περίπτωση υπέρβασης πάνω από ένα ποσοστό (π.χ. 5%) του οριζόμενου δείκτη, τότε η διαχειριστική αρχή οφείλει να επέμβει και να αναλύσει τα αίτια της αύξησης. Ο δείκτης πιστωτικών ζημιών απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή καθώς η αύξησή του πάνω από τα θεμιτά όρια έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του ανακυκλούμενου χαρακτήρα των χρηματοδοτικών εργαλείων και την ενίσχυση ενός μικρότερου αριθμού επιχειρήσεων στο μέλλον.

Βαθμός μόχλευσης: Ο βαθμός μόχλευσης είναι το μέγεθος της προστιθέμενης αξίας των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση επενδύσεων, και υπολογίζεται ως η συνολική χρηματοδότηση προς επιλέξιμους τελικούς αποδέκτες δια την ευρωπαϊκή συμμετοχή. Ο τελικός βαθμός μόχλευσης είναι ένας από τους βασικότερους δείκτες απόδοσης καθώς προσδιορίζει τους ιδιωτικούς πόρους που συλλέγει το χρηματοδοτικό εργαλείο. Στην επενδυτική στρατηγική θα προσδιοριστεί ο απαραίτητος βαθμός μόχλευσης, προκειμένου να ελέγχεται κατά τη διάρκεια υλοποίησης και να επιβεβαιώνεται πως διατηρείται ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας των εργαλείων.

Επίτευξη στόχων

Η παρακολούθηση επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων καθώς και εκείνων που σχετίζονται με την υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως αυτοί προσδιορίζονται στην επενδυτική στρατηγική, είναι δυνατό να γίνει βάσει του ενιαίου συστήματος δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, αν σε έναν άξονα προτεραιότητας περιλαμβάνονται έως δυο δείκτες, θεωρείται ότι έχουν επιτευχθεί τα ορόσημα ή οι στόχοι, αν οι δείκτες αυτοί έχουν επιτύχει τουλάχιστον το 85% της τιμής των οροσήμων στο τέλος του 2018 ή τουλάχιστον το 85% της τιμής των στόχων το 2023. Αν σε έναν άξονα προτεραιότητας περιλαμβάνονται περισσότεροι από δύο δείκτες θεωρείται ότι έχουν επιτευχθεί τα ορόσημα ή οι στόχοι, αν όλοι οι δείκτες που περιλαμβάνονται, εκτός από έναν, έχουν επιτύχει τουλάχιστον το 85% της τιμής των οροσήμων στο τέλος του 2018 ή τουλάχιστον το 85% της τιμής των στόχων το 2023 και αυτός ο δείκτης που δεν έχει επιτύχει το 85% της τιμής του οροσήμου ή του στόχου έχει επιτύχει τουλάχιστον το 75% της τιμής του οροσήμου ή του στόχου. Η επίτευξη των τιμών των βασικών σταδίων υλοποίησης πρέπει να ποσοτικοποιηθεί, αποτυπώνοντας το επίπεδο επίτευξης μέσω μιας τιμής που κυμαίνεται μεταξύ 0-100% ενώ επιτυχής επίτευξη θεωρείται η κάλυψη του κατωφλίου του 85%.

Τα αποτελέσματα των δεικτών των χρηματοδοτικών εργαλείων κρίνεται σκόπιμο να είναι εντός των ανωτέρω ορίων. Οι διαχειριστικές αρχές οφείλουν να παρακολουθούν την πορεία των προγραμμάτων ώστε να επιβεβαιώνεται πως επιτυγχάνονται οι στόχοι αλλά και να προβαίνουν σε διορθωτικές κινήσεις σε περίπτωση απόκλισης. Εάν τα αποτελέσματα των δεικτών δεν είναι ικανοποιητικά, η επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης δύναται επαναπροσδιορίσει την επενδυτική στρατηγική, προκειμένου να λάβει υπόψη τα νέα δεδομένα της αγοράς και να καθοριστούν οι απαιτούμενες αλλαγές για την αύξηση των δεικτών σε επιθυμητά επίπεδα.

Ανισοροπία προσφοράς - ζήτησης και αναθεώρηση εκ των προτέρων αξιολόγησης

Η ανισοροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης είναι δυνατό να προκύψει σε περιπτώσεις που η προσφορά των χρηματοδοτικών εργαλείων είναι υψηλότερη από τη ζήτηση ή που η ζήτηση για χρηματοδοτικά εργαλεία είναι υψηλότερη από την προσφορά. Η ανισοροπία αυτή είναι κατά βάση αποτέλεσμα δύο παραμέτρων: είτε λόγω υπερεκτίμησης ή υποτίμησης του απαιτούμενου ρυθμού απορρόφησης είτε λόγω αλλαγών που έχουν προκύψει στις συνθήκες αγοράς.

Η επενδυτική στρατηγική προσδιορίζει ενδεικτικά το ύψος και το ρυθμό απορρόφησης των κονδυλίων ώστε να ανταποκρίνονται στην κάλυψη του χρηματοδοτικού κενού των

επιμέρους θεματικών ενοτήτων που έχει υπολογιστεί. Στις περιπτώσεις που η απορρόφηση των κονδυλίων παρουσιάζει απόκλιση από τους στόχους, η διαχειριστική αρχή οφείλει να επαναξιολογήσει τον τρόπο λειτουργίας των χρηματοδοτικών εργαλείων. Σημειώνεται ότι η απόκλιση αυτή είναι δυνατό να είναι θετική ή αρνητική και ως εκ τούτου η ανάγκη χρηματοδότησης να είναι μικρότερη ή μεγαλύτερη από αυτή που αρχικά είχε υπολογιστεί. Εφόσον γίνει αντιληπτό πως δημιουργούνται ανισσοροπίες μεταξύ της προσφοράς και ζήτησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, η διαχειριστική αρχή οφείλει να αποτυπώσει τα αίτια της ανισσοροπίας και να προβεί σε διορθωτικές λύσεις, όπως την αύξηση ή μείωση κονδυλίων, ή ακόμα την παροχή (πρόσθετης) τεχνικής υποστήριξης προς τους τελικούς αποδέκτες.

Στοιχεία για τον υπολογισμό της ανισσοροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης είναι δυνατό να αντληθούν μέσω των εξαμηνιαίων και ετήσιων εκθέσεων των διαχειριστικών αρχών για την πορεία των προγραμμάτων. Τα αποτελέσματα συγκρίνονται με τους στόχους που έχουν οριστεί μέσω της επενδυτικής στρατηγικής και σε περίπτωση ουσιαστικής απόκλισης, απαιτείται η παρέμβαση των διαχειριστικών αρχών για τον επαναπροσδιορισμό της ανάγκης κάλυψης χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και έργων. Ο τακτικός έλεγχος της απορρόφησης των χρηματοδοτικών εργαλείων κρίνεται ιδιαίτερα απαραίτητος για την περίπτωση της Ελλάδας. Κατά το χρόνο κατάρτισης της επενδυτικής στρατηγικής, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μεταβατική περίοδο και είναι πιθανό να υπάρχουν μελλοντικές διαφοροποιήσεις τόσο στις συνθήκες αγοράς όσο και στο χρηματοδοτικό κενό που έχει υπολογιστεί.

Μια ακόμα παράμετρος που χρειάζεται να ληφθεί υπόψη στην εκ νέου ανάγκη επικαιροποίησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης, είναι το μέγεθος του κινδύνου που τα χρηματοδοτικά εργαλεία φέρουν και κατά πόσο αυτό έχει ουσιαστικά μεταβληθεί. Το μέγεθος του κινδύνου των χρηματοδοτικών εργαλείων εξαρτάται από μια σειρά παραμέτρων, με τις κυριότερες να είναι:

- το προφίλ του κλάδου που στοχεύουν τα χρηματοδοτικά εργαλεία
- η διασπορά των χρηματοδοτικών εργαλείων σε σχέση με τους κλάδους και τις περιφέρειες υλοποίησης
- το σημείο του κύκλου ζωής των τελικών δικαιούχων
- ο βαθμός ωριμότητας της αγοράς στόχου
- το γενικότερο οικονομικό κλίμα

Ειδικότερα, είναι πιθανό να προκύψουν καταστάσεις όπου το μέγεθος κινδύνου να είναι σημαντικά υψηλότερο από ότι αναμενόταν, με αποτέλεσμα τα χρηματοδοτικά εργαλεία να υποστούν ζημιές (αδυναμία αποπληρωμής από τους τελικούς δικαιούχους) και να διακυβευτεί ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις μέσω της επαναξιολόγησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης είναι δυνατό να επανεκτιμηθεί ο κίνδυνος της αγοράς, να επαναπροσδιοριστεί το απαιτούμενο επίπεδο

ανακυκλούμενων χρημάτων και να διατηρηθεί ο πολλαπλασιαστικός χαρακτήρας των εργαλείων.

Εναλλακτικά η αναθεώρηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης είναι δυνατό να αποτυπώσει πως η αρχική πρόβλεψη κινδύνου είχε υπερεκτιμηθεί. Δηλαδή το μέγεθος κινδύνου είναι χαμηλότερο από το πραγματικό που ισχύει κατά τη διάρκεια υλοποίησης. Ο χαμηλότερος αυτός κίνδυνος δύναται να οδηγήσει στη χρηματοδότηση περισσότερων έργων και επιχειρήσεων.

Μεθοδολογία αναθεώρησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης

Ο έλεγχος της πορείας των χρηματοδοτικών εργαλείων απαιτείται να είναι μια συνεχής διαδικασία και να ισχύει καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησής τους. Η μεθοδολογία που προτείνεται να ακολουθηθεί περιλαμβάνει πέντε βασικά βήματα: α. την παρακολούθηση των ενδιάμεσων εκθέσεων προόδου των χρηματοδοτικών εργαλείων, β. τον έλεγχο της απορρόφησης των πόρων που έχουν δεσμευτεί, γ. την εκτίμηση των κινδύνων που φέρει η υλοποίησή τους, δ. τον έλεγχο επίτευξης των δεικτών που έχουν τεθεί και ε. τον έλεγχο της απόκλισης από τους στόχους που έχουν προσδιοριστεί.

Ειδικότερα, με την πληροφόρηση που παρέχεται από τις ενδιάμεσες εκθέσεις προόδου υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων, οι διαχειριστικές αρχές είναι δυνατό να ελέγχουν την πορεία εξέλιξης των χορηγούμενων χρηματοδοτήσεων. Ουσιαστικά μέσω αυτών καθώς και πρόσθετων πληροφοριών που δύναται να αντληθούν από τους διαχειριστές δύναται να ελεγχθεί ο ρυθμός απορρόφησης κονδυλίων, η εκτίμηση κινδύνου και ο έλεγχος επίτευξης των δεικτών. Μέσω αυτών των δεδομένων και στις περιπτώσεις όπου παρατηρηθεί σημαντική απόκλιση από τους στόχους προτείνεται η αναθεώρηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Λαμβανομένου υπόψη της μέχρι σήμερα εμπειρίας από την εφαρμογή των χρηματοδοτικών εργαλείων καθώς και των τρεχουσών συνθηκών της ελληνικής οικονομίας, η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό μεταβλητότητας και περιορισμένη σταθερότητα στην εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, εκτιμάται πως είναι σκόπιμο να γίνεται αναθεώρηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης ανά διετία. Το προτεινόμενο αυτό χρονικό διάστημα κρίνεται εύλογο ώστε να υπάρχουν τα απαραίτητα στοιχεία για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Χρειάζεται να τονισθούν ωστόσο δύο βασικοί παράμετροι: πρώτον ότι η διαδικασία αναθεώρησης της εκ των προτέρων αξιολόγησης αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των διαχειριστικών αρχών, ενώ η προτεινόμενη ανωτέρω μεθοδολογία θεωρείται ως ο μηχανισμός εκείνος που θα αναδείξει τον πλέον ορθό χρόνο για την επικαιροποίησή της. Δεύτερον κρίνεται σκόπιμο σε αυτή τη φάση να προσδιοριστεί ένα χρονικό διάστημα (π.χ. δύο έτη) που, μετά το πέρας του, θα αξιολογηθεί σε βάθος η ανάγκη για επικαιροποίηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Σε κάθε περίπτωση η εκ των προτέρων αξιολόγηση απαιτείται να ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις των αγορών. Η απαίτηση αυτή είναι δυνατό να εκπληρώνεται μόνο μέσα από έναν περιοδικό έλεγχο της αρτιότητας και πληρότητας των παραμέτρων και θέσεων που έχουν καταγραφεί μέσα σε αυτή. Ως εκ τούτου, η υλοποίηση της ανωτέρω μεθοδολογίας ελέγχου της ανάγκης για επικαιροποίηση αλλά και ο ορισμός ενός πρόσθετου οροσήμου (διετία) σχετικά με τη λήψη απόφασης για την επικαιροποίηση αυτή αποτελούν το πλέον κατάλληλο πλαίσιο σχετικά με τη διασφάλιση ότι η εκ των προτέρων αξιολόγηση είναι σε θέση να αντικατοπτρίζει τις τρέχουσες και πραγματικές ανάγκες της Ελληνικής οικονομίας.

Συμπεράσματα

Μέσα από την ανάλυση της υλοποίησης των χρηματοδοτικών εργαλείων της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 κατέστη εφικτό να αξιολογηθεί ο τρόπος σχεδιασμού, η εφαρμογή και τα αποτελέσματά τους. Η αξιολόγηση αυτή χρειάζεται να ληφθεί σοβαρά υπόψη στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, προκειμένου να μην επαναληφθούν οι αστοχίες σχεδιασμού και εφαρμογής που εντοπίστηκαν και συγχρόνως να αξιοποιηθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό η εμπειρία που συσσωρεύτηκε στους εμπλεκόμενους φορείς. Όπως παρουσιάστηκε, οι αστοχίες που προέκυψαν στην υλοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την περίοδο 2007-2013 συνδέθηκαν με τρεις βασικές παραμέτρους: α) τον αντίκτυπο του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος που επικρατούσε κατά το χρονικό διάστημα εφαρμογής, β) τις αδυναμίες σχεδιασμού και υλοποίησής, γ) το βαθμό ετοιμότητας και ωριμότητας των εμπλεκόμενων φορέων.

Όπως αναλύθηκε, το οικονομικό περιβάλλον είχε ουσιαστικά καθοριστικό ρόλο στην πορεία εφαρμογής των χρηματοδοτικών εργαλείων. Η οικονομική ύφεση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας, η μεγάλη αύξηση της ανεργίας, η δημοσιονομική κρίση, η πτώση των δημοσίων επενδύσεων και η αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους προκάλεσαν σημαντικό έλλειμμα πληροφόρησης στις αγορές προϊόντων, κεφαλαίου και εργασίας. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια στις αγορές, οι αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών, η περιορισμένη προσαρμογή του κρατικού μηχανισμού στις νέες ανάγκες της οικονομίας καθώς και η αδυναμία πρόβλεψης του χρόνου «εξόδου» από την κρίση επέτειναν περαιτέρω το οικονομικό κλίμα, δημιούργησαν πρόσθετα «κενά» πληροφόρησης στο χρηματοπιστωτικό κλάδο και πολλαπλασίασαν το κόστος συναλλαγών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοούσε ιδιαίτερα την επιχειρηματικότητα γίνεται αντιληπτό για ποιο λόγο τα φαινόμενα αποτυχιών των αγορών εντάθηκαν ακόμα περισσότερο.

Ο εν τέλει σχεδιασμός των χρηματοδοτικών εργαλείων και η αδυναμία των αρχών να προσαρμόσει τα εργαλεία αυτά στις νέες οικονομικές συνθήκες είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί αστοχία μεταξύ της παροχής και ζήτησης των εργαλείων. Πέραν βέβαια των αστοχιών και των προβλημάτων αυτών, τελικά μέσω των χρηματοδοτικών εργαλείων κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο εκταμιεύθηκαν

επιστρεπτές χρηματοδοτήσεις της τάξεως του € 1 δισ. περίπου, ενισχύθηκαν 9.000 επιχειρήσεις και 45.000 νοικοκυριά, ενώ χρηματοδοτήθηκαν συνολικά 18 έργα αστικών αναπλάσεων. Το αποτέλεσμα αυτό, παρά το γεγονός ότι υπολείπεται σημαντικά έναντι του αρχικού σχεδιασμού, χρειάζεται να αποτελέσει τη βάση προκειμένου να χρηματοδοτικά εργαλεία να επιτύχουν πληρέστερα το σκοπό τους κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο.

Πέραν αυτών, έγινε σαφές ότι τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, τα διαρθρωτικά ζητήματα που υπάρχουν σε επίπεδο επιχειρηματικότητας, η ποιότητα των κτιριακών υποδομών και η φύση των επενδύσεων αστικής ανάπτυξης έχουν δημιουργήσει αποτυχίες στις επιμέρους αγορές, οι οποίες αδυνατούν να φέρουν σε ισορροπία τα μεγέθη της προσφοράς και της ζήτησης, προκαλώντας ουσιαστικά χρηματοδοτικά κενά. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της παρούσας έκθεσης, το χρηματοδοτικό κενό ανέρχεται σε € 3.654 εκ. για τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας, σε € 313,91 εκ. για τη θεματική ενότητα ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας και σε € 639,52 εκ. για τη θεματική ενότητα αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων.

Οι αποτυχίες της αγοράς και το περιορισμένο ύψος επενδύσεων είναι δυνατόν αντιμετωπισθούν μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας σε χρηματοδότηση επιχειρήσεων και επενδύσεων. Λαμβανομένου υπόψη των υφιστάμενων προβλημάτων στον τραπεζικό κλάδο, τα χρηματοδοτικά εργαλεία κατέχουν πλέον κρίσιμο ρόλο προκειμένου να αντιμετωπιστεί το μείζον πρόβλημα της χρηματοδότησης κυρίως μέσω των χαρακτηριστικών τους, το ουσιαστικότερο των οποίων αποτελεί ο ανακυκλούμενος χαρακτήρας τους. Δεδομένου του επιστρεπτέου χαρακτήρα τους, τα ποσά που θα διατεθούν μέσω Χ.Ε. δύναται να επαναχρησιμοποιηθούν (ανακυκλωθούν) με σκοπό τη χρηματοδότηση ενός περαιτέρω αριθμού δικαιούχων. Έτσι, υποστηρίζεται μεγαλύτερος αριθμός οικονομικά επιχειρήσεων και έργων. Το χαρακτηριστικό αυτό θεωρείται ιδιαίτερα κομβικό δεδομένου του πεπερασμένου ύψους πόρων που είναι δυνατό να διατεθούν. Πέραν τούτου, τα χρηματοδοτικά εργαλεία καλούνται να προσελκύσουν πρόσθετους ιδιωτικούς και δημόσιους πρόσθετους πόρους, που είναι δυνατό να προέρχονται από διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως δημόσιους φορείς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδιώτες επενδυτές και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Οι πόροι που θα συγκεντρωθούν για τα Χ.Ε. θα προέλθουν αρχικά από 3 τομεακά προγράμματα και από τα 13 περιφερειακά. Μέσω ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε για κάθε επιχειρησιακό πρόγραμμα εκτιμήθηκε ότι για τη θεματική ενότητα επιχειρηματικότητας οι διαθέσιμοι πόροι δύναται να ανέρχονται (προ αποτελέσματος μόχλευσης και δημόσιας δαπάνης) στα € 1,29 δισ., για την εξοικονόμηση ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας στα € 127,7 εκ., ενώ για τις αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις στα € 330,9 εκ.. Σε ότι αφορά τώρα τον τύπο των εργαλείων, για την επιχειρηματικότητα προτάθηκε να υπάρχουν έξι διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα σε δύο βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα

ισοδύναμα, όπου εμπεριέχουν τα μικρό-δάνεια, τα δάνεια για κεφάλαια κίνησης, τα επενδυτικά δάνεια και τις εγγυήσεις, β. κεφάλαια συν-επένδυσης, όπου εμπεριέχουν τα κεφάλαια σποράς- σταδίων εκκίνησης, τις επιχειρηματικές συμμετοχές (early stage and growth) και τα μετοχικά κεφάλαια. Για την κάθε μια από τις λοιπές επενδυτικές προτεραιότητες (ενεργειακή αναβάθμιση και εξοικονόμηση ενέργειας και αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις) προτείνεται να υπάρχουν τρία διαφορετικά χρηματοδοτικά εργαλεία ομαδοποιημένα στις δύο προαναφερόμενες βασικές κατηγορίες: α. δάνεια ή άλλα ισοδύναμα που εμπεριέχουν επενδυτικά δάνεια και εγγυήσεις και, β. κεφάλαια συνεπένδυσης που εμπεριέχουν ίδια κεφάλαια.

Λαμβάνοντας υπόψη τόσο το είδος και το μέγεθος των Χ.Ε. που προτάθηκε όσο και τις παρούσες συνθήκες, προσδιορίστηκε η δομή διοίκησης μέσα από 4 μηχανισμούς, ανάλογα τη θεματική ενότητα και το είδος των εργαλείων που εξυπηρετούν. Επιπροσθέτως χρειάζεται να επισημανθεί ότι σε κάθε μηχανισμό είναι απαραίτητη η παρουσία μιας μονάδας συντονισμού και παρακολούθησης καθώς και η παροχή τεχνικής υποστήριξης προς τους τελικούς δικαιούχους. Πέραν αυτών, είναι απαραίτητη η δημιουργία μιας ενιαίας πλατφόρμας πληροφόρησης όλων των χρηματοδοτικών εργαλείων που θα είναι διαθέσιμη σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και ιδιαίτερα τους δικαιούχους των επενδύσεων. Επιπλέον, οι πόροι που εντοπίστηκαν για τη λειτουργία των χρηματοδοτικών εργαλείων οφείλουν να καλύψουν και τους ανάλογους στόχους που έχουν τεθεί στα επιμέρους ΤΕΠ και ΠΕΠ. Οι στόχοι αυτοί είναι αποτυπωμένοι μέσα από τους δείκτες εκρμών, τους δείκτες αποτελεσμάτων και τους δείκτες απόδοσης. Μέσα από τον προσδιορισμό των τιμών στόχου για κάθε ομάδα γίνεται εφικτή η περιοδική παρακολούθησή τους και ο εντοπισμός αποκλίσεων. Η παρουσία αποκλίσεων θα φανερώνει και την ανάγκη για μια πιθανή αναθεώρηση της εκ των προτέρων αξιολόγησης.

Βιβλιογραφία

10ο Εθνικό Συνέδριο για τις Ήπιες Μορφές Ενέργειας, 2014. *Ενεργειακή Συμπεριφορά Κτιρίων*. Θεσσαλονίκη : s.n.

Alonso, L. S. A., 2016. *JESSICA initiative in Italy*, Ljubljana: fi-compass.

Alvarez & Marshal, 2016. *The Banks' Internal Workout: International Perspectives*, s.l.: s.n.

Anon., 2016. Νόμος 4399 /2016. *Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας -Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις* .

Anon., 2016. *Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Interreg V-A "Ελλάδα-Κύπρος"*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticInterregGreece-Cyprus.aspx>

Anon., 2016. *Προγράμματα και Δικαιούχοι*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi>

Buildings Performance Institute Europe, 2012. *Europe's buildings under the microscope*, s.l.: s.n.

Cities Action for Sustainable Housing (CASH), 2013. *Συμβουλές από τις πόλεις για αειφόρες κατοικίες*, s.l.: URBACT.

Copenhagen Economics, 2012. *Multiple benefits of investing in energy efficient renovation of buildings*, s.l.: Renovate Europe.

Damodaran, 2016. <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>.

Deloitte , 2015. *Εκ των προτέρων αξιολόγηση Exante Assessment για την Ελλάδα - Μέσο χρηματοοικονομικής τεχνικής προγραμματικής περιόδου 2014-2020*, Αθήνα: Deloitte.

Deutsche Bank, 2010. *Venture capital adds economic spice*, Frankfurt: Deutsche Bank Research.

Economic Governance Support Unit, 2015. *The ESM on Greece*, Brussels: European Union.

EIF, 2015. *The SME Initiative Spain*, s.l.: s.n.

European Central Bank, 2015. *Survey on the access to finance of enterprises in the euro area*. Frankfurt : ECB.

European Central Bank, 2015. *Survey on the Access to Finance of Small and Medium-sized Enterprises SAFE*, Frankfurt: European Central Bank .

European Commission (a) , 2014. *Energy Efficiency and its contribution to energy security and the 2030 Framework for climate and energy policy*., Brussels: European Commission.

European Commission (b), 2013. *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1301/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου* , Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Ένωση.

European Commission (c), 2013. *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1287/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*, Brussels: European Commission .

European Commission (d) , 2013. *Financial Regulation applicable to the general budget of the Union and its rules of application* , Luxembourg: European Union.

European Commission (e), 2014. *Η Πολιτική Συνοχής και η Ελλάδα*, Βρυξέλλες: European Commission.

European Commission (h), 2014. *Enabling synergies between European Structural and Investment Funds, Horizon 2020 and other research, innovation and competitiveness-related Union programmes*, Luxembourg: European Union .

European Commission (i), 2013. *Ex-ante assessment of the EU SME Initiative, Commission Staff Working Document*, Brussels: European Commission.

European Commission , 2015. *Annual Report on European SMEs - SME Performance Review 2014/2015*, Brussels: European Union .

European Commission , 2015. *Assessing the Potential for EU Investment in Venture Capital and Other Risk Capital Fund of Funds*, Brussels: European Commission .

European Commission , 2016. *The European Commission, SME Access to Finance Index*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/smaf/index_en.htm.

European Investment Bank (a), 2016. *Projects to be financed - Greece Banks Loan for SMEs and Mid-caps I*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.eib.org/projects/pipelines/pipeline/20150035>

European Investment Bank (b), 2016. *EIB in SME securitisation transaction with EIB in SME securitisation transaction with of Greek SMEs and Midcaps to affordable financing*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2016/2016-258-eib-in-sme-securitisation-transaction-with-national-bank-of-greece-to-help-boost-access-of-greek-smes-and-midcaps-to-affordable-financing.htm?f=search&media=search>

European Investment Bank, 2016. *EIB first ever trade finance facility for Greece*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.eib.org/infocentre/press/releases/all/2013/2013-084-eib-first-ever-trade-finance-facility-for-greece.htm?f=search&media=search>

European Investment Bank, 2016. *FAQ – Programme development support from ELENA*, Luxembourg: European Investment Bank.

European Investment Fund, 2013. *Progress for Microfinance in Europe, Working Paper*, Luxembourg: European Investment Fund.

European Investment Fund, 2014a. *Improving access to finance for SMEs in times of crisis*, s.l.: s.n.

Eurostat, 2016. *Eurostat - Regional Data, Structural Business Data*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/data/database>.

Ex-ante Assessment Report, 2015. *Financial Instruments, Business Competitiveness, Employment, Social Enterprise*, s.l.: s.n.

Ferretti, F., 2013. The Legal Framework of Consumer Credit Bureaus and Credit Scoring in the European Union: Pitfalls and Challenges. *Suffolk University Law Review*, XL VI, pp. 791-828.

fi-compass (b), 2016. *The First Loss Portfolio Guarantee instrument in Malta*, Luxembourg: EIB.

fi-compass (c), 2015. *Renovation Loan Programme Case Study - Estonia*, Brussels: EIB.

fi-compass (d), 2015. *SAS JEREMIE Languedoc-Roussillon Case Study*, Brussels: EIB.

fi-compass (e), 2015. *ESF Microcredit Fund Campania Case Study*, Brussels: EIB.

fi-compass (f), 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period General methodology covering all thematic objectives Volume I*, Luxembourg: EIB.

fi-compass (g), 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Financial instruments for urban and territorial development Volume V*, Luxembourg: EIB.

fi-compass (h), 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Supporting the shift towards low-carbon economy Volume IV*, Luxembourg: EIB.

- fi-compass(a), 2015. *First Loss Portfolio Guarantee Case Study Bulgaria*, Luxembourg: EIB.
- fi-compass, 2014. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period General methodology covering all thematic objectives Volume I*, BRUSSELS: EIB.
- fi-compass, 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Financial instruments for urban and territorial development Volume V*, Luxembourg: EIB.
- fi-compass, 2015a. *Ex-ante assessment methodology - volume IV (low-carbon economy)*, s.l.: s.n.
- fi-compass, 2015a. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period (Thematic objective 3) Volume III*, Luxembourg: EIB.
- fi-compass, 2015. *ESF Microcredit Fund Campania Case Study*, Brussels: EIB.
- Fi-compass, 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period General methodology covering all thematic objectives Volume I*, Luxembourg: EIB.
- fi-compass, 2015. *Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period Supporting the shift towards low-carbon economy Volume IV*, Luxembourg: EIB.
- fi-compass, 2015. *Renovation Loan Programme Case Study - Estonia*, Brussels: EIB.
- fi-compass, 2015. *SAS JEREMIE Languedoc-Roussillon Case Study*, Brussels: EIB.
- Grant Thornton, 2014. *Ελληνική Επιχειρηματικότητα: Σημάδια αντοχής και αχτίδες ανάπτυξης - Χρηματοοικονομική παρουσίαση περιόδου 2009-2013*, Αθήνα: Grant Thornton.
- Grant Thornton, 2015. *Εκ των προτέρων αξιολόγηση (exante assessment) της δημιουργίας ενός ή περισσότερων μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής*, Αθήνα: Grant Thornton A.E..
- Grant Thornton, 2015. *Ελληνική Επιχειρηματικότητα*, Αθήνα: Grant Thornton.
- Growth Accelerator, 2016. *Growth Accelerator*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.ga.businessgrowthservice.greatbusiness.gov.uk>
- ICAP, 2015. *Ex Ante Αξιολόγηση χρηματοδοτικού μέσου για δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας στον Οικιακό τομέα κατά την Περίοδο 2014-2020*, Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας.
- IMD World Competitiveness Center, 2016. *IMD World Competitiveness Center*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.

International Monetary Fund, 2016 . *International Monetary Fund, World Economic Outlook Database*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/index.aspx>.

JESSICA , 2011. *JESSICA and Investment Funds*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: www.jessicafund.gr

Lackenbauer J., 2015. *Financial Instruments in Cohesion Policy 2014-2020: The SME Initiative, Regional Policy*, s.l.: s.n.

Leanza, E., 2011. *Future market potential of JESSICA operations in EU Member States*. Warsaw, European Investment Bank.

Lízalová, L. K. P., 2013. *Effect of the Equity Multiplier Indicator in Companies According to Sectors*. Vol. LXI, No. 2, pp. 385–392 επιμ. s.l.: Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis.

Magdalena Pronobis, 2015. *Financial Instruments 2014-2020 in Pomorskie*, Gdansk: fi-compass.

Mc Kinsey & Company, 2011. *Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά, προσδιορίζοντας το νέο μοντέλο ανάπτυξης της Ελλάδας*, Αθήνα: Mc Kinsey & Company.

Michie, F. W. a. R., 2014. *Financial instruments in 2014-20: learning from 2007-13 and adapting to the new environment*, United Kingdom: European Policies Research Centre, University of Strathclyde.

OECD, 2016. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2016, An OECD Scoreboard*, Paris: OECD.

Oliver Wyman, 2014. *Funding SMEs in Greece – Closing the SME Funding GAP*, s.l.: s.n.

Paglia, J. H. M., 2014. *The Effects of Private Equity and Venture Capital on Sales and Employment Growth in Small and Medium Sized Businesses*. s.l.: s.n.

Polónyi, M., 2014. *Ex-ante assessment and the follow-up in Slovakia*, Bratislava: fi-compass.

Rūta Dapkutė – Stankevičienė, 2016. *Financial Instruments supported by EU funds in Lithuania: state of play*, Lithuania: fi compass.

Special Service for State Aids National Coordinating Authority, 2016. *NSRF - Financial Engineering Instruments 2007-2013*. Athens: Ministry of Economy, Development and Tourism.

World Bank, 2016. *Doing Business Data*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <http://www.doingbusiness.org/>
[Πρόσβαση 17 08 2016].

World Economic Forum, 2016. *World Economic Forum*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.weforum.org/>.

ΑΔΜΗΕ, 2016. *ΑΔΜΗΕ, Ενεργειακά δεδομένα*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.admie.gr/leitoyrgia-dedomena/metriseis/energeiaka-dedomena/>

Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων ΕΣΠΑ , 2014. *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, Αθήνα: Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας .

Δήμος Δράμας , 2014. *Δελτίο Τύπου - Υλοποίηση νέων έργων ενεργειακής αναβάθμισης σε 4 σχολικά συγκροτήματα της Δράμας*, Δράμα: Δήμος Δράμας.

Δήμος Θεσσαλονίκης, 2016. *Δήμος Θεσσαλονίκης*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
<http://www.thessaloniki.gr/portal/page/portal/DioikitikesYpiresies/YpiresiesYpagDimarxo/AtotTmimaDimDiethSxeseon/GrafeioTypouEpikoinonias/Ekdilwseis/2016/ProgJessica>.

Δήμος Λαρισαίων , 2012. *Έγκριση μελέτης, εκτέλεσης και ένταξης στο ΕΣΠΑ (Πρόγραμμα ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΩ)*, Λάρισα: Δήμος Λαρισαίων.

ΕΕ 2014 C 198/30, 2014. s.l.: s.n.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Δείκτης Τιμών Καταναλωτή, 2016. *Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή*, Αθήνα: ΕΛΣΤΑΤ.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Έρευνα εργατικού δυναμικού, 2016. *Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης, για τα έτη 2001 - 2016 ανά τρίμηνο*, Αθήνα: ΕΛΣΤΑΤ.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Περιφερειακοί Λογαριασμοί, 2013. *Κατά κεφαλή ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό*, Αθήνα: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία , 2016. *Εθνική Στατιστική Υπηρεσία - Απογραφή κτιρίων*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.statistics.gr/2011-census-pop-hous>.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016. *Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ανά κλάδο*, Αθήνα: ΕΛΣΤΑΤ.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016. *Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.statistics.gr/>.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016. *Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, Ενέργεια και Περιβάλλον*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.statistics.gr/el/statistics/env>.

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, 2016. *Στατιστικές - Οικονομία - Δείκτες*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.statistics.gr/el/statistics/eco>.

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, 2016α. *Βασικοί Δείκτες Έρευνας & Ανάπτυξης για δαπάνες και προσωπικό το 2015 στην Ελλάδα*, s.l.: s.n.

Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Εφαρμογής Δράσεων στους Τομείς της Ενέργειας, Φ. Π. κ. Κ. Α., 2012. *Οδηγός εφαρμογής προγράμματος Εξοικονόμηση κατ' οίκον*, Αθήνα: s.n.

Έκθεση της συνεδρίασης αντιπροσώπων υψηλού επιπέδου, 2013, Ιούλιος. *Πρόσβαση των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση στην Ελλάδα*, Αθήνα: s.n.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013. *Έκθεση της Συνεδρίασης Αντιπροσώπων Υψηλού Επιπέδου - Πρόσβαση των ΜμΕ σε χρηματοδότηση στην Ελλάδα*, Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ (964/2014), 2014. *ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 964/2014 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., 2012. *Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΣΔΙΤ, 2016. *Έργα αστικής ανάπτυξης*, s.l.: s.n.

ΕΣΠΑ, 2016. *Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Interreg V-A "Ελλάδα-Κύπρος"*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticTerritorialCoopOP.aspx>

ΕΥΔ Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα, 2013. *Παρουσίαση ΔΕΘ - Απολογισμός ΕΠΑΝ II*. Θεσσαλονίκη: s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (c), 2014. *Horizon 2020*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (c), 2014. *The programming period 2014-2020 - Guidance Document on Monitoring and Evaluation ERDF and CF - Concepts and Recommendations*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (d), 2016. *Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=el&catId=1081>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (e), 2016. *Environment LIFE programme*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://ec.europa.eu/environment/life/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2012. *Έκθεση της επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την υλοποίηση του Ευρωπαϊκού Ενεργειακού Προγράμματος Ανάκαμψης*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2016. *Creative Europe*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (f), 2016. *Digital single market Digital Economy and Society*.
[Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/connecting-europe-facility>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (l), 2014 . *Κανονισμός C (2014) 2642/7.5.2014 Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012α. *Θέση των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ανάπτυξη συμφωνίας εταιρικής σχέσης και προγραμμάτων στην Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020*, s.l.: s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012. *Κρατική ενίσχυση: η Επιτροπή εγκρίνει τη στήριξη έργων αστικής ανάπλασης στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία*, Βρυξέλλες: s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014α. *Ανταγωνισμός*, s.l.: s.n.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015. *Έγγραφο καθοδήγησης για τα κράτη μέλη σχετικά με την ολοκληρωμένη βιώσιμη αστική ανάπτυξη* , Βρυξέλλες : Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Δράση για το Κλίμα*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: http://ec.europa.eu/clima/citizens/eu/index_el.htm
[Πρόσβαση 31 08 2016].

Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων , 2016. *European Fund for Strategic Investments*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.eib.org/efsi/>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , 2013. *περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών δ*, Βρυξέλλες: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο .

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο , 2016. *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.7.3.html.

Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), 2016. *Αποτελέσματα Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας* , Αθήνα: Ιδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE).

ΚΕΠΕ, 2015. *Ελληνική Οικονομία, Μηνιαίο Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων Νο 13*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.

Κοϊνάκης, Χ., 2007. *Στρατηγικές εξοικονόμησης ενέργειας σε κτίρια γραφείων στην Ελλάδα - Αξιολόγηση και προοπτικές* , Θεσσαλονίκη : Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης .

Πράσινο Ταμείο, 2016. *Προγράμματα και Δικαιούχοι*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi>

Σώμα Επιθεώρησης, Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας και Μεταλλείων , 2016.
Πιστοποιητικά Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων: Στατιστική Ανάλυση για το έτος 2015,
Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας .

Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης, 2016. *Κατάσταση έργων αστικής ανάπλασης προς χρηματοδότηση* , s.l.: s.n.

TANEO, 2016. *Δομή και διαχείριση ταμείου*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.taneo.gr/Content.aspx?C=30>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2015. *Στατιστικά Στοιχεία, Νομισματική και Τραπεζική Στατιστική*,
Αθήνα: ΤτΕ.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. *Bank of Greece, Τιμές και Αποδόσεις Τίτλων Αναφοράς του Ελληνικού Δημοσίου*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/rates_markets/titloiildimosiou/titloiildimosiou.aspx.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α. *Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής*, s.l.: s.n.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016α. *Έκθεση του Διοικητή*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2015*, Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016. *Τράπεζα της Ελλάδος - Νομισματικά Μεγέθη*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/monetary/monetary.aspx>.

Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας , 2014α. *Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020*, s.l.: s.n.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2014. *Προτάσεις για χρηματοδοτικά μέσα κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2014-2020*, Αθήνα: s.n.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2015. *ΣΔΙΤ - Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.sdit.mnec.gr>.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος. *Εξοικονόμηση κατ' οίκον μηνιαία αναφορά*, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016, Μάιος. *Μηνιαία Παρακολούθηση Χρηματοδοτικών Εργαλείων Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας*, Αθήνα: s.n.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016α. *Εξοικονόμηση κατ' οίκον μηνιαία αναφορά*, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού.

Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης και Τουρισμού, 2016. *Ενημερωτικό Σημείωμα για Ταμεία Χαρτοφυλακίου, Απρίλιος*, Αθήνα: s.n.

Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης , 2015. *Ενιαίο σύστημα παρακολούθησης δεικτών για τα επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020*, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης .

Υπουργείο Οικονομικών , 2014. *Έκθεση Προϋπολογισμού 2015*, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομικών .

Υπουργείο Οικονομικών , 2014. *Ελλάδα 2021: Το νέο Εθνικό Αναπτυξιακό Πρότυπο*, Αθήνα: s.n.

Υπουργείο Οικονομικών, 2015. *Έκθεση Προϋπολογισμού 2016*, Αθήνα: Υπουργείο Οικονομικών.

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2014. *Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης* , Αθήνα: ΚΑΠΕ.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2014. *Έκθεση μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την κινητοποίηση επενδύσεων για την ανακαίνιση του αποτελούμενου από κατοικίες και εμπορικά κτίρια, δημόσια και ιδιωτικά, εθνικού αποθέματος*, Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής , 2012. *Πρόσκληση για υποβολή προτάσεων στο ΕΠ Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη*, Αθήνα: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής .

Παράρτημα

Πίνακες θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Πίνακας 1: Δείκτες εκροών που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Δείκτης εκροών	Περιγραφή
CO01	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη
CO01	Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων (στην περίπτωση μόνο του θεματικού στόχου 8)
CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις
CO04	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη
CO05	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός νέων επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη
CO08	Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση
CO20	Αριθμός έργων πλήρως ή μερικώς εκτελεσθέντων από κοινωνικούς εταίρους ή μη κυβερνητικές οργανώσεις
CO23	Αριθμός υποστηριζόμενων ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας)
CO26	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα
CO28	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση για να εισάγουν νέα προϊόντα στην αγορά
CO29	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση για να εισάγουν νέα προϊόντα στην εταιρεία
T1203	Επιχειρήσεις που ενισχύθηκαν για να υιοθετήσουν καινοτομίες υποστηριζόμενες από ΤΠΕ
T1260	Αριθμός εγκεκριμένων επιχειρηματικών σχεδίων σχετικών με δημιουργία επιχειρήσεων
T3288	Αριθμός νέο ιδρυόμενων επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ
T4209	Επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που υποστηρίζονται από θερμοκοιτίδες
T4218	Υποστηριζόμενα σχέδια για δημιουργία νέων επιχειρήσεων
T4219	Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται επιπρόσθετα του επιχειρηματία
T4855	Νέες ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας) που υποστηρίζονται

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακας 2: Επενδυτικές προτεραιότητες που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Επενδυτική προτεραιότητα	Περιγραφή
1b	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφυσούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, δοκιμαστικών δράσεων, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής, ειδικά σε βασικές τεχνολογίες, και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής
2b	Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικό εμπόριο και αύξηση της ζήτησης για ΤΠΕ
3a	Πρώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής εκμετάλλευσης νέων ιδεών και τη στήριξη της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω φυτωρίων επιχειρήσεων
3c	Στήριξη της δημιουργίας και της επέκτασης προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών
3d	Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας
8iii	Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, και ειδικά καινοτόμων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
8v	Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές
8vii	Εκσυγχρονισμός των θεσμικών φορέων της αγοράς εργασίας, όπως είναι οι δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης, και εξισορρόπηση μεταξύ των δεξιοτήτων των εργαζομένων και των αναγκών της αγοράς εργασίας, μεταξύ άλλων μέσω δράσεων που βελτιώνουν τη διακρατική κινητικότητα των εργαζομένων με προγράμματα κινητικότητας και μέσω της βελτίωσης της συνεργασίας μεταξύ των θεσμικών φορέων και των άμεσα ενδιαφερομένων
9c	Παροχή στήριξης για κοινωνικές επιχειρήσεις
9v	Πρώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακας 3: Δείκτες αποτελεσμάτων που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων θεματικής ενότητας επιχειρηματικότητας

Επενδυτική προτεραιότητα	Περιγραφή
T4201	Δαπάνη Ε&Α των επιχειρήσεων
T4223	Αριθμός πατεντών
T4205	Υιοθέτηση ΤΠΕ
T4207	Ποσοστό καινοτόμων επιχειρήσεων επί του συνόλου
T4212	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) των 9 στρατηγικών τομέων της χώρας
T4214	Εξαγωγές ελληνικών επιχειρήσεων στους 9 στρατηγικούς τομείς της χώρας
T4217	Νεοφυείς επιχειρήσεις που διατηρούνται 6 μήνες μετά τη λήξη της παρέμβασης
T4812	Νέες ή αναβαθμισμένες συστημικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση των θεσμών της αγοράς εργασίας και της πρόνοιας που εφαρμόζονται /τίθενται σε λειτουργία
T4813	Έργα που εφαρμόζονται για την ενίσχυση της επιχειρησιακής ικανότητας κοινωνικών εταιριών ή/και φορέων της κοινωνίας των πολιτών
T4810	Κοινωνικές επιχειρήσεις που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
T4814	Άνεργοι που ωφελούνται άμεσα από την αξιοποίηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας
T1015	Ποσοστό start-ups στους ενισχυόμενους κλάδους προς το σύνολο νέων επιχειρήσεων
T1016	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
T1302	Δαπάνη Ε&Α του τομέα επιχειρήσεων (σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ)
T1303	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιχειρήσεων ΤΠΕ
T1304	Επιχειρήσεις που μοιράζονται ηλεκτρονικά πληροφορίες κατά μήκος της αλυσίδας
T1311	Αναλογία start-ups / νέων εταιριών εντάσεως Ε&Τ προς σύνολο νέων επιχειρήσεων
T1306	Περιφερειακή Ακ. Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)
T1382	Εξαγωγές (εκτός πετρελαιοειδών)
T1308	ΜΜΕ που συνεχίζουν τη δραστηριότητά τους ένα έτος μετά την έναρξη λειτουργίας τους
T1383	ΜΜΕ που συνεχίζουν να εφαρμόζουν δράσεις προσαρμογής σε τομείς υψηλού περιφερειακού ενδιαφέροντος
T1370	Άτομα που βρίσκουν απασχόληση σε νέες επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας
T1388	Κοινωνικές Επιχειρήσεις που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
T2002	Ποσοστό επενδύσεων των επιχειρήσεων σε ΕΤΑΚ
T2004	Επενδύσεις στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης
T2005	Εξαγωγές των επιχειρήσεων της Περιφέρειας
T1605	T2020 κοινωνικές επιχειρήσεις που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά την λήξη της παρέμβασης
T1606	Δαπάνη Ε&Α των επιχειρήσεων
T1608	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ΤΠΕ
T1609	Ποσοστό επιχειρήσεων που ανέπτυξαν καινοτόμα προϊόντα και διαδικασίες
T1610	Εξαγωγές περιφέρειας Ηπείρου
T1406	Επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου επιχειρήσεων στην περιφέρεια Ηπείρου
T1407	ΑΠΑ σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας της Περιφέρειας
T1370	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Περιφέρειας
T1408	Αξία Εξαγωγών
T2202	Ιδιωτική δαπάνη σε ΕΤΑ σε σχέση με το περιφερειακό ΑΕΠ
T2203	Κύκλος εργασιών μέσω ΤΠΕ
T2206	Ποσοστό νέων καινοτόμων επιχειρήσεων στο σύνολο των νέων επιχειρήσεων
T2208	Αύξηση ΑΠΑ στους τομείς του RIS
T2207	Αύξηση εξαγωγών
T1805	Επιχειρήσεις που επένδυσαν σε ΤΠΕ
T1807	Κ.Ε των επιχειρήσεων στους τομείς προτεραιότητας της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης
T1808	Μέλη συνεργατικών σχηματισμών
T1809	Αξία εξαγωγών των ΜΜΕ στους τομείς της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης
T2402	Επιχειρηματικές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη
T2403	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ΤΠΕ
T2408	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στους κλάδους υψηλής Προστιθέμενης Αξίας

T2409	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία
T2407	Αξία εξαγωγών της Περιφέρειας
T2603	Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α (ως ποσοστό του ΑΕΠ της ΠΙΝ)
T2724	Επιχειρήσεις που διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ
T2607	Επενδύσεις παγίου κεφαλαίου σε τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης
T3231	Αύξηση του αριθμού των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας σε cluster - θερμοκοιτίδες
T3232	Απασχόληση στις ΜΜΕ της Περιφέρειας (Β' γενή και Γ' γενή τομέα)
T3281	Νέες επιχειρήσεις στους τομείς της ΠΣΕΕ που συνεχίζουν τη λειτουργία τους ένα έτος μετά την ενίσχυσή τους
T2803	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία ΤΠΕ
T2806	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στους κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας
T2808	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία
T2809	Αξία εξαγωγών Περιφέρειας
T3101	Ιδιωτική Δαπάνη των επιχειρήσεων σε ΕΤΑΚ σε σχέση με το Περιφερειακό ΑΕΠ
T3102	Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία ΤΠΕ
T3104	Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (ποσοστό νέων επιχειρηματιών στο σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας)
T3105	% Κ.Ε. των επιχειρήσεων στους τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας στο σύνολο του ΑΕΠ της Περιφέρειας
T3535	Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α
T3503	Επιχειρήσεις που διαθέτουν κεφάλαια για ΤΠΕ
T3505	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής σε τομείς της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης
T3506	Εξαγωγές επιχειρήσεων

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακες θεματικής ενότητας ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Πίνακας 4: Δείκτες εκροών που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμηση ενέργειας

Δείκτης εκροών	Περιγραφή
CO01	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη
CO03	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν οικονομική στήριξη πλην επιχορηγήσεων
CO06	Παραγωγικές επενδύσεις: Ιδιωτικές επενδύσεις που συνδυάζονται με δημόσια στήριξη των επιχειρήσεων
CO08	Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση
CO30	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: Πρόσθετη δυναμικότητα παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας
CO31	Ενεργειακή απόδοση: Αριθμός νοικοκυριών που κατατάσσονται σε καλύτερη κατηγορία ενεργειακής κατανάλωσης
CO32	Ενεργειακή απόδοση: Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτιρίων
CO34	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου: Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου
T1811	Αριθμός Δημοσίων κτιρίων που ενισχύονται για εξοικονόμηση ενέργειας
T4230	Αριθμός δημόσιων κτηρίων με καλύτερη κατηγορία ενεργειακής κατανάλωσης
T4408	Παραγωγή ενέργειας από μονάδες ΣΗΘΥΑ

Πίνακας 5: Επενδυτικές προτεραιότητες που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Επενδυτική προτεραιότητα	Περιγραφή
4b	Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις
4c	Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων, και στον τομέα της στέγασης

Πίνακας 6: Δείκτες αποτελεσμάτων που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ενέργειας

Επενδυτική προτεραιότητα	Περιγραφή
T4228	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T4432	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T1036	Ετήσια κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας σε δημόσια κτίρια
T3241	Περιορισμός της αύξησης της τελικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία και τον τριτογενή τομέα
T3242	Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στον οικιστικό και δημόσιο τομέα
T3244	Αριθμός Δημόσιων Κτιρίων με αναβάθμιση της ενεργειακής κατηγορίας κατά δύο βαθμίδες
T2823	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T1815	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T2006	Ποσοστό συμμετοχής δημόσιων υποδομών στην κατανάλωση ενέργειας της Περιφέρειας
T1613	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T1511	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T2727	Ετήσια κατανάλωση τελικής ενέργειας στα δημόσια κτίρια
T1321	Κατανάλωση τελικής ενέργειας σε όλους τους τομείς, πλην του τομέα των μεταφορών
T3106	Ετήσια κατανάλωση τελικής ενέργειας
T3507	Ετήσια κατανάλωση τελικής ενέργειας στα δημόσια κτίρια
T2209	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (αφορά δημόσια και ιδιωτικά κτίρια)
T2415	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακες θεματικής ενότητας αστικών και χωρικών ολοκληρωμένων επενδύσεων

Πίνακας 7: Δείκτες εκροών που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων για αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Δείκτης εκροών	Περιγραφή
CO01	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη (Θ.Σ.03)
CO01	Άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων (Θ.Σ.09 & Θ.Σ.01)
CO02	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις
CO05	Παραγωγικές επενδύσεις: Αριθμός νέων επιχειρήσεων που λαμβάνουν στήριξη (Θ.Σ. 03)
CO08	Παραγωγικές επενδύσεις: Αύξηση της απασχόλησης στις επιχειρήσεις που λαμβάνουν ενίσχυση
CO09	Αειφόρος Τουρισμός: Αύξηση του αναμενόμενου αριθμού επισκέψεων σε ενισχυόμενες τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και πόλους έλξης επισκεπτών
CO12	Συμμετέχοντες που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων
CO15	Μετανάστες, συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομα) (Θ.Σ.09)
CO16	συμμετέχοντες με αναπηρία
CO17	Στερεά απόβλητα: Πρόσθετη δυναμικότητα ανακύκλωσης αποβλήτων (Θ.Σ. 06)
CO17	Άλλα μειονεκτούντα άτομα (Θ.Σ. 09)

CO18	Ύδρευση: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένες υπηρεσίες ύδρευσης
CO19	Επεξεργασία λυμάτων: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων
CO20	Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων: Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα
CO20	αριθμός έργων πλήρως ή μερικώς εκτελεσθέντων από κοινωνικούς εταίρους ή μη κυβερνητικές οργανώσεις (Θ.Σ.09)
CO23	Φύση και βιοποικιλότητα: Επιφάνεια οικοτόπων που λαμβάνουν ενίσχυση για να αποκτήσουν καλύτερο καθεστώς διατήρησης (Θ.Σ.06)
CO23	Αριθμός υποστηριζόμενων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας) (Θ.Σ.09)
CO25	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός ερευνητών που εργάζονται σε βελτιωμένες εγκαταστάσεις ερευνητικών κέντρων
CO26	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ιδρύματα
CO27	Έρευνα, καινοτομία: Ιδιωτικές επενδύσεις που συνδυάζονται με δημόσια στήριξη στον τομέα της καινοτομίας ή σε έργα έρευνας και ανάπτυξης
CO29	Έρευνα, καινοτομία: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν ενίσχυση για να εισάγουν νέα προϊόντα στην εταιρεία
CO30	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας: Πρόσθετη δυναμικότητα παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας
CO33	Ενεργειακή απόδοση: Αριθμός πρόσθετων χρηστών ενέργειας που συνδέθηκαν σε ευφυή δίκτυα
CO34	Μείωση εκπομπών αερίων θερμοκηπίου: Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου
CO35	Παιδική μέριμνα και εκπαίδευση: Δυναμικότητα ενισχυόμενων υποδομών παιδικής μέριμνας ή εκπαίδευσης
CO36	Υγεία: Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας
CO37	Αστική ανάπτυξη: Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με ολοκληρωμένες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης
CO38	Αστική ανάπτυξη: Δημιουργία ή ανάπλαση υπαίθριων χώρων σε αστικές περιοχές
CO39	Αστική ανάπτυξη: Ανέγερση ή ανακαίνιση δημόσιων ή εμπορικών κτιρίων σε αστικές περιοχές
T2104	Κατασκευή – βελτίωση – αναβάθμιση δικτύου ύδρευσης
T2105	Μήκος αποχετευτικού δικτύου
T2106	Δράσεις αξιοποίησης και ανάδειξης φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
T2107	Υποδομές μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας Υγείας που δημιουργούνται ή αναβαθμίζονται
T2108	Αριθμός Υποδομών Κοινωνικής Φροντίδας
T2109	Μειονεκτούντα άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας ανήλικων τέκνων
T2109	Μειονεκτούντα άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας ανήλικων τέκνων
T2110	Μειονεκτούντα άτομα που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
T2111	Μειονεκτούντα άτομα που αποκτούν πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόνοιας
T2217	Αριθμός δράσεων βελτίωσης ποιότητας και επάρκειας των νερών
T2230	Πληθυσμός που εξυπηρετείται από αναβαθμισμένες κοινωνικές υπηρεσίες
T2234	Αριθμός στρατηγικών ΤΑΠΤΟΚ από ομάδες τοπικής δράσης που ενισχύονται
T2253	Συμμετέχοντες που λαμβάνουν οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες
T2256	Αριθμός υποστηριζόμενων νέων μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας)
T2428	Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες πρόνοιας
T2430	Πληθυσμός των αστικών κέντρων της Περιφέρειας, που καλύπτεται από τις
T2433	Ωφελούμενος πληθυσμός των περιοχών της Περιφέρειας, που καλύπτεται από τις παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης
T2450	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων

T2708	Αριθμός πολιτιστικών και καλλιτεχνικών θεσμών που ενισχύονται
T4220	Αριθμός δράσεων για ανάπτυξη εργαλείων και παροχή υπηρεσιών υποστήριξης – καθοδήγησης
T4232	Αριθμός περιοχών ενδιαφέροντος όπου ενισχύεται η οικονομική δραστηριότητα από το ΕΠΑνε
T4409	Ενέργεια που εξοικονομείται από τηλεθέρμανση σε ετήσια βάση
T4411	Αριθμός Σχεδίων Δράσης, Συστημάτων, Εργαλείων κ.λπ. που εκπονούνται/ εφαρμόζονται
T4412	Ποσότητα Αστικών Στερεών Αποβλήτων που οδηγείται σε ασφαλή διάθεση
T4413	Ποσότητα ΒΑΑ που εκτρέπεται από χώρους ταφής
T4414	Αριθμός Έργων που υλοποιούνται στο πλαίσιο της εφαρμογής του ΕΣΔΑ
T1003	Νοικοκυριά που έχουν πρόσβαση σε παροχή φυσικού αερίου
T1024	Αριθμός νέων χωρικών σχεδίων σε τοπικό επίπεδο
T1027	Αριθμός υποστηριζόμενων υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας)
T1028	Αριθμός νέων χωρικών σχεδίων σε τοπικό επίπεδο
T1038	Πληθυσμός που ωφελείται από μέτρα διαχείρισης κινδύνου πλημμύρας
T1223	Δυναμικότητα επεξεργασίας στραγγισμάτων ΧΥΤΑ με καινοτόμες μεθόδους
T1263	Αριθμός εγκεκριμένων έργων που αφορούν σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτή
T1268	Άτομα ευπαθών κοινωνικών ομάδων (όπως ορίζονται από την ισχύουσα Νομοθεσία) και άτομα που πλήττονται από τη φτώχεια
T1269	Μειονεκτούντα άτομα που επωφελούνται των δράσεων Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας
T1411	Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες πρόνοιας
T1419	Πρόσθετος αριθμός υδατικών σωμάτων, που βελτιώνουν την κατάστασή τους σε 1 τουλάχιστον παράμετρο της Οδηγίας 2007/60/ΕΕ (οικολογική, χημική, ποσοτική)
T1445	Υποδομές που ενισχύονται στο πλαίσιο ΤΑΠΤΟΚ
T1501	Άτομα που αποδεσμεύονται από τη φροντίδα εξαρτώμενων ατόμων
T1520	Άμεσα ωφελούμενοι από προγράμματα με πρωτοβουλίες των τοπικών\ κοινοτήτων
T1612	Νέα σχέδια ρυθμιστικού/ χωροταξικού σχεδιασμού
T1626	Μονάδες υγείας που βελτιώνονται
T1627	Δυναμικότητα των υποδομών φροντίδας που ενισχύονται
T1628	Πληθυσμός ΡΟΜΑ με βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης
T1633	Συμμετέχοντες σε μειονεκτική θέση (όπως άνεργοι, άνεργες γυναίκες, αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών, άτομα με εξαρτώμενα μέλη κλπ.)
T1634	Συμμετέχοντες σε μειονεκτική θέση (ΡΟΜΑ Ή αιτούντες άσυλο Ή ασυνόδευτοι ανήλικοι)
T1636	Πληθυσμός Ευπαθών Ομάδων που Καλύπτεται από Υπηρεσίας Πρόνοιας
T1637	Επιχειρηματικά σχέδια κοινωνικών επιχειρήσεων
T1638	Συμμετέχοντες που ωφελούνται από συμβουλευτική, κατάρτιση, Mentoring για την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων
T1654	Πολίτες που συμμετέχουν σε δράσεις του Health Safety Net.
T1812	Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από έργα διαχείρισης στερεών αποβλήτων
T1813	Πολιτιστικά Μνημεία που αναβαθμίζονται
T1826	Ευφυή συστήματα μεταφορών που τοποθετούνται
T2629	Μειονεκτούντα άτομα
T2633	Μειονεκτούντα άτομα που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας
T2634	Μειονεκτούντα άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας ηλικιωμένων και λοιπών ατόμων που χρήζουν βοήθειας
T2709	Αριθμός λιμενικών υποδομών που βελτιώνονται
T2710	Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες πρόνοιας (ειδικός)
T2718	Κάτοικοι των μικρών νησιών και απομακρυσμένων περιοχών που ωφελούνται από ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικής ανάπτυξης και απασχόλησης
T2812	Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες πρόνοιας
T2815	Άτομα που αποδεσμεύονται από την φροντίδα εξαρτημένων ατόμων
T3004	Δυναμικότητα των υποδομών πρόνοιας που ενισχύονται

T3006	Μειονεκτούντα άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών
T3007	Μειονεκτούντα άτομα που ωφελούνται από παροχή υπηρεσιών υγείας - πρόνοιας
T3008	Αριθμός Επιχειρησιακών Σχεδίων για κοινωνικές επιχειρήσεις που χρηματοδοτούνται
T3225	Εφαρμογές ΤΠΕ στις αστικές μεταφορές
T3293	Ανασφάλιστοι πολίτες (περιλαμβάνονται και τα προστατευόμενα μέλη αυτών) και συμμετέχουν σε δράσεις του Health Safety Net
T3305	Δυναμικότητα άλλων κοινωνικών υποδομών
T3404	Αριθμός χώρων που προστατεύονται
T3405	Αριθμός λιμένων των οποίων αναπτύσσονται οι υποδομές

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακας 8: Επενδυτικές προτεραιότητες που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων για αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Επενδυτική προτεραιότητα	Περιγραφή
1a	Ενίσχυση υποδομών έρευνας και καινοτομίας και ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και προώθηση κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος
1b	Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην έρευνα και καινοτομία, ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω ευφύους εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, δοκιμαστικών δράσεων, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής, ειδικά σε βασικές τεχνολογίες, και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής
4a	Προώθηση της παραγωγής και της διανομής ενέργειας που προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές
4e	Προώθηση στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλα τα είδη περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων
4g	"Προώθηση της χρήσης της συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα"
6a	Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις
6b	Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις
6c	Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
6d	Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και προώθηση των υπηρεσιών οικοσυστήματος, μεταξύ άλλων μέσω του δικτύου Natura 2000, και των πράσινων υποδομών
6e	Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την ανάπλαση των πόλεων, την αναζωογόνηση και την απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου
6f	Προώθηση καινοτόμων τεχνολογιών για τη βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος και την αποδοτικότερη χρήση των πόρων στον τομέα των αποβλήτων, των υδάτων, και αναφορικά με το έδαφος, ή για τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης
7e	Ενεργειακή απόδοση: Αριθμός πρόσθετων χρηστών ενέργειας που συνδέθηκαν σε ευφυή δίκτυα

9a	Επενδύσεις στις υποδομές υγείας και τις κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μειώνοντας τις ανισότητες όσον αφορά την κατάσταση στον τομέα της υγείας, προωθώντας την κοινωνική ένταξη μέσω βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού χαρακτήρα και υπηρεσίες αναψυχής και τη μετάβαση από την ιδρυματική φροντίδα στη φροντίδα της κοινότητας
9b	Άλλες κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη
9c	Δεν προβλέπεται δημιουργία και λειτουργία χρηματοδοτικών μέσων στη συγκεκριμένη Επενδυτική Προτεραιότητα
9d	Πρωτοβουλίες τοπικής ανάπτυξης σε επίπεδο κοινότητας σε αστικές και αγροτικές περιοχές
9i	Ενεργητική ένταξη, μεταξύ άλλων και με σκοπό την προώθηση των ίσων ευκαιριών και της δραστηρίας συμμετοχής και τη βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης
9ii	Κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά
9iii	Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών
9iv	Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών κοινής
9v	Προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ενσωμάτωσης σε κοινωνικές επιχειρήσεις και την κοινωνική και αλληλέγγυο οικονομία ώστε να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση
9vi	Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων
10a	Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Πίνακας 9: Δείκτες αποτελεσμάτων που σχετίζονται με χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων για αστικές και χωρικές ολοκληρωμένες επενδύσεις

Δείκτης Αποτελέσματος	Περιγραφή
T4216	Επενδύσεις επιχειρήσεων για τη διαχείριση αποβλήτων και περιορισμό περιβαλλοντικής ρύπανσης
T4231	Αριθμός επισκεπτών σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία
T4428	Πρόσθετος πληθυσμός με δυνατότητα εξυπηρέτησης από μέσα σταθερής τροχιάς
T4430	Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου από έργα Μετρό
T4431	Εφαρμογή συστήματος πληροφόρησης επιβατών λεωφορείων
T4432	Ετήσια Εξοικονόμηση Τελικής Ενέργειας
T4433	Εκπομπή αερίων θερμοκηπίου εκτός ΣΕΔΕ
T4435	Υδατικά Συστήματα με καλή κατάσταση σε τουλάχιστον μία από τις κατηγορίες (οικολογική, χημική, ποσοτική) της Οδηγίας 2000/60/ΕΕ
T4437	Κλάσμα χωριστά συλλεγόντων αστικών στερεών αποβλήτων που οδηγείται σε ανακύκλωση (ανακυκλώσιμα & βιοαπόβλητα)
T4438	Αστικά στερεά απόβλητα που οδηγούνται σε ασφαλή διάθεση
T4439	Βιοαποδομήση σε Αστικά Απόβλητα (ΒΑΑ) που εκτρέπονται από την ταφή
T4440	Ποσοστό επικινδύνων αποβλήτων (βιομηχανικών/νοσοκομειακών) που οδηγείται σε ασφαλή διάθεση εντός Ελλάδος
T1012	Δαπάνες Ε&Α επιχειρήσεων ως ποσοστό του περιφερειακού ΑΕΠ
T1013	Κυλιόμενος μέσος αριθμός συμβάσεων μεταφοράς τεχνολογίας κάθε είδους που συνάφθηκαν μεταξύ δημόσιων ερευνητικών οργανισμών και επιχειρήσεων ανά τριετία
T1018	Ισοδύναμο παραγόμενο ενέργειας από γεωθερμία
T1019	Ποσοστό των παραγόμενων αστικών στερεών αποβλήτων που εκτρέπονται από την ταφή
T1020	Προστατευόμενες περιοχές (σύνολο περιοχών NATURA 2000) με εργαλεία διαχείρισης
T1021	Έκταση που καλύπτεται από θεσμοθετημένες χρήσεις γης
T1023	Συνολική χρονοαπόσταση στα τμήματα όπου γίνονται παρεμβάσεις
T1029	Ποσοστό κάλυψης ανασφάλιστων πολιτών από υπηρεσίες υγείας
T1030	Απασχολούμενοι σε επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας

T1031	Κατανάλωση φυσικού αερίου από οικιακούς πελάτες
T1032	Διανυκτερεύσεις (ημεδαπών και αλλοδαπών) σε ξενοδοχειακά καταλύματα
T1033	Απώλεια ύδατος σε δίκτυα ύδρευσης
T1041	Μειονεκτούντα άτομα που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης τους αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους.
T1042	Μειονεκτούντα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, αμέσως μετά την λήξη της συμμετοχής τους.
T3211	Δαπάνη Ε&Α των επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ
T3261	Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που καλύπτεται από δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων
T3291	Αριθμός κοινωνικών επιχειρήσεων που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά την ίδρυσή τους
T3294	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση /κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους
T3295	Μειονεκτούντα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης αμέσως μετά την λήξη της συμμετοχής τους
T3296	Άτομα των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού με πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και ένταξης
T3297	Ποσοστό κάλυψης των δράσεων του Health Safety Net επί του γενικού συνόλου των πολιτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας και δεν διαθέτουν ασφαλιστική κάλυψη
T3299	Κάλυψη του πληθυσμού των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο που λαμβάνουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας
T3301	Πληθυσμός που καλύπτεται από κοινωνικές υποδομές
T3311	Ποσοστό πληθυσμού που εξυπηρετείται από εκπαιδευτικές υποδομές
T2810	Πρόσβαση και χρήση υπηρεσιών Υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια)
T2811	Δυναμικότητα των υποδομών πρόνοιας της Περιφέρειας
T2813	Κοινωνικές Επιχειρήσεις
T2814	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους.
T2817	Άτομα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που ενσωματώνονται κοινωνικά μετά την λήξη της συμμετοχής τους
T2818	Άτομα που καλύπτονται από δράσεις Health Safety Net
T2825	Κλάσμα στερεών αποβλήτων που οδηγείται σε ανακύκλωση
T2826	Πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων
T2827	Πληθυσμός που εξυπηρετείται από επαρκή και βελτιωμένη παροχή νερού
T2828	Επισκέψεις σε πόλους έλξης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς
T2829	Προστατευόμενες περιοχές (Σύνολο περιοχών Natura 2000) με εργαλεία διαχείρισης
T2830	Ωφελούμενος πληθυσμός αστικών κέντρων ή/και κέντρων με συγκέντρωση λειτουργιών αστικού τύπου
CR05	Μειονεκτούντα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
CR09	Μειονεκτούντες συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
T1819	Ποσότητα Στερεών Αποβλήτων που διαχειρίζονται
T1820	Διαρροές πόσιμου νερού
T1821	Πρόσθετος όγκος αστικών λυμάτων που αποχετεύονται προς ΕΕΛ
T1822	Επισκεψιμότητα πολιτιστικών χώρων
T1823	Επισκεψιμότητα προστατευόμενων περιοχών
T1824	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια συγκέντρωση ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 μg/m3 που καταγράφεται σε σταθμό μέτρησης
T1854	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση / κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους

T2009	Ποσοστό πληθυσμού που καλύπτεται με ασφαλή δίκτυα αρωγής πόσιμου νερού
T2010	Ποσοστό πληθυσμού που καλύπτεται από δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων
T2011	Αριθμός επισκεπτών πολιτιστικών και φυσικών πόρων της περιφέρειας
T2012	Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών που διασφαλίζεται η προστασία και η διαχείριση
T2013	Ποσοστό έκτασης αστικών περιοχών που αναβαθμίζεται
T2014	Χρονοαπόσταση διαδρομής του κάθετου άξονα της Εγνατίας Οδού «Νίκη Φλώρινας - Κοζάνης - όρια Νομού Λάρισας»
T2015	Μέση χρονοαπόσταση τουριστικών περιοχών ιδιαίτερου ενδιαφέροντος από ΔΕΔ-Μ
T2016	Ποσοστό πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε βελτιωμένες υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας υγείας και πρόνοιας
T2017	Ποσοστό κάλυψης μέσω δράσεων του Health Safety Net επί του γενικού συνόλου των πολιτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας και δεν διαθέτουν ασφαλιστική κάλυψη.
T2019	Μειονεκτούντα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης εντός 6 μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
T1409	Βελτίωση της πρόσβασης και χρήσης των υπηρεσιών υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια).
T1410	Δυναμικότητα των υποδομών πρόνοιας της Περιφέρειας
T1412	Δυναμικότητα των υποδομών που δημιουργούνται στο πλαίσιο Στρατηγικής Αστικής Ανάπτυξης που στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη
T1413	Κοινωνικές Επιχειρήσεις
T1414	Δυναμικότητα των υποδομών που δημιουργούνται στο πλαίσιο Στρατηγικών Τοπικής Ανάπτυξης που στοχεύουν στην κοινωνική ένταξη
T1500	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση / κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους
T1513	Εκπομπή αερίων θερμοκηπίου εκτός ΣΕΔΕ
T1522	Κλάσμα χωριστά συλλεγόντων αστικών στερεών αποβλήτων που οδηγείται σε ανακύκλωση (ανακυκλώσιμα & βιοαπόβλητα)
T1524	Υδατικά συστήματα με καλή κατάσταση σε τουλάχιστον μία από τις κατηγορίες (οικολογική, χημική, ποσοτική) της Οδηγίας 2000/60/ΕΕ.
T1525	Πληθυσμός που εξυπηρετείται με νερό κατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση
T1526	Αριθμός διανυκτερεύσεων στη Θεσσαλία
T1527	Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών (σύνολο περιοχών Natura 2000) με εργαλεία διαχείρισης
T1528	Αναβαθμισμένες περιβαλλοντικές περιοχές σε αστικά και οικιστικά κέντρα
T1529	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια συγκέντρωση ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ που καταγράφεται σε σταθμό μέτρησης στο αστικό κέντρο Λάρισας
T1530	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια συγκέντρωση ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ που καταγράφεται σε σταθμό μέτρησης στο αστικό κέντρο Βόλου
T1614	Εκπομπή αερίων θερμοκηπίου εκτός ΣΕΔΕ
T1618	Διανυκτερεύσεις επισκεπτών στην Περιφέρεια
T1619	Προστατευόμενες περιοχές (σύνολο περιοχών NATURA 2000) με εργαλεία διαχείρισης
T1620	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια συγκέντρωση ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ που καταγράφεται σε σταθμό μέτρησης
T1629	Πληθυσμός που ωφελείται από κοινωνικές υπηρεσίες φροντίδας και στέγασης
T1630	Πληθυσμός ΡΟΜΑ με επαρκείς συνθήκες στέγασης
T1635	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση / κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους
T1641	Κάλυψη του πληθυσμού με αναπηρία που λαμβάνουν υπηρεσίες υποστήριξης

T1642	Ποσοστό κάλυψης των δράσεων του Health Safety Net επί του γενικού συνόλου των πολιτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας και δεν διαθέτουν ασφαλιστική κάλυψη.
T1643	Κάλυψη του πληθυσμού των ευπαθών ομάδων που λαμβάνουν υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας
T1644	Κοινωνικές Επιχειρήσεις που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
T1649	Βελτίωση της πρόσβασης και χρήσης των υπηρεσιών υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια).
T1655	Ποσοστό καταναλωτών που εξυπηρετούνται από ευφυείς μετρητές
T2733	Επισκεψιμότητα σε οργανωμένους χώρους ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
T2735	Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην κάμπινγκ
T2737	Επισκέψεις σε μονάδες παροχής υπηρεσιών υγείας
T2632	Ποσοστό κάλυψης μέσω δράσεων του health Safety Net επί του γενικού συνόλου των πολιτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας και δεν έχουν ασφαλιστική κάλυψη
T1324	Αριθμός Επιφανειακών Υδατικών Συστημάτων που διαθέτουν καλή οικολογική κατάσταση
T1325	Αριθμός διανυκτερεύσεων σε καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ στην ΠΚΜ
T1326	Περιοχές του δικτύου Natura 2000 για τις οποίες διασφαλίζεται η χρηστή διαχείριση
T1327	Μέγιστος αριθμός ημερών με μέση ημερήσια τιμή ΑΣ10 μεγαλύτερη από 50 µg/m3 που καταγράφεται στο σταθμό με τη δυσμενέστερη επίδοση κατ' έτος
T1328	Αριθμός ΧΥΤΑ στους οποίους το οργανικό φορτίο εκροής των στραγγιδίων υπερβαίνει τα 30 mg/lt
T1350	Δυναμικότητα που προκύπτει από βελτιωμένες υποδομές υγείας
T1370	Άτομα που βρίσκουν απασχόληση σε νέες επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας
T1384	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
T1386	Άτομα περιθωριοποιημένων ομάδων/κοινοτήτων που ωφελούνται από υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης που παρέχονται μέσω one stop shops και Κέντρων Κοινοτήτων.
T1387	Ποσοστό κάλυψης του πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία (ΑΜΕΑ) που λαμβάνει υπηρεσίες υποστήριξης για βελτίωση της καθημερινής διαβίωσης και της διαδικασίας εκπαίδευσης
T1365	Ποσοστό κάλυψης μέσω δράσεων Υγείας και Πρόνοιας του πληθυσμού των πολιτών που διαβιούν κάτω από το όριο της φτώχειας
T1388	Κοινωνικές Επιχειρήσεις που η λειτουργία τους συνεχίζεται ένα έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
T1263	Αριθμός εγκεκριμένων έργων που αφορούν σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τοπικού ή περιφερειακού χαρακτήρα
T3109	Ποσοστό κλάσματος, που οδηγείται σε ανακύκλωση
T3110	Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που καλύπτεται από δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων στο επίπεδο της Περιφέρειας
T3111	Διαθέσιμη ημερήσια παροχή πόσιμου νερού, από έργα διαχείρισης υδάτινων
T3112	Αριθμός επισκεπτών σε χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς στην Περιφέρεια
T3113	Ποσοστό επιφάνειας οικοτόπων που βρίσκονται σε καθεστώς διατήρησης ως προς τη συνολική επιφάνεια οικοτόπων της Περιφέρειας
T3114	Αναλογία της έκτασης που υπάγεται σε θεσμοθετημένο χωρικό σχεδιασμό ως προς τη συνολική έκταση της Περιφέρειας
T3115	Μείωση αερίων θερμοκηπίου ως αποτέλεσμα των δράσεων των στόχων των Προγραμμάτων (ΣΕΣ)
T3116	Απαιτούμενος χρόνος μετακίνησης από το νότιο στο βόρειο τμήμα της Περιφέρειας
T3117	Ετήσια δυναμικότητα δομών σε επίπεδο δήμων
T3118	Βελτίωση της πρόσβασης και χρήσης των υπηρεσιών υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια)
T3122	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους

T3123	Μειονεκτούντα άτομα με ευθύνη φροντίδας παιδιών που συμμετέχουν σε εκπαίδευση /κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης εντός έξι μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
T3124	Μειονεκτούντα άτομα που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση/κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
T3125	Πληθυσμός ευπαθών ομάδων που λαμβάνουν προηγμένες υπηρεσίες
T3501	Δημοσιεύσεις ερευνητών
T3535	Δαπάνη των επιχειρήσεων για Ε&Α
T3504	Πολίτες που χρησιμοποιούν το διαδύκτιο για πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες
T3531	Πληθυσμός που εξυπηρετείται με νερό κατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση
T3532	Επισκεψιμότητα σε οργανωμένους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος
T3513	Προστατευόμενες Περιοχές (σύνολο περιοχών Natura 200) με εργαλεία διαχείρισης
T3529	Ετήσια εξοικονόμηση τελικής ενέργειας
T2410	Άμεσα ωφελούμενος αστικός πληθυσμός
T2412	Άμεσα ωφελούμενος πληθυσμός των περιοχών που εφαρμόζονται προγράμματα τοπικής ανάπτυξης
T2419	Κλάσμα στερεών αποβλήτων που οδηγείται σε ανακύκλωση
T2420	Πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη παροχή νερού
T2421	Επισκέψεις σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους
T2422	Περιοχές που αναβαθμίζονται σε αστικά οικιστικά κέντρα
T2426	Πρόσβαση και χρήση υπηρεσιών Υγείας (Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια, Τριτοβάθμια)
T2427	Δυναμικότητα των υποδομών πρόνοιας της Περιφέρειας
T2431	Κοινωνικές επιχειρήσεις
T2434	Μειονεκτούντα άτομα που συμμετέχουν σε εκπαίδευση / κατάρτιση, που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι μηνών από την λήξη της συμμετοχής τους.
T2435	Ενίσχυση της συμμετοχής των μειονεκτούντων ατόμων στην αγορά εργασίας
T2436	Άτομα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που ενσωματώνονται στην κοινωνία
T2461	Υδατικά συστήματα με καλή κατάσταση σε τουλάχιστον μια από τις κατηγορίες (οικολογική, χημική, ποσοτική) της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ
T2462	Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών (σύνολο περιοχών Natura 2000) με εργαλεία διαχείρισης
T2214	Πληθυσμός που καλύπτεται με συστήματα παρακολούθησης απωλειών των δικτύων ύδρευσης
T2216	Διανυκτερεύσεις τουριστών
T2218	Προστατευόμενες περιοχές (σύνολο περιοχών Natura 2000) με εργαλεία διαχείρισης ή τύποι οικοτόπων σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης
T2222	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου (τόνοι ισοδύναμου CO ₂) σε αστικές περιοχές που αναβαθμίζονται
T2229	Βελτίωση της πρόσβασης και χρήσης των υπηρεσιών Υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών
T2231	Συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας, που συμμετέχουν σε εκπαίδευση - κατάρτιση που αποκτούν εξειδίκευση, που κατέχουν θέση απασχόλησης συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
T2233	Ποσοστό μέσου φορολογούμενου εισοδήματος στις περιοχές όπου εφαρμόζονται στρατηγικές ΤΑΠΤΟΚ ως προς το μέσο φορολογούμενο εισόδημα στην Περιφέρεια
T2252	Ποσοστό κάλυψης επί του γενικού συνόλου των ανασφαλιστών πολιτών
T2255	Αριθμός κοινωνικών επιχειρήσεων των οποίων η λειτουργία συνεχίζεται 1 έτος μετά τη λήξη της παρέμβασης
T2260	Μειονεκτούντες, αναζητούντες εργασία ή/και ανήκοντες σε ευάλωτες ομάδες και επωφελείται από ολοκληρωμένες στρατηγικές CLLD

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία των ΕΠ, 2014.

Συγκεντρωτικοί πίνακες πόρων

Πίνακας 9: Συγκεντρωτική αποτύπωση πόρων ανά ΤΕΠ και ΠΕΠ για χρηματοδοτικά εργαλεία επιχειρηματικότητας ανά Θεματικό Στόχο

ΤΕΠ/ ΠΕΠ	Τύπος Περιφέρειας	Χ.Ε.	ΘΣ01	ΘΣ02	ΘΣ03	ΘΣ08	ΘΣ09	Σύνολο
ΕΠΑΝΕΚ	Λ.Α	Δάνεια	180.766.552	59.043.075	240.735.499	4.718.095	-	485.263.221
		ΙΚ	66.925.576	21.859.640	89.128.004	1.746.790	-	179.660.011
	Μετάβαση	Δάνεια	40.237.026	13.142.463	53.585.581	1.050.206	-	108.015.276
		ΙΚ	14.798.722	4.833.649	19.708.169	386.254	-	39.726.793
	Π.Α.	Δάνεια	58.655.745	19.158.498	78.114.673	1.530.943	-	157.459.860
		ΙΚ	21.751.027	7.104.453	28.966.888	567.712	-	58.390.081
	Σύνολα	Δάνεια	279.659.324	91.344.036	372.435.753	7.299.244	-	750.738.357
		ΙΚ	103.475.326	33.797.743	137.803.061	2.700.756	-	277.776.885
	Γενικά Σύνολα		383.134.649	125.141.779	510.238.814	10.000.000	-	1.028.515.242
Ανθρώπινο Δυναμικό	Λ.Α	Δάνεια	-	-	-	2.963.647	5.547.462	8.511.109
		ΙΚ	-	-	-	-	-	-
	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	-	353.572	1.356.581	1.710.153
		ΙΚ	-	-	-	-	-	-
	Π.Α.	Δάνεια	-	-	-	319.032	1.579.895	1.898.928
		ΙΚ	-	-	-	-	-	-
	Σύνολα	Δάνεια	-	-	-	3.636.252	8.483.938	12.120.190
		ΙΚ	-	-	-	-	-	-
	Γενικά Σύνολα		-	-	-	3.636.252	8.483.938	12.120.190
ΑΜΘ	Λ.Α.	Δάνεια	-	-	15.682.244	-	-	15.682.244
		ΙΚ	-	-	5.227.415	-	-	5.227.415
	Σύνολο		-	-	20.909.659	-	-	20.909.659
Κεντρική Μακεδονία	Λ.Α.	Δάνεια	3.148.701	562.500	31.239.896	730.943	230.814	35.912.854
		ΙΚ	1.049.567	187.500	10.413.299	243.648	76.938	11.970.951
	Σύνολο		4.198.268	750.000	41.653.195	974.591	307.752	47.883.806
Θεσσαλία	Λ.Α.	Δάνεια	-	-	14.250.000	-	-	14.250.000
		ΙΚ	-	-	4.750.000	-	-	4.750.000
	Σύνολο		-	-	19.000.000	-	-	19.000.000
Ήπειρος	Λ.Α.	Δάνεια	2.400.000	588.505	7.417.506	-	-	10.406.011
		ΙΚ	800.000	196.168	2.472.502	-	-	3.468.670
	Σύνολο		3.200.000	784.674	9.890.008	-	-	13.874.681
Δυτική Ελλάδα	Λ.Α.	Δάνεια	-	337.500	15.833.497	-	-	16.170.997
		ΙΚ	-	112.500	5.277.832	-	-	5.390.332
	Σύνολο		-	450.000	21.111.330	-	-	21.561.330
Δυτική Μακεδονία	Μετάβαση	Δάνεια	600.000	-	9.324.281	-	74.304	9.998.585
		ΙΚ	200.000	-	3.108.094	-	24.768	3.332.862
	Σύνολο		800.000	-	12.432.375	-	99.072	13.331.447
Στερεά Ελλάδα	Μετάβαση	Δάνεια	851.444	232.933	3.116.830	-	-	4.201.207
		ΙΚ	283.815	77.644	1.038.943	-	-	1.400.402
	Σύνολο		1.135.258	310.577	4.155.774	-	-	5.601.609
Ιόνιο	Μετάβαση	Δάνεια	375.000	108.000	4.267.434	-	-	4.750.434
		ΙΚ	125.000	36.000	1.422.478	-	-	1.583.478
	Σύνολο		500.000	144.000	5.689.912	-	-	6.333.912
Πελοπόννησος	Μετάβαση	Δάνεια	1.050.000	168.750	9.562.500	-	-	10.781.250
		ΙΚ	350.000	56.250	3.187.500	-	-	3.593.750
	Σύνολο		1.400.000	225.000	12.750.000	-	-	14.375.000

Κρήτη	Μετάβαση	Δάνεια	1.950.000	360.000	9.051.976	-	-	11.361.976
		IK	650.000	120.000	3.017.325			3.787.325
	Σύνολο		2.600.000	480.000	12.069.302	-	-	15.149.302
Βόρειο Αιγαίο	Μετάβαση	Δάνεια	-	225.000	8.250.000	-	-	8.475.000
		IK	-	75.000	2.750.000	-	-	2.825.000
	Σύνολο		-	300.000	11.000.000	-	-	11.300.000
Αττική	Π.Α.	Δάνεια	-	-	39.614.750	1.078.954	-	40.693.704
		IK	-	-	13.204.917	359.651	-	13.564.568
	Σύνολο		-	-	52.819.666	1.438.606	-	54.258.272
Νότιο Αιγαίο	Π.Α.	Δάνεια	450.609	63.722	2.517.998	-	-	3.032.329
		IK	150.203	21.241	839.333	-	-	1.010.776
	Σύνολο		600.812	84.963	3.357.331	-	-	4.043.105
Σύνολο			397.568.987	128.670.993	737.077.363	16.049.448	8.890.762	1.288.257.553
Σύνολο ΤΕΠ		Δάνεια	279.659.324	91.344.036	372.435.753	10.935.496	8.483.938	762.858.547
		IK	103.475.326	33.797.743	137.803.061	2.700.756	-	277.776.885
		Γενικό σύνολο	383.134.649	125.141.779	510.238.814	13.636.252	8.483.938	1.040.635.432
Σύνολο ΠΕΠ		Δάνεια	10.825.753	2.646.911	170.128.911	1.809.897	305.118	185.716.591
		IK	3.608.584	882.304	56.709.637	603.299	101.706	61.905.530
		Γενικό σύνολο	14.434.338	3.529.214	226.838.549	2.413.196	406.824	247.622.121
Σύνολο		Δάνεια	290.485.077	93.990.946	542.564.665	12.745.393	8.789.056	948.575.137
		IK	107.083.910	34.680.046	194.512.698	3.304.055	101.706	339.682.415
		Γενικό σύνολο	397.568.987	128.670.993	737.077.363	16.049.448	8.890.762	1.288.257.553
Λ.Α.		Δάνεια	186.315.253	60.531.580	325.158.642	8.412.685	5.778.276	586.196.437
		IK	68.775.143	22.355.809	117.269.052	1.990.438	76.938	210.467.380
Μετάβαση		Δάνεια	45.063.470	14.237.146	97.158.602	1.403.778	1.430.885	159.293.881
		IK	16.407.536	5.198.543	34.232.509	386.254	24.768	56.249.610
Π.Α.		Δάνεια	59.106.354	19.222.220	120.247.421	2.928.930	1.579.895	203.084.820
		IK	21.901.230	7.125.694	43.011.137	927.364	-	72.965.425

Πίνακας 10: Συγκεντρωτική αποτύπωση πόρων ανά ΤΕΠ και ΠΕΠ για χρηματοδοτικά εργαλεία ενεργειακής αποδοτικότητας και εξοικονόμησης ανά Θεματικό Στόχο

ΤΕΠ/ ΠΕΠ	Τύπος Περιφέρειας	Χ.Ε.	ΘΣ04 / ΕΠ 4b	ΘΣ04 / ΕΠ4c	Σύνολα
ΕΠΑΝΕΚ	Λ.Α	Δάνεια	1.302.001	10.603.448	11.905.449
		ΙΚ	7.317.905	-	7.317.905
	Μετάβαση	Δάνεια	287.901	2.344.656	2.632.557
		ΙΚ	1.618.150	-	1.618.150
	Π.Α.	Δάνεια	423.155	3.446.155	3.869.309
		ΙΚ	2.378.342	-	2.378.342
	Σύνολα	Δάνεια	2.013.057	16.394.259	18.407.316
		ΙΚ	11.314.397	-	11.314.397
	Γενικά Σύνολα		13.327.454	16.394.259	29.721.713
Μεταφορές / Περιβάλλον	Λ.Α	Δάνεια	-	10.341.500	10.341.500
		ΙΚ	-	-	-
	Μετάβαση	Δάνεια	-	600.000	600.000
		ΙΚ	-	-	-
	Π.Α.	Δάνεια	-	1.500.000	1.500.000
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολα	Δάνεια	-	12.441.500	12.441.500
		ΙΚ	-	-	-
	Γενικά Σύνολα		-	12.441.500	12.441.500
ΑΜΘ	Λ.Α.	Δάνεια	-	7.643.375	7.643.375
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	7.643.375	7.643.375
Κεντρική Μακεδονία	Λ.Α.	Δάνεια	-	8.951.502	8.951.502
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	8.951.502	8.951.502
Θεσσαλία	Λ.Α.	Δάνεια	-	6.450.000	6.450.000
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	6.450.000	6.450.000
Ήπειρος	Λ.Α.	Δάνεια	-	3.000.000	3.000.000
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	3.000.000	3.000.000
Δυτική Ελλάδα	Λ.Α.	Δάνεια	496.000	5.225.818	5.721.818
		ΙΚ	304.000	-	304.000
	Σύνολο		800.000	5.225.818	6.025.818
Δυτική Μακεδονία	Μετάβαση	Δάνεια	-	3.600.000	3.600.000
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	3.600.000	3.600.000
Στερεά Ελλάδα	Μετάβαση	Δάνεια	-	2.054.882	2.054.882
		ΙΚ	-	-	-
	Σύνολο		-	2.054.882	2.054.882

Ιόνιο	Μετάβαση	Δάνεια	-	3.736.800	3.736.800
		IK	-	-	-
	Σύνολο		-	3.736.800	3.736.800
Πελοπόννησος	Μετάβαση	Δάνεια	-	2.000.000	2.000.000
		IK	-	-	-
	Σύνολο		-	2.000.000	2.000.000
Κρήτη	Μετάβαση	Δάνεια	-	12.248.630	12.248.630
		IK	-	-	-
	Σύνολο		-	12.248.630	12.248.630
Βόρειο Αιγαίο	Μετάβαση	Δάνεια	-	5.500.000	5.500.000
		IK	-	-	-
	Σύνολο		-	5.500.000	5.500.000
Αττική	Π.Α.	Δάνεια	2.923.988	17.685.409	20.609.396
		IK	1.792.121	-	1.792.121
	Σύνολο		4.716.109	17.685.409	22.401.518
Νότιο Αιγαίο	Π.Α.	Δάνεια	-	1.900.000	1.900.000
		IK	-	-	-
	Σύνολο		-	1.900.000	1.900.000
Σύνολο					127.675.736
Σύνολο ΤΕΠ		Δάνεια	2.013.057	28.835.759	30.848.816
		IK	11.314.397	-	11.314.397
		Γενικό σύνολο	13.327.454	28.835.759	42.163.213
Σύνολο ΠΕΠ		Δάνεια	3.419.988	79.996.414	83.416.402
		IK	2.096.121	-	2.096.121
		Γενικό σύνολο	5.516.109	79.996.414	85.512.523
Σύνολο		Δάνεια	5.433.045	108.832.173	114.265.218
		IK	13.410.518	-	13.410.518
		Γενικό σύνολο	18.843.563	108.832.173	127.675.736
Λ.Α.		Δάνεια	1.798.001	52.215.642	54.013.643
		IK	7.621.905	-	7.621.905
Μετάβαση		Δάνεια	287.901	32.084.968	32.372.869
		IK	1.618.150	-	1.618.150
Π.Α.		Δάνεια	3.347.142	24.531.563	27.878.705
		IK	4.170.463	-	4.170.463

Πίνακας 11: Συγκεντρωτική αποτύπωση πόρων ανά ΤΕΠ και ΠΕΠ για χρηματοδοτικά εργαλεία αστικών και ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων ανά Θεματικό Στόχο

ΤΕΠ/ ΠΕΠ	Τύπος Περιφέρειας	Χ.Ε.	ΘΣ01	ΘΣ04	ΘΣ06	ΘΣ07	ΘΣ09	ΘΣ10	Σύνολα
ΕΠΑΝΕΚ	Λ.Α	Δάνεια	-	-	3.477.726	-	-	-	3.477.726
		ΙΚ	-	-	183.038	-	-	-	183.038
	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	808.131	-	-	-	808.131
		ΙΚ	-	-	42.533	-	-	-	42.533
	Π.Α.	Δάνεια	-	-	1.178.199	-	-	-	1.178.199
		ΙΚ	-	-	62.010	-	-	-	62.010
	Σύνολα	Δάνεια	-	-	5.464.056	-	-	-	5.464.056
		ΙΚ	-	-	287.582	-	-	-	287.582
	Γενικά Σύνολα		-	-	5.751.638	-	-	-	5.751.638
Μεταφορές / Περιβάλλον	Λ.Α	Δάνεια	-	-	24.406.105	-	-	-	24.406.105
		ΙΚ	-	-	1.284.532	-	-	-	1.284.532
	Μετάβαση	Δάνεια	-	3.762.000	5.763.464	-	-	-	9.525.464
		ΙΚ	-	198.000	303.340	-	-	-	501.340
	Π.Α.	Δάνεια	-	6.755.165	10.097.622	-	-	-	16.852.787
		ΙΚ	-	355.535	531.454	-	-	-	886.989
	Σύνολα	Δάνεια	-	10.517.165	40.267.191	-	-	-	50.784.356
		ΙΚ	-	553.535	2.119.326	-	-	-	2.672.861
	Γενικά Σύνολα		-	11.070.700	42.386.517	-	-	-	53.457.217
ΑΜΘ	Λ.Α.	Δάνεια	1.228.862	5.016.000	9.393.600	2.736.000	9.177.039	-	27.551.501
		ΙΚ	64.677	264.000	494.400	144.000	483.002	-	1.450.079
	Σύνολο		1.293.539	5.280.000	9.888.000	2.880.000	9.660.041	-	29.001.580
Κεντρική Μακεδονία	Λ.Α.	Δάνεια	-	-	8.101.647		23.614.276	-	31.715.923
		ΙΚ	-	-	426.402	-	1.242.857	-	1.669.259
	Σύνολο		-	-	8.528.049	-	24.857.133	-	33.385.182
Θεσσαλία	Λ.Α.	Δάνεια	-	1.092.500	3.969.100	-	12.889.600	-	17.951.200
		ΙΚ	-	57.500	208.900	-	678.400	-	944.800
	Σύνολο		-	1.150.000	4.178.000	-	13.568.000	-	18.896.000
Ήπειρος	Λ.Α.	Δάνεια	-	2.523.200	2.744.705	988.000	7.135.564	-	13.391.470
		ΙΚ	-	132.800	144.458	52.000	375.556	-	704.814
	Σύνολο		-	2.656.000	2.889.163	1.040.000	7.511.120	-	14.096.284
Δυτική Ελλάδα	Λ.Α.	Δάνεια	-	-	15.766.340	-	7.245.447	-	23.011.786
		ΙΚ	-	-	829.807	-	381.339	-	1.211.147
	Σύνολο		-	-	16.596.147	-	7.626.786	-	24.222.933
Δυτική Μακεδονία	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	4.335.371	-	6.341.949	-	10.677.320
		ΙΚ	-	-	228.177	-	333.787	-	561.964
	Σύνολο		-	-	4.563.548	-	6.675.736	-	11.239.284
Στερεά Ελλάδα	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	947.051	-	4.406.673	-	5.353.724
		ΙΚ	-	-	49.845	-	231.930	-	281.775
	Σύνολο		-	-	996.896	-	4.638.603	-	5.635.499

Ιόνιο	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	4.540.985	-	4.137.440	-	8.678.425
		IK	-	-	238.999	-	217.760	-	456.759
	Σύνολο		-	-	4.779.984	-	4.355.200	-	9.135.184
Πελοπόννησος	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	3.420.000	-	11.083.140	-	14.503.140
		IK	-	-	180.000	-	583.323	-	763.323
	Σύνολο		-	-	3.600.000	-	11.666.463	-	15.266.463
Κρήτη	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	16.010.743	-	12.728.224	-	28.738.966
		IK	-	-	842.671	-	669.907	-	1.512.577
	Σύνολο		-	-	16.853.413	-	13.398.130	-	30.251.544
Βόρειο Αιγαίο	Μετάβαση	Δάνεια	-	-	4.180.000	-	7.668.143	-	11.848.143
		IK	-	-	220.000	-	403.586	-	623.586
	Σύνολο		-	-	4.400.000	-	8.071.729	-	12.471.729
Αττική	Π.Α.	Δάνεια	1.651.928	-	3.546.469	-	48.154.524	10.114.704	63.467.625
		IK	86.944	-	186.656	-	2.534.449	532.353	3.340.401
	Σύνολο		1.738.872	-	3.733.125	-	50.688.973	10.647.057	66.808.027
Νότιο Αιγαίο	Π.Α.	Δάνεια	190.000	-	992.750	-	-	-	1.182.750
		IK	10.000	-	52.250	-	-	-	62.250
	Σύνολο		200.000	-	1.045.000	-	-	-	1.245.000
Σύνολο			3.232.411	20.156.700	130.189.482	3.920.000	162.717.914	10.647.057	330.863.564
Σύνολο ΤΕΠ	Δάνεια		-	10.517.165	45.731.248	-	-	-	56.248.413
	IK		-	553.535	2.406.908	-	-	-	2.960.443
	Γενικό σύνολο		-	11.070.700	48.138.155	-	-	-	59.208.855
Σύνολο ΠΕΠ	Δάνεια		3.070.790	8.631.700	77.948.760	3.724.000	154.582.018	10.114.704	258.071.973
	IK		161.621	454.300	4.102.566	196.000	8.135.896	532.353	13.582.735
	Γενικό σύνολο		3.232.411	9.086.000	82.051.327	3.920.000	162.717.914	10.647.057	271.654.709
Σύνολο	Δάνεια		3.070.790	19.148.865	123.680.008	3.724.000	154.582.018	10.114.704	314.320.386
	IK		161.621	1.007.835	6.509.474	196.000	8.135.896	532.353	16.543.178
	Γενικό σύνολο		3.232.411	20.156.700	130.189.482	3.920.000	162.717.914	10.647.057	330.863.564
Λ.Α.	Δάνεια		1.228.862	8.631.700	67.859.223	3.724.000	60.061.926	-	141.505.711
	IK		64.677	454.300	3.571.538	196.000	3.161.154	-	7.447.669
Μετάβαση	Δάνεια		-	3.762.000	40.005.745	-	46.365.568	-	90.133.314
	IK		-	198.000	2.105.566	-	2.440.293	-	4.743.859
Π.Α.	Δάνεια		1.841.928	6.755.165	15.815.040	-	48.154.524	10.114.704	82.681.361
	IK		96.944	355.535	832.371	-	2.534.449	532.353	4.351.651

www.grant-thornton.gr

©2016 Grant Thornton Greece. All rights reserved.

"Grant Thornton" refers to the brand under which the Grant Thornton member firms provide assurance, tax and advisory services to their clients and/or refers to one or more member firms, as the context requires. Grant Thornton Greece is a member firm of Grant Thornton International Ltd (GTIL). GTIL and the member firms are not a worldwide partnership. GTIL and each member firm is a separate legal entity. Services are delivered by the member firms. GTIL does not provide services to clients. GTIL and its member firms are not agents of, and do not obligate, one another and are not liable for one another's acts or omissions. This document is made by Grant Thornton Greece. The client names quoted within this document are disclosed on a confidential basis. All information in this document is released strictly for the purpose of this process and must not be disclosed to any other parties without express consent from Grant Thornton Greece.